

ΕΥΑΓΓ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ **ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ** **ΚΕΙΜΕΝΩΝ**

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ - ΑΘΗΝΑΙ 1972

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΣΤ

89

ΣΧΒ

Θεοδώρου, Πάριση Ζ.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

=

3 Ε 9/5
= 104
ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ
ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

**Ιωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ψηφιδωτὸν τῆς 1. μονῆς Ὁσίου Λουκά Βοιωτίας.*

ΣΤ 89 ΣΧΒ
Θεοδώρου, Εδώρου Δ.
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΑΣ ΤΡΕΙΣ ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΛΛΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΔΡΑΣΜΕΑΤΟ

Α. Ε. Δ. Β.

2235

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1972

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Σκοπός τοῦ παρόντος Ἀνθολογίου, τὸ ὁποῖον προορίζεται διὰ τὰς τρεῖς ἀνωτέρας τάξεις τοῦ Γυμνασίου, εἶναι νὰ παρουσιάσῃ ἐκλεκτὰς περικοπὰς ἐκ τῶν ἔργων τῶν κυριωτέρων Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Διδασκάλων σχετικὰς πρὸς τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα προβλέπονται ὑπὸ τοῦ ἰσχύοντος σήμερον «Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος Θερησκευτικῶν Ἀνωτέρου Κύκλου».

Ὡς καθίσταται φανερὸν ἐκ τῶν περικοπῶν τούτων, τὸ συγγραφικὸν καὶ κηρυκτικὸν ἔργον τῶν μεγάλων Ἑλλήνων Πατέρων πείθει ἀφ' ἑνὸς περὶ τοῦ ἀρίστου φιλολογικοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ τοῦ λογοτεχνικοῦ ταλάντου αὐτῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου περὶ τοῦ ἀδιασπάστου τῆς ἑλληνορθοδόξου παραδόσεως διὰ τῆς γλωσσικῆς καὶ πνευματικῆς συνεχείας αὐτῆς.

Ἐπειτα ἡ διδασκαλία τῶν Πατέρων τούτων ἔχει πάντοτε θανμασίαν ἐπικαιρότητα καὶ ἀπαράμιλλον ἀριότητα. Ἐὰν ἔζων σήμερον οἱ Μεγάλοι Πατέρες, ἀσφαλῶς θὰ προσέθετον εἰς τὴν διδασκαλίαν των παραδείγματα καὶ εἰκόνας ἢ παραστάσεις, εἰλημμένας ἐκ τῶν ἀλματωδῶς ἀναπτυχθέντων κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τομέων τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ κατὰ τάλλα θὰ προέβαλλον ἀπαράλλακτον τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς θερησκευτικόν, ἠθικόν, μορφωτικόν καὶ πολιτιστικόν ἰδεῶδες, τὸ ὁποῖον παρουσίασαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν των καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει κλασσικὸν χαρακτήρα καὶ ἀκατάλυτον ἰσχύν. Δὲν πρόκειται περὶ ἰδεώδους μονομεροῦς, ἀναιμικοῦ, νεφελώδους, πλήρους ἀριστολογίας καὶ ἐσωτερικῶν ἀντιφάσεων, ἀλλὰ περὶ ἰδεώδους ἀρίτου, ὠλοκληρωμένου, πλήρους κρυσταλλίνης διανγείας, ἐσωτερικῆς ἐνότητος καὶ δυναμιμοῦ. Τὸ ἰδεῶδες τοῦτο ἀκριβῶς ὑλοποίησαν καὶ ἐν τῇ προσωπικῇ ζωῇ των οἱ μεγάλοι Πατέρες, μὴ περιορισθέντες ἀπλῶς εἰς θεωρητικὴν

καὶ ἀφηρημένην διδασκαλίαν οὐτοπιστικῶν ὄνειροπολήσεων, ἀλλὰ βιώσαντες προσωπικῶς τὰ διδαχθέντα ὑπ' αὐτῶν καὶ παρουσιάσαντες «οἷον τὸν λόγον τοῖονδε τὸν τρόπον καὶ οἷον τὸν τρόπον τοῖονδε τὸν λόγον» (Εὐσέβιος).

Πρὸς τὸ ἰδεῶδες τοῦτο πρέπει νὰ στραφῇ ἡ ἑλληνικὴ νεολαία. Οἱ μεγάλοι Πατέρες δὲν πρέπει νὰ εἶναι δι' αὐτὴν ἀναιμικὰ σύμβολα, τὰ ὁποῖα ἐνθυμούμεθα ἅπαξ τοῦ ἔτους μόνον κατὰ τὴν εορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἀλλ' ὑπόθεσις ζωντανῆς συνεχοῦς παρουσίας καὶ πηγῆ οὐσιαστικῆς πνευματικῆς τροφοδοσίας. Ἡ ἀξιέπαινος ἐξάρτησις ἐκ τῆς σοφίας τῶν ἀρχαίων προπατόρων μας πρέπει νὰ ἐναρμονίζεται πρὸς τὴν προσπάθειαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἀξιοποιήσεως τοῦ ἀνοθεύτου χρυσοῦ τῆς ἀκεραίας καὶ ὠλοκληρωμένης ἀληθείας τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν ἐγγύτερον ἰσταμένων πρὸς ἡμᾶς Ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων, οἱ ὅποιοι δὲν ὑπῆρξαν μόνον οὐρανοφάντορες, μελωδήσαντες τὸ ἐναρμόνιον μέλος τῆς Θεολογίας, ἀλλὰ καὶ προσγειωμένοι παιδαγωγοί, ρηξικέλευθοι σκαπανεῖς τῆς καθ' ὅλα ἀληθοῦς προόδου.

Ε.Δ.Θ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15ῃ Ἰουλίου 1969

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ — ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ

- ΒΕΠΕΣ** = Βιβλιοθήκη Ἑλληνῶν Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων, ἔκδοσις «Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ἐν Ἀθήναις 1955 ἔξ.
- Δ. Σ. Μ.** = Ἰωάννου Καμίρη, Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἔκδ. β', τόμ. 1, ἐν Ἀθήναις 1960.
- Ἑ. Π.** = Ἑλληνικὴ Πατρολογία = J. P. Migne, Patrologiae graecae cursus completus, Παρίσισι 1856 ἔξ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ
ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ Δ' ΤΑΞΙΝ

(ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ)

Τὸ παρὸν βιβλίον δέον νὰ διαφυλαχθῆ
καὶ διὰ τὰς Ε', ΣΤ' τάξεις
εἰς τὰς ὁποίας ἐπίσης θὰ χρησιμοποιηθῆ

Α' ΚΕΙΜΕΝΑ

1. Η ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ (Ίωάννου του Χρυσοστόμου).

«Μεγάλα, αγαπητοί, και πάντα λόγον ανθρώπινον υπερβαίοντα τὰ σήμερον ἡμῖν δωρηθέντα παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ χαρίσματα διὰ τοι τοῦτο κοινῇ πάντες χαίρωμεν και σκιρτῶντες ἀνυμνήσωμεν τὸν ἡμέτερον Δεσπότην. Ἑορτὴ ἡμῖν και πανήγυρις ἡ σήμερον ἡμέρα. Ὡσπερ γὰρ ἐπὶ τῆς τῶν ὠρῶν και τῶν τροπῶν ἐναλλαγῆς ἐτέρα τὴν ἐτέρα διαδέχεται, οὕτω δὴ και ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας εορτὴ εορτὴν διαδεχομένη, οὕτως ἡμᾶς εἰς ἀλλήλας παραπέμπουσι. Πρώην μὲν οὖν ἐωρτάσαμεν τὸν σταυρὸν, τὸ πάθος, τὴν ἀνάστασιν, μετὰ ταῦτα τὴν εἰς οὐρανὸν ἄσσοδον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· σήμερον δὲ λοιπὸν εἰς αὐτὸ τὸ τέλος ὑπηρετήσαμεν τῶν ἀγαθῶν, εἰς αὐτὴν τὴν μητροπόλιν ἐφθάσαμεν τῶν εορτῶν, εἰς αὐτὸν τὸν καρπὸν παρεγενόμεθα τῆς τοῦ Κυρίου ἐπαγγελίας. Ἐὰν γὰρ ἀπέλθω, φησὶν, ἐγὼ ἄλλον Παράκλητον πέμψω ὑμῖν και οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς. Εἶδετε κηδεμονίαν; Εἶδετε φιλανθρωπίαν ἄφατον; Πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνῆλθεν εἰς οὐρανόν, τὸν βασιλικὸν ἀνέλαβε θρόνον, τὴν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς καθέδραν ἀπέλιψε και σήμερον ἡμῖν τὴν ἐπιδημίαν τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου χαρίζεται και δι' αὐτοῦ τὰ μύρια ἡμῖν ἀπὸ τῶν οὐ-

Σχόλια—Παρατηρήσεις

1. Ἡ περικοπὴ εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς Β' ὀμιλίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν ἁγίαν Πεντηκοστὴν ('Ε.Π. 50, 463-464).

α) **Λεξιλογικά και συντακτικά:** λόγος = λογικόν, λογικὴ σκέψις, λογισμός. — ὦρα = ἐποχὴ τοῦ ἔτους. — τροπὴ = στροφὴ, γύρισμα· κίνησις οὐρανοῦ σώματος. — ὑπαντάω - ὦ = ἐρχομαι εἰς προὔπαντήσιν. — τὸ τέλος τῶν ἀγαθῶν = τὸ ἔσχατον (ὑψιστον), τὸ ἄκρον ἄωτον τῶν ἀγαθῶν· τὸ κύριον και πρώτιστον ἐκ τῶν ἀγαθῶν. — μητροπόλις = κύριον κέντρον. — παραγίγνομαι = εἶμαι παρῶν, εὐρίσκομαι πλησίον τινός. — εἶδετε... τί γάρ; εἰπέ μοι...· ρητορικαὶ ἐρωτήσεις. — καθέδραν ἀπέλιψε = ἔχει λάβει τὴν καθέδραν, ἔχει καθῆσει ἐπισήμως. — ἐπιδημία = ἐλευσις και διαμονὴ εἰς κάποιον

Β' ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΙΣ

1. Μετάφρασις.

«Μεγάλα εἶναι, ἀγαπητοί μου, καὶ ξεπερνοῦν κάθε ἀνθρωπίνην λογικὴν τὰ χαρίσματα, τὰ ὅποια σήμερον ἐχαρίσθησαν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπον Θεόν· δι' αὐτὸ λοιπὸν ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ ἄς εἴμεθα χαρούμενοι καὶ ἄς ἀνυμνήσωμεν μὲ ἐσωτερικὰ σκιρτήματα τὸν Δεσπότην μας. Ἡ σημερινὴ ἡμέρα εἶναι δι' ἡμᾶς ἑορτὴ καὶ πανηγυρίς. Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀλληλοδιαδοχὴν τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους καὶ τῶν κινήσεων (στροφῶν) τῶν οὐρανίων σωμάτων ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἔρχεται μετὰ τὴν ἄλλην, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ αἱ ἑορταὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀφοῦ ἡ μία διαδέχεται τὴν ἄλλην, ὑποδεικνύουν εἰς ἡμᾶς τὴν μεταξύ των σχέσιν. Πρῶτον μὲν λοιπὸν ἐωρτάσαμεν τὸν σταυρόν, τὸ πάθος, τὴν ἀνάστασιν, μετὰ ταῦτα τὴν ἄνοδον εἰς τὸν οὐρανὸν (ἀνάληψιν) τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· σήμερον δὲ λοιπὸν ἤλθομεν, διὰ νὰ προῦπαντήσωμεν αὐτὸ τὸ ὕψιστον ἐκ τῶν ἀγαθῶν, ἐφθάσαμεν εἰς αὐτὴν τὴν μητρόπολιν (αὐτὸ τὸ κύριον κέντρον) τῶν ἑορτῶν, εὐρέθημεν κοντὰ εἰς αὐτὸν τὸν καρπὸν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Κυρίου. **Διότι, λέγει, ἐὰν ἐγὼ ἀπέλθω, θὰ σᾶς στείλω ἄλλον Παράκλητον καὶ δὲν θὰ σᾶς ἀφήσω ὄρφανούς.** Εἶδατε στοργικὴν φροντίδα; Εἶδατε ἀνεκφραστον φιλανθρωπίαν; Πρὶν ἀπὸ τὰς ἡμέρας αὐτάς ἀνῆλθεν εἰς τὸν οὐρανόν, ἐδέχθη τὸν βασιλικὸν θρόνον,

τόπον. — **συνέχω** = συγκρατῶ, περικλείω. — **οικονομέω-ω** = διαχειρίζομαι ὡς οἰκονόμος· διανέμω, παρέχω, χορηγῶ. — **ἀναπλάττω** = διαμορφώνω πρὸς τὸ καλῦτερον. — **ἀποτίθεμαι** = ἀποβάλλω. — **χορὸς** = ὄμιλος, ὁμάς.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** τὰ σήμερον ἡμῖν δωρηθέντα· ἡ χρῆσις τῆς λέξεως «σήμερον» ἢ ἐνεστωτικῶν ἐκφράσεων εἰς τὰ λειτουργικά καὶ πατερικὰ κείμενα, τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῶν διαφόρων σταθμῶν τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, αἰσθητοποιεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ «λειτουργικοῦ χρόνου», κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ χρόνος παύει νὰ ὑφίσταται ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος καὶ βιοῦται ὡς ἐν διαρκῆ παρόν. Εἰς τὴν λατρείαν δὲν ἐνθυμούμεθα ἀπλῶς τὰ κύρια γεγονότα τῆς

ρανῶν ἀγαθὰ χορηγεῖ. Τί γάρ, εἰπέ μοι, τῶν συνεχόντων τὴν σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν οὐχὶ διὰ τοῦ Πνεύματος ἡμῖν ὠκονόμηται ; Διὰ τούτου δουλείας ἀπαλλαττόμεθα, εἰς ἐλευθερίαν καλούμεθα, εἰς υἰοθεσίαν ἀναγόμεθα καὶ ἄνωθεν ἀναπλαττόμεθα, τὸ βαρὺ καὶ δυσῶδες τῶν ἁμαρτημάτων φορτίον ἀποτιθέμεθα· διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἱερέων βλέπομεν χορούς, διδασκάλων ἔχομεν τάγματα· ἀπὸ τῆς ἐντεῦθεν πηγῆς καὶ ἀποκαλύψεων δωρεαὶ καὶ ἰαμάτων χαρίσματα· καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, ὅσα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ κοσμεῖν εἴωθεν, ἐντεῦθεν ἔχει τὴν χορηγίαν».

2. ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ ΣΤΕΦΑΝΟΝ

(Πρόκλου, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως).

«Ὁ μὲν αἰσθητὸς ἥλιος ὑπὲρ γῆν ἀνατέλλων, ἀρκτοῦρον καὶ ὠρίωνα καὶ πλειάδα ἢ καὶ αὐτὸν τὸν ἑωσφόρον παρανατέλλοντα ἔχει· ὁ δὲ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος ἐκ κόλπων παρθενικῶν ἀναλάμψας..., Στέφανον τὸν πρωτομάρτυρα συνανατολέα τῶν ἀθανάτων ἀκτίων πεποιήται... Ἐκεῖνον ἐπὶ ἄρματος οἱ ζωγράφοι ἐπιβεβηκότα γράφουσι, τοῦτον οἱ θεολόγοι ἐπὶ φάτνης ἀναπαυόμενον διαγγέλλουσιν...

Ἔξενον Βασιλέως παράδοξα πράγματα ! Χθὲς ἐτέχθη καὶ σήμερον αὐτῷ Στέφανος προσηνήχθη· Στέφανος, ὁ φερόνυμος μάρτυς· Στέφανος, ὁ ἔμφυχος στέφανος· Στέφανος, τὸ αὐτόπλεκτον διάδημα· Στέφανος, τὸ αὐτοχάλκευτον περίθεμα· Στέφανος, τὸ αὐτοφυὲς τῆς ἰδίας κορυφῆς στεφάνωμα· Στέφανος, τὸ πολυανθὲς τῆς πίστεως βλά-

ζωῆς τοῦ Σωτῆρος, ἀλλὰ τὰ βιοῦμεν ὡς σήμερον συμβαίνοντα ἐνώπιον ἡμῶν (πρβλ. «Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου» ἢ «Τὰ πάθη τὰ σεπτὰ ἢ παρούσα ἡμέρα ὡς φῶτα σωστικά ἀνατέλλει τῷ κόσμῳ»). — ἐὰν γὰρ ἀπέλθω.... ὄρφανούς· πρόκειται περὶ ἐλευθέρως ἀπὸ μνήμης ἀποδόσεως τῶν χωρίων Ἰωάν. 1στ', 7 καὶ 1δ', 18 πρὸς τονισμόν τῆς ἀληθείας, ὅτι ὁ Σωτὴρ εἶναι ὁ κύριος Ἰδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας. — εἰς ἐλευθερίαν ἀγόμεθα· πρβλ. Β' Κορ. γ', 17 : «οὐ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία». — εἰς υἰοθεσίαν ἀγόμεθα· πρβλ. Γαλ. δ', 6 : «Ὅτι δὲ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν κρᾶζον· ἀββᾶ ὁ πατήρ». — καὶ τὰ λοιπὰ πάντα...· κατὰ τὸν ὕμνον τῆς Πεντηκοστῆς «πάντα χορηγεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· βρῦει προφητείας, ἱερέας, τελειοί, ἀγραμμάτους σοφίαν εἰδίδαξεν, ἀλιεῖς θεολόγους ἀνέδειξεν, δλον συγκροτεῖ τὸν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας».

ἔχει καθήσει ἐπισήμως εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς καὶ σήμερον χαρίζει εἰς ἡμᾶς τὴν ἔλευσιν καὶ παραμονὴν πλησίον ἡμῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ δι' αὐτοῦ χορηγεῖ εἰς ἡμᾶς τὰ ἀναρίθμητα οὐράνια ἀγαθά. Διότι, εἰπέ εἰς ἐμέ, τί ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια περικλείουν τὴν ἰδικὴν μας σωτηρίαν, δὲν ἔχει χορηγηθῆ εἰς ἡμᾶς διὰ τοῦ (ἁγίου) Πνεύματος; Μὲ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἀπαλασσόμεθα ἐκ τῆς (πνευματικῆς) δουλείας, καλούμεθα εἰς ἐλευθερίαν, ὀδηγοῦμεθα εἰς τὴν θείαν υἰοθεσίαν καὶ μεταμορφωνόμεθα πρὸς τὸ καλύτερον ἐκ τῶν ἄνω, ἀποβάλλομεν τὸ βαρὺ καὶ δυσῶδες φορτίον τῶν ἁμαρτημάτων· διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος βλέπομεν ὁμάδας ἱερέων, ἔχομεν τάξεις διδασκάλων· ἀπὸ τὴν πηγὴν ταύτην προέρχονται καὶ δωρεαὶ ἀποκαλύψεων καὶ χαρίσματα (θαυματουργικῶν) ἰάσεων (θεραπειῶν). Καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅσα συνήθως στολίζουν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, παρέχονται ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα».

2. Μετάφρασις.

«Ὁ μὲν αἰσθητὸς ἥλιος, ὅταν ἀνατέλλῃ ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν, ἔχει κοντὰ του (παραπλεύρως ἀνατέλλοντα) τὸν ἀρκτοῦρον καὶ τὸν ὠρίωνα καὶ τὴν πλειάδα ἢ καὶ αὐτὸν τὸν αὐγερινόν· ὁ δὲ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ποὺ ἀνυψώθη λαμπρὸς ἀπὸ τοὺς παρθενικοὺς κόλπους, ... ἔχει κάμει τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον συνεργὸν εἰς τὴν ἀνατολὴν τῶν θείων ἀκτινῶν... Ἐκεῖνον (τὸν ἥλιον) τὸν ζωγραφίζουν οἱ ζωγράφοι ἀνεβασμένον ἐπάνω εἰς ἄρμα, τοῦτον οἱ θεολόγοι εἰς τὸ κήρυγμά των παρουσιάζουν νὰ ἀναπαύεται εἰς τὴν φάτην...

2. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15' λόγου τοῦ Πρόκλου (Ἐ.Π. 65, 809 - 812).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ: ἐπιβεβηκῶς** (μτχ. πρκ. τοῦ ρ. ἐπιβαίνω) = ἀνεβασμένος. — **Στέφανος, ὁ φερώνυμος μάρτυς...** **μελιστάλακτος βότρυς**: φράσεις περιέχουσαι πολλὰ σχήματα λόγου καὶ ἰδίως παρονομασίας, παρηχήσεις, ἔτυμολογικὰ σχήματα, κύκλους καὶ μεταφοράς. — **ξένος** = νέος. — **περίθεμα** = περίβλημα τῆς κεφαλῆς. — **πολυφόρος** = πολύκαρπος. — **ἐκαμον** ἄορ. β' τοῦ **κάμνω** = κουράζομαι πράττων τι, ἀποκάμνω. — **ἀρμόζω** = συνδέω. — **παρρησία** = θαρραλέα καὶ εἰλικρινὴς ἔκφρασις γνώμης, ἐλευθεροστομία. — **Ἡ μὲν πρὸς τὴν πίστιν... παρεσκευάζεν** ἀντιθέσεις.

σημα· Στέφανος, τὸ τῆς ἀγάπης εὐωδέστατον ρόδον· Στέφανος, τὸ τῆς ἐλπίδος ἀμάραντον ἄνθος· Στέφανος, ὁ τῆς χάριτος εὐθαλέστατος στάχυς· Στέφανος, ὁ τῆς ἀειζώου ἀμπέλου τὸ πολυφόρον κλῆμα· Στέφανος, τῆς ἀθανασίας ὁ μελλιστακτος βότρυς... Ἐκαμον, ἔκαμον πλέκων τῷ Στεφάνῳ τὸν στέφανον, καὶ οὐδέ πω τῆς πλοκῆς ἐφηψάμην. Τῇ θείᾳ τοίνυν Γραφῇ τὸν Στέφανον στεφανῶσαι παραχωρήσωμεν.

Στέφανος, φησί, πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως ἐποίει σημεῖα καὶ τέρατα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. Πῶς ἐπαινέσω τὸν Στέφανον, ὃν ἡ χάρις τοῖς οἰκείοις δακτύλοις ἐπλέξατο; Τὶ χαρίζομαι τῷ Στεφάνῳ, πᾶσαν κεφαλὴν μαρτύρων στεφανοῦντι; Τὶ δύναιμι προσθῆναι τῷ τῇ χάριτι πεπλεγμένῳ στεφάνῳ;... Χάρις καὶ δύναμις τῷ Στεφάνῳ τὸν στέφανον ἐπλεκον. Ἡ μὲν πρὸς τὴν πίστιν αὐτόν, ἡ δὲ πρὸς τὸ μαρτύριον ἤρμοζεν. Ἡ μὲν πρὸς τὴν διακονίαν, ἡ δὲ πρὸς τὸν λόγον ὠδήγησεν. Ἡ μὲν πρὸς παρησίαν, ἡ δὲ πρὸς ὑπομονὴν διερρόθμιζεν. Ἡ μὲν πρὸς θαύματα, ἡ δὲ πρὸς κατορθώματα παρεσκεύαζε. Χάρις καὶ δύναμις, ὁμότιμον φύτευμα· χάρις καὶ δύναμις, ὁμόχρονον βλάστημα· χάρις καὶ δύναμις, ὁμόρριζον κλάδευμα· χάρις καὶ δύναμις, ὁμοδαίτιος συζυγία· χάρις καὶ δύναμις, τὸ διττὸν τῆς πίστεως μόσχευμα· χάρις καὶ δύναμις, ὁμόηχος συμφωνία· χάρις καὶ δύναμις, οἱ καλλιβλέφαροι τῆς ὀρθοδοξίας ὀφθαλμοί... χάρις καὶ δύναμις, οἱ τοῦ Στεφάνου ἀγρυπνοὶ φύλακες. **Στέφανος γάρ, φησί, πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως».**

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** ἄρκτουρος· ὀνομασία ἀστέρος, εὐρισκομένου πλησίον τῆς μεγάλης ἄρκτου. — ὠρίων· ὀνομασία ἐνὸς ἐκ τῶν λαμπροτέρων ἀστερισμῶν. — **πλειάς·** ἀστερισμὸς εὐρισκόμενος ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τοῦ ἀστερισμοῦ Ταύρου (πούλια). — **ἑωσφόρος·** ὁ τὴν ἑω φέρων, ὁ πλανήτης Ἄφροδιτη, τὸ ἄστρον τῆς αὐγῆς, ὁ αὐγερινός. — **χθὲς ἐτέχθη·** ὁ ἔορτασμός τῆς μνήμης τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου γίνεται τὴν μεβεπομένην τῶν Χριστουγέννων. — **πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως...** Πράξ. στ', 8· ἄλλη γραφὴ εἶναι «πλήρης πίστεως καὶ δυνάμεως». — **σημεῖα καὶ τέρατα·** συμβάντα ἢ ἐνέργειαι ἑκτακτοὶ, ὑπερβαίνουσαι τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ προκαλοῦσαι ἐντύπωσιν ἑκτακτον. Ἡ λέξις «σημεῖα» φανερώνει τὰ θαύματα κατὰ τὴν ἠθικὴν αὐτῶν σημασίαν καὶ τὸν σκοπὸν, πρὸς τὸν ὅποιον ἀποβλέπουν. Ἡ λέξις «τέρατα» φανερώνει: πάλιν τὰ θαύματα κατὰ τὸν ἐξαιρετικὸν αὐτῶν χαρακτήρα ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν φυσικὴν τάξιν.

ἜΩ παράδοξα πράγματα ἐνὸς νέου Βασιλείως! Χθὲς ἐγενήθη (ὁ Βασιλεὺς) καὶ σήμερον προσεφέρθη εἰς αὐτὸν ὁ Στέφανος. Στέφανος, ὁ μάρτυς ποῦ φέρει τὸ ὄνομα αὐτό. Στέφανος, τὸ ἔμψυχον στεφάνι. Στέφανος, τὸ στέμμα, ποῦ ἐπλέχθη ἀφ' ἑαυτοῦ. Στέφανος, τὸ περίβλημα τῆς κεφαλῆς, ποῦ ἐχαλκείθη ἀφ' ἑαυτοῦ. Στέφανος, τὸ στεφάνωμα τῆς κεφαλῆς του, ποῦ ἐβλάστησε μόνον του. Στέφανος, τὸ βλαστάρι τῆς πίστεως μὲ τὰ πολλὰ ἄνθη. Στέφανος, τὸ εὐωδέστατον τριαντάφυλλον τῆς ἀγάπης. Στέφανος, τὸ ἀμάραντον ἄνθος τῆς ἐλπίδος. Στέφανος, ὁ πολὺ θαλερὸς στάχυς τῆς χάριτος. Στέφανος, τὸ πολὺκαρπον κλῆμα τοῦ ἀμπελιοῦ, ποῦ ἔχει πάντοτε ζωτικότητα. Στέφανος, τὸ σταφύλι τῆς ἀθανασίας, ποῦ ἀποστάζει μέλι... Ἐκουράσθην, ἐκουράσθην νὰ πλέκω τὸ στεφάνι εἰς τὸν Στέφανον καὶ δὲν ἤρχισα ἀκόμη τὴν πλέξιν. Εἰς τὴν θείαν λοιπὸν Γραφήν ἄς παραχωρήσωμεν νὰ στεφανώσῃ τὸν Στέφανον.

Ὁ Στέφανος, λέγει, γεμᾶτος ἀπὸ χάριν καὶ δύναμιν ἔκανε ἀνάμεσα εἰς τὸν λαὸν θαυμαστάς πράξεις καὶ ἐκτάκτους ἐνεργείας, (ποῦ προεκάλουν κατάπληξιν καὶ ἀπεδείκνυον τὴν ἀλήθειαν τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος). Πῶς θὰ ἐπαινέσω τὸν Στέφανον, τὸν ὁποῖον ἡ χάρις ἐπλεξε μὲ τὰ ἰδικὰ τῆς δάκτυλα ; Τί θὰ εἶπω (ἢ πράξω) πρὸς χάριν τοῦ Στεφάνου, ὁ ὁποῖος στεφανώνει κάθε κεφάλι τῶν μαρτύρων ; Τί ἢ μπορῶ νὰ προσθέσω εἰς τὸ στεφάνι, ποῦ ἔχει πλεχθῆ ἀπὸ τὴν χάριν ; ... Ἡ χάρις καὶ ἡ δύναμις ἐπλεκαν εἰς τὸν Στέφανον τὸ στεφάνι. Ἡ μὲν μία τὸν συνέδεε πρὸς τὴν πίστιν, ἡ δὲ ἄλλη πρὸς τὸ μαρτύριον. Ἡ μὲν μία ὠδήγησε πρὸς τὴν διακονίαν, ἡ δὲ ἄλλη πρὸς τὸν λόγον. Ἡ μὲν μία τὸν παρεκίνει πρὸς θαρραλέαν ὁμιλίαν, ἡ δὲ ἄλλη πρὸς ὑπομονήν. Ἡ μὲν μία τὸν ἠτοίμαζε διὰ θαύματα, ἡ δὲ ἄλλη διὰ κατορθώματα. Χάρις καὶ δύναμις, φυτὸν ποῦ ἔχει τὴν ἴδιαν ἀξίαν· χάρις καὶ δύναμις, βλαστὸς ποῦ ἔγινε τὸν ἴδιον χρόνον· χάρις καὶ δύναμις, κλάδευμα ποῦ ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ἴδιαν ρίζαν· χάρις καὶ δύναμις, συζυγία μὲ κοινὴν ζωὴν· χάρις καὶ δύναμις, ὁ διπλοῦς (μεταφυτευόμενος) βλαστὸς τῆς πίστεως· χάρις καὶ δύναμις, συμφωνία μὲ τὸν ἴδιον ἦχον· χάρις καὶ δύναμις, τὰ μάτια τῆς Ὁρθοδοξίας μὲ τὰ ὠραῖα βλέφαρα... χάρις καὶ δύναμις, οἱ ἄγρυπνοι φρουροὶ τοῦ Στεφάνου. Διότι ὁ Στέφανος, λέγει, ἦτο πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως».

3. ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

(Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Καὶ ὡςπερ πυρᾶς ἀναφθείσης, αἱ ἀκανθαι, κατὰ μικρὸν δαπανώμεναι, εἴκουνσι καὶ παραχωροῦσι τῇ φλογὶ καὶ καθαρὰς ποιοῦσι τὰς ἀρούρας· οὕτω δὴ καὶ τῆς Παύλου γλώττης φθεγγομένης καὶ πάντα πρὸς σφοδρότερον ἐπιούσης, εἶκεν ἅπαντα καὶ παρεχώρει, καὶ δαιμόνων θεραπεῖται καὶ φορταὶ καὶ πανηγύρεις καὶ πάτρια ἔθη καὶ νόμων διαφθοραὶ καὶ δῆμων θυμοὶ καὶ τυράννων ἀπειλαὶ καὶ οἰκείων ἐπιβουλαὶ καὶ ψευδαποστόλων κακουργίαι· μᾶλλον δέ, καθάπερ τῆς ἀκτίνος ἀνισχύσης, καὶ σκότος ἐλαύνεται καὶ θηρία καταδύεται καὶ φωλεύει λοιπὸν καὶ λησταὶ δραπετεύουσι καὶ ἀνδροφόνοι περὶ τὰ σπήλαια καταφεύγουσι καὶ πειρατὰ ἀφίστανται καὶ τυμβωρύχοι ἀναχωροῦσι καὶ μοιχοὶ καὶ κλέπται καὶ τοιχωρῶχοι, ἅτε ἀπὸ τῆς ἀκτίνος ἐλέγχεσθαι μέλλοντες, ἀπελθόντες πού μακρὰν ἑαυτοὺς ἀφανίζουσι, καὶ πάντα διαφανῆ καὶ λαμπρὰ γίνεται, καὶ γῆ καὶ θάλαττα, τῆς ἀκτίνος ἀνωθεν πάντα καταναγαζούσης, τὰ πελάγη, τὰ ὄρη, τὰς χώρας, τὰς πόλεις· οὕτω δὴ καὶ τότε τοῦ κηρύγματος φανέντος καὶ τοῦ Παύλου πανταχοῦ τοῦτο διασπεύοντος, ἠλαύνετο μὲν ἡ πλάνη, ἐπαγγέει δὲ ἡ ἀλήθεια, κνίσσαι δὲ καὶ καπνὸς καὶ κύμβαλα καὶ τύμπανα καὶ μέθαι καὶ κῶμοι καὶ μοιχεῖαι καὶ τὰ ἄλλα, ἃ μὴδὲ εἰπεῖν καλόν, τὰ ἐν τοῖς ἱεροῖς τῶν εἰδώλων τελούμενα ἔληγε καὶ ἐδαπανᾶτο, καθάπερ κηρὸς ὑπὸ πυρὸς τηκόμενα, καθάπερ ἄχυρα ὑπὸ φλογὸς δαπανώμενα· ἡ δὲ λαμπρὰ τῆς ἀληθείας φλόξ ἀνήγει φαιδρὰ καὶ ὑψηλὴ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανόν ».

3. Περικοπή ἐκ τῆς δ' ὁμιλίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν ἀπ. Παῦλον (Ἑ.Π. 50, 494 - 495).

α) **Λεξιλογικά, συντακτικά:** δαπανῶμαι = καταστρέφομαι. — εἶκω = ὑποχωρῶ. — ἀρούρα = γῆ γεωργουμένη, χωράφι. — ἐπειμι = (ἐκ τοῦ ρ. εἶμι) = κατευθύνομαι ἐναντίον. — καὶ δαιμόνων θεραπεῖαι... κακουργίαι: πολυσύνδετον σχῆμα. — δῆμος = γῆ, χώρα· συνεκδοχικῶς οἱ κάτοικοι, ὁ πληθυσμὸς μιᾶς χώρας· πλήθος. — θυμὸς = ψυχὴ ἢ πνεῦμα· καρδία· ἐπιθυμία, ροπή, ὄρεξις· πάθος. — τῆς ἀκτίνος = ἡλίου (συνεκδοχή). — ἀνίσχω = ἀνέχω = ἀνυψῶ· ἀναδύομαι· ἀνατέλλω. — καὶ σκότος ἐλαύνεται... καὶ γῆ καὶ θάλαττα: πολυσύνδετον σχῆμα, ποῦ δίδει ζωηρότητα εἰς τὸν λόγον. — λοιπὸν = εἰς τὸ ἐξῆς, ἔπειτα, τέλος, ἐπὶ τέλος. — ἀφίσταμαι = ἀπομακρύνομαι. — τυμβωρύχος = ὁ ἀνοίγων τοὺς τάφους πρὸς κλοπὴν. — κνίσσα (καὶ κνίσσα) = λιπαρὸς ἀτμὸς καὶ ὄσμη κρέατος, ποῦ ψήνεται. — κνίσσαι δὲ

3. Μετάφρασις.

«Καὶ καθὼς ἀκριβῶς, ὅταν ἀναφθῇ φωτιά, τὰ ἀγκάθια, ἀφοῦ ὄλιγον κατ' ὄλιγον καταστρέφονται, ὑποχωροῦν καὶ κάνουν τόπον εἰς τὴν φλόγα καὶ καθιστοῦν καθαρὰ τὰ χωράφια· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ὅταν ἡ γλῶσσα τοῦ Παύλου ἐξέβαλλε δυνατὴν φωνὴν καὶ σφοδρότερα ἀπὸ τὴν φωτιάν κατηυθύνετο ἐναντίον ὄλων, ὑπεχώρουσ ὅλα καὶ ἀπεσύροντο (παρεμέριζον), καὶ ἐκδηλώσεις λατρείας πρὸς τοὺς δαίμονας καὶ (εἰδωλολατρικαί) ἑορταὶ καὶ πανηγύρεις καὶ πατρικὰ ἔθιμα καὶ διαφθοραὶ τῶν νόμων καὶ πάθη τῶν κατοίκων διαφόρων χωρῶν καὶ ἀπειλαὶ τυράννων καὶ κακόβουλα σχέδια συμπατριωτῶν καὶ κακαὶ ἐνέργειαι ψευδαποστόλων· μᾶλλον δέ, καθὼς ἀκριβῶς, ὅταν ὁ ἥλιος ἀνατέλλῃ καὶ τὸ σκότος ἐκδιώκεται καὶ τὰ ἄγρια ζῶα κρύπτονται καὶ καταφεύγουν τέλος εἰς τὰς φωλεὰς των καὶ οἱ λησταὶ δραπετεύουν καὶ ἐκεῖνοι, πού διαπράττουν φόνους, ζητοῦν καταφύγιον εἰς τὰ σπήλαια καὶ οἱ πειραταὶ ἀπομακρύνονται καὶ οἱ ἀνοίγοντες τοὺς τάφους πρὸς κλοπὴν ἀναχωροῦν καὶ οἱ μοιχοὶ καὶ οἱ κλέπται καὶ οἱ λαθραίως εἰσερχόμενοι εἰς τὰς οἰκίας πρὸς κλοπὴν, ἐπειδὴ πρόκειται νὰ φανερωθοῦν ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἀφοῦ φύγουν μακράν, προσπαθοῦν νὰ ἐξαφανίσουν τὸν ἑαυτὸν των καὶ ὅλα γίνονται φανερά καὶ λαμπρά, καὶ γῆ καὶ θάλασσα, διότι ὁ ἥλιος ἀπὸ ὑψηλὰ καταυγάζει ὅλα, τὰ πελάγη, τὰ βουνά, τὰς χώρας, τὰς πόλεις· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ τότε, ὅταν ἐφανερῶθῃ τὸ (χριστιανικὸν) κήρυγμα καὶ ὁ Παῦλος διεσκόρπισεν αὐτὸ παντοῦ, ἐξεδιώκετο μὲν ἡ πλάνη, ἐπανήρχετο δὲ ἡ ἀλήθεια, λιπαροὶ δὲ ἄτμοι (καὶ ὄσμαι) καὶ καπνὸς (ἀπὸ τὸ κρέας, πού ἐψήνετο εἰς τὰς εἰδωλολατρικὰς θυσίας) καὶ κύμβαλα καὶ τύμπανα καὶ μέθαι καὶ ὀργιώδεις διασκεδάσεις καὶ μοιχεῖαι καὶ τὰ ἄλλα, πού δὲν εἶναι καλὸν οὔτε νὰ ἀναφέρωμεν καὶ πού ἐτελοῦντο εἰς τοὺς ναοὺς τῶν εἰδώλων, ἔσταματοῦσαν καὶ κατεστρέφοντο, ἀφοῦ ἔλυοναν καθὼς ἀκριβῶς τὸ κερὶ ἀπὸ τὴν φωτιάν καὶ ἀφοῦ ἐκαίοντο καθὼς ἀκριβῶς τὰ ἄχυρα ἀπὸ τὴν φλόγα· ἡ δὲ λαμπρὰ φλόξ τῆς ἀληθείας ἀνήρχετο ὀλοφώτεινη καὶ ὑψηλὴ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανόν».

καὶ καπνός... καὶ τὰ ἄλλα· πολυσύνδετον. — κῶμος - ου (ὀ) = φαιδρὸν συμπόσιον, ξενύχτι, ὀργιώδης διασκεδασίς.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: ψευδαποστόλων κακουργαί· περὶ αὐτῶν ὁμιλεῖ ὁ ἀπ. Παῦλος ἐν Β' Κορ. ια', 13. — κύμβαλον· εἶδος

4. ΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΑΠ. ΠΑΥΛΟΥ

(Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Εἰ γὰρ οἱ μέταλλα διορύττοντες χρυσίον, ὅσον ἂν ἐκείθεν κενώσωσι πλοῦτον, οὐ πρότερον ἀφίστανται, ἕως ἂν τὸ πᾶν ἀνέλονται χρυσίον· πολλῶ μᾶλλον ἡμᾶς μείζονι προθυμίᾳ κεχρηῆσθαι δεῖ καὶ σπουδῇ περὶ τὴν τῶν θείων λόγων ἔρευναν. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς χρυσίον οὐρύττομεν, οὐκ αἰσθητόν, ἀλλὰ πνευματικόν· οὐ γὰρ μέταλλα γῆς, ἀλλὰ μέταλλα τοῦ Πνεύματος ἐργαζόμεθα. Αἱ γὰρ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου τοῦ Πνεύματος εἰσι μέταλλα καὶ πηγαί· μέταλλα μὲν, ὅτι χρυσίου παντὸς τιμιώτερον ἡμῖν παρέχονσι πλοῦτον· πηγαὶ δέ, ὅτι οὐδέποτε ἐπιλείπουσιν· ἀλλ' ὅσον ἂν κενώσης ἐκείθεν, τοσοῦτον καὶ πολλῶ πλέον ἐπιρρεῖ πάλιν. Καὶ τούτου γένοιτ' ἂν ἀπόδειξις σαφῆς ὁ χρόνος ὁ παρελθὼν ἅπας. Ἐξ οὗ γοῦν Παῦλος ἐγένετο, πεντακόσια λοιπὸν ἔτη παρήλαθε· καὶ τούτον ἅπαντα τὸν χρόνον πολλοὶ μὲν συγγραφεῖς, πολλοὶ δὲ διδάσκαλοι καὶ ἐξηγηταὶ πολλὰ πολλάκις ἐκείθεν ἠντήλησαν καὶ τὸν ἀποκείμενον οὐκ ἐκένωσαν πλοῦτον. Οὐ γὰρ αἰσθητὸς ὁ θησαυρὸς διὰ τοῦτο οὐκ ἀναλίσκεται τῇ τῶν οὐρυττόντων πολυχειρίᾳ, ἀλλ' αὐξεται καὶ πλεονάζει. Καὶ τί λέγω τοὺς ἔμπροσθεν; Πόσοι μεθ' ἡμᾶς ἐροῦσι καὶ μετ' ἐκείνους ἕτεροι πάλιν, καὶ οὐ παύσεται πηγάζων ὁ πλοῦτος, οὐδὲ ἐπιλείψει τὰ μέταλλα; Πνευματικὰ γὰρ ἐστὶ καὶ οὐ πέφυκε δαπανᾶσθαι ποτε».

μουσικοῦ ὄργανου, ἀποτελουμένου ἐκ δύο μεταλλίνων κοίλων ἡμισφαιρῶν, τὰ ὅποια κτυπῶνται μεταξύ των· ἐκρησιμοποιεῖτο πρὸ πάντων εἰς τὰς ἑορτάς τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Κυβέλης. — **τύμπανα**: ἐκρησιμοποιοῦντο εἰς τὴν λατρείαν τῆς Κυβέλης καὶ τοῦ Βάκχου. — **τὰ ἐν τοῖς ἱεροῖς... τελούμενα**: ἔνοοῦνται τὰ ὄργανα, ποῦ ἐγίνοντο εἰς πολλοὺς εἰδωλολατρικοὺς ναοὺς, δοθέντος ὅτι πολλοὶ Θεοὶ τῆς ἀρχαίας θρησκείας ἦσαν προσωποποιήσεις τῆς μέθης, τῆς αἰμομιξίας, τῆς μοιχείας, τῆς λαγνείας, τῆς ὠμότητος.

4. Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν « Ἐχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως... » (Β' Κορ. 8', 13) ('Ε.Π. 51, 291).

α) **Λεξιλογικά, συντακτικά**: **μέταλλα χρυσίου** = χρυσορυχεῖα. — **κενώω-ω** = ἀφαίρω. — **ἀναιρέομαι-οῦμαι** (ἀόρ. β' ἀνείλωμην) = παίρνω διὰ τὸν ἑαυτὸν μου. — **κέχρημαι** = (πρκ.) = **χρῶμαι** (ἐν.) με δοτ. = κάμνω χρῆσιν τινος, κρησιμοποιῶ, μεταχειρίζομαι. — **ἐπιλείπω** (ἰδίως ἐπὶ πηγῶν, πο-

4. Μετάφρασις.

«Διότι ἐὰν ἐκεῖνοι, πού σκάπτουν καὶ ἐρευνοῦν τὰ χρυσορυχεῖα, ὅσον πλοῦτον καὶ ἂν ἀφαιρέσουν ἀπὸ ἐκεῖ, δὲν ἀπομακρύνονται ἕως ὅτου πάρουν διὰ τὸν ἑαυτὸν των ὅλο τὸ χρυσάφι· πολὺ περισσότερον πρέπει ἡμεῖς νὰ χρησιμοποιοῦμεν μεγαλυτέραν προθυμίαν καὶ ἐπιμέλειαν εἰς τὴν ἐρευνητικὴν μελέτην τῶν θείων λόγων. Βεβαίως καὶ ἡμεῖς σκάπτομεν ζητοῦντες χρυσόν, ὄχι αἰσθητόν, ἀλλὰ πνευματικόν· διότι ἐργαζόμεθα ὄχι εἰς τὰ μεταλλεῖα τῆς γῆς, ἀλλ' εἰς τὰ μεταλλεῖα τοῦ Πνεύματος. Διότι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου εἶναι μεταλλεῖα καὶ πηγαὶ τοῦ Πνεύματος· μεταλλεῖα μὲν, διότι παρέχουν εἰς ἡμᾶς πλοῦτον πολυτιμότερον ἀπὸ κάθε χρυσάφι· πηγαὶ δέ, διότι οὐδέποτε στερεοῦν (ξηραίνονται)· ἀλλ' ὅσον καὶ ἐὰν ἀντλήσῃς ἀπὸ αὐτὰς ὕδωρ, τόσον καὶ πολὺ περισσότερον αὐταὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ρέουν. Φανερὰ ἀπόδειξις αὐτοῦ θὰ ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ ὅλος ὁ χρόνος, πού ἐπέρασεν (ἀπὸ τότε). Ἐφ' ὅτου λοιπὸν ὑπῆρξεν ὁ Παῦλος, ἐπέρασεν ἤδη πεντακόσια χρόνια· καὶ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα πολλοὶ μὲν συγγραφεῖς, πολλοὶ δὲ διδάσκαλοι καὶ ἐξηγηταὶ πολλὰς φορές ἤντησαν πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖ, ἀλλ' οὐδόλως ἐξήντησαν τὸν ἀποθησαυρισμένον πλοῦτον. Ὁ θησαυρὸς βεβαίως δὲν εἶναι αἰσθητός· διὰ τοῦτο δὲν ἐξοδεύεται μὲ τὸ πλῆθος τῶν χειρῶν, πού σκάπτουν, ἀλλὰ γίνεται μεγαλύτερος καὶ περισσεύει. Καὶ διατὶ ἀναφέρω τοὺς παλαιούς; Πόσοι θὰ ὀμιλήσουν κατόπιν ἡμῶν καὶ ὕστερα ἀπὸ ἐκείνους πάλιν ἄλλοι καὶ ὁμως δὲν θὰ παύσῃ νὰ ρέῃ ἐκ τῆς πηγῆς ὁ πλοῦτος, οὔτε θὰ ἐξαντληθοῦν τὰ μέταλλα; Διότι εἶναι πνευματικὰ καὶ δὲν εἶναι φυσικὸν νὰ ἐξαντλοῦνται κάποτε».

ταμῶν) = λείπω, ἐλλείπω· ἐξαντλοῦμαι, ξηραίνομαι, στερεῶ. — **πολυχειρία** = πλῆθος χειρῶν.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις**: πεντακόσια... ἔτη· ἀναφέρει ὁ Χρυσόστομος πεντακόσια ἔτη ἀντὶ περίπου τετρακοσίων, χρησιμοποιοῦν σχῆμα ρητορικῆς ὑπερβολῆς. — **πόσοι μεθ' ἡμᾶς...** ἐροῦσι καὶ μετ' ἐκείνους ἕτεροι· εἶναι πράγματι ἀναρίθμητοι ὅσοι διὰ τῶν αἰώνων ἠσχολήθησαν περὶ τὸ ἔργον τῆς ἐρμηνείας τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀπ. Παύλου.

5. Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΕΤΡΟΣ

(Ἄσπεριου ἐπισκόπου Ἀμασείας).

«Ἐρωτῶντος γὰρ ποτε τοῦ Κυρίου τοὺς δώδεκα... καὶ κελεύοντος σαφῶς εἰπεῖν, τίνα λέγουσιν αὐτὸν εἶναι τῶν ἄλλων ἀπάντων σιωπῆσαι βουλομένων καὶ βραδυνόντων καὶ δεικνύντων, ὡς διὰ τινος ἐπισκέψεως, τὴν ἀπόκρισιν ἀνοίξας τὸ στόμα ταχέως ὁ τὸν ζῶπυρον ἐπὶ τῆς ψυχῆς φέρων τῆς πίστεως ἄνθρακα, ᾧ καὶ Ἑσαίας πρότερον ἐκαθάρθη τὰ χεῖλη, τὴν μακαριὰν ἐκείνην καὶ σαφῆ ἀληθῶς ρῆσιν καθωμολόγησε: **Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.** Τίνα ἂν τις πρὸς ἀξίαν τῶν λόγων τούτων θαυμάσειεν, ἀξιόπιστος γενόμενος ἔρμηνεύς τοῦ μεγίστου τῶν ἀποστόλων; Ὁρᾷτε γάρ, ὅπως ἀπέρिटτος ὁ λόγος καὶ σύντομος, ἐκφωνήσῃ βραχεῖα μυρίων πραγμάτων καὶ μεγάλων δύναμιν ἐκτιθέμενος...

Ἴδὸν γὰρ Πέτρος ὁ κατ' ἐκλογὴν γνήσιος τοῦ Χριστοῦ μαθητής..., ὁ μέγας ἐκεῖνος ὁ πάνυ, οὗ τὸ κλέος πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐπλήρωσεν, κελευσθεὶς εἰπεῖν, ὅπως δοξάζει περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, οὐκ ἀπὸ μακρᾶς τινος ἤρξατο περινοίας, οὐδὲ κύκλον συλλογισμῶν καὶ πραγμάτων περιβαλλόμενος ἀπεκρίνατο πρὸς τὴν πεῦσιν, ὥσπερ δὴ νῦν ποιεῖν εἰώθασιν οἱ δεινοὶ σοφισταὶ καὶ τεχνολόγοι τῆς πίστεως· ἀλλ' ἐν ἀπλότῃ καρδίᾳ σύντομον ἐξέθετο τὴν ἀλήθειαν, οὗ τὸν ἀγέννητον διαστειλάς τῷ γεννητῷ, οὗ τὰ περὶ ὁμοίου καὶ ἀνομοίου λεπτολογίᾳς ἐμπλήκτως, οὐδὲ τῶν ὑπὲρ πάντα οὐσίῶν πολυπραγμονήσας διαφορὰν, οὐδὲ τὴν ἀμέτρητον θεότητα μετρήσας συλλογισμοῖς, οἷα δὴ τὰ Ἀρείου παίγνια καὶ τὰ Εὐνομίου παρεργει-

5. Περικοπὴ τῆς ἑὸς ὁμιλίας τοῦ Ἀσπερίου ἐπισκόπου Ἀμασείας εἰς τοὺς ἀγίους κορυφαίους ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον ('Ε.Π. 40, 277-281).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ:** εἰπεῖν, τίνα... εἶναι πλάγιος λόγος, μὲ εἰδικὸν ἀπαρέμφατον ἐξαρτώμενον ἐκ λεκτικοῦ ρήματος. — ἐπισκεψίς = ἐξετάσις. — ἐκφωνήσις = διατύπωσις. — ἐκτιθεῖν = παρουσιάζω. — κλέος (τὸ) = φήμη· δόξα. — περινοία = διάσκεψις, συζήτησις, σκέψις. — περιβάλλομαι = περικαλύπτω. — πεῦσις = ἐρώτησις. — διαστειλάω = διαχωρίζω. — ἐμπλήκτως = μανιδῶς, ἀνοήτως, μωρῶς. — πολυπραγμονέω-ω = πολυεξετάζω. — παρεγγεῖρημα = ἐσφαλμένον ἐπιχειρήμα. — ζηλώω-ω = μετὰ ζήσεως μιμοῦμαι, ζηλεύω. — ἀπέριτος = μὴ ἐξεζητημένος, ἀπέριτος, λιτός. — μελετῶ = φροντίζω διὰ κάτι· ἀσκούμαι γυμνάζομαι.

β) **Πραγματικὰ παρατηρήσεις:** τίνα λέγουσιν αὐτὸν εἶναι· Ματθ.

5. Μετάφρασις.

«Διότι ὅταν ὁ Κύριος ἠρώτησε κάποτε τοὺς δώδεκα μαθητάς... καὶ τοὺς προέτρεψε νὰ εἰπουν σαφῶς, ποῖος νομίζουν οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἶναι· ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἤθελον νὰ σιωπήσουν καὶ καθυστεροῦν τὴν ἀπάντησιν καὶ ἤθελον νὰ τὴν παρουσιάσουν ὕστερα ἀπὸ κάποια ἐξέτασιν· ἀφοῦ ἤνοιξε γρήγορα τὸ στόμα του ἐκεῖνος, ποῦ εἶχεν εἰς τὴν ψυχὴν τὸν ζωοποιὸν ἀναμμένον ἄνθρακα τῆς πίστεως, μὲ τὸν ὁποῖον καὶ ὁ Ἡσαΐας προηγουμένως ὑπέστη τὴν κάθαρσιν τῶν χειλέων, εἶπε τὴν εὐτυχῆ καὶ ἀληθινὰ σαφῆ ἐκείνην ὁμολογίαν: **Σὺ εἶσαι ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.** Ποῖα πράγματα θὰ ἤμποροῦσε νὰ θαυμάσῃ κανεὶς διὰ τὴν ἀξίαν τῶν λόγων τούτων, ἀφοῦ γίνῃ ἀξιόπιστος ἐρμηνευτὴς τοῦ μεγίστου τῶν ἀποστόλων; Διότι βλέπετε, κατὰ ποῖον τρόπον ὁ λόγος εἶναι λιτὸς καὶ σύντομος, παρουσιάζων μὲ σύντομον διατύπωσιν τὴν δύναμιν ἀναριθμητῶν καὶ μεγάλων πραγμάτων...

Διότι ἰδοὺ ὁ Πέτρος ὁ γνήσιος κατ' ἐκλογὴν μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ..., ὁ πολὺ ἐνδοξος ἐκεῖνος, τοῦ ὁποῖου ἡ φήμη ἐγένευσεν ὅλην τὴν οἰκουμένην, ὅταν ἔλαβε τὴν προτροπὴν νὰ εἴπῃ τί φρονεῖ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, δὲν ἤρχισεν ἀπὸ κάποιαν μακρὰν σκέψιν, οὔτε ἀπεκρίθη εἰς τὴν ἐρώτησιν, περικαλύπτων διὰ λέξεων (ὀλόκληρον) κύκλον συλλογισμῶν καὶ πραγμάτων, ὅπως ἀκριβῶς βεβαίως συνηθίζουν τώρα νὰ πράττουν οἱ ἱκανοὶ σοφισταὶ καὶ τεχνολόγοι τῆς πίστεως· ἀλλὰ μὲ ἀπλότητα καρδίας ἐξέθεσε σύντομον τὴν ἀλήθειαν, χωρὶς νὰ διαχωρίσῃ τὸν ἀγέννητον ἀπὸ τὸν γεννητόν, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ ἀνοήτως μὲ πολλὴν λεπτολογίαν τὸ ὅμοιον καὶ ἀνόμοιον, χωρὶς νὰ πολυεξετάσῃ (τὴν) διαφορὰν τῶν οὐσιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ὑπεράνω ὅλων, χωρὶς νὰ μετρήσῃ τὴν ἀμέτρητον θεότητα μὲ συλλογισμοὺς, ἀναλόγους πρὸς τὰ παιγνίδια τοῦ Ἀρείου καὶ τὰ ἐσφαλμένα ἐπιχειρήματα τοῦ Εὐνομίου. Ἄς μιμηθῶμεν λοιπὸν, Χριστιανοί, (τῶν ὁποῖων γνώρισμα εἶναι ἡ

ιστ', 13 « ἠρώτα τοὺς μαθητάς αὐτοῦ λέγων· τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; ». — καὶ Ἡσαΐας πρότερον· Ἡσ. στ', 6: « καὶ ἀπεστάλη πρὸς με ἐν τῶν Σεραφεῖμ, καὶ ἐν τῇ χειρὶ εἶχεν ἄνθρακα, ὃν τῇ λαβίδι ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου ». — **Σὺ εἶ ὁ Χριστός...**· Ματθ. ιστ', 16. — **σοφισταί**· οἱ ἀντὶ χρηματικῆς ἀμοιβῆς διδάσκοντες καὶ ἐξαπατῶντες τοὺς μαθητάς μὲ ὠραίους γοητευτικούς λόγους, « τὸν ἥττονα λόγον κρείττω ποιοῦντες ». — **τεχνολόγοι**· οἱ ἀσχολούμενοι περὶ τὴν τεχνολογίαν, δηλαδὴ τὴν γραμματικὴν ἀνάλυσιν τῶν λεκτικῶν τύπων.

ρήματα. Ζηλώσωμεν τὸν, ὃ Χριστιανοὶ (ὢν πίστις, οὐ πολυλογία τὸ γνῶρισμα), τὸν ἀλιέα, τὸν ἀπερίεργον, τὸν ἐκ Βηθσαϊδᾶς γέγοντα· τὸ πρῶτον θήρευμα τοῦ Χριστοῦ. Μελετήσωμεν λέγειν « Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος »· τὰ δὲ πλεονα τούτων ἀφιέναι τοῖς λογομάχοις, ὢν ἕρις τὸ ἔργον καὶ τὸ τέλος ἀπώλεια ».

6. Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

(Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας).

« Μυσταγωγῆσον, εὐαγγελιστά, εἰπέ καὶ νῦν, ὃ μακάριε Ἰωάννη. Υἱὸς ἐκλήθης βροντῆς· μέγα τι καὶ ἐξάισιον κατεκτύπησας τὴν ὑπ' οὐρανόν· ἀθανάτους ἔχεις φωνάς καὶ λήθη καὶ χρόνος τοῖς σοῖς παραχωροῦσι λόγοις... Ἀποκύλισον ἡμῖν τὸν λίθον, ὡς ὁ μακάριος Ἰακώβ τοῖς ποιμέσιν· ἀποκάλυπον τὸ φρέαρ τῆς ζωῆς· δὸς ἀρύσασθαι καὶ νῦν ἐκ τῶν τοῦ σωτηρίου πηγῶν· μᾶλλον δὲ τὴν σὴν παράθεσις ἡμῖν πηγὴν. Οὐκοῦν ἀκούσωμεν λέγοντος· **Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος... Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο.** Οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ γέγονεν, ἀλλὰ σὰρξ γέγονε, τοῦτέστιν ἄνθρωπος· γέγονε δὲ ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, οὐκ ἀποβεβληκῶς τὸ εἶναι Θεός, ἀλλ' ἐν προσλήψει σαρ-

6. Περικοπὴ ἐκ τῆς β' ὀμιλίας τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἥτις ἐλέχθη ἐν Ἐφέσῳ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ ('Ε.Π. 77, 988 - 989).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** μυσταγωγέω-ῶ = ὀδηγῶ εἰς τὰ μυστήρια, μυῶ, κατηχῶ. — κατακτύπεω-ῶ = κτυπῶ ἰσχυρῶς, ἐγείρω μέγαν κτύπον. — ἐξάισιος = ὁ ἐκτὸς τοῦ αἴσιου, τοῦ δικαίου· ὑπέρμετρος, ἐκπληκτικός. — παραχωρέω-ῶ = ἀποσύρομαι εἰς τὰ πλάγια, παραμερίζω. — ἀποκυλίω = κυλίω μετατοπίζω. — ἀρύομαι = ἀντλῶ διὰ τὸν ἑαυτὸν μου. — παρατίθημι = παραθέτω, φέρω ἐνώπιόν τιος, παρουσιάζω. — πρόσληψις = πρόσκτησις, ἐπὶ πλείον ἀπόκτησις. — ἀτρεπτος = ἀμετάβλητος. — τροπή = στροφή, γύρισμα· μετατροπὴ, ἀλλοίωσις. — φρονέω-ῶ = σκέπτομαι· πιστεύω. — ἔμπορος = ὁ ἐπιβαίνων πλοίου ὡς ἐπιβάτης, ὁ ταξιδιώτης. — ἀπλανής = μὴ πλανώμενος, μὴ κινούμενος, σταθερός. — ναυτίλλομαι = ταξιδεύω διὰ θαλάσσης.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** υἱός... βροντῆς· ὁ χαρακτηρισμὸς σημαίνει μᾶλλον τὸν φλογερὸν χαρακτήρα, ὁ ὅποιος ἐν καὶ συνήθως ἦτο ἥρεμος, εἰς ὠρισμέναις περιπτώσεσι ἐξέσπα ἐξαφνα ὡς βροντῆ. Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς ἀπεδόθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου τοῦ Ἰωάννη, ὅπως καὶ εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰακώβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου (Μάρκ. γ', 17). — ὡς ὁ μακάριος Ἰακώβ· ἐν Γεν. κθ', 10 ἀναφέρεται, ὅτι « προσελθὼν Ἰακώβ ἀπεκύ-

πίστις, όχι ή πολυλογία), τόν ψαρᾶν, τόν ἀπέριττον, τόν καταγόμενον ἀπό τήν Βηθσαιδᾶ, τὸ πρῶτον θήραμα τοῦ Χριστοῦ. Ἔς ἀσκηθῶμεν νά λέγωμεν: «Σὺ εἶσαι ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος»· τὰ δὲ περισσότερα ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἄς τὰ ἀφήσωμεν εἰς τοὺς λογομάχους, τῶν ὁποίων τὸ ἔργον εἶναι φιλονεικία καὶ τὸ τέλος ἀπώλεια».

6. Μετάφρασις.

Ἄ'Οδῆγησέ μας εἰς τὸ μυστήριον, εὐαγγελιστά, ὁμίλησε καὶ τώρα, μακάριε Ἰωάννη. Ὠνομάσθης υἱὸς βροντῆς· ἔδωσες μέγα καὶ ἐκπληκτικὸν κύπημα εἰς τὴν γῆν· ἔχεις ἀθανάτους φωνὰς καὶ (δι' αὐτὸ) ἡ λήθη καὶ ὁ χρόνος παραμερίζουν εἰς τοὺς λόγους σου... Ἄφου κυλίσσης μετατόπισε πρὸς χάριν μας τὴν πέτραν, ὅπως (ἔκαμεν) ὁ μακάριος Ἰακώβ εἰς τοὺς ποιμένας· ἀποκάλυψέ μας τὸ φρέαρ τῆς ζωῆς· δῶσέ μας νά ἀντλήσωμεν καὶ τώρα διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τὰς πηγὰς τῆς σωτηρίας· μᾶλλον δὲ φέρε μπροστά μας τὴν ἰδικὴν σου πηγὴν. Λοιπὸν ἄς ἀκούσωμεν νά λέγῃς· **Εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπῆρχεν ὁ Λόγος... Καὶ ὁ Λόγος ἐγίνε σὰρξ.** Δὲν ἔχει γίνε μέσα εἰς ἄνθρωπον, ἀλλ' ἔχει γίνε σὰρξ, δηλαδὴ ἄνθρωπος· ἔχει γίνε δὲ ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νά ἔχη ἀποβάλει τὸ ὅτι εἶναι Θεός, ἀλλ' ἀφου κατὰ τὴν ἐπί πλέον ἀπόκτησιν τῆς σαρκὸς (δηλ. τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως) ἔχει μείνει ἐκεῖνο ἀκριβῶς, ποὺ ἦτο (δηλ. Θε-

λισε τὸν λίθον ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ φρέατος καὶ ἐπότισε τὰ πρόβατα Λάβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ». — **Λόγος**· διὰ τὸν Ἡράκλειτον καὶ τοὺς Στωϊκοὺς ὁ ὅρος ἐκφράζει ἀπλῶς τὴν λογικὴν καὶ ὑπὸ αἰώνιων νόμων διεπομένην τάξιν τοῦ παντός, ἐνῶ διὰ τὸν Ἰουδαῖον Φίλωνα ὁ Λόγος εἶναι ἡ πρώτη ἀπὸ τὰς πολλὰς δυνάμεις τοῦ Θεοῦ. Ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης δίδει τελείως διαφορετικὸν περιεχόμενον εἰς τὴν λέξιν « Λόγος ». Λόγος εἶναι, κατ' αὐτόν, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὡς αὐτὸς ὁ Θεός, ὡς ὁ ἐκπροσωπῶν πᾶν ὁ,τι ὁ Θεὸς εἶχε νά εἴπῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ πᾶν ὁ,τι ἀπεκαλύφθη πλήρως εἰς τὸ κήρυγμα τῆς χάριτος καὶ τοῦ ἐλέους τῆς Κ.Δ. Ὡστε ὁ Λόγος, κατὰ τὸν Ἰωάννην, εἶναι « ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἐγενήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα ὡς ἄπειρος καὶ ζωντανὸς Λόγος ἀπὸ ἄπειρον καὶ πάνσοφον Νοῦν » (Π. Τρεμπέλα, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, Ἀθῆναι 1954, σελ. 39). — ὁ **Λόγος σὰρξ ἐγένετο**· ἡ φράσις τοῦ Ἰωάννου (α', 14), σημαίνουσα ὅτι ὁ Λόγος ἐγίνε τέλειος ἄνθρωπος, καταπολεμῆ τὸν λεγόμενον Δοκητισμὸν. Πρβλ. Α' Ἰωαν. δ', 2. — **τροπῆς ἀποκίασμα**· ἡ ἐκφρασις ἐλήφθη ἐξ Ἰακ. α', 17 πρὸς δήλωσιν σκιάς, ὁμοίας πρὸς ἐκείνην, ἡ ὁποία ρίπτεται διὰ τῆς στροφῆς καὶ μετακινήσεως τῶν ἀστέρων.

κός μεμενηκώς, ὅπερ ἦν. "Ατρεπτος γάρ ἐστι καὶ ἀναλλοίωτος ἡ τοῦ Λόγου φύσις καὶ οὐκ οἶδε παθεῖν τροπῆς ἀποσκίασμα. Ταῦτα φρονεῖν ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ μακάριος εὐαγγελιστῆς καὶ ἄστρον ἀληθῶς τὸ μέγα καὶ περιφανέστατον, ἄστρον χρησιμώτατον οὐ τοῖς τὴν αἰσθητὴν διαπορευομένοις θάλατταν, ἀλλὰ τοῖς τῆς εὐσεβείας ἐμπόροις, τοῖς τῆς ἀληθείας ἐρασταῖς, τοῖς ὀρθὴν ἐθέλουσιν ἔχειν καὶ ἀπλανῆ πίστιν. Εἴ τις οὖν ἐρᾷ τοῦτον ναυτίλλεσθαι τὸν τρόπον, ὥσπερ ἄστρον εἰς νοῦν ἐχέτω τὰς τοῦ θεηγόρου θεολόγου φωνάς. Οὕτω τὰ πικρὰ τῶν αἰρέσεων διαπηδήσει κύματα. Οὕτως εἰς εὐδιον καταντήσει λιμένα καὶ πρὸς αὐτὴν ἤξει τὴν ἀλήθειαν, τοὔτεστι τὸν Χριστόν».

7. ΟΙ ΜΑΘΗΤΑΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ (Εὐσεβίου Καισαρείας).

«Τὶ δὲ τὸ πιθανὸν τοῦ νομίζειν συμφώνως ἅπαντας ψεύσασθαι, δώδεκα ὄντας τὸν ἀριθμὸν τοὺς ἐκκρίτους, ἐβδομήκοντα δὲ τοὺς λοιπούς ;... Πόθεν οὖν ἐν πλήθει τωσῶνδε ἀνδρῶν ἢ τῶν κακῶν εὐρηται συμφωνία ; Πόθεν ἢ περὶ τῶν αὐτῶν ἐν πᾶσιν αὐτοῖς ὁμόφωνος μαρτυρία ; Ἡ μέχρι θανάτου ὁμοφροσύνη ;... Ποίοις ἄρα λόγοις ἐχρήσατο πρὸς ἀλλήλους εἰς τὸ σύμφωνα περὶ αὐτοῦ πλάσασθαι ; Ταῦτα γὰρ μὴ γενόμενα μῆδ' ἀκουσθέντα πω κατὰ τοὺς αὐτῶν χρόνους πῶς ἐξ ἑνὸς στόματος ἐμαρτύρουν γεγονέναι, μέχρι καὶ θανάτου πιστούμενοι τὴν ὁμολογίαν, εἰ μὴ ποτε ἄρα, συνελθόντες συνωμοσίαν τε κατὰ τὸ αὐτὸ πεποιημένοι, συνθήκας ἔθεντο πρὸς ἀλλήλους πλάσασθαι καὶ καταψεύσασθαι τῶν μὴ γεγονότων ; Καὶ ποίοις ἄρα πιθανὸν εἰπεῖν χρήσασθαι αὐτοὺς λόγοις ἐπὶ ταῖς συνθήκαις, εἰ μὴ ποτε τοῖς τοιοῖσδε ;

« Ἄνδρες φίλοι, τὸν μὲν δὴ χθὲς καὶ πρόην ἀπατεῶνα καὶ πλάνης διδάσκαλον ἐπ' ὀφθαλμοῖς ἀπάντων ἡμῶν τὴν ἐσχάτην ὑπομείναντα τιμωρίαν, ὅστις ποτὲ ἦν, πάντων ἡμεῖς μάλιστα ἀκριβῶς ἴσμεν, οἷα μύσται τῶν ἀπορρητῶν αὐτοῦ γεγεννημένοι σεμνὸς μὲν τις τοῖς πολλοῖς ἐφαντάζετο καὶ τι πλέον ἔχειν παρὰ τοὺς πολλοὺς ἐφρόνει, οὐδὲν δὲ μέγα οὐδὲ τῆς ἀναστάσεως ἄξιον ἐπήγετο, εἰ μὴ τις τὸ δολερὸν καὶ ὑ-

7. Ἡ περικοπή εἶναι εἰλημμένη ἐκ τοῦ ἔργου «Εὐαγγελικὴ ἀπόδειξις» τοῦ Εὐσεβίου (ΒΕΠΕΣ 27, 110 - 117).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά : ἐκκριτος = ἐπίλεκτος, διαλεκτός. — χρῶμαι + δοτ. = χρησιμοποιοῦ. — πω (μὲ ἀρνησιν) = ὄχι ἀκόμη.

ός). Διότι είναι ἀμετάβλητος καὶ ἀναλλοίωτος ἡ φύσις τοῦ Λόγου καὶ δὲν ἤμπορεῖ νὰ ὑποστῇ σκιάν ἐκ τῆς στροφῆς καὶ μετακινήσεως. Νὰ πιστεῦωμεν αὐτὰ μᾶς ἐδίδαξεν ὁ μακάριος εὐαγγελιστής, (ποῦ εἶναι) καὶ ἄστρον ἀληθῶς μέγα καὶ πάρα πολὺ περίοπτον, ἄστρον χρησιμώτατον ἔχι δι' ἐκείνους, ποῦ διαπλέουν τὴν αἰσθητὴν θάλασσαν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ταξιδιώτας τῆς εὐσεβείας, διὰ τοὺς ἐραστὰς τῆς ἀληθείας, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ ἔχουν τὴν ὀρθὴν καὶ σταθερὰν ἄνευ πλάνης πίστιν. Ἐὰν λοιπὸν κανεῖς θερμὰ ἐπιθυμῆ νὰ ταξιδεύῃ εἰς τὴν θάλασσαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἃς ἔχη εἰς τὸν νοῦν του ὡς ἄστρον τοὺς λόγους τοῦ θεολόγου Ἰωάννου. Τοιουτοτρόπως θὰ ὑπερπηδῆσῃ τὰ πικρὰ κύματα τῶν αἰρέσεων. Τοιουτοτρόπως θὰ φθάσῃ εἰς τὸν γαλήνιον λιμένα καὶ θὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, δηλαδὴ τὸν Χριστόν».

7. Μετάφρασις.

«Ποῖα δὲ εἶναι ἡ πιθανοφάνεια τοῦ νὰ νομίζῃ κανεῖς, ὅτι ὅλοι συν-εφώνησαν νὰ εἴπουν ψέματα, ἐνῶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἦσαν δώδεκα οἱ ἐπίλεκτοι, ἐβδομῆντα δὲ οἱ ὑπόλοιποι ;... Ἄπο ποῦ λοιπὸν εἰς ἓν πλῆθος τόσον πολλῶν ἀνδρῶν ἔχει ἐπινοηθῆ ἡ συμφωνία τῶν κακῶν ; Ἄπο ποῦ προῆλθεν εἰς αὐτοὺς ἡ ὁμόφωνος εἰς ὅλα μαρτυρία των ; Ἡ μέχρι θανάτου συμφωνία τῶν φρονημάτων ;... Ποῖα λοιπὸν λόγια ἐχρησιμοποίησαν μεταξύ των, διὰ νὰ καταλήξουν εἰς συμφωνίαν περὶ αὐτοῦ (τοῦ Ἰησοῦ) ; Διότι πῶς αὐτοὶ ἐκεῖνα, ποῦ δῆθεν δὲν ἔγιναν καὶ δὲν ἠκούσθησαν ἀκόμη εἰς τοὺς χρόνους των, τὰ ἐμαρτύρουν μὲ ἓνα στόμα σὰν γεγονότα, παρέχοντες μάλιστα μέχρι θανάτου ἐγγύησιν διὰ τὴν ὁμολογίαν (των), ἐὰν ποτὲ λοιπὸν, ἀφοῦ συνηθροίσθησαν εἰς τὸ ἴδιον μέρος καὶ ἔκαμαν συνωμοσίαν, δὲν συνεφώνησαν μεταξύ των νὰ πλάσουν καὶ νὰ παράσχουν ψευδεῖς πληροφορίας διὰ πράγματα, τὰ ὅποια δὲν εἶχον γίνῃ ; Καὶ ποῖα λόγια εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐχρησιμοποίησαν αὐτοὶ διὰ τὰς συμφωνίας αὐτάς, ἐὰν ἔχι τέλος πάντων τέτοια περίπου ;

«Ἄνδρες φίλοι, ὅσον ἀφορᾷ μὲν εἰς τὸν χθεσινὸν βεβαίως καὶ πρὸ ὀλίγου χρόνου ὑπάρξαντα ἀπατεῶνα καὶ διδάσκαλον τῆς πλάνης, ὁ ὁ-

— πιστοῦμαί τι = ἐπιβεβαιῶ τι, ἐγγυῶμαι. — καταψεύδομαι + γεν. = παρέχω ψευδεῖς πληροφορίας διὰ κάτι. — μύστης = γνώστης, κάτοχος τῶν μυστικῶν. — σεμνός = σεβαστός, ἅγιος. — ἐπάγομαι (μεσ.) = ἐπικαλοῦμαι· φέρω μὲ τὸν ἑαυτὸν μου. — τυφος = καπνός, σκότος· ἔπαρσις, κομπορρη-

πουλον λέγοι τοῦ τρόπου, καὶ τὸ διάστροφα διδάξει ἡμᾶς αὐτοὺς τὸν τε δι' ἀπάτης τύπον. Ἄνθ' ὧν, φέρε, δεξιὰς δόντες ἀλλήλοισι, ὁμοῦ πάντες συνθώμεθα περὶ αὐτοῦ σύμφωνον ἐξενεγκεῖν εἰς πάντας ἀνθρώπους πλάνην καὶ λέγωμεν ἑωρακέναί αὐτὸν τυφλοῖς τὸ βλέπειν κεχαρισμένον, ὃ οὐδεὶς ποθ' ἡμῶν ἰστόρησεν· καὶ κωφοῖς τὴν ἀκοὴν παρασχεῖν, ὃ οὐδεὶς ποθ' ἡμῶν ἤκουσε· λεπρούς τε καθαρῖσαι καὶ νεκροὺς ἐγεῖραι· καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, ἃ μῆτε εἶδομεν πρὸς αὐτοῦ πραχθέντα μῆτε ἠκούσαμεν λεχθέντα, ταῦτα ὡς ἀληθῶς πεπραγμένα διατεινόμεθα. Ἄλλ' ἐπεὶ καὶ ἡ ἐσχάτη αὐτοῦ τελευτὴ περιβόητον ἔσχε καὶ διαφανῆ τὸν θάνατον, ὡς μὴ δύνασθαι αὐτὸν ἐπικρύψασθαι, ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἡμεῖς ἀδιατρέπτως ἐπιλυόμεθα, μαρτυροῦντες εὐ μάλα ἀναιδῶς, ὅτι δὴ πᾶσιν ἡμῖν μετὰ τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναβιώσαι συνεγένετο, ἐστίας τε καὶ τροφῆς συνήθους ἐκοινωνήσε... Ψευδόμεθα δὴ πάντες ὁμοῦ συμφώνως καὶ πλαττώμεθα ἐπ' οὐδενὸς ὠφελεία, οὐθ' ἡμῶν οὔτε τῶν ἀπατωμένων, οὐδὲ μὴν αὐτοῦ τοῦ τὰ ψευδῆ πρὸς ἡμῶν ἐκθειάζομένου. Τείνωμεν δὲ τὸ ψεῦδος μὴ ἐπὶ μόνους τοὺς ὁμοεθνεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας προελθόντες ἀνθρώπους καὶ σύμπασαν τὴν οἰκουμένην καταπλήσωμεν τῶν περὶ αὐτοῦ συντιθεμένων... Προθυμίας δὲ μηδεὶς ἡμῶν λειπέσθω. Οὔτε γὰρ μικρὸς ὁ ἄθλος τῶν τολμωμένων, ἐπεὶ μὴ τὰ τυχόντα βραβεῖα ἡμᾶς ἐκδέξεται, ἀλλ' αἱ ἀπὸ τῶν παρ' ἐκάστοις, ὡς εἰκόσ, νόμων τιμωρίαι, δεσμὰ δηλαδὴ καὶ βάσανοι καὶ φυλακαὶ, πῦρ τε καὶ σίδηρος καὶ σταυροὶ καὶ θῆρες».

Ἄρα σοι πιθανὰ ταῦτα ἢ καὶ ἀληθοῦς ἐχόμενα λόγον τὰ τοιαῦτα εἶναι δοκεῖ ;... Καὶ μὴν, εἴπερ ψεύσματα ἦν κατὰ συνθήκην αὐτοῖς πε-

μοσύνη, ἀλαζονεία. — συντίθεμαι + ἀπρμφ. = συμφωνῶ νὰ πράξω κάτι.—ἐκφέρω (ἀόρ. β' ἐξήνεγκον) = φέρω ἔξω, γνωστοποιῶ, παρουσιάζω. — ἰστορῶ = πληροφοροῦμαι καλῶς· διηγοῦμαι, ἐξιστορῶ. — διατεινόμεαι = ἰσχυρίζομαι. — ἐπικρύπτομαι = ἀποκρύπτω. — ἀδιατρέπτως = μὲ ἰσχυρογνωμοσύνην. — ἐπιλύομαι (μεσ.) = ἀπαλλάσσω τινὰ τινοσ· ἀνασκευάζω. — συγγίγνομαι (μέ δοτ. προσ.) = συναναστρέφομαι κάποιον. — ἐστία = κατοικία, οἰκογενειακὸς κύκλος, οἶκος. — κοινωνέω-ῶ = εἶμαι συμμέτοχος, συγκοινωνός. — πλαττώμαι = ὑποκρίνομαι, προσποιοῦμαι. — τείνω = ἐκτείνω, ἀπλώνω, προβάλλω. — προέρχομαι = παρέρχομαι ἐπὶ τὸ βῆμα, παρουσιάζομαι διὰ νὰ ὁμιλήσω. — καταπλήρημι = γεμίζω ἐντελῶς. — προθυμία = δραστηριότης, ποῦ ἐμπνέεται ἀπὸ ζῆλον. — τρέω = τρέμω, τρομάζω ἐκ φόβου, πτοοῦμαι, φοβοῦμαι, δειλιῶ, τρέπομαι εἰς φυγὴν ἐκ φόβου.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Ὡς εἶναι φανερόν, ὁ Εὐσέβιος ἀ

ποῖος κάτω ἀπὸ τὰ μάτια ὄλων μας ὑπέμεινε τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν, ἡμεῖς περισσότερον ἀπὸ ὄλους γνωρίζομεν καλὰ μὲ κάθε ἀκριβειαν ποῖος ὑπῆρξε κάποτε, ἐφ' ὅσον ἔχομεν γίνεи κάτοχοι τῶν μυστικῶν του· εἰς ὄλους μὲν ἐφαίνετο σεβαστὸς καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι εἶχε κάτι περισσότερον ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, ἐνῶ (εἰς τὴν πραγματικότητά) δὲν παρουσίαζε τίποτε τὸ μέγαλον καὶ ἄξιον τῆς ἀναστάσεως, ἐκτὸς ἐὰν κανεῖς ὁμιλήσῃ διὰ τὴν γεμάτην ἀπὸ δόλον καὶ ὕπουλον τρόπον συμπεριφορὰν του καὶ διὰ τὸ ὅτι ἐδίδαξεν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους πράγματα δι-εστραμμένα καὶ τὴν ἀλαζονείαν, ἢ ὅποια δημιουργεῖται διὰ τῆς ἀπάτης. Εἰς ἀνταπόδοσιν ὄλων αὐτῶν, ἀφοῦ δώσωμεν τὰ δεξιὰ μας χέρια ὁ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον, ὄλοι μαζὶ ἄς συμφωνήσωμεν νὰ παρουσιάσωμεν ὁμοφώνως μίαν πλάνην εἰς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἄς λέγωμεν, ὅτι ἔχομεν ἴδει αὐτὸν νὰ ἔχη προσφέρει τὴν ὄρασιν εἰς τοὺς τυφλοὺς, πρᾶγμα ποῦ κανεῖς ἀπὸ ἡμᾶς ποτὲ δὲν ἐπληροφορήθη καλῶς· καὶ ὅτι παρέσχεν εἰς τοὺς κωφοὺς τὴν ἀκοήν, πρᾶγμα ποῦ κανεῖς ἀπὸ ἡμᾶς ποτὲ δὲν ἤκουσε· καὶ ὅτι ἐκαθάρισε λεπρούς καὶ ἀνέστησε νεκρούς· καὶ διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν γενικῶς, ἄς ἰσχυριζώμεθα, ὅτι ἔχουν συμβῆ ἀληθινὰ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια οὔτε εἶδομεν νὰ πραχθοῦν, οὔτε ἤκούσαμεν νὰ λεχθοῦν ἐκ μέρους αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ τὸ πρόσφατον τέλος τῆς ζωῆς του παρουσίασε περιλάλητον καὶ φανερὸν τὸν θάνατον, ὥστε νὰ μὴ ἡμποροῦμεν νὰ ἀποκρύψωμεν αὐτόν, ἡμεῖς ἐν τούτοις ἄς καταλύσωμεν καὶ τοῦτον μὲ ἰσχυρογνωμοσύνην, μαρτυροῦντες πολὺ ἀναισχύντως ὅτι μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἐπάνοδοσιν εἰς τὴν ζωὴν συνανεστράφη μάλιστα ὄλους ἡμᾶς καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ σπιτιοῦ μας καὶ εἰς τὸ συνηθισμένον φαγητόν... "Ἄς ψευδῶμεθα λοιπὸν ὄλοι μαζὶ συμφώνως καὶ ἄς ὑποκρινώμεθα πρὸς ὄφελος οὐδενός, οὔτε ἡμῶν, οὔτε τῶν ἐξαπατωμένων, ἀλλὰ οὔτε καὶ αὐτοῦ, ὁ ὅποῖος ἐκθειάζεται ἀπὸ ἡμᾶς ψευδῶς." Ἄς ἀπλώσωμεν δὲ τὸ ψεῦδος ὄχι μόνον εἰς τοὺς ὁμοσθηεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀφοῦ παρουσιασθῶμεν διὰ νὰ ὁμιλήσω-

ποδεικνύει τὴν ἀλήθειαν τῶν κηρυττομένων ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς. Οὐδέποτε ἡ ἀπάτη ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι ἡ αἰτία τῆς καταπληκτικῆς δράσεως καὶ αὐτοθυσίας τῶν ἀποστόλων, οἵτινες ὑπέγραψαν διὰ τοῦ αἱματός των τὴν περὶ τοῦ Κυρίου μαρτυρίαν των. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἐκήρυξαν μόνον ὅ,τι ἐγνώριζον ἐξ αὐτοψίας καὶ αὐτηκοίας : « Ὁ ἀκηκόσαμεν, ὁ ἐωράκαμεν τοῖς ὄφθαλμοῖς ἡμῶν, ὁ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν... ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν » (Α' Ἰωαν. α', 1-3).

πλασμένα, θαυμάζειν ἄξιον ὅπως τοσοῦτο πλήθος τὴν συμφωνίαν ἐπὶ τοῖς πλάσμασι καὶ μέχρι θανάτου διεφύλαξεν, οὐδείς τε αὐτῶν πόποτε, τὰ συμβάντα τοῖς προαναηρημένοις τρέσας, ἐξέστη τῆς εταιρείας, οὐδ' ἀντεκήρυξε τοῖς ἄλλοις εἰς φῶς ἀγαγὼν τὰ συντεθειμένα».

8. Η ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Ὅταν τοίνυν ὁ Θεὸς κελεύῃ, μὴ ζῆτει κατὰ ἀκολουθίαν ἀνθρωπίνην διερευνᾶσθαι τὰ πράγματα. Ἀνώτερος γὰρ ὢν τῆς φύσεως, οὐ δεῖται τῆς ἀκολουθίας τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν τῶν κωλυόντων τὰ πράγματα ἀξάνεσθαι παρασκευάζει... Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς πίστεως ἔστιν ἰδεῖν γινόμενον. Τοιούτων γὰρ ὄντων τῶν πολεμούντων, τοσοῦτων ὄντων τῶν ἐπιβουλεόντων, καὶ βασιλέων καὶ τυράννων, καὶ δήμων κατεξανισταμένων καὶ πάντα ποιούντων, ὥστε σβέσαι τὸν σπινθῆρα τῆς πίστεως, δι' αὐτῶν τῶν ἐπιβουλεόντων, διὰ τῶν κωλύειν βουλομένων, τοσαύτη ἤρθη τῆς εὐσεβείας ἢ φλόξ, ὡς ἅπασαν καταλαβεῖν τὴν οἰκουμένην καὶ τὴν ἀοίκητον. Κἂν πρὸς Ἰνδοὺς γὰρ ἀπέλθῃς, κἂν πρὸς Σκύθας, κἂν πρὸς αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, κἂν εἰς αὐτὸν τὸν ὠκεανόν, πανταχοῦ εὐρήσεις τοῦ Χριστοῦ τὴν διδασκαλίαν καταναγάζουσιν τὰς ἀπάντων ψυχὰς... Ὁ τῶν ὄλων δημιουργὸς διὰ τῶν ἑνδεκα, τῶν ἀλίων, τῶν ἀγραμμάτων, τῶν ἰδιωτῶν, τῶν μηδὲ διαῖραι τὸ στόμα τολμώντων, ἅπασαν ἐπεσπάσατο τὴν οἰκουμένην. Καὶ οἱ ἀγράμματοι οὗτοι καὶ οἱ ἰδιῶται καὶ οἱ ἀλίεις τῶν φιλοσόφων ἐπέφραξαν τὰ στόματα καί, καθάπερ ὑπόπτεροι, οὕτω τὴν οἰκουμένην ἅπασαν διέδραμον κατασπείραντες τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον καὶ τὰς ἀκάνθας ἐκτέμνοντες καὶ τὰ παλαιὰ ἀνασπῶντες ἔθη καὶ τοὺς τοῦ Χριστοῦ νόμους πανταχοῦ καταφυτεύοντες· καὶ οὔτε τὸ ὀλίγους αὐτοὺς εἶναι, οὔτε ἡ ἰδιωτεία, οὔτε τὸ ἀσθηρὸν τῶν ἐπιταγμάτων, οὔτε τὸ παλαιᾷ συνηθεῖα προκατειλήφθαι ἅπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων γέ-

8. Ἡ περικοπὴ εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς κη' ὀμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν Γένεσιν (Ἐ.Π. 53, 258).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** κελεύω = διατάσσω. — διερευνῶμαι = ἐρευνῶμαι ἀκριβῶς. — αἴρωμαι = ὑψοῦμαι. — διαίρω τὸ στόμα = ἀνοίγω, κινῶ τὸ στόμα· ὀμιλῶ. — ἐπισπῶμαι = προσελκῶ, καταπαίθω. — ὑπόπτερος = ὁ ὑπὸ πτερὰ ὢν, ὁ ἔχων πτερὰ, πτερωτός. — ἀποσπάω

μεν εἰς αὐτούς, καὶ ὡς γεμίσωμεν ἐντελῶς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην μετὰ τὰ ψεῦδη, ποὺ ἔχουν περὶ αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ) συμφωνηθῆ ἀπὸ ἡμᾶς... Εἰς τὸν ζῆλον δὲ διὰ δρᾶσιν ὡς μὴ ὕστερῃ κανεῖς ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι δι' αὐτὰ ποὺ θὰ τολμήσωμεν δὲν εἶναι ἀσήμαντος ἡ ἄμιλλα διὰ τὴν βράβειον, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ μᾶς περιμένουν τὰ τυχαῖα βραβεῖα, ἀλλ' αἱ τιμωρίαι, ποὺ προβλέπονται, ὡς εἶναι φυσικόν, εἰς ἕκαστον λαὸν ἀπὸ τοὺς νόμους, δηλαδὴ δεσμὰ καὶ βασανιστήρια καὶ φυλακαὶ καὶ φωτιά καὶ (ἀναμμένο) σίδερο καὶ σταυροὶ καὶ ἄγρια θηρία ».

Ἄρα γε φαίνονται εἰς σὲ αὐτὰ πιθανὰ ἢ ἀληθινὰ ; Καὶ βέβαια ἐὰν (τὰ κηρυττόμενα ὑπ' αὐτῶν) ἦσαν ψεῦδη, τὰ ὅποια εἶχον πλασθῆ ὑπ' αὐτῶν κατὰ συνθήκην, εἶναι ἄξιον θαυμασμοῦ, πῶς τόσο μὲγα πλῆθος διεφύλαξε μέχρι θανάτου τὴν συμφωνίαν διὰ τὰ πλαστὰ ψεῦδη, καὶ κανεῖς ποτὲ ἀπὸ αὐτούς, τραπεῖς τυχόν εἰς φυγὴν ἐκ φόβου δι' ὅσα ἔγιναν εἰς ἐκείνους ποὺ εἶχον φονευθῆ προηγουμένως, δὲν ἀπεσῦρθη ἀπὸ τὴν συντροφίαν, οὔτε ἐκήρυξεν ἀντίθετα εἰς τὰ κηρύγματα τῶν ἄλλων ἀποκαλύπτων ἐκεῖνα, ποὺ εἶχον συμφωνηθῆ ».

8. Μετάφρασις.

«Ὅταν λοιπὸν ὁ Θεὸς διατάσῃ, σὺ νὰ μὴ ζητῆς νὰ ἐρευνῶνται ἀκριβῶς τὰ πράγματα συμφώνως πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀλληλουχίαν. Διότι, ἐπειδὴ (ὁ Θεὸς) εἶναι ἀνώτερος τῆς φύσεως, δὲν ἔχει ἀνάγκη τῆς φυσικῆς τάξεως, ἀλλὰ κατευθύνει τὰ πράγματα νὰ αὐξάνωνται ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν (ἀκουσίαν) βοήθειαν αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἐμποδίζουν... Τὸ ἴδιον εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ κανεῖς νὰ γίνεταί καὶ εἰς τὴν (χριστιανικὴν) πίστιν. Διότι ἐνῶ εἶναι τοιοῦτου εἶδους αὐτοί, ποὺ τὴν πολεμοῦν, ἐνῶ εἶναι τόσο πολλοὶ αὐτοί, ποὺ μηχανεύονται κακὰ, καὶ βασιλεῖς καὶ τύραννοι καὶ λαοί, ποὺ ἐξεγείρονται ἐναντίον τῆς, καὶ ἐνῶ οὗτοι κάνουν τὰ πάντα διὰ νὰ σβήθουν τὸν σπινθῆρα τῆς πίστεως, τόσο μεγάλη ὑψώθη ἡ φλόγα, μετὰ τὴν βοήθειαν αὐτῶν τῶν σκεπτομένων τὸ κακόν, μετὰ τὴν βοήθειαν αὐτῶν ποὺ θέλουν νὰ ἐμποδίσουν, ὥστε νὰ καταλάβῃ τὴν οἰκουμένην καὶ τὴν ἔρημον. Καὶ ἐὰν ἀκόμη ἀπέλθῃς εἰς τοὺς

-ῶ = ἀνασύρω, ἐκρίζων. — ἀναιρέω - ῶ = σηκώνω, θέτω ἐκποδῶν, βγάζω ἀπὸ τὴ μέση.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** πρὸς Ἰνδοὺς... πρὸς Σκύθας... πρὸς ὠκεανόν· ὁ Χρυσόστομος ὑπαινίσσεται τὴν θαυμαστὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

νος ἴσχυσε κώλυμα αὐτοῖς γενέσθαι, ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀνήρει προοδοποιῶσα ἢ χάρις, καὶ μετ' εὐκολίας ἅπαντα εἰργάζοντο, δι' αὐτῶν τῶν κωλυμάτων μείζονα δεχόμενοι τὴν προθυμίαν».

9. ΑΦΟΣΙΩΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΝ ΠΙΣΤΙΝ

(Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος).

« Καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ἐκφοβῶν καὶ δουλαγωγῶν ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν πεπιστευκότας κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν, φανερόν ἐστι. Κεφαλοτομούμενοι γὰρ καὶ σταυρούμενοι καὶ θηρίοις παραβαλλόμενοι καὶ δεσμοῖς καὶ πυρὶ καὶ πάσαις ταῖς ἄλλαις βασάνοις, ὅτι οὐκ ἀφιστάμεθα τῆς ὁμολογίας, δηλόν ἐστιν· ἀλλ' ὅσῳ περ ἂν τοιαυτὰ τινα γίνηται, τοσοῦτω μᾶλλον ἄλλοι πλείονες πιστοὶ καὶ θεοσεβεῖς διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ γίνονται. Ὅποῖον ἐν ἀμπέλου τις ἐκτέμη τὰ καρποφορήσαντα μέρη, εἰς τὸ ἀναβλαστῆσαι ἑτέρους κλάδους καὶ εὐθαλεῖς καὶ καρποφόρους ἀναδίδωσι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐφ' ἡμῶν γίνεται· ἢ γὰρ φντευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἄμπελος καὶ σωτῆρος Χριστοῦ ὁ λαὸς αὐτοῦ ἔστιν».

10. Η ΣΤΑΣΙΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ

(Ἰγνατίου τοῦ θεοφόρου).

« Παρακαλῶ ὑμᾶς, μὴ εὐνοία ἄκαιρος γένεσθέ μοι. Ἄφετέ με θηρίων εἶναι βοράν, δι' ὧν ἔστι Θεοῦ ἐπιτυχεῖν. Σιτὸς εἰμι Θεοῦ καὶ

9. Ἡ περικοπὴ αὐτὴ εἶναι εἰλημμένη ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Ἰουστίνου « Πρὸς Τρύφωνα Ἰουδαῖον διάλογος » (ΒΕΠΕΣ 3, 310).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** δουλαγωγέω - ὦ = ὀδηγῶ κάποιον εἰς δουλείαν, καθιστῶ δούλον. — κεφαλοτομέω - ὦ = καρατομῶ· ἀποκεφαλίζω. — ἀναδίδωμι = δίδω πρὸς τὰ ἄνω· ἐκβάλλω, ἐξάγω.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** οὐκ ἔστιν ὁ ἐκφοβῶν· φράσις εἰλημμένη ἐκ Μιχ. δ', 4. — ἄμπελος· ἀλληγορικῶς ἐννοεῖται τὸ χριστιανισμὸν πλήρωμα. Πρβλ. Ἰω. ιε', 1 - 8. Εἰς τὴν χριστιανικὴν τέχνην ἡ ἄμπελος εἶναι μία τῶν προσφιλεστέρων συμβολικῶν παραστάσεων. Μέχρι σήμερον χρησιμοποιεῖται πρὸς διακόσμησιν τέμπλων, ἀμβώνων, ἐπισκοπικῶν θρόνων κ.λ.π.

10. Περικοπὴ ἐκ τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου τοῦ θεοφόρου (ΒΕΠΕΣ 7, 304 - 305). Ἐπειδὴ ὁ Ἰγνατίος, μεταφερόμενος ἐξ Ἀντιοχείας εἰς Ρώμην διὰ τὴν μαρτυρήσῃ, ὅταν εὐρίσκετο εἰς Σμύρνην, ἔμαθεν, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ρώμης κατέβαλλον προσπάθειας, διὰ τὴν τὸν σώσουν ἐκ

Ἰνδούς, καὶ ἐὰν ἀκόμη μεταβῆς εἰς τοὺς Σκύθας, καὶ ἐὰν ἀκόμη φθάσῃς εἰς αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης, καὶ ἐὰν ἔλθῃς εἰς αὐτὸν τὸν ὠκεανόν, παντοῦ θὰ εὕρῃς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ νὰ φωτίζῃ τὰς ψυχὰς ὄλων... Ὁ δημιουργὸς τῶν ὄλων μὲ τοὺς ἑνδεκα, τοὺς ἀλιεῖς, τοὺς ἀγραμμάτους, τοὺς ἀπλοῦχοὺς, οἱ ὅποιοι δὲν ἐτολμοῦσαν οὔτε νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα των, προσεῖλκυσεν ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Καὶ οἱ ἀγράμματοι αὐτοὶ καὶ οἱ ἀπλοῦχοι καὶ οἱ ἀλιεῖς ἔφραζαν τὰ στόματα τῶν φιλοσόφων, καὶ, καθὼς ἀκριβῶς ὡς ἐὰν εἶχον πτερά, διέτρεξαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, ἀφοῦ ἔσπειραν τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας καὶ ἀπέκοπταν τὰ ἀγκάθια καὶ ἐξεριζῶναν τὰς παλαιὰς συνήθειας καὶ ἐφύτευαν πυκνὰ παντοῦ τοὺς νόμους τοῦ Χριστοῦ· καὶ οὔτε τὸ ὅτι αὐτοὶ ἦσαν ὀλίγοι, οὔτε ἡ ἀπλοῦκότης, οὔτε ἡ αὐστηρότης τῶν (χριστιανικῶν) ἐντολῶν, οὔτε τὸ ὅτι ὀλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος ἦτο προκατειλημμένον μὲ παλαιὰν συνήθειαν, ἤμπόρεσε νὰ γίνῃ εἰς αὐτοὺς ἐμπόδιον, ἀλλ' ἡ Χάρις, ποῦ ἤνοιγε μπροστὰ τὸν δρόμον, ἔβγαζε ὅλα αὐτὰ ἀπὸ τῆ μέση. Καὶ αὐτοὶ μὲ εὐκολίαν ἔφερον εἰς πέρας ὅλα τὰ ἔργα των, διότι ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἐμπόδια ἐλάμβανον μεγαλύτερον τὸν ζῆλον διὰ δρᾶσιν».

9. Μετάφρασις.

«Καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐκεῖνος, ποῦ ἤμπορεῖ νὰ ἐκφοβίσῃ καὶ καταστήσῃ δούλους ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι εἰς ὅλην τὴν γῆν ἔχομεν πιστεύσει εἰς τὸν Ἰησοῦν, εἶναι φανερόν. Ἐνῶ βεβαίως ἀποκεφαλιζόμεθα καὶ σταυρωνόμεθα καὶ ριπτόμεθα εἰς τὰ θηρία καὶ εἰς τὰ δεσμὰ (τῆς φυλακῆς) καὶ εἰς τὴν φωτιάν καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα βασανιστήρια, εἶναι φανερόν, ὅτι δὲν ἐγκαταλείπομεν τὴν (μετὰ θάρρους) διακήρυξιν τῆς πίστεως· ἀλλ' ὅσον βεβαίως συμβαίνουν τέτοια γεγονότα, τόσον πῶς πολὺ ἄλλοι περισσότεροι γίνονται πιστοὶ καὶ θεοσεβεῖς μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ. Ὅπως, ἐὰν κανεῖς εἰς μίαν κληματαριάν κόψῃ τὰ τμήματα, ποῦ ἔκαμαν καρπόν, αὐτὴ ἐκβάλλει πρὸς τὰ ἄνω νέους βλαστοὺς καὶ ἄλλους κλάδους θαλεροὺς καὶ καρποφόρους· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον γίνεταί καὶ εἰς ἡμᾶς ἀναβλάστησις. Διότι τὸ ἀμπέλι, ποῦ ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς καὶ Σωτὴρ Χριστός, εἶναι ὁ λαὸς αὐτοῦ».

10. Μετάφρασις.

«Σᾶς παρακαλῶ, νὰ μὴ δείξετε ἀκαίρως τὰ εὐνοϊκὰ δι' ἐμὲ αἰσθηματὰ σας. Ἀφῆστέ με νὰ εἶμαι τροφή τῶν θηρίων, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχω τὴν συνάντησιν μὲ τὸν Θεόν. Εἶμαι

δι' ὀδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς ἄρτος εὐρεθῶ τοῦ Χριστοῦ... Ὁναίμην τῶν θηρίων τῶν ἐμοὶ ἡτοιμασμένων, ἃ εὐχομαι σύντομά μοι εὐρεθῆναι, ἃ καὶ κολακεύσω, συντόμως με καταφαγεῖν, οὐχ ὥσπερ τιῶν δειλαινόμενα οὐχ ἦσαντο. Κὰν αὐτὰ δὲ ἐκόντα μὴ θέλῃ, ἐγὼ προσβιάσομαι. Συγγνώμη μοι ἔχετε· τί μοι συμφέρει, ἐγὼ γινώσκω. Νῦν ἄρχομαι μαθητῆς εἶναι· μηδὲν με ζηλῶσαι τῶν ὄρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων, ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω. Πῦρ καὶ σταυρὸς, θηρίων τε συστάσεις, ἀνατομαί, διαιρέσεις, σκορπισμοὶ ὀστέων, συγκοπαὶ μελῶν, ἄλεσμοὶ ὄλου τοῦ σώματος, κακαὶ κολάσεις τοῦ διαβόλου ἐπ' ἐμὲ ἐρχέσθωσαν, μόνον ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω.

Οὐδὲν με ὠφελήσει τὰ τερπνὰ τοῦ κόσμου, οὐδὲ αἱ βασιλεῖαι τοῦ αἰῶνος τούτου· καλὸν ἐμοὶ ἀποθανεῖν διὰ Ἰησοῦν Χριστὸν ἢ βασιλεύειν τῶν περάτων τῆς γῆς. « Τὶ γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὄλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσῃ ; » Τὸν Κύριον ποθῶ, τὸν Υἱὸν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Ἐκεῖνον ζητῶ, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα· ἐκεῖνον θέλω, τὸν δι' ἡμᾶς ἀνασταίντα. Συγγνωμονεῖτέ μοι, ἀδελφοί, μὴ ἐμποδισθῆτέ μοι εἰς ζωὴν φθάσαι. Ἰησοῦς γὰρ ἐστὶν ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν. Μὴ θελήσητέ με ἀποθανεῖν· θάνατος γὰρ ἐστὶν ἡ ἄνευ Χριστοῦ ζωὴ. Τοῦ Θεοῦ θέλοντά με εἶναι, κόσμῳ μὴ χαρίσσηθε. Ἄφετέ με καθαρὸν φῶς λαβεῖν. Ἐκεῖ παραγενόμενος, ἄνθρωπος Θεοῦ ἔσομαι».

11. ΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΝΕΑΡΟΥ ΠΕΤΡΟΥ (Εὐσεβίου Καισαρείας).

« Πάντων δὲ ὅσοι τῶν πρόποτε ἀνυμνοῦνται θαυμάσιοι καὶ ἐπ' ἀνδρεία βεβοημένοι εἴτε παρ' Ἑλλησιν εἴτε παρὰ βαρβάρους, θεῖους

τοῦ μαρτυρίου, ἔγραψεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, παρακαλῶν νὰ παύσουν τὰς ἐνεργείας ταύτας πρὸς διάσωσίν του.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** ὀναίμην = εὐκτ. ἄορ. ὀνάμην τοῦ ρ. ὀνίναμαι = ὠφελοῦμαι· χαίρομαι. — δειλαίνω = δειλιῶ. — προσβιάζομαι = βιάζω, ἀναγκάζω. — ζηλῶσαι = ἀπαρέμφατον ἀντὶ εὐχετικῆς εὐκτικῆς. — ζηλόω-ῶ = ζηλεύω· μὲ ζῆλον καὶ πόθον προσπαθῶ νὰ ἀποκτήσω κάτι. — σύστασις = σύνθεσις· συνάντησις. — ἀνατομή = διαμέλισις. — συγκοπή = κοπή εἰς μικρὰ τεμάχια. — ἄλεσμός = ἐνέργεια, πρᾶξις τοῦ ἀλέθειν. — συστάσεις... κακαὶ κολάσεις· ἀσύνδετον, πού καθιστᾷ ζωηρὸν τὸν λόγον. — συγγνωμονέω-ῶ = συγχωρῶ.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** «Τί ὠφελεῖται . . .»· Μαθ. 1στ', 26

σιτάρι τοῦ Θεοῦ καί μέ τὰ δόντια τῶν θηρίων ἀλέθομαι, διὰ νά εὐρεθῶ καθαρός ἄρτος τοῦ Χριστοῦ... Εἶθε νά χαρῶ τὰ θηρία, πού ἔχουν ἐτοιμασθῆ δι' ἐμέ, τὰ ὅποια εὐχομαι σύντομα νά εὐρεθοῦν κοντά μου, τὰ ὅποια καί θά κολακεύσω, νά μέ καταφάγουν συντόμως, διὰ νά μὴ συμβῆ καί εἰς ἐμέ ὅ,τι συνέβη εἰς μερικούς, τοὺς ὁποίους δὲν ἤγγισαν ἀπὸ δειλίαν. Καί ἐάν αὐτὰ δὲν θέλουν, ἐγὼ θά τὰ ἀναγκάσω. Παρακαλῶ νά μέ συγχωρήσετε· ἐγὼ γνωρίζω τί εἶναι συμφέρον εἰς ἐμέ. Τώρα ἀρχίζω νά εἶμαι μαθητής (τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ)· εἶθε τίποτε νά μὴ προσπαθῆσω μέ ζῆλον νά ἀποκτήσω ἀπὸ τὰ ὁρατὰ καί τὰ ἀόρατα, διὰ νά ἐπιτύχω μόνον τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ἡ φωτιά καί ὁ σταυρὸς καί αἱ συναντήσεις τῶν θηρίων, οἱ διαμελισμοί, οἱ διαχωρισμοί, οἱ διασκορπισμοί τῶν ὄστων, αἱ κατατμήσεις τῶν μελῶν, τὰ ἀλέσματα (ἢ συντριβή) ὀλοκλήρου τοῦ σώματος, αἱ κακαὶ κολάσεις τοῦ διαβόλου ἄς ἔλθουν ἐναντίον μου, μόνον καί μόνον, διὰ νά συναντήσω τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

Εἰς τίποτε δὲν θά μέ ὠφελήσουν τὰ τερπνὰ πράγματα τοῦ κόσμου, οὔτε αἱ βασιλεῖαι τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ· εἶναι καλὸν δι' ἐμέ νά ἀποθάνω πρὸς χάριν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ παρὰ νά εἶμαι βασιλεὺς ὀλοκλήρου τῆς γῆς. «Διότι τί ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐάν κερδήσῃ ὀλόκληρον τὸν κόσμον, ἀλλὰ χάσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ;». Ποθῶ τὸν Κύριον, τὸν Υἱὸν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καί Πατρός, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ζητῶ Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν· θέλω ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀνέστη δι' ἡμᾶς· νά μέ συγχωρῆτε, ἀδελφοί, νά μὴ μέ ἐμποδίσετε νά φθάσω εἰς τὴν ζωὴν. Διότι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν. Νά μὴ θελήσετε νά ἀποθάνω· διότι θάνατος εἶναι ἡ ζωὴ χωρὶς τὸν Χριστόν. Μὴ προσφέρετε εἰς τὸν κόσμον ἐμέ, ὁ ὁποῖος θέλω νά ἀνήκω εἰς τὸν Θεόν. Ἀφῆστέ με νά λάβω καθαρὸν φῶς. "Ὅταν φθάσω ἐκεῖ, θά εἶμαι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ».

11. Μετάφρασις.

«Ἀπὸ ὅλους δὲ ὅσοι ἐξυμνοῦνται ὡς θαυμάσιοι καί ξακουστοὶ διὰ τὴν ἀνδρείαν των εἴτε ἀνάμεσα εἰς τοὺς Ἕλληνας εἴτε ἀνάμεσα εἰς τοὺς

καὶ Λουκ. θ', 25. «Πῦρ καὶ σταυρὸς...» ἀναφέρονται μερικὰ εἶδη τῶν βασιανιστηρίων, τὰ ὅποια ἐχρησιμοποιοῦντο κατὰ τοὺς διωγμοὺς ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν.

11. Περικοπή ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας (VIII, 6) τοῦ Εὐσεβίου Καισαρείας (ΒΕΠΕΣ 20, 48-49).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἡγέομαι - οὔμαι = θεωρῶ. —

ἤνεργεν ὁ καιρὸς καὶ διαπρεπεῖς μάρτυρας τοὺς ἀμφὶ τὸν Δωρόθεον βασιλικὸν παῖδα, οἳ καὶ τῆς ἀνοστάτῳ παρὰ τοῖς δεσπόταις ἤξιωμένοι τιμῆς γνησίῳν τε αὐτοῖς διαθέσει τέκνων οὐ λειπόμενοι, μείζονα πλοῦτον ὡς ἀληθῶς ἡγνῆται τῆς τοῦ βίου δόξης καὶ τροφῆς τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας θνείδισμοὺς τε καὶ πόνους καὶ τοὺς κεκαινουργημένους ἐπ' αὐτοῖς πολυτρόπους θανάτους. Ἐνὸς τινος οἴῳ κέχρηται μνησθέντες τῷ τοῦ βίου τέλει, σκοπεῖν ἐξ αὐτοῦ καὶ τὰ τοῖς ἄλλοις συμβεβηκότα τοῖς ἐντυγχάνουσι καταλείφομεν. Ἡγετό τις εἰς μέσον κατὰ τὴν προειρημένην πόλιν ἐφ' ὃν δεδηλώκαμεν ἀρχόντων. Θύειν δὴ οὖν προσταχθεῖς, ὡς ἐνίστατο, γυμνὸς μετάρσιος ἀρθῆναι κελεύεται μάλιστα τε τὸ πᾶν σῶμα καταξάινεσθαι, εἰς ὅτε ἡττηθεῖς κἂν ἄκων τὸ προσταττόμενον ποιήσειεν. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα πάσχων ἀδιάτρεπτος ἦν, ὄξος ἤδη τῶν ὀστέων ὑποφαινομένων αὐτοῦ σὺν καὶ ἄλατι φύραντες κατὰ τῶν διασαπέντων τοῦ σώματος μερῶν ἐνέχεον. Ὡς δὲ καὶ ταύτας ἐπάττει τὰς ἀλγηδόνας, ἐσχάρα τὸν τεῦθεν καὶ πῦρ εἰς μέσον εἴλετο καὶ κρεῶν ἐδωδύμων δίκην τὰ λείψανα αὐτῷ τοῦ σώματος ὑπὸ τοῦ πυρὸς οὐκ εἰς ἄθρον, ὡς ἂν μὴ συντόμως ἀπαλλαγείη, κατὰ βραχὺ δὲ ἀηλίσκετο, οὐ πρότερον ἀνεῖναι τῶν ἐπιτιθέντων αὐτὸν τῇ πυρᾷ συγχωρουμένων, πρὶν ἂν καὶ μετὰ τὸσαῦτα τοῖς προσταττομένοις ἐπινεύσειεν. Ὁ δ' ἀπριξὲς ἐχόμενος τῆς προθέσεως νικηφόρος ἐν αὐταῖς βασάνοις παρέδωκε τὴν ψυχὴν. Τοιοῦτο τῶν βασιλικῶν ἐνὸς τὸ μαρτύριον παιδῶν, ἄξιον ὡς ὄντως καὶ τῆς προσηγορίας· Πέτρος γὰρ ἐκαλεῖτο ».

— θνείδισμὸς = χλευασμὸς, ὑβριστικὴ προσβολή· συκοφαντία. — πόνος = μόχθος, κόπος· ἀγών· σωματικὸς πόνος. — πολύτροπος = ποικίλος, παντοειδής. — σκοπέω - ὦ = ἐξετάζω· συμπεραίνω. — ἐντυγχάνω = τυχαίως συναντῶ (ἐν σχέσει πρὸς βιβλία) τυχαίως λαμβάνω ἀνὰ χεῖρας, ἀναγινώσκω. — οἱ ἐντυγχάνοντες = οἱ ἀναγνώσταί. — ἐνίσταμαι = ἀρνοῦμαι νὰ πράξω. — καταξάινω = καταξοχίζω, κατακομματιάζω, καταπληγώνω. — ἀδιάτρεπτος = ἀμετακίνητος, ἀμετάβλητος, ἀμετάπειστος. — φύρω = ἀναμιγνύω. — πατέω - ὦ = καταπατῶ, περιφρονῶ, καταφρονῶ. — εἰς ἄθρον (ἄθρόον) = διὰ μιᾶς. — ἀνήμι = ἐγειρώ, σηκώνω. — συγχωρουμένων = ἐχόντων τὴν ἄδειαν, τὴν συγκατάθεσιν. — ἐπινεύω = κάνω νεῦμα, κλίνω τὴν κεφαλὴν πρὸς δὴλωσιν συγκαταθέσεως. — ἀπριξὲς = ἰσχυρῶς· σφιχτά.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Δωρόθεος· ἦτο διοικητὴς τῆς φρουρᾶς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τοῦ Διοκλητιανοῦ ἢ τοῦ Γαλερίου Καίσαρος ἐν Νικομηθεῖα, μαρτυρήσας μετὰ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν, οἵτινες κατεῖχον ἐν Νικομηθεῖα πολιτικά, στρατιωτικά καὶ αὐλικά ἀξιώματα. — βασιλικὸς παῖδας·

βαρβάρους, ἡ κατάλληλος περίστασις ἀνέδειξεν ὡς θεῖους καὶ διαπρεπεῖς μάρτυρας τοὺς βασιλικούς νέους ὑπηρέτας εἰς τὸ περιβάλλον τοῦ Δωροθέου, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ εἶχον ἀξιοθῆ ἀπὸ τοὺς κυρίους των νὰ ἀπολαμβάνουν τὴν πλέον μεγάλην τιμὴν καὶ καθόλου δὲν ὑστεροῦσαν ἀπέναντι τῶν πραγματικῶν τέκνων αὐτῶν ὡς πρὸς τὰ αἰσθήματα (ποῦ ἔτρεφον οἱ κύριοι δι' αὐτούς), ἐθεώρησαν πράγματι ὡς μεγαλύτερον πλοῦτον ἀπὸ τὴν δόξαν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τὰς ὑβριστικὰς προσβολὰς πρὸς χάριν τῆς εὐσεβείας καὶ τοὺς σωματικούς πόνους καὶ τὰ πολλὰ νέα εἶδη τοῦ θανάτου, ποῦ εἶχον ἐπινοήσει δι' αὐτούς. Ἀφοῦ ἐνθυμηθῶμεν ποῖον τέλος τῆς ζωῆς εἶχεν ἓνας ἐξ αὐτῶν, θὰ ἀφήσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας νὰ συμπεράνουν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔχουν συμβῆ εἰς τοὺς ἄλλους. Κάποιος ὠδηγήθη δημοσίᾳ εἰς τὴν προαναφερθεῖσαν πόλιν τῶν ἀρχόντων, διὰ τοὺς ὁποίους ἔχομεν ὁμιλήσει. Ὅταν λοιπὸν ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ προσφέρῃ θυσίαν εἰς τὰ εἶδωλα, καθὼς ἤρνεῖτο νὰ τὸ πράξῃ, δίδεται ἐντολὴ νὰ σηκωθῆ γυμνὸς εἰς τὸν ἀέρα καὶ νὰ καταπληγῶθῆ ὅλον του τὸ σῶμα μὲ τὰ μαστίγια, ἕως ὅτου νικημένος νὰ πράξῃ ἔστω καὶ ἀκουσίως ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐζητεῖτο μὲ τὴν διαταγὴν. Καθὼς δὲ ἦτο ἀμετάπειστος παρ' ὅλον ὅτι ἔπασχεν αὐτά, ἀφοῦ ἀνέμιξαν ξύδι καὶ ἀλάτι, τὸ ἔρριχναν εἰς τὰ καταπληγῶμενα μέρη τοῦ σώματος, ἐνῶ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ ἐφαίνοντο ἀπὸ κάτω. Ἀφοῦ δὲ ἐπεριφρονοῦσε καὶ αὐτούς τοὺς ὀδυνηροὺς πόνους, ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ μετεφέρθη εἰς τὸ μέσον μία ἐσχάρα καὶ φωτιὰ καὶ τὰ ἀπομεινάρια τοῦ σώματός του σὰν κρέατα φαγώσιμα κατεστρέφοντο ἀπὸ τὴν φωτιὰν ὄχι διὰ μιᾶς, διὰ νὰ μὴ ἀπαλλαγοῦν σύντομα (ἀπὸ τὸ βασανιστήριον), ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον, διότι αὐτοί, ποῦ τὸν εἶχον τοποθετήσει ἐπάνω εἰς τὴν φωτιάν, δὲν εἶχον τὴν ἄδειαν νὰ τὸν σηκώσουν πρὶν αὐτὸς ὕστερα ἀπὸ τὰ τόσα πολλὰ (βασανιστήρια) δεῖξῃ μὲ ἓνα νεῦμα τῆς κεφαλῆς ὅτι θὰ ὑπακούσῃ εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶχον διαταχθῆ. Αὐτὸς δὲ μένων ἰσχυρῶς προσκολλημένος εἰς τὴν ἀπόφασίν του νικηφόρος μέσα εἰς αὐτὰ τὰ βασανιστήρια παρέδωκε τὴν ψυχὴν. Αὐτὸ ἦτο τὸ μαρτυρικὸν τέλος ἑνὸς ἀπὸ τοὺς νεαροὺς βασιλικούς ὑπηρέτας, τὸ ὁποῖον ἦτο πράγματι ἄξιον καὶ τοῦ ὀνόματός του· διότι ὠνομάζετο Πέτρος».

πρόκειται περὶ νεαρῶν ὑπηρετῶν, ὑπηρετούντων εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλὴν τῆς Νικομηδείας ὑπὸ τὰς ἐντολὰς τοῦ Δωροθέου. — ἀρχόντων· ἐννοεῖ τοὺς ἀρχοντας τῆς Νικομηδείας, περὶ ὧν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου προηγουμένως λόγος. — ἀξίου καὶ τῆς προσηγορίας Πέτρος· ὁ συγγραφεὺς ἔχει ὑπ' ὄψιν του τοὺς

12. ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΕΣ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Τότε τοίνυν αἰθριοι διανυκτερεύειν κατεδικάσθησαν, ὅτε λίμνη μὲν, περὶ ἣν ἡ πόλις κατώκισται, ἐν ἣ ταῦτα διήθλον οἱ ἄγιοι, οἷόν τε πεδίον ἱππήλατον ἦν, μεταποιήσαντος αὐτὴν τοῦ κρυστάλλου· καὶ ἡ-πειρωθεῖσα τῷ κρύει, ἀσφαλῶς ὑπὲρ νῶτον πεζεύειν παρείχετο τοῖς περιόικοις· ποταμοὶ δὲ ἀένναα ρέοντες, τῷ κρυστάλλῳ δεθέντες τῶν ρεῖθρων ἔστησαν· ἢ τε ἀπαλὴ τοῦ ὕδατος φύσις πρὸς τὴν τῶν λίθων ἀντιτυλίαν μετεποιήθη, βορέου δὲ δριμεῖται πνοαὶ τὸ ἔμφυχον ἅπαν ἐπὶ τὸν θάνατον ἤπειγον.

Τότε τοίνυν ἀκούσαντες τοῦ προστάγματος (καὶ σκόπει μοι ἐν-ταῦθα τῶν ἀνδρῶν τὸ ἀήττητον), μετὰ χαρᾶς ἀπορρήφαντες ἕκαστος καὶ τὸν τελευταῖον χιτῶνα, πρὸς τὸν διὰ τοῦ κρύου ἐχώρουν θάνατον, ὡσπερ ἐν σκύλων διαρπαγῇ ἀλλήλοις ἐγκελευόμενοι. Οὐ γὰρ ἱμάτιον, φησὶν, ἀποδύομεθα, ἀλλὰ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποτιθέμεθα, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης. *Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε, τῷ ἱματίῳ τούτῳ τὴν ἁμαρτίαν συναποβάλλοντες. Ἐπειδὴ διὰ τὸν ὄφιν ἐνεδυσάμεθα, διὰ τὸν Χριστὸν ἐκδυσώμεθα. Μὴ ἀντισχώμεθα ἱματίων διὰ τὸν παράδεισον, ὃν ἀπωλέσαμεν. Τί ἀνταποδῶμεν τῷ Κυρίῳ ; Ἐξεδύθη ἡμῶν καὶ ὁ Κύριος. Τί μέγα δούλω τὰ τοῦ Δεσπότη*

λόγους τοῦ Κυρίου : « σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν » (Ματθ. 1στ', 18), ὅπου ὑπὸ τὴν λέξιν « πέτρα » νοεῖται ὁ βράχος τῆς ἀληθοῦς πίστεως, τὴν ὁποῖαν ὡμολόγησεν ὁ Πέτρος, ὅταν εἶπε : « σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος » (Ματθ. 1στ', 17).

12. Περικοπή ἐκ τῆς 1θ' ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τοὺς ἁγίους τεσσαράκοντα μάρτυρας ('Ε.Π. 31, 516 - 517). Οἱ μάρτυρες οὗτοι ἤθλησαν περὶ τὸ 320 ἐν Σεβαστείᾳ τῆς Ἀρμενίας, ὅπου ἦτο ἡγεμῶν ὁ Ἀγρικόλας ἐπὶ αὐτοκράτορος Λικινίου. Ὑπηρέτου ἐἰς τὸ αὐτὸ «τάγμα» καὶ κατεδικάσθησαν νὰ ἀποθάνουν γυμνοὶ ἐπὶ τῆς παγωμένης λίμνης.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** αἰθριος = ὑπαίθριος. — διαθλέω-ῶ = ἀγωνίζομαι. — πεδίον ἱππήλατον = πεδίον κατάλληλον δι' ἱππασίαν. — ἡπειρόομαι-οῦμαι = μεταβάλλομαι εἰς ξηρὰν. — τὸ κρύος = τὸ παγετῶδες ψῦχος. — τὸ νῶτον = ράχις, πλάτη· ἐπιφάνεια. — ἀντιτυπία = ὁμοίωμα. — ἐπέλω = πιέζω· ὠθῶ, ἐξαναγκάζω. — τὸ σκύλον = τὸ λάφυρον, ἡ λεία. — ἀντέχομαί τινος = κρατῶ στερεῶς, προσηλοῦμαι εἰς κάτι. — ἀνάγραπτος = χαραγμένος εἰς στήλην πρὸς κοινὴν ἀνάγνωσιν· ἀνεξάλειπτος. — δι' ἑαυτῶν· τὸ ὄρθον θὰ ἦτο « δι' ἡμῶν αὐτῶν ». — πῆξις = στερεότης· ψῦξις, πάγωμα. — θάλω =

12. Μετάφρασις.

«Τότε λοιπὸν κατεδικάσθησαν νὰ διανυκτερεύσουν εἰς τὸ ὑπαιθρον, ὅταν ἡ μὲν λίμνη, γύρω ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶχε σχηματισθῆ ἡ πόλις, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκαναν τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς οἱ ἅγιοι. ἦτο τρόπον τινὰ ἓν πεδῖον κατάλληλον δι' ἵππασίαν, ἀφοῦ τὴν μετέβαλεν (εἰς τοιοῦτο πεδῖον) ὁ κρύσταλλος (τοῦ πάγου)· καί, ἐπειδὴ μετεβλήθη εἰς ξηρὰν ἀπὸ τὸ παγετῶδες ψῦχος, ἔδιδεν εἰς τοὺς περιοίκους τὴν εὐκαιρίαν νὰ περιπατοῦν ἀσφαλῶς ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιφάνειαν· ποταμοὶ δέ, πού ἔτρεχον ἀδιακόπως, ἀφοῦ ἐδέθησαν μὲ τὸν κρύσταλλον τοῦ πάγου τῆς κοίτης των, ἐσταμάτησαν νὰ τρέχουν· καὶ ἡ ἀπαλὴ φύσις τοῦ νεροῦ μετεβλήθη εἰς ὁμοίωμα (τῶν σκληρῶν) λίθων, ἐνῶ τὰ ὀρμητικὰ φυσήματα τοῦ βορρᾶ ἀναγκαστικῶς ὠδήγουν κάθε ἔμψυχον εἰς τὸν θάνατον.

Τότε λοιπὸν μόλις ἤκουσαν τὴν διαταγὴν (καὶ πρόσεξε εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὸ ἀνίκητον φρόνημα τῶν ἀνδρῶν), ἀφοῦ μὲ χαρὰν ἔβγαλεν ὁ καθένας καὶ ἐπέταξε καὶ τὸν τελευταῖον χιτῶνα, ἐπροχωροῦσαν πρὸς τὸν θάνατον διὰ τοῦ παγετώδους ψύχους, παροτρύνοντες ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ὅπως θὰ ἔκαναν εἰς τὴν λεηλασίαν λαφύρων. Δὲν ἐκδυόμεθα, λέγουν, τὸ ἱμάτιον, ἀλλ' ἀποθέτομεν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος φθείρεται (ἐξακολουθητικῶς) σύμφωνα μὲ τὰς ἐπιθυμίας, τὰς ὁποίας προκαλεῖ ἡ ἀπάτη τῆς ἁμαρτίας. Σὲ εὐχαριστοῦμεν, Κύριε, διότι μαζὶ μὲ τὸ ἱμάτιον τοῦτο ἀποβάλλομεν τὴν ἁμαρτίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἐξ αἰτίας τοῦ φιδιοῦ ἐφορέσαμεν ἐνδύματα, διὰ τὸν Χριστὸν ἃς ἐκδυθῶμεν. Πρὸς χάριν τοῦ παραδείσου, τὸν ὁποῖον ἐχάσαμεν, ἃς μὴ προσηλωθῶμεν εἰς τὰ ἐνδύματα. Τί θὰ ἀνταποδώσωμεν εἰς τὸν Κύριον; Ἐξεδύθη καὶ ὁ Κύριός μας. Ποῖαν σπουδαιότητα ἔχει διὰ τὸν δοῦλον νὰ πάθῃ ἐκεῖνα, πού ἔπαθε καὶ ὁ Κύριος; Μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμεῖς εἴμεθα ἐκεῖνοι,

θερμαίνω, ζεσταίνω. — ἀπορρέω (ἀόρ. ἀπερρῆν) = χύνομαι πρὸς τὰ ἔξω· ἀποπίπτω, ἐκλείπω, χάνομαι. — προίεμαι = χαρίζω, δίδω αὐτοπροαιρέτως.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** **χιτῶν**· ἀνδρῶν ἐσωτερικὸν ἐνδυμα, στενὸν καὶ ποδιῆρες, φορούμενον κατάσαρκα. — **ἱμάτιον**· ἐνδυμα φορούμενον ἄνωθεν τοῦ χιτῶνος. — **παλαιὸς ἄνθρωπος**· Ἐφεσ. δ', 22. Πρβλ. Ρωμ. στ', 6. Ἡ ἔκφρασις σημαίνει τὸν φυσικὸν σαρκικὸν ἄνθρωπον, τὸν προερχόμενον ἐκ τοῦ πρώτου Ἀδάμ, τὸν πεπαλαιωμένον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν καινόν. — **διὰ τὸν ὄφιν**· ἐννοεῖ τὸ φίδι, πού παρέσυρε τοὺς πρωτοπλάστους καὶ ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ φορέσουν οὗτοι ἐνδύματα μετὰ τὴν διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας.

παθεῖν ; Μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμεῖς ἔσμεν οἱ ἐκδύσαντες. Στρατιωτῶν γὰρ ἐκεῖνο τὸ τόλμημα ἐκεῖνοι ἐξέδυσαν καὶ διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια. Ἀνάγραπτον οὖν ἡμῶν κατηγορίαν δι' ἑαυτῶν ἀπαλείφωμεν. Δριμὺς ὁ χειμῶν, ἀλλὰ γλυκὺς ὁ παράδεισος· ὀλγεινὴ ἢ πῆξις, ἀλλ' ἠδεῖα ἢ ἀνάπαυσις. Μικρὸν ἀναμείνωμεν καὶ ὁ κόλπος ἡμᾶς θάλλει τοῦ πατριάρχου. Μιᾶς νυκτὸς ὄλον αἶωνα ἀνταλλαξώμεθα. Κανθήτω ὁ ποῦς, ἵνα διηνεκῶς μετ' ἀγγέλων χορεύῃ ἀπορρονήτω ἢ χεῖρ, ἵνα ἔχη παρρησίαν πρὸς τὸν Δεσπότην ἐπαίρεσθαι. Πόσοι τῶν στρατιωτῶν τῶν ἡμετέρων ἐπὶ παρατάξεως ἔπεσον, βασιλεῖ φθαρτῷ τὴν πίστιν φυλάττοντες ; Ἡμεῖς δὲ ὑπὲρ τῆς εἰς τὸν ἀληθινὸν βασιλέα πίστεως τὴν ζωὴν ταύτην οὐ προησόμεθα ; ».

13. Η ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Ἀκουέτωσαν Ἕλληνες, ἀκουέτωσαν Ἰουδαῖοι τὰ κατορθώματα ἡμῶν καὶ τὴν προεδρίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπὸ πόσων ἐπολεμήθη ἡ Ἐκκλησία, ἀλλ' οὐδέποτε ἐνίκηθη ; Πόσοι τύραννοι ; Πόσοι στρατηγοί ; Πόσοι βασιλεῖς ; Αὔγουστος, Τιβέριος, Γάϊος, Κλαύδιος, Νέρων, ἄνθρωποι λόγοις τετιμημένοι, δυνατοὶ τοσαῦτα ἐπολέμησαν ἀκμὴν νεάζουσαν, ἀλλ' οὐκ ἐξερρίζωσαν· ἀλλ' οἱ μὲν πολεμήσαντες σείγῃνται καὶ λήθη παραδέονται, ἡ δὲ πολεμηθεῖσα τὸν οὐρανὸν ὑπεραίρει. Μὴ γάρ μοι τοῦτο ἴδης, ὅτι ἐν γῆ ἔστηκεν ἡ Ἐκκλησία, ἀλλ' ὅτι ἐν οὐρανῷ πολιτεύεται. Πόθεν τοῦτο δῆλον ; Δείκνυσι τῶν πραγμάτων ἡ ἀπόδειξις. Ἐπολεμήθησαν ἔνδεκα μαθηταί, καὶ ἡ οἰκουμένη ἐπολέμει, οἱ δὲ πολεμηθέντες ἐνίκησαν καὶ οἱ πολεμήσαντες ἀνῆρέθησαν· τὰ πρόβατα τῶν λύκων περιεγένοντο. Εἶδες ποιμένα τὰ πρόβατα ἐν μέσῳ τῶν λύκων ἀποστέλλοντα, ἵνα μηδὲ τῇ φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίσωνται ; Ποῖος ποιμὴν τοῦτο ἐργάζεται ; Ἄλλ' ὁ Χριστὸς

13. Περικοπή ἐκ τῆς δ' ὀμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ χωρίον Ἡσ. στ', 1 (Ἐ.Π. 56, 121 - 122).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : προεδρία = πρωτοκαθεδρία· τὰ πρωτεῖα. — λόγος = ἰκανότης ρητορικοῦ λόγου· μὀρφωσις, μάθησις. — ἀκμὴν = ἔτι, ἀκόμη. — ἀναιροῦμαι = καταλύομαι, ἀφανίζομαι. — περιγίγνομαι τιγος = νικῶ κάποιον. — ριζόμαι-οῦμαι = στερεοῦμαι, θεμελιώνομαι. — ἀπόνοια = ἀνοησία, ἀκρισία. — Ἡ περικοπή εἶναι πλήρης ρητορικῶν ἐρωτήσεων καὶ ἀντιθέσεων.

οί ὅποιοι τὸν ἐξεδύσαμεν. Διότι ἐκείνη ἡ τολμηρὰ ἐνέργεια ἦτο ἔργον τῶν στρατιωτῶν· ἐκεῖνοι τὸν ἐξέδυσαν καὶ διαιμοιράσθησαν τὰ ἐνδύματά του. Τὴν ἀνεξάλειπτον λοιπὸν ἐναντίον μας κατηγορίαν ἄς τὴν ἐξαλείψωμεν μὲ τὴν θυσίαν τῶν ἑαυτῶν μας. Εἶναι δριμύς ὁ χειμῶν, ἀλλὰ γλυκὺς ὁ Παράδεισος· ὀδυνηρὸν τὸ πάγωμα, ἀλλὰ γλυκεῖα ἡ ἀνάπαυσις. "Ἄς ἀναμείνωμεν ἀκόμη ὀλίγον καὶ θὰ μᾶς θερμάνῃ ὁ κόλπος τοῦ πατριάρχου. "Ἄς ἀνταλλάξωμεν ὄλην τὴν αἰωνιότητα μὲ μίαν (ἔδυνηράν) νύκτα. "Ἄς καῖ τὸ πόδι, διὰ νὰ χορεύῃ ἀδιάκοπα μαζὶ μὲ ἀγγέλους· ἄς πῆσῃ τὸ χέρι, διὰ νὰ ἔχη παρρησίαν νὰ ὑψάνεται (διὰ προσευχὴν) πρὸς τὸν Δεσπότην. Πόσοι ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας στρατιώτας ἐφονεύθησαν εἰς τὴν παράταξιν τῆς μάχης, μένοντες πιστοὶ εἰς τὸν φθαρτὸν βασιλέα; Ἡμεῖς δὲ χάριν τῆς πίστεως εἰς τὸν ἀληθινὸν βασιλέα δὲν θὰ προσφέρωμεν ἔκουσίως τὴν ζωὴν αὐτήν;».

13. Μετάφρασις.

«Ἄς ἀκούουν οἱ εἰδωλολάτραι, ἄς ἀκούουν οἱ Ἰουδαῖοι τὰ κατορθώματά μας καὶ τὴν πρωτοκαθεδρίαν (τὰ πρωτεῖα) τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ πόσους ἐπολεμήθη ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐνίκηθη; Πόσοι τύραννοι; Πόσοι στρατηγοὶ; Πόσοι βασιλεῖς; Ὁ Αὐγουστος, ὁ Τιβέριος, ὁ Γάιος, ὁ Κλαύδιος, ὁ Νέρων, ἄνθρωποι τιμώμενοι διὰ τὴν μόρφωσίν των, δυνατοὶ τόσον πολὺ (τὴν) ἐπολέμησαν, ἐνῶ εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς τὴν νεανικὴν τῆς ἡλικίαν, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐξερρίζωσαν· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν, οἱ ὅποιοι τὴν ἐπολέμησαν, δὲν ἀκούονται πλέον καὶ ἔχουν λησμονηθῆ, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία, ποὺ ἐπολεμήθη, ὑψοῦται ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ. Διότι νὰ μὴ κοιτάξῃς αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία εὐρίσκεται εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' ὅτι ἔχει τὸ πολίτευμά της εἰς τὸν οὐρανόν. Ἀπὸ τοῦ εἶναι φανερὸν αὐτό; Τὸ δεικνύει ἡ ἀπόδειξις τῶν πραγμάτων. Ἐπολεμήθησαν ἔνδεκα μαθηταὶ καὶ ἡ οἰκουμένη ἐπολεμοῦσε, αὐτοὶ δέ, ποὺ ἐπολεμήθησαν, ἐνίκησαν, ἐνῶ αὐτοί, ποὺ ἐπολέμησαν, κατελύθησαν (ἠφανίσθησαν)· τὰ πρόβατα ἐνίκησαν τοὺς λύκους. Εἶδες ποιμένα νὰ ἀποστέλλῃ τὰ πρόβατα ἀνάμεσα εἰς τοὺς λύκους, διὰ νὰ μὴ σωθοῦν οὔτε μὲ τὴν φυγὴν; Ποῖος

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** "Ἐλλην" ἐννοεῖ τὸν ἔθνικόν, τὸν εἰδωλολάτρην. — ἀναμενέτω τῶν πραγμάτων τὴν ἀπόδειξιν· ἡ θριαμβευτικὴ πορεία τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπηλήθευσε πλήρως τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ Χρυσόστομου.

τοῦτο ἐποίησεν, ἵνα σοι δείξῃ, ὅτι οὐ κατὰ ἀκολουθίαν τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ὑπὲρ φύσιν καὶ ἀκολουθίαν τὰ κατορθώματα γίνεται. Ἡ γὰρ Ἐκκλησία οὐρανοῦ μᾶλλον ἐρριζοῦται. Ἀλλ' ἴσως ἀπόνειά μου καταγινώσκει ὁ Ἕλλην· ἀλλ' ἀναμενέτω τῶν πραγμάτων τὴν ἀπόδειξιν καὶ μανθανέτω τῆς ἀληθείας τὴν ἰσχύν, πῶς εὐκολώτερον τὸν ἥλιον σβεσθῆναι ἢ τὴν Ἐκκλησίαν ἀφανισθῆναι».

14. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΙΝΑΙ ΑΚΛΟΝΗΤΟΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Σκληρόν σοι πρὸς κέντρα ὀξέα λακτίζειν. Οὐκ ἀμβλύεις τὰ κέντρα, ἀλλὰ τοὺς πόδας αἰμάσσεις· ἐπεὶ καὶ τὰ κύματα τὴν πέτραν οὐ διαλύει, ἀλλ' αὐτὰ εἰς ἀφρόν διαλύονται. Οὐδὲν Ἐκκλησίας δυνατώτερον, ἄνθρωπε. Ἄνθρωπον ἐὰν πολεμῆς, ἢ ἐνίκησας ἢ ἐνίκηθης. Ἐκκλησίαν δὲ ἐὰν πολεμῆς, νικῆσαι σε ἀμήχανον. Ὁ Θεὸς ἐπηξε, τίς ἐπιχειρεῖ σαλεύειν; Οὐκ οἶσθα αὐτοῦ τὴν δύναμιν; Ἐπιβλέπει ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιεῖ αὐτὴν τρέμειν· κελεύει καὶ τὰ σειόμενα ἠδράζετο. Εἰ τὴν πόλιν σαλενομένην ἔστησε, πολλῶ μᾶλλον τὴν Ἐκκλησίαν στῆσαι δύναται. Ἡ Ἐκκλησία οὐρανοῦ ἰσχυροτέρα· «ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι». Ποῖοι λόγοι; «Σὺ εἰ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ μου τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς».

Εἰ ἀπιστεῖς τῷ λόγῳ, πιστεue τοῖς πράγμασι. Πόσοι τύραννοι ἠθέλησαν περιγεεσθαι τῆς Ἐκκλησίας; Πόσα τήγανα; Πόσοι κάμιννοι; Θηρίων ὀδόντες, ξίφη ἠκονημένα; Καὶ οὐ περιεγέγοντο. Ποῦ οἱ πολεμήσαντες; Σεσίγηνται καὶ λήθη παραδέδονται. Ποῦ δὲ ἡ Ἐκκλησία; Ὑπὲρ τὸν ἥλιον λάμπει».

14. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου, τὴν ὁποίαν οὗτος ἐξεφώνησε πρὸ τῆς ἐξορίας (Ἐ.Π. 52, 428-429).

α) **Λεξιλογικά** καὶ **συντακτικά**: λύω = παύω. — ἀμήχανον = ἀδύνατον. — σαλεύω = κλονίζω.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις**: Ἐπιβλέπει ἐπὶ τὴν γῆν.... ἔκφρασις ἐκ τοῦ φαλμοῦ ργ', 32. — κέντρα λακτίζειν· πρβλ. Πραξ. θ', 4. — Σὺ εἰ Πέτρος· ἴδὲ Μαθ. 1στ', 18. — Σεσίγηνται.... προσφιλὴς ἔκφρασις τοῦ Χρυσοστόμου ἐπαναλαμβανομένη.

ποιμήν κάνει αυτό; 'Αλλ' ὁ Χριστὸς τὸ ἔκαμε, διὰ νὰ σοῦ δείξῃ, ὅτι τὰ κατορθώματα γίνονται ἔχι κατὰ τὴν (φυσικὴν) ἀλληλουχίαν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ἀνώτερον τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀλληλουχίας αὐτῆς. Διότι ἡ 'Εκκλησία εἶναι στερεωμένη περισσότερο ἀπὸ τὸν οὐρανόν. 'Αλλ' ἴσως ὁ εἰδωλολάτρης μὲ κατηγορεῖ δι' ἀνοησίαν (ἀκρισίαν): ἀλλ' ἄς ἀναμένη τὴν ἀπόδειξιν τῶν πραγμάτων καὶ ἄς μανθάνῃ τὴν δύναμιν τῆς ἀληθείας, πῶς δηλαδὴ εἶναι εὐκολώτερον νὰ σβησοῦ ὁ ἥλιος παρὰ νὰ ἐξαφανισθῇ ἡ 'Εκκλησία».

14. Μετάφρασις.

«Εἶναι σκληρόν διὰ σέ νὰ λακτίζῃς πρὸς μυτερά καρφιά. Δὲν χαλαῖς τὴν αἰχμὴν τῶν καρφίων, ἀλλὰ τὰ πόδια αἱματώνεις: ἐπειδὴ καὶ τὰ κύματα δὲν διαλύουν τὴν πέτραν, ἀλλ' αὐτὰ διαλύονται εἰς ἄφρον. Τίποτε δὲν εἶναι δυνατώτερον ἀπὸ τὴν 'Εκκλησίαν, ἄνθρωπε... 'Εὰν ἔχῃς πόλεμον μὲ ἓνα ἄνθρωπον, ἢ ἐνίκησες ἢ ἐνίκηθης. 'Αλλ' εἰς πόλεμον μὲ τὴν 'Εκκλησίαν, εἶναι ἀδύνατον νὰ νικήσῃς. 'Ο Θεὸς ἔστέρωσε, ποῖος ἐπιχειρεῖ νὰ κλονίσῃ; Δὲν γνωρίζεις τὴν δύναμίν του; Ρίπτει ἓν βλέμμα ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν κάνει νὰ τρέμῃ: δίδει μίαν ἐντολήν, καὶ ἐκεῖνα, ποῦ σείονται, στερεώνονται. 'Εὰν τὴν πόλιν, ποῦ σείεται ἀπὸ τὸν σεισμόν, ἐκράτησεν ὀρθίαν, πολὺ περισσότερο δύναται νὰ κρατήσῃ ὀρθίαν τὴν 'Εκκλησίαν. 'Η 'Εκκλησία εἶναι ἰσχυρότερα τοῦ οὐρανοῦ: «ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θὰ παρέλθουν, οἱ δὲ λόγοι μου δὲν θὰ παρέλθουν». Ποῖοι λόγοι; «Σὺ εἶσαι Πέτρος καὶ ἐπάνω εἰς τὸν βράχον αὐτὸν (τῆς ἀληθινῆς πίστεως, ποῦ ὠμολόγησες, γενόμενος μὲ τὴν ὁμολογίαν αὐτὴν ὁ πρῶτος λίθος τῆς πνευματικῆς μου οἰκοδομῆς), θὰ οἰκοδομήσω τὴν 'Εκκλησίαν μου, ὁ θάνατος δὲ καὶ αἱ ὀργανωμένοι δυνάμεις τοῦ κακοῦ δὲν θὰ ὑπερισχύσουν καὶ δὲν θὰ κατανικήσουν τὴν 'Εκκλησίαν».

'Εὰν δὲν πιστεύῃς εἰς τὸν λόγον, νὰ πιστεύῃς εἰς τὰ πράγματα. Πόσοι τύρανοι ἠθέλησαν νὰ νικήσουν τὴν 'Εκκλησίαν; Πόσα τηγάνια ἐχρησιμοποίηθησαν πρὸς τοῦτο; Πόσα καμίνια; Δόντια ἀγρίων θηρίων, ἀκονισμένα ξίφη; Καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἐνίκησαν. Ποῦ εἶναι ὅσοι ἐπολέμησαν τὴν 'Εκκλησίαν; Δὲν γίνεται πλέον λόγος περὶ αὐτῶν καὶ ἔχουν λησμονηθῇ. Ποῦ εἶναι δὲ ἡ 'Εκκλησία; Λάμπει περισσότερο ἀπὸ τὸν ἥλιον».

15. ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

(Ίουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος).

« Ὅσα γὰρ αἰεὶ καλῶς ἐφθέγγαντο καὶ εὔρον οἱ φιλοσοφήσαντες ἢ νομοθετήσαντες, κατὰ Λόγον μέρος δι' εὐρέσεως καὶ θεωρίας ἐστὶ πονηθέντα αὐτοῖς. Ἐπειδὴ δὲ οὐ πάντα τὰ τοῦ Λόγου ἐγνώρισαν, ὅς ἐστι Χριστός, καὶ ἐναντία ἑαυτοῖς πολλακίς εἶπον. Καὶ οἱ προγεγενημένοι τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον λόγῳ πειραθέντες τὰ πράγματα θεωρήσαι καὶ ἐλέγξαι, ὡς ἀσεβεῖς καὶ περιέργοι εἰς δικαστήρια ἤχθησαν. Ὁ πάντων δὲ αὐτῶν εὐτονιώτερος πρὸς τοῦτο γενόμενος Σωκράτης τὰ αὐτὰ ἡμῖν ἐνεκλήθη· καὶ γὰρ ἔφασαν αὐτὸν καινὰ δαιμόνια εἰσφέρειν καὶ οἷς ἢ πόλις νομίζει θεοὺς μὴ ἡγεῖσθαι αὐτόν. Ὁ δὲ δαίμονας μὲν τοὺς φαύλους καὶ τοὺς πράξαντας, ἃ ἔφασαν οἱ ποιηταί, ἐκβαλὼν τῆς πολιτείας καὶ Ὀμηρον καὶ τοὺς ἄλλους ποιητάς, παραιτεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐδίδαξε, πρὸς Θεοῦ δὲ τοῦ ἀγνώστου αὐτοῖς διὰ λόγου ζητήσεως ἐπίγνωσιν προὔτρεπετο, εἰπὼν· « τὸν δὲ Πατέρα καὶ δημιουργὸν πάντων οὐθ' εὐρεῖν ῥάδιον, οὐθ' εὐρόντα εἰς πάντας εἰπεῖν ἀσφαλές ». « Ἄ ὁ ἡμέτερος Χριστὸς διὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ἔπραξε. Σωκράτει μὲν γὰρ οὐδεὶς ἐπέισθη ὑπὲρ τούτου τοῦ δόγματος ἀποθνήσκειν· Χριστῷ δὲ οὐ φιλόσοφοι οὐδὲ φιλόλογοι μόνον ἐπέισθησαν, ἀλλὰ καὶ χειροτέχνη καὶ παντελῶς ἰδιώται, καὶ δόξης καὶ φόβου καὶ θανάτου καταφρονήσαντες· ἐπειδὴ δύναμις ἐστὶ τοῦ ἀρρήτου Πατρὸς καὶ οὐχὶ ἀνθρωπιεῖον λόγου κατασκευή ».

15. Περικοπή ἐκ τῆς Β' ἀπολογίας τοῦ Ἰουστίνου ὑπὲρ Χριστιανῶν πρὸς τὴν Ῥωμαίων σύγκλητον (ΒΕΠΕΣ 3, 205).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : φθέγγομαι = ἐκστομιζῶ, διακηρύττω. — **πονοῦμαι** (παθ.) = κερδαίνομαι, ἐπιτυγχάνομαι, κατορθώνομαι. — **προγιγνομαι** = γεννώμην, ζῶ πρότερον· προϋπάρχω. — **περιέργος** = ὁ ὑπερμέτρως ἐπιμελής· παράδοξος, ἀλλόκοτος. — **εὔτονος** = ἔντονος· εὐγλωττος. — **ἐγκαλέω-ῶ** = καταγγέλλω. — **ἐπίγνωσις** = ἀναγνώρισις. — **πειθομαί τινα** = πιστεύω, ὑπακούω εἰς κάποιον· ἀκολουθῶ.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : κατὰ Λόγου μέρος· ὡς βᾶσις τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου εἶναι ἡ θεωρία αὐτοῦ περὶ σπερματικοῦ Λόγου, ὅστις κατέστησεν ἱκανοὺς τοὺς ἔθνικους φιλοσόφους « ἀμυδρῶς ὄραν τὰ ὄντα » καὶ νὰ διδάξουν « σπέρματα ἀληθείας ». Ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία κατὰ τὸν Ἰουστίνου δὲν εἶναι « κενὴ ἀπάτη », καθ' ὅσον τὰ διδάγματα αὐτῆς « οὐ πάντη ὁμοία... οὐκ ἀλλοτρία ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ· ἕκαστος γάρ τις ἀπὸ μέρους τοῦ σπερματικοῦ θείου Λόγου τὸ συγγενὲς ὄρων, καλῶς ἐφθέγγετο ». Λόγῳ τῆς τοιαύτης

15. Μετάφρασις.

«Διότι ὅλα ὅσα καλῶς πάντοτε διεκέρυξαν καὶ ἀνεῦρον (ἐπενόησαν) ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐφιλοσόφησαν ἢ ἐνομοθέτησαν, ἐπετεύχθησαν εἰς αὐτοὺς δι' ἐπινοήσεως καὶ θεωρητικῆς ἐνεργείας, συμφώνως πρὸς μερικὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Λόγου. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐγνώρισαν ὅλα τὰ ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὸν Λόγον, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ Χριστός, πολλὰς φορές εἶπον καὶ πράγματα ἀντίθετα πρὸς τοὺς ἑαυτοῦς των. Καὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ζήσει πρὸ τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἀπεπειράθησαν ἀνθρωπίνως νὰ μελετήσουν θεωρητικῶς καὶ ἐξήτασαν τὰ πράγματα συμφώνως πρὸς τὴν (μερικὴν) ἀποκάλυψιν τοῦ Λόγου, ὡς ἀσεβεῖς καὶ παραδοξολόγοι ὠδηγήθησαν εἰς τὰ δικαστήρια. Ὁ Σωκράτης δέ, πρὸ ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς ἔγινεν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον αὐτὸ εὐγλωττότερος, κατηγγέλθη διὰ τὰ ἴδια πράγματα, διὰ τὰ ὁποῖα κατηγοροῦμεθα ἡμεῖς· διότι εἶπον, ὅτι καὶ αὐτὸς εἰσάγει καινὰ δαιμόνια καὶ ὅτι αὐτὸς δὲν θεωρεῖ ὡς θεοὺς αὐτοῦς, τοὺς ὁποῖους παραδέχεται ἡ πόλις. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος ἐξέβαλεν ἐκ τῆς πολιτείας ὡς δαίμονας τοὺς φαύλους καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔπραξαν ὅσα εἶπον οἱ ποιηταί, καὶ τὸν Ὀμηρον καὶ τοὺς ἄλλους ποιητάς, (αὐτός) ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους νὰ παραιτοῦνται ἀπὸ τὴν ἀναζητήσιν, προέτρεπε δὲ αὐτοὺς πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ ἀγνώστου εἰς αὐτοὺς Θεοῦ δι' ἀναζητήσεως (τῶν ἀληθειῶν τῆς μερικῆς ἀποκαλύψεως) τοῦ Λόγου, εἰπών, ὅτι «δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ εὔρη κανεὶς τὸν Πατέρα καὶ δημιουργὸν τῶν ὅλων, οὔτε εἶναι ἀσφαλές, ἐὰν τὸν εὔρη, νὰ ὁμιλήσῃ δι' αὐτὸν εἰς ὅλους». Ταῦτα ἔπραξεν ὁ ἰδικός μας Χριστὸς διὰ τῆς δυνάμεώς του. Διότι οὐδεὶς ὑπήκουσεν εἰς τὸν Σωκράτη, διὰ νὰ ἀποθάνῃ πρὸς χάριν τῆς διδασκαλίας αὐτῆς· τὸν Χριστὸν ὁμοιωσὶς ἠκολούθησαν ὄχι μόνον φιλόσοφοι καὶ φιλόλογοι, ἀλλὰ καὶ χειροτέχνη καὶ τελείως ἀπλοῖχοι ἀνθρωποι, οἱ ὁποῖοι περιεφρόνησαν καὶ δόξαν καὶ φόβον καὶ θάνατον· ἐπειδὴ εἶναι δύναμις τοῦ ἀνεκφράστου Πατρὸς καὶ ὄχι δημιούργημα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος».

τοῦ Λόγου σποράς, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας φιλοσόφους εἶναι δυνατόν, κατὰ τὸν Ἰουστίνον, νὰ ὀνομαζώνται καὶ νὰ θεωρῶνται Χριστιανοί, διότι οἱ «μετὰ λόγου βιώσαντες καὶ βιοῦντες Χριστιανοί εἰσιν». Τοιοῦτους ἰδίως ἐθεώρει τὸν Ἡράκλειτον καὶ τὸν Σωκράτη. Τὰς ἀντιλήψεις ταύτας τοῦ Ἰουστίνου, αἱ ὁποῖαι ἐκτίθενται εἰς τὴν Α' καὶ Β' Ἀπολογία αὐτοῦ ὑπὲρ Χριστιανῶν πρὸς τὴν Ρωμαίων σύγκλητον (ΒΕΠΕΣ 3, 162 - 208), εἶχε καὶ ὁ ἀπολογητὴς Ἀριστείδης. Προηγουμένως κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ὁ Λόγος, δηλαδὴ ὁ Υἱὸς τοῦ

16. ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Η ΤΕΛΕΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

(Ίουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος).

«Καὶ τῇ τοῦ ἡλίου λεγομένη ἡμέρᾳ πάντων κατὰ πόλεις ἢ ἀγροῦς μερόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις γίνεται καὶ τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων ἢ τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν ἀναγινώσκονται, μέχρις ἐγχωρεῖ. Ἐἶτα πανσαμένον τοῦ ἀναγινώσκοντος ὁ προεστὼς διὰ λόγου τὴν νοουθεσίαν καὶ πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιεῖται. Ἐπειτα ἀνιστάμεθα κοινῇ πάντες καὶ εὐχὰς πέμπομεν· καί, ὡς προέφημεν, πανσαμένων ἡμῶν τῆς εὐχῆς ἄρτος προσφέρεται καὶ οἶνος καὶ ὕδωρ καὶ ὁ προεστὼς εὐχὰς ὁμοίως καὶ εὐχαριστίας, ὅση δύναμις αὐτῷ, ἀναπέμπει, καὶ ὁ λαὸς ἐπευφημεῖ λέγων τὸ Ἄμην. Καὶ ἡ διάδοσις καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τῶν εὐχαριστηθέντων ἐκάστῳ γίνεται, καὶ τοῖς οὐ παροῦσι διὰ τῶν διακόνων πέμπεται. Οἱ εὐποροῦντες δὲ καὶ βουλόμενοι κατὰ προαίρεσιν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ δ βούλεται δίδωσι· καὶ τὸ συλλεγόμενον παρὰ τῶν προεστῶτι ἀποτίθεται καὶ αὐτὸς ἐπικουρεῖ ὀρφανοῖς τε καὶ χήραις καὶ τοῖς διὰ νόσον ἢ ἄλλην αἰτίαν λειπομένοις καὶ τοῖς ἐν δεσμοῖς ὄνσι καὶ τοῖς παρεπι-

Θεοῦ, ποῦ ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα ὡς ἄπειρος καὶ ζωντανὸς Λόγος ἀπὸ ἄπειρον καὶ πάνσοφον Νοῦν, «ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον» (Ίωαν. α', 9). — καὶ γὰρ ἔφρασαν... μὴ ἡγεῖσθαι αὐτόν· σχετικῶς γίνεται λόγος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος γραφεῖσαν ἀπολογία τοῦ Σωκράτους. — ἐκβαλὼν τῆς Πολιτείας· Πλάτωνος, Πολιτεία 595. — «τὸν δὲ Πατέρα καὶ δημιουργόν...»· Πλάτωνος, Τίμαιος 28.

16. Περικοπή ἐκ τῆς Α' Ἀπολογίας τοῦ Ίουστίνου ὑπὲρ Χριστιανῶν πρὸς Ἀντωνίνον τὸν Εὐσεβῆ (ΒΕΠΕΣ 3, 198).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** ἐγχωρεῖ = ὑπάρχει καιρὸς, εἶναι δυνατόν. — προεστὼς = προϊστάμενος λειτουργός. — ἐπευφημέω-ω = ἐπιδοκιμάζω μὲ τὴν φωνήν, δίδω τὴν συγκατάθεσίν μου.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** ἡ τοῦ ἡλίου ἡμέρα· εἶναι ἡ Κυριακή· ὁ Ίουστίνος χρησιμοποιεῖ τὴν ὀρολογία τῶν ἐθνικῶν, ἡ ὁποία διετηρήθη εἰς μερικὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ὡς εἰς τὴν ἀγγλικὴν (Sunday), τὴν Γερμανικὴν (Sonntag) κ.λ.π. — ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων· ἀποστολικά καὶ εὐαγγελικά ἀναγνώσματα. — τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν· εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν κατὰ τὴν θεϊαν Λειτουργίαν ἀνεγινώσκοντο ἀνελλιπῶς περικοπαί καὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ μάλιστα ἐκ τῶν προφητικῶν βιβλίων. — διὰ λόγου τὴν νοουθεσίαν· ἐξ ἀρχῆς τὸ θεῖον

16. Μετάφρασις.

«Καὶ κατὰ τὴν λεγομένην ἡμέραν τοῦ ἡλίου γίνεται συγκέντρωσις ὄλων, ὅσοι κατοικοῦν εἰς τὰς πόλεις ἢ τοὺς ἀγρούς, καὶ διαβάζονται τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν Ἀποστόλων ἢ τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν, μέχρις ὅτου εἶναι δυνατόν. Ἐπειτα, ὅταν σταματήσῃ ἐκεῖνος ποῦ διαβάζει, ὁ προϊστάμενος λειτουργῆς μὲ ὁμιλίαν ἀπευθύνει τὴν νοουθεσίαν καὶ τὴν πρόσκλησιν διὰ τὴν μίμησιν τῶν καλῶν τούτων. Ἐπειτα ἐγειρόμεθα ὅλοι μαζί καὶ ἀπευθύνομεν προσευχάς· καί, ὡς προείπομεν, ὅταν σταματήσωμεν τὴν προσευχὴν, προσφέρεται ἄρτος καὶ οἶνος καὶ ὕδωρ καὶ ὁ προϊστάμενος λειτουργῆς, μὲ ὄσπην δύναμιν ἔχει, ἀπευθύνει ὁμοίως (λειτουργικῶς) εὐχὰς καὶ εὐχαριστίας καὶ ὁ λαὸς συμμετέχει ἐπιδοκιμαστικῶς λέγων τὸ Ἀμήν. Καὶ ἡ μετάδοσις (τῆς Θ. Κοινωνίας) καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τὰ δῶρα, διὰ τὰ ὅποια ἐγένετο ἡ Εὐχαριστία, γίνεται διὰ τὸν καθέναν χωριστὰ καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι παρόντες, στέλλεται μὲ τοὺς διακόνους. Ἀπὸ ἐκείνους δέ, οἱ ὅποιοι εἶναι εὐποροὶ καὶ οἱ ὅποιοι θέλουν, ὁ καθένας ἀνάλογα μὲ τὴν ἐλευθέραν ἀπόφασίν του δίδει ὅ,τι θέλει· καὶ τὸ ποσόν, ποῦ συγκεντρώνεται, δίδεται εἰς τὸν προϊστάμενον λειτουργόν καὶ αὐτὸς παρέχει συνδρομὴν εἰς τὰ ὄρφανὰ καὶ τὰς χήρας καὶ γίνεται προστάτης εἰς ὅλους, ὅσοι ἀπουσιάζουν ἕνεκα ἀσθενείας ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν, καὶ εἰς ἐκείνους, ποῦ εἶναι φυλακισμένοι, καὶ εἰς τοὺς ξένους, ποῦ παρεπιδημοῦν, καὶ εἰς ὅλους ἀνεξαιρέτως, οἱ ὅποιοι

κήρυγμα ἦτο συνδεδεμένον μὲ τὴν Θ. Λειτουργίαν. — καὶ ὕδωρ· συμφῶνως πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν ὁ ἐν τῷ Ποτηρίῳ ἐγχνυόμενος οἶνος ἀναμιγνύεται μετ' ὀλίγου ὕδατος πρὸς ὑπόμνησιν τοῦ γεγονότος, ὅτι αἷμα καὶ ὕδωρ ἐξέρρευσε ἐκ τῆς λοχυθεῖσης πλευρᾶς τοῦ Κυρίου. — εὐχὰς... ὄσπης δύναμις αὐτῶν· εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ αὐτοσχέδιοι εὐχαὶ κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν. — διὰ τῶν διακόνων· αἱ γυναῖκες διάκονοι μετέφερον τὴν Θ. Κοινωνίαν εἰς τὰς ἀσθενεῖς γυναῖκας. — ἐπικουρεῖ... κηδεμῶν γίνεται· ὑποδηλοῦνται πολλοὶ τομεῖς τοῦ κοινωνικοῦ ἔργου τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. — συνέλευσιν ποιούμεθα, ἐπειδὴ...· παρουσιάζονται μερικὸν ἀπὸ τοὺς λόγους, οἱ ὅποιοι συνετέλεσαν εἰς τὴν καθιέρωσιν τοῦ ἔορτασμοῦ τῆς Κυριακῆς. — Γενικῶς ἡ περικοπή τοῦ Ἰουστίνου δεικνύει, ὅτι ἤδη κατὰ τὸ α' ἡμισυ τοῦ β' αἰῶνος ὑπῆρχε πλήρες τυπικὸν τῆς Θ. Λειτουργίας (ἀνάγνωσις Γραφῶν — λόγος καὶ νοουθεσία — κοιναὶ εὐχαὶ κλήρου καὶ λαοῦ — εὐχαριστήριος καὶ τελεστικὴ εὐχή τοῦ προεστῶτος — χρῆσις τοῦ Ἀμήν — διάδοσις καὶ μετάληψις τῆς Θ. Κοινωνίας — «λογία» καὶ ὑλικὴ συνδρομὴ ὑπὲρ τῶν πασχόντων).

δήμοις οἶσι ξένοις καὶ ἀπλῶς πᾶσι τοῖς ἐν χρεῖα οἶσι κηδεμῶν γίνε-
ται. Τὴν δὲ τοῦ ἡλίου ἡμέραν κοινῇ πάντες τὴν συνέλευσιν ποιούμεθα,
ἐπειδὴ πρώτη ἐστὶν ἡμέρα, ἐν ἣ ὁ Θεὸς τὸ σκότος καὶ τὴν ὕλην τρέψας
κόσμον ἐποίησε καὶ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ἡμέτερος σωτὴρ τῇ αὐτῇ ἡμέ-
ρᾳ ἐκ νεκρῶν ἀνέστη».

**17. ΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ
ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΕΙΣ ΠΕΡΙΟΔΟΝ ΕΠΙΔΗΜΙΑΣ ΠΑΝΩΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΤΟ ΕΤΟΣ 250.**

(Διονυσίου Ἀλεξανδρείας).

« Νῦν μὲν γε θρῆνοι πάντα καὶ πενθοῦσι πάντες καὶ περιηχοῦ-
σιν οἰμωγαὶ τὴν πόλιν διὰ τὸ πλῆθος τῶν τεθνηκότων καὶ τῶν ἀπο-
θνησκόντων ὁσημέραι ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν πρωτοτόκων τῶν Αἰγυπτίων
γέγραπται, οὕτω καὶ νῦν « ἐγεννήθη κραυγὴ μεγάλη· οὐ γὰρ ἐστὶν
οἰκία, ἐν ἣ οὐκ ἐστὶν ἐν αὐτῇ τεθνηκώς ...».

Οἱ γοῦν πλείστοι τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν δι' ὑπερβάλλουσαν ἀγάπην
καὶ φιλαδελφίαν, ἀφειδούντες ἑαυτῶν καὶ ἀλλήλων ἐχόμενοι, ἐπισκο-
ποῦντες ἀφυλάκτως τοὺς νοσοῦντας, λιπαρῶς ὑπηρετούμενοι, θερα-
πεύοντες ἐν Χριστῷ, συναπηλλάττοντο ἐκείνοις ἀσμενέστατα τοῦ παρ'
ἐτέρων ἀναπιμπλάμενοι πάθους καὶ τὴν νόσον ἐφ' ἑαυτοὺς ἔλκοντες
ἀπὸ τῶν πλησίων καὶ ἐκόντες ἀναμασσόμενοι τὰς ἀλγηδόνας. Καὶ πολ-
λοὶ νοσοκομήσαντες καὶ ρώσαντες ἐτέρους, ἐτελεύτησαν αὐτοὶ, τὸν
ἐκείνων θάνατον εἰς ἑαυτοὺς μετασησάμενοι... Οἱ γοῦν ἄριστοι τῶν
παρ' ἡμῖν ἀδελφῶν τοῦτον τὸν τρόπον ἐξεχώρησαν τοῦ βίου, πρεσβύ-

17. Περικοπή ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀδελφούς ἑορταστικῆς
ἐπιστολῆς τοῦ Διονυσίου Ἀλεξανδρείας (ΒΕΠΕΣ 17, 217-218).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** οἰμωγὴ = ὄλοφурμός. — ὁσημέραι
= καθημερινῶς. — ἀφειδέω - ῶ = ἀψηφῶ, παραμελῶ. — ἔχομαι τινος =
προσκολλῶμαι, δεικνύω ἀφοσίωσιν εἰς κάποιον. — ἐπισκοπέω - ῶ = ἐπισκέ-
πτομαι. — ἀπαλλάσσομαι (τοῦ βίου) = ἀποβιά, ἀποθνήσκω. — θεραπεύω
= περιποιούμαι. — ἀναπιμπλάμαι = μολύνωμαι. — ἀναμάσσομαι = ἀπο-
τυπῶ κάτι εἰς τὸν ἑαυτόν μου. — ρώννυμι (ἀόρ. ἔρρωσα) = δίδω ἰσχύν,
δύναμιν· τονώνω, δυναμώνω. — ἀποδέω = ὑπολείπομαι, εἶμαι μικρότερος ἢ
κατώτερος. — ὕπτιος = κατακεκλιμένος ἐπὶ τῆς ράχεως· ἀνεστραμμένος·
ἀπλωμένος. — καθαιρῶ (ὀφθαλμούς) = κλείνω τὰ μάτια· καταβιβάζω τὰ
βλέφαρα. — ὠμοφορέω - ῶ = μεταφέρω ἐπὶ τῶν ὤμων. — ἡμιθνής - ἦτος

εὐρίσκονται εἰς ἀνάγκην. Τὴν δὲ ἡμέραν τοῦ ἡλίου ὄλοι ἀπὸ κοινοῦ κάνο-
μεν τὴν λατρευτικὴν σύναξιν, ἐπειδὴ εἶναι ἡ πρώτη ἡμέρα, εἰς τὴν
ὁποῖαν ὁ Θεός, ἀφοῦ μετέβαλε τὸ σκότος καὶ τὴν ὕλην, ἐδημιούργησε τὸν
κόσμον, καὶ (ἐπειδὴ) ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Σωτὴρ μας τὴν ἰδίαν ἡμέραν
ἀνέστη ἐκ νεκρῶν».

17. Μετάφρασις.

«Τώρα πραγματικά ὄλα εἶναι θρῆνοι καὶ ὄλοι ἔχουν πένθος καὶ ὀλό-
γυρα εἰς τὴν πόλιν ἀντηχοῦν ὀλοφυρμοὶ διὰ τὸ πλῆθος ἐκείνων, ποὺ ἔχουν
ἀποθάνει καὶ ἀποθνήσκουν καθημερινῶς· διότι ὅπως ἔχει γραφῆ διὰ τὰ
πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων, τοιουτοτρόπως καὶ τώρα «ἔγινε κραυγὴ
μεγάλῃ· διότι δὲν ὑπάρχει σπίτι, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει ἕνας
πεθαμένος»...

Οἱ πλεῖστοι λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας ἔνεκα πολὺ μεγάλης ἀγά-
πης καὶ φιλαδελφίας, ἀψηφοῦντες (παραμελοῦντες) τὸν ἑαυτὸν των καὶ
δεικνύοντες ἀφοσίωσιν ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον, ἐπισκεπτόμενοι χωρὶς προ-
φυλάξεις ἐκείνους, ποὺ ἦσαν ἄρρωστοι, παρέχοντες εἰς αὐτοὺς πλουσίως
τὰς ὑπηρεσίας των, περιποιούμενοι αὐτοὺς ἐν Χριστῷ, ἀπέθνησκον πολὺ
εὐχαρίστως μαζί με ἐκείνους, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπάθαιναν μόλυνσιν
καὶ ἐδέχοντο ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸ πάθημα καὶ ἀφοῦ ἐφείλκυον ἐπάνω
των τὴν ἀσθένειαν ἀπὸ τοὺς πλησίον καὶ ἀφοῦ με τὴν θέλησίν των ἀπε-
τύπωναν εἰς τὸν ἑαυτὸν των (ἐδοκίμαζον) τοὺς πόνους. Καὶ πολλοί, ἀφοῦ
παρέσχον εἰς ἄλλους νοσοκομειακὴν περίθαλψιν καὶ τοὺς ἔδωσαν δύναμιν,
ἀπέθανον οἱ ἴδιοι, ἀφοῦ μετέφεραν τρόπον τινὰ τὸν θάνατον ἐκείνων εἰς
τοὺς ἑαυτοὺς των... Οἱ ἄριστοι λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας καὶ μερι-
κοὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ λαϊκοὶ ἔφυγαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον
ἀπὸ τὴν ζωὴν ἐπαινούμενοι πολὺ, εἰς τρόπον, ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ
θανάτου, ποὺ ἤρχετο ἔνεκα πολλῆς εὐσεβείας καὶ ἰσχυρᾶς πίστεως, οὐ-
δόλως νὰ φαίνεται, ὅτι εἶναι κατώτερον τοῦ μαρτυρίου. Καὶ ἀφοῦ με

= ἡμιθανής. — ἀποσκυβαλιζω = ἀπορρίπτω κάτι ὡς ἀχρηστον. — ἐκτρέ-
πομαι = τρέπω μακράν, ἀποπέμπω, ἀποτρέπω. — ἐκτρεπόμενοι· βουλη-
τικός ἢ ἀποπειρατικός ἐνεστώς. — ἐκκλίνω τι = ἀποφεύγω τι.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: «ἐγεννήθη κραυγὴ...» Ἰδὲ 'Εξ. ἱβ',
30. — διὰ πολλὴν εὐσέβειαν· καὶ οἱ ἔθνικοι ἀνεγνώριζον τὴν εὐσέβειαν καὶ
ἀγάπην τῶν Χριστιανῶν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Εὐσέβιος ἐς ἀφορμῆς παρομοίας δρά-
σεως τῶν Χριστιανῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μαξιμίνου, κατὰ τοὺς ὁποίους
ἐνέσκηψε λιμὸς καὶ πανώλης (ΒΕΠΕΣ 20, 72 - 73).

τεροί τε τινες καὶ διάκονοι καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ λαοῦ λίαν ἐπαινούμενοι, ὡς καὶ τοῦ θανάτου τοῦτο τὸ εἶδος διὰ πολλὴν εὐσέβειαν καὶ πίστιν ἰσχυρὰν γινόμενον μὴδὲν ἀποδεῖν μαρτυρίου δοκεῖν. Καὶ τὰ σώματα δὲ τῶν ἁγίων ὑπταίς χερσὶ καὶ κόλποις ὑπολαμβάνοντες, καθαιρούν-
 τές τε ὀφθαλμούς καὶ στόματα συγκλείοντες, ὁμοφοροῦντές τε καὶ διατιθέντες, λουτροῖς τε καὶ περιστολαῖς κατακοσμοῦντες, μετὰ μικρὸν ἐτύγχανον τῶν ἴσων, αἰετῶν ὑπολειπομένων ἐφεπομένων τοῖς πρὸ αὐτῶν. Τὰ δὲ γε ἔθνη πᾶν τούναντιον καὶ νοσεῖν τε ἀρχομένους ἀπω-
 θούντο καὶ ἀπέφευγον τοὺς φιλάτους, κὰν ταῖς ὁδοῖς ἐρρίπτουν ἡμι-
 θνήτας καὶ νεκροὺς ἀτάφους ἀπεσκυβαλίζοντο, τὴν τοῦ θανάτου διά-
 δοσιν καὶ κοινωνίαν ἐκτρεπόμενοι, ἣν οὐκ ἦν καὶ πολλὰ μηχανωμένοι ἐκκλῖναι ῥάδιον».

18. Η ΒΑΠΤΙΣΙΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

(Εὐσεβίου Καισαρείας).

« Ἐπειδὴ δὲ εἰς ἔννοιαν ἦκει τῆς τοῦ βίου τελευτῆς, καθάρσεως τοῦτον εἶναι καιρὸν τῶν ποτε αὐτῷ πεπλημμελημένων δεῖν ᾤετο, ὅσα οἷα θνητῶ διαμαρτεῖν ἐπῆλθε, ταῦτ' ἀπορρῦσθαι τῆς ψυχῆς λόγων ἀπορρήτων δυνάμει, σωτηρίῳ γε λόγῳ λουτροῦ, πιστεύσας. Τοῦτό του διανοηθείς, γόνυ κλῖνας ἐπ' ἐδάφους, ἱκέτης ἐγένετο τοῦ Θεοῦ... Μεταβὰς δ' ἔνθεν, ἐπὶ προάστειον τῆς Νικομηδέων ἀφικνεῖται πόλεως,

18. Περικοπή τοῦ δ' λόγου τοῦ Εὐσεβίου Καισαρείας εἰς τὸν βίον τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ('Ε.Π. 20, 1212 - 1220).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** πλημμελέω - ὦ = σφάλω εἰς τὸ ἄδειν, κάνω παραφωνίαν· σφάλω εἰς κάτι. — ὅσα οἷα... πιστεύσας· ἡ κανονικὴ σύνταξις θά ἦτο ὡς ἐξῆς: πιστεύσας, λόγων ἀπορρήτων δυνάμει, σωτηρίῳ γε λόγῳ λουτροῦ, ἀπορρῦσθαι τῆς ψυχῆς ταῦτα, ὅσα ἐπῆλθεν (αὐτῷ) οἷα θνητῶ διαμαρτεῖν· — ἀπορρῦπτομαι = καθαρίζω τὸν ἑαυτόν μου ἀπὸ τὸν ῥύπον. — πιστεύω = δέχομαι, παραδέχομαι. — εἰ γὰρ καὶ πάλιν... διατετάξομαι· ὑποθετικὸς λόγος τοῦ α' εἶδους. — συναγελάζομαι = συναναστρέφομαι, ζῶ μαζί. — ἐκκλησιάζω = εἶμαι μέλος τῶν ἐκκλησιαστικῶν συνάξεων, λαμβάνω μέρος εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς συνάξεις. — θεσμός = κανονισμὸς ζωῆς, διάταξις. — διατετάξομαι· τετελ. μέλλον ἀντὶ μέλλοντος πρὸς δῆλωσιν μελλούσης πράξεως, ἥτις θά ἀκολουθήσῃ ἀφεύκτως κατόπιγ ἄλλης. — ἀποπληρώω - ὦ = πληρῶ, γεμίζω ὀλοτελῶς· ἐκτελῶ, ὀλοκληρώνω. — προδιαστέλλομαι = προσδιορίζω κάτι, συμφωνῶ κάτι. — ἐξ αἰῶνος = ἐκ τοῦ πάλαι χρόνου, ἀρχῆθεν. — μαρτύριον = μαρτυρία, ἀπόδειξις. τελειοῦμαι

ἀπλωμένα χέρια ἐσήκωναν τὰ σώματα τῶν ἀγίων μέσα εἰς τὴν ἀγκάλην των καὶ ἔκλειαν εἰς αὐτοὺς τὰ μάτια καὶ τὰ στόματα καὶ τοὺς μετέφερον ἐπάνω εἰς τοὺς ὤμους καὶ τοὺς ἐσαβάνωναν καὶ τοὺς ἔλουον καὶ τοὺς ἐστόλιζον μετ' ὀλίγον ἐτύγγανον καὶ αὐτοὶ τῶν ἰδίων φροντιδῶν, διότι πάντοτε αὐτοί, οἱ ὅποιοι ἀπέμενον εἰς τὴν ζωὴν, (λόγω τῆς ἐπιδημίας) ἠκολούθουν (εἰς τὸν θάνατον) τοὺς προαπελθόντας ἀδελφούς. Οἱ εἰδωλόατραι ὅμως ἔπραττον τελείως τὰ ἀντίθετα· ἐξεδίωκον ἀκόμη καὶ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μόλις ἤρχιζον νὰ εἶναι ἀσθενεῖς καὶ ἀπέφευγον τοὺς φιλάτους των καὶ τοὺς ἔρριπτον μισοπεθαμένους εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἔρριπτον εἰς τὰ σκουπίδια νεκροὺς ἀτάφους, προσπαθοῦντες νὰ ἀποτρέψουν τὴν μετάδοσιν καὶ προσέγγισιν τοῦ θανάτου, τὴν ὁποίαν (ὅμως) δὲν ἦτο εὐκολὸν νὰ ἀποφύγουν παρ' ὅλον ὅτι ἐμηχανεύοντο (ἐπενόουν) πολλά».

18. Μετάφρασις.

«Ἐπειδὴ δὲ ἀντελήφθη τὸ τέλος τῆς ζωῆς, ἐνόμιζεν, ὅτι αὐτὸς πρέπει νὰ εἶναι ὁ καιρὸς τοῦ καθαρισμοῦ ἀπὸ τὰ σφάλματα, τὰ ὅποια κάποτε εἶχον πραχθῆ ὑπ' αὐτοῦ, ἀφοῦ ἐδέχθη, μετ' ὀλίγον τὴν δύναμιν τῶν μυστικῶν λόγων, μάλιστα μετ' ὀλίγον τὸν σωτήριον λόγον τοῦ λουτροῦ (τοῦ βαπτίσματος) νὰ καθαρῆ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ ρύπου τῶν ἀμαρτημάτων, ὅσα συνέβη νὰ πράξῃ ὡς θνητός. Ἀφοῦ ἔλαβεν αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν εἰς τὸν νοῦν του, γονατίσας ἐπάνω εἰς τὸ ἔδαφος, ἰκέτευε τὸν Θεόν... Ἀναχωρήσας δὲ ἀπὸ ἐδῶ, φθάνει εἰς ἓν προάστειον τῆς Νικομηδείας καὶ ἐδῶ, ἀφοῦ ἐκάλυπτον εἰς συνάθροισιν τοὺς ἐπισκόπους, ὡς ἐξῆς περίπου ὠμίλησε πρὸς αὐτούς :

«... Καιρὸς εἶναι νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν σφραγίδα, ποὺ προσφέρει τὴν ἀθανασίαν, καιρὸς εἶναι νὰ λάβωμεν μέρος εἰς τὸ σωτήριον σφράγισμα... Ἄς μὴ ὑπάρχῃ λοιπὸν καμμιά ἀμφιβολία. Διότι καὶ ἔαν πάλιν ὁ Κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου θέλῃ νὰ ἐξακολουθήσωμεν ἡμεῖς νὰ ζῶμεν ἐδῶ καὶ ἔαν τοιουτοτρόπως ἔχῃ ὀρίσθῃ (ὑπὸ τοῦ Θεοῦ) νὰ ζῶ

= βαπτίζομαι, γίνομαι τέλειος (Χριστιανός). — ἐμπίπλαμαι = γεμίζω τὸν ἑαυτόν μου, χορταίνω. — καταπέπληγα = πρκ. τοῦ ρ. καταπλήττω = ἐκθαμβῶ, ἐκπλήσσω. — ἀμφίασμα = ἐνδυμα. — στρωμνὴ = ἐστρωμένη κλίνη. — ἐπιψάω = ἐγγίζω τι ἐλαφρῶς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. — ἀλουργίς = πορφυρὰ ἐσθῆς.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: λόγων ἀπορρήτων γενικῶς οἱ Χριστιανοὶ τῶν πρώτων αἰώνων εἶχον τὴν συνήθειαν τῆς ἀποκρύψεως τῶν μυστηρίων (disciplina arcana). — λουτροῦ: τὸ βάπτισμα ἐχαρακτηρίζετο

κάνταυθα συγκαλέσας τούς ἐπισκόπους, ὧδέ πη αὐτοῖς διελέξατο :

«...Ὡρα καὶ ἡμᾶς ἀπολαῦσαι τῆς ἀθανατοποιοῦ σφραγίδος, ὦρα τοῦ σωτηρίου σφραγίσματος μετασχεῖν... Μὴ δὴ οὖν ἀμφιβολία τις γινέσθω. Εἰ γὰρ καὶ πάλιν ἡμᾶς ἐνταυθοῖ βιοῦν ὁ καὶ ζωῆς καὶ θανάτου Κύριος ἐθέλοι καὶ οὕτως ἐμὲ συναγελάεσθαι λοιπὸν τῷ τοῦ Θεοῦ λαῷ καὶ ταῖς εὐχαῖς ὁμοῦ τοῖς πᾶσιν ἐκκλησιάζοντα κοινωνεῖν ἅπαξ ὥρισται, θεσμοὺς ἤδη τοῦ βίου Θεῷ πρέποντας ἐμαντῷ διατετάξομαι.»

Ἅ ὁ μὲν δὴ ταῦτ' ἔλεγεν· οἱ δέ, τὰ νόμιμα τελοῦντες, θεσμοὺς ἀπεπλήρουν θείους καὶ τῶν ἀπορρητῶν μετεδίδοσαν, ὅσα χρῆ προσδιαστειλόμενοι. Καὶ δὴ μόνος τῶν ἐξ αἰῶνος ἀτοκρατόρων Κωνσταντῖνος, Χριστοῦ μαρτυροῖς ἀναγεννώμενος ἐτελειοῦτο, θείας τε σφραγίδος ἀξιούμενος, ἠγάλλετο τῷ πνεύματι, ἀνεκαινοῦτό τε καὶ φωτὸς ἐνεπίμπλατο θείου, χαίρων μὲν τῇ ψυχῇ δι' ὑπερβολὴν πίστεως, τὸ δ' ἐναργὲς καταπεπληγὸς τῆς ἐνθέου δυνάμεως. Ὡς δ' ἐπληροῦτο τὰ δέοντα, λαμπροῖς καὶ βασιλικοῖς ἀμφιάσμασι, φωτὸς ἐκλάμπουσι τρόπον, περιεβάλλετο, ἐπὶ λευκοτάτῃ τε στρωμνῇ διανεπαύετο, οὐκ ἔθ' ἄλουργίδος ἐπιφαῦσαι θελήσας.»

19. Αἰρεσεῖς — Λύκοι με ἐνδύματα προβάτων (Κυρίλλου Ἱεροσολύμων).

« Μιμεῖται τὴν ἀρετὴν ἢ κακία καὶ τὸ ζιζάνιον βιάζεται σίτος νομισθῆναι, σχήματι μὲν πρὸς τὸν σίτον ἐξομοιούμενον, ἐκ δὲ τῆς γεύσεως ὑπὸ τῶν διακριτικῶν ἐξελεγχόμενον. Καὶ ὁ διάβολος μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός, οὐχ ἵνα ἐπανέλθῃ ὅπου καὶ ἦν, (ὡσπερ γὰρ ἄκμων, ἀνίλατον τὴν καρδίαν κτησάμενος, ἀμετανόητον λοιπὸν

ὡς «λουτρὸν», διότι δι' αὐτοῦ πλυνόμεθα ἐκ τοῦ ρύπου τῆς ἀμαρτίας. Πρβλ. Ἐφεσ. ε', 26· Ἐβρ. ι', 22-23. — σφραγίδος· σφραγίσματος· αἱ ἐκφράσεις αὗται χρησιμοποιοῦνται διὰ τὰ μυστήρια τοῦ βαπτίσματος καὶ τοῦ χρίσματος, διότι δι' αὐτῶν δεχόμεθα ἐπὶ τῆς ψυχῆς τὴν ἀποτύπωσιν τῶν δωρεῶν τῆς Θ. Χάριτος καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Πρβλ. Ἐφ. ε', 13 : «σφραγίσθητε τῷ Πνεύματι... τῷ ἁγίῳ». Ὡσαύτως πρβλ. τὴν κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ χρίσματος φράσιν : «Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου».

19. Περικοπὴ ἀποτελοῦσα τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν δ' κατῆχησιν φωτιζομένων τοῦ Ἁγ. Κυρίλλου Ἱεροσολύμων (Ἐ.Π. 33, 453-456).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ζιζάνιον = ἄγριον χόρτον. —

ἐγὼ (ἀκόμη εἰς τὴν γῆν) μαζί με τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ καὶ λαμβάνων μέρος εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς συνάξεις νὰ συμμετέχω μαζί με ὅλους εἰς τὰς κοινὰς προσευχάς, τότε θὰ ἐπιβάλω εἰς τὸν ἑαυτὸν μου κανονισμοὺς ζωῆς, οἱ ὅποιοι (θὰ) ἀρμόζουν εἰς τὸν Θεόν».

Αὐτὸς μὲν λοιπὸν ἔλεγε αὐτά: οἱ δὲ ἐπίσκοποι, τελούντες ὅσα ἦσαν σύμφωνα πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔθιμα, ἐφήρμοζον τὰς θείας διατάξεις καὶ μετέδιδον ἀπὸ τὰ ἐκκλησιαστικὰ μυστήρια, ἀφοῦ προσδιώρισαν ἐκεῖνα, ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα. Καὶ τώρα πλέον ἀπὸ τοὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπάρξαντας αὐτοκράτορας μόνος ὁ Κωνσταντῖνος, ἀναγεννώμενος μετὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζετο καί, καθιστάμενος ἄξιος τῆς θείας σφραγίδος (τοῦ χρίσματος), ἐνοιωθε πνευματικὴν ἀγαλλίασιν, ἐγένετο καινούργια ὑπαρξίς καὶ ἐγέμιζεν ἐσωτερικὰ ἀπὸ θεῖου φῶς, ἔχων χαρὰν μὲν εἰς τὴν ψυχὴν διὰ τὸ ὑπέρμετρον τῆς πίστεως, δοκιμάζων δὲ εὐχάριστον ἐκπληξίν διὰ τὸ ὅτι ἦτο ὀλοφάνερη ἡ θεία δύναμις. "Ὅταν δὲ ἐτελείωσαν ὅσα ἔπρεπε νὰ γίνουιν, ἐφόρεσε λαμπρὰ καὶ βασιλικὰ ἀκτινοβολούντα ἐνδύματα καὶ ἀνεπαύετο ἐπάνω εἰς ὀλόλευκα στρωμένο κρεββάτι, διότι δὲν ἠθέλησε πλέον νὰ ἐγγίση τὴν (βασιλικὴν) πορφυρᾶν ἀλουργίδα (ἐσθῆτα)».

19. Μετάφρασις.

«Ἡ κακία μιμεῖται τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ βλαβερὸν ἀγριόχορον κάνει ἀπόπειραν νὰ νομισθῇ ὡς σιτάρι, διότι ἀποκτᾶ μὲν κατὰ τὸ σχῆμα ὁμοιότητα πρὸς αὐτό, ἀλλ' ἐκ τῆς γεύσεως ἐξακριβώνεται ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ ἠμποροῦν νὰ διακρίνουιν τὰ πράγματα. Καὶ ὁ διάβολος μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός, ὄχι διὰ νὰ ἐπανεέλθῃ ἐκεῖ ὅπου ἦτο (διότι ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἀμόνι, ποὺ ἔχει ἀποκτήσει ἄκαμπτον καρδίαν, ἔτσι ἔχει ἀμετανόητον τὴν ἐλευθέραν θέλησιν), ἀλλὰ διὰ νὰ περιβάλλῃ αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ζοῦν ζῶν ἀγγελικὴν, μετὰ τὸ σκότος τῆς τυφλότητος καὶ μετὰ τὴν μολυσματικὴν κατάστασιν τῆς ἀπιστίας. Πολλοὶ λύκοι

ἀνῆλατος = ὁ μὴ ἐλατὸς διὰ τῆς σφύρας· ἄκαμπτος. — ἄκμων = ἀμόνι. — προαίρεσις = ἐλευθέρα θέλησις. — ἀβλεψία = τυφλότης. — περιάγω = τριγυρνῶ. — ἄκακος = ἀθῶος. — προχέω = ξεχύνω.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: εἰς ἄγγελον φωτός· Β' Κορ. ια', 14. — ἐκ τῶν ὀδόντων... Ἰόν: διὰ τοῦ κοίλου ὀδόντος τῆς ἐχίδνης τὸ δηλητήριον ἐνίεται ὡς διὰ σύριγγος εἰς τὴν σάρκα τοῦ θύματος. — λύκοι ἐν ἐνδύμασι προβάτων· Ματθ. ζ', 15. — ὡς λέων ὠρυόμενος...· Α' Πέτρ. ε', 8.

ἔχει τὴν προαίρεσιν), ἀλλ' ἵνα τοὺς ἰσάγγελον βίον πολιτευομένους ἀβλεψίας σκότει καὶ ἀπιστίας λοιμώδει περιβάλλῃ καταστάσει. Πολλοὶ λύκοι περιάγουσιν ἐν ἐνδύμασι προβάτων, προβάτων μὲν ἐνδύματα κεκιτημένοι, οὐ μὴν καὶ ὄνυχας καὶ ὀδόντας· ἀλλὰ τὴν ἡμέρον περικείμενοι δορᾶν καὶ τῷ σχήματι τοὺς ἀκάκους ἀπατῶντες, τὸν φθοροποιὸν τῆς ἀσεβείας ἐκ τῶν ὀδόντων προχέουσιν ἰόν. Χρεῖα τοίνυν θείας ἡμῶν χάριτος καὶ νηφαλίου διανοίας καὶ βλεπόντων ὀφθαλμῶν ἵνα μὴ ζιζάνιον ὡς σίτον φαρόντες, ἐξ ἀγνοίας βλαβῶμεν· μήτε τὸν λύκον πρόβατον ὑπολαβόντες, θηρευθῶμεν· μήτε ἄγγελον ἀγαθὸν τὸν ὀλεθροποιὸν διάβολον ὑποπτέυσαντες, καταποθῶμεν· περιέρχεται γὰρ «ὡς λέων ὠρνόμενος, ζητῶν τίνα καταπή», κατὰ τὴν Γραφήν. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία νοθετεῖ διὰ τοῦτο τὰ παρόντα διδασκαλεῖα· διὰ τοῦτο τὰ ἀγνώσματα γίνονται».

20. Η ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΙΡΕΣΕΩΝ ΔΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ ΣΥΝΟΔΩΝ (Μεγάλου Φωτίου).

« Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών, κήρυσσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ· περιεῖλε Κύριος τὰ ἀδικήματά σου· ἐρρύσατό σε ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν σου...¹ Ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ ἴδε σσηγημένα τὰ τέκνα σου, οὓς αἰρέσεων πάλαι καὶ σχισμάτων βάκχαι καὶ ἄρπυιαι συναρπάσασαι καὶ πολλῆς κορυβαντίας ἐμπλήσασαι εἰς ὄρη καὶ κρημνοὺς ἀπωλείας διέσπειραν ἀνοιστήσασαι. Εὐφραίνου καὶ κατατέρπου

20. Περικοπή ἐκ τῆς 18ης ὀμιλίας τοῦ Μεγάλου Φωτίου, ἣτις ἐλέχθη ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος τῆς ἀγίας Σοφίας, «ἠνίκα τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ μεγάλοις ἡμῶν βασιλεῦσι Μιχαήλ καὶ Βασιλείῳ ὁ κατὰ πάσης αἰρέσεως ἐσθητογραφῆθη θρίαμβος» (Β. Λαούρδα, Φωτίου ὀμιλίας, Θεσσαλονίκη 1959, σ. 175-177).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** **περιαίρω** - ὦ (ἀόρ. περιεῖλον) = ἀφαιρῶ, ἀπομακρύνω. - **ρύομαι** (ἀόρ. ἐρρυσάμην) = προστατεύω, ἐλευθερώνω, διασώζω, λυτρώνω. - **ἡ βάκχη** = ἡ τελοῦσα τὰ ὄργια τοῦ Βάκχου, ἡ μαινάς. - **ἄρπυιαι** = πτερωτὰ τέρατα, πνεύματα (τῶν ἀνεμοστροβίλων). - **κορυβαντία** = μανιῶδης ἐνθουσιασμός (τῶν Κορυβάντων, ἱερέων τῆς Κυβέλης εἰς τὴν Φρυγίαν, τελούντων τὰς τελετὰς μὲ μανιῶδεις κινήσεις καὶ θορυβῶδη μουσικήν). - **ἀνοιστρέω** - ὦ = κεντῶ μὲ οἰστρον (δίπτερον ἔντομον, ποῦ κάνει μανιῶδη τὰ ζῆα, ὅταν τὰ κεντᾷ). - **λῆρος** (ὀ) = ἀνοησία, παραλήρημα, φλυαρία. - **ἀπελαύνω** = ἐκδιώκω. - **οὔμενον** = οὐ μὲν οὖν = βαβαίως ὄχι, λοιπὸν ὄχι. - **εὐφρημία** = ἐκφρασις τιμῆς. - **κενολόγημα** = μα-

τριγυρνοῦν, μέσα εἰς ἐνδύματα προβάτων, διότι ἔχουν μὲν ἐνδύματα προβάτων, ἀλλ' ὅμως καὶ δόντια καὶ νύχια· ἀλλ' ἐνῶ περιβάλλονται τὸ ἥμερον δέρμα καὶ μὲ τὸ σχῆμά των ἐξαπατοῦν τοὺς ἀθώους, ξεχύνουν ἀπὸ τὰ δόντια τους τὸ καταστρεπτικὸν δηλητήριον τῆς ἀσεβείας. Ἐχομεν λοιπὸν ἀνάγκην ἀπὸ θεῖαν χάριν καὶ ἀπὸ φρόνιμον διάνοιαν καὶ ἀπὸ μάτια, ποῦ βλέπουν· διὰ νὰ μὴ ὑποστῶμεν βλάβην ἀπὸ ἄγνοιαν, ἀφοῦ φάγωμεν τὸ βλαβερὸν ἀγριόχορτον ὡς σιτάρι· μήτε νὰ συλληφθῶμεν ὡς λεία, ἀφοῦ νομίσωμεν τὸν λύκον ὡς πρόβατον· οὔτε νὰ ἀφήσωμεν τὸν ἄγγελον, ποῦ φέρει τὸν ὄλεθρον, νὰ μᾶς καταπιῇ, ἀφοῦ τὸν φταντασθῶμεν ὡς ἀγαθὸν ἄγγελον· διότι τριγυρνᾷ «σὰν λιοντάρι ποῦ οὐρλιάζει καὶ ζητεῖ ποῖον νὰ καταπιῇ», κατὰ τὴν Γραφήν. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία παρέχει νοουθεσίας· διὰ τοῦτο λειτουργοῦν τὰ διδασκαλεῖα αὐτά· διὰ τοῦτο γίνονται αἱ ἀναγνώσεις (τῆς ἀγ. Γραφῆς)).

20. Μετάφρασις.

«Νὰ χαίρης πάρα πολὺ, θυγατέρα Σιών, νὰ κηρύττης, θυγατέρα Ἱερουσαλήμ· ὁ Κύριος ἀπεμάκρυνε τὰ ἀδικήματά σου· σὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὸ χέρι τῶν ἐχθρῶν σου... Σήκωσε τριγύρω τὰ μάτια σου καὶ κοίταξε συνηθροισμένα τὰ τέκνα σου, τὰ ὅποια, ἀφοῦ τὰ ἤρπασαν βίαια καὶ τὰ ἐγέμισαν μὲ μανιώδη ἐνθουσιασμὸν οἱ ἀγῶνες τῶν αἰρέσεων καὶ αἱ μαινάδες καὶ τὰ πτερωτὰ τέρατα τῶν σχισμάτων, τὰ διεσχόρπισαν εἰς βουνὰ καὶ κρημνοὺς ἀπωλείας, διότι τὰ ἐκέντησαν μὲ οἶστρον. Νὰ εὐφραίνεσαι καὶ νὰ κατευχαριστῆσαι μὲ ὄλην τὴν καρδίαν σου. Ὁ Υἱὸς κηρύσσεται ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα· τὸ Πνεῦμα μαζί μὲ αὐτοὺς ἀριθμεῖται εἰς μίαν θεότητα· ὁ Λόγος, ἀφοῦ ἔλαβε σάρκα ἐκ τῆς παρθένου πρὸς κοινὴν σωτηρίαν καὶ ἀνάπλασιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, δὲν χωρίζεται ἀπὸ τὴν θεότητα· αἱ φύσεις εἰς αὐτὸν (τὸν Κύριον)

ταιολογία, φλυαρία. — μηχανάω - ὦ = ἐπινοῶ ἐντέχνως, μὲ πανουργίαν. — μαίνομαι = γίνομαι μανιώδης, κάνω ὡς τρελλός. — ἐπιμαίνομαι = μαίνομαι ἐξ ὀργῆς· ἄγομαι ὑπὸ σφοδροῦ πάθους πρὸς κάτι. — ὑπογραμμός = ὑπόδειγμα (κυρίως πρὸς γραφήν). — ναὶ δὴ = μάλιστα βεβαίως.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Σιών· Ἱερουσαλήμ· ὑπονοεῖται ἡ Ἐκκλησία, ἡ περιλαμβανουσα εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τὸν νέον Ἰσραὴλ τῆς χάριτος. — Χαίρε. . . κήρυσσε. . . Σοφ. γ', 14-15. — ἄρον κύκλω. . . Ἦσ. ξ', 4. — κηρύσσεται ὁμοούσιος· κατὰ τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. — τὸ πνεῦμα συναριθμεῖται· κατὰ τὴν Β' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. — ὁ λόγος ἐκ παρθένου. . . οὐ μερίζεται τῆς θεότητος· κατὰ τὴν Γ' καὶ Ε' Οἰκουμ. Σύν-

ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου. Υἱὸς πατρὶ κηρύσσεται ὁμοούσιος· τὸ Πνεῦμα τούτοις εἰς μίαν συναριθμεῖται θεότητα· ὁ Λόγος ἐκ παρθένου σάρκα λαβὼν εἰς κοινὴν τοῦ γένους σωτηρίαν καὶ ἀνάπλασιν οὐ μερίζεται τῆς θεότητος· αἱ φύσεις ἐπ' αὐτοῦ φυλάττουσι τὸ ἀσύγχυτον καὶ τῶν θελημάτων ἐκάτερον τῇ οἰκείᾳ φύσει συναναφαίνεται ἐνεργούμενον· πᾶσα πλάνη καὶ λῆρος μακρὸς ἀπελήλαται... Οὐ μόνον, οὐδὲ Χριστὸς αὐτὸς ἐν εὐφημίᾳ προσχῆματι πικρῶς ὑβρίζεται χλευαζόμενος· ἄλλο τοῦτο κενολόγημα καὶ ξένος τρόπος τῶ πονηρῶ μεμηχανημένος ἐξουθενώσεως, μαίνεσθαι μὲν κατὰ τῆς εἰκόνας, ἐπὶ τιμῇ δὲ τοῦ εἰκονιζομένου τερατολογεῖν, ταύτην σπαράττειν καὶ διπλῆν μανίαν ἐπιμαίνεσθαι. Οὐδὲν οὖν ἐτι τῶν ἀσεβημάτων παρρησιάζεται...

Τὰς συνόδους, αἱ κατὰ καιροὺς τὴν οἰκουμένην τῶν ζιζανίων ἐκάθειρον, ἢ τοῦ παναγίου πνεύματος χάρις συνήθροισεν· ἀλλ' ἐξ ἐτέρων καὶ αὐταὶ τὴν γνώσιν εἰλκυσαντο· ἔοχε πρὸ ταύτης ἢ πρώτη πολλῶν ἐν μέρει τὰς πράξεις μιμήσασθαι· ἢ δευτέρα τὴν πρώτην ὑπογραμμὸν καὶ τύπον ἐδέξατο, τῆς δὲ τρίτης αὐτὴ μετὰ τὴν πρώτην ὑπῆρξε παράδειγμα, καὶ δὴ καὶ τετάρτην ταύταις ἐπλούτει μιμήσασθαι καὶ ταῖς ἐφεξῆς ὑπῆρχον αἱ προλαβοῦσαι διδάσκαλοι ».

21. ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

« Μικρὸν ἀπὸ τῆς πόλεως πρόελθε καὶ θέασαι τὴν καινὴν πόλιν, τὸ τῆς εὐσεβείας ταμεῖον, τὸ κοινὸν τῶν ἐχόντων θησαύρισμα, εἰς δὲ τὰ περιττὰ τοῦ πλούτου, ἤδη δὲ καὶ τὰ ἀναγκαῖα ταῖς ἐκείνου παραι-

οδον. — αἱ φύσεις... φυλάττουσι τὸ ἀσύγχυτον· κατὰ τὴν Δ' Οἰκουμ. Σύνοδον. — τῶν θελημάτων ἐνεργούμενον· κατὰ τὴν ΣΤ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. ψυχῶν οὐδεις μετοικισμὸς ἀναπλάττεται· κατὰ τὴν Ε' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. — οὐ μόνον... ἐπιμαίνεσθαι· διὰ τῶν ἐκφράσεων τούτων γίνεται ὑπόμνησις τῆς εἰκονομαχίας, ἢ ὁποῖα κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου.

21. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἐπιταφίου λόγου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον, ἐπίσκοπον Καισαρείας ('Ε.Π. 36, 577 - 580).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** θησαύρισμα = θησαυροφυλάκιον. — σῆς, σῆτος (δ) = σκῶρος. — ἐπτάπυλοι Θῆβαι... ἄμετρος· πολυσύνδετον.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** καινὴν πόλιν· πρόκειται διὰ τὴν περίφημον Βασιλειάδα, ἣτις ἦτο ἀληθὴς πόλις, διότι περιελάμβανε πτωχοτροφεῖον, νοσοκομεῖον, ὄρφανοτροφεῖον, ξενῶνας, λεπτροκομεῖον, ἰδιαιτέρως οἰκοτροφεία, εἰδικὰ ἐπαγγελματικά ἐργαστήρια, ἀνεξάρτητα οἰκήματα διὰ

διατηροῦν τὸ ἀσύγχυτον καὶ ἕκαστον ἐκ τῶν θελημάτων ἀναφαίνεται, διὰ νὰ καθίσταται ἐνεργὸν μαζί με τὴν ἰδικήν του φύσιν· κάθε πλάνη καὶ μεγάλο παραλήρημα ἔχει ἐκδιωχθῆ... Λοιπὸν ὄχι, οὔτε αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὑβρίζεται πλέον καὶ χλευάζεται με τὴν πρόφασιν ἐκφράσεως τιμῆς· τοῦτο εἶναι ἄλλη ματαιολογία καὶ νέος τρόπος ἐξουδενώσεως (τοῦ Χριστοῦ), ὁ ὁποῖος ἔχει ἐπινοηθῆ με πανουργίαν ἀπὸ τὸν πονηρὸν, δηλαδὴ νὰ φέρονται μὲν με μανίαν ἐναντίον τῆς εἰκόνας, νὰ λέγουν δὲ πράγματα τερατώδη πρὸς τιμὴν δῆθεν τοῦ εἰκονιζομένου, νὰ κατακομματιάξουν αὐτὴν καὶ νὰ κατέχωνται σφοδρὰ ἀπὸ διπλῆν μανίαν. Κανεὶς λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς λόγους δὲν παρουσιάζεται πλέον με παρρησίαν (θάρρος)...

Ἡ Χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος συνήθροισε τὰς συνόδους, αἱ ὁποῖαι κατὰ καιροὺς ἐκαθάριζον τὴν οἰκουμένην ἀπὸ τὰ ζιζάνια· ἀλλὰ καὶ αὐταὶ ἀπὸ ἄλλους ἤντησαν τὴν γνώσιν· ἡ πρώτη (οἰκουμενικὴ σύνοδος) εἶχε πρὸ αὐτῆς διὰ νὰ μιμηθῆ τὰς πράξεις πολλῶν τοπικῶν συνόδων· ἡ δὲ δευτέρα ἐδέχθη τὴν πρώτην ὡς ὑπόδειγμα καὶ τύπον, τῆς δὲ τρίτης αὐτὴ μετὰ τὴν πρώτην ὑπῆρξε παράδειγμα, μάλιστα καὶ τὴν τετάρτην καθίστα πλουσιωτέραν ἢ μίμησις αὐτῶν καὶ εἰς τὰς ἐπομένας ὑπῆρχον ὡς διδάσκαλοι αἱ προηγηθεῖσαι».

21. Μετάφρασις.

«Ἐξελθε ὀλίγον ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ κοίταξε τὴν νέαν πόλιν, τὸ ταμεῖον αὐτὸ τῆς εὐσεβείας, τὸ κοινὸν αὐτὸ θησαυροφυλάκιον τῶν πλουσίων, εἰς τὸ ὁποῖον με τὰς παραινέσεις ἐκείνου (δηλ. τοῦ Βασιλείου) κατατίθενται τὰ περισσεύματα τοῦ πλούτου, τῶρα δὲ καὶ τὰ ἀναγκαῖα, ἀφοῦ ἀποτινάσσουν τὸν σκῶρον καὶ δὲν εὐφραίνουν τοὺς κλέπτας καὶ διαφεύγουν τὴν πάλιν τοῦ φθόνου καὶ τὴν φθορὰν τοῦ χρόνου· μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἀσθένεια ἀντιμετωπίζεται με φιλοσοφικὴν διάθεσιν καὶ ἡ συμφορὰ μεταβάλλεται εἰς εὐτυχίαν καὶ ἡ συμπάθεια ὑποβάλλεται εἰς δοκιμὴν (ἐξασκεῖται). Ποῖαν ἀξίαν ἔχουν συγκρινόμενα πρὸς τὸ ἔργον αὐτὸ αἱ ἐπτάπυλοι Θῆβαι τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τὰ Βαβυλώνια τεῖχη καὶ ὁ τάφος τοῦ Μαουσώλου εἰς τὴν Καρίαν καὶ αἱ Πυραμίδες (τῆς Αἰγύπτου) καὶ ὁ ὑπερβολικὸς ὄγκος τοῦ Κολοσσοῦ ἢ τὰ μεγέθη καὶ

τοὺς ἰατροὺς, τὰς νοσοκόμους καὶ τὸ προσωπικόν, ἀκόμη καὶ βουστάσιον διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἱδρυμάτων. — ἐπτάπυλοι Θῆβαι... χαλκὸς ἀμετρος· τὰ οἰκοδομήματα ταῦτα ἔθεωροῦντο ἀπὸ τὰ θαύματα τοῦ ἀρχαίου κόσμου. — τετελευτηκότες... τοῖς πλείστοις μέλεσιν· ἔννοεῖ τοὺς χανσενικούς, οἱ-

νέσσειν ἀποτίθεται, σῆτας ἀποσειόμενα καὶ κλέπτιας οὐκ εὐφραίνοντα καὶ φθόνου πάλην καὶ καιροῦ φθορὰν διαφεύγοντα· ἐν ᾧ νόσος φιλοσοφεῖται καὶ συμφορὰ μακαρίζεται καὶ τὸ συμπαθὲς δοκιμάζεται. Τί μοι πρὸς τοῦτο τὸ ἔργον ἐπτάπυλοι Θῆβαι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ τείχη Βαβυλώνια καὶ Μανσώλων Καρικὸς τάφος καὶ Πυραμίδες καὶ Κολοσσού χαλκὸς ἄμετρος ἢ ναῶν μεγέθη καὶ κάλλη τῶν μηκέτι ὄντων ἄλλα τε ὅσα θαναμάζουσιν ἄνθρωποι καὶ ἱστορίαις διδόασιν...; Οὐκ ἔτι πρόκειται τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν θέαμα δεινὸν καὶ ἔλεεινόν, ἄνθρωποι νεκροὶ πρὸ θανάτου καὶ τετελευτηκότες τοῖς πλείστοις τοῦ σώματος μέλεσιν, ἀπελανόμενοι πόλεων, οἰκιῶν, ἀγορῶν, ὑδάτων, αὐτῶν τῶν φιλτάτων, ὀνόμασι μᾶλλον ἢ σώμασι γνωριζόμενοι· οὐδὲ προτίθενται συνόδοις τε καὶ συλλόγοις κατὰ συζυγίαν τε καὶ συναυλίαν, μηκέτ' ἐλεούμενοι διὰ τὴν νόσον, ἀλλὰ μισούμενοι... Ἐκεῖνός γε μάλιστα πάντων ἔπεισεν ἄνθρώπους ὄντας, ἀνθρώπων μὴ καταφρονεῖν, μηδ' ἀτιμάζειν Χριστὸν τὴν μίαν πάντων κεφαλὴν διὰ τῆς εἰς ἐκείνους ἀπανθρωπίας».

22. ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΙΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ ΥΠΟ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ (Γρηγορίου Ναζιανζηνού).

«Χαῖρέ μοι, ὦ καθέδρα, τὸ ἐπίφθονον ὕψος τοῦτο καὶ ἐπικίνδυνον, ἀρχιερέων συνέδριον... Χαίρετε, Ναζωραίων χοροστασίαι, ψαλμοῦδιῶν ἀρμονίαι, στάσεις πάννηχοι, παρθένων σεμνότης, γυναικῶν εὐκοσμία, χηρῶν, ὀρφανῶν συστήματα, πτωχῶν ὀφθαλμοί, πρὸς Θεόν

τινες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν κυριολεκτικῶς νεκροὶ πρὸ τοῦ θανάτου· σήμερον ἢ νόσος τοῦ Χάνσεν δὲν ἔχει τοιαύτην φοβερὰν ἐξέλιξιν καὶ θεραπεύεται συχνάκις. — **μισούμενοι**· ἐννοεῖ, ὅτι οἱ ἐπάϊται γίνονται ἐνοχλητικοί. — **τὴν μίαν πάντων κεφαλὴν**· πρβλ. Ρωμ. ιβ', 5: «οἱ πολλοὶ ἐν σώμα ἕσμεν ἐν Χριστῷ, τὸ δὲ καθ' εἰς ἀλλήλων μέλη» καὶ Ἐφ. α', 22-23: «καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ».

22. Περικοπὴ ἐκ τοῦ «Συντακτηρίου λόγου», διὰ τοῦ ὁποῦοι ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνός, παραιτηθεὶς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἀποχαιρετᾷ τὸ πολίμνιον του ('Ε.Π. 36, 489-492).

α) **Δεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ**: ἐπίφθονος = ὑποκείμενος εἰς φθόνου, διεγείρων τὸν φθόνου, ἐπίζηλος. — χοροστασία = σύστασις καὶ ἐκτέλεσις χοροῦ (ψαλτῶν). — σύστημα = ὠργανωμένη τάξις. — ἀντιλήπτωρ = προ-

τά κάλλη τῶν ναῶν, πού δὲν ὑπάρχουν πλέον, καὶ ὅσα ἄλλα θαυμάζουν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἐξιστοροῦν...; (Μὲ τὰ ἔργα αὐτὰ τοῦ Μ. Βασιλείου) δὲν εὐρίσκεται πλέον μπροστὰ εἰς τὰ μάτια μας θέαμα φοβερὸν καὶ ἐλεεινόν, ἄνθρωποι πού εἶναι νεκροὶ πρὶν ἀποθάνουν καὶ πού ἔχουν ἀποθάνει (ἀχρηστευθῆ) ὡς πρὸς τὰ πλεῖστα μέλη τοῦ σώματος, πού ἐκδιώκονται ἀπὸ τὰς πόλεις, ἀπὸ τὰ σπίτια, ἀπὸ τὰς ἀγοράς, ἀπὸ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς φιλότατους, πού ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὰ ὀνόματα μᾶλλον παρὰ ἀπὸ τὰ σώματα· οὐδὲ εἶναι πλέον ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς συναθροίσεις καὶ τὰς συνάξεις (οἱ δυστυχεῖς αὐτοὶ) κατὰ ζεύγη καὶ ὀμάδας, πού τραγουδοῦν θλιβερά, χωρὶς νὰ ἐλεοῦνται διὰ τὴν ἀσθένειαν, ἀλλὰ προκαλοῦντες τὸ μῖσος... Ἐκεῖνος (ὁ Βασιλεῖος) περισσύτερον ἀπὸ ὅλους μᾶς ἔπεισε τῶ ὄντι, ὅτι, ἐφ' ὅσον εἴμεθα ἄνθρωποι, δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε μὲ τὴν ἀπανθρωπίαν μας πρὸς ἐκείνους (τοὺς πάσχοντες) νὰ προσβάλλωμεν τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ μία κεφαλὴ ὅλων μας»).

22. Μετάφρασις.

«Χαῖρε πρὸς χάριν μου, ἐπισκοπικὴ καθέδρα, τὸ ὕψος τοῦτο, πού προκαλεῖ τὸν φθόνον καὶ εἶναι ἐπικίνδυνον, σύνοδος ἀρχιερέων... Χαίρετε, χοροστασίαι τῶν Χριστιανῶν, ἀρμονίαι τῶν ψαλμοῦδιων, ὄλονυκτίαι, σεμνότης τῶν παρθένων, εὐκοσμία τῶν γυναικῶν, ὠργανωμένα τάξεις χηρῶν καὶ ὄρφανῶν, μάτια τῶν πτωχῶν, πού βλέπουν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς ἡμᾶς. Χαίρετε οἰκογένειαι, πού εἴσθε φιλόξενοι καὶ φιλόχριστοι καὶ προστάται εἰς τὴν ἰδικὴν μου ἀσθένειαν. Χαίρετε, θερμοὶ θαυμασταὶ τῶν λόγων μου καὶ δρόμοι καὶ συγκεντρώσεις τοῦ πλήθους

στάτης, ὑπερασπιστής. — καὶ δρόμοι... καὶ κιγκλῖς: πολυσύνδετον σχῆμα. — συνδρομή = συγκεντρώσις πλήθους. — γραφίς = ὄργανον, κάλαμος, πένα. κροτέω - ῶ = κτυπῶ μὲ κρότον. — βοάω - ῶ = κραυγάζω, φωνάζω.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Ναζωραῖοι: οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Ναζωραίου, οἱ Χριστιανοί. Εἰς μερικὰ χειρόγραφα ὑπάρχει ἡ λέξις Ναζιραῖοι = κεχωρισμένοι διὰ τὸν Θεόν, μοναχοί. — χηρῶν, ὄρφανῶν συστήματα: ἦσαν ὠργανωμένα τάξεις, περιθαλπόμεναι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. — γραφίδες: τὰ ὄργανα, διὰ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐκράτουν στενογραφεμένας ἢ μὴ σημειώσεις ἐκ τῶν κηρυγμάτων τῶν μεγάλων Πατέρων. — κιγκλῖς: κιγκλίδωμα, πού ἐχώριζε τὸ θυσιαστήριον ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ναοῦ: τὸ ὑψηλὸν τέμπλον παρουσιάσθη βραδύτερον. — κροτήσατε χεῖρας...: σχήματα ρητορικῆς ὑπερβολῆς,

καὶ πρὸς ἡμᾶς βλέποντες. Χαίρετε, οἴκοι φιλόξενοι καὶ φιλόχριστοι καὶ τῆς ἐμῆς ἀσθενείας ἀντιλήπτορες. Χαίρετε, τῶν ἐμῶν λόγων ἐρασταὶ καὶ δρόμοι καὶ συνδρομαὶ καὶ γραφίδες φανεραὶ καὶ λανθάνουσαι καὶ ἡ βιαζομένη κυγκλῖς αὕτη τοῖς περὶ τὸν λόγον ὠθιζομένοις. Χαίρετε, ὦ βασιλεῖς, καὶ βασίλεια, ὅσον τε περὶ τὸν βασιλέα θεραπευτικὸν καὶ οἰκίδιον· εἰ μὲν καὶ βασιλεῖ πιστόν, οὐκ οἶδα· Θεῶ δὲ τὸ πλεῖον ἄπιστον. Κροτήσατε χεῖρας, ὁξὺ βοήσατε, ἄρατε εἰς ὕψος τὸν ρήτορα ὑμῶν. Σεσίγηκεν ὑμῖν ἡ πονηρὰ γλῶσσα καὶ λόλος· οὐ μὴν σιγήσεται παντάσῃ· μαχήσεται γὰρ διὰ χειρὸς καὶ μέλανος· τὸ δ' οὖν παρὸν σεσιγήκαμεν ».

23. ΤΟ ΗΡΩΪΚΟΝ ΦΡΟΝΗΜΑ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Πολλὰ τὰ κύματα καὶ χαλεπὸν τὸ κλυδώνιον· ἀλλ' οὐ δεδοίκαμεν μὴ καταποντισθῶμεν· ἐπὶ γὰρ τῆς πέτρας ἐστήκαμεν. Μαινέσθω ἡ θάλασσα, πέτραν διαλῦσαι οὐ δύναται· ἐγειρέσθω τὰ κύματα, τοῦ Ἰησοῦ τὸ πλοῖον καταποντίσαι οὐκ ἰσχύει. Τί δεδοίκαμεν; Εἶπέ μοι. Τὸν θάνατον; Ἐμοὶ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. Ἄλλ' ἐξορία; Εἶπέ μοι. Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Ἄλλὰ χρημάτων δήμευσιν; Οὐδὲν εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον δι' οὐδὲ ἐξενεγκεῖν δυνάμεθα· καὶ τὰ φοβερὰ τοῦ κόσμου ἐμοὶ εὐκαταφρόνητα καὶ τὰ χρηστὰ καταγέλαστα. Οὐ πενίαν δέδοικα, οὐ πλοῦτον ἐπιθυμῶ· οὐ θάνατον φοβοῦμαι, οὐ ζῆσαι εὐχομαι, εἰ μὴ διὰ τὴν ὑμέτεραν προκοπὴν. Διὸ καὶ τὰ νῦν ὑπομιμνήσκω καὶ παρακαλῶ τὴν ὑμέτεραν θαρρεῖν ἀγάπην· οὐδεὶς γὰρ ὑμᾶς ἀποσπάσαι δυνήσεται ».

ἔχοντα ὁμῶς σχέσιν πρὸς τὰς συνηθείας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ἣν οἱ ἀκροαταὶ ἐχειροκρότουσαν τοὺς διαπρεπεῖς ρήτορας καὶ ἐπευφήμουσαν αὐτούς. — **μαχήσεται διὰ χειρὸς καὶ μέλανος**· δηλαδὴ θὰ ἐπιδοθῆ εἰς συγγραφικὸν ἔργον, πρᾶγμα ποῦ ἔγινεν.

23. Περικοπὴ ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου «πρὸ τῆς ἐξορίας» (Ἐ.Π. 52, 427).

καί φανερά ἢ κρυμμένα ὄργανα γραφῆς καί τὸ κιγκλίδωμα αὐτό, ποὺ καταπιέζεται ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ συνωσιάζονται, διὰ νὰ ἀκούσουν τὸν θεῖον λόγον. Χαίρετε, βασιλεῖς καί βασιλικά ἀνάκτορα, ὅπως καί τὸ ὑπηρετικὸν καί οἰκιακὸν προσωπικόν, ποὺ εἶναι γύρω ἀπὸ τὸν βασιλέα· ἐὰν ὅμως εἶναι καί πιστὸν εἰς τὸν βασιλέα, δὲν γνωρίζω· εἰς τὸν Θεὸν τὸ περισσότερον δὲν εἶναι πιστόν. Κτυπήσατε μὲ κρότον τὰ χέρια σας, φωνάζατε διαπεραστικά (δυνατά), σηκώσατε ὑψηλὰ τὸν ρήτορά σας. Ἔχει σιγήσει διὰ σᾶς ἡ πονηρὰ καί φλύαρος (κατὰ τοὺς ἐχθρούς μου) γλῶσσα, ἀλλ' ὅμως δὲν θὰ σιωπήσῃ ἐξ ὀλακλήρου· διότι θὰ ἀγωνίζεται μὲ τὸ χέρι καί τὸ μελάνι· κατὰ τὸ παρὸν λοιπὸν ἔχομεν σιωπήσει».

23. Μετάφρασις.

«Εἶναι πολλὰ τὰ κύματα καί φοβερά ἢ τρικυμία· ἀλλὰ δὲν φοβούμεθα μήπως καταποντισθῶμεν· διότι στεκόμεθα ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν. Ἄς μείνῃ ἡ θάλασσα, δὲν ἔμπορεῖ νὰ διαλύσῃ τὴν πέτραν· ἄς ἀνυψώνωνται τὰ κύματα, δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ καταποντίσῃ τὸ πλοῖον τοῦ Ἰησοῦ. Εἶπέ μου: Τί φοβούμεθα; Τὸν θάνατον; Δι' ἐμὲ ἡ ζωὴ εἶναι ὁ Χριστὸς καί τὸ νὰ ἀποθάνω κέρδος. Ἄλλ' εἶπέ μου: Φοβούμεθα τὴν ἐξορίαν; Εἰς τὸν Κύριον ἀνήκει ἡ γῆ καί τὸ σύνολον τῶν μερῶν αὐτῆς. Ἄλλὰ φοβούμεθα δήμευσιν τῆς περιουσίας; Τίποτε δὲν ἐφέραμεν μέσα εἰς τὸν κόσμον, εἶναι φανερόν ὅτι δὲν ἔμποροῦμεν νὰ πάρωμεν τίποτε ἐξ αὐτοῦ· καί τὰ φοβερά πράγματα τοῦ κόσμου εἶναι ἄξια καταφρόνησεως καί τὰ χρήσιμα φαίνονται γελοῖα. Δὲν φοβοῦμαι τὴν πτωχείαν, δὲν ἐπιθυμῶ πλοῦτον· δὲν φοβοῦμαι τὸν θάνατον, δὲν εὐχομαι νὰ ζήσω παρά μόνον διὰ τὴν ἰδικήν σας πνευματικὴν πρόοδον. Διὰ τοῦτο καί τώρα ὑπενθυμίζω καί παρακαλῶ τὴν ἀγάπην σας νὰ ἔχη θάρρος· διότι κανεὶς δὲν θὰ ἔμπορέσῃ νὰ σᾶς χωρίσῃ ἀπὸ ἐμέ».

α) **Λεξιλογικά καί συντακτικά:** χαλεπός = δύσκολος, φοβερός. — πλήρωμα = φύσις πλήρης καί τελεία· τὸ σύνολον. — χρηστός = χρήσιμος, ὠφέλιμος.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** ἐμοὶ τὸ ζῆν Χριστός· Φιλίπ. α', 21. — τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καί τὸ πλήρωμα αὐτῆς· ψαλμ. κγ', 1. — τὰ φοβερά... εὐκαταφρόνητα· ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων τούτων ἀπέδειχθη κατὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Χρυσοστόμου, ὅστις ὑπέμεινε πάσας τὰς κακουχίας καρτερικῶς.

24. Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ (Θεοδωρήτου, ἐπισκόπου Κύρου).

« Ἄλλος αὐτὸν (Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον) ἔλκει βοηθὸν ἀρ-
παζόμενος, ἄλλος καλεῖ δικαζόμενος σύνδικον· ἄλλος πεινῶν ὑπὲρ τρο-
φῆς ἱκετεύει, γυμνὸς ὑπὲρ ἐνδύματος· ἄλλος αὐτὸν ἀποδίδει· ἄλλος πεν-
θῶν εἰς παράκλησιν δεῖται· δεσμῶν ἕτερος ἀπολυθῆναι βοᾷ. Ἐλκει τις
αὐτὸν ἄλλος πρὸς νόσων ἐπίσκεψιν· ξένος αἰτεῖ καταγώγιον· ἕτερος
παραστὰς χρέος ὀδύρεται· ἄλλος ἐπόπτην καὶ διαλλάκτην τῶν κατ' ὀλ-
κὸν μεταπέμπεται στάσεων. Οὐδὲ δοῦλος πρὸς ἄλλον καταφεύγει, δε-
σπότην πικρὰν ὀλοφυρόμενος ἀγανάκτησιν. Χήρα βοᾷ τὸ Ἐλέησον·
ἄλλη τὴν ὄρφανίαν ὀδύρεται. Μυρία τῷ πατρὶ καθ' ἐκάστην πρὸς ἐ-
κάστους ὑπὲρ ἐκάστου τροπαί. Ἀρπάζεται τις, καὶ συνηγόρος ὁ Πα-
τήρ· λιμὸς ἐνοχλεῖ, καὶ τροφεὺς ἐκ συνηγόρου γίνεται· νοσεῖ τις, καὶ
εἰς ἰατρὸν ὁ τροφεὺς μεταβάλλεται· πένθει τις περιπέπτωκε, καὶ ὁ νο-
σοκόμος εὐρίσκεται παραμύθιον· ξένων ἐπέστη φροντίς, καὶ ξενοδό-
χος ὁ πάντα γερονῶς ἀναδείκνυται ».

25. ΟΛΥΜΠΙΑΣ Ἡ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ (Παλλαδίου, ἐπισκόπου Ἐλενοπόλεως).

« Ὀλυμπιάς πάντα τὸν ἄπειρον ἐκείνον καὶ ἀμέτρητον πλοῦτον
διασκορπίσασα, πᾶσιν ἀπλῶς καὶ ἀδιακρίτως ἐπήρκεσεν. Οὔτε γὰρ πό-
λις, οὐδ' χώρα, οὐκ ἔρημος, οὐδ' νῆσος, οὐκ ἐσχατιὰ ἄμοιρος ἔμεινε τῶν
ταύτης ἐπιδόσεων τῆς αἰοδίου. Ἄλλ' ἐπήρκεσε καὶ ἐκκλησίαις εἰς

24. Περικοπή ἐκ λόγου τοῦ Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου εἰς τὸν ἐν
ἀγίοις Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, διασφωζομένη καὶ παρατιθεμένη ἐν τῷ Μυριο-
βίβλῳ τοῦ μεγάλου Φωτίου, κεφ. 309' (Ἐ.Π. 104, 229 - 232).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ: σύνδικος = συνηγόρος, ὑπερασπι-
στής. — ἄλλος... ἄλλος... ἄλλος· σχῆμα ἀπαριθμήσεως. — δεῖται = ἔχει
ἀνάγκην. — δεσμὰ = φυλακή. — μεταπέμπομαι = στέλλω καὶ προσκαλῶ. —
καθ' ἐκάστην... ὑπὲρ ἐκάστου· παρήχησις. — εὐρίσκομαι = εὐρίσκω· εἶμαι,
κεῖμαι, ὑπάρχω. — παραμύθιον = παραίνεσις, προτρεπτικός λόγος, πράξις,
παρηγορία. — Ἡ ὅλη περικοπή εἶναι πλήρης ρητορικῶν σχημάτων.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: πρὸς νόσων ἐπίσκεψιν· κατὰ
τὸν Παλλάδιον ὁ Χρυσόστομος ἔκτισε πολλὰ νοσοκομεῖα. — χήρα... ὄρφα-
νίαν· εἶναι γνωστὸν, ὅτι εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ὁ Χρυσόστομος εἶχεν ὀργανώσει
τὴν καθημερινὴν διατροφήν τριῶν χιλιάδων χηρῶν καὶ παρθένων, ὡς μαρτυρεῖ

24. Μετάφρασις.

«Ὁ ένας σύρει αὐτὸν (τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον), καθὼς τὸν ἀρπάζει ὡς βοηθὸν, ἄλλος, ποὺ δικάζεται, τὸν προσκαλεῖ ὡς συνήγορον· ἄλλος, ποὺ πεινᾷ, τὸν ἰκετεύει διὰ τροφήν, ὁ γυμνὸς δι' ἔνδυμα· ἄλλος παρακαλῶν τοῦ παίρνει τὰ ἰδικά του ρούχα· ἄλλος, ποὺ πενθεῖ, τὸν ἔχει ἀνάγκην πρὸς παρηγορίαν· ἄλλος τὸν παρακαλεῖ μὲ δυνατὴν φωνὴν διὰ νὰ ἀπολυθῇ ἀπὸ τὴν φυλακὴν. Κάποιος ἄλλος τὸν σύρει νὰ ἐπισκεφθῇ ἀσθενεῖς· ξένος ζητεῖ καταφύγιον· ἄλλος, ἀφοῦ τὸν πλησιάσῃ, ὀδύρεται διὰ κάποιον χρέος· ἄλλος στέλλει καὶ τὸν προσκαλεῖ ὡς ἐπόπτην καὶ συμφιλιωτὴν μέσα εἰς τὸ σπίτι του, ὅπου ὑπάρχουν ἔριδες. Οὔτε ὁ δοῦλος καταφεύγει εἰς ἄλλον, ὅταν κλαίῃ μὲ στεναγμούς διὰ τὴν σκληρὰν ὀργὴν τοῦ κυρίου. Ἡ χήρα φωνάζει δυνατὰ τὸ «ἐλέησον»· ἄλλη ὀδύρεται διὰ τὴν ὀρφάνιαν. Ἀναριθμητοὶ εἶναι εἰς τὸν πατέρα αἱ ἀσχυλῖαι κάθε ἡμέραν πρὸς τὸν καθένα διὰ τὸν καθένα. Συλλαμβάνεται κάποιος βίαια καὶ παρουσιάζεται συνήγορος ὁ πατήρ· πεῖνα ἐνοχλεῖ καὶ ἀμέσως ἐκ συνηγόρου γίνεται τροφεύς· εἶναι κάποιος ἀσθενής, ὁ τροφεὺς μεταβάλλεται καὶ εἰς ἰατρὸν· εἰς πένθος ἔχει πέσει κάποιος καὶ ὁ νοσοκόμος εὕρισκει παρηγορητικὸν λόγον (ἢ ὑπάρχει ὡς παρηγορία)· ἔφθασεν ἡ ὥρα τῆς φροντίδος τῶν ξένων· καὶ ἀναδεικνύεται ξενοδόχος ἐκεῖνος, ποὺ ἔχει γίνει τὰ πάντα».

25. Μετάφρασις.

«Ἡ Ὀλυμπιάς, ἀφοῦ διεσχόρπισε (μὲ τὰς ἀγαθοεργίας) ὅλον τὸν ἀπέραντον καὶ ἀμέτρητον ἐκεῖνον πλοῦτον, τὸν ὅποιον εἶχεν, ἐβοήθησεν ὅλους εἰλικρινῶς καὶ χωρὶς διάκρισιν. Διότι οὔτε πόλις, οὔτε χώρα, οὔτε ἔρημος, οὔτε νησί, οὔτε ἡ τελευταία γωνία ἔμεινε χωρὶς νὰ

ὁ ἴδιος, προσθέτων, ὅτι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας παρείχето βοήθεια « τοῖς ἐν τῷ ξενοδοχείῳ κάμνουσι, τοῖς ὑγιαίνουσι, τοῖς ἀποδημοῦσι, τοῖς τὰ σώματα λελωθημένοις » καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους. Καὶ κατὰ τὸν Παλλάδιον ἡ κοινωνικὴ δρᾶσις τοῦ Χρυσοστόμου περιελάμβανε πλείστους τομεῖς, ὡς ἦσαν « ἡ τῶν χηρῶν κηδεμονία, ἡ τῶν παρθένων παραμυθία, ἡ τῶν ἀρρωστούντων νοσοκομία, ἡ τῶν καταπονουμένων ἐπικουρία, ἡ τῶν πλανωμένων ἐπιστροφή, ἡ τῶν συντετριμμένων φροντίς, ἡ τῶν ἐν φυλακαῖς ἐπίσκεψις ».

25. Περικοτὴ ἐκ τοῦ « περὶ Ὀλυμπιάδος » κεφ. ρμδ' τῆς « Λαυσαϊκῆς Ἱστορίας » τοῦ Παλλαδίου ἐπισκόπου Ἐλενοπόλεως (Ἐ.Π. 34, 1249-1250).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ἐπαρκῶ τινη = βοηθῶ, ὑποστηρί-

ἀναθήματα ἱερουργικά καὶ μοναστηρίους καὶ κοινοβίοις καὶ πτωχο-
τροφείοις καὶ φυλακαῖς καὶ τοῖς ἐν ἐξορίαις καὶ πᾶσαν ἀπλῶς τὴν οἰ-
κουμένην κατασπείρασα ταῖς ἐλεημοσύναις... Οὐ μικροὺς ἀγῶνας ἡ-
γανίσαστο ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ· ἀμέτροις δακρύοις νύκτωρ καὶ μεθ' ἡ-
μέραν ἀνενδεῶς συμβιώσασα· ὑποταττομένη πάσῃ φύσει ἀνθρωπίνῃ
διὰ τὸν Κύριον· μετὰ πάσης εὐλαβείας ὑποκλινομένη τοῖς ἐπισκόποις
καὶ τοῖς ἀγίοις· σέβονσα τὸ πρεσβυτέριον· τιμῶσα τὸν κλῆρον· αἰδου-
μένη τὴν ἄσκησιν· ἀποδεχομένη παρθενίαν· χηρεία ἐπαρκοῦσα· ὄρφα-
νίαν ἀνατρεφομένη· γήρως ὑπερασπιζουσα· ἀσθενοῦντας ἐπισκεπτο-
μένη· ἁμαρτωλοῖς συμπενοῦσα· πεπλανημένους ὀδηγοῦσα· τοὺς πάν-
τας ἐλεοῦσα· τοὺς πενομένους ἀφειδῶς οἰκτείρουσα· πολλὰς τε τῶν
ἀπίστων κατηγήσασα γυναῖκας καὶ τὰ πρὸς τὴν ζωὴν ἐπικουρήσασα,
ἀείμηστον χρηστότητος ὄνομα διὰ παντὸς τοῦ βίου κατηλέησεν. Ἐκ
δουλείας εἰς ἐλευθερίαν τῶν οἰκετῶν μυρίων ἐσμὸν ἀνακαλεσαμένη,
ἰσοτίμους τῆς ἰδίας εὐγενείας ἀπέφηεν... Αὕτη καὶ ὁμολογίας κατη-
ξιώθη ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, πολλὰς δεξαμένη νιφάδας ἀκαίρων κατηγο-
ριῶν (ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Χρυσοστόμου). Ἐς τὸν βίον ἐν ὁμολο-
γηταίαις κρίνουσιν, ὅσοι τῶν εὐσεβῶν τὴν Κωνσταντινούπολιν οἰκοῦ-
σιν· ἦτις τὰ θανάτου ἐκινδύνευσε τοῖς κατὰ Θεὸν ἀγῶσι· καὶ ἐν τούτοις
τελετήσασα, τὸ μακάριον ἤρατο κλέος ».

ζω. — ἀπλῶς = εἰλικρινῶς, ἀνεξαιρέτως, ἀπολύτως. — ἐσχατιὰ = ἐσχα-
τον μέρος, ἄκρα, τελευταῖον ὄριον. — ἐπίδοσις = αὐθόρμητος, ἐκουσία δόσις,
εἰσφορά, δωρεά. — ἄμοιρος = ὁ ἄνευ μοίρας, μετοχῆς. — αἰδέομαι-οὔμαι = ἔχω
ἐν τιμῇ, σέβωμαι. — ἀποδέχομαι = παραδέχομαι. — ἀφειδῶς = ἄνευ φειδοῦς,
ἀφθόμως, προθύμως. — κατελεέω-ῶ = αἰσθάνομαι μέγαν οἶκτον πρὸς κάποιον,
τὸν λυποῦμαι πολύ. — ἐσμός = σμήνος, πλήθος. — ἀνακαλοῦμαι = ἐπαναφέρω.
— ἀποφαινώ = καθιστῶ φανερόν· ἀποκαλύπτω· παριστῶ, παρουσιάζω. — ἀκαι-
ρος = ἀτοπος, ὄχληρός. — αἴρωμαι (ἀόρ. ἡράμην) = λαμβάνω δι' ἑμαυτόν,
δέχομαι. — Ἡ περικοπὴ ἔχει ἀσύνδετα σχήματα.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ὁλυμπιάς· ἡ πλέον γνωστὴ διακόνισ-
σα τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, χειροτονηθεῖσα εἰς τὸ διακονικὸν ἀξίωμα ὑπὸ τοῦ
ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Νεκταρίου. Ἡ δρᾶσις ταύτης συνεδέθη στε-
νώτατα μετὰ τὸν διαδεχθέντα αὐτὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον. — συμβιώσασα
ἡ Ὁλυμπιάς ἔζη μετ' ἄλλων παρθένων εἰς τὸ ὑπ' αὐτῆς Ἰδρυθὲν ἐν Κωνσταν-
τινουπόλει μοναστήριον. — χηρεία... κατηλέησεν· μνημονεύονται μερικοὶ ἐκ τῶν
τομέων τῆς ἐργασίας τῶν διακονισσῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ἡ κατήχησις

πάρη μέρος ἀπὸ τὰς δωρεὰς τῆς ἀλησμονήτου αὐτῆς γυναικός. Ἄλλὰ ἐβοήθησε καὶ ἐκκλησίας μὲ ἀφιερώματα χρήσιμα εἰς τὴν τέλεσιν τῆς θείας λατρείας καὶ μοναστήρια καὶ κοινόβια καὶ πτωχοτροφεῖα καὶ φυλακὰς καὶ τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν ἐξορίαν καὶ ἄλλην ἀνεξαίρετως τὴν οἰκουμένην, ἀφοῦ τὴν ἔσπειρε πυκνὰ μὲ τὰς ἐλεημοσύνας... Ἔκαμε μεγάλους ἀγῶνας πρὸς χάριν τῆς ἀληθείας τοῦ Θεοῦ· ἀφοῦ ἔζησε νύκτα καὶ ἡμέραν μὲ ἀμέτρητα δάκρυα ζῶσα μαζὶ μὲ ἄλλας χωρὶς ἀνάγκας· δεικνύουσα ὑποταγὴν εἰς ὄλον τὸ ἀνθρώπινον γένος πρὸς χάριν τοῦ Κυρίου· ἐκδηλώνουσα κάθε εὐλάβειαν πρὸς τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς ἁγίους· παρουσιάζουσα σεβασμὸν πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους· ἀπονέμουσα τιμὴν εἰς τὸν κλῆρον· σεβομένη τὴν ἄσκησιν· παραδεχομένη τὸν θεσμὸν τῆς παρθενίας· ὑποστηρίζουσα τὴν τάξιν τῶν χηρῶν· φροντίζουσα διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν ὀρφανῶν· προστατεύουσα τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν· ἐπισκεπτομένη τοὺς ἀσθενεῖς· ἔχουσα πένθος μαζὶ μὲ τοὺς ἀμαρτωλοὺς· ὀδηγοῦσα αὐτούς, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐκτραπῆ ἀπὸ τὴν ὀρθὴν ὁδόν· δεικνύουσα ἔλεος πρὸς ὄλους· ἐκδηλοῦσα χωρὶς περιορισμὸν οἶκτον πρὸς τοὺς πτωχοὺς· καὶ ἀφοῦ κατήχησε πολλὰς γυναῖκας, αἱ ὅποια ἦσαν ἄπιστοι, καὶ ἐβοήθησε νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς, ἐχάρισε μὲ μεγάλην εὐσπλαγχνίαν εἰς αὐτάς δι' ὀλόκληρον τὴν ζωὴν ἀλησμόνητον ὄνομα καλωσύνης. Ἀφοῦ ἐπανέφερον ἐκ τῆς δουλείας εἰς τὴν ἐλευθερίαν πλῆθος ἀναριθμήτων ὑπηρετῶν, τοὺς παρουσίασεν ἰσοτίμους μὲ τὴν ἰδικήν της εὐγενῆ καταγωγὴν... Αὕτη εἶχε τὴν τιμὴν νὰ ὁμολογήσῃ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, ἀφοῦ ἐδέχθη πολλὰς νιφάδας ἀτόπων (ἀδικῶν) κατηγοριῶν. Δι' αὐτό, ὅσοι εὐσεβεῖς κατοικοῦν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, θεωροῦν τὴν ζωὴν της ὡς ζωὴν μιᾶς ἀπὸ τὰς ὁμολογητρίας, ἣ ὅποια μέχρι θανάτου ἐκινδύνευσεν εἰς τοὺς ἀγῶνας κατὰ Θεόν· καὶ ἀφοῦ ἀπέθανε μέσα εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτούς, ἐδέχθη τὴν μακαρίαν δόξαν».

τῶν ἀπίστων ἢ τῶν πρὸς τὸ βάπτισμα προετοιμαζομένων γυναικῶν. — **ἀκαίρων κατηγοριῶν**· ταύτας ἐδέχθη ἡ Ὀλυμπιάς ἐκ τῶν ἐχθρῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Κυρίως κατηγορήθη δι' ἀνυπακοὴν εἰς τοὺς ἐξορίσαντας τὸν Χρυσοστόμον. — **τελευτήσασα**· πιθανῶς ἐξόριστος εἰς τὴν Νικομήδειαν. — **μακάριον ἤρατο κλέος**· ἡ μνήμη τῆς Ὀλυμπιάδος εἰς μὲν τὴν Ὀρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἐορτάζεται τὴν 25ην Ἰουλίου, εἰς δὲ τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν τὴν 17ην Δεκεμβρίου.

26. ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ (Μακαρίου του Αιγυπτίου).

« Ὡσπερ δὲ οἱ ἔμποροι γυμνοὶ κατέρχονται εἰς βυθὸν θαλάσσης, εἰς θάνατον τοῦ ὕδατος, ἵνα ἐκεῖ εὕρωσι μαργαρίτας, εἰς στέφανον ποι-
οῦντας βασιλικόν, καὶ πορφύραν, οὕτω καὶ οἱ μονάζοντες, γυμνοὶ ἐξ-
έρχονται τοῦ κόσμου καὶ κατέρχονται εἰς βυθὸν θαλάσσης τῆς κακίας
καὶ εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ σκότους καὶ ἀπὸ τῶν βαθέων λαμβάνουσι καὶ
ἀναφέρουσι τιμίους λίθους προχωροῦντας εἰς στέφανον τοῦ Χριστοῦ,
εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐπουράνιον, εἰς αἰῶνα καινὸν καὶ πόλιν φω-
τεινὴν καὶ δῆμον ἀγγελικόν ».

27. Η ΖΩΗ ΕΙΣ ΤΟ ΚΟΙΝΟΒΙΟΝ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Κοινωνίαν γὰρ βίου τελεωτάτην ἐγὼ καλῶ, ἐν ἣ κτήσεως μὲν
ιδιότης ἐξώριστα, γνώμης δὲ ἐναντίωσις ἀπελήλαται, ταραχὴ δὲ πᾶσα
καὶ φιλονεικία καὶ ἔριδες ἐκ ποδῶν ἐστήκασιν κοινὰ δὲ τὰ σύμπαντα,
ψυχαί, γῶμαι, σώματα καὶ ὅσοις τὰ σώματα τρέφεται καὶ θεραπεύ-
εται κοινὸς ὁ Θεός, κοινὸν τὸ τῆς εὐσεβείας ἐμπόρευμα, κοινὴ ἡ σω-
τηρία, κοινὰ τὰ ἀγωνίσματα, κοινοὶ οἱ πόνοι, κοινοὶ οἱ στέφανοι, εἰς
οἱ πολλοί, καὶ ὁ εἷς οὐ μόνος, ἀλλ' ἐν πλεῖοσι.

Τὶ ταύτης τῆς πολιτείας ἴσον; Τὶ δὲ μακαριώτερον; Τὶ τῆς συν-

26. Περικοπή λόγου ἀποδιδομένου εἰς τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον
(Ἐ.Π. 34, 612). Ἀμφισβητεῖται ἡ γνησιότης τοῦ λόγου αὐτοῦ, ὅστις ἐν πάσῃ
περιπτώσει, καὶ ἐὰν δὲν ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Μακαρίου, εἶναι ἀξιόλογος.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : ἔμπορος = ἐπιβαίνων πλοίου, ὁ ταξι-
διώτης. — προχωρέω-ῶ = εἶμαι κατάλληλος. — Ἡ ὄλη περικοπή εἶναι πλή-
ρης ὠραίων παρομοιώσεων καὶ ζωηρῶν εἰκόνων.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : πορφύρα· κογχύλιον, ἐκ τοῦ ὁποίου
προέρχεται ὁμώνυμος ἐρυθρὰ χρωστικὴ οὐσία μὲ ἰώδεις ἀποχρώσεις. Συνεκδο-
χικῶς πορφύρα ὀνομάζεται καὶ τὸ πορφυροβαφὲς ἐνδυμα τῶν βασιλέων καὶ ἀρ-
χόντων. — κατέρχονται εἰς βυθόν... εἰς τὴν ἄβυσσον... ἡ ἔκφρασις ὑπενθυμίζει
τὴν ἐξῆς διατύπωσιν τοῦ ἐπιφανοῦς συγχρόνου γερμανοῦ φιλοσόφου Χέσσην
(Hessen), ὁ ὁποῖος γράφει: « Ἡ ψυχὴ των (τῶν μοναχῶν) ἤτο ἐσωτερικῶς
συνδεδεμένη μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Οὗτοι ἐδέχθησαν τρόπον τινὰ ἐπάνω των ὄλας
τὰς φροντίδας καὶ τοὺς ἀγῶνας, ὄλους τοὺς πόνους καὶ τὰς θλίψεις τῶν ἀνθρώ-
πων καὶ κατέβησαν μαζί των εἰς τὴν βαθυτάτην ἄβυσσον τῆς ἀνάγκης τῶν ἀδελ-

26. Μετάφρασις.

«Καθὼς ἀκριβῶς δὲ οἱ ἔμποροι κατέρχονται εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης, τρόπον τινὰ εἰς τὸν θάνατον τοῦ ὕδατος, διὰ νὰ εὔρουν ἐκεῖ μαργαρίτας, ποὺ στολιζοῦν τὸ βασιλικὸν στέμμα, καὶ πορφύραν, τοιουτοτρόπως καὶ οἱ μοναχοὶ ἐξέρχονται γυμνοὶ ἐκ τοῦ κόσμου καὶ κατέρχονται εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης τῆς κακίας καὶ εἰς τὸ ἀπύθμενον βάθος τοῦ σκότους καὶ παίρνουν ἀπὸ τὰ βάθη καὶ φέρουν ἐπάνω πολυτίμους λίθους, ποὺ εἶναι κατάλληλοι διὰ τὸ στεφάνι τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν, διὰ τὸν νέον αἰῶνα καὶ τὴν φωτεινὴν πόλιν καὶ τὸν ἀγγελικὸν λαόν».

27. Μετάφρασις.

«Διότι ἐγὼ ὀνομάζω (τὸ κοινόβιον) τελειοτάτην κοινωνίαν τοῦ βίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει ἐξορισθῆ ἡ ἰδιότης τῆς ἰδιοκτησίας (κατοχῆς ὑλικῶν ἀγαθῶν) καὶ ἔχει ἐκδιωχθῆ ἡ ἀντίθεσις γνωμῶν, ἐνῶ κάθε ταραχὴ καὶ φιλονεικία καὶ ἔριδες ἔχουν ἀπομακρυνθῆ· κοινὰ δὲ εἶναι ὅλα, αἱ ψυχαί, αἱ γνῶμαι καὶ ὅλα ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποῖα τρέφονται καὶ φροντίζονται τὰ σώματα· κοινὸς ὁ Θεός, κοινὸν τὸ πρὸς διαπραγματέυσιν ἀντικείμενον τῆς εὐσεβείας, κοινὴ ἡ σωτηρία, κοινὰ τὰ ἀγωνίσματα, κοινοὶ οἱ κόποι, κοινὰ τὰ στεφάνια, ἓνας εἶναι οἱ πολλοὶ καὶ ὁ ἓνας δὲν εἶναι ἄλλος, ἀλλὰ μέσα εἰς περισσοτέρους. Τί εἶναι ἰσάζιον πρὸς τὴν πολιτείαν αὐτήν; Τί δὲ περισσότερο εὐτυχές; Τί δὲ τελειότερον ἀπὸ τὴν σύνδεσιν καὶ τὴν ἔνωσιν; Τί δὲ περισσότερο θελκτικὸν ἀπὸ τὴν σύνθεσιν τῶν ἡθῶν

φῶν. Τοιουτοτρόπως δὲν ἔζησαν μόνον τὴν ἰδικὴν των ζωὴν, ἀλλὰ συνέζησαν μέσα εἰς τὰ ἐσωτερικὰ βάθη των τὴν ζωὴν τῶν ἀδελφῶν».

27. Περικοπή ἐκ τῶν «Ἀσκητικῶν Διατάξεων» τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ ἀκριβέστερον ἐκ τοῦ κεφ. ιη' αὐτῶν ('Ε.Π. 31, 1381).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : **τέλεος-α-ον** = τέλειος. — **ἐναντίωσις** = ἀντίθεσις. — **κοινά...** **κοινός...** **κοινή...** σχῆμα ἀπαριθμήσεως καὶ ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδοῦ. — **ἐμπόρευμα** = ἀντικείμενον, προῖον πρὸς ἀγοραπωλησίαν καὶ διαπραγματέυσιν. — **Τί ταύτης ... χαριέστερον**; **Ἀνθρωποι**· σχήματα ἀνθυποφορᾶς. — **ἀκριβής** = ὁ μετ' ἀκριβείας γινόμενος, τέλειος. — **ἀκριβεία** = τελειότης.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Τὸ κοινοβιακὸν αὐτὸ ἰδεῶδες τοῦ Μ. Βασιλείου ἐπέδρασε τὰ μέγιστα εἰς τὴν μοναχικὴν ζωὴν τῆς Δύσεως. Πρὸς αὐτὸ πρέπει νὰ τεινῆ πᾶσα προσπάθεια ἀναγεννήσεως τοῦ μοναχικοῦ βίου.

αφείας και τῆς ἐνώσεως ἀκριβέστερον ; Τὶ τῆς τῶν ἡθῶν και τῶν ψυχῶν συγκράσεως χαριέστερον ; Ἐνθρωποι ἐκ διαφόρων γενῶν και χωρῶν κινηθέντες εἰς τοσαύτην ἀκριβειαν ταυτοτήτος συνηρμόθησαν, ὥστε μίαν ψυχὴν ἐν πολλοῖς σώμασι θεωρεῖσθαι και τὰ πολλὰ σώματα μιᾶς γνώμης ὄργανα δείκνυσθαι. Ὁ ἀσθενῶν τὸ σῶμα πολλοὺς ἔχει τῇ διαθέσει συγκάμνοντας· ὁ νοσῶν και καταλίπτων τῇ ψυχῇ πολλοὺς ἔχει τοὺς ἰωμένους και συνδιανιστῶντας αὐτόν ».

28. ΑΝΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς διὰ σπλάγγνα ἐλέους αὐτοῦ κατὰ ἀλήθειαν γέγονεν ἄνθρωπος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, οὐχ ὡς τῷ Ἀβραάμ ὤφθη ἐν εἶδει ἄνθρωπου, οὐδὲ ὡς τοῖς προφήταις, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν γέγονεν ἀληθῶς ἄνθρωπος, διέτριψέ τε ἐπὶ τῆς γῆς και τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη, ἐθανματούργησεν, ἔπαθεν, ἐσταυρώθη, ἀνέστη, ἀνελήφθη, και πάντα ταῦτα κατὰ ἀλήθειαν γέγονε, και ὤραθη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐγράφη μὲν εἰς ὑπόμνησιν ἡμῶν και διδαχὴν τῶν τρικαῦτα μὴ παρόντων, ἵνα μὴ ἐωρακότες, ἀκούσαντες δὲ και πιστεύσαντες, τύχωμεν τοῦ μακαρισμοῦ τοῦ Κυρίου. Ἐπεὶ δὲ οὐ πάντες ἴσασι γράμματα, οὐδὲ τῇ ἀναγνώσει σχολάζουσιν, οἱ πατέρες συνείδον, ὥσπερ τινὰς ἀριστείας, ἐν εἰκόσι ταῦτα γράφεσθαι εἰς ὑπόμνησιν σύντομον. Ἀμέλει πολλάκις μὴ κατὰ νοῦν ἔχοντες τὸ τοῦ Κυρίου πάθος, τὴν εἰκόνα τῆς Χριστοῦ σταυρώσεως ἰδόντες, τοῦ σωτηρίου πάθους εἰς ὑπόμνησιν

28. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ὅπερ ἐπιγράφεται « Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως » και εἶναι τμῆμα τοῦ γενικωτέρου ἔργου « Πηγὴ γνώσεως » (Ἐ.Π. 94, 1172).

α) **Δεξιλογικά και συντακτικά :** τρικαῦτα = κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, τότε. — σχολάζω = εὐκαιρῶ, εὐρίσκω καιρὸν. — συνοράω-ω = βλέπω ὁμοῦ· βλέπω διὰ μιᾶς ὡς ἐν συνόλῳ· ἀντιλαμβάνομαι ὀρθῶς, κατανοῶ. — ἀριστεία = ἀνδρεία, ἡρωϊκὴ πρᾶξις. — γράφομαι = ζωγραφίζομαι. — ἀμέλει· ἐπιρ. = βεβαίως, ὄντως, ἀναμφιβόλως. — ἐκτύπωμα = εἰκὼν ἢ σχῆμα ἐκτυπου, ἀνάγλυφον· τὸ ἐκφραζόμενον. — ἐπαλείφω = ἀλείφω, ἐπιχρίω (τοὺς παλαιστᾶς) διὰ λιπῶδους ὕλης· μεταφορικῶς προετοιμάζω κάποιον εἰς ἀγῶνα, παρακινῶ. — ὁμόδουλος = σύνδουλος, συνάνθρωπος. — εὐνοια = εὐνοϊκὴ διάθεσις, ὀφειλομένη συμπάθεια. — προσκυνέω-ω = προσκλίνω μὲ εὐλάβειαν ἐνώπιόν τινος, χαιρετίζω μὲ ὑπόκλισιν· ἀσπάζομαι μετὰ σεβασμοῦ.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Τὰ ἐν τῇ παρουσίᾳ περικοπῆ λεγόμενα

καὶ τῶν ψυχῶν; Ἄνθρωποι, ποῦ ἐξεκίνησαν ἀπὸ διαφορετικὰ γένη καὶ χώρας, συνηρμόσθησαν εἰς τόσον μεγάλην τελειότητα ταυτότητος, ὥστε νὰ θεωρῆται, ὅτι εἶναι μία ψυχὴ εἰς πολλὰ σώματα, ἐνῶ τὰ πολλὰ σώματα νὰ παρουσιάζωνται ὡς ὄργανα μιᾶς ψυχῆς. Ὅποιος ἀσθενεῖ σωματικὰ ἔχει πολλοὺς νὰ ὑποφέρουν ψυχικὰ μαζί του· ὅποιος ἀρρωσταίνει καὶ καταπίπτει ψυχικὰ, ἔχει πολλοὺς, ποῦ τὸν θεραπεύουν καὶ τὸν ἀνορθώνουν ὅλοι μαζί».

28. Μετάφρασις.

«Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἕνεκα τῆς εὐσπλαχνίας του ἔχει γίνει ἀληθινὰ ἄνθρωπος πρὸς χάριν τῆς σωτηρίας μας, δὲν ἐνεφανίσθη ὅπως εἰς τὸν Ἀβραάμ με ἀνθρωπίνην ἀπλῶς μορφήν, οὔτε ὅπως εἰς τοὺς προφῆτας, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ἔχει γίνει ἀληθινὰ ἄνθρωπος καὶ ἔζησεν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ συνανεστράφη τοὺς ἀνθρώπους, ἔκαμε θαύματα, ἔπαθεν, ἐσταυρώθη, ἀνέστη, ἀνελήφθη, καὶ (ἐπειδὴ) ὅλα αὐτὰ ἔχουν γίνει ἀληθινὰ καὶ ἔγινεν ὁρατὸς ἀπὸ ὅλους, δι' αὐτὸ ἔγινεν ἀντικείμενον γραπτῆς ἔξιστορήσεως, διὰ νὰ ἐνθυμούμεθα καὶ διδασκώμεθα ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι δὲν ἡμεθα παρόντες εἰς αὐτά, ποῦ συνέβησαν τότε, καὶ διὰ νὰ πραγματοποιήσωμεν τὸν μακαρισμὸν τοῦ Κυρίου, ἀφοῦ πιστεύσωμεν, χωρὶς νὰ ἔχωμεν ἴδει, ἀλλὰ μόνον ἀκούσαντες. Ἐπειδὴ δὲ δὲν γνωρίζουν ὅλοι γράμματα, οὔτε εὐρίσκουν καιρὸν διὰ τὴν ἀνάγνωσιν, οἱ πατέρες ἀντελήφθησαν ὡς ὀρθὸν νὰ ζωγραφίζωνται τὰ γεγονότα αὐτὰ εἰς εἰκόνας, ὅπως ἀκριβῶς μερικαὶ ἡρωϊκαὶ πράξεις, διὰ νὰ μᾶς ὑπενθυμίζωνται συντόμως. Πραγματικά, πολλάκις, ἐνῶ δὲν ἔχομεν εἰς τὸν νοῦν τὸ πάθος τοῦ Κυρίου, ὅταν ἴδωμεν τὴν εἰκόνα τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ ἐνθυμηθῶμεν τὸ σωτήριον πάθος, ἀφοῦ ρίψωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας κάτω, προσκυνοῦμεν ὄχι τὴν ὕλην, ἀλλ' αὐτὸ, ποῦ εἰκονίζεται· ὅπως ἀκριβῶς δὲν προσκυνοῦμεν τὴν ὕλην τοῦ εὐαγγελίου, οὔτε τὴν ὕλην τοῦ Σταυροῦ,

ἀναπτύσσονται ἑκτενῶς ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τοὺς τρεῖς λόγους του ὑπὲρ τῶν ἀγίων εἰκόνων (Ἐ.Π. 94, 1232 - 1420). — ἐπει δὲ οὐ πάντες ἴσασι γράμματα· εἰς τοὺς λόγους του ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνὸς χαρακτηρίζει τὰς εἰκόνας « βίβλους τῶν ἀγραμμάτων ». — « ὡσπερ τινὰς ἀριστείας »· πρβλ. τὴν φράσιν τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ πατρός, κατὰ τὴν ὅποیان αἱ εἰκόνες εἶναι « σπηλογραφίαι εἰς μνήμην τῆς νίκης τῶν ἀριτευσάντων καὶ διαπρεψάντων καὶ τῆς αἰσχύνης τῶν ἠττηθέντων καὶ καταβληθέντων ». — προσκυνοῦμεν οὐ τῇ ὕλῃ, ἀλλὰ τῷ εἰκονιζομένῳ· εἰς τοὺς ἀναφερθέντας τρεῖς λόγους του γενικῶς ὁ ἱερός Δαμασκηνός, διακρίνων μεταξύ τῆς λατρείας, ποῦ ἀρμόζει εἰς τὸν Θεόν, καὶ τῆς τιμητι-

ἐλθόντες, πεσόντες προσκυνούμεν οὐ τῇ ὕλῃ, ἀλλὰ τῷ εἰκονιζομένῳ ὡσπερ οὐδὲ τῇ ὕλῃ τοῦ εὐαγγελίου, οὐδὲ τῇ τοῦ σταυροῦ ὕλῃ προσκυνούμεν, ἀλλὰ τῷ ἔκτυπώματι. Ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῆς Θεομήτορος. Ἡ γὰρ εἰς αὐτὴν τιμὴ εἰς τὸν ἐξ αὐτῆς σαρκωθεῖντα ἀνάγεται ὁμοίως δὲ καὶ τὰ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν ἀνδραγαθήματα, ἐπαλείφοντα ἡμᾶς πρὸς ἀνδρείαν καὶ ζῆλον καὶ μίμησιν τῆς αὐτῶν ἀρετῆς καὶ δόξαν Θεοῦ. Ἡ πρὸς τοὺς εὐγνώμονας τῶν ὁμοδοῦλων τιμὴ ἀπόδειξις ἔχει τῆς πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην εὐνοίας καὶ ἡ τῆς εἰκόνας τιμὴ πρὸς τὸ πρωτότυπον διαβαίνει· ἔστι δὲ ἄγραφος ἢ παρὰδοσις, ὡσπερ καὶ τὸ κατὰ ἀνατολὰς προσκυνεῖν καὶ τὸ προσκυνεῖν τὸν σταυρὸν καὶ ἕτερα τούτοις ὅμοια ».

29. ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΟΙ ΤΩΝ ΣΛΑΒΩΝ ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΙΟΣ

(Θεοφυλάκτου Ἀχρίδος).

« Τὴν τῶν Βουλγάρων χώραν ἐφώτισαν ἐν τοῖς ἐσχάτοις τούτοις καιροῖς πατέρες μακάριοι καὶ διδάσκαλοι, λάμπαντες διδάγμασί τε καὶ θαύμασι καὶ βίῳ καὶ λόγῳ καταστάντες παρὰ Θεοῦ ἀμφιδέξιοι, ὧν τὸν πάντα μὲν βίον παραδιδόναι γραφῇ εὐχῆς ἔργον ἐμοί, πλὴν ἀλλὰ κρεῖττον τῆς τοῦ λόγου δυνάμεως· ὀλίγα δὲ τινα παραθέμενος τοῦ τε

κῆς προσκυνήσεως, τοῦ ἀρμόζει εἰς τὴν εἰκόνα, τονίζει, ὅτι ἡ τιμητικὴ προσκύνησις τῆς εἰκόνας, ἡ ὅποια « πρὸς τὸ πρωτότυπον διαβαίνει », οὐδὲν σημαίνει προσκύνησιν ὕλης. Διὰ τοῦτο τονίζει εἰς τὸν α' λόγον του : « Οὐ προσκυνῶ τῇ ὕλῃ, προσκυνῶ δὲ τὸν τῆς ὕλης δημιουργόν, τὸν ὕλην δι' ἐμὲ γενόμενον καὶ ἐν ὕλῃ κατοικῆσαι καταδεξάμενον καὶ δι' ὕλης τὴν σωτηρίαν μου ἐργασάμενον ». Παρόμοια τονίζει καὶ ὁ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης εἰς τοὺς τρεῖς ἀντιρρητικούς του λόγους κατὰ τῶν εἰκονομάχων.

29. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου « Βίος καὶ πολιτεία Κλήμεντος ἀρχιεπισκόπου Βουλγάρων », τὸ ὅποιον ἀποδίδεται εἰς τὸν Θεοφύλακτον ἀρχιεπίσκοπον Ἀχρίδος ἢ Βουλγαρίας (1α' αἰών) ('Ε.Π. 126). Αἱ διατυπωθεῖσαι ἀμφιβολίαι ὡς πρὸς τὴν συγγραφὴν τοῦ ἔργου ὑπὸ τοῦ Θεοφύλακτου δὲν εἶναι πειστικά. Δι' αὐτὸ ἀποκρούονται ὑπὸ πολλῶν σοβαρῶν σλαβολόγων. Τὸ κείμενον τῆς περικοπῆς εἶναι εἰλημμένον ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἰωάννου Ἀναστασίου (Θεσσαλονίκη 1968).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : ἀμφιδέξιος = ἰκανὸς εἰς τὰ δύο χεῖρα. — τεκμηριῶ — ὦ = ἀποδεικνύω. — ὁ πολὺς = διαπρεπής, σπουδαῖος. — ἀσυνέ-

ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐκφράζεται μὲ τὴν ὕλην. Ἐπίσης αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὴν Θεομήτορα. Διότι ἡ τιμὴ πρὸς αὐτὴν ἀνάγεται εἰς τὸν ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα Κύριον· παρόμοιον συμβαίνει καὶ μὲ τὰ κατορθώματα τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, τὰ ὅποια παρακινοῦν ἡμᾶς πρὸς ἀνδρείαν καὶ ζῆλον καὶ μίμησιν τῆς ἀρετῆς των καὶ δόξαν Θεοῦ. Ἡ ἐκδήλωσις τιμῆς πρὸς τοὺς εὐγνώμονας ἐκ τῶν συνδούλων (συνανθρώπων) περικλείει τὴν ἀπόδειξιν τῆς ὀφειλομένης συμπαθείας πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην καὶ ἡ ἐκδήλωσις τιμῆς πρὸς τὴν εἰκόνα μεταβαίνει εἰς τὸ πρωτότυπον· εἶναι δὲ ἄγραφος ἡ παράδοσις (αὐτῇ), ὅπως καὶ τὸ νὰ προσκυνῶμεν μὲ κατεύθυνσιν πρὸς ἀνατολὰς καὶ τὸ νὰ προσκυνῶμεν τὸν Σταυρὸν καὶ πολλὰ ἄλλα ὅμοια πρὸς αὐτά».

29. Μετάφρασις.

«Κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς ἔφεραν τὸ φῶς εἰς τὴν χώραν τῶν Βουλγάρων πατέρες μακάριοι καὶ διδασκαλοὶ, οἱ ὅποιοι ἔλαμψαν καὶ μὲ διδασκαλίας καὶ μὲ θαύματα καὶ οἱ ὅποιοι ἔγιναν ἀπὸ τὸν Θεὸν ἱκανοὶ τόσον εἰς τὸν (ἅγιον) βίον, ὅσον καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν, ὀλοκλήρου τῆς ζωῆς τῶν ὁποίων ἡ γραπτὴ ἐξιστόρησις ἀπὸ ἐμὲ εἶναι μὲν εὐχῆς ἔργον, ἀλλ' ὅμως ἀνώτερον τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου· ἀφοῦ δὲ παραθέσω ὀλίγα, θὰ ἀποδείξω καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν χάριν καὶ θὰ δείξω εἰς ἄλλους τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι εἰς ἡμᾶς δὲν ἔχει ὑποστῆ ἀλλοίωσιν ἢ (ἀνθρωπίνῃ) φύσιν, ἀλλ' ἔχει διαστραφῆ ἢ (ἐλευθέρα) θέλησιν.

τως = ἀκατανοήτως. — γένος... εἶχον· σχῆμα κατὰ τὸ νοούμενον. — αὐχμηρὸς = ἀνδρὸς, κατὰξηρος, τραχύς. — τὰ γράμματα = τὸ σύνολον τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου. — δεῦξ = εὐφύης. — ἔκκριτος = ἐπιλεκτος, ἐξαιρετος.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** **Μεθόδιος**· ἐγεννήθη περὶ τὸ 815 καὶ ἀπέθανε τὸ 885. — **Κύριλλος**· εἶναι τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μεθοδίου Κωνσταντίνος, ὅταν ἐκάρη μοναχὸς ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του. Ὁ Κύριλλος ἐγεννήθη τῷ 826 ἢ 827 καὶ ἀπέθανε τῷ 869. — **Παννόνων...** **Μοράβου**· οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐφώτισαν σχεδὸν πᾶσας τὰς σλαβικὰς χώρας, ἀλλ' ἔβρασαν κυρίως εἰς τὴν Παννονίαν καὶ Μοραβίαν. — **πολὺς τὴν ἔξω φιλοσοφίαν**· εἰς τὸν Κύριλλον, ὁ ὅποιος διετέλεσε καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐδόθη ὁ σπάνιος κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους τίτλος τοῦ « φιλοσόφου ». — **αὐχμηρῷ τόπῳ**· Β' Πέτρ. α', 19. — **πρὸς τὸν Παράκλητον...** **τοῦ λόγου βοήθεια**· πρβλ. Πράξ. β', 4. — **γράμματα ἐξευρέσθαι**· οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐφεύρον τὴν λεγομένην « γλαγοιτικὴν » (γλαγὸλ = λόγος) σλαβι-

Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν χάριν τεκμηριώσομαι καὶ δείξω πᾶσιν ἀνθρώποις, ὡς οὐχ ἡ φύσις ἡμῖν ἠλλοίωται, ἀλλὰ διέστραπται ἡ προαίρεσις.

Τίνες οὖν οἱ πατέρες οὗτοι, τάχα ζητεῖτε μαθεῖν ; Μεθόδιος, δὲ τὴν Παννόνων ἐπαρχίαν ἐκόσμησεν, ἀρχιεπίσκοπος Μοράβου γενόμενος, καὶ Κύριλλος, ὁ πολὺς μὲν τὴν ἔξω φιλοσοφίαν, πλείων δὲ τὴν ἔσω. Ἐπεὶ δὲ τὸ τῶν Σθλοβενῶν γένος εἴτ' οὖν Βουλγάρων ἀσυνέτως εἶχον τῶν ἐν Ἑλλάδι γλώττῃ συνθεθειμένων γραφῶν, ζημίαν ἠγοῦντο τοῦτο μεγίστην οἱ ἄγιοι, καὶ τὸ μὴ τὸν λύχρον τῶν γραφῶν ἐπανάπτεσθαι τῷ τῶν Βουλγάρων ἀύχηρῷ τόπῳ ἀπαρακλήτου λύτης ἐποιῶντο ὑπόθεσιν.

Τὶ γοῦν ποιούσι ; Πρὸς τὸν παράκλητον ἀποβλέπουσιν, οὗ πρῶτον δῶρον αἱ γλῶσσαι καὶ τοῦ λόγου βοήθεια. Καὶ παρὰ τούτου τὴν χάριν ταύτην αἰτοῦνται, γράμματά τε ἐξευρέσθαι, δασύτητι Βουλγάρου γλώττης κατάλληλα, καὶ δυναθῆναι τὰς θείας γραφὰς πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ ἔθνους (τῇ ἔρμηνείᾳ) μεταγαγεῖν. Τυχόντες οὖν τοῦ εὐκταίου τούτου χαρίσματος ἐξευρίσκουσι μὲν τὰ Σθλοβενικὰ γράμματα, ἐρμηνεύουσι δὲ τὰς θεοπνεύστους γραφὰς ἐκ τῆς Ἑλλάδος γλώττης εἰς τὴν Βουλγαρικὴν, ποιοῦνται δὲ σπουδῆν τοῖς δευτέροις τῶν μαθητῶν παραδοῦναι τὰ θεῖα μαθήματα· οὐκ ὀλίγοι γὰρ τῆς διδασκαλικῆς ταύτης πηγῆς ἔπινον, ὧν ἔκκριτοί τε καὶ τοῦ χοροῦ κορυφαῖοι Γοράσδος τε καὶ Κλήμης καὶ Ναοὺμ καὶ Ἀγγελάριος καὶ Σάββας ».

30. ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ

(Νείλου Καβάσιλα, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης).

« Ἠγοῦμεθα δεῖν πρὸς Λατίνους ποιουμένους τὸν λόγον, ἀρχὴν τινα ἐπινοῆσαι τῷ νυνὶ λόγῳ, τὸ εὐλογον μεθ' ἑαυτῆς ἔχουσαν. Ἡ δὲ ἐστὶ τὴν αἰτίαν ἰδεῖν, δι' ἣν ὁ τῶν Ἐκκλησιῶν πόλεμος ἤρξατο μὲν καὶ

κὴν γραφῆν, τῆς ὁποίας τὰ περισσότερα γράμματα ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης. — Βουλγάρου γλώττης· συνεκδοχικῶς ἐννοεῖται γενικῶς ἡ σλαβικὴ γλῶσσα. — ἐρμηνεύουσι... εἰς τὴν βουλγαρικὴν· οἱ δύο ἀδελφοὶ μετέφρασαν τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὰ λειτουργικὰ κείμενα εἰς τὴν σλαβικὴν, διότι, ὡς λέγει ὁ Ντβόρνικ, « ἐνεπνεύοντο ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ τῶν πνεύματος, τοῦ δημοκρατικοῦ καὶ φιλελευθέρου, τὸ ὅτιον σέβεται τὴν ὄντοτητα ἀτόμων καὶ ἔθνων ». — κορυφαῖος τοῦ χοροῦ· ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ χοροῦ εἰς τὰς παραστάσεις τῶν τραγωδιῶν. — Γοράσδος... Σάββας· οὗτοι, μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο ἀδελφῶν, διωχθέντες ὑπὸ τῶν λατίνων, « τὴν τῶν Βουλγάρων χώραν ἐφώτισαν ».

Ποιοι λοιπόν ἦσαν οἱ πατέρες αὐτοί, ἴσως ζητεῖτε νὰ μάθετε; Ὁ Μεθόδιος, ὁ ὁποῖος ἐστόλισε τὴν ἐπαρχίαν τῶν Παννόνων, ἀφοῦ ἐγινε ἀρχιεπίσκοπος Μοράβου, καὶ ὁ Κύριλλος, ὁ σπουδαῖος μὲν κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν φιλοσοφίαν, πολὺ δὲ σπουδαιότερος κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν...

Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ γένος τῶν Σλοβενῶν ἢ τῶν Βουλγάρων δὲν κατενόουν τὰ ἱερά βιβλία, τὰ ὅποια εἶχον συντεθῆ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, οἱ ἅγιοι ἐθεώρουν τοῦτο ὡς μεγάλην ζημίαν, καὶ τὸ ὅτι δὲν ἔκαιεν ὁ λύχνος τῶν ἱερῶν βιβλίων εἰς τὸν κατάξηρον (τραχὺν) τόπον τῶν Βουλγάρων, ἔκανε αὐτοὺς ἀπαρηγόρητα λυπημένους. Τί κάνουν λοιπὸν; Προσηλώνουν τὸ βλέμμα των πρὸς τὸν Παράκλητον, τοῦ ὁποῖου πρῶτον δῶρον εἶναι αἱ γλῶσσαι καὶ ἡ βοήθεια εἰς τὸν λόγον. Καὶ ἀπὸ αὐτὸν ζητοῦν τὴν χάριν αὐτὴν, νὰ ἀνακαλύψουν γράμματα (ἄλφαβῆτου) κατάλληλα διὰ τὴν δασύτητα τῆς γλώσσης τῶν Βουλγάρων καὶ νὰ ἠμπορέσουν νὰ μεταφράσουν τὰς θείας γραφὰς εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ. Ἀφοῦ ἔλαβον λοιπὸν τὸ χάρισμα, ποὺ εἶχον ἐπιθυμήσει καὶ ζητήσει μὲ προσευχὴν, ἐπινοοῦν μὲν τὰ γράμματα τοῦ Σλοβενικοῦ ἄλφαβῆτου, μεταφράζουσι δὲ τὰς θεοπνεύστους γραφὰς ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὴν βουλγαρικὴν, προσπαθοῦν δὲ μὲ ζῆλον νὰ παραδώσουν εἰς τοὺς εὐφυστέρους ἐκ τῶν μαθητῶν τὰ θεῖα μαθήματα· διότι πολλοὶ ἔπιναν ἀπὸ τὴν πηγὴν αὐτὴν τῆς διδασκαλίας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπίλεκτοι καὶ κορυφαῖοι τοῦ χοροῦ ἦσαν ὁ Γοράσδος καὶ ὁ Κλήμης καὶ ὁ Ναοῦμ καὶ ὁ Ἀγγελάριος καὶ ὁ Σάββας».

30. Μετάφρασις.

«Ἐὰν κάνωμεν διάλογον μὲ τοὺς Λατίνους, νομίζω, ὅτι πρέπει εἰς τὴν συζήτησιν αὐτὴν νὰ εὐρωμεν κάποιαν ἀρχὴν, ποὺ νὰ εἶναι δικαιολογημένη (νὰ ἔχη τὸ δίκαιον μὲ τὸ μέρος της). Ἡ ἀρχὴ δὲ αὐτὴ εἶναι νὰ ἴδωμεν τὴν αἰτίαν, ἔνεκα τῆς ὁποίας ἤρχισεν ὁ πόλεμος τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἔφθασεν εἰς τόσον μεγάλην ἔντασιν, ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐλπίζωμεν νὰ λήξῃ, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν βάλῃ τὸ χερί του (ἐπάνω εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν κατάστασιν). Βλέπομεν δὲ καὶ τοὺς λατροὺς καὶ τοὺς ἄλλους, οἱ ὅποιοι ἐργάζονται ἀποβλέποντες εἰς κάποιον τελικὸν σκοπὸν,

30. Περικοπή ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Νεῖλου Καβάσιλα, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, περὶ τῶν αἰτίων τῶν διαφωνιῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (Ἐ.Π. 149, 684).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : ἀκμάζω = εὐρίσκομαι εἰς ἔντασιν, ὀξύτητα. — περιαιρέω-ῶ = μετατοπίζω, ἀπομακρύνω, ἀφανίζω. — κυρώω-ῶ

ἤκμασεν εἰς τοσοῦτον, λῆξαι δὲ οὐδ' ἂν ἐλπίζειν ἐστίν, ἂν μὴ Θεὸς χεῖρα ὑπέρσχη. Ὁρῶμεν δὲ καὶ τοὺς ἰατροὺς καὶ τοὺς ἄλλους, οἱ πρὸς τέλος ἀφορῶντες ἐργάζονται, μὴ πρότερον τῆς θεραπείας εἶδος ὀρίζονται, πρὶν ἂν ὁ τῶν αἰτίων λόγος σαφῆς γένηται. Τῆς γὰρ μὲν αἰτίας περιαιρεθείσης, πάνυ καὶ περὶ τῆς εἰρήνης ἐστὶν ἐλπίζειν· μενούσης δὲ αὐτῆς, μάταιος ἢ σπουδῆ...

Τὶ τοίνυν ἐστὶ τὸ τῆς διαστάσεως αἷτιον; Τὸ μὴ κοινῇ τῆς οἰκουμένης συνόδῳ κυρωθῆναι τὸ ζητούμενον, τὸ μὴ προβῆναι τὴν λύσιν κατὰ τὰ παλαιὰ τῶν Πατέρων ἐν τοιοῦτοις ἔθῃ· ἀλλὰ τοὺς μὲν Ρωμαίους διδασκάλους τοῦ ζητουμένου ἐθέλειν καθέζεσθαι, τοὺς δὲ ἄλλους ἐν μαθητῶν μοίρᾳ ὑπακούοντας ἔχειν... Εἰ δὲ πολλάκις Λατῖνοι τὰ αὐτὰ λέγοιεν, ἐπισειόντες ἡμῖν τὴν τοῦ πάπα ἀρχὴν, ἐκέينو ἐροῦμεν, ὅτι τὸ ταῦτα ποιεῖν καταλύειν μᾶλλον ἐστὶ τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτοῦ.

Ὁ τῆς ἱερᾶς δωδεκάδος ἔξαρχος, ὁ τῶν ἀποστόλων ἄκρος, ὁ θεῖος Πέτρος, καὶ διορθούμενος παρὰ τοῦ Παύλου ἀνεχεται, καὶ ἐπιτιμώμενος σιωπᾷ· καὶ δικαιότερον ἢ ὁ πάπας λέγειν ἔχων, ὡς τὰ γε ἐμοὶ πεπραγμένα νόμος τοῖς ἄλλοις, κορυφαῖω γε ἀποδειχθέντι τοῦ ἱεροῦ χοροῦ· ταῦτα οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ τὴν τε ἐπιτίμησιν ἀσμένως ἐδέξατο καὶ τοῖς παρὰ τοῦ Παύλου κειμένοις οὐκ ἀντιλέγει. Τὶ γὰρ φησιν ὁ μακάριος Παῦλος Γαλάταις γράφων; «Ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν».

31. ΑΙ ΠΡΟΣ ΕΝΩΣΙΝ ΑΠΟΠΕΙΡΑΙ — ΣΥΝΟΔΟΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ (Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ).

«Ἄλλὰ τὶ δράσωμεν πρὸς τοὺς μέσους τούτους Γραικολατίνους, οἱ τὴν μεσότητα περιέποντες, τὰ μὲν ἐπαινοῦσι τῶν λατινικῶν ἔθῶν καὶ δογμάτων ἀναφανδόν, τὰ δ' ἐπαινοῦσι μὲν, ἀλλ' οὐκ ἂν ἔλοιnton,

= δίδω εἰς κἀτὶ κῦρος· ἐπικυρώνω· ἀποφασίζω· ἐκδίδω ἀπόφασιν. — καθέζομαι = καθίζω, τοποθετῶ τὸν ἑαυτὸν μου εἰς θέσιν καθημένου· κάθομαι. — μοῖρα = μέρος, τμῆμα. — ἐπισειῶ = σειῶ, κινῶ τι κατὰ τινος πρὸς ἐκφοβισμόν. — ἔξαρχος = ὁ κάμνων ἐναρξίν τινος, ἀρχηγός, κορυφαῖος. — διορθόω = ἀποκαθιστῶ εἰς τὴν προσήκουσαν τάξιν, ὑποδεικνύω τὸ σφάλμα. — ὡς τὰ γε ἐμοὶ πεπραγμένα...· ἀνάμειξις πλαγίου καὶ εὐθέως λόγου· δοκιμώτερον θὰ ἦτο ἀντὶ τοῦ «ἐμοὶ» νὰ τεθῆ «αὐτῷ». — κείμαι = μεταφορικῶς καταλογίζομαι εἰς βᾶρος τινός.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Γαλάταις· Γαλ. β', 11-15.

νά μὴ καθορίζουν προηγουμένως τὸ εἶδος τῆς θεραπείας, πρὶν γίνῃ σαφὴς ἡ αἰτιολογία (τῆς νόσου). Διότι, ὅταν μὲν ἀπομακρυνθῇ ἡ αἰτία, τότε εἶναι δυνατόν νὰ ἔχωμεν ἐλπίδα διὰ τὴν εἰρήνην· ὅταν ὅμως αὐτὴ (ἡ αἰτία) ἐξακολουθῇ νὰ ὑφίσταται, τότε εἶναι ματαία ἡ προσπάθεια...

Ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ αἴτιον τῆς διαστάσεως; Τὸ νὰ μὴ ληφθῇ ἀπόφασις διὰ τὸ συζητούμενον ζήτημα ἀπὸ μίαν κοινὴν σύνοδον τῆς οἰκουμένης, τὸ νὰ μὴ προτείνωμεν (προχωρῶμεν εἰς) τὴν λύσιν σύμφωνα μὲ τὰ παλαιὰ ἔθιμα τῶν Πατέρων διὰ τοιαῦτα ζητήματα· ἀλλ' οἱ μὲν Ρωμαῖοι νὰ θέλουν νὰ τοποθετοῦν τὸν ἑαυτὸν των εἰς τὴν καθέδραν τῶν διδασκάλων διὰ τὸ συζητούμενον ζήτημα, ἐνῶ οἱ ἄλλοι (οἱ Ἀνατολικοὶ) εἰς τὸ μέρος τῶν μαθητῶν νὰ ὀφείλουν νὰ ὑπακούουν... Ἐὰν δὲ οἱ Λατῖνοι πολλὰς φορὰς λέγουν τὰ ἴδια πράγματα, παρουσιάζοντες εἰς ἡμᾶς πρὸς ἐκφοβισμόν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πάπα, θὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι τὸ νὰ κάνουν αὐτὸ εἶναι μᾶλλον δυνατόν νὰ διαλύῃ τὴν ἐξουσίαν του...

Ὁ κορυφαῖος τῆς ἱερᾶς δωδεκάδος (τῶν ἀποστόλων), ὁ ὑψηλότετος ἐκ τῶν ἀποστόλων, ὁ θεῖος Πέτρος, καὶ ὅταν ἀκούῃ ὑπόδειξιν τῶν σφαλμάτων τοῦ ἀπὸ τὸν Παῦλον, δεικνύει ἀνοχήν, καὶ ὅταν δέχεται ἐπίπληξιν, σιωπᾷ· καὶ ἐνῶ θὰ εἶχε περισσότερο δίκαιον ἀπὸ τὸν πάπαν νὰ λέγῃ, ὅτι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔχουν (ὑπ' αὐτοῦ)πραχθῆ εἶναι διὰ τοὺς ἄλλους νόμος, ἐφ' ὅσον βέβαια ἔγινεν ὁ κορυφαῖος τοῦ ἱεροῦ χοροῦ (παρὰ ταῦτα) δὲν εἶπεν αὐτά, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπίπληξιν ἐδέχθη εὐχαρίστως καὶ δὲν φέρει ἀντίρρησης εἰς ὅσα καταλογίζονται ἀπὸ τὸν Παῦλον ἐναντίον του. Διότι τί λέγει ὁ μακάριος Παῦλος γράφων πρὸς τοὺς Γαλάτας; «Ὅταν δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἐπὶ παρουσίᾳ του ἀντέστην καὶ διεφώνησα πρὸς αὐτόν, διότι ἦτο ἀξιοκατάκριτος».

31. Μετάφρασις.

«Ἄλλὰ πῶς θὰ συμπεριφερθῶμεν πρὸς τοὺς μέσους αὐτοὺς Γραικολατίνους, οἱ ὁποῖοι, μεταχειριζόμενοι κακῶς τὴν μέσῃν λύσιν, ἀλλὰ μὲν ἀπὸ τὰ λατινικὰ ἔθιμα καὶ δόγματα ἐπαινοῦν ὀλοφάνερα, ἀλλὰ

31. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ « τοῖς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς καὶ τῶν νήσων εὐρισκομένοις Ὀρθοδόξοις Χριστιανοῖς » (Δ.Σ.Μ. 427- 428).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : περιέπω = μεταχειρίζομαι· κακομεταχειρίζομαι. — ἀναφανδόν = ὀλοφάνερα. — αἰρέομαι - οὔμαι (ἀορ. εἰλόμην) = (μέσ.) δέχομαι διὰ τὸν ἑαυτὸν μου. — αὐτομολέω-ῶ = (ἐπὶ στρατιωτῶν) προσιδῶν καὶ ἐγκαταλείπων τὴν τάξιν μου, καταφεύγω εἰς τὸν ἐχθρόν. — μετὰ τοῦ

τὰ δ' οὐδ' ἐπαινοῦσιν ὄλωσ; Φευκτέον αὐτούς. Οὐ γὰρ ἵνα μάθωσιν, ἀλλ' ἵνα λάβωσι, πρὸς ἐκείνους αὐτομολοῦσι. « Ποία δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; Ἡ τίς συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαν; ». Ἡ « τίς μερὶς πιστῶ μετὰ ἀπίστου; ». Ἡμεῖς μὲν γὰρ μετὰ τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τῶν Πατέρων ἀπάντων ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα οὐ λέγομεν· οὗτοι δὲ μετὰ τῶν Λατίνων ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα λέγουσι... Καὶ ἡμεῖς μὲν ἀθεμίτως καὶ παρανόμως καὶ τοῖς Πατράσιν ἐξ ἐναντίου τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκην γεγενῆσθαι φαμεν· οὗτοι δὲ αὐτὴν θεμιτῶς καὶ εὐλόγως διορίζονται γεγενῆσθαι... Καὶ ἡμεῖς μὲν τὸν πάπαν ὡς ἓνα τῶν πατριαρχῶν λογιζόμεθα, καὶ τοῦτό γε ἂν ὀρθόδοξος ᾗ· οὗτοι δὲ αὐτὸν βικάριον τοῦ Χριστοῦ καὶ πατέρα καὶ διδάσκαλον τῶν χριστιανῶν ἀπάντων μάλα σεμνῶς ἀποφαίνονται... Φεύγετε οὖν αὐτούς, ἀδελφοί, καὶ τὴν πρὸς αὐτούς κοινωνίαν. Στήκετε κρατοῦντες τὰς παραδόσεις, ἃς παρελάβετε, τὰς τε ἐγγράφους καὶ τὰς ἀγράφους ».

32. ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΠΡΟΣ ΛΟΥΘΗΡΑΝΟΥΣ ΘΕΟΛΟΓΟΥΣ ΠΕΡΙ ΣΧΕΣΕΩΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ

(Ἱερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως).

« Καὶ τὸ μὲν ὀδηγήσαι, Θεοῦ, τὸ δὲ ἀξίους εἶναι τοῦ κρατηθῆναι ὑπὸ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, τῆς ἡμετέρας γινέσθω σπουδῆς... Οὐ γὰρ μόνον τὸ πιστεῦσαι καταλλαγὴ, ἀλλὰ καὶ βίον σπουδαῖον ἐνδείξασθαι δεῖ.

Δαμασκηνοῦ· Ἐ.Π. 93, 832. — διορίζομαι = ὀρίζω, διακηρύττω. — βικάριος = λατ. vicarius = ἀντικαταστάτης. — σεμνῶς = σπουδαιοφανῶς, σοβαροφανῶς (εἰρωνεῖα).

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις; μέσους . . . Γραικολατίνους· ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ ἐγράφη περὶ τὸ 1440 ἐκ Λήμνου ἐναντίον τῶν « Γραικολατίνων » ἢ « Λατινοφρόνων », μετὰ τὴν ἀπαίτησιν τῶν ὁποίων ὁ Μάρκος Εὐγενικός εἶχεν ἐξορισθῆ ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου. Οὗτοι, ἀποτυχόντες νὰ ἐπιβάλουν ἐπὶ τῶν Ὀρθοδόξων τὴν Φλωρεντινὴν ἔνωσιν, κατέφευγον εἰς θεολογικὰς « μεσότητας » πρὸς παραπλάνησιν τῶν ἀφελωτέρων, διακηρύσσοντες ὅτι μετὰ τὸν συνοδικὸν τόμον οὐδόλως ἐθίγη ἡ ὀρθόδοξος παράδοσις. Δι' αὐτὸ ὁ Μάρκος Ἐφέσου ἐθεώρησε καθήκον του ν' ἀπευθυνθῆ διὰ τῆς ἐγκυκλίου ταύτης εἰς ὄλους τοὺς Ὀρθοδόξους καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς κατόικους τῶν λατινοκρατουμένων νήσων, νὰ καταδικάσῃ τὴν ψευδῆ ἔνωσιν τῆς Φλωρεντίας καὶ νὰ ἐπισημάνῃ τὰς κυριωτέρας διαφορὰς, αἱ ὁποῖαι χωρίζουν τοὺς Ὀρθοδόξους καὶ τοὺς Λατίνους. — « ποία δὲ κοινωνία. . . ἀπίστου » Β' Κορ. στ', 14-15. — Βελίαν ἢ Βελίαλ = ἔβρ. ἀνωφελές· ἀδικία· Σατανᾶς. — στήκετε κρατοῦντες τὰς παραδόσεις· Β' Θεσσ. β', 15.

δὲ τὰ ἐπαινοῦν μὲν, ἀλλὰ δὲν θὰ τὰ ἐδέχοντο διὰ τὸν ἑαυτὸν των, ἀλλὰ δὲ δὲν τὰ ἐπαινοῦν καθόλου; Πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν αὐτούς. Διότι προδίδοντες τὴν Ὁρθοδοξίαν καταφεύγουν εἰς ἐκείνους (τοὺς Λατίνους) ὅχι διὰ νὰ μάθουν, ἀλλὰ διὰ νὰ πάρουν (ὕλικας ἀμοιβάς). «Ποία δὲ ἐπικοινωνία ὑπάρχει μεταξύ φωτὸς καὶ σκότους; Ἡ ποία συμφωνία ὑπάρχει μεταξύ Χριστοῦ καὶ Βελιάρ;». Ἡ «ποῖον μερίδιον ἤμπορεῖ νὰ ἔχη ἓνας πιστὸς μὲ ἓνα ἄπιστον;». Διότι ἡμεῖς μὲ τὸν Δαμασκηνὸν καὶ ὅλους τοὺς Πατέρας δὲν κηρύττομεν ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Υἱοῦ· αὐτοὶ δὲ μαζὶ μὲ τοὺς λατίνους λέγουν, ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Υἱοῦ... Καὶ ἡμεῖς μὲν λέγομεν, ὅτι ἡ προσθήκη (τοῦ Filioque) ἔχει γίνεαι εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως ἀδίκως καὶ παρανόμως καὶ ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Πατέρας· αὐτοὶ δὲ διακηρύττουν, ὅτι ἡ προσθήκη αὐτὴ ἔχει γίνεαι νομίμως καὶ ὀρθῶς. Καὶ ἡμεῖς μὲν θεωροῦμεν τὸν πάπαν ὡς ἓνα τῶν πατριαρχῶν, καὶ τοῦτο βεβαίως γίνεται, ἐὰν αὐτὸς εἶναι ὀρθόδοξος· αὐτοὶ δὲ παρουσιάζουν αὐτὸν πολὺ σπουδαιοφανῶς ὡς βικάριον τοῦ Χριστοῦ καὶ πατέρα καὶ διδάσκαλον ὄλων τῶν Χριστιανῶν... Ἀποφεύγετε λοιπὸν αὐτούς, ἀδελφοί, καὶ τὴν πρὸς αὐτούς ἐπικοινωνίαν. Νὰ μείνετε ἀμετακίνητοι κρατοῦντες τὰς παραδόσεις, τὰς ὁποίας παρελάβετε, καὶ τὰς γραπτὰς καὶ τὰς ἀγράφους.

32. Μετάφρασις.

«Τὸ νὰ μᾶς καθοδηγήσῃ κανεὶς εἶναι μὲν ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ νὰ εἴμεθα ἄξιοι νὰ κρατηθῶμεν ἀπὸ τὸ χερί του ὡς γίνῃ ἔργον τῆς ἰδικῆς μας προσπαθείας... Διότι δὲν εἶναι μόνον τὸ νὰ πιστεύσωμεν συμφιλι-

32. Ἡ περικοπὴ αὐτὴ εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς πρώτης τῶν τριῶν ἀποκρίσεων τοῦ Ἱερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τοὺς Βυρτεμβεργίους Λουθηρανούς θεολόγους, οἵτινες ἦσαν περὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης. Οὗτοι, ἐλπίζοντες εἰς ἔνωσιν τοῦ συντηρητικῆς Λουθηρανισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἔστειλαν εἰς τὸν Πατριάρχην τὴν Αὐγουσταίαν Λουθηρανικὴν ὁμολογίαν εἰς ἑλληνικὴν μετάφρασιν καὶ ἀντήλλαξαν μετ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς ἐπὶ τῶν σημείων ἐπαφῆς καὶ τῶν διαφορῶν, ποὺ ὑφίστανται μεταξύ τῶν δύο ὁμολογιῶν. Ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β', συνεργασθεὶς πρὸς διατύπωσιν τῶν ἀποκρίσεων τοῦ μετὰ ἐπιφανῶν ὀρθοδόξων ἑλλήνων θεολόγων, ἐμεινεν αὐστηρῶς προσηλωμένος εἰς τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν (Δ.Σ.Μ., σελ. 437 καὶ 451-452).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** καταλλαγή = συμφιλίωσις (μὲ τὸν Θεόν). — σκάμμα = τόπος τοῦ γυμναστηρίου πρὸς τέλει τοῦ ἀγωνίσματος τοῦ ἄλματος ἢ τῆς πάλης. — ἀπογιγνώσκω = ἐγκαταλείπω σχέ-

Οὐδὲν γὰρ ἀπὸ τῆς χάριτος ὠφελοόμεθα ἀκαθάρτως ζῶντες, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον βλαπτόμεθα, ὅτι μετ' ἐπίγνωσιν τοιαύτην καὶ δωρεὰν ἐπὶ τὰ πρότερα ἐπανερχόμεθα κακά. "Ἔως οὖν ἐν τῷ σκάμματί ἐσμεν, ἕως ἐν τῷ ἄμπελῶνι ἐργαζόμεθα, ἕως λείπεται ἡ ἑνδεκάτη, προσέλθωμεν καὶ βίον ἐπιδειξόμεθα ὀρθὸν καὶ ἐνάρετον, ἵνα τῶν αἰωνίων ἀπολαύσωμεν ἀγαθῶν... "Ἔως οὖν ὁ τῆς δωρεᾶς οὗτος χρόνος, μηδεὶς ἀπογνωσκέτω. Τότε γὰρ τῆς ἀπογνώσεως καιρὸς, ὅταν ὁ νομφῶν κλειθῆται, ὅταν ἀπολαύσωσιν οἱ μέλλοντες ἀξιούσθαι τοὺς κόλπους τοῦ πατριάρχου τῶν ἀγαθῶν· νῦν δὲ οὐπω. "Ἐτι γὰρ τὸ θέατρον συνέστηκεν, ἔτι ὁ ἀγὼν ἐνέστηκεν, ἔτι τὰ βραβεῖα μετέωρα. Σπουδάσωμεν τοίνυν· δρόμου χρεῖα, καὶ τούτου σφοδροῦ. Ἐπὶ τὴν τελειότητα φερώμεθα, βίον ἄριστον κτησόμεθα μετὰ πίστεως ἀληθοῦς καὶ βίον ἔχωμεν ὀρθὸν τὸν κατ' ἐντολήν... Οὐ γὰρ δεῖ αἰεὶ περὶ τὰ στοιχεῖα στρέφσθαι, οὐδὲ μόνον θεμέλιον πῆξαι, ἀλλὰ καὶ τὸ λοιπὸν τῆς οἰκοδομῆς τελειῶσαι καὶ αὐτὴν τὴν ὀροφὴν καὶ τὴν τελειότητα τῶν ἀγαθῶν».

33. ΕΚΥΡΙΕΥΘΗ Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

(Γεωργίου Σχολαρίου - Γενναδίου).

« Μνήσθητε πόσον τε καὶ ποταπὸν ὑπῆρχε τὸ γένος ἡμῶν. Ἦν γὰρ σοφόν, ἐνδοξόν, γενναῖον, φρόνιμον, ἀνδρεῖον, πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὑποτάξαν εἰς μοναρχίαν καὶ μὴν τῇ κατ' ἀρετὴν σπουδῇ ἀπομαξάμενον τὴν καθ' ὅλον ἀρετὴν, καθάπερ σπόγγος τὰ νάματα. Ἀλλά, νῦν, φεῦ τῶν κακῶν!, ἀπώλετο πᾶν. Ἐάλω γὰρ ἡ Κωνσταντινούπολις, ἣς μόνον ἐν τῷ μνησθῆναι ἔστιν ἐκρῆξαι φωνὴν μετὰ κραυγῆς καὶ ὀλογγμοῦ καὶ πνεῦσαι τὰ λοισθια. Ἀλούσης γάρ, ἐμάνθη θυσιαστήρια, κατεπατήθη τὰ ἱερά, χύσις αἵματος πολλὴ γέγονεν, ἐμάνθησαν μοναστήρια, ἐφθάρησαν παρθένοι, ἀπεκεφαλίσθησαν βρέφη ἀπέθανον μαχαίραις τῶν ἀσεβῶν ἄρχοντες, ἱερεῖς, ἄνδρες, γυναῖκες, ἡλικία πᾶσα. Οἴμοι τῷ τλαιπιώρῳ τε καὶ ἀθλίῳ! Τίς ἱκανὸς ἐκτραγωδῆσαι τὸ μέγα τοῦτο πάθος καὶ τοῖς εἰς ἔπειτα ἀναγγεῖλαι τὴν συμφορὰν ;

διον, παραιτοῦμαι τινος· ἀπελπίζομαι. — συνέστηκεν = ὑπάρχω. — ἔτι... ἔτι... ἔτι...· σχῆμα ἐπιαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου. — στοιχεῖον = θεμελιώδης ἀρχή· λεπτομέρεια.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : οὐ γὰρ μόνον τὸ πιστεῦσαι· πρβλ. Ἰακ. α', 14 : « Τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐάν πιστὴν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ ; ».

ωσις με τὸν Θεόν, ἀλλὰ πρέπει νὰ παρουσιάσωμεν καὶ ἐξαίρετον βίον. Διότι τίποτε δὲν ὠφελοῦμεθα ἀπὸ τὴν θείαν Χάριν, ὅταν ζῶμεν ἀκαθάρτως, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον βλαπτόμεθα, διότι ὕστερα ἀπὸ τοιοῦτου εἴδους ἐνσυνείδητον γνῶσιν καὶ δωρεὰν ἐπανερχόμεθα εἰς τὰ προηγούμενα κακά. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν εὐρισκόμεθα εἰς τὸ σκάμμα (τοῦ γυμναστηρίου), ἐφ' ὅσον ἐργαζόμεθα εἰς τὸν ἀμπελῶνα, ἐφ' ὅσον ὑπολείπεται ἡ ἐνδεκάτη ὥρα, ἄς προσέλθωμεν καὶ ἄς ἐπιδείξωμεν ὀρθὴν καὶ ἐνάρετον ζωὴν, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ... Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ὑπάρχει ὁ χρόνος αὐτὸς τῆς δωρεᾶς, κανεὶς ἄς μὴ ἐγκαταλείπη τὴν προσπάθειαν. Διότι τότε εἶναι ὁ καιρὸς τῆς ἀπογοητεύσεως, ὅταν κλείεται ὁ νυμφῶν, ὅταν ἀπολαμβάνουν τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνοι, ποῦ θὰ γίνουν ἄξιοι τῶν κόλπων τοῦ Ἀβραάμ· τώρα ὅμως ἔχι ἀκόμη. Διότι ἀκόμη τὸ θέατρον ὑπάρχει, ὁ ἀγὼν εἶναι ἀκόμη παρών, τὰ βραβεῖα εἶναι ἀκόμη ἀβέβαια (ἐκκρεμῆ). Ἄς προσπαθῆσωμεν λοιπὸν με προθυμίαν· πρέπει νὰ κάμωμεν δρόμον καὶ μάλιστα κουραστικόν. Ἄς ὀδηγῶμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας πρὸς τὴν τελειότητα, ἄς ἀποκτήσωμεν ἀρίστην ζωὴν με πίστιν ἀληθινὴν καὶ ἄς ἔχωμεν ὀρθὸν βίον σύμφωνα με τὴν ἐντολὴν (τοῦ Θεοῦ)... Διότι δὲν πρέπει νὰ στρέφωμεν πάντοτε τὸ ἐνδιαφέρον μας γύρω ἀπὸ τὰς στοιχειώδεις ἀρχὰς ἢ νὰ θέσωμεν μόνον τὸ θεμέλιον, ἀλλὰ νὰ ὀλοκληρώσωμεν καὶ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς οἰκοδομῆς καὶ αὐτὴν τὴν στέγην καὶ τὴν τελειότητα τῶν ἀγαθῶν».

33. Μετάφρασις.

«Ἐνθυμηθῆτε πόσον μέγα καὶ πόσον ἐκλεκτὸν ἦτο τὸ γένος μας. Διότι ἦτο σοφόν, ἐνδοξόν, γενναῖον, φρόνιμον, ἡρωϊκόν, ποῦ ὑπέταξεν ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην εἰς ἓνα βασιλείον καὶ ποῦ με τὸν ἐνάρετον ζῆλον μάλιστα ἀπερρόφησεν ὀλόκληρον γενικῶς τὴν ἀρετὴν, καθὼς ἀκριβῶς τὸ σφουγγάρι τὰ νερά. Ἀλλὰ τώρα, ἀλλοίμονον διὰ τὰ κακά!, ἐχάθη κάθε τι. Διότι ἔπεσεν εἰς τὰ χεῖρις τῶν ἐχθρῶν ἡ Κωνσταντινούπολις, τῆς ὁποίας καὶ μόνον ἡ ἀνάμνησις εἶναι δυνατὸν νὰ μᾶς κάμη νὰ

33. Ὁ θρήνος οὗτος διὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπάρχει ἐν Ἐ.Π. 160, 263-264.

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ποτ(δ)απόξ = ὁποῖός τις, τί λογιῆς· πόσον ἐνδοξος. — ἐμίανθη... ἡλικία πᾶσα· ἀσύνδετον, ποῦ φανερώνει παραστατικῶς τὸ πλῆθος τῶν δεινῶν. — ἄλλος ἐξ ἄλλου· παρήχησις.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τὸ γένος ἡμῶν· ὁ Γεννάδιος καὶ εἰς

Φεῦ! ποῦ ἡ βασιλικὴ παράστασις καὶ παράταξις; Ποῦ ἡ τῶν παλατιῶν σύνταξις; Ποῦ ὁ τοσοῦτος ἔσμος τῶν ἀρχόντων; Ποῦ τὰ παιδευτήρια τῆς σοφίας; Οἴμοι τῷ τάλανι! Ποῦ ἡ πατριαρχικὴ διοίκησις; Ποῦ ἡ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καλλονή; Ποῦ ὁ τοσοῦτος καὶ τηλικούτος τοῦ ἀρχιερατικοῦ καὶ μοναχικοῦ τάγματος χορὸς; Κατεπόθησαν ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ. Καὶ οὐκ ἐν τῇ βασιλευούσῃ μόνῃ τὰ κακά, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς μετ' αὐτὴν ἔτι καὶ πλείω καὶ χεῖριστα. Ταῦτα δὲ πάντα διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. "Ὅταν δὲ πρὸς ταῦτα ἀποβλέψω, ἄλλος ἐξ ἄλλου γίνομαι, ἢ ψυχὴ μου ταράττεται καὶ ἰλιγγιᾷ μου τὸ πνεῦμα».

34. ΥΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΖΥΓΟΝ — ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ

(Νεκταρίου, πατριάρχου Ἱεροσολύμων).

«Καὶ μὴν τοιαύτῃ τῆς ἀνατολίδος νῦν ἡ κατάστασις. Οὐ γάρ ἐστι πόλις καὶ τόπος, ὅπῃ τῶν ὀρθοδόξων ἡμῶν οὐ προχέονται ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας τὰ αἵματα. Καὶ μειράκια ἐωράκαμεν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τῇ τομῇ τῆς μαχαίρας ἀφόβως ὑποκλίναντα τὸν ἀνχένα. Οὐκ ἔχομεν καὶ τῶν ἀρχαίων μαρτύρων τὸ καύχημα, ἀλλ' ὅπερ ἔχομεν οὐ μικρόν... Πῶς οἴεσθε τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ κακουχομένους καὶ διὰ τὴν ὁμολογίαν καθ' ἑκάστην ταλαιπωρουμένους, πεινῶντάς τε καὶ διψῶντας καὶ γυμνητεύοντάς τε καὶ κολαφιζομένους καὶ ἀστατοῦντας καὶ λοιδορουμένους, διωκομένους τε καὶ βλασφημουμένους καὶ ὡς περικαθάρματα νομιζομένους καὶ περιφνημα ἕως ἄρτι; Καὶ εἴ τι προσκτιῶνται ἰδρωτί τοῦ προσώπου, οὐκ εἰς τρυφὴν οὐμενοῦν, οὐκ εἰς δόξαν, οὐκ εἰς θελήματα σαρκός, ἀλλ' εἰς τὸ τελεῖν τοὺς βασιλικούς φόρους ὑπὲρ δύναμιν ὄντας. Πῶς οἴεσθε τοὺς τοιοῦτους; Εἰ μὲν ἦσαν ἐκ λατίνων, μάρτυρας ἀντιλογίας ἐκτὸς ὀνομάσατε ἄν. Μάρτυρας ἡμεῖς τοὺς ἡμετέρους τοιοῦτους ὄντας ἄν μὴ καλοῖμεν, ἀλλ' ἀθλητάς γε κρίνομεν καὶ ὁμολογητάς... Ἴδε τοιγαροῦν, ὅποια νῦν ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Ὀρθόδοξος ἀνατολις ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ ὑμῶν μάλιστα. Τεταπεινωμένη μὲν κατὰ τὸν κόσμον, δεδοξασμένη δὲ κατὰ τὸν Θεόν, ... ἐν παννυχίαις ἐορτάζουσα, ἐν

ἓνα «θρῆνόν» του, γραφέντα «ἐν ὄρει Μεινοικέως, ἐν τῇ μονῇ Προδρόμου» (παρὰ τὰς Σέρρας) περὶ τὸ 1460 ὁδύρεται «ἐπὶ τῷ τοῦ Γένους ὀλέθρῳ· Γένους, ὃ τῶν ἐπὶ γῆς κάλλιστον ἦν, σοφία διαλάμπου, φρονήσει τεθηλὸς (=θάλλον), εὐνομίαις ἀνθοῦν, κάλοις πάσι κατάκοσμον. Τίς οὐχ ὁμολογεῖ βελτίστους Ἑλληνας πάντων ἀνθρώπων γενέσθαι; ... Ὡ πατρίς ἡμῆ καὶ κοινὴ πάντων τῶν ἀπὸ Χριστοῦ καλουμένων...».

ξεσπάσωμεν εἰς φωνὴν (δυνατὴν) μὲ κραυγὴν καὶ δυνατὸν κλαυθμὸν καὶ νὰ ψυχορραγήσωμεν. Διότι ὅταν ἐκυριεύθη (ἡ Πόλις), ἐβεβηλώθησαν τὰ θυσιαστήρια, κατεπατήθησαν τὰ ἱερά (σκεύη καὶ ἀντικείμενα), ἐχύθη πολὺ αἷμα, ἠτιμάσθησαν μοναχαί, ἐβιάσθησαν παρθένοι, ἀπεκεφαλίσθησαν βρέφη· ἐφανεύθησαν μὲ τὰ μαχαίρια τῶν ἀσεβῶν ἄρχοντες, ἱερεῖς, ἄνδρες, γυναῖκες, κάθε ἡλικία. Ἄλλοίμονον εἰς ἐμὲ τὸν ταλαίπωρον καὶ ἄθλιον! Πῶς εἶναι ἱκανὸς νὰ ἐξιστορήσῃ κατὰ τρόπον δραματικὸν τὸ μέγα αὐτὸ πάθημα καὶ νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὴν συμφορὰν; Ἄλλοίμονον! Ποῦ εἶναι ἡ βασιλικὴ πομπὴ καὶ παράταξις; Ποῦ εἶναι ἡ στρατιωτικὴ παράταξις τῶν ἀνακτόρων; Ποῦ εἶναι τὸ τόσον μέγα πλῆθος τῶν ἀρχόντων; Ποῦ εἶναι τὰ διδασκῆρια τῆς σοφίας; Ἄλλοίμονον εἰς ἐμὲ τὸν δυστυχισμένον! Ποῦ εἶναι ἡ πατριαρχικὴ διοίκησις; Ποῦ εἶναι ἡ ὁμορφιά τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ; Ποῦ εἶναι ὁ τόσον πολυπληθὴς καὶ τόσον ἐκλεκτὸς χορὸς τῆς ἀρχιερατικῆς καὶ μοναχικῆς τάξεως; Ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τὸν Μωάμεθ. Καὶ τὰ κακὰ δὲν ὑπάρχουν μόνον εἰς τὴν βασιλεύουσαν (πρωτεύουσαν), ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς μικροτέρας πόλεις ἀκόμη καὶ περισσότερα καὶ πάρα πολὺ φοβερά. "Ὅλα δὲ αὐτὰ ἐγιναν ἐξ αἰτίας τῶν ἀμαρτιῶν μας." Ὅταν δὲ στρέψω τὴν προσοχὴν μου εἰς αὐτά, γίνομαι διαφοροετικὸς, ἡ ψυχὴ μου ταρασσεται καὶ τὸ πνεῦμά μου παθαίνει ἕλιγγον).

34. Μετάφρασις.

«Καὶ πράγματι τέτοια εἶναι τῶρα ἡ κατάστασις τῆς (ἐλληνικῆς) Ἀνατολῆς. Διότι δὲν ὑπάρχει πόλις καὶ τόπος, ὅπου δὲν χύνονται θαρραλέα τὰ αἵματα ἡμῶν τῶν ὀρθοδόξων (Ἑλλήνων) πρὸς χάριν τῆς εὐσεβείας. Πρὶν ἀπὸ ὀλίγα χρόνια εἶδομεν ἀκόμη καὶ μικρὰ παλληκάρια νὰ κλίνουν ἀφοβα τὸν λαιμὸν τους κάτω ἀπὸ τὸ μαχαίρι. Βέβαια δὲν ἔχομεν τὸ καμάρι τῶν ἀρχαίων μαρτύρων, ἀλλ' αὐτό, ποῦ ἔχομεν, δὲν εἶναι μικρόν... Ποῖαν ἰδέαν ἔχετε δι' αὐτούς, οἱ ὅποιοι ὑφίστανται κακουχίας ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ καθημερινὰ πρὸς χάριν τῆς διακηρύξεως τῆς πίστεως τολαιπωροῦνται καὶ πεινοῦν καὶ διψοῦν καὶ στεροῦνται ἐπαρκῶν ἐνδυμάτων καὶ δέχονται ραπίσματα (ἢ κτυπήματα) καὶ μετα-

34. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Νεκταρίου (15' αἰών), ὅπερ φέρει τὸν τίτλον « Πρὸς τὰς προσκομισθείσας θέσεις τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις φρατόρων διὰ Πέτρου τοῦ αὐτῶν μαίστορος περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα ἀντίρρησις » (ἐν Ἰασιφ 1682) (σελ. 209 - 210). Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ

ἀγροπνίαις πανηγυρίζουσα, ἐν φαλμωδαίαις χαίρουσα, εἰς ἔκπληξιν καὶ θάμβος τῶν εἰδότεων ὑμῶν καὶ αὐτῶν τῶν ἀπίστων...

Ἡ Ἐκκλησία (Κωνσταντινουπόλεως) καὶ τοὺς ἄλλους συνέχει καὶ στηρίζει θρόνους καὶ δόξα Χριστιανῶν ἀναδείκνυται, ἅμα καὶ καύχημα. Εἰ καὶ ἐάλω ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ἐδουλώθη, τὸ ἔθνος οὐδαμῶς ἐξεροζιώθη».

Νεκτάριος ἀναιρεῖ τὰς γνώμας τῶν λατίνων περὶ τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων καὶ προβάλλει τὴν Ὀρθόδοξον Ἑλληνικὴν Ἀνατολήν.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ: προχέομαι** = ἐκχύνομαι πρὸς τὰ ἔμπρῳς, θαρραλέα. — **μειράκιον** = νεανίσκος, παλληκαράκι. — **ἀστατέω-ῶ** = περιπλανῶμαι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, μετακινουμαι διαρκῶς. — **περικάθαρμα** = ἡ διὰ τοῦ σαρώματος περισυλλεγομένη ἀκαθαρσία, ἀποσάρωμα, σκουπίδι. — **περίψημα** = κάθε τι ποῦ ἀπορρίπτεται μὲ τὸ ἀποσπόγγισμα, ἀκαθαρσία. — **οὐμενοῦν** = οὐ μὲν οὖν = βεβαίως ὄχι, λοιπὸν ὄχι. — **εἰ τι προσκτῶνται...** (προσκτῶνται) **οὐκ εἰς τρυφήν...** ὑποθετικὸς λόγος α' εἶδους, κατὰ τὸν ὅποιον τὸ ὑποτιθέμενον λαμβάνεται ὡς πραγματικόν. — **τελέω-ῶ** = ἐκτελῶ, πληρώνω. — **εἰ μὲν ἦσαν...**, **ὀνομάσαιτε ἂν** ὑποθετικὸς λόγος β' εἶδους, κατὰ τὸν ὅποιον τὸ ὑποτιθέμενον εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὴν πραγματικότητα· ἡ ἀπόδοσις θὰ ἦτο δοκιμώτερον νὰ ἔχη δυναμικὴν ὀριστικὴν: «ὀνομάζετε ἂν». — **θάμβος** = θάμβωμα· κατὰπληξις, θαυμασμός. — **ἀλίσκομαι** (ἀόρ. ἐάλων) = κυριεύομαι, πίπτω εἰς τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις**: **Οὐ γὰρ ἔστι πόλις καὶ τόπος**· ἐκάστη περιοχὴ τοῦ ὑποδοῦλου γένους ἔχει νὰ ἐπιδείξη νεομάρτυρας. — **καὶ μειράκια...** τὸν **αὐχένα** ἑμαρτύρησαν διὰ τὸν Χριστὸν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, π.χ. ὁ ἐνεακαίδεκαετής υἱὸς τοῦ πρώτου ἀρχόντος τῆς Ραιδεστοῦ», ὁ δεκαοκταετής Τριαντάφυλλος εἰς τὴν Ζαγοράν, ὁ 15ετής Ἰωάννης ἐκ Βλαχίας, ὁ 14ετής Ἰωάννης ἐκ Θάσου κ.λ.π. Χαρακτηριστικῶς ὁ λογοτέχνης Βερίτης γράφει διὰ τὰ μειράκια αὐτά: «Τὰ νεαρά τοῦτα βλαστάρια, οἱ σεμνοὶ αὐτοὶ ἔφηβοι, ποῦ δώσανε τὸ αἷμά τους παρθενικὴ σπονδὴ στὸν Ἀρχηγὸ τῶν μαρτύρων, εἰν' ἀδέλφια μας κι' αὐτά, χθесινὰ μόλις ἑλληνόπουλα... Ἀνανεώσανε τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τοῦ δωδεκάχρονου Ταρσιζίου». — **ταλαιπωρουμένους...** **καὶ περίψημα ἕως ἄρτι**· Α' Κορ. δ', 11-13. Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις ὁμιλεῖ διὰ τοὺς «ὄσημέραι κακουμένους καὶ ὄσα οὐδ' εἶναι δυνατὸν τις νὰ διεξέλθῃ πάσχοντας, τοὺς τὰς περιουσίας ἀφαιρουμένους, τοὺς ἐν δεινωτηρίοις καθειργμένους, τοὺς ἐν τριήρεσι βίον μόχθων καὶ ταλαιπωριῶν διάγοντας καὶ τέως καταγεράσκοντας, τοὺς ἐν χειρὶ βαρεῖα δεσποτῶν ἀγρίων τε καὶ ἀνημέρων ἀνηλεῶς θλιβομένους καὶ ἀγχομένους, τοὺς ἐν μᾶστιξι καὶ κακώσεσι καὶ στρεβλώσεσι, τοὺς ἐν μυρίοις βασάνων εἰδеси κατὰτεινομένους καὶ ἐν ὀρθῇ τέως ὁμολογίᾳ ἐκπνέοντας». — **μάρτυρας...** **ἂν μὴ καλοῖημεν** ἡ συνείδησις τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ λαοῦ ὠνόμασεν αὐτοὺς «νεομάρτυρας». — **ἐν παν-**

κινουῦνται συνεχῶς (χωρὶς νὰ στέκωνται πουθενά) καὶ ὑβρίζονται καὶ καταδιώκονται καὶ δέχονται βλασφημίας καὶ θεωροῦνται ὡς σκουπίδια (ἀποσαρώματα) καὶ ἀκαθαρσίαι ἕως τὴν στιγμὴν αὐτήν; Καὶ ἐὰν ἀποκτοῦν κάτι, τὸ ἀποκτοῦν βεβαίως ἔχι δι' ἀπόλαυσιν, ἔχι διὰ δόξαν, οὔτε πρὸς χάριν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ πληρῶνουν τοὺς βασιλικούς φόρους, οἱ ὅποιοι εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὴν δυνάμιν των. Πῶς κρίνετε τοὺς τοιοῦτου εἴδους ἀνθρώπους; Ἐὰν μὲν αὐτοὶ προήρχοντο ἀπὸ τοὺς Λατίνους, θὰ τοὺς ὠνομάζατε ἀναμφιβόλως μάρτυρας. Ἡμεῖς δὲν θὰ ὠνομάζαμεν μάρτυρας τοὺς ἰδικούς μας, οἱ ὅποιοι εἶναι τέτοιοι, ἀλλ' ἔμωσ τοὺς θεωροῦμεν βεβαίως ἀθλητάς καὶ ὁμολογητάς... Νὰ ἰδῆς λοιπὸν ποία εἶναι σήμερον ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολή, μάλιστα μετὰ τὸν χωρισμὸν σας. Εἶναι μὲν ταπεινωμένη ἀπὸ ἀνθρωπίνην ἄποψιν, ἀλλ' ἔμωσ δοξασμένη ἀπὸ τὴν ἄποψιν τοῦ Θεοῦ..., τελοῦσα ἑορτὰς εἰς ὀλονυκτίας, πανηγυρίζουσα μὲ ἀγρυπνίας, δοκιμάζουσα χαρὰν εἰς τὰς ψαλμωδίας, πρᾶγμα ποῦ δημιουργεῖ ἐκπληξιν καὶ θάμβωμα (θαυμασμὸν) εἰς σᾶς (τοὺς λατίνους), ποῦ γνωρίζετε (τὴν κατάστασίν μας), καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀπίστους...

Ἡ Ἐκκλησία (τῆς Κωνσταντινουπόλεως) διατηρεῖ εἰς συνοχὴν καὶ στηρίζει καὶ τοὺς ἄλλους (πατριαρχικούς θρόνους) καὶ γίνεται ἡ δόξα καὶ συγχρόνως τὸ καμάρι τῶν Χριστιανῶν. Ἄν καὶ ἔπεσεν εἰς τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ὑπεδουλώθη, τὸ ἔθνος μὲ κανένα τρόπον δὲν ἐξερριζώθη».

νυχ(ισιν)... χαίρουσα· ἡ Ἐκκλησία ἐνεψύχωνε τὸ ὑπόδουλον Γένος μὲ τὴν καλλιέργειαν τῆς λειτουργικῆς ζωῆς. — δόξα... καὶ καύχημα· ἡ Ἐκκλησία ὡς φιλόστοργος μήτηρ καὶ ὡς «ἄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς» συνάγουσα (Ματθ. κγ', 37) ἀνέλαβε τὴν κηδεμονίαν τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων καὶ διέσωσε τὸν ἔθνισμὸν των. — οὐδαμῶς ἐξερριζώθη· ὁ ἱστορικὸς Σπυρίδων Ζαμπέλιος χαρακτηρίζει τὴν Ἐκκλησίαν ὡς «Ἑλληνοσωτήριαν». Ἄνευ αὐτῆς, τονίζει, «τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦθελεν ἴσως ὑπάρχει σήμερον ἢ ἐντὸς βιβλιοθηκῶν καὶ εἰς σοφῶν τινῶν ἀναμνήσεις».

35. Η ΕΝΟΤΗΣ ΤΩΝ (ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ) ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

(Ειρηναίου).

« Ἡ γὰρ Ἐκκλησία, καίπερ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἕως περάτων τῆς γῆς διεσπαρμένη, παρὰ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν ἐκείνων μαθητῶν παρέλαβε τὴν εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, τὸν πεποικηκότα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰς θαλάσσας καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, πίστιν καὶ εἰς ἓνα Χριστὸν Ἰησοῦν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν σαρκωθέντα ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας· καὶ εἰς Πνεῦμα ἅγιον, τὸ διὰ τῶν Προφητῶν κεκηρυχὸς τὰς οἰκονομίας, καὶ τὰς ἐλεύσεις καὶ τὴν ἐκ Παρθένου γέννησιν καὶ τὸ πάθος καὶ τὴν ἔγερσιν ἐκ νεκρῶν καὶ τὴν ἔνσαρκον εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ ἡραπημένου Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς παρουσίαν αὐτοῦ... Τοῦτο τὸ κήρυγμα παρειληφῦτα καὶ ταύτην τὴν πίστιν, ὡς προέφαμεν, ἡ Ἐκκλησία, καίπερ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ διεσπαρμένη, ἐπιμελῶς φυλάσσει, ὡς ἓνα οἶκον οἰκοῦσα· καὶ ὁμοίως πιστεύει τούτοις, ὡς μίαν ψυχὴν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσα καρδίαν, καὶ συμφώνως ταῦτα κηρύσσει καὶ διδάσκει καὶ παραδίδωσιν, ὡς ἐν στόμα κεκτημένη. Καὶ γὰρ αἱ κατὰ τὸν κόσμον διάλεκτοι ἀνόμοιοι, ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως μία καὶ ἡ αὐτή. Καὶ οὔτε αἱ ἐν Γερμανίαις ἰδρυμέναι Ἐκκλησίαι ἄλλως πεπιστεύκασιν ἢ ἄλλως παραδίδασιν, οὔτε ἐν ταῖς Ἰβηρίαις, οὔτε ἐν Κελτοῖς, οὔτε κατὰ τὰς ἀνατολάς, οὔτε ἐν Αἰγύπτῳ, οὔτε ἐν Λιβύῃ, οὔτε αἱ κατὰ μέσα τοῦ κόσμου ἰδρυμέναι· ἀλλ' ὡσπερ ὁ ἥλιος, τὸ κτίωμα τοῦ Θεοῦ, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ εἷς καὶ ὁ αὐτός· οὕτω καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας πανταχῇ φαίνει καὶ φωτίζει πάντας ἀνθρώπους τοὺς βουλομένους εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν ».

35. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Εἰρηναίου «Ἐλεγχος ψευδωνύμου γνώσεως» (ΒΕΠΕΣ 5, 115 - 116).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** οἰκονομία = ἡ φροντίς εἰς τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν· γενικῶς φροντίς· ἡ φροντίς τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν κόσμον. — καὶ τὰς ἐλεύσεις... καὶ τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν· πολυσύνδετον.—πεπιστεύκασιν· παρακείμενος σημαίνων ὑπάρχουσαν κατάστασιν εἰς τὸ παρόν, ἡ ὅποια προῆλθεν ἐκ προηγηθείσης ἐνεργείας. — οὔτε... οὔτε... οὔτε...· σχῆμα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου.

35. Μετάφρασις.

«Διότι ἡ Ἐκκλησία, ἂν καὶ εἶναι διασκορπισμένη εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην ἕως τὰ ἄκρα τῆς γῆς, παρέλαβεν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς μαθητάς ἐκείνην τὴν (μίαν) πίστιν εἰς τὸν ἕνα Θεόν, τὸν Παντοκράτορα Πατέρα, ὁ ὁποῖος ἔχει δημιουργήσει τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰς θαλάσσας καὶ ὅλα ὅσα εὐρίσκονται εἰς αὐτά· καὶ (τὴν πίστιν) εἰς ἕνα Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἄνθρωπος πρὸς χάριν τῆς ἰδικῆς μας σωτηρίας· καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον διὰ τῶν Προφητῶν ἔχει κηρύξει τὰς (θείας) φροντίδας πρὸς χάριν τοῦ κόσμου καὶ τὰς ἐλεύσεις καὶ τὴν γέννησιν ἐκ Παρθένου καὶ τὸ πάθος καὶ τὴν ἔγερσιν ἐκ νεκρῶν καὶ τὴν εἰς τοὺς οὐρανοὺς σωματικὴν ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ποῦ εἶναι ἀγαπημένος, καὶ τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν (δευτέραν) παρουσίαν αὐτοῦ μέσα εἰς τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς... Αὐτὸ τὸ κήρυγμα καὶ αὐτὴν τὴν πίστιν, ὅπως εἴπομεν προηγουμένως, ἀφοῦ ἔχει παραλάβει ἡ Ἐκκλησία, ἂν καὶ ἔχη διασπαρῆ εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον, φυλάσσει μὲ ἐπιμέλειαν, ὡσὰν νὰ κατοικῆ εἰς ἕνα σπίτι· καὶ καθ' ὅμοιον τρόπον πιστεύει εἰς αὐτά, ὡς ἐὰν ἔχη μίαν ψυχὴν καὶ τὴν ἴδιαν καρδίαν, καὶ μὲ σύμφωνον τρόπον κηρύσσει αὐτά καὶ τὰ διδάσκει καὶ τὰ παραδίδει (εἰς τοὺς μεταγενεστέρους), ὡς ἐὰν ἔχη ἕνα στόμα. Καὶ βέβαια αἱ γλωσσικαὶ διάλεκτοι εἰς τὸν κόσμον δὲν εἶναι ὅμοιαι, ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή. Καὶ οὔτε αἱ ἐκκλησίαι, ποῦ ἔχουν ἰδρυθῆ εἰς τὰς γερμανικὰς χώρας, πιστεύουν διαφορικὰ ἢ μεταδίδουν ἄλλην ποράδοσιν, οὔτε (αὐταί, ποῦ ἔχουν ἰδρυθῆ) εἰς τὰς Ἰβηρικὰς χώρας, οὔτε εἰς τοὺς Κέλτας, οὔτε εἰς τὴν Ἀνατολήν, οὔτε εἰς τὴν Αἴγυπτον, οὔτε εἰς τὴν Λιβύην, οὔτε αὐταὶ ποῦ ἔχουν ἰδρυθῆ εἰς τὰ μέσα τοῦ κόσμου· ἀλλὰ καθὼς ὁ ἥλιος, τὸ δημιουργημὰ αὐτὸ τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἕνας καὶ ὁ ἴδιος εἰς ὅλον τὸν κόσμον· τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας φέρει τὸ φῶς παντοῦ καὶ φωτίζει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ ἀποκτήσουν συνειδητὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας».

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : «τὸν πεποιηκότα... ἐν αὐτοῖς» φράσεις ἐκ ψαλμ. ρμ', 6 καὶ Πράξ. 5', 24' 18', 15. — ἡγαπημένου· ἀπὸ τὸν οὐρανόσιον Πατέρα καὶ ἀπὸ τοὺς μαθητάς του. — ἐν Γερμανίαις... ἐν Λιβύῃ· ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸ β' ἡμῖσι τοῦ β' αἰῶνος ἤτο ἡδη θαυμαστή.

36. Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΕΤΕΡΟΔΟΞΩΝ

(Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Παρακαλῶ πάντας ὑμᾶς, καθάπερ τοὺς φρενίτιδι περιπεσόντας νόσῳ καὶ παραπαίοντας, κατὰ δύναμιν τὴν ὑμετέραν πειρᾶσθαι θεραπεύειν μετὰ προσηνείας καὶ ἐπιεικείας αὐτοῖς διαλεγόμενου». Καὶ γὰρ ἐξ ἀπονοίας αὐτοῖς τὸ δόγμα τοῦτο ἐτέχθη καὶ πολὺ τῆς διανοίας αὐτῶν τὸ φύσημα. Τὰ δὲ φλεγμαίνοντα τῶν τραυμάτων οὐδὲ ἐπιβολὴν χειρὸς ἀνέχεται, οὐδὲ ἀφὴν ὑπομένει τραχυτέραν. Διὰ τοῦτο οἱ σοφοὶ τῶν ἰατρῶν μαλακῇ τινι σπογγιᾷ τὰ τοιαῦτα καταψήχουσιν ἔλκη. Ἐπει οὖν καὶ τούτοις ἔλκος ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ φλεγμαίνον, ὥσπερ ἀπαλῆ τινι σπογγιᾷ προσηνὲς ὕδωρ καὶ πόσιμον σπῶντες, οὕτω, τὰ εἰρημμένα ἅπαντα καταντλήσαντες, πειρώμεθα καταστῆλλειν αὐτῶν τὸ φύσημα καὶ τὸν ὄγκον καθαιρεῖν ἅπαντα. Κἂν ὑβρίζωσι, κἂν λακτίζωσι, κἂν ἐμπτύωσι, κἂν ὅτιοῦν ποιῶσι, μὴ καταλείψης τὴν ἰατροίαν, ἀγαπητέ. Τοὺς γὰρ ἄνθρωπον παραπλήγα θεραπεύοντας ἀνάγκη πολλὰ τοιαῦτα ὑπομένειν, ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτως ἀφίστασθαι χρὴ, ἀλλὰ δι' αὐτὰ μὲν οὖν ταῦτα μάλιστα αὐτοὺς ταλανίζειν καὶ δακρύνειν χρὴ, ὅτι τοιοῦτον αὐτῶν τῆς ἀρρωστίας ἐστὶ τὸ εἶδος.

Ταῦτα πρὸς τοὺς ἰσχυροτέρους λέγω καὶ ἀνεπηρεάστους καὶ δυναμένους ἐκ τῆς ἐκείνων ὀμιλίας μηδεμίαν παραδέξασθαι βλάβην, ὡς εἴ τις ἀσθενέστερος εἴη, φεγγέτω τούτων τὰς συνουσίας, ἀποτηδάτω τοὺς συλλόγους, ὥστε μὴ τὴν τῆς φιλίας ὑπόθεσιν ἀφορομὴν ἀσεβείας γενέσθαι. Οὕτω καὶ Παῦλος ποιεῖ· αὐτὸς μὲν τοῖς ἀρρωστοῦσιν ἀνα-

36. Περικοπητὴ ἐκ τοῦ β' λόγου πρὸς Ἀνομίους περὶ τοῦ ἀκαταλήπτου τοῦ Θεοῦ ('Ε.Π. 48, 718). Οἱ Ἀνόμοιοι ἦσαν μία μερὶς τῶν Ἀρειανῶν, οἱ ὅποιοι ἀντὶ τοῦ « ὀμοουσίου » ὑπεστήριζον τὸ « ἀνόμοιον » τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα.

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : φρενίτις νόσος = ἐγκεφαλικὴ φλεγμονή· διατάραξις τῶν φρενῶν. — παρακαλῶ... διαλεγόμενου· « ὑμᾶς » εἶναι ἀντικείμενον τοῦ « παρακαλῶ » καὶ ὑποκείμενον τοῦ « πειρᾶσθαι ». — παραπαίω = διαπράττω ἀνοησίαν. — ἀπόνοια = παράφρων ἐνέργεια. — φύσημα = οἶδημα, φούσκωμα· ἀλαζονεία. — φλεγμαίνω = φλογίζω, προκαλῶ φλεγμονήν. — τῶν τραυμάτων τῶν ἰατρῶν· γενικαὶ διαίρετικά. — καταψήχω = τρίβω διὰ τῆς χειρὸς, ψηλαφῶ, θωπεύω, χαϊδεύω· καθαρίζω ἐλαφρά. — σπάσμαι - ὤμαι = ἔλκω, σύρω, ἀντλῶ, λαμβάνω. — καταντλέω-ῶ = ἐπιχέω ἀφθόνης ὕδωρ ἢ ὑγρὸν τι ἐπὶ τινος· ἐπιχέω· περιλούω. — παραπλήξ-ηγος (ὀ, ἧ) = παράπληκτος, παράφρων, μανιακός, τρελλός. — ταλανίζω = ὀνομά-

36. Μετάφρασις.

«Σᾶς παρακλῶ ὅλους νὰ προσπαθῆτε ὅσον ἠμπορεῖτε νὰ θεραπεύετε αὐτοὺς (τοὺς αἰρετικούς), συζητοῦντες μαζί των μὲ εὐπροσηγορίαν καὶ ἐπιείκειαν, ὅπως ἀκριβῶς θὰ συνεζητούσατε μὲ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔχουν πάθει διατάραξιν τῶν φρενῶν καὶ διαπράττουν ἀνοησίας. Διότι διεμορφώθη εἰς αὐτοὺς ἡ διδασκαλία αὐτὴ ἀπὸ παράφρονα ἐνέργειαν καὶ τὸ φύσκωμα τῆς διανοίας των εἶναι μεγάλο. Ἐκεῖνα δὲ ἀπὸ τὰ τραύματα, ποὺ προκαλοῦν φλεγμονήν, οὔτε ἀνέχονται ἐπάνω τους ἐπαφὴν τοῦ χειριοῦ, οὔτε ὑποφέρουν ἀγγίγμα ὀλιγώτερον ἀπαλόν. Διὰ τοῦτο οἱ σοφοὶ ἰατροὶ μὲ κάποιο μαλακὸ σφουγγάρι καθαρίζουν ἐλαφρὰ τὰς τοιοῦτου εἴδους πληγὰς. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ εἰς αὐτοὺς ὑπάρχει μέσα εἰς τὴν ψυχὴν φλεγμονή, ἀφοῦ τοὺς περιλούσωμεν μὲ ὅλα, ὅσα ἔχομεν εἶπει (διδάξει), λαμβάνοντες τρόπον τινὰ μὲ μαλακὸ σφουγγάρι γλυκὺ καὶ πόσιμον νερό, ἄς προσπαθῶμεν νὰ περιορίζωμεν τὸ ψυχικόν των οἴδημα καὶ νὰ διαλύωμεν ὀλόκληρον τὸ ἐξόγκωμα. Καὶ ἐὰν ὑβρίζουν καὶ ἐὰν λακτίζουν καὶ ἂν πτύουν καὶ ἂν κάνουν ὀτιδήποτε, νὰ μὴ ἐγκαταλείπῃς τὸ ἔργον τῆς θεραπείας, ἀγαπητέ. Ὅσοι βεβαίως θεραπεύουν ἄνθρωπον παράφρονα εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπομένουν πολλὰ τοιαῦτα, παρὰ ταῦτα ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἐγκαταλείπουν τὴν προσπάθειαν, ἀλλὰ δι' αὐτὰ ταῦτα ἀκριβῶς (τὰ πράγματα) πρέπει πάρα πολὺ νὰ αἰσθάνωνται οἴκτον καὶ νὰ δακρύζουν δι' αὐτούς, διότι τέτοιο εἶναι τὸ εἶδος τῆς ἀσθενείας των.

Αὐτὰ λέγω πρὸς τοὺς ἰσχυροτέρους καὶ ἀνεπηρέαστους καὶ πρὸς αὐτούς, οἱ ὅποιοι ἠμποροῦν νὰ μὴ ὑποστοῦν βλάβην ἐκ τῆς συναναστροφῆς ἐκείνων, ὥστε, ἐὰν κανεὶς εἶναι ἀσθενέστερος, νὰ ἀποφεύγῃ τὰς συναναστροφὰς τούτων, νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὰς συνελεύσεις των, ὥστε νὰ μὴ γίνῃ ἢ φροντίς διὰ τὴν φιλίαν ἀφορμὴ ἀσεβείας. Τοιοιουτρόπως κάνει καὶ ὁ Παῦλος· αὐτὸς μὲν ἀναμιγνύεται μὲ τοὺς ἀρρώστους καὶ λέγει «ἔγινα εἰς τοὺς Ἰουδαίους σὰν Ἰουδαῖος, εἰς τοὺς στερουμένους (τοῦ

ζω κάποιον ταλαίπωρον· αἰσθάνομαι οἴκτον διὰ κάποιον. — σύλλογος = συναίσις, συνέλευσις. — ὑπόθεσις = τὸ ἀντικείμενον συζητήσεως, ἐρεύνης, φροντίδος.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : «ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις... ὡς ἀνομος» Α' Κορ. θ', 20. — φθειροῦσι... Α' Κορ. ιε', 33. — ἐξέλθετε... λέγει Κύριος· Β' Κορ. στ', 17. — τὸν θέλοντα πάντας... ἔλθειν· Α' Τιμ. β', 4. — Ὡς εἶναι φανερόν ἐκ τῆς ὄλης περικοπῆς, ὁ Χρυσόστομος δὲν ἀποκλείει τὸν διάλογον μὲ τοὺς ἑτεροδόξους, ἀλλὰ τὸν θεωρεῖ ἐπιβεβλημένον. Ἄλλ' ὁ διάλογος αὐτὸς περικλείει πολλοὺς κινδύνους. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ γίνεται μόνον ἀπὸ πρόσωπα, τὰ ὅποια ἔχουν ζῶσαν πίστιν καὶ εἰδικὰς γνώσεις.

μίγνται καὶ λέγει « ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος », τοὺς δὲ μαθητὰς καὶ ἀσθενέστερον διακειμένους ἀπάγει παραινῶν οὕτω καὶ διδάσκων· « φθείρουσιν ἡθὴ χρηστὰ ὀμιλῖαι κακαί », καὶ πάλιν « ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε, λέγει Κύριος... ». "Ἰν' οὖν μὴ τὰ μέγιστα ἡμᾶς αὐτοὺς παραβλάψωμεν, φεύγωμεν αὐτῶν τὰς συνουσίας, εὐχόμενοι μόνον καὶ παρακαλοῦντες τὸν φιλόανθρωπον Θεόν, τὸν θέλοντα πάντα ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν, ἀπαλλάξαι μὲν αὐτοὺς τῆς πλάνης καὶ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐπαναγαγεῖν δὲ ἐπὶ τὸ τῆς γνώσεως φῶς ».

37. ΠΡΟ·Υ·ΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

(Ἰερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως).

« Ἄπαντα ταῦτα τὰ παρ' ἡμῶν ρηθέντα, ἀγαπητοί, ὡς καὶ ὑμεῖς καλῶς οἴδατε, τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἔχεται, κατὰ τὴν τῶν σοφῶν καὶ ἁγίων θεολόγων ἡμῶν ἐρμηνείαν καὶ ὑγιῆ διδασκαλίαν καὶ διασάφησιν. Οὐ γὰρ ἡμῖν ἐξεσι, τῇ ἰδίᾳ καταβαροῦσιν ἐξηγήσει, τί τῶν τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ρητῶν συνιέναι καὶ κατανοεῖν ἢ διερμηνεῖν, εἰ μὴ κατὰ τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων συνόδων, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, πρὸς τὸν εὐσεβῆ σκοπὸν δοκιμασθέντας θεολόγους, ἵνα μὴ ἀπὸ τῆς ὀρθῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας καὶ ἀληθοῦς σοφίας τε καὶ φρονήσεως ἐκκλινόντων, ἢ διάνοια ἡμῶν δίκην Πρωτέως ἐντεῦθεν ἀκαίθην περιφέροται. Ἄλλὰ ποῖα ἂν τις εἶπη διόρθωσις ἔσται τούτοις, ποῖα ; Θεοῦ συναρμομένου, αὐτῆ' τὸ μηδὲν παρὰ τὰ διατεταγμένα τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις καὶ ταῖς ἁγίαις συνόδοις μεταχειρίζεσθαι ἢ φρονεῖν. Ὁ γὰρ

37. Περικοπή ἐκ τῆς α' ἀποκρίσεως Ἰερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τοὺς Βυρτεμβεργίους λουθηρανούς θεολόγους (Δ.Σ.Μ. 502). Περὶ τῆς ἀποκρίσεως ταύτης ἰδὲ τὰ σχόλια τῆς ὑπ' ἀριθ. 32 περικοπῆς.

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** καταβαρῶ-ω = ἔχω πειποθήσιν, ἐμπιστοσύνην. — δίκην + γεν. = κατὰ τὸν τρόπον, κατὰ τὴν συνήθειαν. — ἀλλὰ ποῖα ἂν τις εἶποι...· σχῆμα ἀνθυποφορᾶς. — συναρμομαι = βοηθῶ κάποιον εἰς κάτι. — ἀπαναίνομαι = ἀπορρίπτω, ἀπαρνοῦμαι. — ὁμόσε χωρῶ

Ιουδαϊκοῦ) νόμου (ἐθνικούς) ἔγινα ὡς ἐθνικὸς χωρὶς νόμον», ἀλλὰ τοὺς μαθητὰς καὶ ἐκείνους, ποὺ ἔχουν ἀσθενεστέραν διάθεσιν, ἀπομακρύνει (ἐκ τῶν κακῶν ἢ αἰρετικῶν) συμβουλευῶν καὶ διδάσκων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον: «αἱ κακαὶ συναναστροφαὶ διαφθείρουν τὰ καλὰ ἤθη» καὶ πάλιν «ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ξεχωρισθῆτε, λέγει ὁ Κύριος)... Διὰ τὸ νὰ μὴ βλάψωμεν λοιπὸν πάρα πολὺ τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἅς ἀποφεύγωμεν τὰς συναναστροφὰς των, προσευχόμενοι μόνον καὶ παρακαλοῦντες τὸν φιλόανθρωπον Θεόν, ὁ ὁποῖος θέλει ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ σωθοῦν καὶ νὰ ἔλθουν εἰς πλήρη γνῶσιν τῆς ἀληθείας, διὰ τὸ νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ μὲν ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ τὴν παγίδα τοῦ διαβόλου, ἐπαναφέρῃ δὲ αὐτοὺς εἰς τὸ φῶς τῆς γνώσεως».

37. Μετάφρασις.

«Ὅλα αὐτά, τὰ ὁποῖα ἀνεφέρθησαν ἀπὸ ἡμᾶς, ἀγαπητοί, ὅπως καὶ σεῖς καλῶς γνωρίζετε, στηρίζονται εἰς τὴν θεόπνευστον Γραφήν, συμφώνως πρὸς τὴν ἐρμηνείαν καὶ ὑγιᾶ διδασκαλίαν καὶ διασάφησιν τῶν ἁγίων θεολόγων μας. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς ἡμᾶς, ὅταν ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἐξήγησιν (ἐρμηνείαν), νὰ ἐνοήσωμεν ἢ νὰ κατανοήσωμεν ἢ νὰ ἐρμηνεύσωμεν τελείως κάτι ἄπο τοὺς λόγους τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, παρὰ μόνον σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψιν τῶν θεολόγων (Πατέρων), οἱ ὁποῖοι ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἔχουν ἐπιδοκιμασθῆ ἀπὸ τὰς ἁγίας συνόδους ὡς κατάλληλοι πρὸς τὸν εὐσεβεῖ αὐτὸν σκοπὸν, διὰ τὸ νὰ μὴ στριφογυρίζῃ ὁ νοῦς μας ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ Πρωτεύως, ἀφοῦ ἡμεῖς ἀπομακρυνώμεθα ἀπὸ τὴν ὀρθὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἀληθῆ σοφίαν καὶ σύνεσιν. Ἄλλὰ, θὰ ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ εἴπῃ, ποία ἐπαναφορὰ εἰς τὴν ὀρθὴν θέσιν θὰ ὑπάρξῃ εἰς αὐτοὺς, ποία; Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐξῆς: τίποτε νὰ μὴ μεταχειριζώμεθα ἢ νὰ μὴ παραδεχώμεθα εἰς τὸν νοῦν μας ἀντιθέτως πρὸς ὅσα ἔχουν διαταχθῆ ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους καὶ τὰς ἁγίας συνόδους. Διότι ὁποῖος φυλάσσει ὀρθῶς τὸν ὄρον αὐτόν, θὰ εἶναι σύντροφος μαζὶ

— ἔρχομαι, ὀρμῶ ἐναντίον. — ἀναίδην ἀντὶ τοῦ ἀνέδην = ἀνεμποδίστως, ἐλευθέρως, ἀχαλινώτως.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις**: ἅπαντα ταῦτα· ὅλαι αἱ ἀλήθειαι τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, τὰς ὁποίας προηγουμένως ἀναφέρει ἡ α' ἀπόκρισις τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β'. — **Πρωτεύς**: θαλασσία θεότης, ποὺ προσελάμβανεν ἀλληλοδιαδόχως διαφόρους μορφάς.

τούτον τὸν ὄρον φυλάττων ὀρθῶς, συγχορευτῆς ἡμῶν ἔσται, συγκοινωνός καὶ ὁμόπιστος. Ὁ γὰρ τοὺς προειρημένους κανόνας ἀπαναιόμενος καὶ κατὰ τῶν ἀποστόλων ὁμόσε χωρῶν καὶ κατὰ τῶν ἀγίων ἀναίδη φερόμενος ἀποστόλων, τίνα ἂν σχολίη πρὸς ἡμᾶς κοινωνίαν; Τίς δὲ μερὶς μεθ' ἡμῶν ἔσται τούτῳ; ».

μας, θὰ ἐπικοινωνῆ μαζί μας καὶ θὰ ἔχη τὴν ἰδίαν πίστιν μὲ ἡμᾶς. Διότι ὅποιος ἀπαρνεῖται τοὺς κανόνας, περὶ τῶν ὁποίων ἔχομεν ὁμιλήσει προηγουμένως, καὶ ὁρμᾷ ἐναντίον τῶν ἀποστόλων καὶ συμπεριφέρεται ἀνεμποδίστως ἐναντίον τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ποίαν ἐπικοινωνίαν θὰ ἡμπεροῦσε νὰ ἔχη πρὸς ἡμᾶς; Ποῖον δὲ μερίδιον θὰ ἔχη αὐτὸς μαζί μας;».

Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.
 Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας καὶ Βιβλιοθηκονομίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.
 Μετεώρων.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ
ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε' ΤΑΞΙΝ

(ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ — ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ)

Α' ΚΕΙΜΕΝΑ

38. Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

(Ίωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

«Κάλλιστον καὶ ψυχοφελέστατον ἐρευνᾶν τὰς θείας Γραφάς. Ὡσπερ γὰρ δένδρον, παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων πεφυτευμένον, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, τῇ θείᾳ ἀρδευομένη Γραφῇ, πιαίνεται καὶ καρπὸν ὤριμον δίδωσι πίστιν ὀρθόδοξον καὶ ἀειθαλέσι τοῖς φύλλοις, ταῖς θεαρέστοις φημὶ ὠραίζεται πράξεις. Πρὸς τε γὰρ προᾶξιν ἐνάρετον καὶ θεωρίαν ἀθόλωτον ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν ρυθμιζόμεθα. Πάσης γὰρ ἀρετῆς παράκλησιν καὶ κακίας ἀπάσης ἀποτροπὴν ἐν ταύταις εὐρίσκομεν... Κρούσωμεν τοίνυν εἰς τὸν κάλλιστον παράδεισον τῶν Γραφῶν, τὸν εὐώδη, τὸν γλυκύτατον, τὸν ὠραιότατον, τὸν παντοίοις τῶν νοερῶν θεοφόρων ὀρνέων κελαδήμασι περιηχοῦντα ἡμῶν τὰ ὦτα, τὸν ἀπτόμενον ἡμῶν τῆς καρδίας καὶ λυπουμένην μὲν παρακαλοῦντα, θυμουμένην δὲ κατευνάζοντα καὶ χαρᾶς αἰδίου ἐμπιπλῶντα, τὸν ἐπιβιβάζοντα ἡμῶν τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὰ χρυσαυγῆ μετάφρενα τῆς θείας Περιστερᾶς καὶ ὑπέρλαμπρα, καὶ ταῖς φανωτάταις αὐτῆς πτέρυξι πρὸς τὸν Μονογενῆ Υἱὸν καὶ κληρονόμον τοῦ φυτουργοῦ τοῦ νοητοῦ ἀμπτε-

38. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Δαμασκηνοῦ «Ἐκθεσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως» (Ἐ.Π. 94, 1176).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : πιαίνω = παχύνω· τρέφω. — ἀπτομαι = ἐγγίζω· ἐπιδρῶ· ἐπιενεργῶ· συγκινῶ. — τὰ μετάφρενα = τὰ νῶτα. — χρυσαυγῆς = ἐκπέπτων χρυσοῦν λάμπιν. — φανός, ἡ, ὄν = φωτεινός, λαμπρός. — ἐκκακέω-ῶ = ἀποδειλιῶ, χάνω τὸ θάρρος μου, λιποψυχῶ. — διαγιγνώσκω = ξεχωρίζω, διακρίνω ἐπακριβῶς. — ἀδολεσχέω-ῶ = ἀργολογῶ, φλυαρῶ, ὀμιλῶ πολυῶ.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ὡσπερ γὰρ δένδρον, παρὰ τὰς διεξόδους... ψαλμ. α', 3. — μὴ ἐκκακῆσωμεν κρούοντες· πρβλ. Ὀριγέ- νους «περὶ τοῦ μὴ ἐκκακεῖν ἐν τῇ ἀναγνώσει τῆς θείας Γραφῆς τὸν μὴ

Β' ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΙΣ

38. Μετάφρασις.

«Εἶναι πάρα πολὺ ὠραῖον καὶ πάρα πολὺ ὠφέλιμον διὰ τὴν ψυχὴν νὰ μελετῶμεν προσεκτικὰ τὰς θείας Γραφάς. Διότι καθὼς ἀκριβῶς ἓνα δένδρον, ποῦ ἔχει φυτευθῆ ἐκεῖ ὅπου τρέχουν καὶ χύνονται ἀφθονά νερά, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ, ὅταν ποτίζεται μὲ τὴν θείαν Γραφήν, τρέφεται καὶ παράγει ὡς ὄριμον καρπὸν πίστιν ὀρθόδοξον καὶ ἐξωραϊζεται μὲ καταπράσινα πάντοτε φύλλα —θέλω νὰ εἶπω— μὲ θαυράστους πράξεις. Διότι ἀπὸ τὰς ἁγίας Γραφάς λαμβάνομεν κατεύθυνσιν καὶ πρὸς τὴν ἐνάρετον πρᾶξιν καὶ πρὸς τὴν καθαρὰν θεωρίαν. Διότι μέσα εἰς αὐτὰς εὐρίσκομεν παρόρμησιν διὰ κάθε ἀρετὴν καὶ ἀπόκρουσιν ὅλης τῆς κακίας... Ἄς κτυπήσωμεν λοιπὸν τὴν πόρταν εἰς τὸν πάρα πολὺ ὁμορφον παράδεισον τῶν Γραφῶν, τὸν εὐάδην, τὸν γλυκύτετον, τὸν ὠραιότατον, ἐκεῖνον, ποῦ μεταδίδει εἰς τὰ αὐτιά μας ἀπὸ τριγύρω εὐχαρίστους ἤχους μὲ τὰ παντὸς εἶδους κελαδήματα τῶν πνευματικῶν θεοφόρων πτηνῶν, ἐκεῖνον, ποῦ συγκινεῖ τὴν καρδίαν μας, καί, ὅταν μὲν εἶναι λυπημένη, τὴν παρηγορεῖ, ὅταν δὲ εἶναι ὠργισμένη, τὴν γαληνεύει καὶ τὴν γεμίζει μὲ παντοτεινὴν χαρὰν, ἐκεῖνον, ποῦ ἀνεβάζει τὴν διάνοιάν μας ἐπάνω εἰς τὰ νῶτα τῆς θείας Περιστεράς, τὰ ὁποῖα ἀκτινοβολοῦν μὲ χρυσᾶς ἀνταυγείας καὶ εἶναι ὀλόλαμπρα, καὶ ποῦ μὲ τὰ φωτεινὰ πτερά της μᾶς μεταφέρει πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς τὸν Μονογενῆ Υἱὸν καὶ κληρονόμον ἐκεῖνου, ὁ ὁποῖος ἐφύτευσε καὶ καλλιεργεῖ τὸν ἀόρατον πνευματικὸν ἀμπελῶνα, καὶ (τέλος ἐκεῖνον τὸν παράδεισον) ποῦ δι' Αὐτοῦ (τοῦ Υἱοῦ) μᾶς φέρει κοντὰ εἰς τὸν Πατέρα τῶν φώτων. Ἄλλ' ἄς μὴ κτυπήσωμεν τὴν πόρταν (τοῦ παραδείσου αὐτοῦ) ἀμελῶς, ἀλλὰ μᾶλλον προθύμως καὶ μὲ ἐπιμο-

συνιέντα τὸ σκοτεινὸν τῶν ἐν αὐτῇ αἰνιγμάτων καὶ παραβολῶν» (Ἐ.Π. 12, 917-922). — «ἐπερώτησον...» Δευτ. λβ', 7. — τὸν πατέρα... τοὺς πρεσβυτέρους· δι' ἡμᾶς τοὺς Ὀρθοδόξους μόνον μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας εἶναι δυνατὸν νὰ ἐρμηνεύσωμεν ἱκανοποιητικῶς τὴν Ἁγίαν Γραφήν.

λῶνος ἀνάγοντα, καὶ δι' Αὐτοῦ τῷ Πατρὶ τῶν φώτων προσάγοντα. Ἄλλὰ μὴ παρέργως κρούσωμεν, προθύμως δὲ μᾶλλον καὶ ἐπιμόνως. Μὴ ἐκκακίσωμεν κρούοντες. Οὕτω γὰρ ἡμῖν ἀνοιγῆσεται. Ἐὰν ἀναγνώμεν ἅπαξ καὶ δις καὶ μὴ διαγνώμεν, ἃ ἀναγιγνώσκωμεν, μὴ ἐκκακίσωμεν· ἀλλ' ἐπιμείνωμεν, ἀδολεσχήσωμεν, ἐρωτήσωμεν « ἐπερωτήσον γὰρ, φησί, τὸν πατέρα σου καὶ ἀναγγελεῖ σοι τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ ἐροῦσί σοι ».

39. Η ΙΕΡΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα ἅπερ ἀμφοτέρα τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέβειαν. Καὶ τούτοις οὐδεὶς ἀντερεῖ, οὐκοῦν ὅστις γε κατὰ μικρὸν γοῦν θεσμῶν ἐκκλησιαστικῶν πεπειραται. Εἰ γὰρ ἐπιχειρήσαιμεν τὰ ἄγραφα τῶν ἐθνῶν ὡς μὴ μεγάλην ἔχοντα τὴν δύναμιν παραιτεῖσθαι, λάθοιμεν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ καιρία ζημοῦντες τὸ Εὐαγγέλιον· μᾶλλον δὲ εἰς ὄνομα ψιλὸν περιϊστῶντες τὸ κήρυγμα. Οἶον (ἵνα τοῦ πρώτου καὶ κοινοτάτου πρώτον μνησθῶ)

39. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Μεγ. Βασιλείου « περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος » (Ἐ.Π. 32, 188).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : ἐν μυστηρίῳ = μὲ μυστικὴν, ἀπόρητον (ἄγραφον) συνθήειαν. — γε = τοῦλάχιστον. — γοῦν = γ' οὖν = τοῦλάχιστον, λοιπόν, ἐπὶ τέλους. — εἰ γὰρ ἐπιχειρήσαιμεν... λάθοιμεν ἂν· ὑποθετικὸς λόγος γ' εἰδους, ἐκφράζων ἀπλήν σκέψιν τοῦ λέγοντος· ἢ ὑπόθεσις ἐκφράζεται διὰ εἰ καὶ εὐκτικῆς, ἢ δὲ ἀπόδοσις μὲ δυνητικὴν εὐκτικὴν. — λανθάνω ζημιῶν = λεληθότως, ἀπαρατηρήτως, μυστικά ἐπιφέρω ζημίαν, βλάπτω. — περιϊσθημι = στήνω ὀλόγυρα· μετατρέπω, μεταβάλλω. — κατασημαίνομαι = κάνω κάτι νὰ σφραγισθῆ καλῶς. — τύπος = ἀποτύπωμα, σημεῖον. — ἡλπικα· παρακείμενος, πού δεικνύει ἰσχὺν καὶ εἰς τὸ παρόν. — τετράφθαι· ἀπαρέμφ. τοῦ παθ. παρακ. τοῦ ρ. τρέπω = στρέφω, κατευθύνω. — καταλείπω = ἀφήνω ὀπίσω· κληροδοτῶ, ἀφήνω ὡς κληρονομίαν. — ἀνάδειξις = ἀνακήρυξις· τελετὴ ἐπισημῶ ἀναγνωρίσεως ἢ καθιερώσεως· ἀρα ἐδῶ = καθγιασμός. — ἐπιμνησκομαί τινος = μνείαν ποιοῦμαι περὶ τινος, μνημονεύω τινός, ἀναφέρω περὶ τινος.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : ἀμφοτέρα τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει· ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς, οἱ ὅποιοι συχνάκις ἐξαίρουν τὴν παράδοσιν ὑπεράνω τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Προτεστάντας,

νήν. Ἄς μὴ χάσωμεν τὸ θάρρος μας, καθὼς κρούομεν. Διότι μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ μᾶς ἀνοιγῆ ἡ θύρα. Ἐὰν ἀναγνώσωμεν μίαν φοράν καὶ δύο φορές καὶ δὲν ἐνόησωμεν ἀκριβῶς ἐκεῖνα, ποῦ ἀναγινώσκωμεν, ἄς μὴ λιποψυχήσωμεν· ἀλλ' ἄς ἐπιμεινώμεν, ἄς ὀμιλήσωμεν πολὺ, ἄς ἐρωτήσωμεν. Διότι, λέγει (ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ) «ζήτησε νὰ μάθῃς ἀπὸ τὸν Πατέρα σου, καὶ (αὐτὸς) θὰ σοῦ καταστήσῃ τὰ πράγματα γνωστά· ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ (αὐτοὶ) θὰ σοῦ εἴπουν (σχετικῶς)».

39. Μετάφρασις.

«Ἀπὸ τὰ δάγματα καὶ τὰ κηρύγματα, τὰ ὅποια ἔχουν φυλαχθῆ μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἄλλα μὲν ἔχομεν (παραλάβει) ἀπὸ τὴν γραπτὴν διδασκαλίαν, ἄλλα δέ, ἀφοῦ μετεδόθησαν εἰς ἡμᾶς κατὰ μυστικὴν (ἄγραφον) συνήθειαν, τὰ ἐδέχθημεν ἐκ τῆς παραδόσεως τῶν ἀποστόλων· βεβαίως καὶ τὰ δύο ἔχουν τὴν ἴδιαν δύναμιν διὰ τὴν εὐσέβειαν. Καὶ εἰς αὐτὰ κανεῖς δὲν θὰ ἔχῃ ἀντίρρησην, κανεῖς βέβαια, ὁ ὅποιος ἔχει λάβει τοῦλάχιστον ἔστω καὶ μικρὰν πείραν τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν. Διότι ἐὰν θὰ ἐπεχειρούσαμεν νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὰ ἄγραφα ἀπὸ τὰ ἔθιμα, διότι δῆθεν δὲν ἔχουν μεγάλην δύναμιν, χωρὶς νὰ ἀντιληφθῶμεν (ἀπαρητήτως) θὰ ἐζημιώναμεν εἰς αὐτὰ τὰ σπουδαιότερα (πλέον εὐαίσθητα) σημεῖα τὸ Εὐαγγέλιον· μᾶλλον δὲ θὰ μετεβάλλομεν τὸ κήρυγμα εἰς ἀπλήν (ἀπογυμνωμένην) ὀνομασίαν. Παραδειγματος χάριν, (διὰ νὰ ἐνθυμηθῶ τὸ πρῶτον καὶ πάρα πολὺ γνωστὸν εἰς ἔλους), ποῖος εἶναι ἐκεῖ-

οἱ ὅποιοι ἀπορρίπτουν τὴν ἱερὰν παράδοσιν, διὰ τοὺς Ὀρθοδόξους ἡ ἱερὰ παράδοσις ὡς πηγὴ τῶν δογματικῶν καὶ ἠθικῶν ἀληθειῶν ἔχει τὸ ἴδιον κύρος πρὸς τὴν Ἁγίαν Γραφήν. — τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματα... τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας: ὁ Μ. Βασίλειος ἐννοεῖ τοὺς ὑπὸ τοῦ ἱερέως λεγομένους κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν λόγους: «...δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν· κατὰπεμψον τὸ Πνεῦμά Σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον Σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον Αἷμα τοῦ Χριστοῦ Σου, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί Σου τῷ Ἁγίῳ». — ποτηρίου τῆς εὐλογίας: τὸ ποτήριον, διὰ τὸ ὅπολον ὁ Κύριος κατὰ τὴν ἐσπέραν τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου ἀπηύθυνεν εὐχαριστήριον προσευχὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὐλογῶν αὐτὸν δι' αὐτό. — ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες: πρβλ. Α' Κορ. ια', 2, 34. Κατὰ τὸν Ἐπιφάνειον «τὰ μὲν ἐν γραφαῖς, τὰ δὲ ἐν παραδόσει παρῆδωκαν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι» ('Ε.Π. 41, 1047). Καὶ κατὰ τὸν Χρυσόστομον «ἔῃλον ὅτι οὐ πάντα δι' ἐπιστολῆς παρεδίδοσαν, ἀλλὰ πολλὰ καὶ ἀγράφως· ὁμοίως δὲ κακεῖνα καὶ ταῦτ' ἔστιν ἀξίόπιστα».

τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠλπικότας κατασημαίνεσθαι τὶς ὁ διὰ γραμματος διδάξας ; Τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχὴν ποῖον ἐδίδαξεν ἡμᾶς γράμμα ; Τὰ τῆς ἐπικλήσεως ρήματα ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας τὶς τῶν ἁγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν ; Οὐ γὰρ δὴ τούτοις ἀρκούμεθα, ὧν ὁ Ἀπόστολος ἢ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπεμνήσθη, ἀλλὰ καὶ προλόγοι καὶ ἐπιλέγοι ἐτέρα, ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον τὴν ἰσχύον, ἐκ τῆς ἀγάφου διδασκαλίας παραλαβόντες ».

40. Η ΜΕΡΙΚΗ ΓΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑΤΩΝ (Γρηγορίου Νύσσης).

« Ἡ θεία φύσις αὐτῆ καθ' ἑαυτὴν ὅ,τι ποτὲ κατ' οὐσίαν ἐστὶ, πάσης ὑπέρεκκεται καταληπτικῆς ἐπινοίας, ἀπρόσιτος καὶ ἀπροσπέλαστος οὐσα ταῖς στοχαστικαῖς ἐπινοίαις, καὶ οὕτω τις ἀνθρώποις πρὸς τὴν τῶν ἐκλήπτων κατανόησιν ἐξεύρηται δύναμις· οὐδὲ τις ἔφοδος καταληπτικῆ τῶν ἀμηχάνων ἐπενοήθη. Διὸ καὶ ἀνεξιχνίαστους τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ ὁ μέγας ὀνομάζει Ἀπόστολος, σημαίνων διὰ τοῦ λόγου τὸ ἀνεπίβατον εἶναι λογισμοῖς τὴν ὁδὸν ἐκείνην, ἢ πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς

40. Περικοπή ἐκ τοῦ στ' λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης εἰς τοὺς μακαρισμοὺς. Ὁ λόγος οὗτος ἐρμηνεύει τὸν μακαρισμὸν « Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται » (Ε.Π. 44,1268).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** **καταληπτικός** = ὁ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ τι. — **ἔφοδος** (ἦ) = ὁδός, προσέγγισις. — **ἀμηχανος**, **ον** = αὐτός, διὰ τὸν ὅποιον δὲν ὑπάρχει μηχανή, μέσον ἐπιτεύξεως· ἀδύνατος, ἀπραγματοποίητος, ἀκατόρθωτος· ἀσύλληπτος. — **ἀνεξιχνίαστος** = αὐτός, τὸν ὅποιον δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐξιχνιάσῃ, νὰ εὕρῃ παρακολουθῶν τὰ ἴχνη του, ἄρα νὰ διευκρινίσῃ, νὰ ἐξακριβώσῃ. — **ἀνεπίβατος** = ἀπρόσιτος, ἀπροσπέλαστος. — **στοχαστικῶς** = μὲ τὸν τρόπον τοῦ συμπεραίνειν. — **φύσις** = ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη ὑπόστασις ἐνὸς ὄντος, ἢ φυσικὴ αὐτοῦ κατάστασις καὶ μορφή· ἡ οὐσία· τὸ σύνολον τῶν ὄντων τῆς δημιουργίας. — **κόσμος** = τάξις, εὐταξία, εὐκοσμία· εὐτακτος διάταξις. — **ἀνατυπόμαι-οὔμαι** = ἀναπαριστῶ εἰς τὴν διανοίαν, εἰς τὴν φαντασίαν.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** ἀπρόσιτος· ἀπροσπέλαστος· ἀνεπίβατον... πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς θείας οὐσίας· ὁ Γρηγόριος Νύσσης τονίζει, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν αὐτὴν ταύτην τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ κατὰ

νος, πού γραπτῶς μᾶς ἐδίδαξε νὰ σφραγίζωνται (σημειώνωνται) μὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐλπίζουν εἰς τὸ ἔνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ; Ποῖον γραπτὸν ἔργον μᾶς ἐδίδαξε τὸ νὰ εἴμεθα ἐστραμμένοι πρὸς ἀνατολὰς κατὰ τὴν προσευχήν; Ποῖος ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἔχει ἐγγράφως κληροδοτήσει εἰς ἡμᾶς τοὺς λόγους τῆς ἐπικλήσεως διὰ τὸν καθαγιασμόν τοῦ ἄρτου τῆς (θείας) Εὐχαριστίας καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας; Διότι δὲν ἀρκοῦμεθα εἰς αὐτά, διὰ τὰ ὁποῖα ἀνέφερον ὁ Ἀπόστολος ἢ τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ λέγομεν ἐπὶ πλέον ἄλλα πρὸ αὐτῶν ἢ μετὰ ἀπὸ αὐτά, ἀφοῦ τὰ παρελάβομεν ἀπὸ τὴν ἄγραφον διδασκαλίαν».

40. Μετάφρασις.

«Ὁ,τι εἶναι τέλος πάντων ἡ θεία φύσις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἰς τὴν οὐσίαν της, εὐρίσκειται ὑπεράνω κάθε ἀντιληπτικῆς ἐνεργείας τῆς διανοίας, διότι (ἡ θεία αὐτὴ φύσις) εἶναι ἀπρόσιτος καὶ ἀπροσπέλαστος εἰς τοὺς διανοητικούς στοχασμούς καὶ δὲν ἔχει εὐρεθῆ ἀκόμη διὰ τοὺς ἀνθρώπους μία δύναμις κατάλληλος διὰ τὴν κατανόησιν τῶν εὐρισκομένων ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τῆς ἀντιληπτικῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου· οὔτε ἐπενοήθη κάποια ὁδός, κατάλληλος διὰ τὴν κατανόησιν τῶν ἀσυλλήπτων. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος ὀνομάζει ἀνεξιχνιάστους τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ), φανεράνων μὲ τὸν λόγον αὐτὸν ὅτι εἶναι ἀπρόσιτος εἰς τὰς λογικὰς σχέψεις ἢ ὁδὸς ἐκεῖνη, ἡ ὁποία ὀδηγεῖ πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς θείας οὐσίας. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν τοιοῦτος εἶναι ὡς πρὸς τὴν φύσιν του ἐκεῖνος, πού εἶναι ὑπεράνω πάσης φύσεως, μὲ ἄλλον τρόπον γίνεται καὶ ὄρατος καὶ ἀντιληπτός αὐτός, πού εἶναι καὶ ἄρατος καὶ ἀπερίγραφτος. Πολλοὶ δὲ εἶναι οἱ τρόποι τῆς τοιοῦτου εἴδους κατανόησεως. Διότι εἶναι δυνατὸν καὶ μὲ

τὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνὸν ὁ Θεὸς εἶναι «φῶς τὸ ἀκρότατον καὶ ἀπρόσιτον καὶ ἄρητον, οὔτε νῶ καταληπτὸν οὔτε λόγῳ ρητόν» ('Ε.Π. 36, 364). Καὶ ὁ Μ. Βασίλειος πιστεύει, ὅτι «ἀπερινόητος ἀνθρώπου φύσει καὶ ἄρητος παντελῶς ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ ἀποδέδεικται» ('Ε.Π. 29, 544 - 545). Καθ' ὅλους τοὺς Πατέρας, γνωρίζομεν ὅχι τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν οὐσίαν Αὐτοῦ, «οὐ τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν φύσιν» ('Ιωάννης Δαμασκηνός, 'Ε.Π. 94, 800). — διὰ τῆς ἐμφαινομένης τῷ παντὶ σοφίας... πάντα σοφῶς ὅλοι οἱ Πατέρες μὲ ἄλλους λόγους τονίζουν ὅ,τι ἔλεγε καὶ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ὅστις ἐδίδασκεν, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς μελέτης τῆς κτίσεως, «ὡσπερ γράμμασι διὰ τῆς τάξεως καὶ ἁρμονίας τὸν ἑαυτῆς δεσπότην καὶ ποιητὴν σημαίνουσης καὶ βρώσης» ('Ε.Π. 25, 69).

θείας ουσίας ἄγει. Τοιοῦτος δὲ ὢν κατὰ τὴν φύσιν ὁ ὑπὲρ πᾶσαν φύσιν, ἄλλω λόγῳ καὶ ὀραῖται καὶ καταλαμβάνεται ὁ ἀόρατός τε καὶ ἀπερίγραπτος. Πολλοὶ δὲ οἱ τῆς τοιαύτης κατανοήσεως τρόποι. Ἔστι γὰρ καὶ διὰ τῆς ἐμφαινομένης τῷ παντὶ σοφίας τὸν ἐν σοφίᾳ πάντα πεποιηκότα στοχαστικῶς ἰδεῖν. Καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων δημιουργημάτων ὀραῖται τρόπον τινὰ τῇ διανοίᾳ ὁ δημιουργὸς τοῦ προκειμένου κατασκευάσματος, τὴν τέχνην τῷ ἔργῳ ἐναποθέμενος. Ὁραῖται δὲ οὐχ ἡ φύσις τοῦ τεχνητεύσαντος, ἀλλὰ μόνον ἡ τεχνικὴ ἐπιστήμη, ἣν ὁ τεχνίτης τῇ κατασκευῇ ἐναπέθετο. Οὕτω καὶ πρὸς τὸν ἐν τῇ κτίσει βλέποντες κόσμον, ἔννοιαν οὐ τῆς οὐσίας, ἀλλὰ τῆς σοφίας τοῦ κατὰ πάντα σοφῶς πεποιηκότος ἀνατυπούμεθα ».

41. ΟΙ ΚΑΘΑΡΟΙ Τῆ ΚΑΡΔΙΑ ΒΛΕΠΟΥΝ ΤΟΝ ΘΕΟΝ (Γρηγορίου Νύσσης).

« Ὁ πάσης τῆς κτίσεως καὶ ἐμπαθοῦς διαθέσεως τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν ἀποκαθίρας, ἐν τῷ ἰδίῳ κάλλει τῆς θείας φύσεως καθορᾷ τὴν εἰκόνα... Τῶν γὰρ τῆς ἰδίας φύσεως ἀγαθῶν ὁ Θεὸς ἐνετύπωσε τῇ σῆ κατασκευῇ τὰ μίμηματα, οἷόν τινα κηρὸν σχήματι γλυφῆς προτυπώσας. Ἄλλ' ἡ κακία τῷ θεοειδεῖ χαρακτηῖρι περιχυθεῖσα ἄχρηστον ἐ-

41. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης εἰς τὸν μακαρισμὸν « Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῆ καρδία, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄφονται » (Ἐ.Π. 44, 1269).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : μίμημα = ὁμοίωμα, ἀντίτυπον. — ἐντυπώω-ῶ = ἐγχαράττω. — γλυφῆ = ἡ γλυπτὴ παράστασις. — προτυπώω-ῶ = ἀπεικονίζω, πλάττω σχεδιάζων. — θεοειδής = θεόμορφος, ὁ ὁμοιος πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὴν μορφήν. — χαρακτηρ = τὸ διὰ χαράξεως γεγνημένον σημεῖον· χαρακτηριστικόν. — προκάλυμμα = παραπέτασμα· περίβλημα, σκέπασμα. — ἀποκλύζω = διὰ πλύσεως καθαρίζω, ἀποπλύνω, ξεπλένω καλά. — ἐπιπλάσσω = ἐπιθέτω ἢ ἐπαλείφω κάτι ἐπάνω εἰς κάτι. — εἰ ἀποκλύσειας... ἀναλάμψει· ὑποθετικὸς λόγος τοῦ γ' εἴδους. Εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ ἐνίστε ἢ ἀπόδοσις ἐκφράζεται μὲ ὀριστικὴν. — ἡ ἀκόνη = τὸ ἀκόνι· λείον καὶ σκληρὸν ὄργανον ἐκ λίθου ἢ καὶ ἐξ ἄλλης ὕλης κατάλληλον πρὸς τρόχισμα. — ἰός = δηλητήριον, σκωρία. — στίλβω = λάμπω, ἀκτινοβολῶ. — ἀποξύω = ἀφαιρῶ δι' ἀποξέσεως· ἀφαιρῶ ἐξωτερικὸν περίβλημα. — ἰώδης = ὁμοιος πρὸς σκουριάν. — εὐρώς-ῶτος (ὀ) = ὑγρασία μετὰ σήψεως, μούχλα. — ἐπανθέω-ῶ = ἀνθῶ· σχηματίζομαι, ἐμφανίζομαι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας. — ἀναλαμβάνω = λαμβάνω ἐκ νέου. — τὸ ἀρχέτυπον = ὁ ἀρχικὸς τύπος, τὸ πρότυπον, τὸ ὡς ὑπόδειγμα χρησιμεῖον.

τήν βοήθειαν τῆς σοφίας, ἡ ὅποια φανερώνεται μέσα εἰς τὸ σύμπαν, νὰ ἴδωμεν μὲ λογικὸν συμπέρασμα ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔχει δημιουργήσει ἐν σοφίᾳ τὰ πάντα. Καθὼς ἀκριβῶς καὶ εἰς τὰ ἀνθρώπινα δημιουργήματα μὲ τὴν διάνοιαν γίνεται τρόπον τινὰ ὄρατος ὁ δημιουργὸς τοῦ κατασκευάσματος, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται μπροστά μας, ἀφοῦ ἔβαλε τὴν τέχνην του μέσα εἰς τὸ ἔργον. Δὲν εἶναι δὲ ὄρατὴ ἡ οὐσία τοῦ κατασκευάσαντος, ἀλλὰ μόνον ἡ (εἰδική) τεχνικὴ γνῶσις, τὴν ὅποιαν ὁ τεχνίτης ἔβαλε μέσα εἰς τὸ κατασκευάσμα. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὅταν βλέπωμεν προσεκτικὰ τὴν εὐταξίαν μέσα εἰς τὴν κτίσιν, ἀναπαριστάνομεν μέσα εἰς τὴν διάνοιαν μας ὅχι τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν σοφίαν ἐκεῖνου, ποῦ ἔχει δημιουργήσει τὴν κτίσιν καθ' ὅλα μὲ σοφίαν».

41. Μετάφρασις.

«Ἐκεῖνος, ποῦ ἐκαθάρισε τὴν καρδίαν του ἀπὸ τὰς ἐπιδράσεις ὀλοκλήρου τῆς ὑλικῆς κτίσεως καὶ ἀπὸ τὴν ἐπηρεαζομένην ἀπὸ τὰ πάθη κακὴν διάθεσιν, μέσα εἰς τὴν ἰδικὴν του ψυχικὴν ὁμορφίαν διακρίνει καθαρὰ τὴν εἰκόνα τῆς θείας φύσεως (τοῦ Θεοῦ)... Διότι ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἰδικὴν σου κατασκευὴν ἐνεχάραξε τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀγαθῶν τῆς ἰδικῆς του (θείας) φύσεως, σὰν νὰ ἔπλασε σχεδιάζων τὸ κερὶ μὲ τὸ σχῆμα μιᾶς γλυπτῆς παραστάσεως. Ἄλλ' ἡ ἁμαρτία, ἀφοῦ ἀπλώθηκε γύρω ἀπὸ τὸ θεόμορφον χάραγμα, ἔκαμε διὰ σὲ ἄχρηστον τὸ ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον εἶναι κρυμμένον κάτω ἀπὸ τὰ ἄσχημα περιβλήματα. Ἐὰν λοιπὸν μὲ τὴν προσεκτικὴν ζωὴν ξεπλύνῃς πάλιν τὴν ἀκαθαρσίαν, ἡ ὅποια ἐτέθη ὡς ἐπίχρισμα ἐπάνω εἰς τὴν καρδίαν σου, θὰ λάμπῃ ἐκ νέου εἰς σὲ τὸ θεόμορφον κάλλος. Ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει φυσικὰ νὰ γίνεται εἰς τὸ σίδηρο, ὅταν μὲ τὸ ἀκόνι ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν σκουριάν, (ὥστε) αὐτό, ποῦ πρὸ

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Ἡ ὄλη περικοπὴ ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Γρηγόριος Νύσσης εἶναι μεγάλη φιλοσοφικὴ διάνοια. Οὗτος προχωρεῖ πέραν τοῦ γνωσιολογικοῦ σχήματος τοῦ Ἀριστοτέλους, κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ πηγαὶ τῆς γνώσεως εἶναι δύο, δηλαδὴ ἀφ' ἑνὸς ἢ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐμπειρία καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ ἐπ' αὐτῆς στηριζομένη διανοητικὴ ἐργασία τῆς σκέψεως καὶ τοῦ συλλογισμοῦ. Ὁ Γρηγόριος Νύσσης ἔχει τὴν πλατωνικὴν ἀντίληψιν, ὅτι, ἐκτὸς τῆς κατ' αἴσθησιν ἐμπειρίας καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς στηριζομένης διανοητικῆς ἐργασίας, ὑπάρχει καὶ ἄλλη σημαντικώτερα πηγὴ γνώσεως: ἡ ἐσωτερικὴ ἐμπειρία, τὸ ἐσωτερικὸν βίωμα, ἡ ἀμεσος πνευματικὴ θέα. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς γνώσεως εἶναι κατ' ἐξοχὴν κατάλληλος διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὅποια ἔχει καθαρῆ. Παρομοίαν διδασκαλίαν ἀνέ-

ποίησέ σοι τὸ ἀγαθὸν ὑποκεκρυμμένον τοῖς αἰσχροῖς πρόκαλύμμασιν. Εἰ οὖν ἀποκλύσειας πάλιν δι' ἐπιμελείας βίον τὸν ἐπιπλασθέντα τῇ καρδίᾳ σου ῥύπον, ἀναλάμψει σοι τὸ θεοειδὲς κάλλος. Ὡσπερ ἐπὶ τοῦ σιδήρου γίνεσθαι πέφυκεν, ὅταν δι' ἀκόνης τοῦ ἰοῦ γυμνωθῆ, ὁ πρὸ δ-λίγου μέλας, αὐγὰς τινὰς ἐφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὸν ἥλιον στίλβων καὶ λαμπηρόνας ἐκδίδωσιν, οὕτω καὶ ὁ ἔνδον ἄνθρωπος, ὃν καρδίαν ὀνομάζει ὁ Κύριος, ἐπειδὴν ἀποξύσῃται τὸν ἰώδη ῥύπον τὸν διὰ τοῦ πονηροῦ εὐ-ρῶτος ἐπαυθῆσαντα τῇ μορφῇ, πάλιν ἀναλήφεται τὴν πρὸς τὸ ἀρχέ-τυπον ὁμοιότητα καὶ ἀγαθὸς ἔσται. Τὸ γὰρ ἀγαθῶ ὅμοιον ἀγαθὸν πάν-τως. Οὐκοῦν ὁ ἑαυτὸν βλέπων, ἐν ἑαυτῷ τὸ ποθούμενον βλέπει καὶ οὕτω γίνεται μακάριος ὁ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, ὅτι πρὸς τὴν ἰδίαν καθα-ρότητα βλέπων, ἐν τῇ εἰκόνι καθορᾷ τὸ ἀρχέτυπον... Καθαρότης γὰρ, ἀπάθεια καὶ κακοῦ παντὸς ἀλλοτριώσις ἢ θεότης ἐστίν. Εἰ οὖν ταῦτα ἐν σοὶ ἔστι, Θεὸς πάντως ἐν σοὶ ἔστιν ».

42. Αἱ ἰδιότητες καὶ τὸ τριαδικὸν τοῦ Θεοῦ

(Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Τὸ ἄκτιστον, τὸ ἄναρχον, τὸ ἀθάνατον ἢ καὶ ἀπέραντον καὶ αἰ-ώνιον, τὸ ἄϋλον, τὸ ἀγαθόν, τὸ δημιουργικόν, τὸ δίκαιον, τὸ φωτιστι-κόν, τὸ ἄτρεπτον, τὸ ἀπαθές, τὸ ἀπερίγραπτον, τὸ ἀχώρητον, τὸ ἀπε-ρίοριστον, τὸ ἀόριστον, τὸ ἀόρατον, τὸ ἀπεριωρότητον, τὸ ἀνευδρές, τὸ αὐτοκρατές καὶ αὐτεξούσιον, τὸ παντοκρατορικόν, τὸ ζωοδοτικόν, τὸ παντοδύναμον, τὸ ἀπειροδύναμον, τὸ ἁγιαστικόν καὶ μεταδοτικόν, τὸ

πτυσαν καὶ ἄλλοι Πατέρες, ὅπως ὁ Αὐγουστίνος εἰς τὴν Δύσιν καὶ πολλοὶ Ἕλλη-νες ἐν τῇ Ἀνατολῇ. — τῶν γὰρ τῆς ἰδίας φύσεως ἀγαθῶν ὁ Θεὸς δὲν εἶναι μόνον ἢ ὑψίστη ὄντολογικὴ πραγματικότητα, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑψίστη ἀξιολογικὴ πραγματικότητα, ἡ πηγὴ ὅλων ἀξιών καὶ ἀγαθῶν, τὸ ὑψιστον ἀγαθόν. — ἐνετύπωσε τῇ σῆ κατασκευῇ τὰ μὴήματα ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ. — εἰ ἀποκλύσειας... ἐπειδὴν ἀποξύσῃται τὸν ἰώδη ῥύπον... ὁ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ· πᾶσαι αἱ ἐκφράσεις ἐνθυμίζουν παρομοίαν παλαιότεραν διδασκαλίαν τοῦ ἀπολογητοῦ Θεοφίλου Ἀντιοχείας (β' αἰών), ὅστις ἔγραφε: « Βλέπεται γὰρ ὁ Θεὸς τοῖς δυναμένοις αὐτὸν ὄραν, ἐπὶ ἅν ἔχωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνεφωμένους τῆς ψυχῆς... Ὡσπερ ἔσοιτρον ἐστιλβωμένον, οὕτω δεῖ τὸν ἄνθρωπον ἔχειν καθαρὰν ψυχὴν... Ὅταν ἡ ἀμαρ-τία ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, οὐ δύναται ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος θεωρεῖν τὸν Θεόν » (ΒΕΠΕΣ 5, 13 - 14). Ταῦτα ἐξηγοῦν διατὶ τὸ κυριώτερον αἴτιον τῆς ἀπιστίας εἶναι ἡ ἑλλειψὶς ἠθικῆς καθαρότητος...

ὀλίγου ἤτο μαῦρον, βγάξει ἐπάνω του μερικὰς ἀνταυγείας καὶ λάμψεις, καθὼς ἀκτινοβολεῖ ἀπέναντι εἰς τὸν ἥλιον, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ὁ Κύριος ὀνομάζει καρδίαν, ὅταν ἀφαιρέσῃ μὲ ἀπόξυσιν τὴν ὁμοίαν πρὸς σκουριὰν ἀκαθαρσίαν, ἢ ὅποια μὲ τὴν κακὴν μούχλαν ἐσχηματίσθῃ ἐπάνω εἰς τὴν μορφήν, θὰ ἀποκτήσῃ ἐκ νέου τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ πρωτότυπον καὶ θὰ εἶναι ἀγαθός. Διότι τὸ ὁμοιον πρὸς τὸ (ἀπόλυτον) ἀγαθὸν εἶναι ἐξ ἅπαντος ἀγαθόν. Λοιπὸν ὅποιος παρατηρεῖ τὸν ἑαυτὸν του, βλέπει μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν του αὐτό, τὸ ὁποῖον ποθεῖ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνεται μακάριος αὐτός πού ἔχει τὴν καρδίαν καθαρὰν ἀπὸ τὸν μολυσμὸν τῆς ἀμαρτίας, διότι, παρατηρῶν προσεκτικὰ τὴν ἰδικὴν του καθαρότητα, μέσα εἰς τὴν εἰκόνα διακρίνει καθαρὰ τὸ ἀρχέτυπον... Διότι ἡ καθαρότης, ἢ ἔλλειψις παθῶν καὶ ἡ ἀποξένωσις ἀπὸ κάθε κακὸν εἶναι ἡ θεότης. Ἐὰν ἔχῃς αὐτά, τότε ὁ Θεὸς ἐξ ἅπαντος ὑπάρχει μέσα σου».

42. Μετάφρασις.

«Τὸ ὅτι δὲν ἐδημιουργήθη, τὸ χωρὶς ἀρχῆς, τὸ ἀθάνατον καὶ ἄπειρον καὶ αἰώνιον, τὸ ἄυλον, τὸ ἀγαθόν, ἡ δημιουργικὴ δύναμις, τὸ δίκαιον, ἡ πηγὴ τοῦ φωτός, τὸ ἀμετάβλητον, τὸ ἐλεύθερον ἀπὸ πάθη, τὸ ἀπερίγραπτον, ἐκεῖνο πού δὲν ἤμπορεῖ νὰ περιληφθῇ εἰς ὀρισμένον χῶρον, τὸ ἀπεριόριστον, τὸ μὴ ἔχον ὄρια, τὸ ἀόρατον, τὸ μὴ καταληπτόν, αὐτὸ πού ἔχει αὐτάρκειαν (δὲν ἔχει ἀνάγκας), τὸ κύριον τοῦ ἑαυτοῦ του (αὐτοκυρίαρχον) καὶ ἐλεύθερον, τὸ ἐξουσιάζον τὰ πάντα, αὐτὸ πού δίδει τὴν ζωὴν, τὸ παντοδύναμον, αὐτὸ πού ἔχει ἄπειρον δύναμιν, ἡ πηγὴ τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῶν δωρεῶν, αὐτὸ πού περιβάλλει καὶ διατηρεῖ εἰς συνοχὴν τὰ σύμπαντα καὶ προνοεῖ δι' ὅλα ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια τὰ ἔχει ἡ θεότης ἐκ φύσεως, χωρὶς νὰ τὰ ἔχῃ λάβει ἀπὸ ἀλλοῦ, ἀλλ' αὐτὴ μεταδίδουσα κάθε ἀγαθὸν εἰς τὰ δημιουργήματά της, ἀναλόγως πρὸς τὴν δεκτικότητα τοῦ καθενὸς ἐξ αὐτῶν.

Τὰ πρόσωπα (αἱ ὑποστάσεις) μένουσιν καὶ κατοικοῦσιν τὸ ἓνα μέσα εἰς

42. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ «Ἐκθεσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως» ('Ε.Π. 94, 860).

Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἀπέραντος = ὁ μὴ περαινώμενος, ὁ ἄπειρος, ὁ τέλειος. — ἀχώρητος = ὁ μὴ δυνάμενος νὰ περιληφθῇ εἰς χῶρον, ἄμετρος, ἄπειρος. — ἀπερινόητος = ὁ μὴ πλήρως νοητός, μὴ καταληπτός. — περιέχω = περιβάλλω. — μονή = διαμονή, παραμονή. — Ἰδρυσις = κτίσις

περιέχειν καὶ συνέχειν τὰ σύμπαντα καὶ πάντων προνοεῖσθαι πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα φύσει ἔχει, οὐκ ἄλλοθεν ἢ θεία φύσις εὐληφύια, ἀλλ' αὐτὴ μεταδιδούσα παντός ἀγαθοῦ τοῖς οἰκείοις ποιήμασι, κατὰ τὴν ἐκάστου δεκτικὴν δύναμιν.

Ἡ ἐν ἀλλήλοις τῶν ὑποστάσεων μονή τε καὶ ἴδρωσις ἀδιάστατοι γὰρ αὐταὶ καὶ ἀνεκφοίτητοι ἀλλήλων εἰσίν, ἀσύγχυτον ἔχουσαι τὴν ἐν ἀλλήλαις περιχώρησιν οὐχ ὥστε συναλείφεσθαι ἢ συγχεῖσθαι, ἀλλ' ὥστε ἔχεσθαι ἀλλήλων. Υἱὸς γὰρ ἐν Πατρὶ καὶ Πνεύματι καὶ Πνεῦμα ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Πατὴρ ἐν Υἱῷ καὶ Πνεύματι, μηδεμιᾶς γινομένης συναλοιφῆς ἢ συμφύσεως ἢ συγχύσεως. Καὶ τὸ ἐν καὶ ταυτὸν τῆς κινήσεως· ἐν γὰρ ἕξαλμα καὶ μία κίνησις τῶν τριῶν ὑποστάσεων· ὅπερ ἐπὶ τῆς κτιστῆς φύσεως θεωρηθῆναι ἀδύνατον.

Ἡ θεία ἔλλαμψις καὶ ἐνέργεια, μία οὖσα καὶ ἀπλή καὶ ἀμερῆς, καὶ ἀγαθοειδῶς ἐν τοῖς μεριστοῖς ποικιλλομένη καὶ τοῖς πᾶσι τὰ τῆς οἰκείας φύσεως συστατικὰ νέμουσα, μένει ἀπλή· πληθυνομένη ἐν τοῖς μεριστοῖς ἀμερίστως καὶ τὰ μεριστὰ πρὸς τὴν ἑαυτῆς ἀπλότητα συνάγουσα καὶ ἐπιστρέφουσα. Πάντα γὰρ αὐτῆς ἐφίεται καὶ ἐν αὐτῇ ἔχει τὴν ὑπαρξιν. Καὶ αὐτὴ μὲν τοῖς πᾶσι τοῦ εἶναι μεταδίδωσι καὶ αὐτὴ ἐστὶ τῶν ὄντων τὸ εἶναι καὶ τῶν ζώντων ἢ ζωῆ καὶ τῶν λογικῶς ὄντων ὁ λόγος καὶ τῶν νοερῶς ὄντων ἢ νόησις. Αὐτὴ ὑπὲρ νοῦν οὖσα, καὶ ὑπὲρ λόγον, καὶ ὑπὲρ ζωὴν, καὶ ὑπὲρ οὐσίαν».

43. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

(Μεγάλου Βασιλείου).

«Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἰστησί μου τὸν λόγον τὸ θαῦμα τῆς διανοίας. Τί πρῶτον εἶπω; Πόθεν ἀρξομαι τῆς ἐξηγήσεως; Ἐλέγξω τῶν ἔξω τὴν ματαιότητα ἢ

διαμονή, κατοικία. — ἀδιάστατος = συνεχής· ἀνευ διαφορᾶς· ἀχώριστος. — ἀνεκφοίτητος = αὐτός πού δὲν ἐξέρχεται, ἀλλὰ διαμένει πάντοτε κατ' οἶκον. — περιχώρησις = ἐνύπαρξις (τῶν τριῶν προσώπων ἐν ἀλλήλοις, κατὰ τὴν ὁποῖαν ταῦτα διακρίνονται καὶ συγχρόνως συνάπτονται εἰς τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας). — συναλείφω = συνενώνω, συγχέω, συγχωνεύω. — σύμφυσις = ἀνάμιξις, σύγχυσις. — σύγχυσις = σύμμιξις, ἀνακάτωμα. — ἕξαλμα = ὄμμα πρὸς τὰ ἔξω. — ἔλλαμψις = ἐπίλαμψις, λάμψις, ἀκτινοβολία. — ἀγαθοειδής = ὁ ἔχων μορφήν τοῦ ἀγαθοῦ. — ποικίλλω = μεταβάλλω διαφοροτρόπως, διαχωρίζω εἰς τὰ διάφορα εἶδη. — ἐφίεμαι = ἀποβλέπω εἰς κάτι· ὀρέγομαι σφοδρῶς, ἐπιθυμῶ κάτι. — οὐσία = τὸ πραγματικῶς ὑπάρχον· τὸ εἶναι.

τὸ ἄλλο· διότι αὐτὰ εἶναι ἀχώριστα καὶ τὸ ἓν δὲν ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ἄλλου, διότι ἐνυπάρχει ἀσυγχύτως τὸ ἓν μέσα εἰς τὸ ἄλλο· εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ συγχωνεύονται ἢ συγχέωνται, ἀλλὰ νὰ ἀλληλοεξαρτῶνται. Διότι ὁ Υἱὸς εἶναι ἐν Πατρὶ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι· καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν Υἱῷ καὶ Πνεύματι, χωρὶς νὰ γίνεται οὐδεμία συγχώνευσις ἢ ἀνάμιξις ἢ σύγχυσις. Καὶ ὑφίσταται μία καὶ ἡ αὐτὴ κίνησις· διότι μία εἶναι ἡ πρὸς τὰ ἔξω ἐνέργεια καὶ μία ἡ κίνησις τῶν τριῶν προσώπων· αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρατηρηθῇ εἰς τὴν φύσιν, ἢ ὅποια ἐδημιουργήθη.

Ἡ θεία ἀκτινοβολία καὶ ἐνέργεια, ποῦ εἶναι μία καὶ ἀπλή καὶ χωρὶς μέρη καὶ ποῦ μεταβάλλεται διαφοροτρόπως εἰς τὰ ἐπὶ μέρους δημιουργήματα ὑπὸ τὴν μορφήν ἀγαθῶν καὶ διανέμει εἰς πάντα τὰ ὄντα τὰ κατάλληλα διὰ τὴν σύστασιν τῆς ἰδικῆς των φύσεως, παραμένει ἀπλή· πολλαπλασιαζομένη εἰς τὰ ἐπὶ μέρους ὄντα χωρὶς νὰ ἡμπορῇ νὰ διαιρεθῇ εἰς μέρη καὶ συγκεντρώνουσα καὶ φέρουσα ὀπίσω πρὸς τὴν ἰδικὴν της ἀπλότητα τὰ ἐπὶ μέρους. Διότι ὅλα ἐπιθυμοῦν αὐτὴν σφοδρῶς καὶ μέσα εἰς αὐτὴν ἔχουν τὴν ὑπαρξίν. Καὶ αὐτὴ μὲν δίδει εἰς ὅλα τὸ εἶναι· καὶ αὐτὴ εἶναι τὸ εἶναι τῶν ὄντων καὶ ἡ ζωὴ τῶν ζώων καὶ τὸ λογικὸν τῶν λογικῶν ὄντων καὶ ἡ νόησις τῶν πνευματικῶν ὄντων. Αὐτὴ, ποῦ ὑπάρχει ὑπεράνω τοῦ νοῦ καὶ ὑπεράνω τῆς λογικῆς δυνάμεως καὶ ὑπεράνω τῆς ζωῆς καὶ ὑπεράνω τοῦ εἶναι».

43. Μετάφρασις.

Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Μοῦ σταματᾷ τὸν λόγον ὁ θαυμασμὸς διὰ τὴν ἐννοίαν (τῆς φράσεως αὐτῆς). Τί νὰ εἶπω πρῶτον; Ἀπὸ ποῦ νὰ ἀρχίσω τὴν ἐξηγήσιν; Νὰ ἐλέγξω τὴν ἀφροσύνην τῶν ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ νὰ ἀνυμνήσω τὴν ἰδικὴν μας ἀλήθειαν;...

Αὐτός, ποῦ συνέγραψε τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, ἀμέσως εἰς

43. Περικοπὴ τῆς πρώτης ἐκ τῶν ἑννέα ὁμιλιῶν τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὴν Ἑξαήμερον (Ἑ.Π. 29, 5-9). Αἱ ὁμιλίαι αὗται διακρίνονται διὰ τὴν καταπληκτικὴν γνῶσιν τῶν δεδομένων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν φύσιν καὶ διὰ τὴν παρατηρητικότητα, μὲ τὴν ὅποιαν ὁ ἱερὸς πατὴρ ἐμελέτα ταύτην.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : διάνοια = σκέψις· ἡ ἐνέργεια τοῦ διανοεῖσθαι· ἐννοία, σημασία λέξεως ἢ ἐκφράσεως ἢ χωρίου. — **ματαιότης** = ἀφροσύνη. — **οἶμαι** = νομίζω, φαντάζομαι. — **ἐπάγω** = προσθέτω. — **ἐξαναλίσκω**

ἀνυμνήσω τὴν ἡμετέραν ἀλήθειαν ;... Ὁ τὴν κοσμοποιτῶν συγγραφέων εὐθὺς ἐν τοῖς πρώτοις ρήμασι τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ τὴν διάνοιαν ἡμῶν κατεφώτισεν, εἰπὼν: **Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός.** Τὶ καλὴ ἡ τάξις ; Ἀρχὴν πρώτων ἐπέθηκεν, ἵνα μὴ ἀναρχον αὐτὸν οἰηθῶσιν τινες· εἶτα ἐπήγαγε τὸ **Ἐποίησεν**, ἵνα δειχθῇ, ὅτι ἐλάχιστον μέρος τῆς τοῦ δημιουργοῦ δυνάμεώς ἐστι τὸ ποιηθέν. Ὡς γὰρ ὁ κεραμεύς, ἀπὸ τῆς αὐτῆς τέχνης μυρία διαπλάσας σκεύη, οὔτε τὴν τέχνην οὔτε τὴν δύναμιν ἐξανήλωσεν· οὕτω καὶ ὁ τοῦ παντός τούτου δημιουργός, οὐκ ἐν κόσμῳ σύμμετρον τὴν ποιητικὴν ἔχων δύναμιν, ἀλλ' εἰς τὸ ἀπειροπλάσιον ὑπερβαίνουσαν, τῇ ροπῇ τοῦ θελήματος μόνη εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε τὰ μεγέθη τῶν ὄρωμένων. Εἰ οὖν καὶ ἀρχὴν ἔχει ὁ κόσμος καὶ πεποιήται, ζήτει, τίς ὁ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ δούς καὶ τίς ὁ ποιητής... Ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἄφθονος ἀγαθότης, τὸ ἀγαπητὸν πᾶσι τοῖς λόγου μετεिल्φόσι, τὸ πολυπόθητον κάλλος, ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, τὸ νοερὸν φῶς, ἡ ἀπρόσιτος σοφία, οὗτος **ἐποίησεν ἐν ἀρχῇ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν...** Προαναφώνησις τῶν περὶ συντελείας δογμάτων καὶ περὶ τῆς τοῦ κόσμου μεταποιήσεως, τὰ νῦν ἐν βραχέσι κατὰ τὴν στοιχείωσιν τῆς θεοπνεύστου διδασκαλίας παραδιδόμενα. **Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός.** Τὰ ἀπὸ χρόνου ἀρξάμενα πᾶσα ἀνάγκη καὶ ἐν χρόνῳ συντελεσθῆναι ».

44. Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΣ

(Μεγάλου Ἀθανασίου).

« Ἐπεὶ οὖν οὐκ ἀταξία ἀλλὰ τάξις ἐστὶν ἐν τῷ παντί, καὶ οὐκ ἀμετρία ἀλλὰ συμμετρία, καὶ οὐκ ἀκοσμία ἀλλὰ κόσμος καὶ κόσμου παναομόνιος σύνταξις· ἀνάγκη λογίζεσθαι καὶ λαμβάνειν ἔννοιαν τοῦ

= δαπανῶν τελείως, ἐξοδεύω τελείως, ἐξαντλῶ. — σύμμετρος = ἀκριβῶς κατὰλληλος. — οἱ λόγου μετεिल्φότες = οἱ ἔχοντες λάβει λογικόν, τὰ λογικά ὄντα. — στοιχείωσις = στοιχειώδης διδασκαλία.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : « Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν... » Γεν. α', 1. — ὁ τὴν κοσμοποιτῶν συγγραφέων· δηλαδὴ ὁ Μωϋσῆς. — συντελείας... μεταποιήσεως· πρβλ. Ψαλμ. ρα', 26· Ἦσ. λδ', 4 καὶ να', 6· Β' Πέτρ. γ', 7, 10, 13.

44. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Μ. Ἀθανασίου « κατὰ Ἑλλήνων » (δηλαδὴ ἐναντίον τῶν εἰδωλολατρῶν) ('Ε.Π. 25, 76).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : σύνταξις = ἡ κατὰ τάξιν διευθέτησις, συγκρότησις. — αὐ = ἀκόμη, προσέτι. — πρυτανεύω = κυβερνῶ· ἄρχω· κα-

τοὺς πρῶτους λόγους ἐφώτισε τελείως τὴν διάνοιάν μας μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, διότι εἶπεν· Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός. Πόσον ὠραία εἶναι ἡ τάξις; Ὡμίλησε πρῶτον διὰ τὴν ἀρχήν, διὰ νὰ μὴ φανταστοῦν μερικοὶ ὡς ἀναρχον αὐτόν (δηλαδὴ τὸν κόσμον). ἔπειτα προσέθεσε τὸ Ἐποίησε, διὰ νὰ φανερωθῇ, ὅτι αὐτό, πού ἐδημιουργήθη, εἶναι ἐλαχίστη ἐκδήλωσις τῆς δυνάμεως τοῦ δημιουργοῦ. Διότι ὅπως ὁ ἀγγειοπλάστης, πού κατεσκεύασε μὲ τὴν ἰδίαν τέχνην ἀναρίθμητα σκεύη, οὔτε τὴν τέχνην, οὔτε τὴν δύναμιν (του) ἐξήντησε· τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἔχει δημιουργικὴν δύναμιν ὄχι μόνον ἀκριβῶς κατάλληλον (ἐπαρκοῦσαν) διὰ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς κόσμου, ἀλλὰ ἀπειροπλασίως ἀνωτέραν, μὲ μόνην τὴν ἐλαχίστην κίνησιν τῆς θελήσεώς του ἔφερεν εἰς τὴν ὑπαρξιν τοὺς ὄγκους αὐτῶν, τὰ ὁποῖα βλέπομεν. Ἐὰν λοιπὸν ὁ κόσμος ἔχη ἀρχὴν καὶ ἔχη δημιουργηθῆ, νὰ ἐξετάζῃς νὰ μάθῃς ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, πού τοῦ ἔδωσε τὴν ἀρχήν, καὶ ποῖος εἶναι ὁ δημιουργός του... Ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἀφθονος ἀγαθότης, ἐκεῖνο πού εἶναι ἀγαπητὸν εἰς ὅλα τὰ λογικὰ ὄντα, τὸ πολυπόθητον κάλλος, ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, τὸ αὐλον φῶς, ἡ ἀπλησίαστος σοφία, αὐτὸς ἐδημιούργησεν εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν... Αὐτά, πού τώρα μεταδίδονται δι' ὀλίγων σύμφωνα μὲ τὴν στοιχειώδη θεόπνευστον διδασκαλίαν, εἶναι μία προαναγγελία τῶν δογμάτων περὶ τῆς συντελείας καὶ τοῦ μετασχηματισμοῦ τοῦ κόσμου. Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός. Ὅσα ἤρχισαν εἰς ὠρισμένον χρόνον εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον καὶ νὰ τελειώσουν εἰς ὠρισμένην χρονικὴν στιγμὴν».

44. Μετάφρασις.

Ἄπειδὴ λοιπὸν μέσα εἰς τὸ σύμπαν δὲν ὑπάρχει ἀταξία, ἀλλὰ τάξις, καὶ ὄχι ἔλλειψις μέτρου, ἀλλὰ συμμετρία, καὶ ὄχι χάος, ἀλλὰ εὐταξία καὶ γεμάτη ἀπὸ ἀρμονίαν συγκρότησις τοῦ κόσμου· πρέπει νὰ σκεπτῶμεθα καὶ νὰ ἀποκτῶμεν ἔννοιαν τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος συνέδεσε καὶ ἐστε-

πιστῶ δυνατόν κάτι πρὸς χάριν κάποιου. — εἰ θεωρήσαιμεν... εἰ βλέπομεν, πάντως ἐννοοῦμεν· ὑποθετικὸς λόγος γ' εἶδους.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπὴ αὕτη παρουσιάζει παραστατικῶς μὲ ὠραίαν παρομοίωσιν τὴν θείαν πρόνοιαν ὡς διακυβέρνησιν τοῦ κόσμου, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται ἡ τάξις καὶ ἡ ἀρμονία τοῦ σύμπαντος.

ταῦτα συναγαγόντος καὶ συσφίγγαντος Δεσπότη. Κἄν γὰρ μὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρᾶται, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τάξεως καὶ συμφωνίας τῶν ἐναντίων, ἐννοεῖν ἐστὶ τὸν τούτων ἄρχοντα καὶ κοσμήτορα καὶ βασιλέα. "Ὡσπερ γὰρ πόλιν ἐκ πολλῶν καὶ διαφορῶν ἀνθρώπων συνεστῶσαν, μικρῶν καὶ μεγάλων, καὶ πλουσίων αὐτῶν καὶ πενήτων, καὶ πάλιν γερόντων καὶ νεωτέρων, καὶ ἀρσένων καὶ θηλέων, εἰ θεωρήσαιμεν εὐτάκτως οἰκουμένην, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ διαφορούς μὲν ὄντας, ὁμοιοῦντας δὲ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ μήτε τοὺς πλουσίους κατὰ τῶν πενήτων, μήτε τοὺς μεγάλους κατὰ τῶν μικρῶν, μήτε τοὺς νέους κατὰ τῶν γερόντων γιγνομένους, ἀλλὰ πάντας κατὰ τὴν ἰσομοιρίαν εἰρηνεύοντας· εἰ ταῦτα βλέπομεν, πάντως ἐννοοῦμεν, ὅτι ἄρχοντος παρουσία τὴν ὁμόνοιαν προταυεῦει, κἄν μὴ ὁρῶμεν αὐτόν. Ἡ μὲν γὰρ ἀταξία ἀναρχίας ἐστὶ γνώρισμα· ἡ δὲ τάξις τὸν ἡγεμονεύοντα δείκνυσιν... Οὕτως ἐν τῇ τοῦ παντός τάξει καὶ ἁμονίᾳ τὸν τοῦ παντός ἡγεμόνα νοεῖν ἀνάγκη Θεόν, καὶ τοῦτον ἓνα καὶ οὐ πολλούς».

45. Η ΣΥΝΤΗΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Καλύβην μικρὰν ἐπέζησά τις ἐν ταῖς ἀμπέλοις καὶ τοῦ καρποῦ συναϊθεύοντος ἀφῆκεν ἔρημον, καὶ οὐδὲ δύο πολλάκις ἡμέρας διαμένει, ἀλλὰ διαλύεται καὶ καταπίπτει ταχέως. Εἶτα καλύβη μὲν οὐκ ἂν σταίη χωρὶς τοῦ προνοούντος, δημιουργήματα δὲ τοσοῦτον οὕτω καλὸν καὶ θαυμαστόν, καὶ νόμοι νυκτός καὶ ἡμέρας, καὶ ὥρων ἐνηλλαγμένα χρο-

45. Περικοπή τῆς 10ης ἐκ τῶν 21 ὁμιλιῶν τοῦ Χρυσοστόμου «εἰς τοὺς ἀνδριάντας» ('Ε.Π. 49, 114).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ γλωσσικὰ** : πῆγνυμι = μπηγῶ· στήνω· κατασκευάζω. — συναιρέω-ῶ = συλλαμβάνω, συνάγω. — χορεία = ὄρχησις, χορὸς μετὰ μουσικῆς καὶ ἰδίως ὁ ἐν κυκλικῇ κινήσει. — νήχομαι = κολυμβῶ, πλέω ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἢ πορευομαι διὰ τοῦ ὕδατος. — ἀδιάπτωτος = διαρκής. — ἐπέρχομαι τῷ λόγῳ = ἐρχομαι διὰ τὴν ὁμιλίῃσιν. — χρεία = χρῆσις, ὠφέλεια, χρησιμότης. — νάπη = δασώδης κοιλὰς ἢ φάραγξ. — δρυμός = δάσος. — ἶρις = οὐράνιον τόξον. — πορφυρίζω = ἔχω χρῶμα ὑποπορφυροῦν, πλησιάζον πρὸς τὸ τῆς πορφύρας. — ἐπιλείπω = ἐξαντλοῦμαι, ξηραίνομαι, στερεῦω. — βρῦω = ἔχω ἀφθουίαν· εἶμαι πλήρης· ἀναβλύζω. — διέρχομαι = διεξέρχομαι, ἐξιστορῶ ἐν ἐκτάσει (λεπτομερῶς). — σοφός· κατ' εὐφημισμὸν ἢ καὶ εἰρωνικῶς. — Ἡ ὅλη περικοπή εἶναι παραστατικὴ μὲ τὰς εἰκόνας καὶ τὰ διάφορα σχήματα (πολυσύνδετον, ἀσύνδετον κ.λ.π.).

ρέωσεν όλα αυτά μαζί. Διότι ἂν καὶ οὗτος εἶναι ἄορατος εἰς τὰ μάτια, ὅμως εἶναι δυνατὸν ἀπὸ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἑναρμόνισιν τῶν ἀντιθέτων νὰ συλλάβωμεν μέσα εἰς τὴν διάνοιάν μας τὸν ἄρχοντα καὶ διακοσμητὴν καὶ βασιλέα αὐτῶν. Ὅπως μίαν πολιτείαν, ποῦ συγκροτεῖται ἀπὸ πολλοὺς καὶ διαφόρους ἀνθρώπους, ἀπὸ μικροὺς καὶ μεγάλους, καὶ ἀκόμη ἀπὸ πλουσίους καὶ πτωχοὺς, καὶ ἐπὶ πλέον ἀπὸ γέροντας καὶ νεωτέρους, καὶ ἀπὸ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, ἐὰν τὴν ἐβλέπαμεν νὰ ἔχη κατοίκους, οἱ ὅποιοι ζοῦν μὲ καλὴν τάξιν, καὶ ἐὰν ἐβλέπαμεν αὐτούς, οἱ ὅποιοι ὑπάρχουν μέσα εἰς αὐτήν, ἐνῶ εἶναι διαφορετικοί, νὰ ἔχουν ὁμόνοιαν μεταξὺ τῶν καὶ νὰ μὴ στρέφονται οἱ πλούσιοι ἐναντίον τῶν πτωχῶν, οὔτε οἱ μεγάλοι ἐναντίον τῶν μικρῶν, οὔτε οἱ νέοι ἐναντίον τῶν γερόντων, ἀλλὰ ὅλοι νὰ ζοῦν εἰρηνικὰ μὲ ἴσα μερίδια· ἐὰν ἐβλέπαμεν ὅλα αὐτά, θὰ ἐκάναμεν τὴν σκέψιν, ὅτι ἡ ὑπαρξὶς κάποιου ἄρχοντος καθιστᾷ δυνατὴν τὴν ὁμόνοιαν, ἔστω καὶ ἐὰν δὲν βλέπωμεν αὐτόν. Διότι ἡ μὲν ἀταξία εἶναι γνώρισμα τῆς ἀναρχίας· ἡ δὲ τάξις δεικνύει αὐτόν, ποῦ εἶναι ἡγεμών... Τοιοῦτοτρόπως μέσα εἰς τὴν τάξιν καὶ ἁρμονίαν τοῦ σύμπαντος πρέπει νὰ βλέπωμεν νεερώς τὸν κυρίαρχον τοῦ παντός Θεόν καὶ μάλιστα τοῦτον ὡς ἓνα καὶ ἕχι ὡς πολλούς».

45. Μετάφρασις.

«Κάποιος ἔστησεν ἓνα μικρὸ καλύβι ἀνάμεσα εἰς τὰ ἀμπέλια καὶ, ἀφοῦ ἐπῆρε τὸν καρπὸν, τὸ ἐγκατέλειψεν ἔρημον καὶ αὐτὸ συχνὰ δὲν διατηρεῖται οὔτε δύο ἡμέρας, ἀλλὰ διαλύεται καὶ πέφτει κάτω γρήγορα. Λοιπὸν (ἐὰν) ἓνα καλύβι δὲν θὰ ἤμπορῶσε νὰ σταθῇ ὄρθιον χωρὶς ἐκεῖνον, ποῦ θὰ φροντίσῃ δι' αὐτό, τότε ἓνα δημιούργημα τόσον πολὺ ὠραῖον καὶ θαυμαστόν, καὶ οἱ νόμοι τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας, καὶ οἱ διαδεχόμενοι ὁ ἓνας τὸν ἄλλον κυκλικὸι χοροὶ τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, καὶ ἡ πορεία τῆς φύσεως μὲ τὴν ποικιλίαν καὶ τὰς παντὸς εἴδους μορφὰς εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὸν οὐρανὸν καὶ ἀνάμεσα εἰς τὰ φυτὰ καὶ τὰ πτηνὰ καὶ τὰ ζῶα ποῦ εἶναι ὑδρόβια, ποῦ βαδίζουσι, ποῦ ἔρπουσι, καὶ μέσα εἰς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ποῦ εἶναι σπου-

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τὰς βοτάνας ἀπάσας, τὰς χρεῖας αὐτῶν· χαρακτηριστικοὶ σχετικῶς εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Παρακέλσου : « Κάθε λιβάδι καὶ λαγκάδι, κάθε βουνὸ καὶ λόφος εἶναι φαρμακεῖον τοῦ Θεοῦ ». — καὶ πᾶσαν ὑπερβαῖνον βαφήν· χαρακτηριστικὴ εἶναι ἐπάνω εἰς τὰ πτερὰ ἡ ἀμφίπλευρος ἁρμονία τῶν χρωμάτων ἐκατέρωθεν τοῦ στελέχους.

ρεΐαι, καὶ φύσεως δρόμος ποικίλος τις καὶ παντοδαπὸς ἐν γῆ καὶ θαλάττῃ καὶ ἀέρι καὶ οὐρανῷ καὶ φυτοῖς καὶ ζώοις πετομένοις, νηχομένοις, βαδίζουσιν, ἔρπουσι καὶ ἐν τῷ πάντων ἐκείνων κυριωτέρῳ ἀνθρώπων γένει, πῶς ἂν διέμεινεν ἐπὶ τοσοῦτον ἀδιάπτωτον χρόνον χωρὶς προνοίας τινός; Μετὰ γὰρ τῶν εἰρημένων ἐπελθέ μοι τοὺς λειμῶνας τῷ λόγῳ, τοὺς παραδείσους, τὰ γένη τῶν ἀνθῶν, τὰς βοτάνας ἀπάσας, τὰς χρεῖας αὐτῶν, τὴν εὐωδίαν, τὰ σχήματα, τὴν θέσιν, τὰ ὀνόματα μόνον· τὰ δένδρα τὰ ἔγκαρπα, τὰ ἄκαρπα, τῶν μετάλλων τὴν φύσιν...· τὰ ὄρη, τὰς νάπας, τοὺς ὄρνυμους, τὸν κάτω λειμῶνα, τὸν ἄνω λειμῶνα καὶ γὰρ ἐν τῇ γῆ λειμῶν καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ λειμῶν, τὰ ποικίλα τῶν ἄστρον ἄνθη, κάτω ρόδα, ἄνω ἴρις. Βούλει καὶ ἐπὶ τῶν ὀρνίθων σοι δεῖξω λειμῶνα; Κατάμαθε τοῦ ταῦ τὸ σῶμα τὸ ποικίλον καὶ πᾶσαν ὑπερβαῖνον βαφήν, τοὺς πορφυρίζοντας στρουθοῦς. Ἐνόησόν μοι τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ πόσον ἔχει χρόνον καὶ οὐκ ἡμυρωθή, ἀλλ' ὥσπερ σήμερον κατασκευασθεῖς, οὕτως ἐστὶν ἀποστίλβων καὶ λαμπρός... Ἄλλὰ τίς ὁ σοφὸς τῶν ἀπίστων λόγος, ὅταν ἅπαντα ταῦτα διέλθωμεν πρὸς αὐτούς, τὸ μέγεθος, τὸ κάλλος τῆς κτίσεως, τὴν θαψίλειαν, τὴν ἀφθονίαν τὴν ἐν ἅπασιν;».

46. Η ΥΠΑΡΞΙΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΑΙ ΗΘΙΚΟΥ ΚΑΚΟΥ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΘΕΟΔΙΚΙΑΣ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Ἐὰν οὖν ζητῆς διατὶ τοῦ μὲν ἁμαρτωλοῦ ἡ ζωὴ παρατείνεται, τοῦ δὲ δικαίου αἱ ἡμέραι τῆς παροικίας συντέμνονται, διατὶ ὁ μὲν ἄδικος εὐθηνεῖται, ὁ δὲ δίκαιος θλίβεται, διατὶ τὸ παιδίον πρὶν εἰς τελείωσιν ἐλθεῖν ἀνηράσθη, πόθεν πόλεμοι, διατὶ τὰ νανάγια, οἱ σεισμοί, οἱ ἀύχμοί, αἱ ἐπομβρία, διατὶ τὰ φθαρτικὰ τῶν ἀνθρώπων δεδημιουργηται, διατὶ ὁ μὲν δούλος, ὁ δὲ ἐλεύθερος, ὁ μὲν πλουτεῖ, ὁ δὲ πένεται... καὶ τίς ἢ ἐφ' ἐκάστου τούτων παρὰ τοῦ Κριτοῦ ἀνταπόδοσις· ταῦτα πάντα λαβῶν εἰς ἔννοιαν, ἐνθυμήθητι, ὅτι ἄβυσσός ἐστι τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ».

46. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸν λβ' ψαλμὸν (Ἐ.Π. 29, 336).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : παροικία = ἡ προσωρινὴ διαμονὴ εἰς ξένην χώραν. — εὐθηνέω-ω = εὐδοκιμῶ, ἀκμάζω, εὐημερῶ. — τελείωσις = τελειοποίησις, συμπλήρωσις. — αὐχμὸς = ἀνομβρία. — ἐπομβρία = ἡ υπερβολικὴ βροχὴ· πλήμμυρα. — φθαρτικὸς = ὁ ἐπιφέρων φθοράν, καταστρεπτικὸς,

δαιότερον ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα, (ὅλα αὐτὰ) πῶς θὰ παρέμενον σταθερὰ ἐπὶ τόσον πολὺ συνεχῆ χρόνον χωρὶς κάποιαν πρόνοιαν; Μαζὶ μὲ ὅσα ἐλέχθησαν ἔλα νὰ μοῦ ὁμιλήσης διὰ τὰ λιβάδια, τοὺς ὠραίους κήπους, τὰ γένη τῶν λουλουδιῶν, ὅλα τὰ βότανα, τὴν χρησιμότητά των, τὸ ἄρωμα, τὰ σχήματα, τὴν θέσιν, τὰ ὀνόματα μόνον· τὰ δένδρα τὰ καρποφόρα, τὰ ἄκαρπα, τὴν φύσιν τῶν μετάλλων...· τὰ βουνά, τὰ δασωμένα φαράγγια, τὰ δάση, τὸ κάτω λιβάδι, τὸ ἐπάνω λιβάδι, διότι καὶ εἰς τὴν γῆν ὑπάρχει λιβάδι καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπάρχει λιβάδι, τὰ ποικίλα λουλούδια τῶν ἀστρων, κάτω τριαντάφυλλα, ἐπάνω τὸ οὐράνιον τόξον. Θέλεις νὰ σοῦ δείξω ἓνα λιβάδι καὶ εἰς τὰ πτηνά; Ἐξέτασε μὲ προσοχὴν τὸ σῶμα τοῦ παγωνιοῦ, ποῦ παρουσιάζει ποικιλίαν καὶ ξεπερνᾷ κάθε ἄλλον χρωματισμὸν, τὰ σπουργίτια, τὰ ὁποῖα ἔχουν χρῶμα, ποῦ πλησιάζει πρὸς τὸ χρῶμα τῆς πορφύρας. Κάμε μου τὴν χάριν νὰ ἐξετάσης τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ πόσον χρόνον ὑπάρχει χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν λάμψιν του, ἀλλὰ, σὰν νὰ κατεσκευάσθῃ σήμερον, τοιζυτοτρόπως λάμπει καὶ εἶναι φωτεινός... Ἄλλὰ ποῖος θὰ εἶναι ὁ σοφὸς λόγος τῶν ἀπίστων, ὅταν ἐκθέσωμεν λεπτομερῶς εἰς αὐτοὺς ὅλα αὐτὰ, τὸ μέγεθος, τὸ κάλλος τῆς κτίσεως, τὸν πλοῦτον, τὴν ἀφθονίαν, ποῦ ὑπάρχει εἰς ὅλα ;».

46. Μετάφρασις.

«Ἐὰν λοιπὸν ζητῆς νὰ μάθης διατί ἡ ζωὴ μὲν τοῦ ἁμαρτωλοῦ παρατείνεται, αἱ δὲ ἡμέραι τῆς προσωρινῆς ζωῆς τοῦ δικαίου περικόπτονται (συντομεύουν), διατί ὁ μὲν ἄδικος εὐημερεῖ, ὁ δὲ δίκαιος δοκιμάζει θλίψεις, διατί τὸ παιδί πρὶν μεγαλώσῃ ἀνηρπάγῃ (ἀπὸ τὸν θάνατον), ἀπὸ ποῦ οἱ πόλεμοι, διατί τὰ ναυάγια, οἱ σεισμοί, αἱ ἀνομβρίαί, αἱ πλημμυραὶ, διατί ἔχουν γίνῃ τὰ καταστρεπτικὰ διὰ τοὺς ἀνθρώπους συμβάντα, διατί ὁ μὲν εἶναι δοῦλος, ὁ δὲ ἐλεύθερος, ὁ μὲν εἶναι πλούσιος, ὁ δὲ εἶναι πτωχός, καὶ ποῖα θὰ εἶναι εἰς τὸν καθένα ἀπὸ αὐτοὺς ἡ πληρωμὴ (ἀνταπόδοσις) ἐκ μέρους τοῦ Κριτοῦ· ὅταν ὅλα αὐτὰ ἔλθουν εἰς τὸν νοῦν σου, νὰ ἐνθυμηθῆς, ὅτι αἱ ἀποφάσεις (κρίσεις) τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνεξερεύνηται (ὅπως ἡ πολὺ βαθειὰ θάλασσα)».

φθοροποῖός. — ἐνθυμέομαι-οῦμαι = φέρω, ἔχω εἰς τὴν μνήμην μου. — ἄβυσσος = ὁ μὴ ἔχων βυθόν, πτυθμένα. — κρίμα = ἀπόφασις, κρίσις.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Ὁ Μέγας Βασιλεῖος εἰς τὴν παρούσαν περικοπὴν ἀντιμετωπίζει τὸ πρόβλημα τῆς Θεοδικίας, κατὰ τὸ ὁποῖον τρόπον τινὰ κρίνεται ὁ Θεὸς διατί ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ τὸ φυσικὸν καὶ τὸ ἠθικὸν κα-

47. ΟΙ ΑΓΓΕΛΟΙ (Ίωάννου του Δαμασκηνού).

«Αὐτός τῶν ἀγγέλων ἐστὶ ποιητὴς καὶ δημιουργός, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν αὐτούς, κατ' οἰκειάν εἰκόνα κτίσας αὐτούς, φύσιν ἀσώματον, οἷόν τι πνεῦμα, καὶ πῦρ αἴθλον... Ἄγγελος τοίνυν ἐστὶν οὐσία νοερά, ἀεικίνητος, ἀτεξεύσσιος, ἀσώματος, Θεῶ λειτουργοῦσα, κατὰ χάριν ἐν τῇ φύσει τὸ ἀθάνατον εἰληφνῦα...

Ἔστι τοίνυν φύσις λογικὴ, ἀτεξεύσσιος, τρεπτὴ κατὰ γνώμην, ἥτοι ἐβελότρεπτος. Πᾶν γὰρ κτιστόν, καὶ τρεπτόν μόνον δὲ τὸ ἄκτιστον, ἄτρεπτον. Καὶ πᾶν λογικόν, ἀτεξεύσσιον. Ὡς μὲν οὖν λογικὴ καὶ νοερά, ἀτεξεύσσιός ἐστιν ὡς δὲ κτιστὴ, τρεπτὴ, ἔχουσα ἐξουσίαν καὶ μένειν καὶ προκόπτειν ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον τρέπεσθαι...

Ἀθάνατος, οὐ φύσει ἀλλὰ χάριτι. Πᾶν γὰρ τὸ ἀρξάμενον, καὶ τελευτᾷ κατὰ φύσιν. Μόνος δὲ ὁ Θεὸς αἰεὶ ὢν, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τὸ αἰεὶ οὐχ ὑπὸ χρόνον γάρ, ἀλλ' ὑπὲρ χρόνον, ὁ τῶν χρόνων ποιητὴς.

Ἰσχυροὶ καὶ ἔτοιμοι πρὸς τὴν τοῦ θείου θελήματος ἐκπλήρωσιν, καὶ πανταχοῦ εὐθὲως εὐρισκόμενοι, ἔνθα ἂν ἡ θεία κελεύση ἐπίνευσις, τάχει φύσεως καὶ φυλάττοντες τὰ μέρη τῆς γῆς καὶ ἔθνῶν καὶ τόπων προϊστάμενοι, καθὼς ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ ἐτάχθησαν καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς οἰκονομοῦντες καὶ βοηθοῦντες ἡμῖν... Δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακὸν καὶ οὐκ ἀκίνητοι νῦν δὲ καὶ ἀκίνητοι οὐ φύσει, ἀλλὰ χάριτι, καὶ τῇ τοῦ μόνου ἀγαθοῦ προσεδρεῖα. Μετασχηματίζονται δὲ πρὸς ὅπερ ἂν

κόν. — ἄδικος εὐθηνεῖται πρβλ. Ἱερ. 1β', 1 : « Τὶ ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐοδοῦται; ». — ἄβυσσός ἐστι τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ πρβλ. Ρωμ. 1α', 33 : « Ὡ βᾶθος πλοῦτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ ὡς ἀνεξερευνητὰ τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ ».

47. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου Ἱωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ «Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως» (Ε.Π. 94, 865 - 868).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** τρεπτός = μεταβλητός, δεκτικὸς μεταβολῆς. — γνώμη = νοῦς· διάθεσις, θέλησις, κλίσις. — εὐρισκόμενοι· φυλάττοντες· οἰκονομοῦντες· βοηθοῦντες· ἔνν. εἰσίν. — προσεδρεῖα = τὸ καθῆσθαι πλησίον τινός· ἢ σταθερὰ προσκόλλησις.

β) **Πραγματικὰ παρατηρήσεις :** φύσιν ἀσώματον· οὐσία νοερά· τὸ ὅτι ὁ ἀγγελικὸς κόσμος δὲν γίνεται ἀντιληπτός ἀπὸ ἡμᾶς, τοῦτο δὲν εἶναι ἀποχρῶν λόγος, διὰ τὴν ἀρνηθῶμεν τὴν ὑπαρξίν του. Ὅπως ὁ θαυμάσιος ἀνθρώπινος πολιτισμὸς ὑφίσταται, ἔστω καὶ ἐὰν οἱ ἰχθύες, οἱ ὁποῖοι εἶναι μέσα εἰς τὴν θάλασσαν, δὲν ἔμπορουν νὰ φαντασθοῦν τὴν ὑπαρξίν του, τοιοῦτοτρόπως οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ζοῦν τρόπον τινὰ μέσα εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ ὕλικου κό-

47. Μετάφρασις.

«Αὐτός (ὁ Θεός) εἶναι ὁ πλάστης καὶ δημιουργὸς τῶν ἀγγέλων, ἀφοῦ τοὺς ἔφερεν ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξίαν εἰς τὴν ὑπαρξίν, κατασκευάσας αὐτοὺς σύμφωνα μὲ τὴν ἰδικὴν του εἰκόνα ὡς φύσιν χωρὶς σῶμα καὶ ὡς ἓν εἶδος πνοῆς ἀέρος καὶ ὡς ἄυλον φωτιάν... Ὁ ἄγγελος λοιπὸν εἶναι μία οὐσία νοερά, πάντοτε κινουμένη (ἐνεργοῦσα), μὲ ἐλευθέραν θέλησιν, ἀσώματος, πού ὑπηρετεῖ τὸν Θεόν, πού σύμφωνα μὲ (θεῖαν) δωρεάν ἔχει λάβει εἰς τὴν φύσιν τῆς τὴν ἀθανασίαν...

Εἶναι λοιπὸν φύσις λογικὴ, μὲ ἐλευθέραν θέλησιν, πού ἐπιδέχεται μεταβολὴν εἰς τὴν διάθεσιν, δηλαδή ἡμπορεῖ νὰ μεταβληθῇ μὲ τὴν θέλησιν τῆς. Διότι κάθε τι, πού ἔχει κατασκευασθῆ, εἶναι δυνατόν καὶ νὰ μεταβληθῇ· μόνον δὲ ὅ,τι δὲν ἔχει κατασκευασθῆ, εἶναι ἀμετάβλητον. Καὶ κάθε λογικὸν ἦν ἐξουσιάζει τὸν ἑαυτὸν του. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν (ὁ ἄγγελος) εἶναι φύσις λογικὴ καὶ νοερά, ἔχει καὶ ἐλευθέραν θέλησιν ὡς φύσις δέ, πού κατασκευάσθη, εἶναι μεταβλητὴ, ἔχει ἐξουσίαν καὶ νὰ παραμένῃ σταθερὰ εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ νὰ στρέφεται πρὸς τὸ χειρότερον...

(Ὁ ἄγγελος) εἶναι ἀθάνατος ὄχι ἐκ φύσεως, ἀλλὰ κατὰ χάριν (θεῖαν δωρεάν). Διότι κάθε τι, πού ἤρχισεν, ἐκ φύσεως ἔχει τέλος. Μόνος δὲ ὁ Θεός, πού ὑπάρχει πάντοτε ἢ μᾶλλον εὐρίσκεται καὶ ὑπεράνω τοῦ παντοτεινοῦ, (εἶναι ἀθάνατος)· διότι αὐτός, πού ἐδημιούργησε τοὺς χρόνους, δὲν εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ χρόνου, ἀλλ' ὑπεράνω τοῦ χρόνου.

(Οἱ ἄγγελοι) εἶναι δυνατοὶ καὶ ἔτοιμοι διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ θεοῦ θελήματος καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς ταχύτητος τῆς φύσεώς των εὐρίσκονται ἀμέσως παντοῦ, ὅπου τοὺς διατάξῃ μὲ ἓνα νεῦμα ὁ Θεός· καὶ φρουροῦν τὰ μέρη τῆς γῆς· καὶ προστατεύουν ἔθνη καὶ τόπους, καθὼς ὠρίσθησαν ἀπὸ τὸν Δημιουργόν· καὶ φροντίζουν διὰ τὰς ὑποθέσεις μας καὶ μᾶς βοηθοῦν... Εἶναι δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακόν, ἀλλὰ ὄχι καὶ (ἐκ φύσεως) ἀκίνητοι· τῶρα δὲ δὲν ἡμποροῦν πλέον νὰ κινήθωιν πρὸς τὸ κακόν ὄχι ἐκ φύσεως, ἀλλὰ κατὰ χάριν καὶ μὲ τὴν σταθερὰν προσκόλλησιν εἰς μόνον τὸ ἀγαθόν. (Οἱ ἄγγελοι) λαμβάνουν τὴν μορφήν, τὴν ὅποιαν θὰ διατάξῃ

σμου, δὲν ἡμποροῦν νὰ ἀντιληφθῶν τὴν ὑπεραισθητὴν πραγματικότητά του πνευματικοῦ κόσμου. — καὶ ἐπὶ τὸ χειρόν τρέπεσθαι· οὐκ ἀκίνητα· οὕτως ἐξηγεῖται ἡ ὑπαρξίς τῶν δαιμόνων. Πρόκειται δι' ἀγγέλους, οἱ ὅποιοι ἔκαμαν κακὴν χρῆσιν τῆς ἐλευθέρας θελήσεως καὶ προσεχώρησαν εἰς τὸ κακόν.

ὁ Δεσπότης κελεύσῃ Θεός, καὶ οὕτω τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφαίνονται καὶ τὰ θεῖα αὐτοῖς ἀποκαλύπτουσι μυστήρια. Ἐν οὐρανῷ διατρίβουσι καὶ ἐν ἔργον ἔχουσιν ὑμνεῖν τὸν Θεὸν καὶ λειτουργεῖν τῷ θείῳ αὐτοῦ θελήματι».

48. Η ΣΥΝΕΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΟΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΑΟΡΑΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

«Ὁ τεχνίτης Λόγος ζῶον ἐν ἑξ ἀμφοτέρων, ἀοράτου τε καὶ ὀρα-
τῆς φύσεως, δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπον· καὶ παρὰ μὲν τῆς ὕλης λαβὼν
τὸ σῶμα ἤδη προϋποστάσης, παρ' ἑαυτοῦ δὲ πνοὴν ἐνθείς. . . , οἷον
τινα κόσμον δευτέρον, ἐν μικρῷ μέγαν, ἐπὶ τῆς γῆς ἴσθησιν, ἀγγε-
λον ἄλλον, προσκνητὴν μικτόν, ἐπόπτην τῆς ὀρατῆς κτίσεως, μύ-
στην τῆς νοουμένης, βασιλέα τῶν ἐπὶ γῆς, βασιλευόμενον ἄνωθεν, ἐ-
πίγειον καὶ οὐράνιον, πρόσκαιρον καὶ ἀθάνατον, ὀρατὸν καὶ νοούμενον,
μέσον μεγέθους καὶ ταπεινότητος· τὸν αὐτὸν πνεῦμα καὶ σάρκα· ζῶον
ἐνταῦθα οἰκονομούμενον καὶ ἀλλαχῶ μεθιστάμενον, καὶ πέρασ τοῦ
μυστηρίου τῆ πρὸς Θεὸν νεύσει θεοούμενον».

49. ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Καὶ τὸν βραχὺν τοῦτον καὶ τρίτηχον καὶ τοσοῦτω τῶν ἀλόγων
ἐλάττονα κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἰσχύν, ὑψηλότερον πάντων ἐποίησε,
λογικὴν ψυχὴν αὐτῷ χαρισάμενος, ὅπερ ἐστὶ μάλιστα τιμῆς τεκμή-

48. Περικοπητὴ ἐκ τοῦ λη' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὰ Θεοφάνεια
ἢ εἰς τὰ Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος ('Ε.Π. 36, 321 - 322).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : νοούμενος = μόνον διὰ τοῦ νοῦ ἀν-
τιληπτός, ἀόρατος. — οἰκονομέω-ῶ = κατευθύνω, κυβερνῶ. — πέρασ = τέλος,
ὄριον· τέρμα· τελείωσις, τὸ ἄκρον ἄωτον. — νεύσις = κλίσις, τάσις, ροπή.

β) **Πραγματικά παρατηρήσεις** : ὁ τεχνίτης Λόγος· εἶναι σταθερὸν
δίδαγμα τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν πατέρων, ὅτι ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν
κόσμον διὰ τοῦ Υἱοῦ ἢ τοῦ Λόγου αὐτοῦ. Πρβλ. Ἰωάν. α', 3 : «πάντα δι' αὐτοῦ
ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν». — παρὰ τῆς ὕλης· πνοὴν
ἐνθείς· πρβλ. Γεν. β', 7 : «καὶ ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς
γῆς καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρω-
πος εἰς ψυχὴν ζῶσαν».

εις αὐτοὺς ὁ Κύριος καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐμφανίζονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀποκαλύπτουν εἰς αὐτοὺς τὰ θεῖα μυστικά. Ζοῦν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἔχουν ὡς μοναδικὸν ἔργον των νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεὸν καὶ νὰ ὑπηρετοῦν τὸ θεῖόν του θέλημα».

48. Μετάφρασις.

«Ὁ τεχνίτης Λόγος (τοῦ Θεοῦ) ἀπὸ τὰ δύο, δηλαδὴ τὴν ἀόρατον καὶ τὴν ὀρατὴν φύσιν, δημιουργεῖ ἐν ζωντανὸν πλάσμα, δηλαδὴ τὸν ἀνθρωπὸν· καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ὕλην, ποῦ εἶχεν ἤδη δημιουργηθῆ, καὶ ἀφοῦ ἔβαλε μέσα εἰς αὐτὸ πνοὴν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του..., τὸν τοποθετεῖ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν τρόπον τινὰ ὡς ἓνα δευτέρον κόσμον, μεγάλον μέσα εἰς τὸν μικρόν, ὡς ἓνα ἄλλον ἄγγελον, μικτὸν προσκυνητὴν (λάτρην), ἐπιτηρητὴν τῆς ὀρατῆς κτίσεως, μνημένον εἰς τὰ μυστικά τῆς ἀοράτου (μόνον διὰ τοῦ νοῦ ἀντιληπτῆς), βασιλέα τῶν ἐπιγείων, ἀλλ' ὑπήκουον εἰς τὴν ἄνω βασιλείαν, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, πρόσκαιρον καὶ ἀθάνατον, ὀρατὸν καὶ ἀόρατον, εὐρισκόμενον εἰς τὸ μέσον μεταξύ μεγαλείου καὶ ταπεινῆς θέσεως· τὸν ἴδιον πνεῦμα καὶ σάρκα· ἐν ζωντανὸν ὄν, τὸ ὁποῖον ἐδῶ (εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν) διακυβερνᾶται, ἀλλ' ἄλλοῦ κατευθύνεται (ἀποδημεῖ), καί, πρᾶγμα ποῦ ἀποτελεῖ τὸ ἄκρον ἄωτον τοῦ μυστηρίου, φθάνει εἰς τὴν θέωσιν μὲ τὴν ροπὴν (τάσιν) πρὸς τὸν Θεόν».

49. Μετάφρασις.

«Καὶ τὸν ἀσήμαντον τοῦτον (ἄνθρωπον), ποῦ ἔχει ὕψος μόλις τρεῖς πήχεις καὶ εἶναι τόσο πολὺ κατώτερος ἀπὸ τὰ ζῶα ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν δύναμιν, τὸν ἔκαμε πολὺ ὑψηλότερον (ἀνώτερον) ἀπὸ ὅλα, διότι ἐ χάρισε εἰς αὐτὸν λογικὴν ψυχὴν, πρᾶγμα ποῦ πάρα πολὺ ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τιμῆς (πρὸς αὐτόν). Διότι (ὁ ἀνθρώπος) μὲ τὸ λογικὸν καὶ ἔκτισε πόλεις καὶ διέσχισε τὴν θάλασσαν καὶ ἐστόλισε τὴν γῆν καὶ ἐπενόησεν ἀναριθμήτους τέχναις καὶ ἐνίκησε τὰ πλεον ἄγρια ζῶα, καί, ἐκεῖνο ποῦ εἶναι τὸ μέγιστον ἀπὸ ὅλα καὶ τὸ

49. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν μη' ψαλμὸν (Ἐ.Π. 55, 220 - 221).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : βραχὺς = μικροῦ μήκους· ἀσήμαντος, ταπεινός. — καὶ πόλεις...καὶ τοῦτο μόνος· πολυσύνδετον. — τροπὴ = μεταβολὴ τῆς θέσεως τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀστρῶν. — δι' αὐτὸν γῆ... δι' αὐτὸν ἄγγελοι· ἀσύνδετον σχῆμα καὶ σχῆμα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐτανόδου. — ἀπόστολοι

ριον. Διὰ γὰρ τούτου καὶ πόλεις ὄκοδόμησε καὶ θάλατταν ἔτεμε καὶ γῆν ἐκαλλώπισε καὶ τέχνας μυρίας ἐξεύρε καὶ τῶν ἀγριωτέρων ἀλόγων περιεγένετο καὶ τὸ δὴ πάντων μέγιστον καὶ πρῶτον τὸν ποιήσαντα αὐτὸν ἐπέγνω Θεὸν καὶ πρὸς ἀρετὴν χειραγωγήθη καὶ ἔγνω τί μὲν καλόν, τί δὲ οὐ τοιοῦτον, Θεῷ προσεύχεται τῶν ὄρωμένων μόνος· ἀποκαλύψεων ἀπέλαυσε, καὶ τοῦτο μόνος πάλιν δι' αὐτὸν γῆ, δι' αὐτὸν οὐρανός, δι' αὐτὸν ἥλιος καὶ ἀστέρες· δι' αὐτὸν σελήνης δρόμοι καὶ ὠρῶν καὶ τροπῶν διαφοραί· δι' αὐτὸν καρπῶν γενέσεις καὶ φυτὰ καὶ ἀλόγων γένη τσαυτὰ· δι' αὐτὸν ἡμέρα καὶ δι' αὐτὸν νύξ· δι' αὐτὸν ἀπόστολοι καὶ προφῆται ἐπέμφθησαν, δι' αὐτὸν ἄγγελοι πολλάκις ἀπεστάλησαν. Τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; Οὐδὲ γὰρ δυνατὸν ἅπαντα ἐπελθεῖν. Δι' αὐτὸν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος γέγονε καὶ ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη καὶ τὰ φρικώδη θαύματα ἐκεῖνα μετὰ τὴν ἀνάστασιν δι' αὐτὸν γέγονε ».

50. Η ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

(Γρηγορίου Ναζιανζηνού).

« Αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὁ προαιώνιος, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀπερίληπτος, ὁ ἀσώματος, ἢ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀρχή, τὸ ἐκ τοῦ φωτὸς φῶς, ἢ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, τὸ ἐκμαγεῖον τοῦ ἀρχετύπου κάλλους, ἢ μὴ κινουμένη σφραγίς, ἢ ἀπαράλλακτος εἰκὼν, ὁ τοῦ Πατρὸς λόγος ἐπὶ τὴν ἰδίαν εἰκόνα χωρεῖ καὶ σάρκα φορεῖ διὰ τὴν σάρκα καὶ ψυχῇ νοερᾷ διὰ τὴν ἐμὴν ψυχὴν μίγνυται, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὁμοιον ἀνακαθαίρων καὶ πάντα γίνεται, πλὴν τῆς ἁμαρτίας, ἄνθρωπος... Ὁ ὢν, γίνεται καὶ ὁ ἄκτιστος, κτίζεται... καὶ ὁ πλουτίζων, πτωχεύει· πτωχεύει γὰρ τὴν ἐμὴν σάρκα, ἵν' ἐγὼ πλουτήσω τὴν αὐτοῦ θεότητα. Καὶ ὁ πλήρης κενουταί· κενουταί γὰρ τῆς ἑαυτοῦ δόξης ἐπὶ μικρόν, ἵν' ἐγὼ τῆς ἐκεῖνου

καὶ προφῆται· σχῆμα πρῶθυστερον. — ἐπέρχομαι τι = ἐξετάζω κάτι μὲ ἀκρίβειαν. — φρικώδης = προκαλῶν δέος.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: θαύματα...** μετὰ τὴν ἀνάστασιν· ἐμφανίσεις τοῦ Ἀναστάντος, Ἀνάληψις, Πεντηκοστή, ἐξάπτωσις τῆς Ἐκκλησίας.

50. Περικοπή ἐκ τοῦ με' λόγου τοῦ Γρηγορίου Θεολόγου εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα ('Ε.Π. 36, 633 - 636).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ:** ἐκμαγεῖον = πετσέτα· συνεκδοχικῶς τὸ ἐπὶ εὐμαλάκτου ὕλης (κηροῦ, γύψου κ.λ.π.) ἀποτυπούμενον, τὸ ἀποτύπωμα. — ἀρχετύπος = πρῶτότυπος. — χωρῶ = ἐρχομαι. — Ἡ ὅλη περικοπὴ εἶναι πλήρης ὠραίων παρομοιώσεων καὶ ἀντιθέσεων.

πρῶτον, ἐγνώρισεν ἐνσυνειδήτως τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος τὸν ἐπλασε, καὶ κρατούμενος ἀπὸ τὸ χέρι ὠδηγήθη εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ ἐγνώρισε τί μὲν εἶναι καλόν, τί δὲ δὲν εἶναι τσιούτο. Ἐπὶ ὅλα, ὅσα βλέπομεν, μόνος αὐτὸς προσεύχεται εἰς τὸν Θεόν· ἔλαβε (θείας) ἀποκαλύψεις, καὶ τοῦτο πάλιν μόνος αὐτός· δι' αὐτὸν ὑπάρχει ἡ γῆ, δι' αὐτὸν ὁ οὐρανός, δι' αὐτὸν ὁ ἥλιος καὶ οἱ ἀστέρες· δι' αὐτὸν οἱ δρόμοι τῆς σελήνης καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους καὶ τῶν μεταβολῶν τῆς θέσεως τῶν ἄστρον· δι' αὐτὸν αἱ παραγωγαὶ τῶν καρπῶν καὶ τόσα πολλὰ φυτὰ καὶ γένη ζῴων· δι' αὐτὸν ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα· δι' αὐτὸν ἐστάλησαν ἀπόστολοι καὶ προφῆται, δι' αὐτὸν ἄγγελοι πολλὰς φορὰς ἦλθον ὡς ἀπεσταλμένοι. Ἄλλὰ διατὶ πρέπει νὰ ἀναφέρω τὰ πολλὰ; Ἄλλωστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξετάσωμεν ὅλα ἀκριβῶς. Δι' αὐτὸν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔχει γίνεαι ἄνθρωπος καὶ ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη· καὶ τὰ θαύματα ἐκεῖνα μετὰ τὴν ἀνάστασιν, τὰ ὅποια προκαλοῦν δέος, ἔχουν γίνεαι δι' αὐτόν».

50. Μετάφρασις.

«Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ προαιώνιος, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀπεριόριστος, ὁ ἀσώματος, ἡ ἀρχὴ ἐκ τῆς ἀρχῆς, τὸ φῶς ἐκ τοῦ φωτός, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, τὸ ἀποτύπωμα τοῦ πρωτοτύπου κάλλους, ἡ ἀκίνητος σφραγίς, ἡ ἀμετάβλητος εἰκὼν, ὁ λόγος τοῦ Πατρὸς ἔρχεται εἰς τὴν ἰδικὴν του εἰκόνα καὶ ἐνδύεται τὸ ἀνθρώπινον σῶμα πρὸς χάριν τοῦ ἀνθρώπου καὶ συνδέεται μὲ νοερὰν ψυχὴν πρὸς χάριν τῆς ἰδικῆς μου ψυχῆς, καθαρίζων τὸ ὅμοιον μὲ τὸ ὅμοιον, καὶ γίνεαι ἄνθρωπος εἰς ὅλα, ἐκτὸς τῆς ἁμαρτίας... Ἐκεῖνος, πού ὑπάρχει, γίνεαι (ἄνθρωπος)· καὶ ὁ ἄκτιστος (ὁ μὴ δημιουργηθεὶς) κτιζεταὶ (δημιουργεῖται)... καὶ ἐκεῖνος, πού χορηγεῖ τὸν πλοῦτον, γίνεαι πτωχός· προσλαμβάνει τὴν πτωχείαν τοῦ (ἀνθρώπινου) σώματός μου, διὰ νὰ λάβω ἐγὼ τὸν πλοῦτον τῆς θεότητός του. Καὶ αὐτός, πού εἶναι πλήρης (ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τῆς θείας φύσεως), ἀποβάλλει τὸ θεῖον μεγαλεῖόν του· διότι ἀποξενώνεται ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἀπὸ τὴν δόξαν του, διὰ νὰ πάρω ἐγὼ μέρος ἀπὸ τὸν ἰδικόν του πλοῦτον (τῶν θείων ἀγαθῶν). Ποῖος εἶναι ὁ πλοῦτος τῆς

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος· Ἰδὲ σχετικῶς εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 5 μάθημα. — τοῦ ἀρχετύπου κάλλους· ὁ Θεὸς εἶναι κατὰ τοὺς πατέρας τὸ ἀπόλυτον καὶ « πανυπερτέλειον » κάλλος. Καὶ εἰς τὸ « Συμπόσιον » τοῦ Πλάτωνος ἀναφέρεται ὡς τὸ ἀπόλυτον « καλόν », τὸ « αἰεὶ ὄν καὶ οὔτε γιγνόμενον οὔτε ἀπολλόμενον, οὔτε ἀφαιρούμενον οὔτε φθίνον ».

μεταλάβω πληρώσεως. Τίς ὁ πλοῦτος τῆς ἀγαθότητος ; Τί τὸ περὶ ἐμέ
τοῦτο μυστήριον ; Μετάλαβον τῆς εἰκόνας, καὶ οὐκ ἐφύλαξα· μεταλαμ-
βάνει τῆς ἐμῆς σαρκός, ἵνα καὶ τὴν εἰκόνα σώσῃ καὶ τὴν σάρκα ἀθα-
νατίσῃ ».

51. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Χριστὸς ἐν σταυρῶ· συνέλθωμεν καὶ κοινωνοὶ τῶν παθημάτων
αὐτοῦ γενώμεθα. Χριστὸς ἐν νεκροῖς· νεκρωθῶμεν τῇ ἁμαρτία, ἵνα τῇ
δικαιοσύνῃ ζήσωμεν. Χριστὸς σινδόσι καθαραῖς ἐνειλίττεται· λυθῶ-
μεν τῶν τῆς ἁμαρτίας σειρῶν, ἵνα τὴν θείαν αἴγλην ἀμφιασώμεθα.
Χριστὸς ἐν τάφῳ καινῶ· ἑαυτοὺς ἐκκαθάρωμεν τῆς παλαιᾶς ζύμης καὶ
νέον γενώμεθα φύραμα, ἵνα Χριστοῦ χρηματίσωμεν καταγώγιον· Χρι-
στὸς ἐν Ἄδῃ· πρὸς τὴν ὑφοπιὸν ταπεινώσιν συγκατέλθωμεν, ἵνα καὶ
συναναστῶμεν καὶ συννοξασθῶμεν καὶ Θεὸν ὁρῶν-
τες αἰεὶ καὶ ὁρῶμενοι ».

52. Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

(Ἐπιφανίου Κύπρου).

« Ὁ τῆς δικαιοσύνης τριήμερος Ἥλιος ἀνέτειλε σήμερον καὶ
πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐφώτισεν· ὁ τριήμερος καὶ προαιώνιος Χριστὸς, ὁ βό-
τρυς, ἐβλάστησε καὶ τὴν οἰκουμένην εὐφροσύνης ἐπλήρωσε... Πύλαι
Ἄδου ὑπὸ Χριστοῦ ἠνοιχθήσαν καὶ νεκροὶ ὡς ἐξ ὕπνου ἀνέστησαν. Ἄ-

51. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ « εἰς τὸ Μέγα
Σάββατον » (Ἐ.Π. 96, 604).

α) Λεξιλογικά καὶ γλωσσικά : ἐνειλίττω = ἰων. τύπος τοῦ ἐνελίτ-
τω = τυλίσσω κάτι μέσα εἰς κάτι, περιτυλίσσω. — σειρά = σχοινίον, δεσμός,
ταινία· τὸ σχοινίον, ποῦ ἀπολήγει εἰς βρόχον. — ἀμφιάζω = ἐνδύω. — αἴγλη
= λάμψις· δόξα. — ἑαυτοῦς· ὀρθότερον θά ἦτο : ἡμᾶς αὐτοῦς. — καταγώγιον
= κατάλυμα, πανδοχεῖον, κατοικητήριον. — χρηματίζω = εἶμαι, διατελῶ,
γίνομαι.

β) Πραγματικά παρατηρήσεις : ἐκκαθάρωμεν. . . φύραμα· Α' Κορινθ.
ε', 7. — συναναστῶμεν. . . συννοξασθῶμεν· πρβλ. Ἐφεσ. β', 6. — Διὰ τῆς
ὄλης περικοπῆς ὁ ἱερός Δαμασκηνὸς καλεῖ ἡμᾶς νὰ συμμετάσχωμεν εἰς τὸν μυσ-
τικὸν βίον τοῦ Χριστοῦ, ἵνα, ὅπως λέγει ὁ ὕμνος τῆς Ἐκκλησίας, « κεκαθαρέ-
ναις διανοίαις συμπορευθῶμεν αὐτῷ καὶ συσταυρωθῶμεν καὶ νεκρωθῶμεν δι'
αὐτὸν ταῖς τοῦ βίου ἡδοναῖς, ἵνα καὶ συζήσωμεν ».

θείας ἀγαθότητος; Ποῖον εἶναι τὸ μυστήριον τοῦτο, πού ἐνδιαφέρει ἐμέ; Ἔλαβον τὴν εἰκόνα (τοῦ Θεοῦ) καὶ δὲν τὴν ἐφύλαξα· παίρνει τὴν ἰδικὴν μου σάρκα, διὰ τὴν ἀνάστασιν τὴν εἰκόνα καὶ καταστήσῃ τὴν σάρκα (τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν) ἀθάνατον».

51. Μετάφρασις.

«Ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται εἰς τὸν σταυρόν· ἄς ἔλθωμεν νὰ συμμετάσχωμεν μαζί του εἰς τὰ παθήματα. Ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται ἀνάμεσα εἰς τοὺς νεκρούς· ἄς νεκρωθῶμεν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, διὰ τὴν νὰ ζήσωμεν διὰ τὴν δικαιοσύνην. Ὁ Χριστὸς περιτυλίσσεται μὲ καθαρὰ σινδόνια· ἄς λυθῶμεν ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας, διὰ τὴν νὰ ἐνδυθῶμεν τὴν θείαν δόξαν. Ὁ Χριστὸς εἶναι μέσα εἰς ἕνα καινούργιον τάφον· ἄς καθαρίσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τὸ παλαιὸν προζύμι (τῆς ἁμαρτίας) καὶ ἄς γίνωμεν νέα μᾶζα ζυμαριοῦ, διὰ τὴν νὰ γίνωμεν κατοικητήριον τοῦ Χριστοῦ· ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται εἰς τὸν Ἄδην· ἄς κατέλθωμεν μαζί του πρὸς τὴν ταπεινώσιν, ἢ ὅποια ἀνυψώνει, διὰ τὴν νὰ ἀναστηθῶμεν καὶ ὑψωθῶμεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ δοξασθῶμεν μαζί του, καὶ βλέποντες πάντοτε τὸν Θεὸν καὶ βλέπομενοι ὑπ' αὐτοῦ».

52. Μετάφρασις.

«Ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέτειλε σήμερον καὶ ἐφώτισεν ὀλόκληρον τὴν γῆν· ὁ τριήμερος καὶ προαιώνιος Χριστὸς, τὸ (πνευματικὸν) σταφύλι, ἐβλάστησε καὶ ἐγένετο τὴν οἰκουμένην μὲ εὐφροσύνην... Αἱ πύλαι τοῦ Ἄδου ἠνοιχθήσαν ἀπὸ τὸν Χριστὸν καὶ οἱ νεκροὶ ἐσηκώθησαν ὡς νὰ ἐκοιμῶντο. Ἀνέστη ὁ Χριστὸς, πού εἶναι ἢ ἀνάστασις τῶν πεσμένων, καὶ ἀνέστησε μαζί του τὸν Ἀδὰμ· ἀνέστη ὁ Χριστὸς, πού εἶναι ἢ ἀνάστασις ὅλων, καὶ ἠλευθέρωσε τὴν Εὐάν ἐκ τῆς κατάρας· ἀνέστη ὁ Χριστὸς, πού εἶναι ἢ ἀνάστασις, καὶ ἀφοῦ ἐξήρρισε τάξιν εἰς τὸν κόσμον, πού εὐρίσκετο εἰς ἀταξίαν, τὸν κατέστησε

52. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Ἐπιφανίου Κύπρου εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν (Ε.Π. 43, 465 - 468).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : ἄκοσμος = χωρὶς τάξιν, ἀτακτος, ἐν συγχύσει. — φαιδρύνω = καθαρίζω, λαμπρύνω· εὐφραίνω. — ἐγκαινίζω = ἀνανεώνω. — Ἡ ὅλη περικοπή εἶναι πολὺ ζωντανὴ μὲ τὰς παρηχήσεις καὶ τὰ σχήματα τῆς ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Πύλαι Ἄδου... ἠνοιχθήσαν... τὸν

νέστη Χριστός, ἡ τῶν πεσόντων ἀνάστασις, καὶ τὸν Ἄδὰμ συνήγειρεν ἀνέστη Χριστός, ἡ πάντων ἀνάστασις, καὶ τὴν Εὐὰν τῆς κατάρας ἀπήλλαξεν ἀνέστη Χριστός, ἡ ἀνάστασις, καὶ τὸν πρὶν ἄκοσμον κατακοσμήσας ἐφαιδρυνεν... Ἀνέστη καὶ χαρὰν πάσῃ τῇ κτίσει ἐδωρήσατο ἀνέστη καὶ τὸ τοῦ Ἄδου δεσμωτήριον ἐκενώθη ἀνέστη καὶ τὴν φθορὰν τῆς φύσεως εἰς ἀφθαρσίαν μετήγαγεν... Ἀὕτη ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος· ἀγαλλιασώμεθα πνευματικῶς καὶ εὐφρανθῶμεν θεοπρεπῶς ἐν αὐτῇ. Αὕτη ἡμῖν ἡ πασῶν τῶν ἑορτῶν ὑπερεόρτιος... Τὸ Πάσχα ἡμῶν, τὸ Πάσχα τὸ ἀληθινόν, ἐτύθη Χριστός· καὶ εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις, εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ πίστις, καινοὶ νόμοι, καινὸς ὁ τοῦ Θεοῦ λαός· καινός, ἀλλ' οὐ παλαιὸς Ἰσραὴλ, καὶ καινὸν Πάσχα· καινὴ καὶ πνευματικὴ περιτομή· καινὴ καὶ ἀναίμακτος θυσία· καινὴ καὶ θεία διαθήκη. Ἐγκαινίεσθε σήμερον καὶ πνεῦμα εὐδὲς ἐγκαινίσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ὅπως δέξησθε τὰ τῆς ἑορτῆς τῆς νέας καὶ ἀληθινῆς μυστήρια καὶ τρυφήσητε σήμερον τρυφήν τὴν ὄντως οὐράνιον ».

53. ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

(Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ).

« Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν μὲν αἰεὶ καὶ ἔστι καὶ ἔσται, οὔτε ἀρξαμένον, οὔτε παυσόμενον, ἀλλ' αἰεὶ Πατρὶ καὶ Υἱῷ συντεταγμένον

Ἄδὰμ συνήγειρεν. . . καὶ τὴν Εὐὰν ἀπήλλαξεν· πάντα τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀπεικονίζονται εἰς τὴν ὀρθόδοξον εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία δὲν παριστάνει, ὅπως εἰς τὴν Δύσιν, τὴν ἐξοδὸν τοῦ Κυρίου ἐκ τοῦ τάφου, ἀλλὰ τὴν εἰς Ἄδου κάθοδον, τὴν συντριβὴν τῶν πυλῶν καὶ τῶν δεσμῶν τοῦ Ἄδου καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐν αὐτῷ εὐρισκομένων (Ἄδὰμ, Εὐὰς καὶ λοιπῶν). — τὸ Πάσχα. . . ἐτύθη Χριστός· Α' Κορ. ε', 7. — εἴ τις ἐν Χριστῷ... Β' Κορ. ε', 17. — ἀναίμακτος θυσία· ἡ Θεία Λειτουργία. — πνεῦμα εὐδὲς ἐγκαινίσατε πρβλ. Ψαλμ. ν', 12.

53. Περικοπή ἐκ τοῦ μα' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὴν Πεντηκοστὴν ('Ε.Π. 36, 441).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : συντάσσομαι = συνενοῦμαι. — τελειοῦν· ἐνν. τὸ ἐστίν. — ἀνειδεός = ἀνευ εἰδους, ἀνευ μορφῆς, ἀμορφος. — ἀναφής = μὴ ἀπίτος, μὴ δυναμένος νὰ ψηλαφηθῇ. — εὐθύς = βαίνων χωρὶς νὰ κάμπτεται ἢ νὰ ἀλλάσῃ κατεύθυνσιν, δίκαιος, ἐντιμος. — ἡγεμονικός = κατάλληλος νὰ ἡγεμονεῖ, ὁδηγῇ· ἱκανὸς εἰς τὸ κυβερνᾶν. — ἀφορίζω = ἀποχωρίζω διὰ τὸν ἑαυτόν μου, ἐκλέγω. — νασοποιῶ = κατασκευάζω ναοὺς. —

λαμπρόν... 'Ανέστη και ἐχάρισε χαράν εἰς ὄλην τὴν κτίσιν· ἀνέστη και ἡ φυλακὴ τοῦ "Αδου ἐξεκινώθη· ἀνέστη και τὴν φθορὰν τῆς φύσεως μετέτρεψεν εἰς ἀφθαρσίαν... Αὐτὴ εἶναι ἡ ἡμέρα, τὴν ὅποίαν ἔκαμε δι' ἡμᾶς ὁ Κύριος· ἄς αἰσθανθῶμεν πνευματικὴν ἀγαλλίασιν και ἄς εὐφρανθῶμεν εἰς τὴν ἡμέραν αὐτὴν κατὰ τρόπον, πού ἀρμόζει εἰς τὸν Θεόν. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἑορτὴ, πού εὐρίσκεται ὑπεράνω ὄλων τῶν ἑορτῶν... Κατὰ τὸ ἰδικόν μας Πάσχα, τὸ Πάσχα τὸ ἀληθινόν, ἐθυσιάσθη πρὸς χάριν μας ὡς πασχάλιος ἀμνὸς ὁ Χριστός· και ἐὰν κανεῖς εἶναι ἐνωμένος με τὸν Χριστόν, αὐτὸς εἶναι νέον δημιουργημα· με τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν ὑπάρχουν καινούργια πίστις, καινούργιοι νόμοι, ὁ καινούργιος λαὸς τοῦ Θεοῦ· δημιουργεῖται καινούργιος, και ἔχι ὁ παλαιὸς Ἰσραήλ, και καινούργιον Πάσχα· νέα και πνευματικὴ περιτομή· νέα και ἀνάιμακτος θυσία· νέα και θεία διαθήκη· νὰ ἀνανεωθῆτε σήμερον και νὰ ἐγκαινιάσετε μέσα εἰς τὰς καρδίας σας ὀρθὸν φρόνημα, διὰ νὰ δεχθῆτε τὰ μυστικά τῆς νέας και ἀληθινῆς ἑορτῆς και διὰ νὰ δοκιμάσετε σήμερον τὴν πραγματικὰ οὐράνιον ἀπόλαυσιν).

53. Μετάφρασις.

«Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑπῆρχε μὲν πάντοτε και ὑπάρχει και θὰ ὑπάρχη, διότι οὔτε ἤρχισεν, οὔτε θὰ παύσῃ νὰ ὑφίσταται, ἀλλ' ἦτο και εἶναι πάντοτε συνηνωμένος και ἀριθμεῖται μαζί με τὸν Πατέρα και τὸν Υἱόν· διότι οὔτε ἔπρεπε ποτὲ νὰ λείπῃ ἢ ὁ Υἱὸς εἰς τὸν Πατέρα ἢ τὸ Πνεῦμα εἰς τὸν Υἱόν... Διότι πάντοτε τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ μεταλαμβανόμενον, ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πάρῃ μέρος ἀπὸ κάτι ἄλλο (διότι ὡς Θεὸς δὲν ἔχει ἀπὸ τίποτε ἀνάγκην)· τελειοποιεῖ, ἀλλὰ δὲν τελειοποιεῖται (ἐφ' ὅσον εἶναι τέλειον)· καθιστᾷ ἡμᾶς πλήρεις ἀπὸ ἀγαθὰ, ἀλλὰ δὲν συμπληρώνεται ἐκεῖνο· ἀγιάζει, ἀλλὰ δὲν ἀγιάζεται· αὐτὸ πάντοτε εἶναι τὸ ἴδιον με τὸν ἑαυτὸν του και με ἐκείνους (τὸν Πατέρα και τὸν Υἱόν), με τοὺς ὁποίους εἶναι συνηνωμένον· εἶναι ἀόρα-

διαίρέω-ω = διαχωρίζω εἰς μέρη, διανέμω, μοιράζω. — Ἡ περικοπὴ εἶναι πλήρης ἀσυνδέτων.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Πλεῖστοι ἐκ τῶν ἐκφράσεων τῆς περικοπῆς ἔχουν περιληφθῆ εἰς τὰ λειτουργικὰ κείμενα. Χαρακτηριστικὰ παραδείγματα εἶναι μερικά Στιχηρὰ Ἰδιόμελα εἰς τὸν κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς τελούμενον Ἑσπερινὸν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγ. Πνεύματος : « Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν μὲν αἰ... μία δύναμις, μία σύνταξις, μία προσκύνησις τῆς ἁγίας Τριάδος »· « τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον φῶς και ζωὴ... εἰς νομάς χαρισμάτων ».

καὶ συναριθμούμενον· οὔτε γὰρ ἔπρεπε ἐλλείπειν ποτὲ ἢ Υἱὸν Πατρὶ ἢ Πνεῦμα Υἱῶ... Ἦν οὖν αἰὶ μεταληπτὸν, οὐ μεταληπτικόν· τελειοῦν, οὐ τελειούμενον· πληροῦν, οὐ πληρούμενον· ἀγιάζον, οὐχ ἀγιαζόμενον· αὐτὸ ἐαυτῷ ταυτὸν αἰὶ καὶ οἷς συντέτακται· ἀόρατον, ἄχρονον, ἀχώρητον, ἀναλλοίωτον, ἄποιον, ἄποσον, ἀνείδεον, ἀναφές, αὐτοκίνητον, ἀεικίνητον, αὐτεξούσιον, αὐτοδύναμον, παντοδύναμον· ζωὴ καὶ ζωοποιόν· φῶς καὶ χορηγὸν φωτός· αὐτοάγαθον καὶ πηγὴ ἀγαθότητος· Πνεῦμα εὐθές, ἡγεμονικόν, κύριον, ἀποστέλλον, ἀφορίζον, ναοποιοῦν ἐαυτῷ, ὁδηγοῦν, ἐνεργοῦν ὡς βούλεται, διαιροῦν χαρίσματα· Πνεῦμα νοθεσίας, ἀληθείας, σοφίας, συνέσεως, γνώσεως, εὐσεβείας, βουλῆς, ἰσχύος, φόβου· δι' οὗ Πατὴρ γινώσκειται καὶ Υἱὸς δοξάζεται καὶ παρ' ὧν μόνον γινώσκειται, μία σύνταξις, λατρεία μία, προσκύνησις, δύναμις, τελειότης, ἀγιασμός. Τί μοι μακρολογεῖν ; Πάντα ὅσα ὁ Πατὴρ τοῦ Υἱοῦ πλήν τῆς ἀγεννησίας. Πάντα ὅσα ὁ Υἱὸς τοῦ Πνεύματος, πλήν τῆς γεννήσεως ».

54. Η ΘΕΙΑ ΧΑΡΙΣ ΩΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ ΥΔΩΡ

(Κυρίλλου Ἱεροσολύμων).

« Πίνωμεν ἀπὸ ὕδατος ζῶντος, ἄλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. Τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ Σωτὴρ περὶ τοῦ Πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. Καὶ διατὶ ἄρα τὴν πνευματικὴν χάριν ὕδωρ ὠνόμασεν ; Ἐπειδὴ δι' ὕδατος ἡ σύστασις τῶν ἀπάντων· ἐπειδὴ χλοοποιὸν καὶ ζωοποιὸν ἐστὶ τὸ ὕδωρ· ἐπειδὴ ἐξ οὐρανῶν κατέρχεται τὸ τῶν ὄμβρων ὕδωρ· ἐπειδὴ μονοειδὲς μὲν κατέρχεται, πολυειδῶς δὲ ἐνεργεῖ. Μία μὲν γὰρ πηγὴ ὅλων παραδείσων ἐπαρθεύει· εἰς δὲ καὶ ὁ αὐτὸς ὑετὸς κατέρχεται ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ· καὶ γίνεται λευκὸς μὲν ἐν κρίνῳ, ἐρ-

54. Περικοπὴ ἐκ τῆς 101' Κατηχήσεως τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων ('Ε.Π. 33, 932-933).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ἄλλομαι = πηδῶ, (ἀνα)σκιρτῶ, τινάσσομαι. — σύστασις = ἀποτελέσεις, σύνθεσις, συναρμολόγησις, σύμπηξις, σχηματισμός. — χλοοποιός = ὁ παράγων χλόην, βοτάνην, φυτά. — ἐπαρθεύω = ποτιζῶ. — ὑετὸς = ραγδαία βροχή. — πρόσφορος = χρήσιμος, κατάλληλος. — ξύλον = κορμός, κλάδος δένδρου. — καταξιοῦμαι τινοῦ = θεωροῦμαι ἄξιος διὰ κάτι. — Ἡ περικοπὴ εἶναι χαρακτηριστικὴ διὰ τὰ σχήματα (πολυσύνδετον, σχῆμα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου κ.λπ.), τὰς παρομοιώσεις καὶ τὰς ἐναργεῖς εἰκόνας.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** ὕδατος ζῶντος· Ἰωάν. 8', 10 : Πρό-

τον, ἐκτὸς χρόνου, ἐκτὸς χώρου, ἀναλλοίωτον, χωρὶς ιδιότητος, χωρὶς ποσότητα, χωρὶς μορφήν, ὄχι ἄπτόν, κινούμενον ἀφ' ἑαυτοῦ, πάντοτε ἐνεργοῦν, μὲ ἐλευθέραν θελήσιν, μὲ ἰδικήν του δύναμιν, παντοδύναμον· εἶναι ζωὴ καὶ ζωοποιεῖ· εἶναι φῶς καὶ χορηγεῖ φῶς· τὸ ἀπολύτως ἀγαθὸν καὶ ἡ πηγὴ τῆς ἀγαθότητος· εἶναι Πνεῦμα μὲ εὐθύτητα, ἱκανὸν νὰ ἡγεμονεύῃ (κυβερνᾷ), κυρίαρχον, ποὺ στέλλει ἀπεσταλμένους, ποὺ ἐκλέγει (πνευματικούς ἐργάτας), ποὺ κατασκευάζει διὰ τὸν ἑαυτόν του (πνευματικούς) ναοὺς, ποὺ καθοδηγεῖ, ποὺ ἐνεργεῖ ὅπως θέλει, ποὺ μοιράζει τὰ χαρίσματα· εἶναι πνεῦμα υἰοθεσίας, ἀληθείας, σοφίας, συνέσεως, γνώσεως, εὐσεβείας, θελήσεως, δυνάμεως, δέους· μὲ τὸ ὅποιον ὁ Πατὴρ γίνεται γνωστός καὶ ὁ Υἱὸς δοξάζεται, καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους μόνον εἶναι αὐτὸ γνωστόν, μία σύνθεσις, μία λατρεία, προσκύνησις, δύναμις, τελειότης, ἀγιασμός. Διατὶ νὰ μακρηγορῶ; "Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἀνήκουν εἰς τὸν Υἱὸν ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι ἀγέννητος. "Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Υἱὸς ἀνήκουν εἰς τὸ Πνεῦμα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ Υἱὸς ἐγεννήθη".

54. Μετάφρασις.

«Ἄς πίνωμεν ἀπὸ τὸ ἀστείρευτον καὶ τρεχούμενον νερό, ποὺ ἀναβλύζει καὶ πηδᾷ καὶ τρέχει πάντοτε, διὰ νὰ παρέχῃ ζωὴν αἰώνιον. Τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ Σωτὴρ διὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὅποιον ἐπρόκειτο νὰ λαμβάνουν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι πιστεύουν εἰς αὐτόν. Ἄλλὰ διατὶ ἄρα γε τὴν πνευματικὴν χάριν ὠνόμασε νερό; Διότι μὲ τὸ νερὸ γίνεται ὁ σχηματισμὸς τῶν ὄλων· διότι τὸ ὕδωρ παράγει τὴν χλόην (τὰ φυτὰ) καὶ τοὺς ζῶντας ὄργανισμούς· διότι ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς κατέρχεται τὸ νερὸ τῶν βροχῶν· ἐπειδὴ μὲ μίαν μὲν μορφήν κατέρχεται, ἀλλὰ παρουσιάζει ἐνέργειαν εἰς πολλὰς μορφάς. Διότι μία μὲν πηγὴ ποτίζει ἓνα ὀλόκληρον ὠραῖον κῆπον· μία δὲ καὶ ἡ ἴδια ραγδαία βροχὴ κατεβαίνει εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον· καὶ γίνεται λευκὴ μὲν εἰς τὸ κρίνον, κόκκινη δὲ εἰς τὸ τριαντάφυλλον, πορφυρένια εἰς τοὺς μενεξέδες καὶ τοὺς ὑακίνθους καὶ διαφορετικὴ καὶ ποικιλόχρωμη εἰς τὰς παντὸς εἴδους μορφάς (τῶν φυτῶν)· καὶ εἰς τὸν φοῖνικα μὲν γίνεται ἄλλη, εἰς τὴν κληματαριὰν δὲ διαφορετικὴ καὶ εἰς ὅλα προσλαμβάνει ὅλας τὰς μορφάς· ἂν καὶ (ἡ βροχὴ) ἔχῃ μίαν μόνον μορφήν καὶ δὲν εἶναι αὕτη διαφορετικὴ ἀπὸ τὸν ἑαυτόν της. Διότι ἡ βροχὴ δὲν κατέρχεται κάθε φορὰν ἄλλη καὶ διαφορετικὴ, μεταβάλλουσα (τρόπον τινὰ) τὸν ἑαυτόν της· ἀλλὰ προσαρμοζομένη εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν φυτῶν, ποὺ τὴν ὑποδέχονται, γίνεται εἰς τὸ καθένα ἡ

θρός δὲ ἐν ῥόδῳ, πορφυραῖος δὲ ἐν ἴοις καὶ ὑακίνθοις καὶ διάφορος καὶ ποικίλος ἐν παντοίοις εἶδеси· καὶ ἐν φοίνικι μὲν ἄλλος, ἐν ἀμπέλῳ δὲ ἄλλος καὶ ἐν πᾶσι τὰ πάντα· μονοειδῆς ὢν καὶ οὐκ ὢν ἄλλος αὐτὸς ἑαυτοῦ. Οὐ γὰρ μεταβάλλον ἑαυτὸν ὁ ἕτερος, ἄλλος καὶ ἄλλος κατέρχεται· ἀλλὰ τῇ τῶν ὑποδεχομένων κατασκευῇ συμπεριφερόμενος, ἐκάστῳ τὸ πρόσφορον γίνεται. Οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ὄν καὶ μονοειδῆς καὶ ἀδιαίρετον, ἐκάστῳ διαιρεῖ τὴν Χάριν καθὼς βούλεται. Καὶ ὡσπερ τὸ ξηρὸν ξύλον, ὕδατι κοινωνῆσαν, βλαστοὺς ἐκδίδωσιν· οὕτω καὶ ἡ ἐν ἁμαρτίαις ψυχὴ, διὰ μετανοίας ἁγίου Πνεύματος καταξιωθείσα, βότρυας ἐκφέρει δικαιοσύνης. Μονοειδῆς δὲ ὢν, πολλὰς νεύματι Θεοῦ καὶ ἐν ὀνόματι Χριστοῦ τὰς ἀρετὰς ἐνεργεῖ. Τινὸς μὲν γὰρ συγκέχρηται γλώσση πρὸς σοφίαν. Ἄλλου φωτίζει τὴν ψυχὴν ἐν προφητεῖᾳ, ἄλλῳ δὲ δίδωσι δύναμιν ἀπελάσαι δαίμονας, ἄλλῳ δὲ δίδωσιν ἐρμηνεύσαι τὰς θείας Γραφάς· ἄλλον τὴν σωφροσύνην ἐνισχύει, ἄλλον διδάσκει τὰ περὶ ἐλεημοσύνης, ἄλλον διδάσκει νηστεύειν καὶ ἀσκεῖν, ἄλλον διδάσκει καταφρονεῖν τῶν τοῦ σώματος πραγμάτων, ἄλλον ἐτοιμάζει πρὸς μαρτύριον· ἄλλο ἐν ἄλλοις, αὐτὸ δὲ οὐκ ἄλλο ἑαυτοῦ».

55. Η ΑΓΙΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Τίς γὰρ τοιοῦτος λιμὴν, οἷος ἡ Ἐκκλησία ; Τίς τοιοῦτος παράδεισος, ὡς ἡ σύνοδος ἡ ὑμετέρα ; Οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα ὄφις ἐπιβουλεύων, ἀλλ' ὁ Χριστὸς μυσταγωγῶν· οὐκ ἔστιν Εὔδα ὑποσκελίζουσα, ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία ὀρθοῦσα· οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα φύλλα δένδρων, ἀλλ' ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος· οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα φραγμὸς ἀκανθῶν, ἀλλ' ἄμπε-

κεῖται διὰ τὸ ρέον καὶ πηγαῖον ὕδωρ καὶ ὄχι διὰ τὸ ὕδωρ, πού εἶναι ἀκίνητον εἰς ὕδαταποθήκην ἢ φρέαρ ἢ λάκκους. Καὶ κατὰ τὸν Κύριλλον Ἀλεξανδρείας « ὕδωρ ζῶν ἀποκαλεῖ τὴν ζωοποιὸν τοῦ Πνεύματος δόσιν, δι' ἧς καὶ μόνης ἡ ἀνθρωπότης... ξηρὰ τε ἤδη καὶ πάσης ἀγονος ἀρετῆς... τὴν ζωοποιὸν ἐκπίνουσα χάριν, πολυτρόποις ἀγαθῶν ἰδαίς περιανθίζεται ». — ἄλλομένου εἰς ζῶν αἰώνιον· Ἰωάν. δ', 14: Ὅπως γράφει σύγχρονος ξένος ἐρμηνευτής, « τὸ ρεῦμα τοῦ ὕδατος δὲν σταματᾷ ἕως οὐ καταλήξει εἰς τὸν ὠκεανόν· τοιοιουτρόπως καὶ τὸ πνευματικόν ὕδωρ τῆς χάριτος, ὡς οὐράνιον ρεῦμα, ἀναπηδᾷ τείνονα ἐπ' ἀνέλθῃ εἰς τὸ ὕψος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔχει τὴν πηγὴν » — Χάριν· Χάρις εἶναι ἡ ὑπερφυσικὴ δωρεά, πού παρέχεται μὲ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγ. Πνεύματος πρὸς τὸν ἀνθρώπον, διὰ τὴν ἀνακαίνιζται οὗτος καὶ καθίσταται ἀξίος τῆς αἰώνιου σωτηρίας.

κατάλληλος μορφή. Τοιουτοτρόπως και τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἂν και εἶναι ἓν και μὲ μίαν μορφήν και ἀδιαίρετον, εἰς τὸν καθένα μοιράζει τὴν Χάριν, ὅπως θέλει. Καὶ καθὼς τὸ ξερὸ κλαδί, ὅταν ἔλθῃ εἰς ἐπαφήν με τὸ νερό, βγάξει βλαστάρια· τοιουτοτρόπως και ἡ ψυχὴ, ποὺ ἔζησε μέσα εἰς τὰς ἁμαρτίας, ἀφοῦ με τὴν μετάνοιαν γίνῃ ἀξία τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, παράγει τὰ σαμπιά τῶν σταφυλιῶν τῆς δικαιοσύνης. Ἐνῶ δὲ ἔχει μίαν μορφήν, με ἓνα νῦμα (γνέψιμο) τοῦ Θεοῦ και εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ κάνει πολλὰς τὰς ἀρετὰς. Διότι εἰς τὸν ἓνα χρησιμοποιεῖ μαζί του τὴν γλῶσσαν πρὸς ἐκδήλωσιν σοφίας. Ἄλλου φωτίζει τὴν ψυχὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς προφητείας, εἰς τὸν ἄλλον δὲ δίδει δύναμιν διὰ νὰ ἐκδιώξῃ δαίμονας, εἰς τὸν ἄλλον δὲ χαρίζει τὴν ἰκανότητα νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰς θείας Γραφάς· ἄλλου ἐνισχύει τὴν σωφροσύνην, ἄλλον διδάσκει ὅσα ἔχουν σχέσιν με τὴν ἐλεημοσύνην, ἄλλον διδάσκει νὰ νηστεύῃ και νὰ ὑποβάλλεται εἰς ἀσκησιν, ἄλλον διδάσκει νὰ περιφρονῇ τὰ ὑλικά πράγματα, ἄλλον ἐτοιμάζει πρὸς τὸ μαρτύριον· ἄλλο παρουσιάζεται (τὸ Πνεῦμα) εἰς ἄλλους, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἴδιον δὲν εἶναι διαφορετικὸν πρὸς τὸν ἑαυτὸν του».

55. Μετάφρασις.

«Διότι ποῖον λιμάνι εἶναι τέτοιο, ὅπως ἡ Ἐκκλησία; Ποῖος παράδεισος ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἰδικὴν σας σύναξιν; Δὲν ὑπάρχει ἐδῶ φίδι, ποὺ σχεδιάζει τὸ κακόν, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν μυστηριακὴν ζωὴν· δὲν ὑπάρχει ἡ Εὐα, ποὺ ρίπτει κάτω με τρικλοποδιάν, ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία, ποὺ ἀνορθώνει· δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ φύλλα δένδρων, ἀλλ' ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος· δὲν ὑπάρχει ἐδῶ φράκτης με ἀγκάθια, ἀλλ' ἀμπέλι θαλερόν. Ἐὰν δὲ εὗρω ἓνα ἀγκάθι, τὸ μετατρέπω εἰς ἐλῆάν· διότι ὅσα ὑπάρχουν

55. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἡ' ὁμιλίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου περὶ μετανοίας (Ἐ.Π. 49, 335 - 337).

α) **Λεξιλογικὰ και συντακτικὰ** : ὑποσκελιζω = ρίπτω κάτω με τρικλοποδιάν, πεδικλώνω. — εὐθηνέω-ῶ = θάλλω, ἀκμάζω. — ἀπορία = ἔλλειψις διεξόδου· δυσχέρεια. — μεταφέρω (ἐπὶ γνώμης) = μετατρέπω, τροποποιῶ. — Ἡ περικοπὴ εἶναι πλήρης ὡραίων εἰκόνων, παρομοιώσεων και ἀντιθέσεων.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : φύλλα δένδρων· πρβλ. τὰ « φύλλα σκυῆς », με τὰ ὁποῖα οἱ ἁμαρτήσαντες πρωτόπλαστοι ἐκάλυψαν τὴν γυμνότητά των. — ἀμπελος· πρβλ. Ἰωάν. ιε', 5. — ἀπορία φύσεως. . . προαιρέσεως· εὐσύννοπος διατύπωσις τῆς ἀληθείας, ὅτι εἰς μὲν τὴν φύσιν ἐπικρατοῦν ἀναγκαστικοὶ νόμοι, εἰς δὲ τὴν πνευματικὴν ζωὴν ἡ ἐλευθέρᾳ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου. — Ἡ ὅλη περικοπὴ ἐξάγει τὴν ἀγιαστικὴν και ἀνακαινιστικὴν δύναμιν τῆς Ἐκκλησίας.

λος εὐθηνούσα. Ἐάν δὲ ἄκανθαν εὖρω, εἰς ἐλαίαν μεταφέρω· οὐ γὰρ ἀπορία φύσεως τὰ ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐλευθερία προαιρέσεως τετίμηται. ἐάν δὲ λύκον εὖρω, πρόβατον ποιῶ, οὐ τὴν φύσιν μεταβάλλων, ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν μεταφέρων. Διὰ τοῦτο οὐκ ἂν ἀμάρτοι τις τῆς κιβωτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν μείζονα προσειπών. Ἡ μὲν γὰρ κιβωτός παρελάμβανε τὰ ζῶα καὶ ἐφύλαττε ζῶα, ἡ δὲ Ἐκκλησία παραλαμβάνει τὰ ζῶα καὶ μεταβάλλει. Οἶόν τι λέγω· Εἰσῆλθεν ἐκεῖ ἰέραξ καὶ ἐξῆλθεν ἰέραξ· εἰσῆλθε λύκος καὶ ἐξῆλθε λύκος· εἰσῆλθέ τις ἰέραξ ἐνταῦθα καὶ ἐξέρχεται περιστερά· εἰσέρχεται λύκος καὶ ἐξέρχεται πρόβατον· εἰσέρχεται ὄφις καὶ ἐξέρχεται ἀρνίον, οὐ τῆς φύσεως μεταβαλλομένης, ἀλλὰ τῆς κακίας ἐλαυνομένης ».

56. Η ΚΑΘΟΛΙΚΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

(Κυρίλλου Ἱεροσολύμων).

« Καθολικὴ μὲν οὖν καλεῖται (ἡ Ἐκκλησία), διὰ τὸ κατὰ πάσης εἶναι τῆς οἰκουμένης, ἀπὸ περάτων γῆς ἕως περάτων· καὶ διὰ τὸ διδάσκειν καθολικῶς καὶ ἀνελλιπῶς ἅπαντα τὰ εἰς γνῶσιν ἀνθρώπων ἔλθειν ὀφείλοντα δόγματα, περὶ τε ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν πραγμάτων, ἐπουρανίων τε καὶ ἐπιγείων· καὶ διὰ τὸ πᾶν γένος ἀνθρώπων εἰς εὐσέβειαν ὑποτάσσειν, ἀρχόντων τε καὶ ἀρχομένων, λογίων τε καὶ ἰδιωτῶν· καὶ τὸ καθολικῶς λατρεύειν μὲν καὶ θεραπεύειν ἅπαν τὸ τῶν ἁμαρτιῶν εἶδος, τῶν διὰ ψυχῆς καὶ σώματος ἐπιτελουμένων, κεκτῆσθαι δὲ ἐν αὐτῇ πᾶσαν ἰδέαν ὀνομαζομένης ἀρετῆς, ἐν ἔργοις τε καὶ λόγοις καὶ πνευματικοῖς παντοίοις χαρίσμασιν. Ἐκκλησία δὲ καλεῖται φερωνύμως διὰ τὸ πάντας ἐκκαλεῖσθαι καὶ ὁμοῦ συνάγειν ».

56. Περικοπή ἐκ τῆς 1η' Κατηχήσεως τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων ('Ε.Π. 33, 1044).

α) Λεξιλογικά: ἰδέα = μορφή, εἶδος, τρόπος.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Ἐκκλησία: ἀρχικῶς ἡ λέξις ἐσήμαινε τὴν συνέλευσιν τοῦ δήμου, δηλαδὴ τῶν πολιτῶν, οἱ ὅποιοι συνεκαλοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων πρὸς ἀνακοίωσιν, σύσκεψιν, γνωμοδότησιν, ἀπόφασιν. Ἡ ὅλη περικοπὴ παρουσιάζει κατὰ εὐσύννοπτον τρόπον τοὺς κυριωτέρους λό-

ἔδῳ δὲν ἔχουν τὸ ἀναγκαστικὸν ἀδιέξοδον τῆς φύσεως, ἀλλ' ἔχουν τιμηθῆ μετὴν ἐλευθερίαν τῆς μετὰ ὠριμον σκέψιν ἀποφάσεως· ἐὰν δὲ εὕρω ἓνα λύκον, τὸν μεταβάλλω εἰς πρόβατον, χωρὶς νὰ μεταβάλλω τὴν φύσιν, ἀλλὰ μετατρέπων τὴν ἀπόφασιν. Διὰ τοῦτο δὲν θὰ ἔκανε κανεὶς λάθος, ἐὰν ἔλεγε ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει μεγαλύτεραν ἀξίαν ἀπὸ τὴν κιβωτόν. Διότι ἡ μὲν κιβωτὸς παρελάμβανε τὰ ζῶα καὶ τὰ διετήρει ζῶα, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία παραλαμβάνει τὰ ζῶα καὶ τὰ μεταβάλλει.» Ἀς χρησιμοποιήσω παραδείγματα. Εἰσῆλθεν ἐκεῖ (εἰς τὴν κιβωτόν) ἰέραξ καὶ ἐξῆλθεν ἰέραξ· εἰσῆλθε λύκος καὶ ἐξῆλθε λύκος· ἐδῶ εἰσῆλθε κάποιος ἰέραξ καὶ ἐξέρχεται περιστέρα· εἰσέρχεται λύκος καὶ ἐξέρχεται πρόβατον· εἰσέρχεται φίδι καὶ ἐξέρχεται ἀρνί, διότι δὲν μεταβάλλεται ἡ φύσις, ἀλλ' ἐκδιώκεται ἡ κακία».

56. Μετάφρασις.

«Ἡ Ἐκκλησία μὲν λοιπὸν ὀνομάζεται καθολικὴ, διότι εὐρίσκεται καθ' ὅλην (εἰς ὀλόκληρον) τὴν Οἰκουμένην, ἀπὸ τὸ ἓν ἄκρον τῆς γῆς ἕως τὸ ἄλλο ἄκρον· ἐπίσης (λέγεται καθολικὴ) καὶ διὰ τὸ ὅτι διδάσκει ἐξ ὀλοκλήρου καὶ ἀνελλιπῶς δι' ὅλα τὰ δόγματα, ποῦ πρέπει νὰ ἔλθουν εἰς γινῶσιν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα πράγματα, διὰ τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια· ἐπίσης (λέγεται καθολικὴ) διὰ τὸ ὅτι ἐπιδιώκει νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν εὐσέβειαν ὀλόκληρον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἀρχομένων (πολιτῶν), καὶ τῶν μορφωμένων καὶ τῶν ἀπλοϊκῶν· ἐπίσης (λέγεται καθολικὴ) καὶ διὰ τὸ ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν δίδει ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ὑγίαν καὶ θεραπευεὶ κάθε μορφήν τῶν ἁμαρτιῶν, αἱ ὁποῖαι πράττονται μετὴν ψυχῆν καὶ τὸ σῶμα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποκτᾶται μέσα εἰς αὐτὴν κάθε εἶδος ἀναφερομένης ἀρετῆς, ποῦ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ ἔργα καὶ εἰς τοὺς λόγους καὶ εἰς τὰ ποικίλα πνευματικὰ χαρίσματα. Ἐκκλησία δὲ ὀνομάζεται σύμφωνα πρὸς τὸ ὄνομά της, διότι καλεῖ ὅλους καὶ τοὺς συναθροίζει μαζί».

γους, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ Ἐκκλησία καλεῖται καθολικὴ. Ἡ Ἐκκλησία ὀνομάζεται ὡσαύτως καθολικὴ καὶ διότι εἶναι αἰωνόβιος. Κατὰ τὸν Μ. Ἀθανάσιον, «ἔσται ἡ Ἐκκλησία Χριστοῦ καταστράπτουσα καὶ φωτίζουσα τὴν ὑπ' οὐρανὸν καὶ μένουσα διηνεκῶς ὡς ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη».

57. ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ

(Συμewών του Θεσσαλονίκης).

« Ἐπιτὰ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοῦ Πνεύματος ἐνεργούμενα. Ταῦτα δὲ εἰσι βάπτισμα, χρισμα, κοινωνία, χειροτονία, γάμος, μετάνοια καὶ ἔλαιον ἅγιον.

Τὸ βάπτισμα ἀναγεννᾷ Πνεύματι, ἐπέιπερ τὴν πρώτην ἀπαθῆ γέννησιν ἀπωλέσαμεν καὶ ἐν ἀνομίαις ἡμεῖς συνελήφθημεν καὶ ἐν ἀμαρτίαις, ὡς ψάλλει Δαβὶδ, ἐκίσσησεν ἕκαστον ἡμῶν ἡ μήτηρ αὐτοῦ.

Τὸ χρισμα δὲ τὴν σφραγίδα τὴν πρώτην καὶ τὸ κατ' εἰκόνα ἐτίθησιν, ὅπερ διὰ παρακοὴν ἀπωλέσαμεν· ἔτι δὲ καὶ τὴν χάριν, ἣν ἐν τῇ ψυχῇ τῇ θεῖα ἐμπνεύσει ἐλάβομεν. Διὸ καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος φέρει δύναμιν καὶ τὴν εὐωδίαν αὐτοῦ πλουτεῖ καὶ σημεῖωσις Χριστοῦ ἔστι καὶ σφραγίς.

Ἡ κοινωνία δὲ αὐτῷ ἐνοῖ τῷ Δεσπότη. Καὶ ἐπειδὴ διὰ βρώσεως ἀπεθάνομεν καὶ παραδεισοῦ καὶ Θεοῦ ἐχωρίσθημεν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον διὰ τῆς κοινωνίας ἀναλαμβάνομεν ἀθῆς καί, τὴν φθορὰν ἀποβαλλόμενοι, τῷ ἀθανάτῳ ἐνούμεθα, θνητῷ δὲ ἡμᾶς διὰ σαρκὸς γεγονότι.

Ἡ χειροτονία δὲ τὴν ἐξουσίαν παρέχει καὶ δύναμιν τοῦ ποιήσαντος. Καὶ ἐπειδὴ οὐδὲν τῶν ὄντων χωρὶς αὐτοῦ, ἦλθε δὲ αὐτὸς εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀγαγεῖν, ταύτην αὐτοῦ τὴν δύναμιν ἀναλαμβάνόμενος ἀφ' ἡμῶν παρέσχεν ἡμῖν διὰ τῆς αὐτοῦ ἱερωσύνης· καὶ δι' αὐτῆς πᾶσαι ἡμῖν αἱ τελεταὶ ἐνεργοῦνται καὶ οὐδὲν ἅγιον χωρὶς ἱερέως ἐστίν...

Ὁ δὲ γάμος συγκатаβάσεως ἔστι δῶρον Θεοῦ διὰ τὴν παιδοποιεῖαν... Εὐλογεῖ τὸν γάμον αὐτός, ὡς ἂν μὴ χωρὶς εὐλογίας ἢ ἀπαρχῆ τυγχάνη τῆς ἡμετέρας ζωῆς.

57. Περικοπή ἐκ τοῦ « περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν » κεφαλαίου τοῦ ἔργου Συμewών τοῦ Θεσσαλονίκης, ὅπερ ἐπιγράφεται « Διάλογος ἐν Χριστῷ κατὰ πασῶν τῶν αἰρέσεων » ('Ε.Π. 155, 177 - 180).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : κισσάω-ω = ἐπιθυμῶ (ἐπὶ γυναικὸς) συλλαμβάνω καὶ γεννῶ. — ἐμπνευσις = πνοή, φύσημα. — σημεῖωσις = σφράγις με σημεῖόν τι πρὸς ἀναγνώρισιν ἢ ὑπόμνησιν· δῆλωσις διὰ σημεῖου. — πτώμα = πτώσις, πέσιμο· νεκρὸν σῶμα. — ἐπανάκλῃσις = ἐπαναφορά. — ἐπιστροφή = ἐπάνοδος. — τύπος = ἀποτύπωμα· σχεδίασμα· σκιαγραφία. — ἀπολύτρωσις = ἡ διὰ λύτρων ἀπελευθέρωσις, ἐξαγορά, σωτηρία. — λύσις = ἀπελευθέρωσις, ἀπαλλαγῆ, ἀπαλλαγῆ ἐκ τῆς ἐνοχῆς.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : τὴν πρώτην ἀπαθῆ γέννησιν· δηλ.

57. Μετάφρασις.

«Ἐπτά εἶναι τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὅποια τελοῦνται μὲ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Αὐτὰ δὲ εἶναι τὸ βάπτισμα, τὸ χρῆσμα, ἡ θεία κοινωνία, ἡ χειροτονία, ὁ γάμος, ἡ μετάνοια καὶ τὸ ἅγιον ἔλαιον (=εὐχέλαιον).

Τὸ βάπτισμα ἀναγεννᾷ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διότι ἀκριβῶς ἐχάσαμεν τὴν πρώτην χωρὶς πάθη γέννησιν καὶ ἡμεῖς ἐν μέσῳ ἀνομιῶν (παραβάσεων τοῦ θείου νόμου) συνελήφθημεν (εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητέρας μας) καὶ ἐν μέσῳ ἁμαρτιῶν, ὅπως ψάλλει ὁ Δαβὶδ, ἐκυοφόρησε καὶ ἐγέννησε τὸν καθένα ἀπὸ ἡμᾶς ἡ μητέρα του.

Τὸ χρῆσμα δὲ θέτει μέσα μας τὴν πρώτην σφραγίδα καὶ τὸ «κατ' εἰκόνα», πού ἐχάσαμεν ἐξ αἰτίας τῆς παρακοῆς· ἀκόμη δὲ καὶ τὴν χάριν, τὴν ὅποιαν ἐπήραμεν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μὲ τὴν θείαν πνοὴν (τοῦ ἁγ. Πνεύματος). Διὰ τοῦτο τὸ χρῆσμα φέρει καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἁγ. Πνεύματος καὶ τὴν εὐωδίαν αὐτοῦ μεταδίδει ὡς πλοῦτον καὶ εἶναι ἡ διὰ σημεῖου δῆλωσις καὶ ἡ σφραγὶς τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ (θεία) κοινωνία μᾶς ἐνώνει μὲ αὐτὸν τὸν Κύριον. Καὶ ἐπειδὴ μὲ τὸ φάγωμα (τοῦ μήλου) ἀπεθάνομεν (ἐγίναμεν θνητοὶ) καὶ ἐχωρίσθημεν ἀπὸ τὸν παράδεισον καὶ τὸν Θεόν, μὲ τὴν θείαν κοινωνίαν λαμβάνομεν ἐκ νέου τὴν αἰώνιον ζωὴν καί, ἀφοῦ πετᾶμε ἀπὸ ἐπάνω μας τὴν φθοράν, ἐνωμόμεθα μὲ τὸν ἀθάνατον, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἐνσάρκωσιν ἐγινε δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος.

Ἡ χειροτονία δὲ παρέχει τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Δημιουργοῦ. Καὶ ἐπειδὴ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν ὑπάρχει χωρὶς αὐτόν, αὐτὸς δὲ ἤλθε διὰ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ὀρθὴν ζωὴν, δι' αὐτό, ὅταν μὲ τὴν ἀνάληψίν του ἀπεμακρύνετο ἀπὸ ἡμᾶς, ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν δύναμίν του αὐτὴν μὲ τὴν ἱερωσύνην, τὴν ὅποιαν αὐτὸς ἴδρυσεν καὶ μὲ αὐτὴν τελοῦνται πρὸς χάριν μας ὅλαι αἱ τελεταὶ καὶ τίποτε δὲν ἀγιάζεται χωρὶς τὸν ἱερέα.

Ὁ δὲ γάμος εἶναι δῶρον τῆς συγκαταβάσεως τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν γέννησιν τέκνων... Αὐτὸς εὐλογοεῖ τὸν γάμον, διὰ νὰ μὴ τυχαίη νὰ εἶναι χωρὶς εὐλογίαν ἡ ἐναρξὶς τῆς ἰδικῆς μας ζωῆς.

τὴν τῶν πρωτοπλάστων. — σφραγίδα· ἴδὲ τὰ σχόλια τῆς ὑπ' ἀριθ. 18 περικοπῆς. — Γενικῶς ἡ περικοπὴ ἀποτελεῖ μίαν εὐστοχον σύνοψιν τῆς πατερικῆς διδασκαλίας περὶ τῶν μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ μετάνοια δὲ τὴν ἐπανόρθωσιν ἡμῶν αὐθις ἀπὸ τοῦ πτώματος ἐνεργεῖ. Καὶ ἐπειδὴ περ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκ ἔστιν ἐπανάκλησις ἄλλη κατὰ τε χάριν καὶ δωρεάν καὶ ἀγόνων καὶ πόνων χωρὶς, εἰ μὴ δι' ἐπιστροφῆς καὶ δακρῶν καὶ τοῦ ἐξαγορευσαὶ τὰ πταίσματα καὶ ἀποστῆναι τῶν κακῶν, τοῦτο τὸ μέγα δέδοται δῶρον.

Ἄγιον ἔλαιον δὲ παραδέδοται, καὶ τοῦτο ὡς ἱερὰ τελετὴ καὶ θεῖον τύπος ἐλέους, εἰς ἀπολύτρωσιν καὶ ἁγιασμὸν τοῖς ἀπὸ ἁμαρτίας ἐπιστρέφουσι χορηγούμενον. Διὸ καὶ λύσιν ἁμαρτημάτων παρέχεται καὶ ἐξ ἀρρωστημάτων ἐγείρει καὶ ἁγιασμοῦ ἐμπύπλησιν ».

58. Η ΜΕΤΑΝΟΙΑ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Ἄν ἔχῃς ἁμαρτήματα, μὴ ἀπογνῶς· οὐ παύομαι ταῦτα συνεχῶς λέγων· κἂν καθ' ἡμέραν ἁμαρτάνῃς, καθ' ἡμέραν μετανόει καὶ ὅπερ ἐν ταῖς παλαιαῖς ποιούμεν οἰκίαις, διὰ σαθρωθῶσιν, ὑπεξαίρουμεθα τὰ σεσαθρωμένα καὶ καινὰ ἐπισκευάζομεν καὶ οὐδέποτε συνεχῶς ἐπιμελείας ἐπιλανθανόμεθα, τοῦτο καὶ ἐν ἡμῖν ποιῶμεν. Εἰ ἐπαλαιώθῃς σήμερον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀνακαίνισον σεαυτὸν ἀπὸ τῆς μετανοίας. Καὶ ἔνι, φησί, μετανοήσαντα σωθῆναι ; Καὶ πάνυ ἐνι. Πάντα τὸν βίον ἐν ἁμαρτίαις διέτριψα· καὶ ἐὰν μετανοήσω, σώζομαι ; Πάνυ. Πόθεν δῆλον ; Ἀπὸ τῆς τοῦ Δεσπότη σου φιλανθρωπίας... Θεοῦ γὰρ φιλανθρωπίας μέτρον οὐκ ἔστιν, οὐδὲ λόγῳ ἐρμηνευθῆναι δύναται αὐτοῦ ἢ ἀγαθότης... Ἐνόησον σπινθῆρα εἰς πέλαγος ἐμπεσόντα· μὴ δύναται στῆναι ἢ φανῆναι ; Ὅσον σπινθῆρ πρὸς πέλαγος, τοσοῦτον κακία πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τοσοῦτον, ἀλλὰ πολλῶ πλέον. Τὸ μὲν γὰρ πέλαγος, κἂν μέγα ᾖ, μέτρον ἔχει· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία ἀπεριόριστος ».

58. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἡ' ὀμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου περὶ μετανοίας ('Ε.Π. 49, 337).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἀπογι(γ)νώσκω = εὐρίσκομαι εἰς ἀπόγνωσιν, ἀπελπίζομαι. — σαθρόομαι - οὔμαι = γίνομαι σαθρός, ἐτοιμόροπος, σάπιος. — ὑπεξαίρεομαι - οὔμαι = ἀφαιρῶ. — Καὶ ἐνι . . . σωθῆναι . . . φιλανθρωπίας· σχήματα ἀνθυποφορᾶς. — Ἡ περικοπὴ διακρίνεται διὰ τὰς ὠραίας εἰκόνας καὶ παρομοιώσεις.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Οἱ λόγοι τῆς περικοπῆς εἶναι δυνατόν νὰ

Ἡ μετάνοια ἐξ ἄλλου ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐκ νέου ἀνόρθωσιν μας ἀπὸ τὴν πτώσιν. Καὶ ἐπειδὴ ἀκριβῶς μετὰ τὸ βάπτισμα δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος ἐπαναφορᾶς μὲ χάριν καὶ δωρεὰν καὶ χωρὶς ἀγῶνας καὶ κόπους, παρὰ μόνον μὲ ἐπάνοδον εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀφετηρίας καὶ μὲ δάκρυα καὶ μὲ τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ μὲ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῶν κακῶν, δι' αὐτὸ ἔχει δοθῆ (εἰς ἡμᾶς) τὸ μεγάλο αὐτὸ δῶρον.

Μᾶς ἔχει παραδοθῆ δὲ καὶ τὸ εὐχέλαιον, καὶ τοῦτο ὡς ἱερὰ τελετὴ καὶ ἀποτύπωμα τοῦ Θεοῦ ἐλέους, ποῦ χορηγεῖται εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐπιστρέφουν ἐκ τῆς ἁμαρτίας, πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀγιασμόν. Διὰ τοῦτο παρέχει καὶ ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς ἐνοχλῆς τῶν ἁμαρτημάτων καὶ ἀνορθώνει ἀπὸ τὰς ἀσθενείας καὶ γεμίζει μὲ ἀγιασμόν».

58. Μετάφρασις.

«Ἐὰν ἔχῃς ἁμαρτίας, νὰ μὴ ἀπελπισθῆς· δὲν παύω νὰ σᾶς τὸ το-νίζω αὐτὸ συνεχῶς· καὶ ἐὰν κάθε ἡμέραν ἁμαρτάνῃς, νὰ μετανοῆς καθημερινά· καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον κάνομεν εἰς τὰ παλαιὰ σπίτια, ὅταν γίνουν ἐτοιμόρροπα, δηλαδὴ ἀφαιροῦμεν τὰ σαπισμένα μέρη καὶ ἐτοιμάζομεν καινούργια καὶ ποτὲ δὲν λησμονοῦμεν τὴν συνεχῆ συντήρησιν, αὐτὸ ἄς κάνωμεν καὶ εἰς ἡμᾶς. Ἐὰν ἐπάλληωσες σήμερον ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, νὰ ἀνακαινίσῃς τὸν ἑαυτὸν σου μὲ τὴν μετάνοιαν. Καὶ εἶναι δυνατόν, λέγει κανεῖς, νὰ σωθῶ, ἀφοῦ μετανοήσω; Καὶ πάρα πολὺ εἶναι δυνατόν. "Ὀλην τὴν ζωὴν μου τὴν ἐπέρασα μέσα εἰς ἁμαρτίας· καὶ ἐὰν μετανοήσω, ἐπιτυχαίνω τὴν σωτηρίαν; Πολύ. Ἐπὸ ποῦ αὐτὸ γίνεται φανερόν; Ἐπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου σου... Διότι δὲν ὑπάρχει μέτρον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ ἐρμηνευθῆ μὲ λόγον ἢ ἀγαθότης του... Φέρε εἰς τὸν νοῦν σου ἓνα σπινθῆρα, ποῦ ἔπεσε μέσα εἰς τὴν θάλασσαν· μήπως ἔμπορεῖ νὰ σταθῆ ἐκεῖ ἢ νὰ φανῆ; "Ὅσην σχέσιν ἔχει μία σπίθα πρὸς τὸ πέλαγος, τόσην μεγάλην σχέσιν ἔχει ἡ ἁμαρτία ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ· μᾶλλον δὲ οὔτε τόσον μεγάλην, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον διαφορετικὴν. Διότι τὸ μὲν πέλαγος, ἀκόμη καὶ ἐὰν εἶναι μεγάλο, ἔχει ὄριον, ποῦ μετρεῖται· ἐνῶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπεριόριστος».

παρηγορήσου καὶ τὸν μεγαλύτερον ἁμαρτωλὸν καὶ νὰ τὸν ἐνθαρρύνουν πρὸς μετάνοιαν.

59. Η ΣΥΧΝΗ ΘΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Καὶ τὸ κοινωνεῖν δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ μεταλαμβάνειν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καλὸν καὶ ἐπωφελές, αὐτοῦ σαφῶς λέγοντος· «ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον». Τίς γὰρ ἀμφιβάλλει, ὅτι τὸ μετέχειν συνεχῶς τῆς ζωῆς οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ζῆν πολλὰχῶς; Ἡμεῖς μέντοι γε τέταρτον καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα κοινωνοῦμεν, ἐν τῇ κυριακῇ, ἐν τῇ τετραδί καὶ ἐν τῇ παρασκευῇ καὶ τῷ σαββάτῳ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐὰν ἢ μνήμη ἁγίου τινός ».

60. Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΣ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Σὺ δὲ ψδαῖς τισι πρὸς τὸ κατηφές πεπονημέναις παραβηγεῖς καὶ μέλεσι γοεροῖς ἐκτίθειν σεαυτοῦ τὴν ψυχὴν ἐπιτηδεύεις· καὶ ὡσπερ τῶν τραγωδῶν ἰδίον ἐστὶ τὸ ἀνάπλασμα καὶ ἡ σκευή, μεθ' ἧς τὰ θέατρα καταλαμβάνουσιν· οὕτως οἶει προσήκειν καὶ τῷ πενθοῦντι πρέ-

59. Περικοπή ἐκ τῆς 93ης ἐπιστολῆς τοῦ Μ. Βασιλείου « πρὸς Καισαρίαν πατρικίαν περὶ κοινωνίας » ('Ε.Π. 32, 484).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ γλωσσικά :** τέταρτον = ἐπιρ. τέσσαρας φορές. — τετράς = ἡ Τετάρτη.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** «Ὁ τρώγων μου. . . ζωὴν αἰώνιον» 'Ιωάν. στ', 54. Διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας γινόμεθα κοινωνοὶ καὶ συμμετοχοὶ τῆς ζωῆς, τῆς θυσίας καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔχομεν ἦδη εἰς τὸν παρόντα βίον αἰώνιον ζωὴν. — Ἡ περικοπή συνιστᾷ τὴν συχνὴν θεῖαν κοινωνίαν, πρᾶγμα ποῦ ἦτο ὁ κανὼν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν. Οἱ ἀρχαῖοι Χριστιανοὶ « ἦσαν προσκαρτεροῦντες... τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου » (Πράξ. β', 42). Πρὸς τοὺς ἀπουσιάζοντας ἐκ τῆς Θείας Λειτουργίας ἀσθενεῖς ἐπέλετο ἡ Θ. Κοινωνία μὲ τοὺς διακόνους ἢ τὰς διακονίσσας. Ὁ Χρυσόστομος ἠλεγχεν αὐστηρῶς τοὺς παρισταμένους εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν καὶ μὴ μεταλαμβάνοντας : « Εἰπέ μοι, εἴ τις εἰς ἐστίασιν κληθεῖς τὰς χεῖρας νίψαιτο καὶ κατακλιθεῖ (εἰς τὸ ἀνάκλιτρον) καὶ ἔτοιμος γένοιτο πρὸς τὴν τράπεζαν, εἴτα μὴ μετέχοι, οὐχ ὕβριζει τὸν καλέσαντα ; ». Εὐγλωττοὶ εἶναι καὶ αἱ ἐκφράσεις τῆς Θ. Λειτουργίας « Προσέλθετε » ἢ « Ὁρβοὶ μεταλαβόντες... ». — Θὰ ἔπρεπε καὶ σήμερον ἂν ἀναβιώσῃ τὸ καθεστῶς τῆς συχνῆς Θ. Κοινωνίας, ἡ ὁποία εἶναι δύναμις καὶ φάρμακον. Βεβαίως προϋπὸθεσις αὐτῆς εἶναι πάντοτε ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἡ πίστις καὶ ἡ ἀγάπη. Κατὰ τὸν Ἅπ. Παῦλον « δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν καὶ οὕτως

59. Μετάφρασις.

«Καὶ τὸ νὰ λαμβάνη κανεὶς καθημερινὰ τὴν θείαν Κοινωνίαν καὶ νὰ μεταλαβαίνῃ τὸ ἅγιον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, εἶναι καλὸν καὶ ὠφέλιμον, διότι αὐτὸς μᾶς λέγει σαφῶς: «Ὅποιος τρώγει τὴν σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμά μου ἔχει (ἤδη ἀπὸ τὸν παρόντα βίον) ζωὴν αἰώνιον». Διότι ποῖος ἀμφιβάλλει, ὅτι τὸ νὰ παίρῃ κανεὶς μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ζῇ τὴν ζωὴν αὐτὴν κατὰ πολλοὺς τρόπους; Ἡμεῖς ὅμως βέβαια λαμβάνομεν τὴν θείαν Κοινωνίαν τέσσαρας φορές κάθε ἑβδομάδα, εἰς τὴν Κυριακὴν, εἰς τὴν Τετάρτην καὶ εἰς τὴν Παρασκευὴν καὶ εἰς τὸ Σάββατον καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἡμέρας, ἐὰν ἐορτάζεται ἡ μνήμη κάποιου ἁγίου».

60. Μετάφρασις.

«Σὺ δὲ θρηνεῖς μὲ τραγούδια, πού ἔχουν γίνει διὰ νὰ δημιουργοῦν βαρυθυμίαν, καὶ μὲ μοιρολόγια καταγίνεσαι εἰς τὸ νὰ λειώνῃς τελείως τὴν ψυχὴν σου· καὶ ὅπως ἀκριβῶς χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ἠθοποιῶν εἶναι ἡ μιμικὴ ἀναπαράστασις καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῶν θεατρικῶν κουστουμιῶν, μὲ τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται εἰς τὴν σκηνὴν τῶν θεάτρων· τοιοῦτοτρόπως νομίζεις, ὅτι ἐπιβάλλεται καὶ ἀρμόζει εἰς τὸν πενθοῦντα ἀνάλογος ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις, μαῦρον ἔνδυμα καὶ ἀγρία ἐμφάνισις τῶν μαλλιῶν καὶ σκοτάδι μέσα εἰς τὸ σπῆτι καὶ ρυπαρότης καὶ σκόνη καὶ μοιρολόγι, πού διατηρεῖ νωπὸν τὸ τραῦμα τῆς λύτης εἰς τὴν ψυχὴν. Ἄφησε νὰ κάνουν αὐτὰ ἐκεῖνοι, πού δὲν ἔχουν ἐλπίδα. Σὺ δὲ ἐδιδάχθης δι' ὄσους ἔχουν κοιμηθῆ (ἀποθάνει) ἐν Χριστῷ, ὅτι «σπεί-

ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου» (Α' Κορ. ια', 28 - 29). Εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ συχὴ Θ. Κοινωνία δὲν προϋποθέτει παρατεταμένην νηστείαν.

60. Περικοπὴ ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου «περὶ εὐχαριστίας» (Ἐ.Π. 31, 232 - 233).

α) Λεξιλογικά καὶ γλωσσικά: παραθρηνώ = θρηνώ, μοιρολογῶ. — ἐκτήκω = λειώνω ἐντελῶς. — ἐπιτηδεύω = καταγίνομαι εἰς κάτι, συνηθίζω, φροντίζω. — τραγῳδός = ἠθοποιός (εἰς ἔργα τραγωδίας). — ἀνάπλασμα = τὸ ἀναπλασθέν. — σκευὴ = ἐξοπλισμός, ἐξάρτησις, ἱματισμός, τρόπος τοῦ ἐνδύεσθαι. — σχῆμα = ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις. — αὐχμηρὸς (ἐπὶ κόμῃς) = ἐξηγριωμένος, ἀγριωπός. — μέλος = ἄσμα, μελωδία. — στυγνός = κατηφής,

πον εἶναι σχῆμα, μέλαν ἰμάτιον καὶ ἀρχμηρὸν κόμην καὶ σκότος ἐν οἰκίᾳ καὶ ρύπον καὶ κόριν καὶ μέλος στυγνόν, ἀεὶ νεαρὸν τῆς λύπης τὸ τραῦμα τῇ ψυχῇ διασφῶζον. Κατάλιπε ταῦτα ποιεῖν τοῖς μὴ ἔχουσι ἐλπίδα. Σὺ δὲ ἐδιδάχθης περὶ τῶν ἐν Χριστῷ κοιμηθέντων, ὅτι «σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν». Τὶ οὖν κλαίεις τὸν ἐξεληθόντα μεταμφιάσασθαι; Μῆτε σεαυτὸν θρήνηι ὡς βοηθοῦ τινος πρὸς τὸν βίον στερούμενος· ἀγαθὸν γάρ, φησὶν, ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἄνθρωπον. Μῆτε ἐκεῖνον οὐδύρου, ὡς δεινὰ πεπονθότα. Μικρὸν γὰρ ὕστερον ἢ ἐξ οὐρανῶν σάλπιγξ αὐτὸν διωπνίσει καὶ ὄψει αὐτὸν παριστάμενον τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ».

61. Ο ΟΙΚΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ Ο ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΜΟΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Καθάπερ λιμὴν, πνευμάτων καὶ κυμάτων ἀπηλλαγμένους, πολλὴν τοῖς ὀρμιζομένοις πλοίοις παρέχει τὴν ἀσφάλειαν, οὕτω καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ οἶκος, ὥσπερ ἀπὸ τινος χειμῶνος τῶν ἔξωθεν πραγμάτων τοὺς εἰσιόντας ἐξαρθάζων, μετὰ πολλῆς παρέχει τῆς γαλήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας ἐσάναι, καὶ τῶν θείων ἀκροῖσθαι λογίων. Τοῦτο τὸ χωρίον ὑπόθεσις ἐστὶν ἀρετῆς, διδασκαλεῖον φιλοσοφίας· οὐκ ἐν συνάξει μόνον, ὅτε ἀκροάσις Γραφῶν καὶ διδασκαλία πνευματικὴ καὶ συνέδριον πατέρων αἰδεσίμων, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τῷ λοιπῷ καιρῷ. Ἐπιβῆθι τῶν προθύρων μόνον, καὶ εὐθέως ἀπέθου τὰς φροντίδας τὰς βιωτικάς.

σκυθρωπός, δυσάρεστος, λυπηρός. — μεταμφιάζομαι = ἀλλάσσω ἔνδυμα εἰς τὸν ἐαυτὸν μου. — διωπνίζω = ἐγείρω ἐκ τοῦ ὕπνου, ἀφυπνίζω, ζυπνῶ. — βῆμα = βᾶθρον, κάθισμα· ὑψηλοτέρα θέσις, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ὠμίλου οἱ ρήτορες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ δήμου· δικαστικὴ ἔδρα.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: μέλαν ἔνδυμα· ἡ χρῆσις τῶν μαύρων ἐνδυμάτων εἰς ἐνδείξιν πένθους ἐνδείκνυται ἐπὶ μικρὸν χρονικὸν διάστημα διὰ λόγους κοινωνικούς, ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιβάλλεται ἐπὶ μακρὸν ἐκ λόγων θρησκευτικῶν.—«σπείρεται ἐν φθορᾷ...πνευματικόν»· Α' Κορ. ιε', 42-44.— σῶμα ψυχικόν· εἶναι τὸ σῶμα, ποῦ ζωοποιεῖται ὑπὸ τῶν κατωτέρων ψυχικῶν ζωικῶν δυνάμεων.—σῶμα πνευματικόν· εἶναι τὸ σῶμα, ποῦδ ἰαμορφώνεται ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων πνευματικῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς, ἢ ὁποῖα εὐρίσκεται εἰς ζῶσαν ἔπαφην μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ.— ἡ ἐξ οὐρανῶν σάλπιγξ· Α' Θεοσ. δ', 16· Α' Κορ. ιε', 52.

ρεται τὸ σῶμα εἰς κατάστασιν φθορᾶς, ἀνίσταται εἰς κατάστασιν ἀφθαρσίας· σπείρεται εἰς κατάστασιν ἀσθενείας, ἐγείρεται περιβεβλημένον δύναμιν· σπείρεται σῶμα, ποῦ ἔχει ἀπλῶς ζωὴν, ἀνίσταται σῶμα πνευματικόν». Διατι λοιπὸν κλαίεις δι' αὐτόν, ποῦ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς ζωῆς αὐτῆς, διὰ τὴν ἀλλάξιν (τὸ παλαιὸν φθαρτὸν) ἔνδυμα καὶ τὴν φορῆσιν νέου ἔνδυμα (ἀφθαρσίας); Οὔτε τὴν θρηγῆς διὰ τὸν ἑαυτὸν σου, διότι στερεῖσαι ἕνα βοήθην χρησίμων εἰς τὴν ζωὴν, διότι, λέγει (ἡ Γραφή), εἶναι καλὸν τὴν ἐλπίσιν κανεῖς εἰς τὸν Κύριον παρὰ τὴν ἐλπίσιν εἰς ἄνθρωπον. Μήτε τὴν ὀδύρεσαι δι' ἐκεῖνον, διότι δῆθεν ἔχει πάθει (πράγματα) φοβερὰ. Διότι μετ' ὀλίγον (κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν) θὰ τὸν ζυπνήσῃ ἡ σάλπιγξ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ θὰ τὸν ἴδῃς τὴν παρίσταται ἐμπρὸς εἰς τὸν θρόνον τοῦ Χριστοῦ».

61. Μετάφρασις.

«Καθὼς ἀκριβῶς ἕνα λιμάνι, ποῦ εἶναι ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ κύματα, παρέχει πολλὴν ἀσφάλειαν εἰς τὰ πλοῖα, ποῦ ἀγκυροβολοῦν, τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, σὰν τὴν σφύζην τοὺς εἰσερχομένους ἀπὸ κάποιαν τρικυμίαν τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων, δίδει εἰς αὐτοὺς τὴν δυνατότητα τὴν στέκωνται μετὰ πολλὴν γαλήνην καὶ ἀσφάλειαν καὶ τὴν ἀκούουν τοὺς θεῖους λόγους. Αὐτὸς ὁ τόπος εἶναι θεμέλιον ἀρετῆς, διδασκαλεῖον φιλοσοφίας· ὄχι μόνον κατὰ τὴν ὥραν τῆς (λατρευτικῆς) συναξέως, ὅποτε γίνεται προσεκτικὴ διὰ τῆς ἀκοῆς παρακολούθησις τῶν Γραφῶν καὶ πνευματικὴ διδασκαλία καὶ συγκέντρωσις σεβαστῶν πατέρων, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλον τὸν ὑπόλοιπον χρόνον. Πάτησε μόνον τὸ πόδι σου εἰς τὸν πρόναον, καὶ ἀμέσως ἀπεμάκρυνες τὰς φροντίδας τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Νὰ εἰσέλθῃς μέσα εἰς τὸν πρόναον, καὶ ἕνα εἶδος αὔρας πνευματικῆς σοῦ περικυκλῶνει τὴν ψυχὴν. Αὕτη ἡ ἰσχύς ὀδηγεῖ εἰς θρησκευτικὸν ρῖγος (δέος) καὶ διδάσκει τὴν φιλοσο-

61. Περικοπή ἐκ τῆς ἐπιτιμήσεως τοῦ Χρυσοστόμου «κατὰ τῶν ἀπολειφθέντων» καὶ ἐκ τῆς παραινήσεως αὐτοῦ πρὸς τοὺς παρόντας (ἐν τῷ ναῷ) (Ἐ.Π. 31, 145).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ὀρμίζομαι = ἀγκυροβολῶ εἰς ὄρμον, ἀράζω. — ἐξαρπάζω = ἀρπάζω ἀπαλλάσσω, ἐλευθερώνω, σφάζω. — ὑπόθεσις = τὸ θεθεμιμένον ὑποκάτω, βάσις, θεμέλιον. — πρόθυρον = ἐξώπορτα πρόναος. — εἶσω = εἰς τὰ ἐντός, πρὸς τὰ μέσα. — περίσταμαι + αἰτ. = περιβάλλω, περικυκλῶ. — φρίκη = φρικίασις, ρίγος, ἀνατρίχιασμα, δέος θρησκευτι-

Εἴσελθε τῶν προθύρων εἰσω, καὶ καθάπερ αὖρα τις πνευματικὴ περι-
 λίσταται σου τὴν ψυχὴν. Αὕτη ἡ ἡσυχία εἰς φρίκην ἄγει καὶ διδάσκει
 φιλοσοφεῖν· ἀνίστησι τὸ φρόνημα καὶ οὐκ ἀφίησι μεμνησθαι τῶν πα-
 ρόντων· μεθίστησί σε ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανόν. Εἰ δὲ χωρὶς συνάξεως το-
 σοῦτον κέρδος τῆς ἐνταῦθα παρουσίας, ὅταν Προφῆται πάντοθεν βο-
 ῶσιν, ὅταν Ἀπόστολοι εὐαγγελίζωνται, ὅταν ὁ Χριστὸς ἐν μέσῳ ἐ-
 στήκη, ὅταν Πατὴρ ἀποδέχεται τὰ γινόμενα, ὅταν Πνεῦμα Ἅγιον πα-
 ρέχη τὴν οἰκειαν ἀγαλλίασιν, πόσης μὲν ὀφειλείας ἐμπλησθέντες οἱ
 παρόντες ἀπέρχονται; Οἱ ἀπόντες δὲ πόσῃν ζημίαν ὑπομένουσιν;...
 Βαλανεῖον ἐστὶ τὰ ἐνταῦθα πνευματικόν, τῇ θέρμῃ τοῦ Πνεύματος πάν-
 τα ἀποσμηχον ρύπον· μᾶλλον δὲ οὐχὶ ρύπον ἀποσμηχον μόνον τὸ τοῦ
 πνεύματος πῦρ, ἀλλὰ καὶ βαφήν. «Ἐὰν γὰρ ὧσι, φησὶν, αἱ ἁμαρτίαι
 ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ».

62. Αἱ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΙΤΕΤΡΑΩΡΟΥ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Τοὺς διατετυπωμένους καιροὺς τῶν προσευχῶν ἐξελεξάμεθα,
 ἐκάστου ἰδίαν τινὰ ὑπόμνησιν τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν ἔχοντος.
 Τὸν μὲν ὄρθρον, ὥστε τὰ πρῶτα κινήματα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ ἀνα-
 θήματα εἶναι Θεοῦ καὶ μηδὲν ἕτερον ἀναλαμβάνειν εἰς φροντίδα, πρὶν
 ἢ τῇ παρὰ Θεοῦ ἐννοίᾳ ἐνευφρανθῆναι, καθὼς γέγραπται: «Ἐμνή-
 σθη τὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἠυφράνθη»· μηδὲ σῶμα κινήσαι πρὸς ἐργασίαν,
 πρὶν ποιῆσαι τὸ εἰρημένον· «Πρὸς σὲ προσεύξομαι, Κύριε· καὶ τὸ πρῶτ'
 εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς μου· τὸ πρῶτ' παραστήσομαι σοὶ καὶ ἐπόψει με».
 Πάλιν δὲ κατὰ τὴν τρίτην ὥραν εἰς τὴν προσευχὴν ἀνίστασθαι· καὶ

κόν. — βαλανεῖον = λουτρόν. — ἀποσμηχῶ = ἀποσπογγίζω, σπογγίζω
 ἀφαιρῶ.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: φιλοσοφίας· φιλοσοφεῖν· ἐννοεῖ
 τὴν ἀγάπην τῆς κατὰ Θεὸν σοφίας, τὴν ὁποίαν τὰ λειτουργικὰ μας κεί-
 μενα χαρακτηρίζουν ὡς «κρίττονα σοφίαν» καὶ «ἀμείνονα φιλοσοφίαν». —
 Προφῆται βοῶσιν... Ἀπόστολοι εὐαγγελίζωνται· ἐννοεῖ τὰ προφητικὰ ἀ-
 ναγνώσματα, ὡς καὶ τὰ ἀποστολικά καὶ εὐαγγελικά ἀναγνώσματα, τὰ
 ὅποια ἀκούονται εἰς τὴν Θ. Λειτουργίαν. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν ἦτο ἀνελ-
 λιπῆς ἡ χρῆσις καὶ τῶν προφητικῶν ἀναγλωσμάτων. — ὁ Χριστὸς ἐν μέσῳ·
 προπάντων διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας. — «ὡς χιόνα λευκανῶ»·
 Ἡσ. α', 18· ἡ λεύκανσις αὐτῇ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν μυστηριακὴν ζωὴν
 τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποίαν συμμετέχουν οἱ ἐνσυνειδητῶς ἐκκλησιαζόμενοι.

φῶμεν· ἀνυψῶνει τὸ φρόνημα καὶ δὲν ἀφήνει νὰ ἐνθυμούμεθα τὰ παρόντα· σὲ μεταθέτει ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐὰν δὲ χωρὶς λατρευτικὴν σὺναξιν εἶναι τόσον μέγα τὸ κέρδος ἐκ τῆς παρουσίας ἐδῶ (εἰς τὸν ναόν), ὅταν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη οἱ Προφῆται λαλοῦν μεγαλοφώνως, ὅταν οἱ Ἀπόστολοι κηρύττουν τὸ Εὐαγγέλιον, ὅταν ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον, ὅταν ὁ Πατὴρ δέχεται ἐκεῖνα, ποῦ τελοῦνται, ὅταν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα παρέχη τὴν ἰδικὴν του (πνευματικὴν) ἀγαλλίασιν, τότε μὲ πόσῃν ὠφέλειαν ἀφοῦ γεμίσουν οἱ παρόντες φεύγουν; Οἱ δὲ ἀπόντες πόσῃν βλάβῃν ὑφίστανται;... Ὅσα ὑπάρχουν καὶ γίνονται ἐδῶ εἶναι πνευματικὸν λουτρόν, τὸ ὁποῖον μὲ τὴν θερμότητα τοῦ Πνεύματος ἀφαιρεῖ κάθε ρυπαρότητα· μᾶλλον δὲ ἡ φωτιὰ τοῦ Πνεύματος δὲν ἀφαιρεῖ μόνον τὴν ρυπαρότητα, ἀλλὰ καὶ τὸν χρωματισμόν. «Διότι, λέγει (ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ), ἐὰν αἱ ἁμαρτίαι σας εἶναι ὡς τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα, θὰ δώσω τὴν λευκότητα τοῦ χιονιοῦ».

62. Μετάφρασις.

«Τοὺς καθωρισμένους χρόνους τῶν προσευχῶν ἐξελέξαμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, διότι ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς περιέχει κάποιαν ἰδιαιτέραν ὑπόμνησιν τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐχορηγήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Τὸν μὲν ὄρθρον ἐξελέξαμεν, ὥστε αἱ πρῶται κινήσεις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ νὰ εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν καὶ διὰ τίποτε ἄλλο νὰ μὴ φροντίζωμεν, πρὶν αἰσθανθῶμεν ἐσωτερικὴν εὐφροσύνην φέροντες τὸν νοῦν μας εἰς τὸν Θεόν, καθὼς ἔχει γραφῆ· «Ἐνεθυμήθην τὸν Θεόν, καὶ ἠσθάνθην ἐσωτερικὴν εὐφροσύνην» καὶ νὰ μὴ κινῶμεν τὸ σῶμα πρὸς ἐργασίαν, πρὶν κάμωμεν αὐτό, ποῦ ἔχει λεχθῆ· «Πρὸς σὲ θὰ προσευχηθῶ Κύριε· καὶ τὸ πρῶτ θὰ ἀκούσης τὴν φωνήν μου· τὸ πρῶτ θὰ παρουσιασθῶ ἐνώπιόν σου, καὶ θὰ (εὐδοκήσης) νὰ ρίψης (εὐμενὲς) τὸ βλέμμα σου ἐπάνω μου». Πάλιν δὲ κατὰ τὴν τρίτην ὥραν πρέπει νὰ σηκωνώμεθα διὰ τὴν προσευχήν· καὶ ἀφοῦ ἐνθυμηθῶμεν τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ποῦ ἐδόθη τὴν τρίτην ὥραν εἰς τοὺς Ἀποστόλους, πρέπει ὅλοι μαζί μὲ μιὰ καρδιὰ νὰ προσκλίνωμεν (προσκυνήσωμεν) εὐλαβῶς, διὰ νὰ γίνωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἄξιοι νὰ δεχθῶμεν τὸν ἁγιασμόν...

Ἐκρίναμεν δὲ ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα ἡ προσευχὴ εἰς τὴν ἕκτην ὥραν,

62. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Μ. Βασιλείου «Ὅροι κατὰ πλάτος, κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀποκρίσιν» (Ἀποκρίσις εἰς τὴν λζ' ἐρώτησιν, Ἐ.Π. 31,

ὕπομνησθέντας τῆς τοῦ Πνεύματος δωρεᾶς, τῆς κατὰ τὴν τρίτην ὥραν τοῖς ἀποστόλοις δεδομένης, προσκυνῆσαι πάντας ὁμοθυμαδόν, εἰς τὸ ἀξίους γενέσθαι καὶ αὐτοὺς τῆς ὑποδοχῆς τοῦ ἁγιασμοῦ... Ἐν δὲ τῇ ἕκτη ὥρᾳ κατὰ μίμησιν τῶν ἁγίων ἀναγκαίαν εἶναι τὴν προσευχὴν ἐκρίναμεν, τῶν λεγόντων: « Ἐσπέρας καὶ πρωτὶ καὶ μεσημβρίας διηγῆσομαι καὶ ἀπαγγελῶ καὶ εἰσακούσεται τῆς φωνῆς μου ... ». Ἡ δὲ ἐνάτη παρ' αὐτῶν ἡμῖν τῶν ἀποστόλων ἐν ταῖς Πράξεσιν ἀναγκαία εἰς προσευχὴν παραδέδοται ἱστορούσαις, ὅτι « Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερόν ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην ». Συμπληρωθεῖσης δὲ τῆς ἡμέρας, ἡ εὐχαριστία περὶ τῶν ἐν αὐτῇ δεδομένων ἢ κατορθωμένων ἡμῖν καὶ τῶν παρεθόντων ἢ ἐξαγόρευσις, εἴτε ἐκούσιον, εἴτε ἀκούσιον, εἴτε πού καὶ λανθάνον πλημμέλημα γέγονεν ἢ ἐν ῥήμασιν ἢ ἐν ἔργοις ἢ κατ' αὐτὴν τὴν καρδίαν, περὶ πάντων ἐξιλεομένων ἡμῶν διὰ τῆς προσευχῆς τὸν Θεόν. Μέγα γὰρ ὄφελος ἢ ἐπίσκεψις τῶν παρελθόντων πρὸς τὸ μὴ τοῖς ὁμοίοις αἰθῖς περιπεσεῖν... Καὶ πάλιν τῆς νυκτὸς ἀρχομένης, ἡ αἴτησις τοῦ ἀπρόσκοπον ἡμῖν ὑπάρξαι τὴν ἀνάπαυσιν. Τὸ δὲ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας ἡμῖν ἀναγκαῖον εἰς προσευχὴν παραδεδώκασιν, ὡς ἡ τῶν Πράξεων ἱστορία παρίστησι, λέγουσα: « Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας ὕμνον τὸν Θεόν καὶ ὁ ψαλμοδὸς λέγων: «Μεσονύκτιον ἐξεγείρομην τοῦ ἐξομολογεῖσθαί σοι ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου».

63. Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ (ΙΚΕΤΗΡΙΟΣ ΔΕΗΣΙΣ)

(Λειτουργία Μεγάλου Βασιλείου).

« Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ περιστώτος λαοῦ καὶ τῶν δι' εὐλόγους αἰτίας ἀπολειφθέντων καὶ ἐλέησον αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς, κατὰ τὸ πλήθος

1013 - 1016). Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Μ. Βασιλείου ἐξετάζει τὰ κεφαλαῖα ζητήματα τῆς μοναχικῆς πολιτείας.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : ἐκλέγομαι = ἐκλέγω διὰ τὸν ἑαυτὸν μου. — ἀνίστασθαι ἐνν. ἡμᾶς δεῖ. — παρεθεις = μτχ. παθ. ἀορ. α' τοῦ ρ. παρήμι = παραλείπω, παραμελῶ νὰ πράξω κάτι. — ἐπίσκεψις = ἐξέτασις. — ἀπρόσκοπος = ὁ μὴ συναντῶν ἐμπόδια, ἀσφαλής.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : «ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ...» Ψαλμ. οστ', 4. — «Πρὸς σὲ προσεύξομαι... ἐπόψει με» Ψαλμ. ε', 4-5. — τρίτην ὥραν τὴν καθ' ἡμᾶς ἐνάτην πρωινήν. — ἕκτη ὥρα· δηλαδὴ κατὰ τὴν δωδεκάτην μεσημβρινήν. — « Ἐσπέρας καὶ πρωτὶ... φωνῆς μου » Ψαλμ. νδ', 18. — ἐνάτη· ἡ τρίτη ἀπογευματινὴ καθ' ἡμᾶς. — Πέτρος καὶ Ἰωάννης...» Πράξ.

διότι ἐμμήθημεν τοὺς ἀγίους, οἱ ὅποιοι λέγουν· «Κατὰ τὸ ἑσπέρασ καὶ τὸ πρωῆ καὶ τὸ μεσημέρι θὰ διηγῶμαι καὶ θὰ ἀναγγέλλω εἰς τὸν Κύριον (τὰ προβλήματα μου) καὶ ὁ Κύριος θὰ ἀκούσῃ καὶ θὰ κάμῃ δεκτὴν τὴν προσευχὴν μου». Ἡ δὲ ἐνάτη ὥρα ἔχει παραδοθῆ εἰς ἡμᾶς διὰ προσευχὴν ἀπὸ αὐτοῦ τοὺς ἀπιστόλους εἰς τὰς Πράξεις, αἱ ὅποια ἐξιστοροῦν ὅτι «ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης ἀνέβαιναν μαζὶ εἰς τὸ ἱερὸν κατὰ τὴν ἐνάτην ὥραν τῆς προσευχῆς». Ὅταν δὲ συμπληρωθῆ ἡ ἡμέρα, γίνεται ἡ ἔκφρασις τῆς εὐχαριστίας δι' ὅσα ἔχουν δοθῆ εἰς ἡμᾶς ἢ ἔχουν κατορθωθῆ ἀπο ἡμᾶς καὶ ἡ ἐξομολόγησις τῶν παραλείψεων, εἴτε ἔχει γίνεαι κάποιος ἐκούσιος εἴτε ἀκούσιος εἴτε κάποιος ἀπαρατήρητον πλημμέλημα ἢ μὲ λόγους ἢ μὲ ἔργα, εἴτε μέσα εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν (διάθεσις τῆς ψυχῆς), ἐνῶ μὲ τὴν προσευχὴν ζητοῦμεν δι' ὅλα τὴν θείαν ἐξιλίωσιν. Διότι εἶναι πολὺ ὠφέλιμος ἡ ἐξέτασις τῶν περασμένων, διὰ νὰ μὴ πέσωμεν ἐκ νέου εἰς παρόμοια σφάλματα. Καὶ πάλιν, ὅταν ἀρχίξῃ ἡ νύκτα, ζητοῦμεν μὲ τὴν προσευχὴν νὰ εἶναι ἡ νυκτερινὴ ἀνάπαυσις χωρὶς ἐμπόδια. Τὸ δὲ μεσονύκτιον ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας ἡμᾶς τὸ ἔχουν ὑποδείξει ὡς ἀναγκαῖον εἰς προσευχὴν, ὅπως παρουσιάζει ἡ ἱστορία τῶν Πράξεων, πού λέγει· «Εἰς τὸ μεσονύκτιον δὲ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας προσευχόμενοι ἀπήνθουν ὕμνους εἰς τὸν Θεόν», καὶ ὁ ψαλμωδός, πού λέγει· «Ἐσηκωνόμην τὸ μεσονύκτιον, διὰ νὰ σὲ δοξολογήσω καὶ ὑμνήσω διὰ τὰ δίκαια παραγγέλματά σου, πού εἶναι εἰς τὸν νόμον».

63. Μετάφρασις.

«Νὰ ἐνθυμηθῆς, Κύριε, τὸν λαόν, πού στέκεται ὀλόγυρα, καὶ ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ἔμειναν μακρὰν τῆς λειτουργίας (δὲν προσῆλθον εἰς τὴν

Υ', 1. — Παῦλος καὶ Σίλας... παραδεδώκασιν· εἰς τοὺς Φιλίππους τῆς Μακεδονίας, ὅταν εὐρίσκοντο εἰς τὴν φυλακὴν. — «κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον... ὕμνουν τὸν Θεόν»· Πράξ. ιστ', 25. — μεσονύκτιον ἐξεγειρόμην... τῆς δικαιοσύνης σου»· Ψαλμ. ριη', 62. — Ὡς καθίσταται φανερόν, ἡ περικοπὴ ὑποδεικνύει τὸν πυρῆνα τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ εἰκοσιτετραῶρου, αἱ ὅποια ἀρχικῶς ἔτελοῦντο εἰς τὰς ἱερὰς μονὰς. Ἡ ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ «ὠρολογίου» μερικῶν χαρακτηριστικῶν εὐχῶν τῶν ἀκολουθιῶν τούτων θὰ εἶναι καλὸν συμπλήρωμα τοῦ ὅλου μαθήματος.

63. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἱκετηρίου δεήσεως τῆς εἰς τὸν Μέγαν Βασιλεῖον ἀποδομένης λειτουργίας. Ἡ δέησις αὕτη γίνεται ὑπὸ τοῦ ἱερέως μετὰ τὴν Ἐπίκλησιν καὶ τὸν Καθαγιασμὸν τῶν Τιμίων Δώρων.

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἀπολείπομαι = ὑστερῶ, ἀπέχω, ἀφί-

τοῦ ἔλεους σου. Τὰ ταμεῖα αὐτῶν ἐμπλήσον παντός ἀγαθοῦ· τὰς συζυγίας αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμοιοῖα διατήρησον· τὰ νήπια ἐκθρεφον· τὴν νεότητα παιδαγωγῆσον· τὸ γῆρας περικρατήσον· τοὺς ὀλιγοψύχους παραμύθησαι· τοὺς ἐσκορπισμένους ἐπισυνάγαγε· τοὺς πεπλανημένους ἐπανάγαγε καὶ σῶναφον τῇ ἀγία σου καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Τοὺς ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐλευθέρωσον· τοῖς πλέουσι σύμπλευσον· τοῖς ὁδοποροῦσι συνόδευσον· χηρῶν πρόσθητι· ὄρφανῶν ὑπεράσπισον· αἰχμαλώτους ρῦσαι· νοσοῦντας ἴασαι. Τῶν ἐν βήμασι καὶ μετάλλοις καὶ ἐξορίας καὶ πικραῖς δουλείαις καὶ πάσῃ θλίψει καὶ ἀνάγκῃ καὶ περιστάσει ὄντων μνημόνευσον, ὁ Θεός, καὶ πάντων τῶν δεομένων τῆς μεγάλῃ σου ἐδσπλαγχνίας· καὶ τῶν ἀγαπῶντων ἡμᾶς καὶ τῶν μισούντων· καὶ τῶν ἐντειλαμένων ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν. Καὶ παντός τοῦ λαοῦ σου μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, καὶ ἐπὶ πάντας ἔκχεον τὸ πλοῦσίόν σου ἔλεος, πᾶσι παρέχων τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα. Καὶ ὢν ἡμεῖς οὐκ ἐμνημονεύσαμεν δι' ἀγνοίαν ἢ λήθην ἢ πλῆθος ὀνομάτων, αὐτὸς μνημόνευσον, ὁ Θεός, ὁ εἰδὼς ἐκάστου τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν προσηγορίαν, ὁ εἰδὼς ἕκαστον ἐκ κοιλάδας μητρὸς αὐτοῦ. Σὺ γὰρ εἶ, Κύριε, ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ἐλπίς τῶν ἀπηλπισμένων, ὁ τῶν χειμαζομένων σωτήρ, ὁ τῶν πλεόντων λιμῆν, ὁ τῶν νοσοῦντων ἰατρός. Αὐτὸς τοῖς πᾶσι τὰ πάντα γενοῦ, ὁ εἰδὼς ἕκαστον καὶ τὸ αἶτημα αὐτοῦ, οἶκον καὶ τὴν χρείαν αὐτοῦ. Ρῦσαι, Κύριε, τὴν πόλιν (ἢ τὴν μονὴν) ταύτην καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ, πυρός, μαχαίρας, ἐπιδρομῆς ἀλλοφύλων καὶ ἐμφυλίου πολέμου ».

σταμαί, εἶμαι μακράν τινος. — ταμεῖον = ἀποθήκη. — περικρατέω-ω = κρατῶ κάτι ἰσχυρῶς, κατέχω σταθερῶς.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ ἱκετήριος αὐτῆ δέησις ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ Θ. Λειτουργία δὲν ἔχει μόνον οὐράνιον καὶ μυσταγωγικὸν χαρακτήρα, ἀλλ' ἐνδιαφέρεται καὶ δι' αὐτὰς τὰς ὑλικὰς, βιολογικὰς, κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς ἀξίας, ἀντιμετωπίζουσα μὲ στοργὴν ἀκόμη καὶ τὰς ὑλικὰς ἀνάγκας τοῦ ἀτόμου, τῆς οἰκογενείας, τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας.

λειτουργίαν) διὰ δικαιολογημένας αἰτίας, καὶ νὰ ἐλεήσης αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς σύμφωνα μὲ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου. Γέμισε τὰς ἀποθήκας των μὲ κάθε ἀγαθόν· διατήρησε τὰς συζυγικὰς ἐνώσεις μὲ εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν· ἀνάθρεψε τὰ νήπια· παιδαγωγῆσε τὴν νεότητά· κράτησε ἰσχυρὰ μὲ τὸ χέρι σου (προστάτευσε) τὰ γηρατεία· παρηγόρησε τοὺς μικροψύχους (δειλοὺς)· συνάθροισε τοὺς σκορπισμένους· νὰ ἐπαναφέρῃς αὐτοὺς, ποὺ ἔχουν πλανηθῆ, καὶ νὰ τοὺς ἐνώσῃς μὲ τὴν ἀγίαν σου καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐλευθέρωσε αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ἐναχλοῦνται ἀπὸ ἀκάθαρτα (πανηρὰ) πνεύματα· νὰ συντροφεύσῃς εἰς τὸ ταξιίδι αὐτοὺς, ποὺ ταξιδεύουν εἰς τὴν θάλασσαν· συνόδευσε αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ὁδοιποροῦν· προστάτευσε τὰς χήρας· ὑπεράσπισε τὰ ὄρφανά· ἐλευθέρωσε τοὺς αἰχμαλώτους· θεράπευσε τοὺς ἀσθενεῖς. Νὰ ἐνθυμηθῆς, Κύριε ὁ Θεὸς μας, ἐκείνους ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὰ δικαστήρια καὶ εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα μέσα εἰς μεταλλωρυχεῖα καὶ εἰς ἐξορίας καὶ εἰς πικρὰς δουλείας καὶ εἰς κάθε θλίψιν καὶ ἀνάγκην καὶ δύσκολον περίστασιν, καθὼς καὶ ὄλους, ὅσοι ἔχουν ἀνάγκην τῆς μεγάλης σου εὐσπλαγχνίας· καὶ αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι μᾶς ἀγαποῦν, καὶ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μᾶς μισοῦν, καὶ αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι παρήγγειλαν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους νὰ προσευχώμεθα ὑπὲρ αὐτῶν. Νὰ ἐνθυμηθῆς, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ὅλον τὸν λαόν σου καὶ νὰ ἐκχύσῃς εἰς ὄλους ἡμᾶς τὸ πλοῦσιον ἑλεός σου, παρέχων εἰς ὄλους τὴν πλήρωσιν τῶν αἰτημάτων, τὰ ὅποια ἀποβλέπουν εἰς τὴν σωτηρίαν. Ἐπίσης καὶ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς δὲν ἐνεθυμήθημεν δι' ἄγνοιαν (τῆς ὑπάρξεως ἢ τῶν ὀνομάτων των) ἢ διότι τοὺς ἐλησμονήσαμεν ἢ (διότι) διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀνομάτων (δὲν ἐπροφθάσαμεν νὰ τοὺς ἀναφέρωμεν), νὰ τοὺς ἐνθυμηθῆς σύ, ὁ Θεός, ὁ ὅποιος γνωρίζεις τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ ὄνομα ἐκάστου, γνωρίζεις τὸν καθένα ἀφ' ὅτου ἦτο εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητέρας του. Διότι σύ, Κύριε, εἶσαι ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ἐλπίς τῶν ἀπηλπισμένων, ὁ σωτὴρ αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἀντιμετωπίζουν τρικυμίας (θυέλλας), ὁ λιμὴν τῶν ταξιδευόντων εἰς τὴν θάλασσαν, ὁ ἱατρὸς τῶν ἀσθενῶν. Αὐτὸς νὰ γίνῃς τὰ πάντα δι' ὄλους, σύ, ποὺ γνωρίζεις τὸν καθένα καὶ πᾶν ὅ,τι ζητεῖ, τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν ἀνάγκην αὐτῆς. Σῶσε, Κύριε, τὴν πόλιν (ἢ τὴν μονὴν) ταύτην καὶ κάθε πόλιν καὶ χώραν ἀπὸ πείναν, ἐπιδημίας, σεισμόν, καταποντισμόν, πυρκαϊάν, σφαγὴν, ἐπιδρομὴν (ἐχθρῶν) ἄλλοφύλων καὶ ἀπὸ ἐμφύλιον πόλεμον».

64. ΕΥΧΗ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ

« Ὁ τῶν ἀρρήτων καὶ ἀθεάτων μυστηρίων Θεός, παρ' ᾧ οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως οἱ ἀπόκρυφοι· ὁ τὴν διακονίαν τῆς λειτουργίας ταύτης ἀποκαλύψας ἡμῖν καὶ θέμενος ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς διὰ τὴν πολλὴν σου φιλανθρωπίαν εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· αὐτός, ἀόρατε Βασιλεῦ, ὁ ποιῶν μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἐνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ἐπίδε ἐφ' ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους δούλους σου, τοὺς τῷ ἀγίῳ σου τούτῳ θυσιαστηρίῳ ὡς τῷ χερουβικῷ σου παρισταμένους θρόνῳ, ἐφ' ᾧ ὁ μονογενὴς σου Υἱὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν διὰ τῶν προκειμένων φρικτῶν ἐπαναπαύεται μυστηρίων· καὶ πάσης ἡμᾶς καὶ τὸν πιστὸν σου λαὸν ἐλευθερώσας ἀκαθαρσίας, ἀγίασον πάντων ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἀγιασμῷ ἀναφαιρέτῳ· ἵνα ἐν καθαρῷ συνειδῶτι, ἀνεπαισχύντῳ προσώπῳ, πεφωτισμένῃ καρδίᾳ τῶν θείων τούτων μεταλαμβάνοντες ἀγιασμάτων καὶ ὑπ' αὐτῶν ζωοποιούμενοι, ἐνωθῶμεν αὐτῷ τῷ Χριστῷ σου, τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν ».

65. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ ΤΟΥ ΑΓ. ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ

« Κύριε, δὸς μεταποιηθῆναι τὸν ἐν αὐτῷ βαπτιζόμενον εἰς τὸ ἀποθέσθαι μὲν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἐνδύσασθαι δὲ τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν, ἵνα γενόμενος σύμφυτος τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου σου διὰ τοῦ Βαπτίσματος, κοινωνὸς καὶ τῆς ἀναστάσεώς σου γένηται· καὶ φυλάξας τὴν δωρεὰν τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος καὶ ἀξήσας τὴν παρακαταθήκην τῆς χάριτος, δέξηται τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως καὶ συγκαταριθμηθῆ τοῖς πρωτοτόκοις, τοῖς ἀπογεγραμμένοις ἐν οὐρανῷ ».

64. Περικοπή ἐκ τῆς εὐχῆς, ἣτις λέγεται εἰς τὴν Λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων μετὰ τὴν Μεγάλην Εἰσοδον.

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τῶν προκειμένων φρικτῶν μυστηρίων πρόκειται διὰ τὰ προηγιασμένα δῶρα, δι' αὐτὸ τὸ Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Κυρίου.

65. Περικοπή ἐξ εὐχῆς λεγομένης ὑπὸ τοῦ ἱερέως κατὰ τὴν τελεσιουργίαν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος.

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : σύμφυτος = συμφυής, συμμετοχος.

64. Μετάφρασις.

«Ὁ Θεὸς τῶν μυστηρίων, τὰ ὅποια εἶναι ἀνέκφραστα μὲ τὴν γλῶσσαν καὶ ἀθέατα ἀπὸ τὸ μάτι, εἰς τὸν ὅποιον ὑπάρχουν οἱ κρυμμένοι θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως· ὁ ὅποιος ἐφανέρωσες εἰς ἡμᾶς τὴν ἱερὰν ὑπηρεσίαν τῆς λειτουργίας αὐτῆς καὶ διὰ τὴν πολλὴν σου φιλανθρωπίαν ἐτοποθέτησες ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς τὸ νὰ προσφέρωμεν δῶρα καὶ θυσίας διὰ τὰς ἰδικὰς μας ἁμαρτίας καὶ διὰ τὰ ἐξ ἀγνοίας παραπτώματα τοῦ λαοῦ. Αὐτός, ἀόρατε Βασιλεῦ, ὁ ὅποιος κάνεις ἔργα μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἐνδοῦξα καὶ ἐκτάκτως θαυμαστά, τὰ ὅποια εἶναι ἀναρίθμητα, ρίψε βλέμμα ἀγάπης εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους δούλους σου, οἱ ὅποιοι ἰστάμεθα μπροστὰ εἰς τὸ ἅγιον τοῦτο θυσιαστήριον ὡς εἰς τὸν χερουβικόν σου θρόνον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θυσιαστηρίου ἐπαναπαύεται ὁ μονογενὴς σου υἱὸς καὶ Θεὸς μας διὰ τῶν φρικτῶν μυστηρίων, τὰ ὅποια εὐρίσκονται μπροστὰ μας· καὶ, ἀφοῦ ἐλευθερώσῃς ἡμᾶς καὶ τὸν πιστόν σου λαὸν ἀπὸ κάθε ἀκαθαρσίαν, ἁγίασε τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ὄλων μας μὲ ἁγιασμόν μόνιμον· διὰ νὰ ἀξιοθῶμεν, μεταλαμβάνοντες μὲ καθαρὰν συνείδησιν, μὲ ἐλεύθερον ἀπὸ ἐντροπὴν πρόσωπον, μὲ φωτισμένην καρδίαν τὰ θεῖα αὐτὰ ἁγιαστικά μυστήρια καὶ ζωοποιούμενοι μὲ αὐτά, νὰ ἐνωθῶμεν μὲ αὐτὸν τὸν Χριστὸν σου, τὸν ἀληθινὸν Θεόν μας».

65. Μετάφρασις.

«Δῶσε, Κύριε, ὥστε αὐτός, πὺ βαπτίζεται μέσα εἰς τὸ ὕδωρ αὐτὸ νὰ μεταβληθῇ, διὰ νὰ ἀποβάλῃ μὲν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ὁ ὅποιος φθίρεται σύμφωνα μὲ τὰς ἐπιθυμίας, τὰς ὁποίας προκαλεῖ ἡ ἀπάτη τῆς ἁμαρτίας, νὰ ἐνδυθῇ δὲ τὸν νέον ἄνθρωπον, ὁ ὅποιος γίνεται ὄλονεν καινουργῆς συμμορφούμενος πρὸς τὴν εἰκόνα ἐκείνου, ὁ ὅποιος τὸν ἐδημιούργησε, διὰ νὰ εἶναι (κατὰ φυσικὴν συνέπειαν) συμμέτοχος καὶ τῆς Ἀναστάσεώς σου, ἀφοῦ προηγουμένως γίνῃ μὲ τὸ βάπτισμα συμμέτοχος εἰς τὸ ὁμοίωμα τοῦ θανάτου σου· καὶ ἀφοῦ φυλάξῃ τὴν δωρεάν τοῦ ἁγ. Πνεύματος καὶ αὐξήσῃ τὸν θησαυρόν, πὺ μᾶς ἐνεπιστεύθη ἡ Χάρις, δεχθῇ τὸ βραβεῖον τῆς οὐρανόυ κλήσεως καὶ ἀριθμηθῇ (καταταγῇ) μαζὶ μὲ τοὺς (προσφιλεῖς) πρωτοτόκους υἱοὺς τοῦ Θεοῦ, οἱ ὅποιοι ἔχουν καταγραφῇ ὡς πολῖται εἰς τὸν οὐρανόν».

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τὸν φθειρόμενον... ἀπάτης· Ἐφεσ. δ', 22. — ἐνδύσασθαι δὲ τὸν νέον· Ἐφ. δ', 24. — τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος· Κολ. γ', 10. — ἵνα γενόμενος σύμφυτος...

66. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΜΑΤΟΣ

«Δέσποτα, παμβασιλεῦ, εὐσπλαγχνε, χάρισαι αὐτῷ καὶ τὴν σφραγίδα τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου καὶ παντοδυνάμου καὶ προσκυνητοῦ σου Πνεύματος».

67. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΕΤΑΝΟΟΥΝΤΑ ΚΑΙ ΕΞΟΜΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΝ

«Ὁ Θεός, ὁ συγχωρήσας Δαυὶδ, διὰ Νάθαν τοῦ Προφήτου, τὰ ἴδια ἐξομολογήσαντι ἁμαρτήματα, καὶ Πέτρῳ τὴν ἄρνησιν, κλαύσαντι πικρῶς, καὶ πόρνη, δακρυσάσῃ ἐπὶ τοὺς αὐτοῦ πόδας, καὶ τελῶνῃ καὶ ἀσώτῳ· αὐτὸς ὁ Θεός, συγχωρήσοι σοι δι' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ πάντα καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ ἀκατάκριτόν σε παραστήσαι ἐν τῷ φοβερῷ αὐτοῦ Βήματι· περὶ δὲ τῶν ἐξαγορευθέντων ἐγκλημάτων μηδεμίαν φροντίδα ἔχων, πορεύου εἰς εἰρήνην ».

68. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

«Ὁ Θεός, ὁ μέγας ἐν δυνάμει καὶ ἀνεξιχνίαστος ἐν συνέσει, ὁ θαυμαστός ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς νόους τῶν ἀνθρώπων· αὐτός, Κύριε, καὶ τοῦτον, ὃν ἐδόκησας τὸν τοῦ Πρεσβυτέρου ὑπεισελεθεῖν βαθμόν, πλήρωσον τῆς τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος δωρεᾶς, ἵνα γένηται ἄξιος παρεστάναι ἀμέμπτως τῷ θυσιαστηρίῳ σου, κηρύσσειν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου, ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας σου, προσφέρειν σοι δῶρα καὶ θυσίας πνευματικὰς, ἀνακαινίζειν τὸν λαόν σου, διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας ».

ἀναστάσεώς σου· Ρωμ. στ', 5· κατὰ τὸν Οἰκουμένιον «ὁμοίωμα θανάτου ἔχομεν ἐν τῷ βαπτίσματι, οὐ σωματικὸν θάνατον», ἐνῶ, ὡς τονίζει ὁ Χρυσόστομος, «οὐκ εἶπε τῷ ὁμοιώματι τῆς ἀναστάσεως, ἀλλ' αὐτῆς τῆς ἀναστάσεως». — βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως· Φίλιπ. γ', 14. — πρωτοτόκοις, τοῖς ἀπογεγραμμένοις· Ἐβρ. ιβ', 23. — Ἡ ὅλη περικοπὴ συναποτελεῖται ἐξ ὠραιότητων χωρίων τῆς Κ.Δ.

66. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ χρίσματος, ἥτις συνδέεται μετὰ τῆς τελετῆς τοῦ ἁγ. βαπτίσματος. (Περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως σφραγίδα ἴδὲ τὰς παρατηρήσεις εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 18 περικοπὴν).

66. Μετάφρασις.

«Κύριε, πού είσαι ὁ βασιλεὺς τῶν ὄλων, εὐσπλαγγνε, χάρισε εἰς αὐτὸν καὶ τὴν σφραγίδα τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου καὶ παντοδυνάμου καὶ ἀξίου προσκυνήσεως ἁγίου Πνεύματος».

67. Μετάφρασις.

«Σὺ ὁ Θεός, πού διὰ τοῦ Νάθαν τοῦ Προφήτου συνεχώρησες τὸν Δαυτὶδ, ὅταν οὗτος ἐξωμολογήθη τὰ ἀμαρτήματά του, καὶ τὴν ἄρνησιν εἰς τὸν Πέτρον, πού ἐκλαυσε πικρά, καὶ τὴν ἀμαρτωλὴν, πού ἐδάκρυσεν εἰς τὰ πόδια σου, καὶ τὸν τελώνην καὶ τὸν ἄσωτον· Αὐτὸς ὁ Θεός, εἶθε δι' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ νὰ σοῦ συγχωρήσῃ ὅλα καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν καὶ εἶθε νὰ σὲ παρουσιάσῃ χωρὶς ἐνοχλὴν μπροστά εἰς τὸν φοβερὸν του Θερόνον· διὰ δὲ τὰ ἀμαρτήματα, πού ἐξωμολογήθης, νὰ συνεχίζῃς τὴν πορείαν σου εἰρηνικά, χωρὶς καθόλου νὰ ἔχῃς ἀνησυχίαν».

68. Μετάφρασις.

«Σὺ ὁ Θεός, πού εἶσαι μέγας εἰς δύναμιν καὶ ἔχεις γινῶσιν (ἀντιληπτικὴν δύναμιν), τῆς ὁποίας δὲν ἠμποροῦμεν νὰ παρακολουθήσωμεν τὰ ἔχνη, σὺ πού εἶσαι θαυμαστός εἰς τὰς θελήσεις περισσότερον ἀπὸ ὄλους τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· σὺ ὁ ἴδιος, Κύριε, γέμισε μὲ τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τοῦτον, πού συγκατετέθης εὐμενῶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ πρεσβυτέρου, διὰ νὰ γίνῃ ἀξίος νὰ παρουσιάσεται κατὰ τρόπον ἄψογον εἰς τὸ θυσιαστήριόν σου, νὰ κηρύσῃ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου, νὰ ἐπιτελῇ ὡς εἶδος θυσίας πρὸς τὸν Θεὸν τὸ ἱερὸν ἔργον τῆς μεταδόσεως τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας σου, νὰ προσφέρῃ δῶρα καὶ θυσίας πνευματικᾶς, νὰ ἀνακαινίζῃ τὸν λαόν σου μὲ τὸ λουτρὸν (τοῦ Βαπτίσματος), τὸ ὁποῖον μᾶς παρέχει νέαν γέννησιν».

67. Περικοπή ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῶν ἐξομολογουμένων, ἡ ὁποία ὑπενθυμίζει βιβλικά παραδείγματα εἰλικρινοῦς μετανοίας.

68. Εὐχὴ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῆς χειροτονίας τοῦ πρεσβυτέρου, πρὸς κατασκευὴν τῆς ὁποίας ἐχρησιμοποιήθησαν πλεῖστα βιβλικά ἐκφράσεις (Δευτ. ζ', 21· Ψαλμ. μδ', 3· Δευτ. ι', 8· ιη', 15· Ματθ. δ', 23· Ρωμ. ιε', 16· Ἐφεσ. α', 13· Ἐβρ. ε', 1· Α' Πέτρ. β', 5· Τιτ. γ', 5). Γενικῶς παρατηροῦμεν, ὅτι τὰ λειτουργικά μας κείμενα εἶναι πλήρη ἐξ αὐτουσίῶν ἐκφράσεων τῆς ἁγ. Γραφῆς.

69. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΠΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΗΣ
(Έκ του Βαρβερινού κώδικος· η' - θ' αίων).

«Ο Θεός ο Άγιος, ο Παντοδύναμος, ο διὰ τῆς ἐκ Παρθένου κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἀγίας τὸ θῆλυ· καὶ οὐκ ἀνδράσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς γυναιξὶ δωρησάμενος τὴν χάριν καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος· Αὐτὸς καὶ νῦν, Δέσποτα, ἐπίδε ἐπὶ τὴν δούλην σου ταύτην· καὶ προσκάλεσεν αὐτὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου καὶ κατάπεμψεν αὐτῇ τὴν πλοσίαν δωρεὰν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος· διαφύλαξον αὐτὴν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ σου πίστει, ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον τὴν ἑαυτῆς λειτουργίαν διὰ παντὸς ἐκπληροῦσαν».

70. ΕΥΧΗ ΕΚ ΤΗΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

«Ο Θεός, ο Άγιος, ο πλάσας ἐκ χοῦς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ ἀνοικοδομήσας γυναῖκα καὶ συζεύξας αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτήν, διὰ τὸ οὕτως ἀρέσαι τῇ σῇ μεγαλειότητι, μὴ μόνον εἶναι τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς· αὐτὸς καὶ νῦν, Δέσποτα, ἐξαπίστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου καὶ ἄρμωσον τὸν δοῦλόν σου (τόν δε) καὶ τὴν δούλην σου (τὴν δε), ὅτι παρὰ σοῦ ἀρμόζεται ἀνδρὶ γυνή. Σύζευξον αὐτοὺς ἐν ὁμοφροσύνῃ· στεφάνωσον αὐτοὺς ἐν ἀγάπῃ· ἔνωσον αὐτοὺς εἰς σάρκα μίαν· χάρισαι αὐτοῖς καρπὸν κοιλίας, εὐτεκνίας ἀπόλαυσιν».

71. ΕΥΧΗ ΕΚ ΤΗΣ ΤΕΛΕΤΗΣ ΤΟΥ ΕΥΧΕΛΛΑΙΟΥ

«Δέσποτα Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, δεόμεθά σου, παντοδύναμε, τοῦ σφῶζειν πάντας ἡμᾶς· ὁ μόνος ψυχῶν τε καὶ σωματίων ἰατρός, ἀγίασον πάντας ἡμᾶς· ὁ πᾶσαν νόσον ἰώμενος, ἴασαι καὶ τὸν δοῦλόν σου (τόν

69. Εὐχὴ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῆς χειροτονίας τῶν διακονισσῶν, διὰ τὴν ὁποίαν μαρτυρεῖ ὁ εἰς τὸ Βατικανὸν φυλασσόμενος Βαρβερινὸς κώδιξ (η' - θ' αἰών), ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι κώδικες. Εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν Βυζαντινὴν Ἐκκλησίαν ἠκμαζεν ἡ τάξις τῶν διακονισσῶν, αἱ ὁποῖαι ἐχειροτονοῦντο, ὅπως ἀκριβῶς οἱ διάκονοι, καὶ εἶχον ὡς καθήκοντα τὴν ἀσκησιν τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης, τὴν ἱεραποστολικήν, κατηχητικὴν καὶ διδασκτικὴν ἐργασίαν μέσα εἰς τὰς τάξεις τῶν γυναικῶν, τὴν διὰ τοῦ ἐλαίου καὶ τοῦ ἁγίου μύρου χρίσιν τῶν βαπτιζομένων γυναικῶν, τὴν μεταφορὰν τῆς θείας Κοινωνίας εἰς τὰς ἀσθενεῖς γυναίκας κ.τ.τ.

69. Μετάφρασις.

«Σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ Παντοδύναμος, ποὺ μὲ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐξηγήσασες τὴν τάξιν τῶν γυναικῶν· καὶ ποὺ ἐχάρισες τὴν χάριν καὶ τὴν ἐπέλευσιν (κάθοδον) τοῦ ἀγίου σου Πνεύματος ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἀνδρας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς γυναῖκας· σὺ ὁ ἴδιος καὶ τώρα, Κύριε, στρέψε εὐμενῶς τὸ βλέμμα σου ἐπάνω εἰς τὴν δούλην σου αὐτὴν· καὶ προσκάλεσέ την εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου καὶ στείλε ἀπὸ ὑψηλὰ εἰς αὐτὴν τὴν πλουσίαν δωρεὰν τοῦ ἀγίου σου Πνεύματος· διατήρησε αὐτὴν εἰς τὴν ὀρθόδοξόν σου πίστιν, διὰ νὰ ἐκπληρώνη πάντοτε τὴν ἱεράν ὑπηρεσίαν της μὲ ἄψογον ζωὴν, ὅπως ἀρέσει εἰς σέ».

70. Μετάφρασις.

«Σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ποὺ ἐπλασες ἀπὸ ὕλην τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀπὸ τὴν πλευράν του ἐδημιούργησες τὴν γυναῖκα καὶ τὴν συνήνωσες μὲ αὐτόν, διὰ νὰ τοῦ εἶναι σύντροφος, διότι ἤρρεσεν εἰς τὴν μεγαλειότητά σου τοιουτοτρόπως, δηλαδὴ νὰ μὴ εἶναι ὁ ἄνθρωπος μόνος του ἐπὶ τῆς γῆς· σὺ ὁ ἴδιος καὶ τώρα, Κύριε, στείλε τὸ χέρι σου ἀπὸ τὸ ἅγιον κατοικητήριόν σου καὶ συνένωσε τὸν δοῦλόν σου (τάδε) καὶ τὴν δούλην σου (τάδε), διότι ἀπὸ σέ συνενώνεται ταιριαστά ἡ γυναῖκα μὲ τὸν ἄνδρα. Συνένωσέ τους μὲ ὁμόνοιαν· στεφάνωσέ τους μὲ ἀγάπην· ἔνωσέ τους εἰς σάρκα μίαν· χάρισέ τους καρπὸν κοιλίας, τὴν ἀπόλαυσιν τῶν καλῶν τέκνων».

71. Μετάφρασις.

«Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σέ παρακαλοῦμεν, Παντοδύναμε, νὰ σφίξης ὅλους ἡμᾶς· σὺ, ποὺ εἶσαι ὁ μόνος ἰατρός τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, καθάγιασε ὅλους ἡμᾶς· σὺ, ποὺ θεραπεύεις πᾶσαν ἀσθένειαν, θεράπευσε καὶ τὸν δοῦλόν σου (τάδε)· σῆχλωσέ τον ἀπὸ τὸ ὀδυνηρὸν κρεβ-

70. Ἡ εὐχή παρουσιάζει εὐσυνόπτως τοὺς κυριωτέρους σκοποὺς τοῦ γάμου, οἱ ὅποιοι εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἡ ἀλληλοσυμπλήρωσις τῶν συζύγων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ τεκνογονία. — Ἡ ὄλη περικοπὴ εἶναι πλήρης βιβλικῶν ἐκφράσεων (Γεν. β', 7, 21, 18· Παροιμ. δ', 14· Γεν. β', 24· λ', 2· Ψαλμ. ρλα', 11 κ.ά.).

71. Καὶ ἡ περικοπὴ αὐτὴ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ εὐχελαίου εἶναι πλήρης βιβλικῶν ἐκφράσεων (Ἰωαν. ιζ', 17· Ψαλμ. ρβ', 4· Ἐξόδ. ιγ', 9· Δευτ. θ', 26 κ.ά.).

δε)· ἐξέγειρον αὐτὸν ἀπὸ κλίνης ὀδυνηρᾶς διὰ ἐλέους τῆς σῆς χρηστό-
τητος· ἐπίσκειμαι αὐτὸν ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς σου· ἀποδίωξον ἀπ'
αὐτοῦ πᾶσαν ἀρρωστίαν καὶ ἀσθένειαν· ἵνα, ἐξαναστὰς τῇ χειρὶ σου τῇ
κραταιᾷ, δουλεύῃ σοι μετὰ πάσης εὐχαριστίας ».

72. ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΝ ΕΥΛΟΓΗΤΑΡΙΟΝ

« Ὁ πόλαι μὲν ἐκ μὴ ὄντων πλάσας με καὶ εἰκόνι σου θεία τιμή-
σας, παραβάσει ἐντολῆς δὲ πάλιν με ἐπιστρέψας εἰς γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθην,
εἰς τὸ καθ' ὁμοίωσιν ἐπανάγαγε, τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀναμορφώσασθαι ».

73. ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΝ ΙΔΙΟΜΕΛΟΝ (Ἦχος α')

(Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Ποία τοῦ βίου τρυφή διαμένει λύπης ἀμέτοχος ; Ποία δόξα
ἔστηκεν ἐπὶ γῆς ἀμετάβητος ; Πάντα σκιᾶς ἀσθενέστερα, πάντα ὀνει-
ρων ἀπατηλότερα· μία ροπή, καὶ ταῦτα πάντα θάνατος διαδέχεται· ἀλλ'
ἐν τῷ φωτί, Χριστέ, τοῦ προσώπου σου καὶ τῷ γλυκασμῷ τῆς σῆς ὡ-
ραιότητος, ὃν ἐξελέξω ἀνάπαντον ὡς φιλόνητος ».

74. ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΝ ΣΤΙΧΗΡΟΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΥ (Ἦχος β')

« Οἷα ἡ ζωὴ ἡμῶν ἐστίν, ἄνθος καὶ ἀτμὶς τε καὶ δρόσος ἐωθινή
ἀληθῶς· δεῦτε οὖν κατίδωμεν ἐπὶ τοὺς τάφους τρανῶς. Ποῦ τὸ κάλλος
τοῦ σώματος ; Καὶ ποῦ ἡ νεότης ; Ποῦ εἰσι τὰ ὄμματα καὶ ἡ μορφὴ
τῆς σαρκός ; Πάντα ἐξηράνθη ὡς χόρτος, πάντα ἠφανίσθησαν· δεῦτε
τῷ Χριστῷ προσπέσωμεν ἐν δάκρυσιν ».

72. Ὁ ὕμνος εἶναι εὐλογητᾶριον, διότι προηγείται αὐτοῦ τὸ « Εὐ-
λογητὸς εἶ, Κύριε, διδασθὲν με τὰ δικαιώματά σου ».

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀναμορφώσασθαι·
πρόκειται διὰ τὸ πνευματικὸν κάλλος, ποῦ εἶχον οἱ Πρωτόπλαστοι εἰς τὸν παρά-
δεισον. Συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν
λειτουργικῶν μας κειμένων, μέσα εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς θείας Χάριτος οἱ ἄν-
θρωποι ἀποκτοῦν ἐκ νέου τὸ « πρωτόκτιστον κάλλος » καὶ εἶναι « λελαμπρυ-
σμένοι τῆς ὡραιότητος ταῖς καλλουαῖς ».

73. Τὸ νεκρώσιμον αὐτὸ ἰδιόμελον Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ με τὰς

βατί τῆς ἀσθενείας μὲ τὸ ἔλεος τῆς καλωσύνης σου· νὰ τὸν ἐπισκεφθῆς μὲ τὸ ἔλεος καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου· νὰ διώξῃς μακρὰν ἀπὸ αὐτὸν πᾶσαν νόσον καὶ ἀσθένειαν, διὰ νὰ σηκωθῇ μὲ τὸ δυνατὸ χέρι σου καὶ σὲ ὑπηρετῇ μὲ κάθε εὐχαριστίαν».

72. Μετάφρασις.

«Ἐκεῖνος, ποὺ κατὰ τὸ παρελθὸν μὲ ἐδημιούργησες μὲν ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας καὶ μὲ ἐτίμησες μὲ τὴν θείαν σου εἰκόνα, ἀλλὰ ἔνεκα τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς μὲ ἐπανεφέρεις εἰς τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἐλήφθην, φέρε με πάλιν εἰς τὸ «καθ' ὁμοίωσιν», διὰ νὰ ἀποκτήσω νέαν μορφήν μὲ τὸ ἀρχαῖον κάλλος».

73. Μετάφρασις.

«Ποία ἀπόλαυσις τῆς ζωῆς ὑπάρχει χωρὶς νὰ συμμετέχη εἰς τὴν λύπην; Ποία δόξα ἐπάνω εἰς τὴν γῆν στέκεται ἀμετακίνητος; Ὅλα εἶναι περισσότερον ἀσθενῆ ἀπὸ τὴν σκιάν, ὅλα περισσότερον ἀπατηλὰ ἀπὸ τὰ ὄνειρα· γίνεται μία μικρὰ ἀλλαγὴ τῆς καταστάσεως, καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ διαδέχεται ὁ θάνατος. Ἄλλὰ μέσα εἰς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου καὶ μὲ τὴν γλυκύτητα τῆς ωραιότητός σου, ἀνάπαυσε, Χριστέ, ὡς φιάνθρωπος ποὺ εἶσαι, αὐτόν, τὸν ὅποιον ἐδιάλεξες».

74. Μετάφρασις.

«Ποίας λογῆς εἶναι ἡ ζωὴ μας, ἀληθινὰ ἄνθος καὶ ἀτμός καὶ πρωϊνὴ δροσιά· ἐλάτε νὰ ρίψωμεν ἓνα βλέμμα ἐπάνω εἰς τοὺς τάφους προσεκτικὰ. Ποῦ εἶναι ἡ ὁμορφιά τοῦ σώματος; Καὶ ποῦ εἶναι τὰ νεῖατα; Ποῦ εἶναι τὰ πρόσωπα καὶ ἡ μορφή τοῦ σώματος; Ὅλα ἐξεράθησαν σὰν χορτάρι, ὅλα ἐξηφανίσθησαν· ἐλάτε λοιπὸν μὲ δάκρυα νὰ καταφύγωμεν εἰς τὸν Χριστόν».

ἀλλεπαλλήλους ἐρωτήσεις παρουσιάζει παραστατικῶς τὴν ματαιότητα τῶν ἐπιγείων καὶ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ψυχῆς πλησίον τοῦ Χριστοῦ.

74. Στιχηρόν, τὸ ὅποιον μὲ παραστατικὰς εἰκόνας καὶ ἐρωτήσεις καὶ μὲ ρεαλιστικὴν δραματικότητα παρουσιάζει τὸ φθαρτὸν τῆς ἐπιγείου υπάρξεως. Στιχηρὰ λέγονται τὰ τροπάρια, τῶν ὁποίων προτάσσονται στίχοι ἐκ τῶν Ψαλμῶν.

Λεξιλογικά : δμματα = συνεκδοχικῶς τὰ πρόσωπα.

75. Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ.

(Γρηγορίου Ναζιανζηνού).

« Ὁ λαός, ὁ καθήμενος ἐν σκότει τῆς ἀγνοίας, ἰδέτω φῶς μέγα τῆς ἐπιγνώσεως. « Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά ». Τὸ γράμμα ὑποχωρεῖ, τὸ πνεῦμα πλεονεκτεῖ· αἱ σκιαὶ παρατρέχουσιν, ἡ ἀλήθεια ἐπισέρχεται... »

Τοῦτό ἐστιν ἡμῖν ἡ πανήγυρις, τοῦτο ἐορτάζομεν σήμερον, ἐπιδημίαν Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους, ἵνα πρὸς Θεὸν ἐνδημήσωμεν ἢ ἐπανέλθωμεν (οὕτω γὰρ εἰπεῖν οἰκειότερον), ἵνα, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποθέμενοι, τὸν νέον ἐνδυσώμεθα· καὶ ὥσπερ ἐν τῷ Ἀδὰμ ἀπεθάνομεν, οὕτως ἐν τῷ Χριστῷ ζήσωμεν, Χριστῷ καὶ συγγενώμενοι καὶ συσταυρούμενοι καὶ συνθαπτόμενοι καὶ συνανιστάμενοι...

Τοιγαροῦν ἐορτάζομεν μὴ πανηγυρικῶς, ἀλλὰ θεϊκῶς· μὴ κοσμικῶς, ἀλλ' ὑπερκοσμικῶς· μὴ τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ τὰ τοῦ ἡμετέρου, μᾶλλον δὲ τὰ τοῦ Δεσπότη· μὴ τὰ τῆς ἀσθενείας, ἀλλὰ τὰ τῆς ἰατρείας· μὴ τὰ τῆς πλάσεως, ἀλλὰ τὰ τῆς ἀναπλάσεως ».

76. Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΘΕΟΦΑΝΕΙΩΝ — ΥΜΝΟΙ ΤΗΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΓΙΑΣΜΟΥ ('Ηχος πλ. δ')

(Σωφρονίου Ἱεροσολύμων).

« Σήμερον τῶν ὑδάτων ἀγιάζεται ἡ φύσις καὶ ρήγνυται ὁ Ἰορδάνης καὶ τῶν ἰδίων ναμάτων ἐπέχει τὸ ρεῦμα, Δεσπότην ὄρων ρυπτόμενον ».

75. Περικοπή ἐκ τοῦ λη' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου « εἰς τὰ Θεοφάνεια, εἶπουν Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος » ('Ε.Π. 36, 312 - 316). Ὁ λόγος οὗτος ἀρχίζει διὰ τῶν περιφήμων λόγων, οἱ ὅποιοι περιελήφθησαν αὐτοῦσι καὶ εἰς σχετικὸν ὕμνον : « Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε· Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε· Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε ».

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : ἐπίγνωσις = ἐνσυνείδητος γνώσις. — παρατρέχω = παρέρχομαι, διέρχομαι δρομαίως. — ἐνδημέω-ω = διαμένω, παραμένω εἰς ἓνα τόπον· ἐρχομαι πρὸς παραμονήν. — Ὁ λόγος ἐν τῇ περικοπῇ γίνεται ζωηρὸς μὲ τὰς εἰκόνας, τὰς ἀντιθέσεις, τὰς παρηχήσεις καὶ τὰ ὁμοιοτέλευτα.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει... 'Ησ. θ', 2. — τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν... καινά τὰ πάντα· Β' Κορ. ε', 17. — ἐν τῷ Χριστῷ ζήσωμεν... καὶ συνανιστάμενοι· Ἰδὲ τὰ λεχθέντα εἰς τὰ σχόλια

75. Μετάφρασις.

«Ὁ λαός, ὁ ὁποῖος ἐκάθητο εἰς τὸ σκοτάδι τῆς ἀγνοίας, ἃς ἴδῃ τὸ μέγα φῶς τῆς ἐνσυνειδήτου γνώσεως. «Ἡ ἀρχαία κατάστασις, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργει ἡ ἁμαρτία, παρῆλθεν, ἰδοὺ ἔχουν γίνεи ὅλα καινούργια». Τὸ γράμμα (τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου) ὑποχωρεῖ, τὸ πνεῦμα ὑπερισχύει· αἱ σκιαὶ παρέρχονται γρήγορα, ἡ ἀλήθεια φθάνει...

Αὐτὸ πανηγυρίζομεν, αὐτὸ ἐορτάζομεν σήμερον, τὴν ἔλευσιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὴν ἔλθωμεν ἢ —διὰ τὴν ὁμιλήσωμεν καλύτερον— διὰ τὴν ἐπιστρέψωμεν πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τὴν ἐνδυθῶμεν τὸν νέον ἄνθρωπον, ἀφοῦ ἀποβάλωμεν τὸν παλαιόν· καὶ καθὼς ἀκριβῶς μετὰ τὴν ζωὴν τοῦ Ἀδάμ ἀπεθάνομεν (ἐγίναμεν θνητοί), τοιοῦτοτρόπως ἐν Χριστῷ θὰ ζήσωμεν, καὶ γεννώμενοι μαζὶ μετὰ τὸν Χριστὸν καὶ ἀνερχόμενοι εἰς τὸν σταυρὸν μαζὶ τοῦ καὶ ἐνταφιαζόμενοι καὶ ἀνιστάμενοι μετὰ τὸν...

Λοιπὸν ἃς ἐορτάζωμεν ὄχι μετὰ κοσμικὰ πανηγύρια, ἀλλὰ κατὰ τρόπον, ποῦ ταιριάζει εἰς τὸν Θεόν· ὄχι κατὰ τρόπον γῆινον, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ὑπερκόσμιον· ἃς ἐορτάζωμεν ἐπιδιώκοντες ὄχι τὰ ἰδικὰ μας, ἀλλ' ἐκεῖνα, ποῦ ἀνήκουν εἰς τὸν ἰδικόν μας, ἢ ἀκριβέστερον ἐκεῖνα, ποῦ ἀνήκουν εἰς τὸν Κύριον· ὄχι ἐκεῖνα, ποῦ ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἀσθένειαν, ἀλλ' ἐκεῖνα, ποῦ ὀδηγοῦν εἰς τὴν θεραπείαν· ὄχι ἐκεῖνα, ποῦ ἔχουν σχέσιν μετὰ τὴν δημιουργίαν, ἀλλ' ἐκεῖνα ποῦ ἀφοροῦν εἰς τὴν ἀναδημιουργίαν μας).

76. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἀγιάζεται ἡ φύσις τῶν ὑδάτων καὶ διαχωρίζεται ὁ Ἰορδάνης καὶ συγκρατεῖ τὴν ροὴν τῶν ὑδάτων του, καθὼς βλέπει τὸν Δεσπότην τὴν βαπτίζεται».

«Κύριε, ἀφοῦ ἐπῆρες μορφὴν δούλου, ἦλθες πρὸς αὐτόν, ὁ ὁποῖος

τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 περικοπῆς διὰ τὴν συμμετοχὴν μας εἰς τοὺς κυρίους σταθμούς τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ.

76. Τὰ τροπάρια αὐτὰ διακρίνονται διὰ τὰς ζωηρὰς εἰκόνας καὶ τὰς προσωποποιήσεις, ὡς καὶ τὰς ρητορικὰς ὑπερβολὰς, αἱ ὁποῖαι δικαιολογοῦνται ποιητικῇ ἀδείᾳ. Γενικῶς εἰς τὰ ὀρθόδοξα λειτουργικὰ κείμενα εἶναι κάτι τὸ σύνθετος ἢ προσωποποιήσις τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται διαρκῶς ὡς μετέχοντα τῆς χαρᾶς ἢ τῆς λύπης, ἢ ὁποῖα δημιουργεῖται ἀπὸ τὰ πνευματικὰ γεγονότα.

« Πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ « Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου » ἦλθες, Κύριε, μορφήν δούλου λαβών, βάπτισμα αἰτῶν, ὁ μὴ γνοὺς ἁμαρτίαν » Εἶδον σὲ ὕδατα καὶ ἐφοβήθησαν· σύντρομος γέγονεν ὁ Πρόδρομος καὶ ἐβόησε λέγων· « Πῶς φωτίσει ὁ λύχνος τὸ φῶς; Πῶς χειροθετηθεὶ ὁ δοῦλος τὸν Δεσπότην; Ἁγιάσον ἐμὲ καὶ τὰ ὕδατα, Σωτήρ, ὁ αἴρων τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν ».

77. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΓΙΑΣΜΟΥ

« Σήμερον ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐν εἶδει περιστερᾶς, τοῖς ὕδασι ἐπεφοίτησε. Σήμερον ὁ ἄδυτος Ἥλιος ἀνέτειλε καὶ ὁ κόσμος τῷ φωτὶ Κυρίου καταναγάζεται... Σήμερον τὰ τοῦ Ἰορδάνου νάματα εἰς ἰάματα μεταποιεῖται τῇ τοῦ Κυρίου παρουσίᾳ. Σήμερον ρεῖθροις μυστικοῖς πᾶσα ἡ κτίσις ἀρδεύεται. Σήμερον τὰ τῶν ἀνθρώπων πταίσματα τοῖς ὕδασι τοῦ Ἰορδάνου ἀπαλείφονται... Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω θεασάμενος τὸ πῦρ τῆς Θεότητος, σωματικῶς κατερχόμενος καὶ εἰσερχόμενος ἐπ' αὐτόν. Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω θεωρῶν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐν εἶδει περιστερᾶς κατερχόμενος καὶ περιϋπτάμενόν σοι. Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, ὄρων τὸν ἀόρατον ὄραθέντα, τὸν Κτιστὴν σαρκωθέντα, τὸν Δεσπότην ἐν δούλου μορφῇ. Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω καὶ τὰ ὄρη ἐσκιρτήσαν, Θεὸν ἐν σαρκὶ καθορῶντα, καὶ νεφέλαι φωνῆν ἔδωκαν, θαυμάζουσαι τὸν παραγενόμενον, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ ».

78. Η ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΥΠΑΠΑΝΤΗΣ

(Κυρίλλου Ἱεροσολύμων).

« Πάντα τὰ ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας· πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς, δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ· πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον·

77. Ἡ εὐχή αὕτη ἀποδίδεται εἰς τὸν Σωφρόνιον Ἱεροσολύμων, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀπολύτως βέβαιον. Ἡ ὄλη περικοπή μὲ τὰ ἀλλεπάλληλα « σήμερον » ὑποβοηθεῖ ἄριστα τὴν βίωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ λειτουργικοῦ χρόνου (ἴδὲ τὰ σχόλια τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 περικοπῆς). Ἐπίσης καθιστᾷ τὸν λόγον παραστατικὸν ἢ προσωποποιήσις τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἡ χρῆσις τοῦ σχήματος τῆς ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου μὲ τὴν ἐπανάληψιν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν περιόδων εἴτε τῆς λέξεως « σήμερον », εἴτε τῆς προτάσεως « Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω ».

78. Περικοπή ἐκ τοῦ εἰς τὸν Κύριλλον Ἱεροσολύμων ἀποδιδόμενον λόγου εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου (Ἐ.Π. 33, 1192).

μεγαλοφώνως εἰς τὴν ἔρημον ἔλεγε· «νὰ ἐτοιμάσετε τὴν ὁδὸν Κυρίου», ζητῶν (ἐξ αὐτοῦ) βάπτισμα, σὺ, ποῦ δὲν ἐγνώρισες ἁμαρτίαν. Σὲ εἶδαν τὰ νερὰ καὶ ἐφοβήθησαν· ὁ Πρόδρομος ἐτρόμαξε πάρα πολὺ καὶ μεγαλοφώνως εἶπε: «Πῶς τὸ λυχνάρι θὰ φωτίσῃ τὸ φῶς; Πῶς θὰ βάλῃ ὁ δοῦλος τὸ χέρι του ἐπάνω εἰς τὸ κεφάλι τοῦ Δεσπότη; Νὰ ἀγιάσῃς ἐμὲ καὶ τὰ ὕδατα, σὺ ὁ Σωτὴρ, ποῦ σηκώνεις τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου».

77. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἦλθεν ἐπάνω εἰς τὰ ὕδατα μὲ μορφήν περιστεριοῦ. Σήμερον ἀνέτειλεν ὁ Ἥλιος, ποῦ δὲν δύει ποτέ, καὶ ὁ κόσμος καταυγάζεται μὲ τὸ φῶς τοῦ Κυρίου... Σήμερον τὰ νερὰ τοῦ Ἰορδάνου μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου μεταβάλλονται εἰς φάρμακα. Σήμερον ποτίζεται ὅλη ἡ κτίσις μὲ τὰ μυστικὰ ρυάκια. Σήμερον σβήνονται αἱ ἁμαρτίαι τῶν ἀνθρώπων μὲ τὰ νερὰ τοῦ Ἰορδάνου... Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισεν ὀπίσω, ὅταν εἶδε τὴν φωτιὰν τῆς Θεότητος νὰ ἐρχεται κάτω μὲ μορφήν σώματος καὶ νὰ εἰσέρχεται εἰς αὐτόν. Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισεν ὀπίσω, βλέπων τὸ ἅγιον Πνεῦμα νὰ κατέρχεται μὲ μορφήν περιστεριοῦ καὶ νὰ πτερυγίζῃ τριγύρω σου. Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισεν ὀπίσω, ὅταν εἶδεν, ὅτι ὁ ἀόρατος ἔγινεν ὄρατός, ὁ Δημιουργὸς ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ ὁ Δεσπότης ἔχει μορφήν δούλου. Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισεν ὀπίσω καὶ τὰ ὄρη ἔνοιωσαν χαρούμενον σκίρτημα, καθὼς βλέπουν τὸν Θεὸν ἐνσαρκωμένον, καὶ τὰ σύννεφα ἐφώναξαν δυνατὰ, ἐκφράζοντα θαυμασμὸν δι' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἦλθε, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸς ἀληθινὸς ἀπὸ Θεοῦ ἀληθινόν».

78. Μετάφρασις.

«Ὅλα τὰ ἔθνη, χειροκροτήσατε· ὅλα τὰ ἄκρα τῆς γῆς, ἐλάτε καὶ προσέξατε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ· κάθε τι, ποῦ ἔχει ζῶν καὶ ἀναπνέει, ἄς αἰνέσῃ τὸν Κύριον· ὅλη ἡ γῆ ἄς προσκυνήσῃ· κάθε γλῶσσα ἄς τραγουδήσῃ· κάθε γλῶσσα ἄς ψάλλῃ· κάθε γλῶσσα ἄς δοξολογήσῃ ἕνα παιδί σαράντα ἡμερῶν, ποῦ εἶναι Θεὸς προαιώνιος· ἕνα μικρὸ παιδί καὶ τὸν πα-

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : τῶν αἰώνων ποιητὴν· κατὰ μετωπίαν τοῦ περιέχοντος ἀντὶ τοῦ περιεχομένου οἱ αἰῶνες εἶναι ὁ κόσμος ἢ τὸ σύνολον ἐκείνων, τὰ ὅποια περιλαμβάνονται ἐντὸς τοῦ χρόνου. Ἡ περικοπὴ ἔχει σχήματα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου, παρηχίσεως καὶ ὁμοιοτελεύτου.

β) Πραγματικὰ παρατηρήσεις : πᾶσα πνοή... Ψαλμ. ρν', 5. — πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτω· Ψαλμ. ζστ', 4. — παλαιὸν τῶν ἡμερῶν· Δαν. ζ', 9. — τὸν αἰώνων ποιητὴν· Ἑβρ. α', 2.

πάσα ἡ γῆ προσκυνησάτω· πάσα γλῶσσα ἀσάτω· πάσα ψαλλέτω· πάσα δοξολογησάτω παιδίον Θεόν, τεσσαρακονθήμερον καὶ προαιώνιον· παιδίον μικρὸν καὶ παλαιὸν τῶν ἡμερῶν· παιδίον θηλάζον καὶ τῶν αἰώνων ποιητήν. Βρέφος βλέπω καὶ Θεόν μου γνωρίζω· βρέφος θηλάζον καὶ τὸν κόσμον διατρέφον· βρέφος κλανθμυρίζον καὶ κόσμῳ ζῶην καὶ χαρὰν χαριζόμενον· βρέφος σπαργανούμενον καὶ τῶν σπαργάνων μετῆς ἁμαρτίας λυτρούμενον. Βρέφος βλέπω ἐκ Βηθλεὲμ εἰς Ἱερουσαλήμ εἰσερχόμενον καὶ τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ οὐδαμῶς χωριζόμενον ».

79. Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Ἐμπροσθεν τῶν μαθητῶν μεταμορφοῦται ὁ αἰὶ ὡσαύτως δεδοξασμένος καὶ λάμπων τῇ ἀστρατῇ τῆς θεότητος. Ἄνάρχως μὲν γὰρ ἐκ Πατρὸς γεννηθείς, τὴν φυσικὴν ἀκτῖνα ἄναρχον κέκτηται τῆς θεότητος, οὐχ ὕστερον τὸ εἶναι, οὐδ' αὖ τὴν δόξαν προσλαμβάνομενος. Ἐκ Πατρὸς μὲν γάρ, ἀλλ' ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως ἐστί, τὴν οἰκείαν κέκτηται τῆς δόξης τὴν λαμπρότητα... Μεταμορφοῦται τοίνυν, οὐχ ὅ οὐκ ἦν προσλαβόμενος, ἀλλ' ὅπερ ἦν τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς ἐκφαινόμενος, διανοίγων τούτων τὰ ὄμματα καὶ ἐκ τυφλῶν ἐργαζόμενος βλέποντας ».

80. Ο ΤΙΜΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Τὸ ἐπάρατον τοῦτο, τὸ ἀπεικτόν, τὸ τῆς ἐσχάτης τιμωρίας σύμβολον, νῦν γέγονε ποθεινὸν καὶ ἐπέραστον. Οὐδὲ γὰρ οὕτω στέφανος

79. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου (Ἐ.Π. 96, 654).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : προσλαμβάνω = λαμβάνω ἐπὶ πλέον, παίρνω ἀκόμη. — ἐκφαίνω = παρουσιάζω, ἀποκαλύπτω.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπὴ τονίζει, ὅτι ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου δὲν σημαίνει κάποιαν, τρόπον τινά, προσθήκην δόξης εἰς τὸ πρόσωπόν του, ἀλλ' ἦτο διάνοιξις τῶν ὀφθαλμῶν τῶν μαθητῶν, διὰ νὰ ἴδουσι ἀκτῖνάς τινας τοῦ θεοῦ μεγαλείου, τὸ ὅποιον χωρὶς ἀρχῆν ὁ Κύριος κατέχει ὡς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

80. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἀποδείξεως Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου « πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας, ὅτι ἐστὶ Θεὸς ὁ Χριστός » (Ἐ.Π. 48, 826).

λαιὸν τῶν ἡμερῶν· ἓνα παιδί, ποῦ θηλάζει, καὶ τὸν δημιουργὸν τῶν αἰώνων. Βλέπω ἓνα βρέφος καὶ γνωρίζω τὸν Θεόν μου· ἓνα βρέφος, ποῦ θηλάζει καὶ ποῦ διατρέφει τὸν κόσμον· ἓνα βρέφος, ποῦ κλαυθμυρίζει καὶ χαρίζει ζωὴν καὶ χαρὰν εἰς τὸν κόσμον· ἓνα βρέφος, ποῦ περιτυλίσσεται μέσα εἰς σπάργανα (φασκιές) καὶ ποῦ με ἐλευθερώνει ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας. Βλέπω ἓνα βρέφος ἀπὸ τὴν Βηθλεεμ νὰ εἰσέρχεται εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ χωρὶς μὲ κανένα τρόπον νὰ χωρίζεται ἀπὸ τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ».

79. Μετάφρασις.

«Μεταμορφώνεται μπροστὰ εἰς τοὺς μαθητὰς ἐκεῖνος, ποῦ πάντοτε εἶναι δοξασμένος καὶ λάμπει μὲ τὴν ἀστραπὴν τῆς θεότητος. Διότι, ἐφ' ὅσον ἐγεννήθη χωρὶς ἀρχὴν ἀπὸ τὸν Πατέρα, κατέχει ὡς ἰδικὴν του τὴν ἄνευ ἀρχῆς φυσικὴν ἀκτίνα τῆς Θεότητος, χωρὶς νὰ λάβῃ ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπὶ πλέον τὴν ὕπαρξιν ἢ καὶ τὴν δόξαν. Διότι προέρχεται μὲν ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀλλ' ὑπάρχει χωρὶς ἀρχὴν καὶ ἐκτὸς χρόνου, κατέχων ἰδικὴν του τὴν λαμπρότητα τῆς δόξης... Μεταμορφώνεται λοιπόν, ὄχι ἀφοῦ τυχὸν ἔλαβεν ἐπὶ πλέον ἐκεῖνο, ποῦ δὲν ἦτο προηγουμένως, ἀλλὰ παρουσιάζων εἰς τοὺς ἰδικούς του μαθητὰς ὡς φανερὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἦτο αὐτός, διανοίγων τὰ πνευματικὰ τοὺς μάτια καὶ μεταβάλλων αὐτοὺς ἀπὸ τυφλοῦς εἰς βλέποντας».

80. Μετάφρασις.

«Τὸ κατηραμένον αὐτό, τὸ ἀνεπιθύμητον, τὸ σύμβολον τῆς ἐσχάτης τιμωρίας (τῆς θανατικῆς καταδικῆς) τώρα ἐγίνεν ἐπιθυμητὸν καὶ ἀξιαγάπητον. Διότι ἓνα βασιλικὸν στέμμα δὲν στολίζει τόσον τὸ κεφάλι, ὅσον ὁ σταυρός, ποῦ εἶναι πολυτιμότερος ἀπὸ κάθε κόσμημα... Αὐτὸς χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, αὐτὸς εἰς τὰς χειροτονίας τῶν ἱερέων, αὐτὸς πάλιν μαζὶ μὲ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ λάμπει ζωηρὰ

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ἀπευκτός = ἀνεπιθύμητος - χορεύω = κινουμαι κυκλοτερῶς· περιφέρομαι. - νάπη = δασώδης κοιλὰς ἢ φάραγξ. - παστάς = εἶδος προπυλαίου, αἶθουσα, θάλαμος, ἐσωτερικὸν δωμάτιον, νυμφικὸς θάλαμος. - περιμάχητος = περιζήτητος. - περιβολή = περίβλημα, περιδέραιον.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** τῆς ἐσχάτης τιμωρίας σύμβολον· ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐθανατώνοντο οἱ κακοῦργοι.

βασιλικὸς καλλωπίζει κεφαλὴν, ὡς σταυρὸς παντὸς κόσμου τιμιώτερος ὢν... Οὗτος ἐν τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ, οὗτος ἐν ταῖς τῶν ἱερῶν χειροτονίαις, οὗτος πάλιν μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τὸ μυστικὸν δεῖπνον διαλάμπει τοῦτον πανταχοῦ χορεύοντα ἴδοι τις ἂν, ἐν οἰκίαις, ἐν ἀγοραῖς, ἐν ἐρημίαις, ἐν ὁδοῖς, ἐν ὄρεσιν, ἐν νάπαις, ἐν βουνοῖς, ἐν θαλάττῃ καὶ πλοίοις καὶ νήσοις, ἐν κλίταις, ἐν ἱματίοις, ἐν παστάσιν, ἐν συμποσίοις, ἐν σκεύεσιν ἀργυροῖς, ἐν χρυσεῖς, ἐν μαργαρίταις, ἐν τοίχων γραφαῖς... Οὕτω περιμάχητον ἅπασι γέγονε τὸ θαυμαστὸν τοῦτο δῶρον, ἢ ἄφατος αὕτη χάρις. Οὐδεὶς αἰσχύνεται, οὐκ ἐγκαλύπτεται ἐννοῶν, ὅτι θανάτου τοῦ ἐπαράτου τοῦτο σύμβολον, ἀλλὰ πάντες τούτῳ καλλωπιζόμεθα μᾶλλον ἢ στεφάνοις καὶ διαδήμασι καὶ μυρίαῖς μαργαριτῶν περιβολαῖς ».

81. Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΒΑ·Ι·ΩΝ

(Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας).

« Ἀνυμνήσωμεν καὶ ἐορτάσωμεν σήμερον, μὴ πανηγυρικῶς, ἀλλὰ θεϊκῶς· μὴ μόνον τῇ χειρὶ, ἀλλὰ καὶ τῇ ψυχῇ, βαῖα κατέχοντες· καὶ ταύτην ὑπὲρ χιόνα λευκάναντες, πᾶσαν ἐξ αὐτῆς τοῦ παλαιοῦ καὶ δερματίνου χιτῶνος τὴν νέκρωσιν ἀποδυσώμεθα, πάντα τῶφον καὶ ἐπάρσιν ἀπορρίψαντες. Διὰ τοῦτο γὰρ ὁ βασιλεὺς τῶν ἀσωμάτων οὐκ ἐφ' ἄρμάτων καὶ στρατευμάτων παραγίνεται· ἀλλ' ἐπὶ πώλου οἰκτροῦ καὶ μικροῦ καθήμενος ἔρχεται. Διὸ καὶ ἡμεῖς συμμετριάζωμεν Χριστῷ, ἵνα καὶ συναλέθωμεν μετὰ ἀγγέλων ὑμνήσωμεν, μετὰ τῶν παιδῶν δοξάσωμεν· μετὰ Βηθανίας σκιρτήσωμεν, μετὰ Λαζάρου τῶν νεκρῶν ἔργων ἀναστῶμεν· μετὰ τῶν ἐν Σιών χορεύσωμεν· μετὰ τῶν ἀναβλεψάντων τυφλῶν κρᾶζώμεν· μετὰ νηπίων καὶ γερόντων αἰνέσωμεν· μετὰ μαθητῶν κηρύξωμεν· ἐλαιῶν κλάδους δι' ἐλεημοσύνης ἐν τῇ τοῦ βίου ὁδῷ καλῶς ὑποστρώσωμεν κατὰ τοὺς παῖδας ».

81. Περικοπή ἐκ τῆς 1γ' ὀμιλίας Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν ἐορτὴν τῶν Βαίων ('Ε.Π. 77, 1069-1072).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ: συμμετριάζω + δοτ. = δεικνύω μετριοφροσύνην μαζί μὲ κάποιον.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: δερματίνου χιτῶνος· πρόκειται διὰ τὸν χιτῶνα, τὸν ὅποιον ἐφόρεσαν οἱ Πρωτόπλαστοι μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν των ἐκ τοῦ παραδείσου (Γεν. β', 21). — Σιών· ἡ Ἱερουσαλήμ.

εις τὸν μυστικὸν δεῖπνον (τὴν Θ. Εὐχαριστίαν)· τοῦτον θὰ ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ τὸν ἴδῃ νὰ περιφέρεται παντοῦ, εἰς τὰ σπίτια, εἰς τὰς ἀγοράς, εἰς τὰ ἀκατοίκητα μέρη, εἰς τοὺς δρόμους, εἰς τὰ ἔρη, εἰς τὰ δασωμένα φαράγγια, εἰς τοὺς λόφους, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὰ πλοῖα καὶ τὰ νησιά, εἰς τὰ κρεββάτια, εἰς τὰ ἐνδύματα, εἰς τὰς αἰθούσας, εἰς τὰ συμπόσια, εἰς τὰ ἀσημένια κατασκευάσματα, εἰς τὰ χρυσᾶ, εἰς τὰ μαργαριταρένια, εἰς τὰς τοιχογραφίας... Τόσον περιζήτητον εἰς ὅλους ἔχει γίνεαι τὸ θαυμαστὸν αὐτὸ δῶρον, ἢ ἀνέκφραστος αὐτῆ χάρις. Κανεὶς δὲν τὸ ἐντρέπεται, κανεὶς δὲν τὸ ἀποφεύγει μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ κατηραμένου θανάτου, ἀλλ' ὅλοι χρησιμοποιοῦμεν αὐτὸ ὡς κόσμημα περισσότερον ἀπὸ τὰ στεφάνια καὶ τὰ στέμματα καὶ ἀναρίθμητα μαργαριταρένια περιδέραια».

81. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἄς ἀναπέμφωμεν ὕμνους καὶ ἄς ἐορτάσωμεν, ὅχι ὅπως γίνεται εἰς τὰ κοσμικὰ πανηγύρια, ἀλλὰ ὅπως ταιριάζει εἰς τὸν Θεόν· κρατοῦντες κλαδιὰ φοίνικος ὅχι μόνον μὲ τὸ χέρι, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ψυχὴν· καὶ ἀφοῦ κάμωμεν αὐτὴν λευκὴν περισσότερον ἀπὸ τὸ χιόνι, ἄς ἀπομακρύνωμεν ἐξ αὐτῆς ὅλην τὴν νέκρωσιν τοῦ παλαιοῦ καὶ δερματίνου χιτῶνος, μὲ τὸ νὰ ἀπορρίψωμεν κάθε ἀλαζονείαν καὶ ἔπαρσιν. Διότι δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ὁ βασιλεὺς τῶν ἀγγέλων δὲν ἔρχεται ἐπάνω εἰς ἄρματα καὶ ἐπὶ κεφαλῆς στρατευμάτων· ἀλλ' ἔρχεται καθήμενος ἐπάνω εἰς ἓνα ἄθλιον καὶ μικρὸν πουλάρι ὄνου. Δι' αὐτὸ καὶ ἡμεῖς ἄς δεῖξωμεν μετριοφροσύνην μαζί μὲ τὸν Χριστόν, διὰ νὰ ἀνυψωθῶμεν ἐπίσης μαζί του· ἄς τὸν ὑμνήσωμεν μαζί μὲ τοὺς ἀγγέλους, ἄς τὸν δοξολογήσωμεν μὲ τὰ παιδιὰ· ἄς αἰσθανθῶμεν μαζί μὲ τὴν Βηθανίαν χαρμόσυνον σκίρτημα, ἄς ἀναστηθῶμεν μαζί μὲ τὸν Λάζαρον ἀπὸ τὰ νεκρὰ ἔργα· μαζί μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Σιῶν ἄς ἀναπηθῶμεν ἀπὸ χαρὰν· μαζί μὲ τοὺς τυφλοὺς, ποὺ ἀπέκτησαν τὸ φῶς, ἄς φωνάξωμεν ἀπὸ χαρὰν· μαζί μὲ τὰ νήπια καὶ τοὺς γέροντας ἄς δοξολογήσωμεν· μὲ τοὺς μαθητὰς ἄς κηρύξωμεν· σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμα τῶν παιδιῶν, ἄς στρώσωμεν καλὰ κάτω εἰς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς κλάδους ἐληῶς μὲ τὴν ἐλεημοσύνην».

82. ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΩΝ ΠΑΘΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

(Μεγάλου Φωτίου).

« Ἐννοήσωμεν τῆς παρουσίας ἡμέρας τὸ μυστήριον, ὅπως ὁ τῶν ὄλων δεσπότης καὶ ποιητής, ὁ ἀπεριόριστός τε καὶ ἀπεριγράφτος, ὁ τὴν γῆν μετέωρον ρήματι μόνῳ κρατῶν καὶ νεύματι κινῶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ σύμπαν κατέχων δρακί, ἐννοήσωμεν, ὅπως ἐπὶ σταυροῦ κρέμαται καὶ τὰς χεῖρας ἥλοις ἐκδίδωσι καὶ τοὺς πόδας προσπήγνυται καὶ τὴν πλευρὰν διορύσσεται καὶ ἐμπύεται καὶ ραπίζεται, ὃν τὰ Χερουβὶμ τρέμει καὶ οὐ προνοία τοῦ παντός ἢ κυβέρονησις. Διὰ ταῦτα πάσχει; Ἴνα σοὶ τὴν σωτηρίαν πηγάσῃ, ἵνα τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου ἀπαλλάξῃ, ἵνα τῆς παλαιᾶς τυραννίδος ἐξαρκάσῃ ».

83. ΤΟ ΜΕΓΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ

(Ἄμφιλοχίου Ἰκονίου).

« Ἐπιτάφιον ἑορτὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἑορτάζομεν σήμερον. Καὶ ὁ μὲν, παρὰ τοῖς νεκροῖς κάτω τοῦ θανάτου τὰ δεσμὰ διαλύων καὶ φωτὸς τὸν Ἄδην πληρῶν καὶ ἀφουπνίζων τοὺς κεκοιμημένους· ἡμεῖς δὲ χορεύομεν ὑπὲρ γῆν, τὴν ἀνάστασιν φανταζόμενοι, καὶ οὐ δεδοίκαμεν τὴν φθορὰν, μὴ κατισχύσῃ τῆς ἀφθαρσίας... »

Ἦ καὶ τῶν καινῶν καὶ παραδόξων πραγμάτων! Ζύλω τείνεται ὁ λόγος

82. Περικοπή ἐκ τῆς δευτέρας ὁμιλίας τοῦ Μεγάλου Φωτίου εἰς τὴν Μ. Παρασκευὴν (Β. Λαοῦρδα, Φωτίου ὁμιλίας, Θεσσαλονίκη 1959, σ. 27).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : ἐκδίδωμι = παραδίδω, ἐγκαταλείπω. — προσπήγνυμι = προσηλῶ, καρφώνω. — διορύσσω = σκάπτω διὰ μέσου τινός· ἀνοίγω διώρυγα· (ἐδῶ) τρυπῶ.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : ἵνα τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου ἀπαλλάξῃ, ἵνα τῆς παλαιᾶς τυραννίδος ἐξαρκάσῃ· συμφώνως πρὸς τὴν παλαιοχριστιανικὴν ἀντίληψιν, ὁ Ἐσταυρωμένος διὰ τοῦ θανάτου Του ἔγινεν ὁ νικητὴς τοῦ Διαβόλου. Ὁ Κύριος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ διὰ τοῦ Σταυροῦ κατήγαγε τὴν μεγίστην νίκην. Ἐξεμηδένισε τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων (Κολ. β', 13-15).

83. Περικοπή ἐκ τοῦ ε' λόγου τοῦ Ἄμφιλοχίου Ἰκονίου εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Σαββάτου (Ἐ.Π. 39, 89-93).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : φαντάζομαι = σκέπτομαι μὲ τὴν φαντασίαν. — τείνω = ἐκτείνω, ἀπλώνω. — τύπτω = κτυπῶ. — ἀπαναίνομαι = (ἀόρ. ἀπηνηνάμην) = ἀρνοῦμαι, ἀποκρούω, ἀπορρίπτω μὲ περιφρόνησιν, δὲν ἀναγνωρίζω. — σήμαντρον = σφραγίς.

82. Μετάφρασις.

«Ὡς κατανοήσωμεν τὸ μυστήριον τῆς σημερινῆς ἡμέρας, πῶς δηλαδὴ ὁ Κύριος καὶ Δημιουργὸς τῶν ὅλων, ὁ ἀπεριόριστος καὶ ἔκτος κάθε περιγραφῆς, αὐτός, πού με μόνον τὸν λόγον κρατεῖ τὴν γῆν αἰωρουμένην εἰς τὸν ἄερα καὶ με ἓνα νεῦμά του κινεῖ τὸν οὐρανὸν καὶ συγκρατεῖ τὸ σύμπαν εἰς τὴν φουχτάν του, ἃς κατανοήσωμεν πῶς εἶναι κρεμασμένοι ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν καὶ παραδίδει τὰ χέρια του εἰς τὰ καρφιά καὶ καρφώνεται εἰς τὰ πόδια καὶ τρυπᾶται εἰς τὴν πλευρὰν καὶ δέχεται ἐμπυτυσμούς καὶ ραπίσματα αὐτός, τὸν ὁποῖον τρέμουν τὰ Χερουβὶμ καὶ με τὴν πρόνοιαν τοῦ ὁποῖου γίνεται ἡ διακυβέρνησις τοῦ σύμπαντος. Διατὶ πάσχει αὐτά; Διὰ τὴν ἀποδοξίαν σου προσφέρῃ τὴν πηγὴν τῆς σωτηρίας, διὰ τὴν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν δουλείαν τοῦ διαβόλου, διὰ τὴν ἀποσπάσῃ καὶ σώσῃ ἀπὸ τὴν παλαιὰν καταδυνάστευσιν».

83. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἐορτάζομεν τὴν ἐπιτάφιον ἐορτὴν τοῦ Σωτῆρός μας. Καὶ αὐτὸς μὲν εὐρίσκεται κάτω (εἰς τὸν "Ἄδην") κοντὰ εἰς τοὺς νεκρούς, συντρίβων τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου καὶ γεμίζων τὸν "Ἄδην" με φῶς καὶ ἐγείρων ἐκ τοῦ ὕπνου αὐτούς, οἱ ὁποῖοι εἶχον κοιμηθῆ· ἡμεῖς δὲ πηδῶμεν ἀπὸ χαρὰν ὑπεράνω τῆς γῆς, σκεπτόμενοι με τὴν φαντασίαν τὴν ἀνάστασιν, καὶ δὲν φοβούμεθα μήπως ἡ φθορὰ ὑπερνικήσῃ τὴν ἀφθαρσίαν...

Ὡ καινούργια καὶ παράδοξα γεγονότα! Ἐπάνω εἰς τὸ ξύλον (τοῦ Σταυροῦ) ἐκτείνεται αὐτός, πού με τὸν λόγον ἐξέτεινε τὸν οὐρανόν· καὶ δένεται με δεσμὰ αὐτός, πού ἔδесе με ἄμμον τὴν θάλασσαν· ποτίζεται με χολῆν αὐτός, πού ἐχάρισε τὰς πηγὰς τοῦ μέλιτος· καὶ στεφα-

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : παρὰ τοῖς νεκροῖς... ἀφυπνίζων τοὺς κεκοιμημένους· παραστάσεις, πού ἀπεικονίζονται εἰς τὴν ὀρθόδοξον εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, ἡ ὁποία παριστᾷ τὴν εἰς Ἄδου κάθοδον. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἀπεικονίζει ὅ,τι λέγει καὶ ὁ μέγας Φώτιος εἰς τὴν ὁμιλίαν του εἰς τὸ Μ. Σάββατον, παρουσιάζων τὸν Σωτῆρα ὑπενθυμίζοντα εἰς ἡμᾶς τὰ ἔξῃς : «Τάφον ἔκρησα καὶ πύλαι χαλκαὶ συνετρίβησαν καὶ κλειθραὶ καὶ μοχλοὶ σιδηροὶ συνεθλάσθησαν καὶ τὰ τῆς καθ' ἑμῶν τυραννίδος βασιλεία καθήρηθησαν ». Καὶ κατὰ τὸν Γρηγόριον Νύσσης, ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου « ἔλυσε τὴν τοῦ θανάτου ὠδίναν. Αὕτη τὸν τῶν νεκρῶν πρῶτότοκον ἐμαίευστο. Ἐν ταύτῃ συνετρίβησαν αἱ σιδηραὶ τοῦ θανάτου πύλαι. Ἐν ταύτῃ οἱ χαλκοὶ τοῦ Ἄδου μοχλοὶ συνεθλάσθησαν. Νῦν ἀνοίγεται τοῦ θανάτου τὸ δεσμωτήριον. Νῦν κηρύσσεται τοῖς αἰχμαλώτοις ἡ ἀφεσις » (Ἑ.Π. 46, 605).

τείνας τὸν οὐρανὸν καὶ δεσμοῖς περιβάλλεται ὁ δῆσας ψάμμω τὴν θάλασσαν· ποτίζεται χολὴν ὁ τὰς πηγὰς μέλιτος χαρισάμενος· καὶ στεφανοῦται ἀκάνθαις ὁ τὴν γῆν στεφανώσας τοῖς ἄνθεσι· καὶ τύπτεται μὲν καλάμῳ τὴν κεφαλὴν ὁ πατάξας τὴν Αἴγυπτον ταῖς δέκα πληγαῖς καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Φαραὼ καλύψας τοῖς ὕδασι. Ἐμπνύεται τὸ πρόσωπον, ὁ ἰδεῖν οὐ φέρει τὰ Χερουβίμ. Τί δεῖ λέγειν τὰ πλεῖω; Οὐδὲν τῆς ἀγαθότητος ἀπανηράμενοι, ἐγκλείουσι τάφῳ, ὃν οὐδὲν τῶν ὄντων χωρεῖ· καὶ σήμαντρα ἐπιτιθέασιν, ἡμῶν τὴν σωτηρίαν φυλάττοντες· καὶ δεδιότες τὴν Ἀνάστασιν, στρατιώτας φύλακας ἐφιστῶσι τῷ μνήματι».

84. «ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΗΜΕΡΑ»

(Γρηγορίου Ναζιανζηνού).

« Ἀναστάσεως ἡμέρα καὶ ἡ ἀρχὴ δεξιὰ καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει καὶ ἀλλήλους περιπτωξόμεθα· εἴπωμεν, ἀδελφοί, καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς, μὴ ὅτι τοῖς δι' ἀγάπην τι πεπονηκόσιν ἢ πεπονηόσιν συγχωρήσωμεν πάντα τῇ ἀναστάσει· δῶμεν συγγνώμην ἀλλήλοις... Χθὲς συνεσταυρούμενη Χριστῷ, σήμερον συνδοξάζομαι· χθὲς συνενεκρούμενη, συζωοποιοῦμαι σήμερον· χθὲς συνεθαπτόμενη, σήμερον συνεγείρομαι... Γενώμεθα ὡς Χριστός, ἐπεὶ καὶ Χριστός ὡς ἡμεῖς· γενώμεθα θεοὶ δι' αὐτόν, ἐπειδὴ κάκεινος δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος. Προσέλαβε τὸ χεῖρον, ἵνα δῶ τὸ βέλτιον· ἐπτώχευσε, ἵν' ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσωμεν· δούλου μορφὴν ἔλαβεν, ἵνα τὴν ἐλευθερίαν ἡμεῖς ἀπολάβωμεν· κατήλθεν, ἵν' ὑψωθῶμεν· ἐπειράσθη, ἵνα νικήσωμεν· ἠτιμάσθη, ἵνα δοξάσῃ· ἀπέθανεν, ἵνα σώσῃ· ἀνήλθεν, ἵν' ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν κάτω κειμένους ἐν τῷ τῆς ἁμαρτίας πτώματι».

84. Περικοπὴ ἐκ τοῦ α' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα ('Ε.Π. 35, 396 - 400).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : λαμπρύνομαι = γίνομαι λαμπρός. — συγχωρέω-ῶ = συμφωνῶ· συμβιβάζομαι· δωρίζω, χαρίζω χρέος· εἶδω ἄφρονιν. — πτώμα = πτώσις, πέσιμον.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : ἡ ἀρχὴ δεξιὰ· τῆς πασχαλείου περιόδου καὶ μάλιστα τῆς διακαινησίμου ἑβδομάδος. — ἀναστάσεως ἡμέρα. . . δῶμεν συγγνώμην ἀλλήλοις· πολλαὶ τῶν ἐκφράσεων αὐτῶν περιελήφθησαν εἰς τὸν γνωστὸν πασχάλειον ὕμνον « Ἀναστάσεως ἡμέρα καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει καὶ ἀλλήλους περιπτωξόμεθα. Εἴπωμεν ἀδελφοί καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς· Συγχωρήσωμεν πάντα τῇ Ἀναστάσει. . . ». Πολλάκις ἡ ὑμνολογία τῆς Ἐκκλησίας μας χρησιμοποιοῖ αὐτοῦσιους ἐκφράσεις ἐκ τῶν πατε-

νώνεται με ἀγκάθια αὐτός, πού ἐστεφάνωσε τὴν γῆν μετὰ τὰ λουλούδια· καὶ κτυπᾶται πράγματι εἰς τὸ κεφάλι μετὰ καλάμι ἐκεῖνος, πού ἐπάταξε τὴν Αἴγυπτον μετὰ τὰς δέκα πληγὰς καὶ ἐσκέπασε μετὰ τὰ νερά τὸ κεφάλι τοῦ Φαραώ. Δέχεται ἐμπτυσμούς τὸ πρόσωπον, τὸ ὅποιον τὰ Χερουβὶμ δὲν ἔμπορουν νὰ ἀντικρύσουν. Διατί νὰ εἶπω περισσότερα; Χωρὶς νὰ ἀναγνωρίσουν τίποτε ἀπὸ τὴν ἀγαθότητά του, κλείουν εἰς τάφον ἐκεῖνον, τὸν ὅποιον κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν δύναται νὰ περικλείσῃ· καὶ τοποθετοῦν ἐπάνω εἰς τὸν τάφον σφραγιῖδας φρουροῦντες αὐτόν, πού εἶναι ἡ σωτηρία μας· καὶ ἐπειδὴ φοβοῦνται τὴν Ἀνάστασιν, ἐγκαθιστοῦν στρατιώτας φρουροὺς εἰς τὸν τάφον».

84. Μετάφρασις.

«Σήμερον εἶναι ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἡ ἑναρξὺς εἶναι εὐοίωνος (κατάλληλος) καὶ ἄς ἀποκτήσωμεν ἀκτινοβόλον λαμπρότητα πρὸς χάριν τῆς πανηγύρεως καὶ ἄς ἀγκαλιάσωμεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον· ἄς προσφωνήσωμεν ὡς ἀδελφία ἀκόμη καὶ ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι μᾶς μισοῦν, πολὺ δὲ περισσότερον ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ἀπὸ ἀγάπην ἔχουν κάμει ἢ ἔχουν πάθει κάτω· ἄς δώσωμεν ἄφρονι δι' ὅλα πρὸς χάριν τῆς ἀναστάσεως· ἄς δώσωμεν συγγνώμην ὁ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον... Χθὲς ὑφιστάμην σταύρωσιν μαζί μετὰ τὸν Χριστόν, σήμερον δοξάζομαι μαζί του· χθὲς ἐγινόμην νεκρὸς μαζί Του, σήμερον ζωοποιῶμαι μετὰ Αὐτόν· χθὲς ὑφιστάμην ἐνταφιασμὸν μαζί Του, σήμερον ἀνίσταμαι μαζί μετὰ Αὐτόν... Ὅπως γίνωμεν ὅπως ὁ Χριστός, διότι καὶ ὁ Χριστός ἐγένετο ὅπως ἡμεῖς· ἄς γίνωμεν θεοὶ δι' αὐτόν, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος ἐγένετο ἄνθρωπος πρὸς χάριν ἡμῶν. Ἐδέχθη τὸ χειρότερον, διὰ νὰ δώσῃ τὸ καλύτερον· ἔγινε πτωχός, διὰ νὰ γίνωμεν ἡμεῖς πλούσιοι μετὰ τὴν ἰδικήν του πτωχείαν· ἔλαβε μορφήν δούλου, διὰ νὰ λάβωμεν ἡμεῖς ἀπὸ Αὐτόν τὴν ἐλευθερίαν· κατέβη εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ ὑψωθῶμεν εἰς τὸν οὐρανόν· ὑπέστη πειρασμούς, διὰ νὰ νικήσωμεν ὑπέστη προσβολάς, διὰ νὰ μᾶς δοξάσῃ· ἀπέθανε, διὰ νὰ μᾶς σώσῃ· ἀνῆλθεν (εἰς τοὺς οὐρανοὺς μετὰ τὴν Ἀνάληψιν), διὰ νὰ σύρῃ πρὸς τὸν ἑαυτόν του ἡμᾶς, πού εὐρισκόμεθα πεσμένοι κάτω μετὰ τὸ πέσιμον τῆς ἀμαρτίας».

ρικῶν κήρυγμάτων. — δούλου μορφήν ἔλαβεν... ἐν τῷ τῆς ἀμαρτίας πώματι· ὁ Γρηγόριος ὑπενθυμίζει δι' ὀλίγων πάντας τοὺς σταθμούς τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου. Συχνὰ οἱ Πατέρες, ὁμιλοῦντες διὰ μίαν δεσποτικὴν ἰσχυρίαν, ὑπενθυμίζουν καὶ πάσας τὰς ἄλλας, ὡς συναποτελοῦσας μίαν ἐνότητα.

85. «ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΓΕΡΘΕΙΣ ΕΚ ΝΕΚΡΩΝ ΑΠΑΡΧΗ ΤΩΝ ΚΕΚΟΙΜΗΜΕΝΩΝ ΕΓΕΝΕΤΟ»

(Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ;).

« Μηδεις φοβείσθω θάνατον· ἠλευθέρωσε γὰρ ἡμᾶς ὁ τοῦ Σωτῆ-
ρος θάνατος. Ἔσβεσεν αὐτόν, ὑπ' αὐτοῦ κατεχόμενος. Ἐσκόλευσε τὸν
Ἄδην ὁ κατελθὼν εἰς τὸν Ἄδην. Ἐπικράναν αὐτόν γευσάμενον τῆς σαρκὸς
αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο προλαβὼν Ἡσαΐας, ἐβόησεν. Ὁ Ἄδης, φησὶν,
ἐπικράνθη, συναντήσας σοι κάτω. Ἐπικράνθη καὶ γὰρ κατηργήθη.
Ἐπικράνθη καὶ γὰρ ἐνεπαίχθη. Ἐπικράνθη καὶ γὰρ ἐνεκρώθη.
Ἐπικράνθη καὶ γὰρ καθηρέθη. Ἐπικράνθη καὶ γὰρ ἐδεσμεύθη...
Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον ; Ποῦ σου, Ἄδη, τὸ νίκος ; Ἀνέστη
Χριστὸς καὶ σὺ καταβέβλησαι. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ πεπτώκασι δαί-
μονες. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ χαίρουσιν ἄγγελοι. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ
ζωὴ πολιτεύεται. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ νεκρὸς οὐδεὶς ἐπὶ μνήματος.
Χριστὸς γὰρ ἐγερεῖς ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο».

86. Η ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

(Θεοφάνους Κεραμέως).

« Λαμπρὰ τῶ ὄντι καὶ περιφανῆς ἡ παροῦσα πανήγυρις, αὐτὸ δὴ
τῶν ἑορτῶν τὸ κεφάλαιον ὑπόθεσιν ἔχουσα· αὕτη γὰρ ἡ τῶν μυστηρίων

85. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ εἰς τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον ἀποδι-
δομένου Κατηχητικοῦ λόγου, ὁ ὁποῖος ἀναγινώσκεται κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς
Κυριακῆς τοῦ Πάσχα (Ἐ.Π. 59, 721-724).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** κέντρον = ὄξεα αἰχμή· κεντρί
(ζῶφου). — νίκος = νίκη. — πολιτεύομαι = σχηματίζω πολιτείαν, κυ-
βερνώ, λαμβάνω μέρος εἰς τὴν διοίκησιν, μετέχω εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα. —
ἀπαρχὴ = προσφορά καὶ θυσία τῶν πρώτων καρπῶν· ἔναρξις. — Ἡ περικοπὴ
γίνεται πολὺ παραστατικῆ μετὰ τὰ διάφορα ρητορικὰ σχήματα καὶ ἰδίως μετὰ τὰς
ἐρωτήσεις καὶ τὰ ἀλλεπάλληλά σχήματα ἐπανόδοις ἢ ἐπαναφορᾶς.

β) **Πραγματικὰ παρατηρήσεις :** Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον ;
Α' Κορ. ιε', 55· κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Θεοφυλάκτου, « ὥσπερ γὰρ
ὁ σκορπίος αὐτὸς μὲν ἐστὶ ζωῦφιόν τι μικρόν, ἐν δὲ τῶ κέντρῳ τὴν ἰσχύν ἔχει· οὐ-
τω καὶ ὁ θάνατος διὰ τῆς ἀμαρτίας ἴσχυεν ». — ποῦ σου, Ἄδη, τὸ νίκος ;
Α' Κορ. ιε', 55. — ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο· Α' Κορ. ιε', 20.
Ἵππονοεῖται, ὅτι ὁ Χριστὸς ὑπῆρξε τῆς αὐτῆς φύσεως πρὸς τοὺς κεκοιμημένους,
ὅπως δὲ αἱ ἀπαρχαὶ τῶν καρπῶν ἀποτελοῦν τὸν βέβαιον προάγγελον τῆς γε-
νικῆς συγκομιδῆς, ποῦ θὰ ἔλθῃ μετ' ὀλίγον, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ
Χριστοῦ εἶναι ὁ προάγγελος τῆς ἀναστάσεως πάντων τῶν κεκοιμημένων.

85. Μετάφρασις.

«Κανείς ἄς μὴ φοβῆται τὸν θάνατον· διότι μᾶς ἠλευθέρωσεν (ἀπὸ τὸν θάνατον) ὁ θάνατος τοῦ Σωτῆρος. Ἄν καὶ κατείχετο (ὁ Σωτὴρ) ἀπὸ τὸν θάνατον, ὅμως τὸν ἔσβησεν (ἐξηφάνισεν). Αὐτός, ποῦ κατέβη εἰς τὸν Ἄδην, ἐλαφυραγώγησε τὸν Ἄδην. Ἔδωκε πικρίαν εἰς τὸν Ἄδην, ὅταν αὐτὸς ἐγεύθη τὴν σάρκα του. Καὶ αὐτό, ἀφοῦ ἐπρόφθασε νὰ εἴπῃ ὁ Ἡσαΐας, ἐφώνησε δυνατὰ ὁ Ἄδης, λέγει, ἐδοκίμασε πικρίαν, ὅταν Σὲ συνήτησε κάτω. Ἔδοκίμασε πικρίαν, διότι βεβαίως κατηργήθη. Ἔδοκίμασε πικρίαν, διότι ἀσφαλῶς ἐγελοιοποιήθη. Ἔδοκίμασε πικρίαν, διότι ἐνεκρώθη. Ἔδοκίμασε πικρίαν, διότι ἔχασε τὴν ἐξουσίαν του. Ἔδοκίμασε πικρίαν, διότι ἐπίσης ἔγινε δεσμώτης... Ποῦ εἶναι, θάνατε, τὸ δηλητηριῶδες κεντρί σου; Ποῦ εἶναι, Ἄδη, ἡ νίκη σου; Ἀνέστη ὁ Χριστὸς καὶ σὺ ἔχεις ριφθῆ κάτω ταπεινωμένος. Ἀνέστη ὁ Χριστὸς καὶ οἱ δαίμονες ἔχουν σωριασθῆ. Ἀνέστη ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἄγγελοι χαίρουν. Ἀνέστη ὁ Χριστὸς καὶ ἡ ζωὴ κατέχει τὴν ἐξουσίαν. Ἀνέστη ὁ Χριστὸς καὶ κανείς νεκρὸς δὲν θὰ εἶναι εἰς τὸν τάφον. Διότι ὁ Χριστὸς, ἀφοῦ ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἔγινεν ὁ πρῶτος ὠριμάσας καρπὸς τῆς ἀναστάσεως αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἔχουν κοιμηθῆ».

86. Μετάφρασις.

«Εἶναι πράγματι λαμπρὰ καὶ ἔνδοξος ἡ σημερινὴ μεγάλη ἑορτὴ, ποῦ ἔχει ὡς ἀντικείμενον ἑορτασμοῦ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀνακεφαλαίωσιν (τὴν συνισταμένην) τῶν ἑορτῶν· διότι αὕτη εἶναι ἡ κορωνὴς (τὸ κορύφωμα) τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ· αὕτη εἶναι ἡ τελειοποίησις τῆς σωτηρίας μας· σήμερον ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐγκαθίσταται εἰς τὴν ἐπουράνιον τιμητικὴν θέσιν· σήμερον ἔχει διαλυθῆ ἡ ἔχθρα τῶν λογικῶν ὄντων, ποῦ ὑπάρχει ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἔχει γίνεῖ ἡ ἔνωσις τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώ-

86. Περικοπὴ ἐκ τῆς 18^η ὁμιλίας Θεοφάνους τοῦ Κεραμέως « εἰς τὴν σωτήριον Ἀνάληψιν » (Ἐ.Π. 132, 744 καὶ 760).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** κεφάλαιον = ἀνακεφαλαίωσις, περίληψις. — θῶκος = ἔδρα, κάθισμα, ἔδρα ἀξιώματος, θέσις. — ἐγκαθίδρυμαι = τοποθετοῦμαι, ἐγκαθίσταμαι. — βρότειος = ἀνθρώπινος. — φύραμα = μᾶζα, ζυμωμένον ὕλικόν. — υπεραίρομαι = ὑψοῦμαι ὑπεράνω. — ἐμφαίνω = ἐκθέτω πρὸς φανέρωσιν, ἐπιδεικνύω, παρουσιάζω. — σύμβολον = πρᾶγμα χρησιμεῖον ὡς ἔνδειξις, τεκμήριον, δεῖγμα. — φιλοπευστέω-ω = ἀρέσκομαι εἰς τὸ νὰ ἐρωτῶ, νὰ μαυθάνω. — γήινων = (συνεκδοχικῶς καὶ μετωνυμικῶς) τῆς γῆς. — περιγίεις = ὁ περὶ τὴν γῆν· ἐπίσης ὁ ἀνήκων εἰς τὴν γῆν, ὁ ἐπὶ

τοῦ Χριστοῦ κορωνίς· αὕτη τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἢ τελείωσις· σήμερον ἢ φύσις τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸν ὑπερουράνιον θῶκον ἐνίδρυνται· σήμερον ἢ ἀνέκαθεν ἔχθρα τῆς λογικῆς φύσεως διαλέλυνται καὶ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων γέγονεν ἔνωσις· σήμερον τῆς ἀσωμάτων ἀξίας ὑπερήρθη τὸ βρότειον φάσμα καὶ θεϊκῆς ἀξίας γέγονε μέτοχον· σήμερον αἱ νοεραὶ δυνάμεις ἐορτάζουσι, μετ' ἐκπλήξεως οὐρανῶ σνηνημένην ὀρᾶσαι τὴν γῆν...

Οἱ ὑποδεχόμενοι ἄγγελοι βλέποντες αὐτὸν μετὰ σώματος ἀνιόντα καὶ τὰ τοῦ πάθους ἐμφαινόντα σύμβολα φιλοπευστοῦσι· « Τίς οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; ». Πρὸς οὓς ἀποκρίνονται « Κύριος κραταῖος καὶ δυνατός, Κύριος δυνατός ἐν πολέμῳ », ὅς πρὸς τὸν διάβολον ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως ἐπολέμησεν ».

87. Η ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ.

Η ΠΡΟ·Υ·ΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ «ΜΕΤΟΥΣΙΑΣ» ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

(Γρηγορίου Νύσσης).

« Σήμερον κατὰ τὴν ἐτήσιον τοῦ ἔτους περίοδον τῆς Πεντηκοστῆς συμπληρουμένης, κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, εἶγε περὶ τὴν τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας ἐσμέν, ἐγένετο ἢ ἀνεκδιήγητος χάρις. Κατεμίχθη γὰρ πάλιν τοῖς ἀνθρώποις τὸ Πνεῦμα, ὅπερ πρότερον διὰ τὸ γενέσθαι σάρκα τὸν ἀνθρώπον τῆς φύσεως ἡμῶν ἀπεφοίτησε. Καὶ διὰ τῆς βιαίας ἐκείνης προῆς... ἐν τῇ καθόδῳ τοῦ Πνεύματος, πλήρεις τῆς θείας δυ-

τῆς γῆς, ὁ γῆϊνος. — πρόβλημα = πᾶν ὅ,τι προβάλλει κανεὶς πρὸς ἄμυνάν του. τεῖχος· θώραξ.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τῶν ἐορτῶν τὸ κεφάλαιον... κορωνίς· ἢ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου εἶναι τῷ ὄντι ἢ συνισταμένη καὶ ἡ κορωνίς πασῶν τῶν ἐορτῶν, διότι προβάλλει τὸν τελικὸν σκοπὸν ὄλων τῶν ἀπολυτρωτικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Κυρίου, τὰς ὁποίας μᾶς ἐνθυμίζουν αἱ ἄλλαι ἐορταί. Ὁ σκοπὸς αὐτὸς εἶναι ἡ ἀναβίβασις τῆς δοξασμένης ἀνθρωπίνης φύσεως εἰς τὸν οὐρανόν. Πρόδρομος εἰς τὴν ἀνοδικὴν αὐτὴν πορείαν ἐγένετο ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἀνάληψίν του. Ἀνυψώθη εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ οὐρανοῦ Πατρός του ὡς πρωτότοκος ἀδελφός μας, ὡς κεφαλὴ τοῦ μυστικοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ χάριση εἰς ἡμᾶς καὶ αὐτὴν τὴν ἀφθαρσίαν τῆς σαρκός. « Δεῖ γὰρ τὸ φαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν » (Α' Κορ. ιε', 53). — « Κύριος κραταῖος... δυνατός ἐν πολέμῳ »· Ψαλμ. γγ', 8.

πων· σήμερον ἡ ἀνθρωπίνη μάζα ὑψώθη ὑπεράνω τῆς ἀξίας τῶν ἀγγέλων καὶ ἔχει γίνεαι συμμέτοχος εἰς τὴν θεϊκὴν ἀξίαν· σήμερον αἱ νοεραὶ (αὐλοὶ) δυνάμεις ἐορτάζουν, διότι βλέπουν μὲ ἔκπληξιν τὴν γῆν συνηνωμένην μὲ τὸν οὐρανόν...

Οἱ ἄγγελοι, ποὺ ὑποδέχονται τὸν Κύριον, καθὼς τὸν βλέπουν νὰ ἀνέρχεται (εἰς τὸν οὐρανόν) μὲ σῶμα καὶ νὰ ἐπιδεικνύῃ τὰ τεκμήρια τοῦ πάθους (δηλ. τὰ σημάδια ἀπὸ τὰ καρφιά καὶ τὴν λόγχην), εὐχαρίστως ἐρωτοῦν (μὲ τοὺς λόγους τοῦ Ἡσαίου): «Ποῖος εἶναι αὐτός, ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης;». Πρὸς αὐτοὺς (τοὺς ἀγγέλους) ἄλλοι ἀποκρίνονται: «Εἶναι ὁ Κύριος ὁ πανίσχυρος καὶ δυνατός, ὁ Κύριος ὁ δυνατός εἰς τὸν πόλεμον», ὁ ὁποῖος ἠγωνίσθη νικηφόρα ἐναντίον τοῦ διαβόλου πρὸς χάριν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους».

87. Μετάφρασις.

«Σήμερον, ποὺ εἰς τὴν περίοδον τοῦ ἔτους συμπληρώνεται ἡ Πεντηκοστή κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, ἐφ' ὅσον βεβαίως εὐρισκόμεθα (αὐτὴν τὴν στιγμήν) περίπου εἰς τὴν τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας, ἐγίνεν ἡ ἀπεριγράπτος (θεία) δωρεά. Διότι ἠνώθη πάλιν μὲ τοὺς ἀνθρώπους τὸ (ἅγιον) Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον προηγουμένως ἀπεμακρύνθη ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ὁ ἄνθρωπος (ἔχασε τὴν πνευματικότητά του καὶ) ἔγινε σὰρξ (ὕλη). Καὶ μὲ τὴν βίαιαν ἐκείνην πνοὴν κατὰ τὴν κάθοδον τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐγκαταλειφθῆ εἰς τὸ ὑπερῶν, ἐγέμισαν ἀπὸ τὴν θεϊαν δύναμιν, ποὺ εἶχε παρουσιασθῆ ὑπὸ

87. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : τὴν ἐτήσιον τοῦ ἔτους πλεονασμός. — καταμ(ε)ίγνυμι = ἐνώνω δύο ἢ περισσότερα πράγματα. — καταλείπομαι = ἐγκαταλείπομαι. — ὑπερῶν = ὁ ἀνώτατος ὄροφος τῆς οἰκίας.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : τὴν ἐτήσιον περίοδον τῆς Πεντηκοστῆς ὡς Πεντηκοστὴ ἐξακροχρῆζοτο ὄχι μόνον μίαν ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρον τὸ πεντηκονθήμερον, ποὺ ἤρχιζε τὸ Πάσχα. — περὶ τὴν τρίτην ὥραν δηλαδὴ τὴν 9ην π.μ. — οἱ ἐν τῷ ὑπερῶν καταλειφθέντες πρβλ. Πράξ. α', 12, οἷον λέγεται, ὅτι οἱ ἀπόστολοι μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου « εἰς τὸ ὑπερῶν ἀνέβησαν οὗ ἦσαν καταμένοντες ». Τὸ « ὑπερῶν » ἐκλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης ἀλληγορικῶς ὡς ἡ ζωὴ τῆς πνευματικῆς ἀνατάσεως καὶ ἐξάρσεως.

νάμεως, ἐν εἶδει πυρός, οἱ ἐν τῷ ὑπερῷω καταλειφθέντες ἐγένοντο· οὐδὲ γάρ ἐστι δυνατόν ἄλλως μέτοχον Πνεύματος ἁγίου γενέσθαι τινά, μὴ τῷ ὑπερῷω τῆς ζωῆς ταύτης ἐνδιατώμενον. «Ὅσοι γὰρ τὰ ἄνω φρονοῦσι, μεταθέντες ἑαυτῶν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν τὸ πολίτευμα, τοῦ ὑπερῷου τῆς ὑψηλῆς πολιτείας ὄντες οἰκίητορες, ἐν μετουσίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος γίνονται ».

88. ΑΙΤΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΔΩΡΕΑΣ ΤΟΥ ΑΓ. ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ (Εὐχή γονυκλισίας).

« Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν σὴν εἰρήνην δεδωκώς τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὴν τοῦ παναγίου Πνεύματος δωρεάν, ἔτι τῷ βίῳ καὶ ἡμῖν συμπαρῶν, εἰς κληρονομίαν ἀναφαίρετον τοῖς πιστοῖς ἀεὶ παρέχων..., Σὺ οὖν γνώρισόν μοι ὁδὸν ἐν ἣ πορεύσομαι. Πνεῦμα σοφίας σου τοῖς ἔμοις παράσχου διαλογισμοῖς, Πνεῦμα συνέσεως τῇ ἀφροσύνῃ μου δωρούμενος· Πνεῦμα φόβου σου τοῖς ἔμοις ἐπισκίασον ἔργοις· καὶ Πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου· καὶ Πνεύματι ἡγεμονικῶ τὸ τῆς διανοίας μου στηρίξον ὀλισθηρόν· ἵνα καθ' ἐκάστην ἡμέραν, τῷ Πνεύματί σου τῷ ἀγαθῷ, πρὸς τὸ συμφέρον ὀδηγούμενος, καταξιωθῶ ποιεῖν τὰς ἐντολάς σου ».

89. Η ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ (Φωτίου τοῦ Μεγάλου).

« Χαῖρε, παρθένε, βοῶ, τῆς ἐμῆς ἀσθενείας καὶ ἀπορίας τὸ καταφύγιον. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, δι' ἧς τὸ ἡρρωσθηκὸς ἐπιρρώνεται καὶ τὸ συντριβὲν ἀναπλάττεται... Χαῖρε, κεχαριτωμένη, δι' ἧς ἡ πικρὰ

88. Ἀπόσπασμα μιᾶς τῶν εὐχῶν τῆς γονυκλισίας κατὰ τὸν ἐσπερινὸν τῆς εορτῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὁ ὁποῖος τελεῖται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς.

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : τῷ βίῳ καὶ ἡμῖν· ἐν διὰ δυοῖν = τῷ βίῳ ἡμῶν. — τῇ ἀφροσύνῃ μου = (μετωνομικῶς) εἰς ἐμέ τὸν ἀφρονα. — ἔγκατα = τὰ ἔσω, τὰ ἐντός, τὰ ἐντόσθια· τὰ ἐσωτερικά, τὰ μύχια, τὰ κατὰβαθα.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : εἰρήνην δεδωκώς· Ἰωάν. 18', 27 : « εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν ». — Πνεῦμα εὐθὲς... Πνεύματι ἡγεμονικῶ...· ἐκφράσεις ἐκ τοῦ πεντηκοστοῦ ψαλμοῦ (στ. 12 καὶ 14).

89. Περικοπή ἐκ τῆς ζ' ὁμιλίας τοῦ ἱεροῦ Φωτίου εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου (Β. Λαούρδα, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 81 - 82).

τὴν μορφήν φωτιᾶς· διότι δὲν εἶναι δυνατὸν κατ' ἄλλον τρόπον νὰ γίνῃ κανεὶς μέτοχος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐὰν δὲν διαμένῃ καὶ ζῆ εἰς τὸ ὑπερῶν (εἰς τὴν ὑψηλοτέραν σφαῖραν) τῆς ζωῆς αὐτῆς. Διότι ὅσοι διευθύνουν τὰς σκέψεις των πρὸς τὰ ἄνω, διότι μετέθεσαν τὴν πατρίδα των ἐκ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν, ἐφ' ὅσον εἶναι κάτοικοι τοῦ ὑπερέφου τῆς ὑψηλῆς πολιτείας, ἐνάωνται μὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα».

88. Μετάφρασις.

«Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς μας, ποῦ ἔχεις δώσει τὴν ἰδικήν σου εἰρήνην εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ποῦ πάντοτε, εὐρίσκόμενος ἀκόμη παρῶν καὶ εἰς τὴν ἰδικήν μας ζωὴν, παρέχεις εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὡς ἀναφαίρετον κληρονομίαν..., σὺ λοιπὸν κάμε γνωστὸν εἰς ἐμὲ τὸν δρόμον, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ βαδίζω. Δῶσε εἰς τὰς σκέψεις μου Πνεῦμα σοφίας, ἀφοῦ χάρισης εἰς ἐμὲ τὸν ἄφρονα Πνεῦμα συνέσεως· Πνεῦμα φόβου σου ρίψε ὡς σκιάν ἐπάνω εἰς τὰ ἔργα μου· καὶ Πνεῦμα εὐθύτητος (μὲ κινήσεις τοῦ νοῦς εὐθείας καὶ ὀρθᾶς) νὰ ἐγκαινιάσῃς μέσα εἰς τὰ κατάβαθα τῆς ψυχῆς μου· καὶ μὲ Πνεῦμα ἰσχυρόν, ποῦ νὰ κυριαρχῆ μέσα μου, στήριξε τὴν διάνοιάν μου, ποῦ ὑπόκειται εἰς ὀλίσθησιν· διὰ νὰ καταστῶ ἄξιος νὰ ἐκτελῶ τὰς ἐντολάς σου, ἀφοῦ καθημερινὰ καθοδηγοῦμαι μὲ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγαθόν».

89. Μετάφρασις.

«Χαῖρε, παρθένε, φωνάζω δυνατά, σὺ ποῦ εἶσαι τὸ καταφύγιον ἐμοῦ, ποῦ εἶμαι ἀσθενής καὶ εὐρίσκομαι εἰς ἀδιέξοδον. Χαῖρε, σὺ, ἡ ὁποία ἔχεις λάβει ἐξαιρετικὰς χάριτας ἀπὸ τὸν Θεόν, μὲ τὴν ὁποίαν αὐτό, ποῦ ἔχει ἀρρωστήσει, ἐνδυναμώνεται, καὶ αὐτό, ποῦ συνετρίβη, πλάσσεται ἐκ νέου εἰς νέαν καλυτέραν μορφήν... Χαῖρε, κεχαριτωμένη, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ πικρὰ ἀπόφασις ἐναντίον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους σβήνεται μὲ τὴν γλυκύτητα τῶν χαρμοσύνων ἀγγελιῶν σου καὶ (μὲ τὴν ὁποίαν), ἀφοῦ ἐλευθερώσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τὴν ἀταξίαν (ἀσχημωσύνην) τῆς παρεβάσεως (ἀμαρτίας), φοροῦμεν ὡς στεφάνι τὴν ὠραιότητα

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : τῆς ἐμῆς ἀσθενείας... καταφύγιον (μετωνυμία) = καταφύγιον ἐμοῦ, ποῦ εἶμαι ἀσθενής. — ἐπιρρώνυμι = ἐνδυναμώνω. — ἀποσκευάζομαι = ἀπαλλάττω τὸν ἑαυτόν μου ἀπὸ ὅσα φέρω· ἀπαλλάττομαι. — στεφανηφορέω - ὦ = φέρω, φορῶ στέφανον. — θεόληπτος = ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατεχόμενος, θεόπνευστος. — ἐποπτικός = ὁ ἀνήκων ἢ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἐπόπτην, δηλαδὴ τὸν μεμητημένον θεατὴν τῶν

κατὰ τοῦ γένους ἀπόφασις τῷ γλυκασμῷ τῶν σῶν εὐαγγελίων ἀπαλείφεται καὶ τῆς παραβάσεως τὴν ἀκοσμίαν ἀποσκευασάμενοι τῆς ἐκ σοῦ θεοφανείας στεφανηφοροῦμεν τὴν ὠραιότητα. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, τῆς τῶν θεολήπτων προφητῶν ἐποπτικῆς διαγνώσεως τὸ νοητὸν καὶ θεότευκτον ἔνοπτρον, ἐν ᾧ τὴν πρὸς ἡμᾶς τοῦ λόγου συγκατάβασιν μυστικῶς ἐνοπτρίζάμενοι, οἶα δὴ σάλπιγγες θείῳ πνεύματι ἐνηχούμενοι τῆς γῆς ἀπάσης τὰ πέρατα παρέλαβον, τὴν σὴν κυοφορίαν περιηχήσαντες. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, τῆς κοσμικῆς χαρᾶς τὸ ἐργαστήριον, ἐν ᾧ τῆς πρώτης ἀρᾶς ἐχωνεύθη τὸ κατάκριμα καὶ τῆς διὰ σοῦ χαρᾶς ἐχαλεύθη τὸ ἀξίωμα ».

90. Η ΚΟΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

(Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου).

« Σήμερον ἡ νοητὴ καὶ θεοφώτιστος σελίγη τῷ τῆς δικαιοσύνης ἡλίῳ συνεισβάλλουσα, ἐκλείπει μὲν τοῦ τῆς παραντίκα ζωῆς προσκαιροῦ, ἐν τ' αὐτῷ δὲ ἀνατέλλουσα καταλαμπρόνεται τῷ τῆς ἀθανασίας ἀξιώματι· σήμερον ἡ χρυσότευκτος καὶ θεοκατασκευάστος κιβωτὸς τοῦ ἀγιάσματος ἐκ τῶν ἐπιχθονίων σκηνωμάτων ἀπαίρουσα πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ μετακομίζεται εἰς κατάπανσιν ἀτελεῦτητον... Νῦν οὖν αἰσθητοὺς ὀφθαλμοὺς ἡ θεοτόκος συμμύσασα, τοὺς νοητοὺς ἡμῖν ὡς λαμπροὺς καὶ μεγάλους ἀνίσχει φωστῆρας, μήπω καταδύσαντας, εἰς τὸ γρηγορεῖν τε καὶ ἐξιλάσκεσθαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ἀντιλήψεως· νῦν ἐν τῇ ἐνάρθρω φωνῇ τὰ θεοκίνητα χεῖλη

μυστηρίων. — διαγνώσις = ἀκριβῆς γνώσις. — ἔνοπτρον = κάτοπτρον, καθρέπτης. — ἐνοπτρίζομαι = βλέπω ὡς ἐν κατόπτρῳ. — περιλαμβάνω = περιβάλλω, περικυκλῶ, περιπτύσσομαι. — περιηχῶ = ἤχῳ, ἀντηχῶ περίξ, ὀλόγυρα. — χωνεύω = τήκω, λειώνω μέταλλον. — κατάκριμα = καταδική, κατάκρισις. — ἀξίωμα = ἡ ἀπονομὴ τιμῆς· ἀξία, ποιότης.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Χαῖρε· ἡ λέξις αὕτη, ἐπαναλαμβάνομένη μὲ σχῆμα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου, δίδει εἰς τὴν περικοπὴν μορφήν Χαίρεισμών, οἱ ὅποιοι ὑπενθυμίζουν τὸν Ἀκάθιστον Ὑμνον, ὁ ὁποῖος ἔχει ὡς ὑπόθεσιν τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου. — κεχαριτωμένη (ἐκ τοῦ χαριτόμοι-οῦμαι)· ὀνομάζεται τοιοῦτοτρόπως ἡ Παρθένος Μαρία ὡς λαβοῦσα ἀπὸ τὸν Θεὸν πολλὰς καὶ μεγάλας χάριτας καὶ κατ' ἐξοχὴν τὴν μεγίστην χάριν τοῦ ἄνακαταξικῆθῆ νά γίνῃ ἡ μήτηρ τοῦ Λυτρωτοῦ. — τῆς κοσμικῆς χαρᾶς... τῆς ἀρᾶς· πρβλ. εἰς τὸν Ἀκάθιστον Ὑμνον: « Χαῖρε, δι' ἧς ἡ χαρὰ ἐκλάμψει· χαῖρε, δι' ἧς ἡ ἀρὰ ἐκλείπει ».

τῆς φανερώσεως τοῦ Θεοῦ, πού ἔγινεν ἀπό σέ. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, πού εἶσαι ὁ νοητός καί θεοκατασκευαστος καθρέπτης τῆς διὰ μυστικῆς θέας ἀποκτωμένης ἀκριβοῦς γνώσεως, τὴν ὁποίαν ἔχουν αἱ θεόπνευστοι προφῆται, εἰς τὸν ὁπίσθιον, ἀφοῦ εἶδον οὗτοι μυστικά τὴν συγκατάβασιν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς, σὰν σάλπιγγες, πού ἀντηχοῦν μὲ τὴν ἐνέργειαν τοῦ θείου Πνεύματος, περιεκύκλωσαν ὅλα τὰ ἄκρα τῆς γῆς, διακηρύξαντες ὀλόγυρα κατὰ τρόπον ἠχηρὸν τὴν κυοφορίαν σου. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, πού εἶσαι τὸ ἐργαστήριον τῆς χαρᾶς τοῦ κόσμου, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἔλειωσεν ἡ καταδίκη τῆς πρώτης κατάρτας καὶ κατεσκευάσθη (ἡτοιμάσθη) ἡ ἀνωτέρα ποιότης τῆς χαρᾶς, πού ἤλθε μὲ σέ).

90. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἡ ὑπεραισθητὴ καὶ φωτιζομένη ἀπὸ τὸν Θεὸν σελήνη, εἰσερχομένη εἰς τὸν πνευματικὸν οὐρανὸν μαζί μὲ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης, ὑφίσταται μὲν ἔκλειψιν ὡς πρὸς τὸ πρόσκαιρον τῆς παρουσίας ζωῆς, ἀλλὰ συγχρόνως, καθὼς ἀνατέλλει, γίνεται ὀλόλαμπρη μὲ τὴν τιμὴν τῆς ἀθανασίας· σήμερον ἡ κιβωτός τοῦ ἁγιάσματος, πού εἶναι κατασκευασμένη μὲ χρυσὸν καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀναχωροῦσα ἀπὸ τὰς ἐπιγείους σκηνάς, μεταφέρεται εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ πρὸς ἀτελεύτητον ἀνάπαυσιν... Γώρα λοιπόν, ἀφοῦ ἡ Θεοτόκος ἔκλεισε τὰ αἰσθητά της μάτια, ἀνυψώνει τοὺς δι' ἡμᾶς ὑπεραισθητοὺς ὀφθαλμοὺς σὰν λαμπρὰ καὶ μεγάλα ἄστρα, πού δὲν ἔχουν ἀκόμη δύσει, διὰ τὰ ἀγρυπνῆ καὶ ἐξευμενίῃ (μὲ τὴν μεσιτείαν της) τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ πρὸς χάριν τῆς προστασίας τοῦ κόσμου· τώρα, ἀφοῦ ὡς πρὸς τὴν ἔναρθρον ὀμίλιαν ἐκράτησε σιωπηλὰ τὰ θεοκίνητα χεῖλη της, ἀνοίγει διάπλατα, διὰ τὰ λαλῆ πάντοτε, τὸ

90. Περικοπή ἐκ τοῦ ε' λόγου τοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, ὅστις λόγος εἶναι ἐγκόμιον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** ἐκλείπω = παρέρχομαι τι, ἀφήνω· ὑφίσταμαι, πάσχω ἔκλειψιν. — ἡ παραυτίκα ζωὴ = ἡ παρούσα ὀλιγοχρόνιος ζωὴ. — ἀπαίρω = σηκώνω· ἀποσύρω· ἀνασύρω τὴν ἀγκυραν· ἀποπλέω· ἀναχωρῶ. — συμμύω = συγκλείομαι, συγκλείω. — ἀνίσχω = ἀνέχω = ἀνυψῶνω — ἐξιλάσκομαι = ἐξιλεῶ, ἐξευμενίζω. — ἀντίληψις = προστασία, ἐνίσχυσις, ἐπικουρία, συνδρομή, ἀρώγη. — αἰίρω = ποιητικὸς τύπος τοῦ αἴρω.

β) **Πραγματικὰ παρατηρήσεις :** παλάμας... ἀειρομένας... ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης· ὁ Θεόδωρος Στουδίτης ἔχει εἰς τὸν νοῦν του τὴν εἰκόνα τῆς δεομένης Θεοτόκου. — Γενικῶς ἡ περικοπὴ ὑπενθυμίζει τὴν μεσιτείαν τῆς Παναγίας πρὸς τὸν Υἱὸν της πρὸς χάριν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

ὑποσιωπήσασα, ἀείλαλον αὐτῆς τὸ πρεσβευτικὸν ὑπὲρ τοῦ παντός γε-
νοὺς ἐξανόγει στόμα· νῦν τὰς σωματικὰς καὶ θεοφόρους παλάμας ὑπο-
στείλασα, ἀειρομένας αὐτὰς ἀφθαρτισθεῖσα πρὸς τὸν Δεσπότην ὑπέρο
τῆς οἰκουμένης ἀπάσης παρίστησιν ».

91. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΚΑΙ ΑΓΙΩΝ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Δεῦρο δὴ οὖν, εἰς μέσον αὐτοὺς ἀγαρόντες διὰ τῆς ὑπομνήσεως,
κοινήν τὴν ἀπ' αὐτῶν ὀφέλειαν τοῖς παροῦσι καταστησώμεθα, προ-
δείξαντες πᾶσιν, ὥσπερ ἐν γραφῇ, τὰς τῶν ἀνδρῶν ἀριστείας. Ἐπεὶ
καὶ πολέμων ἀνδραγαθήματα καὶ λογογράφοι πολλάκις καὶ ζωγράφοι
διασημαίνουσιν, οἱ μὲν τῷ λόγῳ διακοσμοῦντες, οἱ δὲ τοῖς πίναξιν ἐγ-
χαράττοντες, καὶ πολλοὺς ἐπήγειραν πρὸς ἀνδρείαν ἐκάτεροι. Ἄ γὰρ
ὁ λόγος τῆς ἱστορίας διὰ τῆς ἀκοῆς παρίστησι, ταῦτα γραφικῆ σιωπῶσα
διὰ μιμήσεως δεικνύσιν. Οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς ἀναμνήσωμεν τῆς ἀρετῆς
τῶν ἀνδρῶν τοὺς παρόντας καὶ οἰονεὶ ὑπ' ὄψιν αὐτῶν ἀγαρόντες τὰς
πράξεις, κινήσωμεν πρὸς τὴν μίμησιν τοὺς γενναιοτέρους καὶ οἰκειότε-
ρους αὐτοῖς τὴν προαίρεσιν. Τοῦτο γάρ ἐστι μαρτύρων ἐγκώμιον, ἢ
πρὸς ἀρετὴν παράκλησις τῶν συνειλεγμένων ».

92. Η ΤΙΜΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Πόσα ἂν ἔκαμες, ἵνα προστάτην εὐρῆς θηγῆ ἢ σε βασιλεῖ προσά-

91. Περικοπή ἐκ τῆς 18' ὀμιλίας τοῦ Μ Βασιλείου εἰς τοὺς ἁγίους τεσα-
σαράκοντα μάρτυρας ('Ε.Π. 31, 508 - 509).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : διασημαίνω = δηλῶ σαφῶς, φανε-
ρώνω. — ἐπεγείρω = διεγείρω, παρορμῶ, παρακινῶ. — ἀναμνησκω τινά
= ὑπενθυμίζω εἰς κάποιον. — παράκλησις = πρόσκλησις εἰς ἰκεσίαν· παρα-
κέλευσις, παρόρμησις, προτροπή. — τῶν συνειλεγμένων· γενικὴ ἀντικει-
μενικὴ.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Οἱ ἅγιοι ἀποτελοῦν μορφωτικὰ
πρότυπα. Ἡ οὐσία παντός μορφωτικοῦ προτύπου συνίσταται εἰς τὸ ὅτι τοῦτο
συνδυάζει ἀρμονικῶς τὸ ἀξιολογικὸν καὶ τὸ ὄντολογικὸν στοιχεῖον, δοθέντος ὅτι
εἰς τὴν προσωπικότητα αὐτοῦ αἱ ἀξίαι καὶ τὰ ἰδεώδη ἔχουν γίνεαι πραγματικότης.

92. Περικοπή ἐκ τοῦ 1ε' κεφαλαίου τοῦ ἔργου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκη-

στόμα της, πού μεσιτεύει ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· τώρα, ἀφοῦ κατεβίβασε μὲ τὴν κοίμησιν τὰς σωματικὰς καὶ θεοφόρους παλάμας, ἀποκτήσασα τὴν ἀφθαρσίαν, παρουσιάζει αὐτὰς ὑψωμένας πρὸς τὸν Κύριον (εἰς στάσιν δεήσεως) ὑπὲρ ὀλοκλήρου τῆς οἰκουμένης».

91. Μετάφρασις.

«Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἀφοῦ φέρωμεν αὐτοὺς (τοὺς ἁγίους μάρτυρας) εἰς τὸ μέσον μὲ τὴν ὑπόμνησιν (τῆς ζωῆς των), ἃς προσφέρωμεν κοινὴν τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν εἰς ὅλους τοὺς παρόντας, ἀφοῦ παρουσιάσωμεν ἐνώπιον ὅλων, ὅπως εἰς ἓν ζωγραφικὸν ἔργον, τὰ κατορθώματα τῶν ἀνδρῶν. Διότι πολλὰς φορὰς καὶ λογογράφοι καὶ ζωγράφοι καθιστοῦν σαφῶς εἰς ἡμᾶς γνωστὰ καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν πολέμων, ἐκεῖνοι μὲν ἐξωραϊζόντες αὐτὰ μὲ τὸν λόγον, αὐτοὶ δὲ ἀποτυπώνοντες αὐτὰ εἰς ζωγραφικοὺς πίνακας, καὶ τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ παρεκίνησαν πρὸς ἐκδήλωσιν γενναιότητος. Διότι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἡ ἱστορικὴ ἀφήγησις παρουσιάζει μὲ τὴν ἀκοήν, αὐτὰ τὰ ἴδια ἡ ζωγραφικὴ, ἂν καὶ σιωπᾷ, παρουσιάζει μὲ τὴν μίμησιν. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἃς ὑπενθυμίσωμεν τὴν ἀρετὴν τῶν ἀνδρῶν εἰς τοὺς παρόντας καὶ, τρόπον τινά, ἀφοῦ θέσωμεν ὑπ' ὄψιν των τὰς πράξεις, ἃς παρακινήσωμεν πρὸς τὴν μίμησιν τοὺς γενναιοτέρους καὶ τοὺς συγγενεστέρους πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὴν διάθεσιν. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ ἐγκώμιον τῶν μαρτύρων, τὸ νὰ λαμβάνουν παρόρμησιν πρὸς τὴν ἀρετὴν οἱ συνηθροισμένοι (εἰς τὸν ναόν)».

92. Μετάφρασις.

«Πόσα δὲν θὰ ἠμποροῦσες νὰ κάμῃς διὰ νὰ εὕρῃς ἓνα προστάτην, πού ἠμπορεῖ νὰ σὲ παρουσιάσῃ εἰς τὸν θνητὸν βασιλέα καὶ νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτὸν διὰ σέ; Λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ τιμῶμεν τοὺς προστάτας ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, οἱ ὅποιοι μεσιτεύουν ὑπὲρ ἡμῶν

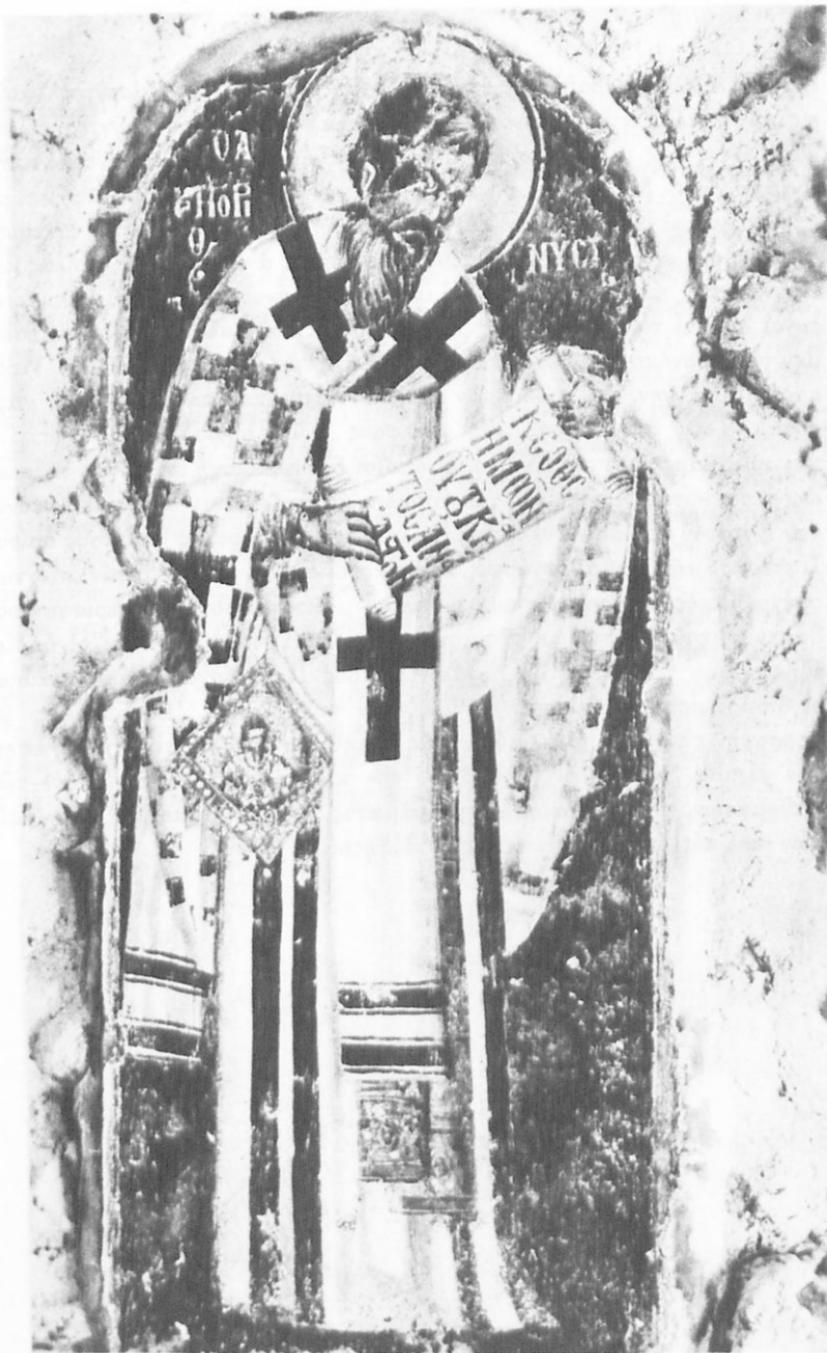
νοῦ «Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως» ('Ε.Π. 94, 1165 - 1168).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : ἔντευξις = παράκλησις, μεσιτεία πρὸς κάποιον ὑπὲρ κάποιου. — τῶν δεομένων· γενικὴ ἀντικειμενικὴ. — ταξίαρχος = διοικητὴς στρατιωτικοῦ τμήματος· ἀρχηγός. — διαθλέω-ῶ = παλαίω, ἀγωνίζομαι ἀπεγνωσμένως. — ἀναθεωρῶ-ῶ = ἐξετάζω μὲ προσοχήν.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Ὁ καλύτερος ἑορτασμός τῆς μνήμης τῶν ἁγίων καὶ κατὰ τὸν Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν εἶναι ἡ μίμησις τῆς ζωῆς των.

γοντα και ὑπὲρ σοῦ πρὸς αὐτὸν τοὺς λόγους ποιούμενον ; Τοὺς οὖν προστάτας τοῦ γένους παντός, τοὺς τῷ Θεῷ ὑπὲρ ἡμῶν τὰς ἐντεύξεις ποιουμένους, οὐ τιμητέον ; Ναὶ μὴν τιμητέον, ναοὺς ἐγείροντας τῷ Θεῷ ἐπὶ τῷ τούτων ὀνόματι, καρποφορίας προσάγοντας, τὰς τούτων μηνίμας γεραίροντας καὶ ἐν αὐταῖς εὐφραϊνομένους πνευματικῶς... Ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς καὶ κατανόξει καὶ τῶν δεομένων ἐλέω τοὺς ἀγίους θεραπεύσωμεν. Στήλας αὐτοῖς ἐγείρωμεν, ὀρωμένας τε εἰκόνας, καὶ αὐτοὶ ἔμφυχοι στήλαι αὐτῶν καὶ εἰκόνες, τῇ τῶν ἀρετῶν μιμίσει γενόμεθα. Τὴν Θεοτόκον, ὡς κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοῦ Μητέρα, τιμήσωμεν. Τὸν προφήτην Ἰωάννην, ὡς πρόδρομον καὶ βαπτιστὴν, ἀπόστολόν τε καὶ μάρτυρα... Τοὺς ἀποστόλους, ὡς ἀδελφοὺς τοῦ Κυρίου καὶ ἀδόπτας..., τοὺς τε Κυρίου μάρτυρας ἐκ παντὸς τάγματος ἐκλελεγμένους ὡς στρατιώτας Χριστοῦ, ὧν ταξίαρχος ὁ πρωτοδιάκονος Χριστοῦ καὶ ἀπόστολος καὶ πρωτομάρτυς Στέφανος· καὶ τοὺς ὁσίους πατέρας ἡμῶν, τοὺς θεοφόρους ἀσκητάς, τοὺς τὸ χρονιώτερον καὶ ἐπιπονώτερον μαρτύριον τῆς συνειδήσεως διαβλήσαντας. Τοὺς πρὸ τῆς χάριτος προφήτας, πατριάρχας, δικαίους, τοὺς προκατηγγελκότας τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν. Τούτων πάντων ἀναθεωροῦντες τὴν πολιτείαν, ζηλώσωμεν τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην, τὴν ἐλπίδα, ἰὸν ζῆλον, τὸν βίον, τὴν καρτερίαν τῶν παθημάτων, τὴν ὑπομονὴν μέχρις αἵματος, ἵνα καὶ τῶν τῆς δόξης στεφάνων αὐτοῖς κοινωνήσωμεν ».

εις τὸν Θεόν; Βεβαίως πρέπει νὰ τοὺς τιμῶμεν, ἀνεγείροντες ναοὺς
εις τὸν Θεόν, πού τιμῶνται μὲ τὸ ὄνομά των, προσφέροντες δῶρα,
δοξάζοντες τὰς μνήμας αὐτῶν καὶ ἐορτάζοντες αὐτὰς μὲ πνευματικὴν
εὐφροσύνην... Μὲ ψαλμοὺς καὶ ὕμνους καὶ πνευματικὰ ἄσματα καὶ μὲ
κατάνυξιν καὶ μὲ ἐκδήλωσιν εὐσπλαγχνίας πρὸς τοὺς πάσχοντας ἅς τιμή-
σωμεν τοὺς ἁγίους. Ἐὰς ὑψώσωμεν εἰς αὐτοὺς ἀναμνηστικὰς στήλας καὶ
εἰκόνας, πού προσελκύουν τὸ βλέμμα, καὶ ἅς γίνωμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ζων-
ταναὶ στήλαί των καὶ εἰκόνες μὲ τὴν μίμησιν τῶν ἀρετῶν. Ἐὰς τιμήσω-
μεν τὴν Θεοτόκον ὡς κυριολεκτικῶς καὶ ἀληθῶς Μητέρα Θεοῦ. Τὸν Προ-
φήτην Ἰωάννην, ὡς πρόδρομον καὶ βαπτιστὴν καὶ ἀπόστολον καὶ μάρ-
τυρα... Τοὺς ἀποστόλους, ὡς ἀδελφοὺς τοῦ Κυρίου καὶ αὐτόπτας...,
καὶ τοὺς μάρτυρας τοῦ Κυρίου, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐκλεγῆ ἔκ πάσης τάξεως,
ὡς στρατιώτας Χριστοῦ..., τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς εἶναι ὁ πρωτοδιάκονος
τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπόστολος καὶ πρωτομάρτυς Στέφανος· καὶ τοὺς ὁσίους
Πατέρας ἡμῶν, τοὺς θεοφόρους ἀσκητάς, οἱ ὅποιοι ἠγωνίσθησαν ἀπεγνω-
σμένως πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ πλέον μακροχρονίου καὶ περισσώτερον
βασανιστικοῦ μαρτυρίου τῆς συνειδήσεως. Τοὺς προφήτας, οἱ ὅποιοι
ἔζησαν πρὸ τῆς ἐποχῆς τῆς χάριτος, τοὺς Πατριάρχας, τοὺς δικαίους,
οἱ ὅποιοι προανήγγειλαν τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου. Ἐξετάζοντες μὲ
προσοχὴν τὴν ζωὴν ὅλων αὐτῶν, ἅς μιμηθῶμεν τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην,
τὴν ἐλπίδα, τὸν ζῆλον, τὸν βίον, τὴν καρτερικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν
παθημάτων, τὴν ὑπομονὴν μέχρις αἵματος, διὰ νὰ συμμετάσχωμεν μαζί
των καὶ εἰς τοὺς στεφάνους τῆς δόξης».

Ο Άγιος Γρηγόριος Νύσσης (Μυστράς).
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ
ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ

(ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΗΘΙΚΗ)

Α' ΚΕΙΜΕΝΑ

93. Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΒΙΟΥ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Ἐφρατάσθησαν μὲν τινες καὶ τῶν ἔξω περὶ τοῦ ἀνθρωπείου τέλους καὶ διαφόρως ἠνέχθησαν εἰς τὴν περὶ τοῦ τέλους ἔννοιαν. Οἱ μὲν γὰρ ἀπεφάνησαν τέλος εἶναι τὴν ἐπιστήμην, οἱ δὲ τὴν πρακτικὴν ἐνέργειαν· ἄλλοι τὸ διαφόρως χρῆσθαι τῷ βίῳ καὶ τῷ σώματι· οἱ δὲ βουσκοματώδεις ἡδονὴν ἀπεφάνησαν εἶναι τὸ τέλος. Ἡμῖν δὲ τέλος, οὗ ἔνεκεν πάντα πράττομεν καὶ πρὸς ὃ ἐπειρόμεθα, ἡ μακαρία διαγωγή ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Αὕτη δὲ συμπληροῦται ἐν τῷ βασιλεύεσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Τούτου γὰρ οὐδὲ μέχρις ἐπινοίας βέλτιόν τι ἐξευρεθείη τῇ λογικῇ φύσει ».

94. «Η ΠΡΟΣ ΤΟ ΘΕΙΟΝ ΟΜΟΙΩΣΙΣ» (Γρηγορίου Νύσσης).

« Τέλος τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου μακαριότης ἐστὶ. Πᾶν γὰρ τὸ κατὰ σπουδὴν κατορθούμενον πρὸς τι τὴν ἀναφορὰν πάντως ἔχει. Καὶ ὡςπερ

93. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸν μὴ ψαλμὸν ('Ε.Π. 29, 432).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : οἱ ἔξω = οἱ μὴ Χριστιανοί, οἱ ἔθνικοι. — φαντάζομαι = παριστῶ κάτι μέσα εἰς τὴν διάνοιαν, σκέπτομαι. — τὸ ἀνθρώπινον τέλος = ὁ σκοπὸς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. — φέρομαι (παθ. ἀόρ. ἠνέχθη) = ὀδηγοῦμαι. — βουσκοματώδης = ὁμοιάζων πρὸς τὰ ζῶα, ποῦ βόσκουν· κτηνώδης. — ἐπίνοια = δύνამις τοῦ ἐπινοεῖν· ἐφεύρεσις.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ὁ Μ. Βασίλειος εἰς τὰς κυριωτέρας εἰδωλοατρικὰς ἠθικὰς θεωρίας περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἀντιτάσσει τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν, κατὰ τὴν ὁποῖαν σκοπὸς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς εἶναι ἡ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ μακαριότης. Ἡ μακαριότης αὕτη δὲν εἶναι τὸ ὠφελιμιστικὸν ἐλαττήριον τοῦ ἠθικοῦ βίου, ἀλλὰ τὸ ἀναπόφευκτον τέρμα, πρὸς τὸ ὁποῖον ὀδηγεῖται ὁ ἀνθρώπος, ὁ ὅποιοις ἐκουσίως ὑποτάσσεται εἰς τὸν Θεὸν ὡς βασιλέα.

Β' ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΙΣ

93. Μετάφρασις.

«Μερικοὶ καὶ ἀπὸ τοὺς ἔξω (τοὺς μὴ Χριστιανοὺς) ἐσκέφθησαν βεβαίως περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ κατὰ διαφορετικὸν τρόπον ὠδηγήθησαν εἰς τὴν ἀντίληψιν (ἐσχημάτισαν διαφορετικὴν ἀντίληψιν) περὶ τοῦ σκοποῦ (αὐτοῦ). Διότι ἄλλοι μὲν διεκήρυσαν, ὅτι σκοπὸς (τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς) εἶναι ἡ ἀκριβὴς θεωρητικὴ γνῶσις, ἄλλοι δὲ εἶπον, ὅτι σκοπὸς εἶναι ἡ πρακτικὴ ἐνέργεια· ἄλλοι εἶπον, ὅτι σκοπὸς εἶναι τὸ νὰ χρησιμοποιῇ κανεὶς διαφορετικὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸ σῶμα· μάλιστα οἱ ὁμοιάζοντες πρὸς τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα βόσκουν, ἰσχυρίσθησαν φανερά, ὅτι σκοπὸς (τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς) εἶναι ἡ ἡδονή. Ἀλλὰ δι' ἡμᾶς (τοὺς Χριστιανοὺς) σκοπὸς, ἕνεκα τοῦ ὁποῖου πράττομεν τὰ πάντα καὶ πρὸς πραγματοποιήσιν τοῦ ὁποῖου σπεύδομεν μὲ προθυμίαν, εἶναι ἡ μακαρία ζωὴ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Αὕτῃ ὅμως ὀλοκληρῶνεται (πραγματοποιεῖται πλήρως) μὲ τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν Θεὸν ὡς Βασιλέα. Κάτι καλύτερον ἀπὸ τὸν σκοπὸν αὐτὸν δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπινοηθῇ διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος».

94. Μετάφρασις.

«Τελικὸν τέρμα (σκοπὸς) τοῦ ἐναρέτου βίου εἶναι ἡ μακαριότης. Διότι κάθε τι, πού κατορθώνεται μὲ ζῆλον, ἀναφέρεται (ἀποβλέπει) ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς κάτι. Καὶ καθὼς ἀκριβῶς ἡ μὲν ἱατρικὴ ἀποβλέπει πρὸς τὴν ὑγίειαν, ὁ δὲ σκοπὸς τῆς γεωργίας εἶναι τὸ νὰ ἐτοιμάζῃ τὰ μέσα διὰ τὴν ζωὴν, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ ἀπόκτησις τῆς ἀρετῆς ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ γίνῃ μακάριος ὅποιος ζῆ σύμφωνα μὲ αὐτήν... Διότι ἐὰν κανεὶς ἤρωτᾶτο, τί εἶναι ἡ μακαριότης, δὲν θὰ ἀπετύγχανεν

94. Περικοπὴ ἐκ τοῦ πρώτου βιβλίου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης «εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμῶν» ('Ε.Π. 44, 433).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : εἰ γάρ τις ἐρωτηθεῖ... οὐκ ἂν ἁμάρτοι... ὑποθετικὸς λόγος τρίτου εἴδους. — μέθεξις = μετοχή, συμμετοχή, ἔνωσις. — ποσῶς = κατὰ τι ποσόν, τρόπον τινά.

ἢ μὲν λατρικὴ πρὸς τὴν ὑγίειαν ὁρᾷ, τῆς δὲ γεωργίας ὁ σκοπὸς πρὸς τὸ ζῆν ἔστι παρασκευή, οὕτω καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς κτῆσις πρὸς τὸ μακάριον γενέσθαι τὸν κατ' αὐτὴν ζῶντα βλέπει... Εἰ γάρ τις ἐρωτηθεῖη, τί ἔστι τὸ μακάριον, οὐκ ἂν τῆς εὐσεβοῦς ἀποκρίσεως ἀμάρτοιο ἐπακολοθησας τῇ Παύλου φωνῇ καὶ εἰπὼν, ὅτι μακάριόν ἐστιν, ὃ κυρίως λέγεται καὶ πρῶτος, ἢ τοῦ παντὸς ἐπέκεινα φύσις· τὸ δὲ ἐν ἀνθρώποις μακάριον, τῇ μεθέξει τοῦ ὄντως ὄντος, ἐκεῖνο ποσῶς γίνεται τε καὶ ὀνομάζεται, ὅπερ ἢ τοῦ μετεχομένου φύσις ἐστίν. Οὐκοῦν ὅρος ἐστὶ τῆς ἀνθρωπίνης μακαριότητος ἢ πρὸς τὸ θεῖον ὁμοίωσις ».

95. ΑΙ ΔΥΟ ΟΔΟΙ

(Μεγάλου Ἀθανασίου).

« Ἴδὸν δύο ὁδοὶ παρετέθησαν ἐνώπιόν σου, ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος· ὅπου ἐὰν θέλῃς, πορεύου. Καὶ ἴδὸν πῦρ καὶ ὕδωρ· ὅπου ἐὰν θέλῃς, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου ἐπὶ σοὶ ἐστίν, ἐὰν θέλῃς κτήσασθαι τὴν ζωὴν, καὶ ἐπὶ σοὶ ἐστίν, ἐὰν θέλῃς κτήσασθαι τὸν θάνατον. Ὁ οὖν θάνατός ἐστιν ὁ κόσμος, ἡ δὲ ζωὴ ἐστίν ἡ δικαιοσύνη ».

96. ΤΟ ΑΥΤΕΞΟΥΣΙΟΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Νῶε τὴν ἄκραν ἀρετὴν ἐπεδείξατο, ὥστε καὶ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπισπάσασθαι εὐνοίαν, καὶ πάντων ὑπευθύνων τῇ τιμωρίᾳ γενομένων, αὐτὸν μόνον διαφυγεῖν μετὰ τῶν αὐτῷ προσηκόντων... Εἶδες ὡς αὐτεξούσιον ἡμῶν τὴν φύσιν ὁ Λεσπότης ἐδημιούργησε ; Πόθεν γάρ, εἰπέ μοι, ἐκεῖνοι μὲν πρὸς τὴν καλίαν ἔσπευδον καὶ τῇ τιμωρίᾳ ὑπευθύνους ἑαυτοὺς καθίστανον, οὕτως δὲ τὴν ἀρετὴν ἐλόμενος καὶ τὴν πρὸς ἐκείνους κοινωνίαν φηγόν, τῆς τιμωρίας πείραν οὐκ ἐλάμβανεν ;

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τῇ Παύλου φωνῇ· Α' Τιμ. στ', 15-16. — τῇ μεθέξει τοῦ ὄντως ὄντος (δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ)· ἢ πρὸς τὸ θεῖον ὁμοίωσις· εἰς τὰς ἐκφράσεις ταύτας εἶναι ἕκδηλος ἡ μορφολογικὴ ἐπίδρασις τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας.

95. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Μ. Ἀθανασίου « περὶ παρθεσίας, ἧτοι περὶ ἀσκήσεως » (Ἐ.Π. 28, 373).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : δύο ὁδοί· ἢ περὶ τῶν δύο ὁδῶν διδασκαλία εἶναι γνωστὴ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐπαναλαμβάνεται συχναίς. — θάνατος· πνευματικὸς θάνατος...

εις τὸ νὰ δώσῃ εὐσεβῆ (ὀρθὴν) ἀπάντησιν, ἐὰν ἀκολουθήσῃ τὴν φωνὴν τοῦ Παύλου καὶ εἴπῃ, ὅτι μακαριότης εἶναι ἐκεῖνο, ποῦ λέγεται κυρίως καὶ πρωτίστως ὡς μακάριον, δηλαδὴ ἡ (ὑπερβατικὴ) φύσις, ποῦ εἶναι πέραν καὶ ὑπεράνω τοῦ παντός· ὡς μακαριότης δὲ ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ὄντως ὄντος (τοῦ πραγματικῶς ὑπάρχοντος) γίνεται καὶ ὀνομάζεται τρόπον τινὰ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ φύσις τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ὁποῖου συμμετέχομεν. Λοιπὸν προϋπόθεσις τῆς ἀνθρωπίνης μακαριότητος εἶναι ἡ ὁμοίωσις πρὸς τὸ θεῖον».

95. Μετάφρασις.

«Ἴδου, δύο δρόμοι ἐτέθησαν μπροστά σου, ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος· νὰ πορεύεσαι, ὅπου θέλεις. Καὶ ἰδοὺ φωτιὰ καὶ νερό· ὅπου ἐὰν θέλῃς, ἄπλωσε τὸ χέρι σου· ἀπὸ σέ ἐξαρτᾶται, ἐὰν θέλῃς νὰ ἀποκτήσῃς τὴν ζωὴν, καὶ ἀπὸ σέ ἐξαρτᾶται, ἐὰν θέλῃς νὰ ἀποκτήσῃς τὸν θάνατον. Ὁ θάνατος λοιπὸν εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ (ἀμαρτωλοῦ) κόσμου, ἡ δὲ ζωὴ εἶναι ἡ (ἐν Θεῷ) δικαιοσύνη».

96. Μετάφρασις.

«Ὁ Νῶε παρουσίασε τὴν ὑψίστην ἀρετὴν, ὥστε νὰ ἐλκύσῃ ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ, ἐνῶ ὅλοι ἐγίναν ἐνοχοὶ πρὸς τιμωρίαν, αὐτὸς μόνον νὰ σωθῆ μαζί με τοὺς ἰδικούς του... Εἶδες πῶς ὁ Κύριος ἐδημιούργησεν αὐτεξούσιον τὸ γένος μας; Διότι, νὰ μοῦ ἐξηγήσῃς διατὶ ἐκεῖνοι μὲν ἔσπευδον πρὸς τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἔκαναν τοὺς ἑαυτοὺς των ἐνόχους πρὸς τιμωρίαν, αὐτὸς δὲ ἀφοῦ ἐδιάλεξε τὴν ἀρετὴν καὶ ἀπέφυγε τὴν ἐπικοινωνίαν πρὸς ἐκείνους, δὲν ἐγνώριζε τὴν τιμωρίαν; Δὲν εἶναι φανερόν, ὅτι συνέβη αὐτό, διότι ὁ καθένας με τὴν ἰδικὴν του (ἐλευθέραν) ἀπόφασιν ἐκλέγει ἢ τὴν κακίαν ἢ

96. Περικοπὴ ἐκ τῆς κβ' ὁμιλίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν Γένεσιν ('Ε.Π. 53, 185 - 187). Ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ταύτῃ ἐξυμνεῖται ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου ὁ Νῶε.

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ὁ Χρυσόστομος τονίζει, ὅτι ὁ καταλογισμὸς τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ὡς προϋπόθεσιν τὴν ἐλευθέραν θέλησιν αὐτοῦ. — **ἀντιδόσεις :** αἱ ἀντιδόσεις δὲν εἶναι τὸ ἐλαττήριον τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ τὸ ἀναγκαῖον συνοβεῖον ἐπιφαινόμενον καὶ ὁ καρπὸς αὐτῆς.

Ὁὐκ εὐδῆλον, ὅτι διὰ τὸ ἕκαστον οἰκεία προαιρέσει ἢ τὴν κακίαν ἢ τὴν ἀρετὴν αἰρεῖσθαι ; Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, μὴδὲ ἐν τῇ φύσει τῇ ἡμετέρα τὰ τῆς ἐξουσίας ἕκκειτο, οὔτε ἐκείνους κολάζεσθαι ἔδει, οὔτε τούτους ἀμοιβὰς λαμβάνειν τῆς ἀρετῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ προαιρέσει τῇ ἡμετέρα κατέλιπε μετὰ τὴν ἄνωθεν χάριν τὸ πᾶν, διὰ τοῦτο καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι κολάσεις ἀπόκεινται καὶ τοῖς κατορθοῦσιν ἀντιδόσεις καὶ ἀμοιβαί ».

97. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΚΙΑΣ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Πασῶν τῶν δοθεισῶν ἡμῖν ἐντολῶν παρὰ Θεοῦ, τούτων καὶ τὰς δυνάμεις παρ' αὐτοῦ προελήψαμεν... Καὶ διὰ τούτων τῶν δυνάμεων ὀρθῶς μὲν καὶ προσηκόντως ἐνεργοῦντες, τὸν κατ' ἀρετὴν εὐσεβῶς συμπληροῦμεν βίον· παραφθείροντες δὲ αὐτῶν τὴν ἐνέργειαν, πρὸς τὴν κακίαν ὑποφερόμεθα. Καὶ ἔστιν οὗτος κακίας ὄρος, ἢ πονηρὰ καὶ παρ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου χρῆσις τῶν ἐπ' ἀγαθῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ δεδομένων ἡμῖν· ὥσπερ οὖν, τῆς παρὰ Θεοῦ ἐπιζητουμένης ἀρετῆς, ἢ ἐξ ἀγαθοῦ τοῦ συνειδότης κατ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου χρῆσις αὐτῶν ».

98. Η ΚΑΛΗ ἢ Η ΚΑΚΗ ΧΡΗΣΙΣ

ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΑΞΙΩΝ

(Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ).

« Τῶν εἰς χρῆσιν παρὰ Θεοῦ δοθέντων ἡμῖν πραγμάτων, τὰ μὲν ἐν τῇ ψυχῇ, τὰ δὲ ἐν τῷ σώματι, τὰ δὲ περὶ τὸ σῶμα εὐρίσκειται· οἶον, ἐν μὲν τῇ ψυχῇ, αἱ δυνάμεις αὐτῆς, ἐν δὲ τῷ σώματι τὰ αἰσθητήρια καὶ τὰ λοιπὰ μέλη, περὶ δὲ τὸ σῶμα βρώματα, κτήματα καὶ τὰ ἕξῃς. Τὸ οὖν εὖ τούτοις χρῆσασθαι ἢ κακῶς ἢ τοῖς περὶ ταῦτα συμβεβηκόσιν

97. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Μ. Βασιλείου « Ὅροι κατὰ πλάτος » (β' ἀπόκρισις) ('Ε.Π. 31, 909).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον ἡ ἀρετὴ δὲν σημαίνει ἄρνησιν τῶν διαφορῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καλὴν χρῆσιν αὐτῶν· ἀντιθέτως κακία δὲν εἶναι τὸ ὅτι δεχόμεθα τὰ διάφορα ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἔχουν δοθῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ ὅτι κάνομεν κακὴν χρῆσιν αὐτῶν.

98. Περικοπή ἀπὸ τὰ «Κεφάλαια περὶ ἀγάπης» Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ ('Ε.Π. 90, 1008 καὶ 1017).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Καὶ κατὰ τὸν Μάξιμον τὸν ὁμολογητὴν,

τὴν ἀρετὴν; Διότι ἐὰν δὲν συνέβαινεν αὐτὸ καὶ δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν φύσιν μας ἡ ἐξουσία τῆς ἐλευθέρας ἐκλογῆς, οὔτε ἐκεῖνοι ἔπρεπε νὰ τιμωρῶνται, οὔτε οὗτοι νὰ λαμβάνουν τὰς ἀμοιβὰς τῆς ἀρετῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ (ὁ Θεός) μετὰ τὴν χάριν, ποῦ ἔρχεται ἄνωθεν, ἄφησε τὸ κάθε τι εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἐλευθέραν ἀπόφασιν, διὰ τοῦτο καὶ εἰς μὲν τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐπιφυλάσσονται τιμωρία, εἰς ἐκείνους δέ, ποῦ κατορθώνουν τὴν ἀρετὴν, ἀνταλλάγματα καὶ ἀμοιβαί».

97. Μετάφρασις.

«Ἐχομεν λάβει ἐκ τῶν προτέρων ἀπὸ τὸν Θεὸν τὰς δυνάμεις πρὸς πραγματοποίησιν ὅλων τῶν ἐντολῶν, αἱ ὅποια ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ αὐτόν... Καὶ μὲ τὰς δυνάμεις αὐτάς, ὅταν μὲν ἐνεργῶμεν ὀρθῶς καὶ μὲ τὸν ἀρμόζοντα τρόπον, ἐπιτυγχάνομεν πλήρως μὲ εὐσέβειαν τὴν ἐνάρετον ζωὴν· ὅταν δὲ κἀνωμεν κακὴν χρῆσιν τῆς ἐνεργείας αὐτῶν, παρασυρόμεθα πρὸς τὴν ἀμαρτίαν. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ σύνορον (τὸ ὄροσημον) τῆς κακίας, δηλ. ἡ κακὴ καὶ ἀντίθετα πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου χρῆσις ἐκείνων, τὰ ὅποια ἔχουν δοθῆ ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς ἡμᾶς πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ (ἠθικῶς) ἀγαθοῦ· ὅπως ἐξ ἄλλου τὸ σύνορον (ὄροσημον) τῆς ἀρετῆς, τὴν ὅποιαν ζητεῖ ὁ Θεός, εἶναι ἡ σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου χρῆσις αὐτῶν ἀπὸ ἀγαθῆν συνείδησιν».

98. Μετάφρασις.

«Ἀπὸ τὰ πράγματα, ποῦ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός πρὸς χρῆσιν, ἄλλα μὲν εὐρίσκονται μέσα εἰς τὴν ψυχὴν, ἄλλα δὲ εἰς τὸ σῶμα καὶ ἄλλα γύρω ἀπὸ τὸ σῶμα· π.χ. μέσα εἰς τὴν ψυχὴν εὐρίσκονται αἱ δυνάμεις αὐτῆς, εἰς τὸ σῶμα δὲ τὰ αἰσθητήρια ὄργανα καὶ τὰ λοιπὰ μέλη, γύρω δὲ ἀπὸ τὸ σῶμα αἱ τροφαί, τὰ κτήματα καὶ τὰ λοιπά. Τὸ νὰ χρησιμοποιοῦμεν λοιπὸν καλῶς ἢ κακῶς αὐτὰ ἢ καὶ ὅσα συμβαίνουν γύρω ἀπὸ αὐτὰ καθιστᾷ ἡμᾶς ἐναρέτους ἢ φαύλους... Ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα μὲν θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὡς καλὰ, ἄλλα δὲ ὡς κακά, ἐνῶ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι κακὸν ἕνεκα ἰδικῆς του αἰτίας· ἀναλόγως δὲ πρὸς τὴν

ἡ καλὴ ἢ κακὴ χρῆσις τῶν πνευματικῶν ἢ σωματικῶν ἀγαθῶν καὶ ἀξιῶν καθιστᾷ ἡμᾶς ἐναρέτους ἢ φαύλους. Ἐπομένως πρέπει νὰ ἔχωμεν ἔναντι τῶν ἀγαθῶν στάσιν σύμμετρον πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴν ἱεραρχικὴν κλίμακα καὶ διαβάθμισιν αὐτῶν καὶ ὄχι νὰ θεωρῶμεν τὸ κατώτερον αὐτῶν ὡς ἀνώτερον ἢ τὸ ἀνώτερον ὡς κατώτερον.

ἢ ἐναρέτους ἢ φαύλους ἡμᾶς ἀποφαίνει... Τούτων δὲ τὰ μὲν καλὰ, τὰ δὲ κακὰ τοῖς ἀνθρώποις νομίζεται, οὐδὲν αὐτῶν κακὸν ὄν τῷ ἰδίῳ λόγῳ· κατὰ δὲ τὴν χρῆσιν, εἴτε κακὰ κυρίως, εἴτε ἀγαθὰ εὐρίσκεται. Καλὴ ἢ γνῶσις τῇ φύσει ὁμοίως δὲ καὶ ὑγίεια· ἀλλὰ τὰναντία τοὺς πολλοὺς ἤπερ ταῦτα ὄνησε. Τοῖς γὰρ φαύλοις οὐκ εἰς καλὸν ἢ γνῶσις συμβαίνει, εἰ καὶ τῇ φύσει, ὡς εἴρηται, ἐστὶ καλή· ὁμοίως δὲ οὐδὲ ὑγίεια, οὐδὲ πλοῦτος, οὐδὲ χαρὰ. Οὐ γὰρ συμφερόντως τούτοις κέχρηται. Ἄρα οὖν τὰναντία τούτοις συμφέρει. Οὐκοῦν οὐδὲ ἐκεῖνα κακὰ τῷ ἰδίῳ λόγῳ τυγχάνει, εἰ καὶ δοκεῖ κακὰ εἶναι...

Οὐ τὰ βρώματα κακὰ, ἀλλ' ἡ γαστριμαργία· οὐδὲ τὰ χρήματα, ἀλλ' ἡ φιλαργυρία· οὐδὲ ἡ δόξα, ἀλλ' ἡ κενοδοξία. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲν ἐν τοῖς οὐσι κακόν, εἰ μὴ ἢ παράχρησις ».

99. Η ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ ἢ ΤΩΝ ΚΑΚΙΩΝ (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου);

« Τοῦτο γινώσκετε, ἀγαπητοί, ὅτι ἀλλήλων ἐκδέδενται πᾶσαι αἱ ἀρεταί. Ὡσπερὶ γάρ τις πνευματικὴ ἄλυσις, μία τῆς μιᾶς ἤρτηται· ἢ εὐχὴ ἀπὸ τῆς ἀγάπης, ἢ ἀγάπη ἀπὸ τῆς χαρᾶς, ἢ χαρὰ ἀπὸ τῆς πραότητος, ἢ πραότης ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως, ἢ ταπεινώσις ἀπὸ τῆς διακονίας, ἢ διακονία ἀπὸ τῆς ἐλπίδος, ἢ ἐλπίς ἀπὸ τῆς πίστεως, ἢ πίστις ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς, ἢ ὑπακοή ἀπὸ τῆς ἀπλότητος. Ὡσπερ καὶ τὸ ἐναντίον μέρος ἐν ἅφ' ἐνός τὰ κακὰ ἐκδέδενται· τὸ μῖσος ἀπὸ τοῦ θυμοῦ, ὁ θυμὸς ἀπὸ τῆς ὑπερηφανίας, ἢ ὑπερηφανία ἀπὸ τῆς κενοδοξίας, ἢ κενοδοξία ἀπὸ τῆς ἀπιστίας, ἢ ἀπιστία ἀπὸ τῆς σκληροκαρδίας, ἢ σκληροκαρδία ἀπὸ τῆς ἀμελείας, ἢ ἀμέλεια ἀπὸ τῆς χανώσεως, ἢ χανώσις ἀπὸ τῆς ἀκηδίας, ἢ ἀκηδία ἀπὸ τῆς ἀνυπομονησίας, ἢ ἀνυπομονησία ἀπὸ τῆς φιληδονίας· καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς κακίας ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμενα· οὕτω κἂν τῷ ἀγαθῷ μέρει ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμεναι αἱ ἀρεταὶ καὶ ἀτηρητέαι. Κεφάλαιον δὲ πάσης σπουδῆς ἀγαθῆς καὶ κορυφαῖον τῶν κατορθωμάτων ἐστὶ τὸ προσκαρτερεῖν τῇ εὐχῇ, ἅφ' ἧς

99. Περικοπὴ ἐκ τῆς τεσσαρακοστῆς ὁμιλίας, ἣτις ἀποδίδεται εἰς τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον ('Ε.Π. 34, 764). Ἡ γνησιότης τῶν εἰς τὸν Μακάριον ἀποδιδόμενων ἐπιστολῶν ἀμφισβητεῖται ὑπὸ πολλῶν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν αἴρει τὸ βαθυστόχαστον τοῦ περιεχομένου αὐτῶν.

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπὴ μὲ ἀρίστην ψυχολογικὴν ἐμβάθυνσιν ὑποδεικνύει τὴν ἀλληλεξάρτησιν τῶν διαφόρων ἀρετῶν ἢ κακι-

χρῆσιν (αὐτῶν), θεωροῦνται εἴτε κυρίως κακὰ εἴτε ἀγαθὰ. Ἡ γνῶσις ἐκ φύσεως εἶναι καλή· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ὑγεία· ἀλλὰ τοὺς πολλοὺς ὠφέλησαν (μᾶλλον) τὰ ἀντίθετα παρὰ αὐτά. Διότι διὰ τοὺς φαύλους δὲν ἀποβαίνει ἡ γνῶσις εἰς καλόν, ἂν καὶ ἐκ φύσεως, ὡς ἔχει λεχθῆ, εἶναι καλή· ὁμοίως οὔτε ἡ ὑγεία, οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ἡ χαρὰ. Διότι δὲν χρησιμοποιοῦν αὐτὰ κατὰ τὸν συμφέροντα τρόπον. Ἄρα λοιπὸν εἰς αὐτοὺς εἶναι συμφέροντα τὰ ἀντίθετα. Λοιπὸν οὔτε καὶ ἐκεῖνα τυχαίνει νὰ εἶναι κακὰ ἀπὸ ἰδικῆν των αἰτίαν, ἂν καὶ φαίνονται, ὅτι εἶναι κακά...

Δὲν εἶναι αἱ τροφαὶ τὸ κακόν, ἀλλ' ἡ γαστριμαργία· οὔτε τὰ χρήματα, ἀλλ' ἡ φιλαργυρία· οὔτε ἡ δόξα, ἀλλ' ἡ ματαιοδοξία. Ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἀληθές, τότε κανένα κακόν δὲν ὑπάρχει ἀνάμεσα εἰς τὰ διάφορα (μὴ λογικὰ) ὄντα παρὰ μόνον ἡ (ὑπὸ τῶν λογικῶν ὄντων) κακὴ χρῆσις αὐτῶν».

99. Μετάφρασις.

«Τοῦτο νὰ γνωρίζετε, ἀγαπητοί, ὅτι ὅλαι αἱ ἀρεταὶ εἶναι δεμέναι μεταξύ των. Ὡς ἐὰν εἶναι κάποια πνευματικὴ ἀλυσίδα, ἐξαρτῶνται ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην· ἡ προσευχὴ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ἡ ἀγάπη ἀπὸ τὴν χαρὰν, ἡ χαρὰ ἀπὸ τὴν πραύτητα, ἡ πραύτης ἀπὸ τὴν ταπεινωσιν, ἡ ταπεινωσις ἀπὸ τὴν διακονίαν (πρόθυμον ὑπηρεσίαν καὶ ἐκδήλωσιν ἀγάπης), ἡ διακονία ἀπὸ τὴν ἐλπίδα, ἡ ἐλπίς ἀπὸ τὴν πίστιν, ἡ πίστις ἀπὸ τὴν ὑπακοήν, ἡ ὑπακοὴ ἀπὸ τὴν ἀπλότητα. Καὶ ἀντιθέτως τὰ κακὰ εἶναι δεμένα τὸ καθένα ἀπὸ ἓνα ἄλλο· τὸ μῖσος ἀπὸ τὸν θυμόν, ὁ θυμὸς ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν, ἡ ἀλαζονεία ἀπὸ τὴν ματαιοδοξίαν, ἡ ματαιοδοξία ἀπὸ τὴν ἀπιστίαν, ἡ ἀπιστία ἀπὸ τὴν σκληροκαρδίαν, ἡ σκληροκαρδία ἀπὸ τὴν ἀμέλειαν, ἡ ἀμέλεια ἀπὸ τὴν πνευματικὴν νωθρότητα, ἡ νωθρότης ἀπὸ τὴν ἀδράνειαν, ἡ ἀδράνεια ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν ὑπομονῆς, ἡ ἔλλειψις ὑπομονῆς ἀπὸ τὴν φιληδονίαν· καὶ τὰ ὑπόλοιπα μέλη (εἰς τὸν ὄργανισμὸν) τῆς ἀμαρτίας εἶναι κρεμασμένα τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο· τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ ἀγαθοῦ αἱ ἀρεταὶ εἶναι κρεμασμένα καὶ ἐξαρτῶνται ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην. Ἡ κορωνὶς δὲ κάθε καλῆς προθυμίας καὶ τὸ κορυφῶμα τῶν κατορθωμάτων εἶναι νὰ ἐπιμένωμεν με καρτερίαν εἰς τὴν προσευχήν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἠμποροῦμεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ ἀποκτῶμεν καὶ

ὦν. Πρβλ. τοὺς λόγους : « Ὅστις... πταίσῃ ἐν ἐνί, γέγονε πάντων ἔνοχος » (Ίακ β', 10). — **χάριν τῆς τοῦ Πνεύματος ἁγίου ἰστικῆς τελειότητος ὑποδέχεται**· ἡ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ζωὴ τῆς προσευχῆς εἶναι τὸ φυτῶριον τῶν ἀρετῶν.

καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς διὰ τῆς παρὰ Θεοῦ αἰτήσεως ὁσημέραι προσκτᾶσθαι δυνάμεθα... Ὁ γὰρ ἑαυτὸν ὁσημέραι τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖν ἀναγκάζων, εἰς ἔρωτα θεῖον καὶ πόθον ἔμπυρον ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἀγάπης ἐκκαίεται πρὸς Θεὸν καὶ τὴν χάριν τῆς τοῦ Πνεύματος ἀγιαστικῆς τελειότητος ὑποδέχεται ».

100. Η ΑΡΕΤΗ ΚΑΘΙΣΤΑ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΥΚΟΛΩΤΕΡΑΝ ΚΑΙ ΦΕΡΕΙ ΑΓΑΛΛΙΑΣΙΝ

(Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου).

« Ἡ ἀρετὴ τῷ γε ἀκριβῶς σκοπομένῳ εὐκολωτέρα πολλῶ τῆς κακίας ἐστίν· εἰ δέ τις ἀπιστεῖ, μὴ θορβεῖτω, ἀλλὰ ἀναμενέτω τὴν ἀπόδειξιν, πάσης προλήψεως καὶ φιλονικίας καθαρὸν ἑαυτὸν διατηρῶν. Τὸ μὲν οὖν θείαν αὐτὴν εἶναι καὶ προπωδεστάτην καὶ τῇ φύσει ἀρμοδιωτάτην καὶ κόσμον καὶ ἐγκαλλώπισμα τῶν ἀσκούντων, ὡς πᾶσιν ὠμολογημένον παρήσω, ἐπὶ δὲ τὸ ἀμφιβαλλόμενον ἤξω. Τὶ οὖν ἐστὶν εὐκολώτερον, εἰπέ μοι τὸ μυρίους ἀνιχνεύειν θησαυροὺς ἢ τὸ τοῖς οὖσιν ἀρκεῖσθαι; τὸ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν αἰσυχρὰ κέρδη καὶ τόκους ἀνελευθέρους ἀριθμεῖν, ἢ τὸ τὴν αὐτάρκειαν ἀσπάζεσθαι; καὶ φιλεῖν τὸ πάντας ἀδικεῖν ἢ τὸ τοῖς θεομένοις ἐπικουρεῖν; τὸ νοσεῖν τὸν ἀνήκεστον τῆς φιλοχρηματίας ἔρωτα ἢ τὸ ἐκτός εἶναι τῆς τοιαύτης μανίας; τὸ δόλους ράπτειν ἢ τὸ ἀδόλως προσφέρεσθαι; τὸ δικαστηρίους ἐνοχλεῖν ἢ τὸ τὰς ἡσυχίας ἄγειν; τὸ ἀρπάζειν τὰ μὴ προσήκοντα ἢ καὶ τὸ τὰ οἰκεῖα διανέμειν; τὸ πράγμασι καὶ ἐγκλήμασι ἐγκαλινδεῖσθαι ἢ τὸ πραγμάτων ἀπηλλάχθαι καὶ φόβων; τὸ περὶ πολλῶν καὶ ἀνηνύτων φροντίδων μεριμνᾶν ἢ τὸ μίαν ἔχειν φροντίδα, πῶς τῆς ἀρετῆς μὴ ἐκπέσῃ; τὸ θαλαττεύειν καὶ ναυαγίους περιπίπτειν ἢ τὸ ἐν λιμένι καθῆσθαι καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐπισκοπεῖν ναύαγια; Ἐγὼ μὲν οὖν τὴν εὐκολίαν ἐβουλήθην δεῖξαι τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν δυσκολίαν τῆς κακίας· ὁ δὲ λόγος προῶν μεῖζόν τι πεποίηκε, τῇ μὲν ἀρετῇ καὶ τὴν εὐφροσύνην, τῇ δὲ κακίᾳ καὶ τὴν ἀηδίαν ἐπομένην συναποδείξας ».

100. Περικοπή ἐκ τῆς σμ' ἐπιστολῆς Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου (Ἐ.Π. 78).

α) **Λεξιλογικά** καὶ **συντακτικά** : ἀνήκεστος = ἀνίαιτος, ἀθεράπευτος. — ἐγκαλινδέομαι-οὔμαι = κυλλομαι ἐντός. — ἀνήνυτος = ἀκατόρθωτος· ἀτελείωτος, ἀτελεῦτήτος.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Ὁ Ἰσιδώρος μὲ σχήματα ἐρωτήσεως καὶ μὲ ρητορικὰς ὑπερβολὰς διεγείρει τὴν προσοχὴν καὶ παρουσιάζει πειστικῶς τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἡ ἀρετὴ φέρει ἀγαλλίαςιν, ἐνῶ ἡ ἀμαρτία εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα ἀηδής.

τάς υπολοίπους ἀρετάς, ζητοῦντες αὐτάς ἀπό τόν Θεόν... Διότι ὅποιος ἀναγκάζει καθημερινά τόν ἑαυτόν του νά ἐπιμένῃ μέ καρτερίαν εἰς τήν προσευχήν, κατακαίεται ἀπό τήν πνευματικὴν ἀγάπην πρὸς τόν Θεόν εἰς ἓνα θεῖον ἔρωτα καί πυρακτωμένον πόθον καί ὑποδέχεται τήν χάριν τῆς ἀγιαστικῆς τελειότητος τοῦ (ἀγίου) Πνεύματος».

100. Μετάφρασις.

«Ἡ ἀρετὴ, βεβαίως δι' ἐκεῖνον ποῦ ἐξετάζει ἀκριβῶς, εἶναι κατὰ πολὺ εὐκολωτέρα τῆς ἀμαρτίας· ἐάν δὲ κανεὶς δὲν τὸ πιστεύῃ, ἄς μὴ δημιουργῇ θόρυβον (ἀνησυχίαν), ἀλλ' ἄς περιμένῃ τὴν ἀπόδειξιν, ἀφοῦ διατηρῇ τὸν ἑαυτόν του καθαρὸν ἀπὸ κάθε προκατάληψιν καὶ ἐριστικὴν διάθεσιν. Τὸ ὅτι μὲν βεβαίως αὐτὴ (ἡ ἀρετὴ) εἶναι θεία καὶ πάρα πολὺ πρέπουσα καὶ πάρα πολὺ ἀμόζουσα εἰς τὴν (ἀνθρωπίνην) φύσιν καὶ στολισμὸς καὶ ἐγκαλλώπισμα αὐτῶν, οἱ ὅποιοι τὴν ἀσκοῦν (δηλ. ἔχουν τὴν σταθερὰν συνήθειαν νά τὴν ἐκτελοῦν), θὰ τὸ παραλείψω, διότι εἶναι ἀπὸ ὅλους παραδεκτόν, θὰ ἔλθω δὲ εἰς τὸ ἀμφισβητούμενον. Νὰ μοῦ εἴπησ, τί εἶναι εὐκολώτερον· τὸ νά ἀναζητῇ κανεὶς (μέ πλεονεξίαν) τὰ ἔχνη ἀναριθμῆτων θησαυρῶν ἢ νά ἀρκῆται εἰς τὰ ὑπάρχοντα; τὸ νά μετρή κανεὶς τὴν νύκτα καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἡμέραν αἰσχροὰ κέρδη καὶ τόκους, οἱ ὅποιοι σκλαβώνουν, ἢ νά ὑποδέχεται μέ χαρὰν τὴν ὀλιγάρκειαν; καὶ τὸ νά ἔχη τὴν τάσιν νά ἀδικῇ ὅλους ἢ τὸ νά βοηθῇ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην; τὸ νά εἶναι ἄρρωστος ἀπὸ τὸν ἀνίατον ἔρωτα τῆς φιλοχρηματίας ἢ τὸ νά εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν μανίαν αὐτὴν; τὸ νά ἐπινοῇ δολίαν ἐνεργείαν ἢ τὸ νά συμπεριφέρεται χωρὶς δολίαν διάθεσιν; τὸ νά εἶναι ὀχληρὸς εἰς τὰ δικαστήρια ἢ τὸ νά ζῆ ἤσυχια; τὸ νά ἀρπάξῃ ἐκεῖνα, ποῦ δὲν πρέπει, ἢ τὸ νά διανέμῃ (μέ τὴν ἐλεημοσύνην) καὶ τὰ ἰδικά του; τὸ νά κυλιέται κανεὶς εἰς ἐνοχλητικὰς ὑποθέσεις καὶ ἐνόχους ἐνεργείας ἢ τὸ νά ἔχη ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις αὐτάς καὶ τοὺς φόβους; τὸ νά ἔχη ἀγωνιώδη μέριμναν διὰ πολλὰς καὶ ἀτελειώτους φροντίδας ἢ τὸ νά ἔχη μίαν φροντίδα, δηλαδὴ τὸ πῶς νά μὴ παρεκκλίνῃ ἀπὸ τὴν ἀρετὴν; τὸ νά θαλασσοδέρνεται καὶ νά πέφτῃ εἰς ναυάγια ἢ τὸ νά εὐρίσκειται εἰς τὸ λιμάνι καὶ νά παρατηρῇ τὰ ναυάγια τῶν ἄλλων; Ἐγὼ μὲν λοιπὸν ἠθέλησα νά δεῖξω τὴν εὐκολίαν τῆς ἀρετῆς καὶ τὴν δυσκολίαν τῆς κακίας· ἀλλ' ὁ λόγος προχωρῶν ἔχει ἐπιτύχει κατὰ μεγαλύτερον, διότι ἀπέδειξε συγχρόνως ὅτι εἰς τὴν ἀρετὴν μὲν ἀκολουθεῖ καὶ ἡ ψυχικὴ ἀγαλλίασις, εἰς δὲ τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἡ ἀηδία».

101. «ΚΑΛΟΝ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΚΑΛΟΝ ΠΡΑΞΙΣ»

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

« Καλὸν θεωρία καὶ καλὸν πράξις· ἡ μὲν, ἐντεῦθεν ἐπανιστάσα καὶ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων χωροῦσα καὶ τὸν νοῦν ἡμῶν πρὸς τὸ συγγενὲς ἐπανάγουσα· ἡ δέ, Χριστὸν ὑποδεχομένη καὶ θεραπεύουσα καὶ τοῖς ἔργοις τὸ φίλτρον ἐλέγχουσα ».

102. «ΠΡΑΞΙΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΕΠΙΒΑΣΙΣ»

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

« Εἰς δύο γὰρ ταῦτα διηρημένης πάσης φιλοσοφίας, θεωρίαν τε λέγω καὶ πράξιν, καὶ τῆς μὲν ὑψηλοτέρας οὔσης, δυστεκμάρτου δέ, τῆς δὲ ταπεινοτέρας, χρησιμωτέρας δέ, ἡμῶν ἀμφοτέρω δι' ἀλλήλων εὐδοκιμεῖ· καὶ γὰρ θεωρίαν συνέκδημον πρὸς τὰ ἐκείθεν ποιούμεθα, καὶ πράξιν θεωρίας ἐπίβασιν· οὐδὲ γὰρ οἷόν τε εἶναι σοφίας μετέχειν μὴ σοφῶς ἀναστραφέντας ».

103. ΜΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΦΥΣΕΩΣ

(Γρηγορίου Νύσσης).

« Εἰ τοίνυν τὸ μὲν ὄνομά τις τοῦ Χριστοῦ ὑποδύοιτο, ὅσα δὲ τῷ ὀνόματι τούτῳ συνθεωρεῖται, μὴ δεικνύοι τῷ βίῳ, καταφεύδεται τοῦ ὀνόματος ὁ τοιοῦτος, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα, προσωπειῶν ἄψυχον ἀνθρωπίνῳ χαρακτήρι μεμορφωμένον περιθεις τῷ πιθήκῳ. Οὔτε γὰρ τὸν Χριστὸν ἔστι μὴ δικαιοσύνην εἶναι καὶ καθαρότητα, καὶ ἀλήθειαν καὶ κακοῦ παντός ἀλλοτριώσιν, οὔτε χριστιανὸν ἔστιν εἶναι (τὸν γε ἀληθῶς χριστιανόν), μὴ κἀκείνων τῶν ὀνομάτων τὴν κοινωνίαν ἐν ἑαυτῷ

101. Περικοπή ἐκ τοῦ 18' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου « περὶ φιλοπτωχίας » ('Ε.Π. 35, 864).

102. Περικοπή ἐκ τοῦ πρώτου στηλιτευτικοῦ λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἐναντίον τοῦ 'Ιουλιανοῦ ('Ε.Π. 35, 649 - 652).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : δυστέκμαρτος = ἐκεῖνος, τὸν ὅποιον δύσκολα ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ διευκρίνισῃ, δυσκολονόητος. — συνέκδημος = συναπόδημος, συνταξιδιώτης, σύντροφος. — ἐπίβασις = διάβασις· πέρασμα βάρη, σκάλα.

101. Μετάφρασις.

«Ὡραία εἶναι ἢ θεωρία καὶ ὠραία ἢ πράξις· ἡ μὲν μία, διότι ὑψώνεται ὑπεράνω τῶν ἐγκοσμίων καὶ προχωρεῖ εἰς τὰ ἄγια τῶν ἁγίων καὶ ἐπαναφέρει τὸν νοῦν μας πρὸς τὸ συγγινεῖς (τὸν Θεόν)· ἡ δὲ ἄλλη, διότι ὑποδέχεται τὸν Χριστὸν καὶ τὸν ὑπηρετεῖ καὶ μὲ τὰ ἔργα ἀποδεικνύει τὴν ἀγάπην (πρὸς αὐτόν)».

102. Μετάφρασις.

«Ἐπειδὴ κάθε φιλοσοφία εἶναι βεβαίως διηρημένη εἰς τὰ δύο αὐτά, δηλαδή καὶ εἰς τὴν θεωρίαν καὶ εἰς τὴν πράξιν, καὶ (ἐκ τούτων) ἡ μὲν πρώτη εἶναι ὑψηλότερα, ἀλλὰ δυσκολονόητος, ἡ δὲ δευτέρα εὐρίσκεται χαμηλότερα, ἀλλ' εἶναι πλέον χρήσιμος, (δι' αὐτό) καὶ τὰ δύο ἀλληλοβοηθούμενα φέρουν καλὰ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· διότι καὶ τὴν θεωρίαν κάνομεν σύντροφον εἰς τὴν πορείαν μας πρὸς τὰ εὐρισκόμενα ἐκεῖ (πέραν τοῦ κόσμου τούτου) καὶ τὴν πράξιν βάθρον (ἢ σκάλιν) τῆς θεωρίας· διότι οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ συμμετέχουν εἰς τὴν σοφίαν ἐκείνοι, ποὺ δὲν συμπεριεφέρθησαν (ἔζησαν) μὲ σοφίαν».

103. Μετάφρασις.

«Ἐὰν λοιπὸν κανεὶς παρουσιάζεται νὰ φορῆ σὰν προσωπεῖον τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ δὲν δεικνύη εἰς τὴν ζωὴν του ὅσα παρατηροῦνται μαζί (συνυπάρχουν) μὲ τὸ ὄνομα αὐτό, (αὐτὸς) δημιουργεῖ ψευδῆ ἐντύπων δια τὸ ὄνομα αὐτό, διότι, σύμφωνα μὲ τὸ (χρησιμοποιηθὲν) παράδειγμα, ἐφόρσε τρόπον τινὰ εἰς τὸν πίθηκον μίαν μάσκαν κατασκευασμένην μὲ ἀνθρωπίνην μορφήν. Διότι οὔτε ἡμπορεῖ νὰ μὴ εἶναι ὁ Χριστὸς δικαιοσύνη καὶ ἠθικὴ καθαρότης καὶ ἀλήθεια καὶ ἀποξένωσις ἀπὸ κάθε κακίαν, οὔτε εἶναι δυνατὸν ὁ Χριστιανὸς (βεβαίως ὁ ἀληθὴς Χριστιανὸς) νὰ μὴ παρουσιάζη εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὴν ἐνεργὴν συμ-

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Ἡ ἠθικὴ ζωὴ προϋποθέτει ἁρμονίαν θεωρητικῆς πίστεως καὶ πράξεως, ὡς καὶ ἐνσυνείδητον ἐκλογὴν τοῦ ἀγαθοῦ. — **σοφίας**· ἐννοεῖται ἡ κατὰ Θεὸν σοφία.

103. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης «Τὶ τῶν Χριστιανῶν ὄνομα ἢ ἐπάγγελμα» ('Ε.Π. 46, 244).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπὴ τονίζει, ὅτι ἡ ζωὴ μας πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ὄνομα ἡμῶν ὡς Χριστιανῶν.

δεικνύοντα. Οὐκοῦν, ὡς ἂν τις ὄρω τοῦ Χριστιανισμοῦ τὴν διάνοιαν ἐρμηνεύσειεν, οὕτως ἐροῦμεν, ὅτι Χριστιανισμὸς ἐστὶ τῆς θείας φύσεως μίμησις ».

104. ΑΡΜΟΝΙΑ ΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ

(Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;).

« Ἄλλο ἐστὶ τὸ περὶ ἄρτον διηγῆσασθαι καὶ τραπέζης καὶ ἄλλο ἐστὶ φαγεῖν καὶ λαβεῖν τὸν νόστον τοῦ ἄρτου καὶ ἐνδυναμωθῆναι ὅλα τὰ μέλη. Ἄλλο ἐστὶν εἰπεῖν περὶ ποτοῦ ἡδονάτου λόγοις καὶ ἄλλο ἐστὶν ἀπελθεῖν καὶ δράξασθαι ἐξ αὐτῆς τῆς πηγῆς καὶ ἐμπλησθῆναι αὐτῆς τῆς γεύσεως τοῦ ἡδονάτου ποτοῦ. Ἄλλο ἐστὶ διηγῆσασθαι περὶ πολέμου καὶ γενναίων ἀθλητῶν καὶ πολεμιστῶν καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ ἀπελθεῖν τινα εἰς παράταξιν πολέμου καὶ συμβαλεῖν τοῖς ἐχθροῖς καὶ εἰσελθεῖν καὶ ἐξελθεῖν καὶ λαβεῖν καὶ δοῦναι καὶ ἀπενέγκασθαι τὰ νικητήρια. Οὕτω κἂν τοῖς πνευματικοῖς. Ἄλλο ἐστὶ τὸ γνῶσει τινὶ καὶ νοῦ διηγῆσαι λόγους καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ ἐν ὑποστάσει καὶ ἔργῳ καὶ ἐν πληροφορία καὶ ἐν τῷ ἔνδον ἀνθρώπῳ καὶ τῷ νῷ ἔχειν τὸν θησαυρὸν καὶ τὴν χάριν καὶ τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ».

105. Η ΟΥΡΑΝΙΑ ΕΙΚΩΝ ΤΟΥ ΑΤΕΝΙΖΟΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ

(Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;).

« Ὡσπερ γὰρ ὁ εἰκονογράφος προσέχει τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως καὶ γράφει καὶ ἐπὶν ἐξ ἐναντίας ἢ τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως προσέχον αὐτῷ γράφοντι, εὐκόλως καὶ καλῶς ἐκεῖνος ζωγραφεῖ τὴν εἰκόνα· ἐπὶν δὲ ἀποστρέφῃ τὸ πρόσωπον, οὐ δύναται γράφαι, διὰ τὸ

104. Περικοπή ἐκ τῆς 27ης ὁμιλίας, ἣτις ἀποδίδεται εἰς τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον (‘Ε.Π. 34, 701).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** δράττομαι = συλλαμβάνω μὲ ὀρμὴν, πιάνω σφιχτά· ἀρπάζω τι ἐκ τινος. — συμβάλλω = συμπλέκομαι. — ἀποφέρομαι (μέσ. ἀόρ. ἀπηνεγκάμην) = ἀποφέρω δι’ ἑαυτοῦ· φέρω ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτὸν μου. — ὑπόστασις = πραγματικὴ ὑπαρξις, πραγματικότης. — πληροφορία = τελεία πιστοποίησης, βεβαιότης.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Διὰ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν δὲν εἶναι ἀρκετοὶ οἱ λόγοι· ἀπαιτοῦνται καὶ ἔργα, ὡς καὶ ἄμεσα βιώματα διὰ προσωπικῆς ἐμπειρίας.

105. Περικοπή ἐκ τῆς 30ῆς ὁμιλίας, ἣτις ἀποδίδεται εἰς τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον (‘Ε.Π. 34, 724).

μετοχήν και εις τὰ ὀνόματα ἐκεῖνα. Λοιπόν, ὅπως ἐάν παρουσίαζε κανεῖς μὲ κάποιον ὀρισμὸν τὸ νόημα τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοιουτοτρόπως θὰ εἴπωμεν, ὅτι Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ μίμησις τῆς θείας φύσεως ».

104. Μετάφρασις.

« Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ὁμιλήσῃ κανεῖς διὰ τὸν ἄρτον καὶ τὸ τραπέζι καὶ ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ φάγῃ καὶ νὰ γνωρίσῃ τὴν γλυκεῖαν γεῦσιν τοῦ ἄρτου καὶ νὰ ἐνδυναμωθοῦν ὅλα τὰ μέλη (τοῦ σώματος). Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ὁμιλήσῃ κανεῖς μὲ λόγια δι' ἓνα πάρα πολὺ γλυκὺ ποτὸν καὶ ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ἐξέλθῃ καὶ νὰ τὸ πάρῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πηγὴν του καὶ νὰ εὐχαριστηθῇ ἀπὸ τὴν γεῦσιν τοῦ γλυκυτάτου ποτοῦ. Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ διηγηθῇ κανεῖς δι' ἓνα πόλεμον καὶ διὰ γενναίους ἀθλητὰς καὶ πολεμιστὰς καὶ ἄλλο πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ μεταβῇ κανεῖς εἰς τὴν παράταξιν τῆς μάχης καὶ νὰ συμπλακῇ μὲ τοὺς ἐχθροὺς καὶ νὰ εἰσέλθῃ καὶ νὰ ἐξέλθῃ καὶ νὰ λάβῃ καὶ νὰ δώσῃ καὶ νὰ φέρῃ ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὰ βραβεῖα τῆς νίκης. Κάτι παρόμοιον συμβαίνει καὶ εἰς τὰ πνευματικὰ πράγματα. Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ἐξηγῇ κανεῖς τοὺς λόγους μὲ κάποιαν γνῶσιν καὶ διανοητικῶς καὶ ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ κατέχῃ τὸν θησαυρὸν καὶ τὴν χάριν καὶ τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος πραγματικῶς καὶ ἐμπράκτως καὶ μὲ τελείαν βεβαιότητα καὶ εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς τὸν νοῦν».

105. Μετάφρασις.

« Διότι ὅπως ἀκριβῶς αὐτός, ποὺ κάνει προσωπογραφίας, ἔχει ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως καὶ ζωγραφίζει καὶ ὅταν τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως ἀπὸ ἀπέναντι βλέπῃ προσεκτικὰ πρὸς αὐτόν, τὸν ζωγράφον, τότε αὐτὸς ζωγραφίζει τὸ ὁμοίωμα (τοῦ βασιλέως) εὐκόλα καὶ ὠραῖα· ὅταν δὲ (ὁ βασιλεὺς) στρέψῃ εἰς ἄλλην κατεύθυνσιν τὸ πρόσωπον, δὲν ἡμπορεῖ (ὁ καλλιτέχνης) νὰ ζωγραφίσῃ, διότι (ὁ βασιλεὺς) δὲν προσηλώνει τὰ μάτια εἰς αὐτὸν τὸν ζωγράφον· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ καλὸς ζωγράφος Χριστὸς εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι πιστεύουν εἰς αὐτόν καὶ ἔχουν προσηλωμένα σταθερὰ τὰ μάτια τους εἰς αὐτόν, ἀμέσως ζωγραφίζει σύμφωνα μὲ τὸ

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : προσέχω = ἔχω ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν, προσηλοῦμαι. — ἐντυπόμαι-οῦμαι = χαράσσομαι.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπή τονίζει, ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ

μη ἀτενίζειν αὐτῷ τῷ γράφοντι τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ καλὸς ζωγράφος Χριστὸς τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ καὶ ἀτενίζουσιν διὰ παντὸς πρὸς αὐτὸν εὐθέως ζωγραφεῖ κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐπουράνιον ἄνθρωπον... Εἴ τις οὖν οὐκ ἀτενίζει διὰ παντὸς πρὸς αὐτὸν τῶν πάντων ὑπεριδῶν, οὐδὲ μὴ γράφῃ ὁ Κύριος αὐτοῦ τὴν εἰκόνα ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ φωτός. Χρὴ τούτων ἀτενίζειν ἡμᾶς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας καὶ ἀγαπώντας αὐτόν, πάντα ῥίψαντας καὶ αὐτῷ προσέχοντας, ἵνα γράψας τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα τὴν ἐπουράνιον ἀποστείλῃ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν...

Ὡσπερ τὸ νόμισμα τοῦ χρυσοῦ, εἰ μὴ λάβῃ καὶ ἐντυπωθῇ τὴν βασιλικὴν εἰκόνα, οὔτε εἰς ἐμπορίαν ἀπέρχεται, οὔτε εἰς βασιλείως θησαυροὺς ἀποτίθεται, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, εἰ μὴ ἔχῃ εἰκόνα τοῦ ἐπουράνιου Πνεύματος ἐν φωτὶ ἀρρήτῳ, Χριστὸν ἐντυπωμένον ἐν αὐτῇ, οὐδὲ χρησιμεύει εἰς τοὺς ἄνω θησαυροὺς καὶ ὑπὸ τῶν ἐμπόρων τῆς βασιλείας τῶν καλῶν ἀποστόλων ἀπόβλητος γίνεται.

106. Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΝ ΤΟΥ ΗΘΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Τίνος δὲ ἔνεκεν ὄλωσεν ἐν τῇ διανοίᾳ τῇ ἡμετέρα κριτὴν οὕτω διηλεκτῶς ἐρηγοροῦσα καὶ νήφοντα κατέστησεν ἡμῖν ὁ Θεός; Τὸ συνειδὸς λέγω. Οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἐστιν οὐδεὶς δικαστῆς οὕτως ἄγρευτος ἐν ἀνθρώποις, οἷον τὸ ἡμέτερον συνειδὸς. Οἱ μὲν γὰρ ἐξωθεν δικασταὶ καὶ ὑπὸ χρημάτων διαφθείρονται καὶ κολακείαις χαννοῦνται καὶ διὰ φόβον καθυποκρίνονται καὶ πολλὰ ἕτερα ἔστι τὰ λυμαινόμενα τὴν οὐσίαν ἐκείνων ψῆφον· τὸ δὲ τοῦ συνειδύτος δικαστήριον οὐδενὶ τούτων εἴκειν οἶδεν· ἀλλὰ κἂν χρήματα δῶς, κἂν κολακεύσῃς, κἂν ἀπειλήσῃς, κἂν ἕτερον ὀτιοῦν ἐργάσῃ, δικαίαν ἐξοίσει τὴν ψῆφον κατὰ τῶν ἡμαρτημάτων λογισμῶν καὶ αὐτὸς ὁ τὴν ἁμαρτίαν ἐργασάμενος αὐτὸς ἑαυτὸν

Χριστιανοῦ πρέπει μὲ τὴν προσήλωσιν τῆς ψυχῆς εἰς τὸν Χριστὸν νὰ ἀποβῇ ἐν πνευματικῶν καλλιτέχνημα, τὸ ὁποῖον θὰ κατασκευάσῃ αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ εἶναι ἀποτυπωμένη ἡ μορφή τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ μορφή τοῦ πρὸς Αὐτὸν ἀτενίζοντος ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀντανακλᾷ τὸ θεῖον φῶς.

106. Περικοπή ἐκ τοῦ δ' λόγου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν πλούσιον καὶ τὸν Λάζαρον ('Ε.Π. 48, 1011 - 1012).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : νήφω = ἀπέχω τοῦ οἴνου, εἶμαι νηφάλιος· ἔχω πνευματικὴν διαύγειαν. — λυμαινομαι = ἀφαιρῶ τινος τὸν

ὁμοίωμά του ἐπουράνιον ἄνθρωπον... Ἐάν λοιπὸν κανεὶς δὲν βλέπη πάντοτε ἀτενῶς πρὸς αὐτὸν (τὸν Χριστὸν) παραβλέψας τὰ πάντα, δὲν θὰ ζωγραφίσῃ ὁ Κύριος τὴν εἰκόνα του ἀπὸ τὸ φῶς του. Πρέπει λοιπὸν ἡμεῖς νὰ ἀτενίζωμεν εἰς αὐτὸν πιστεύοντες καὶ ἀγαπῶντες αὐτόν, ἀφοῦ ἀπορρίψωμεν ὅλα καὶ ἔχωμεν ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν εἰς αὐτόν, διὰ νὰ ζωγραφίσῃ καὶ ἀποστείλῃ εἰς τὰς ψυχὰς μας τὴν ἰδικὴν του εἰκόνα τὴν ἐπουράνιον...

Ὅπως ἀκριβῶς τὸ χρυσοῦν νόμισμα, ἐάν δὲν δεχθῇ τὸ βασιλικὸν ὁμοίωμα καὶ δὲν χαραχθῇ με αὐτό, δὲν κυκλοφορεῖ εἰς τὸ ἐμπόριον οὔτε τοποθετεῖται εἰς τὰ θησαυροφυλάκια τοῦ βασιλέως, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ, ἐάν δὲν ἔχη τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου Πνεύματος μέσα εἰς ἀνεκφραστον φῶς, τὸν Χριστὸν χαραγμένον εἰς αὐτήν, δὲν εἶναι κατάλληλος πρὸς χρῆσιν εἰς τὰ οὐράνια θησαυροφυλάκια καὶ ἀπορρίπτεται ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους τῆς βασιλείας τῶν καλῶν ἀποστόλων».

106. Μετάφρασις.

« Ἄλλὰ διὰ ποῖον λόγον ὁ Θεὸς ἐγκατέστησεν ἐξ ὀλοκλήρου μέσα εἰς τὴν διάνοιάν μας ἓνα κριτὴν, ὁ ὁποῖος τόσον ἀγρυπνεῖ καὶ ἔχει πνευματικὴν διαύγειαν ; Ὅμιλῶ περὶ τῆς συνειδήσεως. Διότι δὲν ὑπάρχει, δὲν ὑπάρχει ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους κανένας δικαστὴς κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἀγρυπνος, ὅπως ἡ συνειδήσις μας. Διότι οἱ μὲν ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ δικασταὶ καὶ διαφθείρονται ἀπὸ τὰ χρήματα καὶ γίνονται χαλαροὶ (νωθροὶ) με τὰς κολακείας καὶ προσποιοῦνται ἕνεκα φόβου καὶ ὑπάρχουν πολλὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα καταστρέφουν τὴν ὀρθὴν ἀπόφασιν ἐκείνων· ἀλλὰ τὸ δικαστήριον τῆς συνειδήσεως εἰς τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν γνωρίζει νὰ ὑποχωρῇ, ἀλλὰ καὶ ἐάν δώσης χρήματα, καὶ ἐάν κολακεύσῃς, καὶ ἐάν ἀπειλήσῃς, καὶ ἐάν κάμῃς ὅ,τιδήποτε ἄλλο, θὰ ἐκφέρῃ δικαίαν τὴν ἀπόφασιν ἐναντίον τῶν λογισμῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἁμαρτήσῃ· καὶ αὐτός, πού ἔπραξε τὴν ἁμαρτίαν, καταδικάζει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτόν του, καὶ ἐάν κανένας ἄλλος δὲν τὸν κατηγορῇ. Καὶ ὄχι μίαν φοράν,

ῥύπον· καταστρέφω, ἀφανίζω· μεταβάλλω πρὸς τὸ χειρότερον. — ἐπιλανθάνομαι ἢ ἐπιλήθομαι τινος = λησμονῶ κάτι.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Μὲ ζωντανὰ παραδείγματα ὁ Χρυσόστομος περιγράφει τὴν συνειδήσιν. — ἐν τῷ γίγνεσθαι... μετὰ τὸ γενέσθαι... ὑποδηλοῦται πρῶτον ἡ συνοδεύουσα τὴν πρᾶξιν συνειδήσις, δεύτερον ἡ προλαμβάνουσα (προτρεπτικὴ ἢ ἀποτρεπτικὴ) καὶ τρίτον ἡ ἐπακολουθοῦσα (ἐπιδοκιμαστικὴ ἢ ἀποδοκιμαστικὴ).

καταδικάζει, κἄν μηδείς ἕτερος κατηγορῇ. Καὶ οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ δίς, ἀλλὰ καὶ πολλάκις καὶ διὰ πικρίας τοῦ βίου τοῦτο ποιῶν διατελεῖ· κἄν πολὺς παρέλθῃ χρόνος, οὐδέποτε ἐπιλήσεται τῶν γεγενημένων, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ γίνεσθαι τὴν ἁμαρτίαν καὶ πρὶν γενέσθαι καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι σφοδρὸς ἐφῄσθηκεν ἡμῖν καιήγορος, καὶ μάλιστα μετὰ τὸ γενέσθαι. Ἐν μὲν γὰρ τῷ πράττειν τὴν ἁμαρτίαν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς μεθουοντες οὐχ οὕτως αισθανόμεθα· ἐπειδὴν δὲ γένηται καὶ λάβῃ τέλος, τότε δὴ μάλιστα, τῆς ἡδονῆς σβεσθείσης ἀπάσης, τὸ πικρὸν τῆς μετανοίας ἐπειςέρχεται κέντρον ».

107. ΜΟΡΦΑΙ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

(Ἑσυχίου Ἱεροσολύμων).

« Τῆς μὲν φρονήσεως ἔργον τὸ αἰεὶ κινεῖν τὸ θυμικὸν πρὸς συμπλοκὴν τῆς ἔνδον μάχης καὶ πρὸς αὐτομεμφίαν τῆς σοφίας δέ, κινεῖν τὸ λογιστικὸν πρὸς νῆψιν ἀκριβῆ καὶ ἐνδελεχῆ καὶ θεωρίαν πνευματικὴν τῆς δὲ δικαιοσύνης, τὸ ἰθύνειν τὸ ἐπιθυμητικὸν πρὸς τε ἀρετὴν καὶ Θεόν τῆς δὲ ἀνδρείας, τὰς πάντε αἰσθήσεις κυβερνᾶν καὶ διακατέχειν, ἵνα μὴ δι' αὐτῶν μολύνῃται ὁ ἐντὸς ἡμῶν ἄνθρωπος, ὅς ἐστιν ἡ καρδιά, καὶ ὁ ἐκτός, ὅς ἐστι τὸ σῶμα ».

108. ΑΠΟΦΥΓΗ ΤΗΣ ΑΠΟΓΝΩΣΕΩΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Οὐδὲ δεινόν, τὸ παλαιόντα πεσεῖν, ἀλλὰ τὸ μεῖναι ἐν τῷ πτώματι οὐδὲ χαλεπόν, τὸ πολεμοῦντα τρωθῆναι, ἀλλὰ τὸ μετὰ τὴν πληγὴν ἀπογνῶναι καὶ ἀμελλῆσαι τοῦ τραύματος. Οὐδεὶς ἔμπορος, ἅπαξ ναυαγίῳ

107. Περικοπή ἐκ τοῦ « πρὸς Θεόδουλον » λόγου τοῦ Ἑσυχίου Ἱεροσολύμων « περὶ νήψεως καὶ ἀρετῆς » (Ἑ.Π. 93, 1492).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** φρόνησις = σύνεσις· ἀκριβοδικαία κρίσις. — αὐτομεμφία = αὐτοέλεγχος. — τὸ λογιστικὸν = ἡ νόησις, ἡ ἱκανότης τοῦ λογικεύεσθαι. — νῆψις = νηφαλιότης, σωφροσύνη. — ἐνδελεχῆς = διηνεκής, διαρκής, ἀδιάλειπτος· ἐπίμονος. — διακατέχω = κυριεύω καὶ κρατῶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Εἰς τὰς ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος γνωστὰς τέσσαρας ἀρετὰς (φρόνησιν, σοφίαν, δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν) ὁ Ἑσυχίος δίδει ἰδιαίτερον περιεχόμενον καὶ χρωματισμόν, ἀνταποκρινόμενον εἰς τὸ χριστιανικὸν αἴτημα περὶ συνεχοῦς πνευματικοῦ ἀγῶνος καὶ ἐπαγρυπνήσεως.

ούτε δύο φορές, αλλά και πολλές φορές και καθ' ἑλλην τὴν ζωὴν συνεχίζει νὰ πράττῃ αὐτό· καὶ ἐὰν περάσῃ πολὺς χρόνος, ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσῃ αὐτά, τὰ ὅποια ἔχουν γίνει, ἀλλὰ καὶ ἔτι γίνονται ἢ ἁμαρτία καὶ πρὶν γίνῃ καὶ ἀφοῦ γίνῃ, στέκεται ἀπέναντί μας ὡς αὐστηρὸς κατηγορὸς καὶ μάλιστα μετὰ τὴν διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας. Διότι καθ' ὃν χρόνον πράττομεν μὲν τὴν ἁμαρτίαν, ἐπειδὴ εἴμεθα μεθυσμένοι ἀπὸ τὴν ἡδονήν, δὲν αἰσθανόμεθα τόσον (τὴν συνείδησιν)· ἀλλ' ὅταν γίνῃ ἢ ἁμαρτία καὶ τελειώσῃ, τότε λοιπὸν, ἀφοῦ σβῆσῃ ἕλη ἢ ἡδονή, εἰσορμᾷ τὸ πικρὸν κεντρὶ τῆς μεταμελείας ».

107. Μετάφρασις.

« Ἔργον μὲν τῆς συνέσεως εἶναι τὸ νὰ παρακινή πάντοτε τὸ συναίσθημα πρὸς (συμμετοχὴν εἰς) τὴν σύγκρουσιν, τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ ἡ ἐσωτερικὴ μάχη, καὶ πρὸς αὐτοέλεγχον· τῆς σοφίας δὲ ἔργον εἶναι νὰ παρακινή τὴν νόησιν πρὸς ἀκριβῆ καὶ συνεχῆ νηφαλιότητα (σωφροσύνη) καὶ πνευματικὴν θεωρίαν· τῆς δὲ δικαιοσύνης ἔργον εἶναι νὰ κατευθύνῃ τὴν θέλησιν καὶ πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ πρὸς τὸν Θεόν· τῆς ἀνδρείας ἔξ ἄλλου ἔργον εἶναι νὰ κυβερνᾷ καὶ νὰ κρατῇ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς τᾶς πέντε αἰσθήσεις, διὰ νὰ μὴ μολύνεται μὲ αὐτὰς ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος, πού εἶναι ἡ καρδιά, καὶ ὁ ἐξωτερικὸς, πού εἶναι τὸ σῶμα ».

108. Μετάφρασις.

« Δὲν εἶναι φοβερὸν τὸ νὰ πέσῃ κανεὶς, ὅταν συμμετέχῃ εἰς ἀγῶνα πάλης, ἀλλὰ τὸ νὰ μείνῃ πεσμένος· οὔτε εἶναι ἐπικίνδυνον τὸ νὰ τραυματισθῇ κανεὶς καθ' ὃν χρόνον πολεμεῖ, ἀλλὰ τὸ νὰ πάθῃ μετὰ τὸ πλήγωμα ἀπόγνωσιν (ἀπελπισίαν) καὶ νὰ παραμελήσῃ τὸ τραῦμα. Κανένας ἔμπορος, πού ἔπαθε ναυάγιον καὶ ἔχασε τὸ φορτίον τοῦ πλοίου, δὲν ἐσταμάτησε τὰ θαλασσινὰ ταξίδια, ἀλλὰ καὶ πάλιν διασχίζει τὴν θάλασσαν καὶ τὰ κύματα καὶ τὰ μακρὰ πελάγη καὶ ἀποκτᾷ ἐκ νέου

108. Περικοπή ἐκ τοῦ β' παραινετικοῦ λόγου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου πρὸς Θεόδωρον ἐκπεσόντα ('Ε.Π. 47, 309).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἀναδέομαι (ἀόρ. ἀνεδησάμην) = περιδένω τὴν κόμην μου μὲ ταινίαν· φορῶ. — εἰ δὲ τούτων... οὐκ ἂν ἀπήλαυσεν· ὑποθετικὸς λόγος τοῦ γ' εἰδους.

περιπεσῶν καὶ τὸν φόρτον ἀπολέσας, ἀπέστη τοῦ πλεῖν, ἀλλὰ πάλιν τὴν θάλασσαν καὶ τὰ κύματα καὶ τὰ μακρὰ διαβαίνει πελάγη καὶ τὸν πρότερον ἀνακτάται πλοῦτον. Καὶ ἀθλητὰς δὲ ὀρῶμεν μετὰ πολλὰ πτώματι στεφανίτας γενομένους· ἤδη δὲ καὶ στρατιώτης πολλάκις φυγῶν, ἔσχατον ἀριστεὺς ἀπεδείχθη καὶ τῶν πολεμίων ἐπεκράτησε. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν τὸν Χριστὸν ἀρνησαμένων, διὰ τὴν τῶν βασάνων ἀνάγκην ἀγεμαχέσαντο πάλιν καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀπῆλθον ἀναδησάμενοι. Εἰ δὲ τούτων ἕκαστος ἐκ τῆς προτέρας πληγῆς ἀπέγνω, οὐκ ἂν τῶν δευτέρων ἀπήλαυσε ἀγαθῶν ».

109. Η ΔΙΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΗΘΙΚΗ ΠΡΟΟΔΟΣ ΚΑΙ ΤΕΛΕΙΩΣΙΣ (Γρηγορίου Νύσσης).

« Οὐκ ἂν δὲ γένοιτο νομίμως ἄθλησις, μὴ ὄντος τοῦ προσπαλαίοντος. Εἰ οὖν μὴ ἦν ὁ ἀντίπαλος, οὐδ' ἂν ὁ στέφανος ἦν· ἡ νίκη γὰρ καθ' ἑαυτὴν οὐκ ἔστιν, εἰ μὴ ἦ τὸ ἠττώμενον. Οὐκοῦν πρὸς αὐτὸ τὸ τρεπτόν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀγωνισώμεθα, οἷόν τι ἀντιπάλω διὰ τῶν λογισμῶν συμπλεκόμενοι, οὐ διὰ τοῦ καταβαλεῖν αὐτὴν νικηταὶ γινόμενοι, ἀλλὰ διὰ τοῦ μὴ συγχωρῆσαι πεσεῖν. Οὐδὲ γὰρ μόνον πρὸς τὸ κακὸν ὁ ἄνθρωπος τῇ τροπῇ χρῆται· ἡ γὰρ ἂν ἀμήχανον ἦν αὐτὸν ἐν ἀγαθῷ γενέσθαι, εἰ πρὸς τὸ ἐναντίον μόνον τὴν τροπὴν εἶχεν ἐκ φύσεως. Νυνὶ δὲ τὸ κάλλιστον τῆς τροπῆς ἔργον ἢ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔστιν αὐξήσει πάντοτε τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον ἀλλοιώσεως ἐπὶ τὸ θεϊότερον μεταποιούσης τὸ καλῶς ἀλλοιούμενον. Οὐκοῦν τὸ φοβερόν εἶναι δοκοῦν, λέγω δὲ τὸ τρεπτὴν ἡμῶν εἶναι τὴν φύσιν, οἷόν τι πτερόν πρὸς τὴν ἐπὶ τὰ μείζω πτῆσιν ὁ λόγος ὑπέδειξεν, ὡς ζημίαν εἶναι ἡμῖν τὸ μὴ δύνασθαι τὴν

109. Περικοτὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης « περὶ τελειότητος καὶ ὁποῖον χρῆ εἶναι τὸν Χριστιανόν » ('Ε.Π. 46, 285).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** **τρεπτός** = μεταβλητός. — **ἐπιτήδειος** = ἱκανός, ἐμπειρος, κατάλληλος, δυνατός. — **τρέπομαι** = εἶμαι ἐστραμμένος πρὸς κάποιαν κατεύθυνσιν· μεταβάλλομαι.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** **νομίμως ἄθλησις**· πρβλ. Β' Τιμ. β', 5. — **ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μεταμορφούμενος**· Β' Κορ. γ', 18. — Δι' ἐπιγραμματικῶν ἐκφράσεων ὁ Γρηγόριος Νύσσης λέγει τί εἶναι ἡ τελειότης. Αὕτη δὲν εἶναι ἀφίξις εἰς τὸ τέλος, ἀλλὰ συνεχῆς δυναμικὴ κατεύθυνσις πρὸς τὸ ὑψηλότερον, τὸ ἀξιολογώτερον, τὸ ἀνώτερον, τὸ καλύτερον, τὸ τελειότερον. Συμφώνως πρὸς τὰς ἐκφράσεις πάντων τῶν μεγάλων Πατέρων, ἠθικὴ πρόοδος

τὸν προηγούμενον πλοῦτον. Ἐπίσης βλέπομεν καὶ ἀθλητάς, οἱ ὅποιοι ὕστερα ἀπὸ πολλὰς πτώσεις ἐφόρεσαν τὸ στεφάνι τῆς νίκης· ἀκόμη δὲ καὶ στρατιώτης, πού πολλὰς φορές ἐτράπη εἰς φυγὴν, εἰς τὸ τέλος διεκρίθη ὡς ἄριστος καὶ ἐνίκησε τοὺς ἐχθρούς. Πολλοὶ δὲ καὶ ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἠρνήθησαν τὸν Χριστόν, διὰ τὸ ἀναπόφρευκτον τῶν βασάνων ἔκαμαν νέαν μάχην καὶ ἔφυγαν (ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν), ἀφοῦ ἐφόρεσαν τὸ στεφάνι τοῦ μαρτυρίου. Ἐὰν δὲ ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς ἀπηλπίζετο ἀπὸ τὴν προηγουμένην πληγὴν, δὲν θὰ ἀπελάμβανε τὰ ἀγαθὰ, πού ἤλθαν (εἰς τὴν ζωὴν του) δεύτερα (καὶ δὲν ὑπῆρχον ἐξ ἀρχῆς) ».

109. Μετάφρασις.

« Δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἀθλητικὸς ἀγὼν σύμφωνα πρὸς τοὺς ἀθλητικοὺς κανόνας, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ὁ ἀνταγωνιστής. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ὑπῆρχεν ὁ ἀντίπαλος, δὲν θὰ ὑπῆρχεν οὔτε τὸ στεφάνι (τῆς νίκης)· διότι ἡ νίκη αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν ὑπάρχει, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ἐκεῖνο, πού ὑφίσταται τὴν ἡτταν. Λοιπὸν ἄς ἀγωνισθῶμεν πρὸς αὐτὸ τὸ μεταβλητὸν τῆς φύσεώς μας, ἐρχόμενοι νοερῶς εἰς τὰ χέρια μὲ αὐτό, σὰν τρόπον τινὰ μὲ κάποιον ἀντίπαλον, χωρὶς νὰ γινώμεθα νικηταὶ μὲ τὸ νὰ ρίψωμεν κάτω αὐτὴν (τὴν φύσιν μας), ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ μὴ ἐπιτρέψωμεν (εἰς αὐτὴν) νὰ πέσῃ. Διότι ὁ ἄνθρωπος δὲν χρησιμοποιοεῖ τὴν μεταβολὴν μόνον πρὸς τὸ κακόν· πραγματικὰ θὰ ἦτο ἀκατόρθωτον νὰ φθάσῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ ἀγαθόν, ἐὰν εἶχεν ἐκ φύσεως τὴν ροπὴν (τάσιν) μόνον πρὸς τὸ ἀντίθετον. Τώρα ὅμως ἀκριβῶς τὸ ὠραιότατον ἔργον τῆς μεταβολῆς εἶναι ἡ αὐξήσις εἰς τὰ ἀγαθὰ εἰς τρόπον ὥστε πάντοτε ἡ πρὸς τὸ καλῦτερον ἀλλοίωσις (μεταβολὴ) νὰ μεταβάλλῃ ἐκεῖνο, πού καλῶς ὑφίσταται τὴν ἀλλοίωσιν, εἰς κατάστασιν πλησιέστερον πρὸς τὸν Θεὸν εὐρισκομένην. Λοιπὸν αὐτό, πού φαίνεται (ἐκ πρώτης ὄψεως) εἰς ἡμᾶς ὅτι εἶναι φοβερόν, δηλαδὴ τὸ ὅτι ἡ φύσις μας εἶναι μεταβλητὴ, αὐτὸ ὁ θεὸς λόγος ὑπέδειξε σὰν κάποιον πτερόν διὰ τὸ πέταγμα (φτερούγισμα) πρὸς τὰ σπουδαιότερα (ὑψηλότερα), ὥστε νὰ εἶναι ζημίαι τὸ νὰ μὴ δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν τὴν πρὸς τὸ καλῦτερον (ἀνώτερον) μεταβολὴν. Λοιπὸν ἄς μὴ λυπηθῶμεν ὅποιος βλέπει μέσα εἰς τὴν φύσιν του τὴν δυνατότητα πρὸς τὴν μεταβολὴν, ἀλλὰ, μεταβαλλόμενος

καὶ τελείωσις εἶναι ἡ « καλλίστη ἀλλοίωσις » ἐπὶ τὸ βέλτιον », τὸ « ἐκ χειρόνων εἰς κρείττονα προκόπτει ».

πρὸς τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσιν δέξασθαι. Μὴ τοίνυν λυπεῖσθω ὁ βλέπων ἐν τῇ φύσει τὸ πρὸς τὴν μεταβολὴν ἐπιτήδειον, ἀλλὰ πρὸς τὸ κρεῖττον πάντως ἀλλοιούμενος καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μεταμορφούμενος, οὕτω τρεπέσθω, διὰ τῆς καθ' ἡμέραν ἀδείξεως πάντοτε κρεῖττων γινόμενος καὶ αἰεὶ τελειούμενος καὶ μηδέποτε πρὸς τὸ πέρασ φθάνων τῆς τελειότητος. Αὐτίκα γάρ ἐστιν ὡς ἀληθῶς τελειότης τὸ μηδέποτε στήραι πρὸς τὸ κρεῖττον ἀξανάμενον, μηδέ τινι πέρατι περιορίσαι τὴν τελειότητα ».

110. Η ΠΙΣΤΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Ἄλλ' αἱ μὲν ἐνέργειαι ποικίλαι, ἡ δὲ οὐσία ἀπλή. Ἡμεῖς δὲ ἐκ μὲν τῶν ἐνεργειῶν γνωρίζειν λέγομεν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τῇ δὲ οὐσίᾳ αὐτῇ προσεγγίζειν οὐχ ὑπισχνούμεθα. Αἱ μὲν γὰρ ἐνέργειαι αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καταβαίνουσιν, ἡ δὲ οὐσία αὐτοῦ μένει ἀπρόσιτος... Ἐγὼ δέ, ὅτι μὲν ἐστιν, οἶδα· τί δὲ ἡ οὐσία, ὑπὲρ διάνοιαν τίθεμαι. Πῶς οὖν σφίζομαι; Διὰ τῆς πίστεως. Πίστις δὲ αὐτάρκης εἰδέναί, ὅτι ἔστι Θεός, οὐχὶ τί ἐστὶ· καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. Εἶδησις ἄρα τῆς θείας οὐσίας ἢ αἰσθησις αὐτοῦ τῆς ἀκαταληψίας· καὶ σεπτὸν οὐ τὸ καταληφθὲν τίς ἢ οὐσία, ἀλλ' ὅτι ἔστιν ἡ οὐσία ».

111. Η ΕΛΠΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Μεγάλῃ τῆς ἐπὶ τὸν Κύριον ἐλπίδος ἡ δύναμις, φρούριον ἀχείρωτον, τεῖχος ἄμαχον, συμμαχία ἀκαταγώνιστος, λιμὴν εὐδίας, πύργος ἀκαταμάχητος, ὄπλον ἀήττητον, δύναμις ἄμαχος καὶ ἐκ τῶν ἀπόρων εὐρίσκουσα πόρον. Διὰ ταύτης ἄοπλοι τῶν ὠπλισμένων καὶ γυναῖκες ἀνδρῶν περιεγέοντο καὶ παῖδες τῶν τὰ πολεμικὰ μεμελετηκότων ἰσχυρότεροι μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας ἀνεφάνησαν. Καὶ τὶ θαυμαστὸν εἰ πολεμίων ἐκράτησαν, ὅπου γε καὶ αὐτοῦ τοῦ κόσμου περιεγέοντο;... Ἡ γὰρ εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίς πάντα μεταρρυθμίζει ».

110. Περικοπή ἐκ τῆς ἐπιστολῆς σλδ' (234) τοῦ Μ. Βασιλείου πρὸς Ἄμφιλόχιον ('Ε.Π. 32, 869).

εις πᾶσαν περίπτωσιν πρὸς τὸ ἀνώτερον (ὑπεροχώτερον, καλύτερον) καὶ μεταμορφωνόμενος προοδευτικὰ ἀπὸ μίαν δόξαν εἰς ἄλλην ἀνωτέραν δόξαν, ἄς μεταβάλλεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, δηλαδὴ μὲ τὸ νὰ γίνεται μὲ καθημερινὴν προοδευτικὴν ἀνάπτυξιν ὅλον ἐν καλύτερος καὶ μὲ τὸ νὰ τελειοποιῆται πάντοτε καὶ ποτὲ νὰ μὴ φθάνῃ εἰς τὸ τέλος τῆς τελειότητος. Διότι βέβαια ἡ ἀληθινὴ τελειότης εἶναι τὸ νὰ μὴ σταματήσῃ ποτὲ κανεὶς νὰ αὐξάνεται (ἀναπτύσσεται προοδευτικῶς) πρὸς τὸ καλύτερον, οὔτε νὰ περιορίσῃ τὴν τελειότητα μὲ κάποιο τέλος ».

110. Μετάφρασις.

« Ἄλλ' αἱ μὲν ἐνέργειαι (τοῦ Θεοῦ) εἶναι ποικίλαι, ἡ δὲ οὐσία του ἀπλή. Ἡμεῖς δὲ λέγομεν, ὅτι γνωρίζομεν μὲν τὸν Θεὸν ἀπὸ τὰς ἐνεργείας (του), ἀλλὰ δὲν βεβαιώνομεν, ὅτι πλησιάζομεν τὴν ἰδίαν τὴν οὐσίαν του. Διότι αἱ μὲν ἐνέργειαι του κατέρχονται πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' ἡ οὐσία του μένει ἀπλησίαστος... Ἐγὼ δὲ, ὅτι μὲν ὑπάρχει, τὸ γνωρίζω· ἀλλὰ τί εἶναι ἡ οὐσία του, τὸ θεωρῶ ὅτι ξεπερνᾷ τὴν διάνοιάν μου. Πῶς λοιπὸν σφίξομαι ; Μὲ τὴν πίστιν. Ἡ πίστις δὲ ἀρκεῖται εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ ὅτι ὑπάρχει ὁ Θεός, ὅχι τί εἶναι (οὗτος)· καὶ (νὰ γνωρίζῃ ἐπίσης) ὅτι ὁ Θεὸς ἀνταμείβει αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι τὸν ζητοῦν. Ἄρα γνῶσις τῆς θείας οὐσίας εἶναι τὸ νὰ ἀντιλαμβάνωμεθα, ὅτι δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὸν συλλάβωμεν μὲ τὸν νοῦν μας· καὶ ἄξιον σεβασμοῦ εἶναι ὅχι τὸ κατανοηθῆν ποῖα εἶναι ἡ οὐσία, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχει ἡ οὐσία ».

111. Μετάφρασις.

« Μεγάλῃ εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἐλπίδος εἰς τὸν Κύριον, φρούριον ἀπόρθητον, τεῖχος ἀκαταμάχητον, συμμαχία ἀκατανίκητος, λιμάνι γαλήνιον, πύργος ἀκαταγώνιστος, ὄπλον ἀνίκητον, δύναμις ἀκαταμάχητος, ποῦ καὶ ἀπὸ τὰ ἀδιέξοδα εὐρίσκει διέξοδον. Μὲ αὐτὴν ἐνίκησαν ἄοπλοι τοὺς ὀπλισμένους καὶ γυναῖκες τοὺς ἄνδρας, καὶ παιδιὰ μὲ πολλὴν εὐκολίαν ἀνεδείχθησαν ἰσχυρότερα ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ εἶχαν σπουδάσει τὴν πολεμικὴν τέχνην. Καὶ διατὶ εἶναι ἀξιοθαύμαστον, ἐὰν ἐνίκησαν τοὺς ἐχθρούς, ἀφοῦ ἐνίκησαν καὶ αὐτὸν τὸν κόσμον ; ... Διότι ἡ ἐλπίς εἰς τὸν Θεὸν μεταρρυθμίζει τὰ πάντα ».

111. Περικοπή ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Χρυσόστομου εἰς τὸν 1' ψαλμὸν (Ἐ.Π. 55, 140).

112. ΣΧΕΣΙΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

(Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως).

« Ἡ μὲν οὖν πίστις σύντομός ἐστιν, ὡς εἰπεῖν, τῶν κατεπειγόντων γνώσις, ἢ γνώσις δὲ ἀπόδειξις τῶν διὰ πίστεως παρειλημμένων ἰσχυρὰ καὶ βέβαιος, διὰ τῆς κυριακῆς διδασκαλίας ἐποικοδομουμένη τῇ πίστει εἰς τὸ ἀμετάπτωτον καὶ μετ' ἐπιστήμης καταληπτὸν παραπέμποσα. Καὶ μοι δοκεῖ πρώτη τις εἶναι μεταβολὴ σωτήριος ἢ ἐξ ἐθνῶν εἰς πίστιν, δευτέρα δὲ ἢ ἐκ πίστεως εἰς γνώσιν ἢ δε, εἰς ἀγάπην περιουμένη, ἐνθένδε ἤδη φίλον φίλῳ τὸ γινῶσκον τῷ γινγνωσκόμενῳ παρίστησιν ».

113. Η ΑΔΙΑΛΕΙΠΤΟΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

(Ὁριγένους).

« Ἀδιαλείπτως δὲ προσεύχεται ὁ συνάπτων τοῖς δέουσιν ἔργοις τὴν εὐχὴν καὶ τῇ εὐχῇ τὰς προεπούσας πράξεις· οὕτω γὰρ μόνως τὸ « ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε » ἐκδέξασθαι δυνάμεθα ὡς δυνατόν ὄν εἰρημένον, εἰ πάντα τὸν βίον τοῦ ἀγίου μίαν συναπτομένην μεγάλην εἴποιμεν εὐχήν· ἧς εὐχῆς μέρος ἐστὶ καὶ ἡ συνήθως ὀνομαζομένη εὐχή, οὐκ ἔλαττον τοῦ τρις ἐκάστης ἡμέρας ἐπιτελεῖσθαι ὀφείλουσα ».

114. Ο ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Ὅταν εἶπω τινί· Παρακάλεσον τὸν Θεόν, δείθητι αὐτοῦ, ἰκέτευσον αὐτόν, λέγει· Παρακάλεσα ἅπαξ, δεύτερον, τρίτον, δέκατον, εἰκοστὸν καὶ οὐκέτι οὐκ ἔλαβον. Μὴ ἀποστῆς, ἀδελφέ, ἕως ἂν λάβῃς »

112. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου « Στρωματεῖς » Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως (ΒΕΠΕΣ 8, 271 - 272).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Εἰς τὴν σύντομον περικοπὴν φαίνεται ἡ τάσις Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως, ὡς καὶ τῆς ὄλης ἀλεξανδρινῆς θεολογικῆς σχολῆς, πρὸς ἀνύψωσιν τῆς πίστεως εἰς γνώσιν διὰ τῶν μέσων τῆς ἑλληνικῆς κυρίως φιλοσοφίας.

113. Περικοπή ἐκ τοῦ « περὶ εὐχῆς » ἔργου τοῦ Ὁριγένους (ΒΕΠΕΣ 10, 252).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ὅτι καὶ ἂν πράττωμεν, δυνάμεθα νὰ ἀνατείνωμεν τὴν σκέψιν μας εἰς τὸν Θεόν, διὰ νὰ τὸ ἐκτελῶμεν συμφῶνως πρὸς τὸ θέλημά του.

114. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Χρυσοστόμου « εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῆς Χαναanaίας » ('Ε.Π. 52, 458).

112. Μετάφρασις.

« Ἡ μὲν πίστις λοιπὸν εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, μία σύντομος γνῶσις τῶν ἀναγκαίων, ἡ γνῶσις δὲ ἰσχυρὰ καὶ βεβαία ἀπόδειξις ἐκείνων, τὰ ὅποια ἔχουν γίνεи παραδεκτὰ μὲ τὴν πίστιν, ἡ ὅποια ἀπόδειξις οἰκοδομεῖται μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου ἐπάνω εἰς τὴν πίστιν καὶ ὀδηγεῖ εἰς τὴν σταθερότητα (τῆς πίστεως) καὶ εἰς τὴν κατανόησιν (τῶν ἀληθειῶν αὐτῆς) μὲ ἀκριβῆ γνῶσιν. Καὶ νομίζω, ὅτι ἡ πρώτη σωτήριος μεταβολὴ (τοῦ ἀνθρώπου) εἶναι ἡ μεταβολὴ ἐκ τῆς εἰδωλολατρείας εἰς τὴν (χριστιανικὴν) πίστιν, δευτέρα δὲ ἡ μεταβολὴ ἐκ τῆς πίστεως εἰς τὴν γνῶσιν· αὕτη δέ, καταλήγουσα εἰς τὴν ἀγάπην, παρουσιάζει μετὰ ταῦτα, ὡς φίλον εἰς τὸν φίλον, αὐτό, τὸ ὅποῖον ἀποκτᾷ τὴν γνῶσιν, (δηλαδὴ τὸν ἄνθρωπον), εἰς αὐτό, τὸ ὅποῖον καθίσταται γνωστόν, (δηλ. εἰς τὸν Θεόν) ».

113. Μετάφρασις.

« Προσευχεται δὲ χωρὶς διάλειμμα ἐκεῖνος, ποὺ συνδυάζει τὴν προσευχὴν μὲ τὰ πρέποντα ἔργα καὶ τὰς ἀρμοζούσας πράξεις μὲ τὴν προσευχὴν· διότι μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχη λεχθῆ τὸ «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε», ἐὰν ὀνομάσωμεν ὀλόκληρον τὸν βίον τοῦ ἀγίου μίαν συνεχῆ μεγάλην προσευχὴν· τῆς ὅποιας προσευχῆς μέρος εἶναι καὶ ἡ συνήθως ὀνομαζομένη προσευχή, ἥτις ὀφείλει νὰ γίνεται ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τρεῖς φορές τὴν ἡμέραν ».

114. Μετάφρασις.

« Ὅταν εἶπω εἰς κάποιον· Νὰ παρακαλέσης τὸν Θεόν, νὰ δεηθῆς εἰς αὐτόν, νὰ τὸν ἰκετεύσης, ἀπαντᾷ· Παρεκάλεσα μίαν φοράν, δύο φορές, τρεῖς, δέκα, εἰκοσι φορές καὶ ἀκόμη δὲν ἔλαβον τίποτε. Νὰ μὴ ἀπομακρυνθῆς (ἀπὸ τὴν προσευχὴν), ἀδελφέ μου, ἕως ὅτου λάβης· τέρμα τῆς αἰτήσεως εἶναι τὸ νὰ δοθῆ τὸ ζητούμενον. Τότε νὰ παραιτηθῆς (ἀπὸ τὴν προσευχὴν), ὅταν λάβης· μᾶλλον δὲ οὔτε τότε, ἀλλὰ καὶ τότε νὰ παραμένῃς. Καὶ ἐὰν δὲν λάβης, νὰ ζητῆς διὰ νὰ λάβης· ὅταν δὲ λάβης, νὰ εὐχαριστήσης, διότι ἔλαβες. Εἰσέρχονται πολλοὶ εἰς τὸν ναόν, κατασκευάζουν ἀναριθμήτους στίχους προσευχῆς καὶ ἐξέρχονται καὶ δὲν γνωρίζουν τί εἶπον· γὰ χεῖλη κινοῦνται, ἀλλ' ἡ (ἑσωτερικὴ) ἀκοὴ δὲν ἀκούει. Σὺ δὲν ἀκούεις τὴν προσευχὴν σου καὶ θέλεις ὁ Θεὸς νὰ εἰσακούσῃ τὴν προσευχὴν σου ; Ἐγὼνάτισα, λέγεις· ἀλλ' ἡ διάνοιά σου

τέλος αιτήσεως ἢ δόσις τοῦ αἰτουμένου. Τότε ἀπόστηθι, ὅταν λάβῃς, μᾶλλον δὲ μὴδὲ τότε, ἀλλὰ καὶ τότε παράμενε. Κἂν μὴ λάβῃς, αἰτει, ἵνα λάβῃς· ὅταν δὲ λάβῃς, εὐχαρίστησον, ὅτι ἔλαβες. Εἰσέρχονται πολλοὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀπαρτίζουσι μυρρίους στίχους εὐχῆς καὶ ἐξέρχονται καὶ οὐκ οἶδασι τί εἶπον· τὰ χεῖλη κινεῖται, ἡ δὲ ἀκοή οὐκ ἀκούει. Σὺ οὐκ ἀκούεις τῆς εὐχῆς σου καὶ τὸν Θεὸν θέλεις εἰσακοῦσαι τῆς εὐχῆς σου ; "Ἐκλίνα, λέγεις, τὰ γόνατα· ἀλλ' ἡ διάνοιά σου ἔξω ἐπέτετο· τὸ σῶμά σου ἔνδον τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἡ γνώμη σου ἔξω· τὸ στόμα ἔλεγε τὴν εὐχὴν καὶ ἡ διάνοια ἠρίθμει τόκους, συμβόλαια, συναλλάγματα, χωρία, κτήματα, φίλων συνοουσίας. Ὁ γὰρ διάβολος πονηρὸς ὢν καὶ εἰδώς, ὅτι ἐν καιρῷ εὐχῆς μεγάλα ἀνόομεν, τότε ἐπέρχεται. Πολλὰκις κείμεθα ὑπτιοὶ ἐν κλίνῃ καὶ οὐδὲν λογιζόμεθα ἤλθομεν εὐξασθαι καὶ μυρρίοι λογισμοί, ἵνα ἐκβάλῃ ἡμᾶς κενούς.

Ταῦτα τοίνυν εἰδώς ἐν ταῖς εὐχαῖς, ἀγαπητέ, γίνεσθαι, τὴν Χανααίαν μίμησαι... Κἂν ἔξω ᾗς, κράζε καὶ λέγε· Ἐλεησόν με, μὴ κινῶν τὰ χεῖλη, ἀλλὰ τῇ διανοίᾳ βοῶν· καὶ σιωπῶντων γὰρ ἀκούει ὁ Θεός. Οὐ ζητεῖται τόπος, ἀλλ' ἀρχὴ τρόπου. Ὁ Ἱερεμίας ἐν βορβόρῳ ἦν καὶ τὸν Θεὸν ἐπεσπάσατο· ὁ Δανιὴλ ἐν λάκκῳ λεόντων καὶ τὸν Θεὸν ἐξευμενίσαστο· οἱ παῖδες, οἱ τρεῖς ἐν τῇ καμίνῳ ἦσαν καὶ τὸν Θεὸν ὑμνοῦντες ἐδυσώπησαν· ὁ ληστής ἐσταυρώθη καὶ οὐκ ἐκώλυσεν ὁ σταυρός, ἀλλὰ παράδεισον ἤνοιξεν· ὁ Ἰωβ ἐν κοπιρῆ ἦν καὶ τὸν Θεὸν ἴλεον κατεσκεύασεν· ὁ Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους καὶ τὸν Θεὸν ὑπήκουον ἔσχε. Κἂν ἐν βαλανείῳ ᾗς, εὐχου, κἂν ἐν ὄδῳ, κἂν ἐπὶ κλίνης· ὅπου ἐὰν ᾗς, εὐχου. Ναὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, μὴ ζῆτει τόπον· γνώμης χρεῖα μόνον».

115. Αἱ ἐκ τοῦ ἐκκλησιασμοῦ ὠφελείαι

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Οὕτω γὰρ ἡμᾶς ἐντεῦθεν ἐξιέναι δεῖ, ὥσπερ ἐξ ἱερῶν ἀδύτων, ὥσπερ ἐξ αὐτῶν καταβάντας τῶν οὐρανῶν, γενομένους κατεσταλμέ-

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : ἀνώω = ἐκτελῶ, περαίνω, τελεσφορῶ· κατορθῶνω, ὠφελούμαι. — Ὁ λόγος ἐν τῇ περικοπῇ ἔχει ζωηρότητα ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν μικρῶν περιόδων.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Ἡ περικοπὴ εἶναι πλήρης παραδειγμάτων ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωὴν καὶ τὴν Ἁγίαν Γραφήν.

115. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου « πρὸς τοὺς μὴ ἀπαντήσαντας εἰς τὴν σύναξιν » (Ἐ.Π. 51, 179).

ἐπετοῦσε ἔξω· τὸ σῶμά σου ἦτο μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὁ νοῦς σου ἔξω· τὸ στόμα ἔλεγε τὴν προσευχὴν, ἀλλ' ἡ διάνοια ἐλογάριαζε τόκους, συμβόλαια, συναλλαγὰς, χωράφια, κτήματα, συναναστροφὰς φίλων. Διότι ὁ διάβολος, ἐπειδὴ εἶναι πονηρὸς καὶ γνωρίζει, ὅτι εἰς τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς κατορθώνομεν μεγάλα (πράγματα), τότε ἐρχεται ξαφνικὰ ἐναντίον μας. Πολλάκις εἰμεθα ξαπλωμένοι εἰς τὸ κρεβάτι καὶ δὲν σκεπτόμεθα τίποτε· ἤλθομεν νὰ προσευχηθῶμεν καὶ ἀναρίθμητοι σκέψεις (ὑποβάλλονται ὑπὸ τοῦ διαβόλου), διὰ νὰ μᾶς βγάλῃ ἔξω (ἀπὸ τὸν ναὸν) ἄδειους (στερημένους ἀπὸ κάθε ὠφέλειαν).

Ὅταν λοιπόν, ἀγαπητέ, γνωρίζῃς, ὅτι αὐτὰ γίνονται εἰς τὰς προσευχάς, νὰ μιμηθῆς τὴν Χανααίαν... Καὶ ἐὰν εἶσαι ἔξω, νὰ κράζῃς καὶ νὰ λέγῃς Ἐλέησόν με, χωρὶς νὰ κινῆς τὰ χεῖλη, ἀλλὰ φωνάζων δυνατὰ νοερῶς· διότι, καὶ ὅταν σιωπῶμεν, μᾶς ἀκούει ὁ Θεός. Δὲν ζητεῖται ὠρισμένος τόπος, ἀλλ' ἡ προϋπόθεσις τοῦ τρόπου. Ὁ Ἰερεμίας ἦτο εἰς τὸν βόρβυρον καὶ εἴλκυσε κοντὰ του τὸν Θεόν· ὁ Δανιὴλ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων καὶ κατέστησε πρὸς χάριν τοῦ ἑαυτοῦ του εὐμενεῖ τὸν Θεόν· οἱ τρεῖς παῖδες ἦσαν μέσα εἰς τὸ καμίνι καὶ με ὕμνους ἰκέτευσαν τὸν Θεὸν διὰ τὴν βοήθειάν του· ὁ ληστής ἐσταυρώθη καὶ δὲν ἠμπόδισεν ὁ σταυρός, ἀλλ' ἤνοιξε τὸν παράδεισον· ὁ Ἰὼβ ἦτο εἰς ἓνα μέρος με κόπρον καὶ ἔκαμε τὸν Θεὸν εὐμενεῖ· ὁ Ἰωῶνᾶς ἦτο εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους καὶ ἔκαμε τὸν Θεὸν νὰ τὸν ἀκούσῃ. Καὶ ἐὰν εἶσαι μέσα εἰς λουτρόν, νὰ προσεύχεσαι, καὶ ἂν εἶσαι εἰς τὸν δρόμον, καὶ ἐὰν εἶσαι εἰς τὸ κρεβάτι· ὅπου ἐὰν εἶσαι, νὰ προσεύχεσαι. Εἶσαι ναὸς τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴ ζητῆς τόπον· μόνον χρειάζεται ἡ διάνοια ».

115. Μετάφρασις.

«Διότι ἡμεῖς πρέπει νὰ ἐξερχώμεθα ἀπὸ ἐδῶ (δηλαδὴ ἐκ τοῦ ναοῦ) σὰν νὰ ἐξήλθομεν ἀπὸ ἱερὰ ἄδута, σὰν νὰ κατέβημεν ἐξ αὐτῶν τῶν οὐρανῶν, ἀφοῦ γίνωμεν συνεσταλμένοι, φιλοσοφημένοι, οἱ ὅποιοι πράττουσι καὶ λέγουσι ὅλα με τάξι·ν καὶ ὅταν βλέπῃ ἡ γυναῖκα τὸν ἄνδρα νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὴν λατρευτικὴν σύναξιν καὶ ὁ πατήρ τὸν υἱὸν καὶ τὸ παιδί τὸν πατέρα καὶ ὁ ὑπρέτης τὸν κύριον καὶ ὁ φίλος τὸν φίλον καὶ ὁ

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : μετὰ τίνων ἀναπέμψεις... μετὰ τίνων βῶξ τὸ Τρισάγιος· ἐννοεῖ τοὺς ἀγγέλους, τὰ Σεραφεῖμ, τὰ ὅποια, κατὰ τὸν Ἡσαίαν, ἐγγὺς τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ ἱστάμενα ἀναβοοῦν ἀσιγήτως « Ἅγιος ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ » (Ἡσ. στ', 2 - 3).

νους, φιλοσοφοῦντας, ρυθμῶ πάντα καὶ ποιοῦντας καὶ λέγοντας· καὶ γυνή τὸν ἄνδρα ὀρώσα ἀπὸ συνάξεως ἀναχωροῦντα καὶ τὸν υἱὸν πατῆρ καὶ τὸν πατέρα ὁ παῖς καὶ τὸν δεσπότην ὁ δοῦλος καὶ τὸν φίλον ὁ φίλος καὶ τὸν ἐχθρὸν ὁ ἐχθρός, λαμβανέτωσαν ἅπαντες αἰσθησιν τῆς ἐντιῦθα γενομένης ἡμῶν ὠφελείας· λήφονται δέ, ἂν πραοτέρων, ἂν φιλοσοφωτέρων, ἂν εὐλαβεστέρων ὑμῶν γεγενημένων αἰσθάνονται. Ἐνόησον οἷας ἀπολαύεις μυσταγωγίας ὁ μεμνημένος σύ, μετὰ τίνων ἀναπέμπεις τὸ μυστικὸν μέλος ἐκεῖνο, μετὰ τίνων βοᾷς τὸ Τρισάγιος. Δίδαξον τοὺς ἔξωθεν, ὅτι μετὰ τῶν Σεραφείμ ἐχόρευσας, ὅτι εἰς τὸν δῆμον τὸν ἄνω τελεῖς, ὅτι εἰς τὸν χορὸν ἐνεγράφης τὸν τῶν ἀγγέλων, ὅτι τῷ Δεσπότη διελέχθης, ὅτι τῷ Χριστῷ συνεγένου.»

116. «ΤΑΠΕΙΝΟΥ ΣΑΥΤΟΝ»

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Ὅσον μέγας εἶ, τοσοῦτον ταπεινὸν σαυτὸν. Ὅταν ἀναβῆς εἰς τὸ ὕψος, ἀσφαλισθῆναι χρεῖαν ἔχεις, ἵνα μὴ πέσης... Τὶ μέγα φρονεῖς, ἄνθρωπος ὢν, τῆς γῆς συγγενῆς, ὁμοούσιος τῇ τέφρᾳ ἔν τε τῇ φύσει, ἔν τε τῇ γνώμῃ καὶ τῇ προαιρέσει τῶν πραγμάτων; Σήμερον πλούσιος, αὔριον πένης· σήμερον ὑγιαίνων, αὔριον νοσῶν· σήμερον χαίρων, αὔριον λυπούμενος· σήμερον ἐν δόξῃ, αὔριον ἐν ἀτιμίᾳ· σήμερον ἐν νεότητι, αὔριον ἐν γῆρᾳ. Μὴ ἴσταται τι τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλ' ὥσπερ τῶν ποταμίων ρευμάτων μιμεῖται τὸν δρόμον; Ὅμοῦ τε γὰρ ἐφάνη καὶ σκιᾶς ταχύτερον ἡμᾶς καταλιμπάνει. Τὶ οὖν μέγα φρονεῖς, ἄνθρωπε, ὁ καπνός, ἡ ματαιότης; Ἄνθρωπος γὰρ ματαιότητι ὠμοιώθη. Ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ. Ἐξηράνθη ὁ χόρτος καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσεν».

117. ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΝΟΣ

(Μεγάλου Βασιλείου).

«Πῶς εἰς τὴν σωτήριον ταπεινοφροσύνην καταβησόμεθα, τὸν δλέθριον ὄγκον τῆς ὑπερηφανείας καταλιπόντες; Ἐὰν διὰ πάντων

116. Περικοπή ἐκ τῆς δ' ὀμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ Ἡσ. στ', 1 (Ἐ.Π. 56, 125).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Ἄνθρωπος γὰρ ματαιότητι... αὐτοῦ ἐξέπεσε φράσεις ἐκ Ψαλμ. ρμγ', 4· ρβ', 15· Ἡσ. μ', 8.

117. Περικοπή ἐκ τῆς κ' ὀμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου «περὶ ταπεινοφροσύνης» (Ἐ.Π. 31, 537 - 540).

ἐχθρὸς τὸν ἐχθρόν, ἃς ἀντιλαμβάνονται ὅλοι τὴν ὠφέλειαν, ἡ ὁποία προέκυψε ἐδῶ· θὰ τὴν ἀντιληφθοῦν δέ, ἂν καταλάβουν, ὅτι ἔχετε γίνει πρῶτοι, ὅτι ἔχετε ἀποκτήσει μεγαλύτερη ἀγάπη πρὸς τὴν ἀληθῆ σοφίαν, ὅτι ἔχετε γίνει περισσότερο εὐλαβεῖς. Πρέπει νὰ ἐνοήσης ποίαν μῆσιν εἰς τὰ ἱερὰ μυστήρια ἀπολαμβάνεις σὺ, ποῦ ἔχεις μνηθῆ, μὲ ποίους μαζὶ ἀπευθύνεις πρὸς τὰ ἄνω τὴν μυστικὴν ἐκείνην μελωδίαν, μὲ ποίους λέγεις μεγαλοφῶνως τὸν Τρισάγιον ὕμνον. Νὰ διδάξῃς (μὲ τὴν συμπεριφορὰν σου) τοὺς ἄλλους, ὅτι ἔλαβες μέρος εἰς τὸν ἱερὸν χορὸν μαζὶ μὲ τὰ Σεραφεῖμ, ὅτι εὕρισκασαι εἰς τὴν οὐράνιον πολιτείαν, ὅτι ἐνεγράφης εἰς τὴν χορείαν τῶν ἀγγέλων, ὅτι συνωμίλησες μὲ τὸν Κύριον, ὅτι συναεστράφης τὸν Χριστόν ».

116. Μετάφρασις.

« Ὅσον εἶσαι σπουδαῖος, τόσον νὰ εἶσαι ταπεινόφρων. Ὅταν ἀνέλθῃς ὑψηλά, ἔχεις ἀνάγκη νὰ ἀσφαλισθῇς, διὰ νὰ μὴ πέσης... Διατὶ ὑψηλοφρονεῖς, ἀφοῦ εἶσαι ἄνθρωπος, συγγενῆς μὲ τὴν γῆν, ὁμοούσιος μὲ τὴν σάχτην καὶ εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὴν γνώμην καὶ εἰς τὴν (ἐξ ἐλευθερίας ἀποφάσεως) ἐκλογὴν τῶν πραγμάτων; Σήμερον εἶσαι πλούσιος, αὔριον πτωχός· σήμερον ὑγιής, αὔριον ἄρρωστος· σήμερον χαρούμενος, αὔριον λυπημένος· σήμερον μὲ δόξαν, αὔριον περιφρονημένος· σήμερον εἰς κατὰστασιν νεότητος, αὔριον εἰς γηρατεία. Μήπως στέκεται τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα ἢ μήπως ἀντιθέτως μιμεῖται τὸν δρόμον τῶν ρευμάτων τῶν ποταμῶν; Ἐφάνη βέβαια μαζὶ μας, ἀλλὰ μᾶς ἐγκαταλείπει γρηγορώτερον ἀπὸ τὴν σκιάν. Διατὶ λοιπὸν ἔχεις ἀλαζονεῖαν, ἄνθρωπε, ποῦ εἶσαι ὁ καπνός, ἡ ματαιότης; Διότι ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο ὁμοίος πρὸς ματαιότητα. Αἱ ἡμέραι αὐτοῦ εἶναι σὰν χορτάρια. Ἐξηράνθη τὸ χορτάρι καὶ τὸ ἄνθος τοῦ ἔπεσε μαραμμένον ».

117. Μετάφρασις.

« Πῶς θὰ κατέλθωμεν εἰς τὴν σωτήριον ταπεινοφροσύνην, ἀφοῦ ἐγκαταλείψωμεν τὸ ὀλέθριον ἐξόγκωμα (οἰδημα) τῆς ὑπερηφανείας; Ἐὰν εἰς ὅλα κἀνωμεν τὴν τοιαύτην προσπάθειαν καὶ δὲν παραμελῶμεν τίποτε μὲ τὴν πρόφασιν, ὅτι τάχα δὲν θὰ ὑποστῶμεν βλάβην. Διότι ἡ ψυχὴ ἐξομοιώνεται μὲ ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀσχολούμεθα, καὶ λαμβάνει τὸν τύπον ἐκείνων, τὰ ὁποῖα πράττει, καὶ σχηματίζεται ἀναλόγως πρὸς αὐτά. Καὶ ἡ ἐμφάνισις καὶ τὸ ἔνδυμα καὶ ὁ τρόπος τοῦ βα-

ἀσκῶμεν τὸ τοιοῦτο καὶ μηδὲν παρορῶμεν ὡς οὐ παρὰ τοῦτο βλαβηρό-
 μενοι. Τοῖς γὰρ ἐπιτηδεύμασιν ὁμοιοῦνται ψυχὴ καί, πρὸς ἃ πράττει,
 τυποῦνται καὶ πρὸς ταῦτα σχηματίζεται. "Ἐστω σοι καὶ σχῆμα καὶ
 ἱμάτιον καὶ βάδισμα καὶ καθέδρα καὶ τροφῆς κατάστασις καὶ οἶκος καὶ
 τὰ ἐν οἴκῳ σκευὴ πάντα πρὸς εὐτέλειαν ἡσκημένα· καὶ λόγος καὶ ὤδῃ
 καὶ ἡ τοῦ πλησίον ἔντευξις καὶ ταῦτα πρὸς μετριότητα μᾶλλον ἢ πρὸς
 ὄγκον ὁράτω. Μὴ μοι κόμπους ἐν λόγῳ σοφιστικούς, μηδὲ ἐν ὠδαῖς
 ἡδυφωνίας ὑπερβαλλούσας, μηδὲ διαλέξεις ὑπερηφάνους καὶ βαρείας·
 ἀλλ' ἐν ἅπασιν ὑφαίρει τοῦ μεγέθους· χρηστὸς πρὸς τὸν φίλον, ἥπιος
 πρὸς τὸν οἰκέτην, ἀνεξίκακος πρὸς τοὺς θρασεῖς, φιλόανθρωπος πρὸς
 τοὺς ταπεινοὺς, παρηγορῶν κακουμένους, ἐπισκεπτόμενος τοὺς ἐν ὀ-
 δύναις, μηδένα καθάπαξ ὑπερορῶν, γλυκὺς ἐν προσηγορίᾳ, φαιδρὸς ἐν
 ἀποκρίσει, δεξιός, εὐπρόσιτος ἅπασι, μήτε σεαυτοῦ διεξιῶν ἐγκώμια,
 μηδὲ ἐτέρους λέγειν παρασκευάζων, μηδὲ λόγον ἄσεμνον ἀποδεχόμε-
 νος, ἐπικαλύπτων ὅσα δυνατὸν τῶν σεαυτοῦ πλεονεκτημάτων· ἐπὶ δὲ
 τοῖς ἁμαρτήμασι κατηγορῶν σεαυτοῦ καὶ μὴ τοὺς ἐτέρων ἐλέγχους
 ἀναμένων, ἵνα ἦς, κατὰ τὸν Ἰώβ, ὅς οὐ διετράπη πολυοχλίαν πόλεως
 ἐπ' αὐτῶν ἐξαγορευσαὶ τὸ ἴδιον πταῖσμα. Μὴ βαρὺς ἐν ἐπιτιμήσεσι
 γίνου, μηδὲ ταχέως, μηδὲ ἐμπαθῶς ἐξελέγχων (αὐθαδὲς γὰρ τὸ τοι-
 οῦτο), μηδὲ ἐπὶ μικροῖς καταδικάζων, ὡς ἀκριβοδίκαιος αὐτὸς ὑπάρ-
 χων... Μὴ τοίνυν ζημίου σεαυτὸν, ἐπὶ ἀνθρώπων φαίνεσθαι βουλόμε-
 νος. Ἐπειδὴ Θεὸς μέγας θεατῆς, φιλοδόξησον ἐπὶ Θεοῦ».

118. Η ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΨΥΧΟΝ ΚΑΙ ΕΜΨΥΧΟΝ ΦΥΣΙΝ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Ὁρος γάρ ἐστιν ὑψηλόν, βαθεῖα ὕλη κεκαλυμμένον, ψυχοῦς
 ὕδασι καὶ διαφανέσιν εἰς τὸ κατ' ἄρκτον κατάρρυστον. Τούτου ταῖς ὑπώ-

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Κατὰ τὸν Ἰώβ· ἰδὲ σχετικῶς Ἰώβ λα',
 34. — Ἡ ὄλη περικοπὴ ἀποτελεῖ θαυμασίαν προσωπογραφίαν τοῦ ταπεινόφρο-
 νος, παρουσιάζουσαν μὲ ψυχολογικὴν ἐμβάθυνσιν πολλὰ ἐκ τῶν χαρακτηριστι-
 κῶν γνωρισμάτων αὐτοῦ.

118. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἰδ' ἐπιστολῆς τοῦ Μ. Βασιλείου πρὸς τὸν Γρηγόριον
 Ναζιανζηνόν ('Ε.Π. 32, 276 - 277). Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Μ. Βασίλειος
 ἔγραψεν ἀπὸ τὸ ὠραῖον ἔρημικὸν μέρος, πλησίον εἰς τὸν Ἴριον ποταμόν, ὅπου
 ἐμόνασεν ἐπὶ ἓν χρονικὸν διάστημα.

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : ὑποστορέννυμι (παθ. πρκ. ὑπεστό-

δίσματος και τὸ κάθισμα καὶ ὁ τρόπος τῆς τροφῆς καὶ τὸ σπῆτι καὶ τὰ σκευῆ τοῦ σπιτιοῦ ἄς εἶναι ὅλα τακτοποιημένα με ἀπλότητα· ἀκόμη καὶ ὁ λόγος καὶ τὸ ἄσμα καὶ ἡ συνάντησις με τὸν πλησίον καὶ αὐτὰ ἄς ἀποβλέπουν μᾶλλον εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ μέτρου παρά εἰς τὴν ἐπιδεικτικὴν ἐξόγκωσιν. Νὰ μὴ μοῦ χρησιμοποιοῖς σοφιστικὰς ἐξογκώσεις εἰς τὸν λόγον, οὔτε εἰς τὰ ἄσματα ὑπερβολικὰ γλυκείας φωνάς, οὔτε συνδιαλέξεις ὑπερηφάνους καὶ φορτικὰς διὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλ' εἰς ὅλα νὰ ἐλαττώνῃς τὴν ἐπιδεικτικὴν μεγαλοποιήσιν· νὰ εἶσαι ὠφέλιμος εἰς τὸν φίλον, πρῶς πρὸς τὸν ὑπρέτην, ἀνεξίκακος πρὸς τοὺς θρασεῖς, φιλόανθρωπος πρὸς τοὺς χαμηλὰ εὐρισκομένους, παρηγορῶν τοὺς πάσχοντας, ἐπισκεπτόμενος τοὺς εὐρισκομένους εἰς θλίψεις, μὴ περιφρονῶν ἀπολύτως κανένα, γλυκὺς εἰς τὴν προσφώνησιν, ἀνοικτόκαρδος εἰς τὴν ἀπάντησιν, βολικός, εὐκολοπλησίαστος εἰς ὅλους, μὴ ἀναφέρων ἐγκώμια διὰ τὸν ἑαυτὸν σου, μήτε παρακινῶν ἄλλους νὰ λέγουν (τοιαῦτα διὰ σέ), μὴ δεχόμενος ἄσημον λόγον, ἀποκρύπτων ἀπὸ τὰ πλεονεκτήματά σου ὅσα εἶναι δυνατόν· διὰ τὰ ἀμαρτήματά σου δὲ νὰ γίνεσαι σὺ κατήγορος τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ νὰ μὴ ἀναμένῃς τοὺς ἐλέγχους τῶν ἄλλων, διὰ νὰ ὁμοιάζῃς πρὸς τὸν Ἰώβ, ὁ ὁποῖος δὲν ἀπέφυγε τὸν πολὺν ὄχλον τῆς πόλεως, διὰ νὰ ἐξομολογηθῇ ἐνώπιον αὐτῶν τὸ σφάλμα του. Νὰ μὴ γίνεσαι αὐστηρὸς εἰς τὰς ἐπιπλήξεις, οὔτε νὰ ἐλέγχῃς γρήγορα καὶ με ἐμπάθειαν (διότι αὐτὸ εἶναι αὐθάδεια), οὔτε νὰ καταδικάζῃς τὸν ἄλλον διὰ μικρὰ σφάλματα, ὡς ἐὰν εἶσαι σὺ ἀκριβοδίκαιος... Λοιπὸν νὰ μὴ βλάπτῃς τὸν ἑαυτὸν σου, θέλων νὰ φαίνεσαι σπουδαῖος εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ μέγας θεατῆς, νὰ στρέψῃς τὴν φιλοδοξίαν σου εἰς τὸν Θεόν».

118. Μετάφρασις.

« Διότι ἐδῶ ὑπάρχει ἓνα ὑψηλὸν ὄρος, σκεπασμένον με πυκνὸν δάσος, ποὺ καταρδεύεται πρὸς βορρᾶν ἀπὸ ψυχρὰ καὶ ὀλοκάθαρα νερά. Εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ εἶναι στρωμένη καὶ ἐξαπλωμένη μία πεδινὴ ἔκτασις, ἣ ὁποία γίνεται εὐφορὸς ἀπὸ τὰ νερά τοῦ βουνοῦ. Δάσος δὲ ἀπὸ ποικίλα καὶ παντὸς εἶδους δένδρα, ποὺ ἐξεφύτρωσαν ὀλόγυρα αὐτομάτως, περιβάλλει σχεδὸν σὰν φράκτης τὸ τοπεῖον, ὥστε καὶ τὸ νησί τῆς Καλυψῶς, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ὁ Ὀμηρὸς ἐθαύμασε περισσότερον ἀπὸ ὅλα διὰ τὴν ὁμορφίαν του, νὰ ὑστερῇ ἐν συγκρίσει πρὸς αὐτό. Καὶ διότι δὲν λείπουν πολλὰ εἰς τὸ τοπεῖον, διὰ νὰ εἶναι νησί, ἐφ' ὅσον

ρείαις πεδίον ἕπτιον ὑπεστόρεσται, ταῖς ἐκ τοῦ ὄρους νοτίσι διηνεκῶς παινόμενον. Ἔλη δὲ τούτῳ ἀτομάτως περιφνεῖσα ποικίλων καὶ παντοδαπῶν δένδρων, μικροῦ δεῖν, ἀντὶ ἔρκους αὐτῷ γίνεται, ὡς μικρὰν εἶναι πρὸς τοῦτο καὶ τὴν Καλυφουῶς νῆσον, ἣν δὴ πασῶν πλέον Ὀμηρος εἰς κάλλος θαυμάσας φαίνεται. Καὶ γὰρ οὐδὲ πολὺ ἀποδεῖ τοῦ νῆσος εἶναι, ἐνεκά γε τοῦ πανταχόθεν ἐρύμασι περιεργεσθαι. Φάραγγες μὲν γὰρ αὐτῷ βαθεῖαι κατὰ δύο μέρη περιεργώσασι· κατὰ πλευρὰν δὲ ἀπὸ κρημοῦ ὁ ποταμὸς ὑπορρέων, τεῖχος ἐστὶ καὶ αὐτὸς διηνεκὲς καὶ δυσέμβατον... Ὁ δέ, ὀξύτατα ὧν ἐγὼ οἶδα ποταμῶν ῥέων, βραχὺ μὲν τῆ γείτοني πέτρα περιτραχύνεται· ἀπ' ἧς ἀναχεόμενος, εἰς δίνην βαθεῖαν περιειλεῖται· ὄψιν δὲ ἡδίστην ἐμοὶ καὶ παντὶ θεατῆ παρεχόμενος καὶ χρεῖαν τοῖς ἐπιχωρίοις αὐταρκεστάτην, ἰχθύων τε πλῆθος ἀμύθητον ταῖς δίναις ἐντρέφον. Τὶ δεῖ λέγειν τὰς ἐκ τῆς γῆς ἀναπνοὰς ἢ τὰς ἐκ τοῦ ποταμοῦ αἴρας; Τό γε μὴν τῶν ἀνθέων πλῆθος ἢ τῶν ὄδικῶν ὀρνίθων ἄλλος μὲν ἂν τις θαυμάσειεν· ἐμοὶ δὲ οὐ σχολὴ τούτοις προοέχειν τὸν νοῦν. Ὁ δὲ μέγιστον εἰπεῖν ἔχομεν τοῦ χωρίου, ὅτι, πρὸς πᾶσαν ὑπάρχον καρπῶν φορὰν ἐπιτήδειον, δι' εὐκαιρίαν τῆς θέσεως ἡδιστον ἐμοὶ πάντων καρπῶν τὴν ἡσυχίαν τρέφει· οὐ μόνον καθότι τῶν ἀστικῶν βορῶν ἀπήλλακται· ἀλλ' ὅτι οὔτε ὀδίτην τινὰ παραπέμπει πλὴν τῶν κατὰ θήραν ἐπιμιγνυμένων ἡμῖν. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ θηροτρόφος ἐστίν, οὐχὶ ἄρκτων ἢ λύκων, μὴ γένοιτο!, ἀλλ' ἐλάφων ἀγέλας καὶ αἰγῶν ἀγρίων καὶ λαγωῶν βόσκει καὶ εἴ τι τούτοις ὅμοιον».

119. Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΥΛΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

(Μεγάλου Βασιλείου).

«Εἴτε γὰρ ἐσθίετε, φησὶν, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε». Καθεζόμενος ἐπὶ τραπέζης, προσεύχου· προσ-

ρῆσαι ἢ ὑπέστρωμαι) = στρώνω ὑποκάτω. — ἔρκος (τὸ) = φράκτης. — ἔρυμα = προφύλαγμα, ὄχρωμα. — περιεργῶ = περικλείω, περιφράσσω. — περιρρήγνυμι = διασχίζω ὀλόγυρα. — περιειλέω-ῶ = περιτυλίσσω. — προσέχω = ἔχω προσέτι, ἐπὶ πλέον.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Ἡ ὄλη περικοπὴ μαρτυρεῖ τὴν ἀγάπην τοῦ Μεγάλου Βασιλείου πρὸς τὴν φύσιν. Γενικῶς πάντες οἱ Πατέρες ἐν σχέσει πρὸς τὴν φύσιν εἶχον βιώματα ἀνάλογα πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶχεν ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ὅστις εἰς τὸ «μανιφέστο», τὸ ὅποιον προτάσσει εἰς τὸν «Λαμπριάτικον Ψάλλον», ὁμολογεῖ : «Ἐν ὄσφ ζωὴ καὶ ἀναπνέω καὶ σωφρονῶ, δὲν θά παύσω πάντοτε νὰ ὑμῶν μετὰ λατρείας τὸν Χριστὸν μου, νὰ περιγράψω μετ' ἔρωτος τὴν φύσιν...».

βέβαια ἀπὸ παντοῦ προστατεύεται μὲ φυσικὰ περιφράγματα. Διότι βαθεῖα μὲν φαράγγια διασχίζουν αὐτὸ τριγύρω εἰς δύο μέρη, πλαγίως δὲ ἀπὸ τὸν κρημνὸν ῥέων κάτω ὁ ποταμὸς εἶναι καὶ αὐτὸς τεῖχος συνεχὲς καὶ δύσβατον... Αὐτὸς δὲ καθὼς τρέχει πολὺ ὀρμητικώτερα ἀπὸ τὰ ποτάμια, ποὺ γνωρίζω, ἀγριεῖ ἐπ' ὀλίγον καθὼς προσκρούει εἰς τὸν γειτονικὸν βράχον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον σκορπιζόμενος πρὸς τὰ ὀπίσω περιτυλίσσεται εἰς μίαν σπειροειδῆ κίνησιν καὶ παρέχει εἰς ἐμὲ καὶ εἰς κάθε θεατὴν πολὺ εὐχάριστον θέαμα, ὡς καὶ ἐπαρκεστάτην ὠφέλειαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς, ἐφ' ὅσον μέσα εἰς τοὺς ἐλιγμούς του τρέφει ἀπερίγραπτον πλῆθος ψαριῶν. Ἄλλὰ τί πρέπει νὰ εἶπω διὰ τὰς (εὐώδεις) πνοὰς ἀέρος ἀπὸ τὴν γῆν ἢ διὰ τὰς δροσερὰς πνοὰς ἀπὸ τὸ ποτάμι; Ἀσφαλῶς ἄλλος θὰ ἤμποροῦσε νὰ θαυμάσῃ τὸ πλῆθος τῶν λουλουδιῶν καὶ τῶν ὀδικῶν πτηνῶν· ἀλλὰ εἰς ἐμὲ δὲν ὑπάρχει ἐλεύθερος χρόνος, διὰ νὰ ἔχω ἐπὶ πλεόν τὸν νοῦν μου εἰς αὐτά. Ἐκεῖνο δέ, ποὺ ἔχομεν ὡς τὴν μεγίστην ὠφέλειαν ἀπὸ τὸ τοπεῖον, εἶναι ὅτι, ἐνῶ τοῦτο εἶναι κατὰλληλον διὰ κάθε παραγωγὴν καρπῶν, ἕνεκα τοῦ καταλλήλου τῆς θέσεώς του, παρέχει εἰς ἐμὲ τὴν ἡσυχίαν ὡς τὸν γλυκύτερον ἀπὸ ὅλους τοὺς καρπούς· ἔχει μόνον διότι εἶναι ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τοὺς θορύβους τῆς πόλεως· ἀλλὰ διότι οὔτε κάποιον ὀδοιπόρον στέλλει εἰς ἡμᾶς ἐκτὸς ἐκεῖνων, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται εἰς συνάφειαν μαζί μας, διὰ νὰ ἐπιδοθοῦν εἰς τὸ κυνήγι. Διότι ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα ὁ τόπος τρέφει καὶ διάφορα ζῶα, ἔχει βέβαια ἄρκτους ἢ λύκους, μὴ γένοιτο!, ἀλλὰ βόσκει κοπάδια ἐλαφιῶν καὶ ἀγρίων κατσικιῶν καὶ λαγούς καὶ ὅ,τι ὁμοιάζει πρὸς αὐτά».

119. Μετάφρασις.

« Διότι εἴτε τρώγετε, λέγει, εἴτε πίνετε, εἴτε κάνετε κάτι, ὅλα νὰ τὰ κάνετε εἰς δόξαν Θεοῦ». Ὅταν κάθησαι εἰς τὸ τραπέζι, νὰ προσεύχεσαι· ὅταν παρέχης εἰς τὸν ἑαυτὸν σου τὸν ἄρτον, νὰ εὐχαριστῆς ἐ-

119. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἰς τὴν μάρτυρα Ἰουλίτταν ('Ε.Π. 31, 244).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : προσφέρομαι τι = παρέχω εἰς τὸν ἑαυτὸν μου. — ἀποπληρῶ-ω χάριν = εὐχαριστῶ. — ὑπερίδω = στηρίζω, ὑποστηρίζω. — περιστελλῶ = ἐνδύω, περιτυλίσσω, περικαλύπτω· ἀποκρύπτω.

β) Πραγματικὰ παρατηρήσεις : «Εἶτε γὰρ ἐσθίετε... ποιεῖτε» Α' Κορ. ι', 31. Ὅλα τὰ ὑλικά ἀγαθὰ θεωροῦνται ὑπὸ τῶν Πατέρων ὡς εὐλογία Θεοῦ. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς διδασκαλίας τῶν τὰ λειτουργικὰ κείμενα τῆς Ἐκκλησίας μας

φερόμενος τὸν ἄρτον, τῷ δεδωκότι τὴν χάριν ἀποπλήρου· οἶνω τὸ ἀσθενές τοῦ σώματος ὑπερέιδων, μέμνησο τοῦ παρεχομένου σοι τὸ δῶρον εἰς εὐφροσύνην καρδίας καὶ παραμυθίαν ἀρρωστημάτων. Παρῆλθεν ἡ χρεία τῶν βρωμάτων ; Ἡ μέντοι μνήμη τοῦ εὐεργέτου μὴ παρερχέσθω. Τὸν χιτῶνα ἐνδύμενος, εὐχαρίστει τῷ δεδωκότι τὸ ἱμάτιον περιβαλλόμενος, ἀΐξῃσον τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην, ὃς καὶ χειμῶνι καὶ θέρει ἐπιτήδεια ἡμῖν σκεπάσματα ἐχαρίσατο, τὴν τε ζωὴν ἡμῶν συντηροῦντα καὶ τὸ ἄσχημον περιστέλλοντα. Ἐπληρώθη ἡ ἡμέρα ; Εὐχαρίστει τῷ τὸν ἥλιον μὲν εἰς ὑπηρεσίαν τῶν ἡμερινῶν ἔργων χαρισαμένῳ ἡμῖν, πῦρ δὲ παρασχομένῳ τοῦ φωτίζειν τὴν νύκτα καὶ ταῖς λοιπαῖς χρεῖαις ταῖς κατὰ τὸν βίον ὑπηρετεῖν ».

120. Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ

(Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως).

« Οὐκ ἀπορριπτέον τὰ καὶ τοὺς πέλας ὠφελούντα χρήματα· κτήματα γάρ ἐστι κτητὰ ὄντα καὶ χρήματα χρήσιμα ὄντα καὶ εἰς χρῆσιν ἀνθρώπων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παρεσκευασμένα· ἃ δὴ παράκειται καὶ ὑποβέβληται καθάπερ ὕλη τις καὶ ὄργανα πρὸς χρῆσιν ἀγαθὴν τοῖς εἰδόσι. Τὸ ὄργανον, ἐὰν χρῆ τεχνικῶς, τεχνικόν ἐστιν· ἐὰν ὑστερεῖς τῆς τέχνης, ἀπολαύει τῆς σῆς ἀμουσίας, ὃν ἀνάτιον. Τοιοῦτο καὶ ὁ πλοῦτος ὄργανόν ἐστι. Δύνασαι χρῆσθαι δικαίως αὐτῷ ; Πρὸς δικαιοσύνην καθυπηρετεῖ. Ἀδίκως τις αὐτῷ χρῆται ; Πάλιν ὑπηρετὴς ἀδικίας εὐρίσκεται. Ὡστε μὴ τὰ κτήματά τις ἀφανίζετω μᾶλλον ἢ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, τὰ μὴ συγχωροῦντα τὴν ἀμείνω χρῆσιν τῶν ὑπαρχόντων ».

121. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΩΜΑ.

Η ΑΦΘΑΡΣΙΑ ΩΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

(Γρηγορίου Νύσσης).

« Ἀνάστασις ἐστὶν ἡ εἰς τὸ ἀρχαῖον τῆς φύσεως ἡμῶν ἀποκατάστασις... Στάχυνες γὰρ ὄντες κατ' ἀρχάς, ἐπειδὴ τῷ καύσωνι τῆς κακίας

ἔχουν εὐχὰς «εἰς χωράφια, κήπους, ἀμπελῶνας», «ἐπὶ εὐλογῆσει σπόρου», «εἰς μετάληψιν σταφυλῆς», «ἐπὶ εὐλογῆσει οἴνου», «εἰς τὸ εὐλογῆσαι ἄλας» κ.λπ.

120. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως «Τὶς ὁ σφζόμενος πλούσιος ; » (ΒΕΠΕΣ 8, 358).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Κατὰ τὸν Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα ἡ ἠθικὴ ποιότης τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τρόπου χρήσεως αὐτῶν.

κεῖνον, ὁ ὁποῖος σοῦ τὸν ἔχει δώσει· ὅταν τονώνης μὲ οἶνον τὴν ἀσθενῆ φύσιν τοῦ σώματος, νὰ ἐνθυμῆσαι ἐκεῖνον, πού σοῦ παρέχει τὸ δῶρον πρὸς ψυχικὴν ἀγαλλίασιν καὶ πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ἀσθενειῶν. Παρῆλθεν ἡ ἀνάγκη τῶν τροφῶν ; Ἄς μὴ παρέρχεται ὅμως ἡ μνήμη τοῦ εὐεργέτου. Ὅταν ἐνδύσαι μὲ τὸν χιτῶνα, νὰ ἐκφράξης εὐχαριστίαν εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τὸν ἔχει δώσει· ὅταν φορῆς τὸ ἱμάτιον, νὰ αὐξήσης τὴν ἀγάπην εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν χειμῶνα καὶ τὸ θέρος μᾶς ἐχάρισε τὰ κατάλληλα καλύμματα, τὰ ὁποῖα καὶ συντηροῦν τὴν ζωὴν ἡμῶν καὶ ἀποκρύπτουν τὴν δυσμορφίαν. Ἐτελείωσεν ἡ ἡμέρα ; Νὰ εὐχαριστῆς Αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἐχάρισε μὲν εἰς ἡμᾶς τὸν ἥλιον πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἔργων τῆς ἡμέρας, ἐχορήγησε δὲ εἰς ἡμᾶς τὸ πῦρ, διὰ νὰ μᾶς φωτίζη τὴν νύκτα καὶ διὰ νὰ ἐξυπηρετῆ τὰς ὑπολοίπους ἀνάγκας τῆς ζωῆς ».

120. Μετάφρασις.

« Δὲν πρέπει νὰ ἀπορρίπτωμεν τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ὠφελοῦν καὶ τοὺς πλησίον· διότι εἶναι πράγματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀξία ἀποκτήσεως, καὶ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ὠφελοῦν καὶ ἔχουν ἐτοιμασθῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς χρησιμοποίησιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· αὐτὰ λοιπὸν σὰν κάποιο ὑλικὸν καὶ σὰν ὄργανα παρατίθενται καὶ ἔχουν δοθῆ εἰς τοὺς γνωρίζοντας αὐτὰ πρὸς καλὴν χρῆσιν. Τὸ ὄργανον, ἐὰν τὸ χρησιμοποιήσης ἐπιδειξίως, εἶναι κατάλληλον διὰ τὴν τέχνην· ἐὰν ὅμως ὑστερῆς εἰς τὴν τέχνην, τότε ὑφίσταται τὴν ἰδικὴν σου ἔλλειψιν μορφώσεως, χωρὶς νὰ εὐθύνεται αὐτό. Τοιοῦτον ὄργανον εἶναι καὶ ὁ πλοῦτος. Ἡμπορεῖς νὰ τὸν χρησιμοποιήσης ὀρθῶς ; Τότε ἐξυπηρετεῖ τὴν δικαιοσύνην. Χρησιμοποιεῖ κάποιος αὐτὸν κατὰ τρόπον ἄδικον ; Τότε εὐρίσκεται ὑπέρτης τῆς ἀδικίας... Ὡστε ἄς μὴ ἐξαφανίσῃ κανεὶς τὰ ὑλικά ἀγαθὰ περισσώτερον ἀπὸ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιτρέπουν τὴν καλυτέραν χρῆσιν τῶν ὑπαρχόντων ».

121. Μετάφρασις.

« Ἀνάστασις εἶναι τὸ νὰ ἐπανεέλθῃ ἡ φύσις μας εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν (τοῦ παραδείσου)... Ἐπειδὴ ἐξεραθήκαμεν μὲ τὸν καύ-

121. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης « περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως » (Ἐ.Π. 46, 148 καὶ 157).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ ὄλη περικοπὴ ὑπενθυμίζει τὴν σχετικὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀπ. Παύλου ἐν Α' Κορινθ. κεφ. ιε'.

κατεξηράνθημεν, ὑπολαβοῦσα ἡμᾶς ἡ γῆ διὰ τοῦ θανάτου λυθέντας, πάλιν κατὰ τὸ ἔαρ τῆς ἀναστάσεως στάχυν ἀναδείξει τὸν γυμνὸν τοῦτον κόκκον τοῦ σώματος, εὐμεγέθη τε καὶ ἀμφιλαφῆ καὶ ὄρθιον καὶ εἰς τὸ οὐράνιον ὕψος ἀνατεινόμενον, τῇ ἀφθαρσίᾳ καὶ τοῖς λοιποῖς τῶν θεοπρεπῶν γνωρισμάτων ὠραιζόμενον. Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν ».

122. Η ΚΑΛΗ ΧΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΝΗΣΤΕΙΑΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Καθάπερ οὖν χειμῶνος παρελθόντος καὶ θέρους φανέντος, ἔλκει μὲν πρὸς τὸ πέλαγος τὸ πλοῖον ὁ ναύτης, ἀποσμήχει δὲ ὁ στρατιώτης τὰ ὅπλα καὶ παρασκευάζει τὸν ἵππον εἰς πόλεμον, καὶ γεωργὸς ἀκονᾶ δρέπανον καὶ ὄδοιπὸρος θαρρῶν ἀποδημίας ἄπτεται μακρῶς καὶ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀθλητῆς ἀποδύεται καὶ γυμνοῦται· οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς, καθάπερ θέρους πνευματικοῦ τιнос τῆς νηστείας φανείσης, καὶ ὡς στρατιῶται τὰ ὅπλα ἀποσμήξωμεν καὶ ὡς γεωργοὶ τὴν δρεπάνην ἀκονήσωμεν καὶ ὡς κυβερνήται πρὸς τὰ κύματα τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν τοὺς λογισμοὺς ἀντιτάξωμεν καὶ ὡς ὀδῖται τῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀποδημίας ἀφώμεθα καὶ ὡς ἀθλεῖται πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀποδυόμεθα. Ὁ γὰρ πιστὸς καὶ γεωργὸς καὶ κυβερνήτης καὶ στρατιώτης καὶ ἀθλητῆς καὶ ὄδοιπὸρος ἐστὶ... Νηστείαν δὲ οὐ ταύτην λέγω τὴν τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τὴν ἀκριβῆ νηστείαν, οὐ τὴν τῶν βρωμάτων ἀποχὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἁμαρτημάτων... Φάρμακόν ἐστιν ἡ νηστεία, ἀλλὰ τὸ φάρμακον, κἂν μυριάκις ὠφέλιμον ἦ, πολλάκις ἄχρηστον γίνεται διὰ τὴν ἀπειρίαν τοῦ χρωμένου. Καὶ γὰρ καὶ καιρὸν εἰδέναί χρῆ, καθ' ὃν δεῖ τοῦτο ἐπιτιθέναί, καὶ ποσότητα αὐτοῦ τοῦ φαρμάκου καὶ σώματος κρᾶσιν τὴν δεχομένην καὶ χώρας φύσιν καὶ ὥραν ἔτους καὶ δίαιταν κατάλληλον καὶ πολλὰ ἕτερα· ὧν ὅπερ ἂν παροφθείη, τοῖς ἄλλοις λυμανεῖται πᾶσι τοῖς εἰρημένοις ».

122. Ἀποσπάσματα ἐκ τῆς γ' ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου « εἰς ἀνδριάντας » (Ἐ.Π. 49, 47 - 59).

σωνα τῆς ἀμαρτίας, ἐφ' ὅσον βεβαίως ἤμεθα κατ' ἀρχάς (ὡς) στάχυα, ἡ γῆ, ἀφοῦ ἐδέχθη ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι διελύθημεν μὲ τὸν θάνατον, εἰς τὴν ἀνοιξιν τῆς ἀναστάσεως τὸν γυμνὸν τοῦτον κόκκον θὰ τὸν ἀναδείξῃ πάλιν εἰς ἓνα στάχυν ὑψηλὸν καὶ λικνιζόμενον πρὸς ὄλας τὰς κατευθύνσεις καὶ ἔρθιον, ὁ ὁποῖος τείνει πρὸς τὰ ἄνω εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξωραϊζεται μὲ τὴν ἀφθαρσίαν καὶ τὰ ὑπόλοιπα θεοπρεπῆ γνωρίσματα. Διότι πρέπει ἡ θνητὴ αὐτὴ φύσις μας νὰ ἐνδυθῇ ἀφθαρσίαν».

122. Μετάφρασις.

«Ὅπως λοιπὸν ἀκριβῶς, ὅταν περάσῃ ὁ χειμὼν καὶ φανῇ τὸ θέρος, ὁ μὲν ναυτικὸς σύρει τὸ πλοῖον πρὸς τὴν θάλασσαν, ὁ δὲ στρατιωτικὸς καθαρίζει τὰ ὅπλα καὶ ἐτοιμάζει τὸ ἄλογον διὰ τὸν πόλεμον, καὶ ὁ γεωργὸς ἀκονίζει τὸ δρεπάνι καὶ ὁ ὄδοιπόρος μὲ θάρρος ἀρχίζει μακρυνὸ ἀποδημητικὸν ταξίδι καὶ ὁ ἀθλητὴς ἐκδύεται καὶ γυμνώνεται, διὰ νὰ μετὰσχῃ εἰς τοὺς ἀγῶνας· τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, τώρα, ποῦ ἡ νηστεία ἐφάνη σὰν κάποιο πνευματικὸν καλοκαίρι, καὶ ὡς στρατιῶται ἄς καθαρίσωμεν τὰ ὅπλα καὶ ὡς γεωργοὶ ἄς ἀκονίσωμεν τὸ δρεπάνι καὶ ὡς κυβερνήται ἄς ἀντιτάξωμεν τοὺς στοχασμοὺς εἰς τὰ κύματα τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν καὶ ὡς ὄδοιπόροι ἄς ἀρχίσωμεν τὸ ἀποδημητικὸν ταξίδι εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ὡς ἀθληταὶ ἄς ἐκδυθῶμεν διὰ τοὺς ἀγῶνας. Διότι ὁ πιστὸς εἶναι καὶ γεωργὸς καὶ κυβερνήτης καὶ στρατιώτης καὶ ἀθλητὴς καὶ ὄδοιπόρος... Ὡς νηστείαν δὲ δὲν ἀναφέρω αὐτὴν τὴν νηστείαν τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τὴν ὀρθὴν νηστείαν, δηλ. ὄχι μόνον τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τὰς τροφάς, ἀλλὰ καὶ τὴν νηστείαν ἀπὸ τὰ ἀμαρτήματα... Ἡ νηστεία εἶναι φάρμακον, ἀλλὰ τὸ φάρμακον, καὶ ἐὰν ἀναριθμητοὺς φορὰς εἶναι ὠφέλιμον, συχνὰ γίνεται ἄχρηστον ἕνεκα τῆς ἀγνοίας αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος τὸ χρησιμοποιεῖ. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζωμεν καὶ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ τὸ ἐπιβάλλωμεν (χρησιμοποιοῦμεν), καὶ τὴν ποσότητα τοῦ φαρμάκου αὐτοῦ καὶ τὴν κρᾶσιν τοῦ σώματος, ἡ ὁποία δέχεται τὸ φάρμακον, καὶ τὴν φύσιν τοῦ τόπου καὶ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους καὶ τὴν κατάλληλον διαίταν καὶ πολλὰ ἄλλα· ἐκ τῶν ὁποίων ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ παραμεληθῇ, θὰ βλάψῃ ὄλα τὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀναφερθῆ».

123. Ο ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Ψυχὴν ἔλαβες νοεράν, δι' ἧς Θεὸν περινοεῖς, τῶν ὄντων τὴν φύσιν λογισμῶ καθορᾶς, σοφίας δρέπη καρπὸν ἡδιστον. Πάντα μὲν σοι τὰ χερσαῖα ζῶα, ἡμερᾶ τε καὶ ἄγρια, πάντα δὲ τὰ ἐν ὕδασι διαιτώμενα, καὶ ὅσα τὸν ἀέρα διαπέταται τοῦτον, δοῦλά ἐστι καὶ ὑποχείρια. Οὐ σὺ μέντοι τέχνας ἐξεῦρες καὶ πόλεις συνεστήσω καὶ ὅσα ἀναγκαῖα καὶ ὅσα πρὸς τροφήν ἐπενόησας ; Οὐ βάσιμά σοι τὰ πελάγη διὰ τὸν λόγον ; Οὐ γῆ καὶ θάλαττα ὑπηρετεῖ τῷ βίῳ τῷ σῶ ; Οὐκ ἀήρ καὶ οὐρανὸς καὶ ἀστέρων χορεῖαι σοι τὴν ἑαυτῶν ἐπιδείκνυνται τάξιν ; ».

124. Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΡΟΟΔΟΣ ΩΣ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ (Γρηγορίου Νύσσης).

« Τίς ἐδίδαξε τὴν μέλισσαν ἐργάζεσθαι τὸν κηρὸν καὶ σὺν ἐκείνῳ τὸ μέλι ; Τίς τὴν πίτυν καὶ τερέβινθον καὶ τῆς μαστίχης τὸ δένδρον τὸν λιπαρὸν ἐκείνον χυμὸν ἀποσπάσειν ἐποίησεν ; Ἡ τίς τὴν Ἰνδῶν χώραν ἐδημιούργησε ξηρῶν καρπῶν καὶ εὐωδῶν μητέρα ; Τίς τὴν ἐλαίαν ἔφρασε, πόνων σωματικῶν καὶ ἀλγηδόνων ἐπίκουρον ; Τίς ἔδωκεν ἡμῶν ριζῶν καὶ βοτανῶν διάγνωσιν καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ποιοτήτων μάθησιν ; Τίς τὴν ποιητικὴν τῆς ὑγιείας ἰατρικὴν συνεστήσατο ; Τίς ἀνῆκεν ἐκ τῆς γῆς θερμῶν ὑδάτων πηγὰς ἰωμένας ; Καὶ προσήκει εὐκαίρως εἰπεῖν τὸ τοῦ Βαρούχ· Οὗτος (ὁ Θεὸς) ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο τέχνηαι ἔμπυροι καὶ πυρὸς χωρὶς καὶ ἄλλαι ἐνυδροὶ καὶ

123. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸ « Πρόσεχε σεαυτῶ » ('Ε.Π. 31, 212).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Οὐκ ἀήρ... καὶ ἀστέρων χορεῖαι τὴν ἑαυτῶν ἐπιδείκνυνται τάξιν ; Εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν τοῦ γεωκεντρικοῦ κοσμοειδώλου ὁ Βασίλειος συνεσχέτιζε τὴν ἐπιστημονικοτεχνικὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρώπου καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τοὺς ἀστέρας. Ἄρα γε τί θὰ ἔλεγεν οὗτος, ἂν ἐξῆ εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν τῶν διαστημικῶν πτήσεων ;

124. Περικοπή ἐκ τοῦ α' λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης « περὶ φιλοπρωχίας καὶ εὐποίας » ('Ε.Π. 46, 464).

123. Μετάφρασις.

« Ἐλαβες πνευματικὴν ψυχὴν, μὲ τὴν ὁποῖαν σκέπτεσαι διὰ τὸν Θεόν, βλέπεις μὲ τὸν στοχασμὸν τὴν φύσιν τῶν ὄντων, συλλέγεις τὸν πάρα πολὺ γλυκὺν καρπὸν τῆς σοφίας. Ὅλα μὲν τὰ ζῶα τῆς ξηρᾶς καὶ τὰ ἡμερα καὶ τὰ ἄγρια, ὅλα δὲ ὅσα ζοῦν μέσα εἰς τὰ ὕδατα καὶ ὅσα πετῶντα διασχίζουσιν τὸν ἀέρα τοῦτον εἶναι ὑπὸ τὴν ἰδικὴν σου κυριότητα καὶ ἐξουσίαν. Σὺ λοιπὸν δὲν ἀνεκάλυψες τὰς τέχνας καὶ δὲν ἰδρυσες πόλεις καὶ δὲν ἐπενόησες ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ὅσα εἶναι πρὸς τέρψιν ; Δὲν εἶναι πλωτὰ πρὸς χάριν σου τὰ πελάγη ἐξ αἰτίας τοῦ λογικοῦ σου ; Δὲν ἐξυπηρετεῖ ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα τὴν ἰδικὴν σου ζωὴν ; Δὲν ἐπιδεικνύουσιν τὴν τάξιν των εἰς σέ ὁ ἀήρ καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ οἱ κυκλικὸι χοροὶ τῶν ἄστρον ; ».

124. Μετάφρασις.

« Ποῖος ἐδίδαξε τὴν μέλισσαν νὰ κατασκευάζῃ τὸ κερὶ καὶ μαζὶ μὲ ἐκεῖνο τὸ μέλι ; Ποῖος ἔκαμε τὴν κουκουναριὰν (τὸ ὀρεινὸν πεῦκον) καὶ τὴν κοκκορεβιθιὰν καὶ τὸ μαστιχόδενδρον νὰ στάζουσιν τὸν λιπαρὸν ἐκεῖνον χυμὸν ; Ἡ ποῖος ἔκαμε τὴν χώραν τῶν Ἰνδῶν μητέρα τῶν ξηρῶν καὶ ἀρωματικῶν καρπῶν ; Ποῖος ἐφύτευσε τὴν ἐλθάν, ποῦ μᾶς βοηθεῖ εἰς τοὺς σωματικοὺς πόνους καὶ τὰς ἀλγηδόνας ; Ποῖος ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν διάκρισιν τῶν ριζῶν καὶ τῶν βοτάνων καὶ τὴν γνῶσιν τῶν ἰδιοτήτων των ; Ποῖος ἰδρυσε τὴν ἰατρικὴν, ποῦ δίδει τὴν ὑγίαν ; Ποῖος ἐξήγαγεν ἐκ τῆς γῆς ἰαματικὰς πηγὰς θερμῶν ὑδάτων ; Καὶ ταιριάζει εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν νὰ εἰπωμεν τὸν λόγον τοῦ Βαρουχ· Αὐτὸς (ὁ Θεὸς) ἐφεῦρε κάθε ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ τὴν ἔδωκεν εἰς τὸ παιδί του Ἰακώβ καὶ εἰς τὸν ἀγαπημένον του Ἰσραὴλ.

Δι' αὐτὸ ὑπάρχουσιν τέχναι, ποῦ ἀσκοῦνται μὲ φωτιὰν καὶ χωρὶς φωτιὰν καὶ ἄλλαι μέσα εἰς τὸ νερὸ, ὡς καὶ ἀναρίθμητοι ἐφευρέσεις τῶν ἐπαγγελμάτων, διὰ νὰ ἐξυπηρετῶνται χωρὶς ἔλλειψιν αἱ ἀνάγκαι τῆς

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Εἰς τὴν περικοπὴν ὁ Γρηγόριος Νύσσης παρουσιάζει τὰς ἐκφάνσεις τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς συνέχειαν τοῦ εὐεργετικοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ἔργου τοῦ Θεοῦ. Ἐπίσης ὑποδεικνύει ποῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς τεχνικῆς προόδου (« εἶνα ταῖς τοῦ βίου χρεῖαις ἀνευθεῖς ἡ διακονία γένηται »).

μυρία τῶν ἐπιτηδευμάτων εὐρέσεις, ἵνα ταῖς τοῦ βίου χρείαις ἀνευθεῆς ἢ διακονία γένηται. Καὶ ὁ μὲν Θεὸς οὕτως, ὁ πρῶτος τῆς εὐποιίας εὐ-
ρετῆς καὶ τῶν ἡμῖν ἀναγκαίων πλούσιος ὁμοῦ καὶ συμπαθῆς χορηγός ».

125. ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΡΓΙΑ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Μὴ ἐπαισχυνώμεθα τέχναις, μηδὲ ὄνειδος εἶναι νομίζομεν ἐρ-
γασίαν, ἀλλὰ ἀργίαν καὶ τὸ μὴ ἔχειν τι ποιεῖν. Εἰ γὰρ ὄνειδος ἦν τὸ ἐρ-
γάζεσθαι, οὐκ ἂν αὐτὸ μετῆλθεν ὁ Παῦλος, οὐκ ἂν τοὺς μὴ ἐργαζομέ-
νους ἐκέλευσε μηδὲ ἐσθίειν. Ἄμαρτία γὰρ μόνον ἐστὶν ὄνειδος· ταύτην
δὲ ἀργία τίκτειν εἴωθε καὶ οὐ μίαν καὶ δύο καὶ τρεῖς μόνον, ἀλλὰ πᾶσαν
ὁμοῦ τὴν πονηρίαν... "Ὅπερ γὰρ ἐστὶν ὁ χαλινὸς τῶ ἵππῳ, τοῦτο τὸ
ἔργον τῇ φύσει τῇ ἡμετέρᾳ... Οὐκ ἔστι τῶν πάντων οὐδέν, ὃ μὴ διὰ
τῆς ἀργίας ἀπόλλυται. Καὶ γὰρ ἕδωρ, τὸ μὲν ἐστηκὸς σήπεται, τὸ δὲ
τρέχον καὶ πανταχοῦ πλανώμενον τὴν ἀρετὴν διασφύζει τὴν ἑαυτοῦ καὶ
σίδηρος, ὃ μὲν ἐν ἀργίᾳ κείμενος, ἀπαλότερός τε καὶ φαυλότερος, ἰῶ
πολλῶ δαπανώμενος, γίνεται· ὃ δὲ ἐν ἐργασίαις ὄν, πολὺ χρησιμότερος
καὶ εὐπρεπέστερος, ἀργύρου παντός οὐδὲν ἔλαττον ἀποστίλβων. Καὶ
γῆν μὲν τὴν ἀργοῦσαν ἴδιοι τις ἂν οὐδὲν ὑγιᾶς ἐκφέρουσαν, ἀλλὰ πονηρὰς
βοτάνας καὶ ἀκάνθας καὶ τριβόλους καὶ ἄκαρπα δένδρα, τὴν δὲ ἐργα-
σίας ἀπολαύουσαν, καρποῖς ἡμέροις κομῶσαν. Καὶ ἕκαστον τῶν
ὄντων ὑπὸ μὲν τῆς ἀργίας φθειρέται, ὑπὸ δὲ τῆς οἰκείας ἐργασίας χρη-
σιμώτερον γίνεται. Ταῦτα οὖν εἰδότες ἅπαντα καὶ πόσον μὲν ἀπὸ τῆς
ἀργίας τὸ βλάβος, πόσον δὲ ἀπὸ τῆς ἐργασίας τὸ κέρδος, τὴν μὲν φεύ-
γωμεν, τὴν δὲ διώκωμεν ».

126. Η ΕΠΙΜΕΛΗΣ ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΙΣ ΩΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΙΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ (Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου).

« Πᾶσαι αἱ τέχναι, ταῖς μὲν μελέταις συγκροτοῦνται καὶ μεί-
ζους γίνονται· ταῖς δ' ἀργίαις ἀπόλλυνται, μάλιστα δὲ ἡ τῶν λόγων

125. Περικοπή ἐκ τοῦ α' λόγου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ « Ἀσπιάσασθε
Πρίσκιλλαν καὶ Ἀκύλαν » (Ρωμ. 1στ', 3) ('Ε.Π. 51, 193-194 καὶ 196).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ὄνειδος· εἶναι ἐκδηλος ἢ ἐπίδρασις τῆς
διδασκαλίας τοῦ Ἡσιόδου, ὃ ὅποιος ἔλεγεν : « ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη

ζωῆς. Καὶ κατ' αὐτὴν τὸν τρόπον ὁ Θεὸς εἶναι ὁ πρῶτος ἐφευρέτης τῶν καλῶν ἔργων καὶ ὁ πλοῦσιος μαζὶ καὶ στοργικὸς χορηγὸς εἰς ἡμᾶς τῶν ἀναγκαίων ».

125. Μετάφρασις.

« Ἄς μὴ ἐντροπώμεθα διὰ τὰ (χειρωνακτικὰ ἰδίως) εἶδη τῆς ἐργασίας, οὔτε νὰ θλιωρῶμεν ὡς ἐντροπὴν τὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ τὴν ἀργίαν καὶ τὸ νὰ μὴ ἔχωμεν νὰ κάμωμεν κάτι. Διότι ἐὰν ἦτο ἐντροπὴ ἡ ἐργασία, δὲν θὰ ἐπεδίωκεν αὐτὴν ὁ Παῦλος, δὲν θὰ παρήγγελλεν εἰς τοὺς μὴ ἐργαζομένους νὰ μὴ τρώγουν. Διότι μόνον ἡ ἀμαρτία εἶναι ἐντροπὴ ἡ ἀργία δὲ συνήθως γεννᾷ ταύτην καὶ μάλιστα ἔχει μόνον μίαν ἢ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλὰ ἔβην μαζὶ τὴν κακίαν... "Ὅ,τι εἶναι διὰ τὸ ἄλογο τὸ χαλινάρι, αὐτὸ εἶναι ἡ ἐργασία διὰ τὴν φύσιν μας... Δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀπολύτως ἀπὸ ἔλα, τὸ ὅποσον νὰ μὴ καταστρέφεται μὲ τὴν ἀργίαν. Διότι καὶ τὸ νερό, ποῦ στέκεται μὲν ἀκίνητον, σαπίζει, αὐτὸ δέ, ποῦ τρέχει καὶ τριγυρίζει παντοῦ, διατηρεῖ τὴν καλὴν ποιότητά του· καὶ τὸ σίδηρο, ὅταν εὑρίσκεται εἰς ἀργίαν, γίνεται μαλακώτερον καὶ εὐτελέστερον, διότι καταστρέφεται ὑπὸ πολλὴν σκουριάν· αὐτὸ δέ, ποῦ χρησιμοποιεῖται εἰς ἐργασίας, εἶναι πολὺ χρησιμώτερον καὶ πλέον εὐπαρουσίαστον, διότι λάμπει ἔχει ὀλιγώτερον ἀπὸ κάθε ἀσῆμι. Καὶ θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ ἴδῃ τὴν μὴν γῆν, ἡ ὅποια μένει ἀργή, νὰ μὴ παράγῃ τίποτε τὸ ὑγιές, ἀλλὰ βλαβερὰ βότανα καὶ ἀγκάθια καὶ τριβόλια (κολλητσί-δες) καὶ ἄκαρπο, δένδρα, ἐκείνην δέ, ἡ ὅποια ἀπολαμβάνει τὴν ἐργασίαν, νὰ γεμίσῃ ἀπὸ ἡμέρους καρπούς. Καὶ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ὄντα καταστρέφεται μὲν ἀπὸ τὴν κακίαν, ἐνῶ μὲ τὴν ἐργασίαν τοῦ γίνεται χρησιμώτερον. Γνωρίζοντες λοιπὸν ἅλα αὐτὰ καὶ πόση μὲν εἶναι ἡ βλάβη ἀπὸ τὴν ἀργίαν, πόσον δὲ τὸ κέρδος ἀπὸ τὴν ἐργασίαν, ἄς ἀποφεύγωμεν μὲν τὴν πρῶτην, ἄς ἐπιδιώκωμεν δὲ τὴν δευτέραν ».

126. Μετάφρασις.

« Ὅ,τι αἱ τίχαι (τὰ εἶδη τῆς ἐργασίας) μὲ τὰς μελέτας (ἐπιμελεῖς ἀσχήσεις) μὲν καλλιεργοῦνται καὶ γίνονται καλύτεραι, μὲ τὰς ἀργίας (ὀκνηρίαις) δὲ χάνονται, μάλιστα ἡ δύναμις τῶν λόγων.

δὲ τ' ὀνειδίζεις. — μηδὲ ἐσθλίειν· Β' Θεσο. γ', 10 : « εἰ τις οὐ θέλει ἔργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθίτω ».

126. Περικοπή ἐκ τοῦ γ' βιβλίου τῶν ἐπιστολῶν Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου (ἀριθ. 96)· ('Ε.Π. 78, 805).

δύναμις. Θεραπευομένη μὲν γὰρ καὶ ἀρδευομένη, μεγίστη γίνεται ἀμελουμένη δέ, ραδίως ἀποφοιτᾷ καὶ ἀφίπταται ».

127. Η ΑΝΑΓΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

« Νόμος ἦν Ἀθήνησι παλαιός, ὡς δ' ἐγὼ φημί, καὶ κάλλιστα ἔχων, ἐπειδὴν φθάσαιεν εἰς ἤβην οἱ νέοι, πρὸς τέχνας ἄγεσθαι, ἄγεσθαι δὲ τὸν τρόπον τούτων προτίθεσθαι δημοσίᾳ ἐκάστης τέχνης ὄργανα καὶ προσάγεσθαι τούτοις τοὺς νέους· ὅτω δὲ τύχη χαίρων ἕκαστος καὶ προστρέχων, τούτου καὶ τὴν τέχνην διδάσκεσθαι· ὡς τοῦ μὲν κατὰ φύσιν ἐπιτυγχάνοντος ὡς τὰ πολλά, τοῦ δὲ παρὰ φύσιν διαμαρτάνοντος. Τί μοι βούλεται τὸ διήγημα ; Καὶ σὲ φημί χρῆναι, πρὸς φιλοσοφίαν γὰρ ἔχεις ἐπιτηδεύεις, ταύτης μὴ ἀμελεῖν, μηδὲ πρὸς ἄλλο τι μᾶλλον ἐθίζεσθαι τῶν οὐκ οἰκείων, ἢ ταύτης περιέχεσθαι πρὸς ἣν νένευκας, οὐχ ὅτι ἀρίστη μόνον ἐστίν, ἀλλ' ὅτι καὶ προσφευστέρα. Τὸ δὲ μὴ βιάζεσθαι ροῦν ποταμοῦ καὶ ἡ παροιμία παιδεύει· καὶ ἵπποσύνην δεδαότα μὴ ἄδειν ἐθέλει ἢ ποιήσεις· μὴ τί γένηται ; μὴ καὶ τῆς ἵπποσύνης διαμάρτης καὶ τῆς ὥδης ».

128. Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΔΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΟΥ «ΚΑΤ' ΕΙΚΟΝΑ» ΕΙΣ ΤΟ «ΚΑΘ' ΟΜΟΙΩΣΙΝ»

(Διαδόχου, ἐπισκόπου Φωτικῆς).

« Δύο ἡμῖν καλὰ ἡ ἅγια χάρις διὰ τοῦ βαπτίσματος περιποιεῖ τῆς ἀναγεννήσεως, ὧν τινων τὸ ἐν ἀπειρώς τοῦ ἐνὸς ὑπερβάλλει. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἐν εὐθέως χαρίζεται· ἀνακαινίζει γὰρ ἡμᾶς ἐν αὐτῷ τῷ ὕδατι καὶ

127. Ἡ ὑπ' ἀριθ. ροη' ἐπιστολὴ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου « Εὐδοξίῳ ρήτορι » ('Ε.Π. 37, 289).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : ἤβη = συνεκδοχικῶς ἡ δύναμις καὶ ἡ ρώμη, τὸ σφρίγος. — ἐπιτηδεύεις ἔχω + δοτ. = διάκειμαι φιλικῶς πρὸς + αἰτ. — περιέχομαι τινος = ἐπιδιώκω, τείνω εἰς κάτι. — δεδαῶς = μετχ. παρακ. τοῦ ἀχρήστου δάω + γεν. = μανθάνω κάτι· ἐν παρακειμένῳ = γνωρίζω. — ἵπποσύνη = δεξιότης εἰς τὸ ἠνιοχεῖν τοὺς ἵππους ἄρματος· γενικῶς ἡ τέχνη τοῦ διευθύνειν ἵππους.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : ἡ παροιμία παιδεύει· ἡ παροιμία

Διότι αὐτὴ μὲν, ὅταν καλλιεργῆται καὶ ποτιζέται, γίνεται πάρα πολὺ μεγάλη· ὅταν δὲ παραμελῆται, εὐκόλα ἀποχωρεῖ καὶ πικρὰ μακρὰν ».

127. Μετάφρασις.

« Ὑπῆρχεν ἓνας παλαιὸς νόμος εἰς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τὴν κρίσιν μου ἄριστος, κατὰ τὸν ὁποῖον, ὅταν οἱ νέοι εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν ἀπέκτων τὸ κατάλληλον σφῶγος διὰ τὰ ὀδηγῶνται εἰς τὰ ἐπαγγέλματα, ὠδηγοῦντο πρὸς αὐτὰ κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· ἐξετίθεντο δημοσίᾳ τὰ ὄργανα ἐκάστου ἐπαγγέλματος καὶ ὠδηγοῦντο οἱ νέοι πρὸς αὐτὰ ἀναλόγως δὲ πρὸς τὸ ὄργανον, διὰ τὸ ὁποῖον ἐτύχαινε τὰ ἐκδηλώσει χάραν ἕκαστος καὶ πρὸς τὸ ὁποῖον ἔτρεχεν, ἐδιδάσκετο καὶ τὸ ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον ἦτο σχετικὸν πρὸς αὐτό, διότι ἐκεῖνο, πού εἶναι σύμφωνον πρὸς τὴν φύσιν μας, ἐπιτυγχάνει, ἐνῶ τὸ ἀντίθετον πρὸς τὴν φύσιν ἀποτυγχάνει. Τὶ θέλει τὰ εἶπη ἡ διήγησίς μου αὐτῇ; Ἐνοῶ, ὅτι καὶ σὺ πρέπει, ἐφ' ὅσον διάκεισαι φιλικῶς πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, τὰ μὴ παραμελῆς αὐτήν, οὔτε τὰ συνηθίσης τὸν ἑαυτὸν σου περισσότερον πρὸς κάτι ἄλλο ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα δὲν ἀνήκουν εἰς αὐτήν, παρὰ τὰ ἐπιδιώκης αὐτήν, πρὸς τὴν ὁποῖαν ἔχεις ἐκδηλώσει κλίσει, ὄχι μόνον διότι εἶναι ἀρίστη, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι περισσότερον κατάλληλος διὰ τὴν φύσιν σου. Τὸ τὰ μὴ ἀλλάσσει κανεὶς διὰ τῆς βίας τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ, τὸ διδάσκει καὶ ἡ παροιμία· καὶ ἡ ποίησις δὲν θέλει τὰ ἀσχολῆται μὲ τὸ ἄσκημα ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὴν τέχνην τοῦ τὰ διευθύνῃ τοὺς ἵππους· διὰ τὰ μὴ συμβῆ τί; Διὰ τὰ μὴ ἀποτύχῃ καὶ εἰς τὴν τέχνην τοῦ τὰ ἡνιοχῆς τὰ ἄλογα καὶ εἰς τὸ ἄσκημα ».

128. Μετάφρασις.

« Ἡ ἀγία χάρις μὲ τὸ βάπτισμα τῆς ἀναγεννήσεως παρέχει εἰς ἡμᾶς δύο κατὰ, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν εἶναι ἀπείρως ἀνώτερον τοῦ ἄλλου. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἓν τὸ χαρίζει ἀπ' εὐθείας· διότι μέσα εἰς αὐτὸ τὸ ὕδωρ (τοῦ βαπτίσματος) μᾶς ἀνανεώνει καὶ κάνει λαμπρὰ ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ψυχῆς, δηλ. τὸ «κατ' εἰκόνα», ἀφοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ ὅλην τὴν ρυτίδα τῆς ἀμαρτίας. Τὸ δὲ ἄλλο, πού εἶναι τὸ «καθ' ὁμοίωσιν», περιμένει τὰ τὸ πραγματοποιήσῃ μαζί μας. Ὅταν λοιπὸν ἀρχίσῃ ὁ νοῦς μας μὲ πολλὴν ἐπίγνωσιν τὰ γεύεται τὴν ἐκδήλωσιν ἀγαθότητος τοῦ ἀγίου Πνεύματος, τότε πρέπει τὰ γνωρίζωμεν, ὅτι ἀρχίζει ἡ χάρις, τὸν τρόπον τινά, τὰ ζωγραφίζῃ ἐπάνω εἰς τὸ «κατ' εἰκόνα» τὸ «καθ' ὁμοίωσιν».

πάσας τὰς γραμμὰς τῆς ψυχῆς, τοῦτ' ἔστιν τὸ κατ' εἰκόνα, λαμπρύνει, πᾶσαν τὴν ρυτίδα τῆς ἁμαρτίας ἡμᾶς ἀπονίπτουσα. Τὸ δὲ ἐν ἐκδέχεται, ἵνα σὺν ἡμῖν ἐργάσθαι, ὅπερ ἔστι τὸ κατ' ὁμοίωσιν. "Ὅταν οὖν ἄρξηται ὁ νοῦς ἐν πολλῇ αἰσθήσει γενέσθαι τῆς χρηστότητος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τότε ὀφείλομεν εἰδέναί, ὅτι ἄρχεται ἡ χάρις ὡσπερ ἐπιζωγραφεῖν εἰς τὸ κατ' εἰκόνα τὸ κατ' ὁμοίωσιν. "Ὅν γὰρ τρόπον οἱ ζωγράφοι πρῶτον μὲν ἐνὶ χρώματι διαγράφουσι τὸ σχῆμα τοῦ ἀνθρώπου, χροιά δὲ τὴν χροιάν κατ' ὀλίγον ἐπανθίζοντες οὕτω τὸ τοῦ ὁμοιογραφομένου ἄχρι καὶ τῶν τριχῶν ἀποσώζουσιν εἶδος· οὕτω καὶ ἡ ἁγία Χάρις τοῦ Θεοῦ πρῶτον μὲν διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸ ὅπερ ἦν, ὅτε ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος, ρυθμίζει τὸ κατ' εἰκόνα. "Ὅτε δὲ ἡμᾶς ἴδη ἐκ πάσης προθέσεως ἐπιθυμοῦντας τοῦ κάλλους τῆς ὁμοιώσεως καὶ ἐστῶτας γυμνοῦς τε καὶ ἀπτοίητους εἰς τὸ αὐτῆς ἐργαστήριον, τότε ἀρετῇ τὴν ἀρετὴν ἐπανθίζουσα καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν τὸ τῆς ψυχῆς εἶδος ἀναφέρουσα τὸν χαρακτήρα τῆς ὁμοιώσεως αὐτῇ περιποιεῖ... "Ὅταν ὁμοιωθῇ τῇ τοῦ Θεοῦ ἀρετῇ, ὡς χωρεῖ δὲ ὁ ἄνθρωπος, λέγω, ὁμοιωθῆναι Θεῷ, τότε καὶ τῆς θείας ἀγάπης φέρει τὴν ὁμοίωσιν. Ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν ὁμοιογραφομένων τὸ ἀνθηρότερον ὄλων τῶν χρωμάτων χροῶμα προστεθὲν τῇ εἰκόني ἄχρι καὶ τοῦ μειδιάσαι ἀποσώζει τὴν τοῦ ὁμοιογραφομένου ὁμοιότητα, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν εἰς τὴν θείαν ὁμοίωσιν παρὰ τῆς θείας χάριτος διαζωγραφομένων ὁ φωτισμὸς τῆς ἀγάπης προστεθείς εἰς τὴν τοῦ κατ' ὁμοίωσιν ὀλοκλήρως εὐπρέπειαν δηλοῖ γενέσθαι τὸ κατ' εἰκόνα. Οὔτε γὰρ ἀπάθειαν ἄλλη ἀρετὴ δύναται περιποιῆσαι τῇ ψυχῇ εἰ μὴ ἀγάπη μόνη. Πλήρωμα γὰρ νόμου ἡ ἀγάπη».

129. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ «ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΑΙ» ΣΠΟΥΔΑΙ.

Η «ΠΑΙΔΕΥΣΙΣ» ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΑΓΑΘΟΝ

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

«Ὀίμαι πᾶσιν ἀνωμολογήσθαι τὸν νοῦν ἐχόντων, παιδεύειν τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν εἶναι τὸ πρῶτον· οὐ ταύτην μόνην τὴν εὐγενεστέραν

λέγει «μὴ βιάζου ροῦν ποταμοῦ». — καὶ Ἰησοῦσίνην δεδαότα... καὶ τῆς ψδῆς· τὸ ἀρχαῖον ποιητικὸν ἐπιγράμμα λέγει :

«Ἰππεὺς Ἰππεύειν ἐδάη καὶ αἰοιδὸς αἰεῖδεν.

"Ὅν δὲ τις Ἰππεύειν δεδαῶς ἐθέλησιν αἰεῖδεν,

Ἄμφοτέρων ἤμαρτε, καὶ Ἰπποσύνης καὶ αἰοιδῆς».

Γενικῶς ἡ περικοπὴ διδάσκει, ὅτι πρέπει νὰ γίνεται ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐμφύτους κλίσεις τῶν νέων.

“Όπως οί ζωγράφοι πρώτον μέ έν χρῶμα ίχνογραφοῦν (σκισάρουν) τήν μορφήν τοῦ ἀνθρώπου, ἔπειτα δέ, ἀφοῦ δημιουργοῦν εἰς αὐτήν ἐμφάνισιν ἀνθηράν ἀναμιγνύοντες ὀλίγον κατ’ ὀλίγον τὸ έν χρῶμα μέ τὸ ἄλλο χρῶμα, διασφίζου (διατηροῦν) τήν μορφήν αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ζωγραφίζεται πανομοιότηπως, μέχρι καί (τῆς λεπτομερείας) τῶν τριχῶν τοιουτοτρόπως καί ἡ ἀνία Χάρις τοῦ Θεοῦ πρώτον μέ τὸ βάπτισμα διαμορφώνει τὸ «κατ’ εἰκόνα» εἰς τήν κατάστασιν, εἰς τήν ὁποίαν τοῦτο ἦτο, ὅταν ἐδημιουργήθη ὁ ἄνθρωπος. “Όταν δέ ἴδῃ, ὅτι ὀλοψύχως ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν τὸ κάλλος, τῆς ὁμοιώσεως καί στεκόμεθα γυμνοὶ καί ἀτρόμητοι εἰς τὸ ἐργαστήριόν της, τότε, δημιουργοῦσα ἀνθηράν ποικιλίαν μέ τήν προσθήκην τῆς μιᾶς ἀρετῆς εἰς τήν ἄλλην ἀρετὴν καί ἀνυψώνουσα τήν μορφήν τῆς ψυχῆς ἀπὸ μιαν δόξαν εἰς ἄλλην δόξαν, παρέχει εἰς αὐτήν τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ὁμοιώσεως πρὸς τὸν Θεόν...

“Όταν ὁ ἄνθρωπος ἀποκτήσῃ τήν ὁμοιότητα τῆς ἀρετῆς τοῦ Θεοῦ, βεβαίως ὅσον εἶναι δυνατὸν ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς τὸν Θεόν, τότε ἀποκτᾶ καί τήν ὁμοίωσιν τῆς θείας ἀγάπης. Διότι ὅπως εἰς ἐκεῖνα, πού ζωγραφίζονται πανομοιότηπως, ὅταν προστεθῇ εἰς τήν εἰκόνα τὸ ζωηρότερον ἀπὸ ἕλα τὰ χρώματα, τοῦτο διασφίζει τήν ὁμοιότητα τοῦ ζωγραφιζομένου προσώπου μέχρι καί τοῦ μειδιάματός του, τοιουτοτρόπως καί εἰς ἐκείνους, πού ζωγραφίζονται ἀπὸ τήν θείαν Χάριν διὰ νὰ ἀποκτήσουν τήν ὁμοιότητα πρὸς τὸν Θεόν, ὅταν προστεθῇ ὁ φωτισμὸς τῆς ἀγάπης φανερίνῃ ὅτι τὸ «κατ’ εἰκόνα» ἔφθασεν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τήν ὠραίαν ἐμφάνισιν τοῦ «καθ’ ὁμοίωσιν». Διότι δὲν ἡμπορεῖ ἄλλη ἀρετὴ νὰ χάριση εἰς τήν ψυχὴν τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ πάθη παρὰ μόνον ἡ ἀγάπη. Διότι ἡ ἀγάπη εἶναι τελεία ἐκπλήρωσις τοῦ νόμου ».

129. Μετάφρασις.

« Νομίζω, ὅτι ἔχει γίνεῖ παραδεκτὸν ἀπὸ ὅλους τοὺς νουνεχεῖς (συνετοῦς) ἀνθρώπους, ὅτι ἡ παιδεία εἶναι τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ,

128. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Διαδόχου, ἐπισκόπου Φωτικῆς «Κεφάλαια ἑκατὸν περὶ πνευματικῆς τελειώσεως» (ἀρ. 89).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπὴ μέ ὠραιότητα παρομοίωσιν αἰσθητοποιεῖ τὴν ποιεῖαν τῆς ἀληθοῦς μορφώσεως τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία μὲρφοσις οὐδὲν ἄλλο εἶναι παρὰ τὸ «ἐπιζωγραφεῖν εἰς τὸ κατ’ εἰκόνα τὸ καθ’ ὁμοίωσιν ».

129. Περικοπή ἐκ τοῦ ἐπιταφίου λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὸν Μ. Βασίλειον (Ἐ.Π. 36, 508 - 509).

α) Λεξιλογικὰ καί συντακτικὰ : διαπτύω = καταπτύω· ἀποστρέφο

καὶ ἡμετέραν, ἢ πᾶν τὸ ἐν λόγοις κομψὸν καὶ φιλότιμον ἀτιμάζουσα μόνῃς ἔχεται τῆς σωτηρίας καὶ τοῦ κάλλους τῶν νοουμένων· ἀλλὰ καὶ τὴν ἔξωθεν, ἣν οἱ πολλοὶ Χριστιανῶν διαπτύουσιν ὡς ἐπίβουλον καὶ σφαλερὰν καὶ Θεοῦ πόρρω βάλλουσαν, κακῶς εἰδότες. "Ὡσπερ γὰρ οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ ἄερα, καὶ ὅσα τούτων, οὐκ ἐπειδὴ κακῶς τινες ἐξελήφασιν, ἀντὶ Θεοῦ τὰ τοῦ Θεοῦ σέβοντες, διὰ τοῦτο περιφρονητέον· ἀλλ' ὅσον χρήσιμον αὐτῶν καρπούμενοι πρὸς τὴν ζωὴν καὶ ἀπόλαυσιν ὅσον ἐπικίνδυνον διαφεύγομεν...· οὕτω καὶ τούτων τὸ μὲν ἐξεταστικὸν τε καὶ θεωρητικὸν ἐδεξάμεθα· ὅσον δὲ εἰς δαίμονας φέρει καὶ πλάνην καὶ ἀπωλείας βυθόν, διεπτύσαμεν· ὅτι μὴν καὶ ἐκ τούτων πρὸς θεοσέβειαν ὠφελήμεθα, ἐκ τοῦ χείρονος τὸ κρεῖττον καταμαθόντες καὶ τὴν ἀσθένειαν ἐκείνων ἰσχὺν τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου πεποιημένοι. Οὐκὸν ἀτιμαστέον τὴν παιδευσιν, ὅτι τοῦτο δοκεῖ τισιν, ἀλλὰ σκαιοὺς καὶ ἀπαιδεύτους ὑποληπτέον τοὺς οὕτως ἔχοντας».

130. Η ΩΦΕΛΕΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΘΥΡΑΘΕΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Καὶ ἡμῶν δὴ οὖν ἀγῶνα προκεῖσθαι πάντων ἀγῶνων μέγιστον νομίζειν χρεῶν, ὑπὲρ οὗ πάντα ποιητέον ἡμῶν καὶ πονητέον εἰς δύναμιν ἐπὶ τὴν τοῦτου παρασκευὴν, καὶ ποιηταῖς καὶ λογοποιοῖς καὶ ρήτορσι καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμιλητέον, ὅθεν ἂν μέλλῃ πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ὠφέλειά τις ἔσσεσθαι. "Ὡσπερ οὖν οἱ δευσοποιοί, παρασκευάσαντες πρότερον θεραπείαις τισὶν ὃ τί ποτ' ἂν ᾖ τὸ δεξόμενον τὴν βαφὴν, οὕτω τὸ ἄνθος ἐπάγουσιν, ἂν τε ἄλουργόν, ἂν τέ τι ἕτερον ᾖ· τὸν

μαί, περιφρονῶ. — σφαλερὸς = ὀλισθηρὸς, ἐπικίνδυνος. — σκαιὸς = ἐπιζήμιος, ἐπιβλαβής· ἀμόρφωτος, ἀμαθής.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Ἡ περικοπή ἀποτελεῖ θαυμασίαν ἀντίκρουσιν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι προπαγανδίζουν τὴν ἀποφυγὴν τοῦ φωτὸς τῆς θύραθεν παιδείας.

130. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου « πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων » (Ἐ.Π. 31, 568).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ** : **δευσοποιοὺς** = βαφεύς. — **ἄνθος** = μετωνυμικῶς τὸ χρῶμα. — **ἄλουργὸς** = ἄλουργῆς = βαμμένος μὲν θαλασσίαν πορφύραν, ὄχι μὲν χρώματα κατ' ἀπομίμησιν αὐτῆς. — **προὔργου** = χρήσιμον, ἐπιωφελές, ὠφέλιμον πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργου.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : Ἡ στάσις τοῦ Μ. Βασιλείου ἔναντι τῆς θύραθεν σοφίας δὲν εἶναι ἀρνητικὴ, οὔτε δουλική, ἀλλὰ κριτικὴ.

τά ὅποια ἔχομεν· ὄχι μόνον αὐτή ἡ εὐγενεστέρα καί ἡ ἰδική μας, ἡ ὁποία, παραθεωροῦσα τὸν καλλωπισμὸν καὶ τὴν ἐπιδεικτικότητα εἰς τοὺς λόγους, ἐπιδιώκει μόνον τὴν σωτηρίαν καὶ τὸ κάλλος ἐκείνων, τὰ ὅποια συλλαμβάνονται μὲ τὸν νοῦν· ἀλλὰ καί ἡ ἐκ τῶν ἔξω (κοσμική) παιδεία, τὴν ὁποίαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς, ἔχοντες κακὴν ἀντίληψιν, περιφρονοῦν (καταπτύουν) ὡς ἐγκρύπτουσαν δολίους σκοποὺς καὶ ὡς ὀλισθηρὰν καὶ ἀπομακρύνουσαν ἐκ τοῦ Θεοῦ. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὰ ἄλλα ἐξ αὐτῶν, ἐπειδὴ μερικοὶ ἔχουν σχηματίσει κακὴν ἀντίληψιν περὶ αὐτῶν, λατρεύοντες ἀντὶ τοῦ Θεοῦ τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ἀφοῦ ἐπωφελοῦμεθα ἐξ αὐτῶν ὅ,τι μᾶς εἶναι χρήσιμον, ἀποφεύγομεν ὅ,τι εἶναι ἐπικίνδυνον... τοιοῦτοτρόπως καὶ ἀπὸ αὐτὰ (δηλαδὴ τὰ δεδομένα τῆς ἐξωθεν παιδείας) παρεδέχθημεν μὲν ὅ,τι χρησιμεύει εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ τὴν θεωρίαν, ἀλλ' ἀπεκρούσαμεν πᾶν ὅ,τι ὀδηγεῖ εἰς τοὺς δαίμονας καὶ εἰς τὴν πλάνην καὶ εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἀπαιθείας· μάλιστα ἀπὸ αὐτὰ ἔχομεν ὠφελήθη εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ λατρείαν τοῦ Θεοῦ, διότι ἐγνωρίσαμεν καλῶς ἐκ τοῦ χειροτέρου τὸ ἀνώτερον καὶ ἔχομεν κάμει τὴν ἀδυναμίαν ἐκείνων δύναμιν τῆς ἰδικῆς μας διδασκαλίας. Λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τὴν παιδείαν, διότι αὐτὸ φαίνεται καλὸν εἰς μερικοὺς, ἀλλὰ πρέπει νὰ θεωρῶμεν ἀμαθεῖς καὶ ἀμορφώτους τοὺς ἔχοντας τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν ».

130. Μετάφρασις.

« Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ πιστεύωμεν, ὅτι εὐρίσκεται ἐνώπιόν μας ὁ μέγιστος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀγῶνας, πρὸς χάριν τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ πράττωμεν τὰ πάντα καὶ νὰ κοπιᾶζωμεν ὅσον εἶναι εἰς ἡμᾶς δυνατὸν πρὸς προετοιμασίαν δι' αὐτὸν καὶ νὰ ἐρχώμεθα εἰς ἐπαφὴν με ποιητὰς καὶ μὲ λογογράφους καὶ μὲ ρήτορας καὶ μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πρόκειται νὰ ὑπάρξῃ κάποια ὠφέλεια διὰ τὴν φροντίδα περὶ τῆς ψυχῆς. Καθὼς λοιπὸν οἱ βαφεῖς, ἀφοῦ προηγουμένως φροντίσουν νὰ ἐτοιμάσουν πᾶν ὅ,τι πρόκειται νὰ δεχθῇ τὴν βαφήν, τότε ἐπιφέρουν τὸ χροῶμα, εἴτε αὐτὸ εἶναι γνησίως πορφυροῦν, εἴτε κάποιο ἄλλο· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς, ἐὰν πρόκειται νὰ παραμένῃ καθ' ὅλον τὸν χρόνον ἀνεξίτηλος εἰς ἡμᾶς ἡ δόξα τοῦ καλοῦ, ἀφοῦ προετοιμασθῶμεν μὲ τὴν μελέτην τούτων, οἱ ὅποιοι εἶναι ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ, τότε θὰ ἀκούσωμεν τὰς ἱεράς καὶ μυστικῆς διδασκαλίας·

αὐτὸν δὴ καὶ ἡμεῖς τρόπον, εἰ μέλλοι ἀνέκπλυτος ἡμῖν ἅπαντα τὸν χρόνον ἢ τοῦ καλοῦ παραμένειν δόξα, τοῖς ἔξω δὴ τοιῖτοισι προτελεσθέντες, τηρικαῦτα τῶν ἱερῶν καὶ ἀπορρήτων ἐπακουσόμενα παιδευμάτων· καὶ οἶον ἐν ὕδατι τὸν ἥλιον ὄρᾶν ἐθισθέντες, οὕτως αὐτῷ προσβαλοῦμεν τῷ φωτὶ τὰς ὄψεις. Εἰ μὲν οὖν ἐστὶ τις οἰκειότης πρὸς ἀλλήλους τοῖς λόγοις, προὔργου ἡμῖν αὐτῶν ἢ γνώσις γένοιτο· εἰ δὲ μή, ἀλλὰ τό γε, παράλληλα θέντας, καταμαθεῖν τὸ διάφορον, οὐ μικρὸν εἰς βεβαίωσιν τοῦ βελτίονος».

**131. ΤΟ ΚΟΡΥΦΩΜΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ
ΔΙΑ ΤΗΣ ΤΕΛΕΙΑΣ «ΔΙΑΚΡΙΣΙ:ΩΣ»
(Ἰωάννου τῆς Κλίμακος).**

«Διάκρισις ἐστὶν ἐν μὲν τοῖς εἰσαγομένοις ἢ τῶν καθ' ἑαυτοῦς ἀληθῆς ἐπίγνωσις· ἐν τοῖς δὲ μέσοις ἢ τὸ κυρίως ἀγαθὸν ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀπταιστώσως διακρίνουσα νοερὰ αἴσθησις· ἐν τοῖς δὲ τελείοις ἢ διὰ θείας ἐλλάμψεως ἐνυπάρχουσα γνώσις, ἣτις καὶ τὰ ἐν ἰλλοῖσι σκοτεινῶς ἐνυπάρχοντα τῷ ἑαυτῆς λόγῳ καταφωτίζειν ἰσχύει... Καθολικῶς τοῦτο καὶ ἐστὶ καὶ γνωρίζεται διάκρισις, ἢ τοῦ θείου θελήματος ἀσφαλῆς κατάληψις ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι, ἣτις ἐνυπάρχει μόνοις τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ καὶ τῷ σώματι καὶ τῷ στόματι».

**132. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΑΙ ΑΞΙΛΙ.
Η ΒΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΩΡΑΙΟΥ ΕΝ ΤΗ ΦΥΣΕΙ
(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).**

«Ἐβάδιζον κατ' ἑμαυτόν, ἤδη κλινούσης ἡμέρας. Ἄκτῃ δὲ ἦν ὁ περίπατος... Ἐβάδιζον οὖν καὶ οἱ πόδες ἐφέροντο, ἢ δὲ ὄψις εἶχε τὴν

131. Περικοτῆ ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἰωάννου (τῆς Κλίμακος) περὶ τῆς κλίμακος τοῦ παραδείσου ('Ε.Π. 88, 1013).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : διάκρισις· πρβλ. Α' Κορ. ιβ', 10. — Τὸ κορυφωμα τῆς γνώσεως προϋποθέτει θεῖον φωτισμὸν καὶ πνευματικὴν κάθαρσιν.

132. Περικοτῆ ἐκ τοῦ κατ' λόγου Γρηγορίου τοῦ ἑσολόγου « εἰς ἑαυτὸν ἐξ ἀγροῦ ἐπανήκοντα » ('Ε.Π. 35, 1237).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ :** κάχλυξ = βότσαλο. — κήρυξ = εἶδος κογχυλιοῦ.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Εἰς τὴν περικοτὴν αὐτὴν ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνὸς περιγράφει θαυμασίως τὴν αἰσθητικὴν κατηγορίαν τοῦ «ὕ-

καὶ ἀφοῦ τρόπον τινὰ συνηθίσωμεν νὰ βλέπωμεν τὸν ἥλιον μέσα εἰς τὸ νερό, κατόπιν θὰ στρέψωμεν τὸ πρόσωπον πρὸς τὸ ἴδιον τὸ φῶς. Ἐὰν μὲν λοιπὸν ὑπάρχη κάποια συγγένεια εἰς τὰς διδασκαλίας μεταξύ των, θὰ ἐγένετο δι' ἡμᾶς ὠφέλιμος ἡ γνῶσις αὐτῶν· ἐὰν ὅμως δὲν ὑπάρχη συγγένεια, τότε τὸ νὰ γνωρίσωμεν τοῦλάχιστον τὴν διαφορὰν των, ἀφοῦ τὰς θέσωμεν παραλλήλως πρὸς σύγκρισιν, θὰ συντελέσῃ πολὺ εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς καλυτέρας (διδασκαλίας) ».

131. Μετάφρασις.

« Χάρισμα, διὰ νὰ διακρίνη κανεὶς τὰ πράγματα, εἰς μὲν τοὺς ἀρχαίους (πρωτοπείρους) εἶναι ἡ ἀληθὴς τελεία γνῶσις τῶν ζητημάτων τοῦ ἑαυτοῦ των· εἰς δὲ τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ ἡ πνευματικὴ αἴσθησις, ἡ ὁποία ξεχωρίζει χωρὶς λάθος τὸ κυρίως ἀγαθὸν ἐκ τοῦ ἀντιθέτου πρὸς αὐτό· εἰς δὲ τοὺς τελείους ἡ διὰ τοῦ θείου φωτισμοῦ ὑπάρχουσα ἐντὸς αὐτῶν γνῶσις, ἡ ὁποία ἠμπορεῖ μὲ τὸ λυχνάρι τῆς νὰ φωτίξῃ τελείως ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν εἰς ἄλλους σκοτεινά... Γενικῶς τοῦτο εἶναι καὶ γίνεται γνωστὸν ὡς διακρίσις, δηλαδὴ ἡ ἀσφαλὴς κατανόησις τοῦ θείου θελήματος εἰς κάθε χρόνον καὶ τόπον καὶ πραγματικῶς, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς ἐκείνους μόνον, οἱ ὅποιοι εἶναι καθαρὸι εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὸ στόμα ».

132. Μετάφρασις.

« Ἐβάδιζα μόνος μου, ἐνῶ ἤδη ἐβράδυαζε. Κάποια ἀκρογιαλιὰ ἦτο ὁ τόπος τοῦ περιπάτου... Ἐβάδιζα λοιπὸν καὶ τὰ πόδια μου ὠδηγοῦντο εἰς τὸ περπάτημα, ἐνῶ τὰ μάτια μου ἔβλεπαν τὴν θάλασσαν. Αὐτὴ δὲ δὲν ἦτο ἓνα θέαμα γλυκὺ, ἀν καὶ εἰς ἄλλην περίστασιν εἶναι πάρα πολὺ γλυκὺ, ὅταν μὲ τὴν γαλήνην γίνεται πορφυρένια καὶ ὅταν κάτι τὸ εὐχάριστον καὶ ἡμερον χαριεντίζεται μὲ τὰ ἀκρογιαλιὰ. Ἄλλὰ τί συνέβαινε τότε ; Ἐπειδὴ ἔπνεεν ἰσχυρὸς ἄνεμος, ἐσηκῶντο ὑψηλά

ψηλοῦ », ὅπως αὕτη φαίνεται εἰς τὴν ἐν τρικυμῇ εὐρισκομένην θάλασσαν. Τὸ αἰσθητικῶς «ὑπέροχον» ἢ «ὑψηλὸν» βιοῦται, ὅταν εὐρισκώμεθα ἐνώπιον ἀντικειμένων ἢ φαινομένων, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν αὐστηρῶς καθωρισμένην καὶ στατικὴν ἀρμονικὴν μορφήν καὶ τὰ ὁποῖα ὑπερπηδοῦν πᾶν μέτρον καὶ ὄριον διὰ τοῦ μεγαλειώδους δυναμιμοῦ των, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ ἀφ' ἐνὸς δέος καὶ ἀφ' ἑτέρου εὐφρόσυνον ἐντύπωσιν ἀνυψώσεως καὶ γοητείας τοῦ πνεύματος ἡμῶν. Εἰς ἄλλην περίπτωσιν ὁ Γρηγόριος παρουσιάζει τὴν αἰσθητικὴν κατηγορίαν τοῦ « χαρί-

θάλασσαν. Ἡ δὲ ἦν θέαμα οὐχ ἡδύ, καίτοιγε ἄλλως ἡδιστον οὔσα, ὅταν γαλήρη πορφύρηται καὶ προσπαίζη ταῖς ἀκταῖς ἡδύ τι καὶ ἡμερον. Ἀλλὰ τί τότε; Ἀνέμου μεγάλου πνέοντος, διηγερέτο τε καὶ ἐπωρέτο· τῶν δὲ κυμάτων, ὃ φιλεῖ συμβαίνειν ἐν τοῖς τοιούτοις κινήμασι, τὰ μὲν πόρρωθεν ἀνιστάμενα καὶ κατὰ μικρὸν κορυφούμενα, εἴτ' ἐλατούμενα, πρὸς ταῖς ἀκταῖς ἐλύετο· τὰ δὲ ταῖς γείτοσι πέτραις προσπίπτοντα καὶ ἀποκρουόμενα, εἰς ἄχνην ἀφρώδη καὶ ψιλὴν ἐσκορπίετο. Ἐνθα κάχληκες μὲν καὶ φουκία καὶ κήρυκες καὶ τῶν ὀστρέων τὰ ἐλαφρότατα ἐξωθεῖτο καὶ ἀπεπτύετο· ἔστι δὲ ἅ καὶ ἠρπάζετο πάλιν, ἀναχωροῦντος τοῦ κύματος. Αἱ δὲ ἦσαν ἄσειστοι καὶ ἀτίνακτοι.

133. Η ΒΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΩΡΑΙΟΥ ΕΝ Τῇ ΤΕΧΝῃ. Η «ΑΜΕΙΝΩΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΑΜΕΙΝΟΝ ΦΕΡΟΥΣΑ ΜΟΥΣΙΚΗ» (Μεγάλου Βασιλείου).

«Κάθαρσις δὲ ψυχῆς, ὡς ἀθρόως τε εἰπεῖν καὶ ὑμῖν ἰκανῶς, τὰς διὰ τῶν αἰσθήσεων ἡδονὰς ἀτιμάζειν· μὴ ὀφθαλμοὺς ἐστιῶν ταῖς ἀτόποις τῶν θαυματοποιῶν ἐπιδείξεισι, μὴ διὰ τῶν ὠτων διεφθαρμένην μελωδίαν τῶν ψυχῶν καταχεῖν. Ἀνελευθερίας γὰρ δὴ καὶ ταπεινότητος ἔκγονα πάθη ἐκ τοῦ τοιούτουδε τῆς μουσικῆς εἵδους ἐγγίνεσθαι πέφυκεν. Ἀλλὰ τὴν ἑτέραν μεταδιωκτέον ἡμῖν, τὴν ἀμείνω τε καὶ εἰς ἀμεινον

εντος», τὸ ὅποῖον παρουσιάζεται κατ' ἐξοχὴν κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ἔαρος. «Νῦν, λέγει, ἀγιαλοῖς κύματα σπένδεται, ἡλίω δὲ νέφος, ἀέρι δὲ ἀνεμοί, γῆ δὲ φυτοῖς, φυτὰ δὲ ὄψεσι. Νῦν πηγαὶ διαυγέστερον νάουσι· νῦν δὲ ποταμοὶ θαψιλέστερον, τῶν χειμερίων δεσμῶν λυθέντες. Καὶ λειμῶν εὐωδεὶ καὶ φυτὸν βρῦει καὶ κείρεται πτόα καὶ ἄρνες ἐπισκιρτῶσι χλοεραῖς ταῖς ἀρούραις (= τοῖς ἀγροῖς). Ἄρτι δὲ ποιμὴν καὶ βουκόλος ἀρμόζονται σύριγγας καὶ νόμιον ἐμπνέουσι μέλος... Μέλισσα... λειμῶνας ἐφίπταται καὶ συλᾷ τὰ ἄνθη... Ἄρτι δὲ καλιὰν ὄρνις πτήγνυσι... πάντα Θεὸν ὑμνεῖ καὶ δοξάζει φωναῖς ἀλαλήτοις» (Ἐ.Π. 36, 617 - 619). Πάντες γενικῶς οἱ Πατέρες ἐξυμνοῦν τὸ κάλλος τῆς φύσεως, ὅπερ ἀνάγει τὸν νοῦν εἰς τὸ «πανυπερτέλειον» κάλλος τοῦ Θεοῦ.

133. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Μ. Βασιλείου «Πρὸς τοὺς νέους..» (Ἐ.Π. 31, 581 - 584).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : ἐστίαω-ῶ = ξενίζω, περιποιούμαι· παρέχω ἐστίασιν, γεῦμα. — καταχέω = ἐπιχύνω· κατακλύζω. — κωμαστής = χορευτὴν καὶ ᾄδων καὶ ἀσχημονῶν εἰς τὰς ὁδοὺς. — κῶμος (ὁ) = θορυβώδης πομπὴ μὲ διασκεδαστὰς, οἱ ὅποιοι φοροῦν στεφάνια καὶ προσωπίδας, ἄδουν μὲ

καὶ ἐβούλιζε δυνατά· ἀπὸ δὲ τὰ κύματα, πρᾶγμα ποῦ συνήθως συμβαίνει εἰς τὰς τοιαύτας κινήσεις των, ἄλλα μὲν, ἀφοῦ ἀπὸ μακρὰν ἀνυψῶνόντο καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐσχημάτιζον ὑψηλὴν κορυφὴν καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐχαμήλωναν, διελύοντο εἰς τὰ ἀκρογιαλίας· ἄλλα δέ, ἀφοῦ ἐπιπτον ὀρμητικὰ εἰς τοὺς γειτονικοὺς βράχους καὶ ἀπεκρούοντο, ἐσκορπίζοντο εἰς μίαν ἀφρώδη καὶ λεπτὴν ἄχνην. Τότε βότσαλα μὲν καὶ κογχύλια καὶ τὰ ἐλαφρότερα εἶδη τῶν στρειδιῶν ἐσπρώχοντο πρὸς τὰ ἕξω καὶ ἐξεβάλλοντο ἀπὸ τὴν θάλασσαν· ὑπῆρχον δὲ καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἤρπάζοντο πάλιν, ὅταν ἀνεχώρει τὸ κύμα. Οἱ δὲ βράχοι ἦσαν ἀσάλευτοι καὶ ἀκλόνητοι ».

133. Μετάφρασις.

« Καθαρισμὸς δὲ ψυχῆς, διὰ τὸ νὰ ὁμιλήσω γενικῶς καὶ καταλλήλως διὰ σᾶς, εἶναι τὸ νὰ περιφρονῶμεν τὰς ἡδονάς, αἱ ὅποιαί προέρχονται ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις· νὰ μὴ τρέφωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς μὲ τὰς ἀπρεπεῖς ἐπιδείξεις τῶν θαυμαστοποιῶν (ἀγυρτῶν), νὰ μὴ κατακλύζωμεν διὰ μέσου τῶν αὐτιῶν τὰς ψυχὰς μὲ τὴν διεφθαρμένην μελωδίαν. Διότι ἀπὸ τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς μουσικῆς συνήθως γεννῶνται καὶ ὑπάρχουν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν πάθη, τὰ ὅποια τὴν ὑποδουλώνουν καὶ τὴν ταπεινώνουν. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν ἄλλην μουσικὴν, τὴν ἀνωτέραν καὶ ὀδηγοῦσαν εἰς τὸ καλύτερον, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦν καὶ ὁ Δαβίδ, ὁ ποιητὴς τῶν ἱερῶν ᾠσμάτων (τῶν ψαλμῶν), ἠλευθέρωνε τὸν βασιλέα Σαοὺλ ἀπὸ τὴν ἐξᾶλλον ψυχικὴν κατάστασιν. Λέγεται δὲ ὅτι καὶ ὁ Πυθαγόρας, ὅταν κάποτε συνήντησε μεθυσμένους, οἱ ὅποιοι ἐτραγουδοῦσαν ἀσχημονοῦντες εἰς τὰς ὁδοὺς, προέτρεψεν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐπαίξε

τὴν συνοδείαν ὀργάνων καὶ χορεύουν (Ἰδίως εἰς τὰς ἐορτὰς τοῦ Διονύσου). — ἐπαυλέω-ῶ = παίζω αὐλὸν συμφῶνως πρὸς κάποιον μέλος. — ἀναφρονέω-ῶ = ἀνακτῶ τὰς φρένας, ἐπανέρχομαι εἰς τὰ λογικά μου. — κορυβαντιάω-ῶ = γίνομαι ἐξαλλος καὶ φρενήρης ἐξ ἐνθουσιασμοῦ. — ἐκβαχεύω = ἐξεγειρῶ εἰς βρακχικὴν μανίαν.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** κορυβαντιῶσι καὶ ἐκβαχεύονται· Ἰδὲ τὰς πραγματικὰς παρατηρήσεις εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 20 περικοπὴν. — Ἡ ὅλη περικοπὴ δεικνύει, ὅτι ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς εἶναι ἀπαράδεκτος πᾶσα μορφή τέχνης, ἢ ὅποια γεννᾷ τὰ « ἀνελευθερίας καὶ ταπεινότητος ἔκγονα πάθη ». — Διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ Πατέρες κατεπολέμουν τὸ αἰσχρὸν θέατρον τῆς ἐποχῆς των, τὸ ὅποσον κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἦτο « ἐπιθυμίας ἀτόπου κατασκευή, μοιχείας μελέτη, ἀκολασίας διδασκαλεῖον ».

φέρουσαν, ἢ καὶ Δαβὶδ χρώμενος, ὁ ποιητὴς τῶν ἕρῶν ἀσμάτων, ἐκ τῆς μανίας τὸν βασιλέα καθίστη. Λέγεται δὲ καὶ Πιθαγόραν, κωμασταῖς περιτυχόντα μεθύουσι, κελεῦσαι τὸν ἀθλητὴν τὸν τοῦ κόμου κατάρχοντα, μεταβαλόντα τὴν ἀρμονίαν, ἐπαυλῆσαι σφισι τὸ Δώριον· τοὺς δὲ οὕτως ἀναφρονῆσαι ὑπὸ τοῦ μέλους, ὥστε, τοὺς στεφάνους ρίψαντας, αἰσχυνομένους ἐπανελθεῖν. Ἔτεροι δὲ πρὸς αὐτὸν κορυβαντιῶσι καὶ ἐκβαχέονται. Τοσοῦτόν ἐστι τὸ διάφορον ὕγιους ἢ μοχθηρᾶς μελωδίας ἀναπλησθῆναι».

134. ΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΨΑΛΜΩΔΙΑΣ ΩΦΕΛΕΙΑΙ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Διὰ τοῦτο τὰ ἐναρμόνια ταῦτα μέλη τῶν ψαλμῶν ἡμῖν ἐπινεύονται, ἵνα οἱ παῖδες τὴν ἡλικίαν ἢ καὶ ὅπως οἱ νεαροὶ τὸ ἦθος τῶ μὲν δοκεῖν μελωδῶσι, τῇ δὲ ἀληθείᾳ τὰς ψυχὰς ἐκπαιδεύονται...

Ψαλμὸς γαλήνης ψυχῶν, βραβευτῆς εἰρήνης, τὸ θορυβοῦν καὶ κυμαῖνον τῶν λογισμῶν καταστέλλον. Μαλίσει μὲν γὰρ τῆς ψυχῆς, τὸ θυμούμενον, τὸ δὲ ἀκόλαστον σωφρονίζει. Ψαλμὸς φιλίας συναγωγός, ἔνωσις διεστώτων, ἐχθραίνόντων διαλλακτήριον. Ἦς γὰρ ἔτι ἐχθρὸν ἠγεῖσθαι δύναται, μεθ' οὗ μίαν ἀφῆκε πρὸς Θεὸν τὴν φωνήν: Ὡστε καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀγάπην ἢ ψαλμῶδιά περιέχεται ὡς οὐκ ἐνδεσμὸν τινα πρὸς τὴν ἔνωσιν τὴν συνωδίαν ἐπινοήσασα καὶ εἰς ἐνὸς χοροῦ συμφωνίαν τὸν λαὸν συναρμολόουσα».

135. Η ΒΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΚΑΛΟΥΣ (Ψευδο-Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου).

«Ἄχραντοι γὰρ εἰσιν αἱ τοῦ Θεοῦ κρύφια καὶ ὑπὲρ νοῦν εὐώδεις εὐπρέπειαι καὶ νοητῶς ἐμφαίνονται μόνοις τοῖς νοεροῖς... Τὸ γὰρ τῆς

134. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὴν πρῶτον ψαλμὸν (Ἐ.Π. 29, 212).

135. Περικοπή ἐκ τοῦ ἔργου «Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας», ὅπερ ἀπεδόθη μὲν εἰς τὸν Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην, ἀλλ' ἐγράφη περὶ τὸ ἔτος 500 (Ἐ.Π. 3,473).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ἄχραντος = ἀμίαντος, ἀμόλυτος, καθαρὸς, ἄγνος. — εὐπρέπεια = ὡραία ἐμφάνισις· μεγαλοπρέπεια. — ἀπαράγραπτος = ἀναφαίρετος, ἀνεξαίρετος, ἀμετάβλητος διαρκής, ἰσχυρὸς. — μιμέσθαι-οὔμαι = παριστάνω, εἰκονίζω, ἀπομιμοῦμαι· ἐκφράζω. — τυπώω-ῶ = δίδω μορφήν τινα καὶ τύπον, μορφῶ, σχηματίζω, πλάττω. — ἀπαρέγκλι-

τόν αὐλὸν καὶ ἦτο ἀρχηγὸς τῆς πομπῆς τῶν ὀργισμῶν διασκεδαζόντων, νὰ ἀλλάξῃ ἀρμονίαν καὶ νὰ παίξῃ μὲ τὸν αὐλὸν εἰς αὐτοὺς τὸ δωρικὸν μέλος· ἐκεῖνοι δὲ τόσον ἐπανῆλθον εἰς τὰ λογικά των μὲ τὴν μελωδίαν, ὥστε, ἀφοῦ πετάξουν τὰ στεφάνια, νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰ σπῖτια των ἐντρεπόμενοι. "Ἄλλοι δὲ ἀπὸ τὸν ἦχον τοῦ αὐλοῦ γίνονται ἔξωλλοι ἀπὸ μανιώδη ἐνθουσιασμὸν καὶ περιπίπτουν εἰς βακχικὴν μανίαν. "Ὡστε τόσον μεγάλη εἶναι ἡ διαφορὰ εἰς τὸ νὰ γεμίσῃ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὴν ὑγιᾶ ἢ τὴν κακὴν μελωδίαν ».

134. Μετάφρασις.

« Αἱ ἀρμονικαὶ αὐταὶ μελωδίαι τῶν ψαλμῶν ἔχουν ἐπινοηθῆ πρὸς χάριν μας, ὥστε τὰ μὲν παιδιὰ εἰς τὴν ἡλικίαν ἣ καὶ οἱ τελείως ἀνῶριμοι εἰς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς νὰ φαίνωνται μὲν ὅτι ψάλλουν, εἰς τὴν πραγματικότητά ὅμως νὰ μορφώνωνται πνευματικῶς... Ὁ ψαλμὸς εἶναι γὰρ ἀλήθεια ψυχῶν, χορηγὸς τοῦ βραβεῖου τῆς εἰρήνης, αὐτὸς, ποῦ καταπραΰνει τὸν θόρυβον καὶ τὰ κύματα τῶν στοχασμῶν. Διότι μαλακῶνει μὲν τὴν ὀργισμένην ψυχὴν, σωφρονίζει δὲ ὅτι εἶναι ἀχαλιναγωγῆτον. Ὁ ψαλμὸς εἶναι αὐτὸς, ποῦ συνάπτει τὴν φιλίαν· εἶναι ἔνωσις τῶν χωρισμένων· συμπιλίωσις τῶν εὐρισκομένων εἰς ἐχθρικός σχέσεις. Διότι ποῖος ἠμπορεῖ νὰ θεωρῇ ἀκόμη ὡς ἐχθρὸν ἐκεῖνον, μὲ τὸν ὁποῖον συνήνωσε τὴν φωνὴν του ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Θεόν ; "Ὡστε ἡ ψαλμωδία παρέχει καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν, δηλαδὴ τὴν ἀγάπην, διότι τρόπον τινὰ ἐπένοησε τὴν ᾠδικὴν συμφωνίαν ὡς κάποιον δεσμὸν διὰ τὴν ἔνωσιν καὶ συνταιριάζει τὸν λαὸν εἰς τὴν ἀρμονίαν τῶν φωνῶν ἑνὸς χοροῦ ».

135. Μετάφρασις.

« Διότι αἱ μυστικαὶ καὶ ὑπερβαίνουσαι τὸν νοῦν μας εὐώδεις ἐμφανίσεις τῆς θείας ὀραιότητος εἶναι ἀμόλυντοι καὶ νοερῶς φαίνονται μόνον μέσα εἰς τὰ λογικά ὄντα... Διότι τὸ ἀμετάβλητον ὁμοίωμα τῆς θεομόρφου ἀρετῆς, ποῦ εἶναι κατασκευασμένον μὲ καλὴν μίμησιν, καθὼς ἀποβλέπει εἰς τὸ ὑπεραισθητὸν ἐκεῖνο καὶ ἀποπνέον (πνευματικὴν) εὐωδίαν κάλλος, διαμορφώνει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν ἑαυτὸν του καὶ

τος = ἀκαμπτὸς· κατ' εὐθείαν βλέπων. — ἀπλανῆς = μὴ κινούμενος, σταθερός, ἐδραῖος, ἀδιάσειστος. — Ἰνδαλμα = μορφή, εἰκὼν, ὁμοίωμα.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπὴ, ἥτις δεικνύει τὸν μυστικισμὸν τοῦ ψευδο-Διονυσίου, μαρτυρεῖ, ὅτι οὗτος εἶναι γνώστης τῆς πλατωνικῆς καὶ νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας.

θεοειδοῦς ἀρετῆς ἀπαράγραπτον εὖ μεμιμημένον ἄγαλμα πρὸς ἐκεῖνο τὸ νοητὸν καὶ εὐῶδες ἀφορῶν κάλλος, οὕτως ἑαυτὸ τυποῖ καὶ διαπλάττει πρὸς τὸ κάλλιστον μίμημα. . . Οὕτω τοῖς φιλοκάλοις ἐν νῶ γραφεῦσιν ἢ πρὸς τὸ εὐῶδες καὶ κρύφιον κάλλος ἀτενῆς καὶ ἀπαρέγκλιτος θεωρία τὸ ἀπλανές δωρήσεται καὶ θεοειδέστατον ἰνδαλμα».

136. Η ΕΚΛΟΓΗ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ (Μεγάλου Φωτίου).

«Μὴ ταχὺς ἦσθα ζευγνύειν εἰς φιλίαν· συζεύξας δέ, παντὶ τρόπῳ τὸν δεσμὸν ἄλντον συντήρει, ἅπαν τοῦ πλησίον ἀνέχων τὸ βάρος, πλὴν εἰ ψυχῆς κίνδυνον ἐπάγει... Ἐκείνοις δὲ κέχρησο φίλοις, οἱ πρὸς ἑτέρους κατὰ πάντα καιρὸν ἄδολον διεσώσαντο τὴν φιλίαν καὶ μίτη εὐπραγοῦσι βασκανίας ἐπέβαλον ὀφθαλμόν, μίτη ἡμέλησαν δυσπραγούντων. Πολλοὶ γὰρ κακῶς μὲν πράττουσιν ἐπεκούρησάν τε καὶ συνήρησαν τοῖς φίλοις, εὖ δὲ φερομένων, ὄραν οὐκ ἤνεγκαν τὴν εὐημερίαν· καὶ οὖς οὐκ ἤλεγξε καιρὸς συμπαθείας, τούτους ἐφώρασε τὸ πάθος τοῦ φθόνου. Κτῶ τοίνυν φίλους, μὴ τοὺς φαύλους, ἀλλὰ τοὺς ἀρίστους... μὴ ζῆτει δὲ παρὰ φίλων ἀκούειν τὰ ἡδέα, ἀλλὰ τὰ ἀληθῆ μᾶλλον».

137. ΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΦΙΛΩΝ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Τὸν φιλοῦντά με, οὐκ ὅταν ἐπαινῇ με μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐγκαλῇ καὶ διορθῶται, τότε φαίην ἂν ἔγωγε φιλεῖν. Τὸ μὲν γὰρ ἀπλῶς πάντα ἐπαινεῖν, καὶ τὰ καλῶς ἔχοντα καὶ τὰ μὴ καλῶς, οὐκ ἔστι φιλοῦντος, ἀλλ' ἀπατεῶνος καὶ εἰρωνος· τὸ δὲ ἐπαινεῖν μὲν ἂν τι τῶν δεόντων γί-

136. Περικοπή ἐκ τῆς στ' ὁμιλίας τοῦ Μ. Φωτίου πρὸς Μιχαὴλ τὸν Ἄρχοντα Βουλγαρίας (Ἰ. Βαλέττα, Φωτίου ἐπιστολαί, ἐν Λονδίῳ 1864, σ. 229 - 230).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : ζεύγνυμι (ἐμαυτὸν) εἰς φιλίαν = συνάπτω φιλίαν. — ἦσθα = μεταγενέστερος τύπος τοῦ ἴσθι ἢ ἔσο. — φωράω-ῶ = ἀνακαλύπτω.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : συντήρει· πρβλ. τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους : « Βραδέως μὲν γίνουσι φίλοι· γενόμενος δέ, πειρῶ διαμένει ». — διεσώσαντο τὴν φιλίαν· πρβλ. ἐπίσης τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους : « Μηδένα φίλον ποιοῦ, πρὶν ἂν ἐξετάσῃς πῶς κέχρηται τοῖς πρότερον φίλοις ». — τὸ πάθος τοῦ φθόνου· κατὰ τὸν Πλάτωνα ὁ φθόνος εἶναι « λύπη ἐπὶ φίλων ἀγαθοῖς ἢ οὖσιν ἢ γεγενημένοις ».

τὸν διαπλάσσει εἰς τὴν ὠραιότητα τὴν ἀπομίμησιν ἐκείνου... Τοιοῦτοτρόπος ἡ σταθερὰ καὶ ἄκαμπτος θεωρητικὴ ἐνατένισις πρὸς τὸ ἀποπνέον εὐωδίαν καὶ μυστικὸν κάλλος θὰ χαρίσῃ εἰς τοὺς ἀγαπῶντας τὸ ὠραῖον ζωγράφου, οἱ ὅποιοι (τρόπον τινὰ) εἶναι μέσα εἰς τὸν νοῦν, τὸ ἴνδαλμα (ὁμοίωμα), ποῦ εἶναι σταθερὸν καὶ ἔχει μορφήν πάρα πολὺ ὁμοίαν πρὸς τὴν μορφήν τοῦ Θεοῦ».

136. Μετάφρασις.

« Νὰ μὴ συνάπτῃς γρήγορα φιλίαν· ἐὰν δὲ συνάψῃς, νὰ διατηρῆς μὲ κάθε τρόπον τὸν δεσμὸν ἀδιάλυτον, βασιτάζων ὅλον τὸ βάρος τοῦ πλησίον, ἐκτός ἐὰν αὐτὸ ἔχῃ ὡς συνέπειαν κίνδυνον τῆς ψυχῆς... Νὰ χρησιμοποιῆς ὡς φίλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι πάντοτε διετήρησαν εἰλικρινῆ τὴν φιλίαν πρὸς ἄλλους καὶ οὔτε τοὺς εἶδον μὲ μάτι ζηλοτυπίας, ὅταν ἦσαν εὐτυχεῖς, οὔτε ἔδειξαν δι' αὐτοὺς ἀδιαφορίαν, ὅταν εἶχον ἀτυχίας. Διότι πολλοὶ παρέσχον συνδρομὴν καὶ ἐβοήθησαν τοὺς φίλους, ὅταν οὗτοι εὐρίσκοντο εἰς δυστυχίαν, ἀλλ' ὅταν οὗτοι ηὔτυχουν, δὲν ἤμποροῦσαν νὰ βλέπουν τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους δὲν ἐφανέρωσεν ὁ καιρὸς τῆς συμπαθείας, τοὺς ἀνεκάλυψε τὸ πάθος τοῦ φθόνου. Νὰ ἀποκτᾷς λοιπὸν φίλους, ὅχι τοὺς φαύλους, ἀλλὰ τοὺς ἀρίστους... Νὰ μὴ ζητῆς δὲ ἀπὸ τοὺς φίλους νὰ ἀκούῃς τὰ εὐχάριστα, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ ἀληθινά ».

137. Μετάφρασις.

« Δι' ἐκεῖνον, ποῦ εἶναι φίλος μου, θὰ ἔλεγον, ὅτι μὲ ἀγαπᾷ, ὅχι μόνον ὅταν μὲ ἐπαινῆ, ἀλλὰ καὶ ὅταν μὲ κατηγορῆ καὶ μὲ διορθώσῃ. Διότι τὸ νὰ ἐπαινῆ κανεὶς ὅλα ἀνεξαιρέτως, καὶ ἐκεῖνα, ποῦ ἔχουν καλῶς, καὶ ἐκεῖνα, ποῦ δὲν ἔχουν καλῶς, δὲν εἶναι γνῶρισμα φίλου, ἀλλ' ἀπατεῶνος καὶ εἴρωνος· τὸ νὰ ἐπαινῆ δὲ κανεὶς, ἂν μὲν γίνεται κάτι ἀπὸ τὰ πρέποντα, νὰ κατηγορῆ δέ, ἂν γίνεται κάποιο σφάλμα, τοῦτο εἶναι γνῶρισμα φίλου καὶ κηδεμόνος... Τὸν μὲν λοιπὸν ἐχθρὸν δὲν τὸν δέχο-

137. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ « Σαῦλε, Σαῦλε, τί μὲ διώκεις ; » (Πράξ. θ', 4) ('Ε.Π. 51, 131).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικὰ : προσιεμαί τινα = ἀφῆνω κάποιον νὰ ἔλθῃ πλησίον μου, προσδέχομαι αὐτόν.

β) Πραγματικὰ παρατηρήσεις : φησί τις' ἐν Παροιμ. κζ', 6.

νηται, ἐγκαλεῖν δὲ ἂν τι διαμαρτάνηται, τοῦτο φίλον καὶ κηδεμόνος... Τὸν μὲν οὖν ἐχθρὸν οὐδὲ ἐπαινοῦντα δέχομαι, τὸν δὲ φίλον καὶ ἐγκαλοῦντα προσίεμαι. Ἐκεῖνος, κὰν φιλῇ με, ἀηδής ἐστιν οὗτος, κὰν τραυματίζῃ με, ποθεινός ἐστιν· ἐκείνον τὸ φίλημα ὑποψίας γέμει, τούτου τὸ τραῦμα κηδεμονίαν ἔχει. Διὰ τοῦτο, φησί τις· « Ἀξιοπιστότερα τραύματα φίλου ἢ ἐκούσια φιλήματα ἐχθροῦ ».

138. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΑΞΙΑΙ-ΕΝΟΤΗΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Ἐνθα ἂν ἡ ἀγάπη, πάντα οἰστά ἐστιν. « Σπουδάζοντες, φησί, τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης ». Τί ἐστιν ἐνότης πνεύματος; Καθάπερ ἐν σώματι πνεῦμά ἐστι τὸ πάντα συνέχον καὶ ἐν τι ποιοῦν τὸ ἐν διαφοροῖς ὄν μέλεισιν οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. Διὰ γὰρ τοῦτο τὸ Πνεῦμα ἐδόθη, ἵνα τοὺς γένοι καὶ τρόποις διαφοροῖς διεστηκότας ἐνώσῃ. Ὁ γὰρ γέρον καὶ ὁ νέος, ὁ πένης καὶ ὁ πλούσιος, ὁ παῖς καὶ ὁ ἔφηβος, ἡ γυνὴ καὶ ὁ ἀνὴρ καὶ πᾶσα ψυχὴ ἐν τι γίνεται καὶ μᾶλλον ἢ εἰ σῶμα ἐν ἦν. Ταύτης γὰρ τῆς συγγενείας πολλῶ μείζων ἐκείνη καὶ πλείων ἢ ἀκρίβεια τῆς ἐνώσεως. Ἡ γὰρ τῆς ψυχῆς συνάφεια ἀκριβεστέρα ἐστὶν ὅσῳ καὶ ἀπλῆ καὶ μονοειδής ἐστι. Πῶς δὲ αὕτη φυλάττεται; « Ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης ». Οὐκ ἐστὶν ἐν ἐχθρῶ καὶ διαστάσει ταύτην εἶναι... Καλὸς οὗτος ὁ δεσμός· τούτῳ τῷ δεσμῷ καὶ ἀλλήλοις καὶ πρὸς τὸν Θεὸν συνδήσωμεν ἡμᾶς αὐτούς... Ὁ ἰσχυρὸς καὶ δεδεμένος μετὰ τοῦ ἀσθενοῦς διαβαστάζει τε ἐκείνον καὶ οὐκ ἀφήσιν ἀπολέσθαι· κὰν μετὰ τοῦ ραθύμου προσδεθῇ, διεγείρει μᾶλλον αὐτόν. « Ἀδελφὸς γὰρ ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, φησὶν, ὡς πόλις ὀχυρά ». Ταύτην τὴν ἄλυσιν οὐχ ὁδῶν διάστημα κωλύσαι δύναται, οὐκ οὐρανός, οὐ γῆ, οὐ θάνατος, οὐκ ἄλλο οὐδέν, ἀλλὰ πάντων ἐστὶ κρείττων καὶ ἰσχυροτέρα ».

138. Περικοπή ἐκ τοῦ Ὑπομνήματος Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν (Ἐ.Π. 62, 72 - 73).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : οἰστός = ὑποφερτός. — ἀκρίβεια = ἡ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὀρθὴ ἐκτέλεσις, τελεία πραγματοποίησις. — διαβαστάζω = μεταφέρω κάτι εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος, στηρίζω εἰς τὴν πορείαν.

β) **Πραγματικά παρατηρήσεις** : « σπουδάζοντες... ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης » Ἐφεσ. δ', 3. — « ἀδελφὸς γὰρ... ὡς πόλις ὀχυρά » Παροιμ. ιη', 19.

μαι, ούτε όταν έπαινη, τον δὲ φίλον αφήνω νὰ ἔλθῃ πλησίον μου και ὅταν μὲ κατηγορή. Ἐκεῖνος, και ἐὰν ἐκδηλώνη ἀγάπην πρὸς ἐμέ, εἶναι ἀηδής· αὐτός, και ὅταν μοῦ προξενῇ τραύματα, εἶναι ἐπιθυμητός· τὸ φίλημα ἐκείνου εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ ὑποψίαν, τὸ τραῦμα ἐξ αὐτοῦ εἶναι ἀποτέλεσμα κηδεμονίας. Διὰ τοῦτο λέγει κάποιος· «Ἐμπνέουν περισσοτέραν ἐμπιστοσύνην τὰ τραύματα ἐκ τοῦ φίλου παρά τὰ ἐκούσια φιλήματα τοῦ ἐχθροῦ».

138. Μετάφρασις.

«Ὅπου ὑπάρχει ἀγάπη, ἐκεῖ εἶναι ὅλα ὑποφερτά. «Προσπαθοῦντες, λέγει (ὁ Ἀπόστολος), μὲ ἐπιμέλειαν νὰ διατηρήτε τὴν ἐνότητά, τὴν ὁποίαν μᾶς ἔδωκε τὸ Πνεῦμα, διὰ τοῦ συνδέσμου τῆς εἰρήνης». Τὶ εἶναι ἡ ἐνότης τοῦ Πνεύματος; «Ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὸ σῶμα, τὸ πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο, πού συγκρατεῖ (συνέχει) ὅλα και κάνει ἓνα πρᾶγμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς τὰ διάφορα μέλη· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν γίνεται και ἐδῶ. Διότι δι' αὐτὸν τὸ σκοπὸν ἐδόθη τὸ Πνεῦμα, διὰ νὰ ἐνώση ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν χωρισμένοι μὲ τὴν διαφορετικὴν καταγωγὴν και τὰς διαφορετικὰς συνηθείας. Διότι ὁ γέρον και ὁ νέος, ὁ πτωχὸς και ὁ πλούσιος, τὸ παιδί και ὁ ἔφηβος, ἡ γυναίκα και ὁ ἄνδρας και κάθε ἄλλη ψυχὴ (ὑπαρξίς) γίνεται μία ἐνότης, πολὺ τελειότερα τῆς σωματικῆς ἐνότητος. Διότι ἀπὸ τὴν σωματικὴν αὐτὴν συγγένειαν εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα ἐκείνη, ἐνῶ ἡ τελειότης τῆς (ψυχικῆς) ἐνώσεως εἶναι περισσοτέρα. Διότι ἡ ψυχικὴ σύνδεσις εἶναι περισσότερον τελεία, ὅπως ἐπίσης εἶναι ἀπόλυτος και μοναδική. Πῶς δὲ αὐτὴ ἐξασφαλίζεται; «Μὲ τὸν σύνδεσμον τῆς εἰρήνης». Δὲν εἶναι δυνατὸν (ἡ σύνδεσις) αὐτὴ νὰ ὑπάρξῃ μέσα εἰς τὴν ἔχθραν και τὴν διχόνοιαν... Ἐραῖος εἶναι ὁ δεσμὸς αὐτός· μὲ αὐτὸν τὸν δεσμὸν ἀς δέσωμεν μαζί τοὺς ἑαυτοὺς μας και μεταξὺ των και μὲ τὸν Θεόν... Ὁ ἰσχυρὸς και δεμένος μὲ τὸν ἀσθενῆ και στηρίζει αὐτὸν εἰς τὴν πορείαν του και δὲν τὸν ἀφήνει νὰ χαθῇ· και ἂν δεθῇ μαζί μὲ τὸν ναθρὸν (ὀκνηρὸν), διεγείρει περισσότερον τὴν προθυμίαν του. «Διότι, λέγει, ἓνας ἀδελφός, ὅταν βοηθῆται ἀπὸ ἄλλον ἀδελφόν, εἶναι σὰν μία πόλις ὠχυρωμένη». Αὐτὴν τὴν ἀλυσίδα δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὴν ἐμποδίσῃ οὔτε ἡ ἀπόστασις τῶν δρόμων, οὔτε ὁ οὐρανός, οὔτε ἡ γῆ, οὔτε ὁ θάνατος, οὔτε τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ ἡ ἀλυσίδα αὐτὴ εἶναι ἀπὸ ὅλα ἀνωτέρα και ἰσχυροτέρα».

139. Η ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΙΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

(Ίσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου).

« Ἡ εἰρήνη τῆ δικαιοσύνη συγκεκριαμένη θεῖον ἐστὶ χρῆμα· εἰ δὲ θατέρα ἄνευ τῆς ἐτέρας εἶη, λυμαίνεται τὸ τῆς ἀρετῆς κάλλος. Ἔστι μὲν γὰρ εἰρήνη καὶ λησταῖς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ λύκοις· τοῖς μὲν ἐπὶ λύμῃ τῶν ἀνθρώπων, τοῖς δὲ ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν προβάτων. Ἄλλ' οὐκ ἂν καλέσαιμι ταύτην εἰρήνην τὴν τῆ δικαιοσύνη μὴ κοσμουμένην. Εἰ δ' αὐτῆ συνέλθοι, ὄντως εἰρήνη κεκλήσεται. Διὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔφη· « Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχαιραν ». Ὅτι γὰρ οὐ πᾶσαν εἰρήνην, ἀλλὰ τὴν τῆ κακία συνεζευγμένην ἀποκηρύττει, ἀλλαχοῦ φησιν· « Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν ». Εἰρήνη γὰρ ὄντως ἐκεῖνη ἐστίν, ἡ τῆ δικαιοσύνη καὶ τῆ εὐσεβεία σεμνονομένη ».

140. Η ΠΛΕΟΝΕΞΙΑ ΑΔΙΚΕΙ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΣΥΝΟΛΟΝ

(Μεγάλου Βασιλείου).

« Σὺ δὲ οὐ πλεονέκτης ; Σὺ δὲ οὐκ ἀποστερητής, ἃ πρὸς οἰκονομίαν ἐδέξω, ταῦτα ἴδια σεαυτοῦ ποιούμενος ; Ἡ ὁ μὲν ἐνδεδυμένον ἀπογυμνῶν λωποδύτης ὀνομασθήσεται, ὁ δὲ τὸν γυμνὸν μὴ ἐνδύων, δυνάμενος τοῦτο ποιεῖν, ἄλλης τινός ἐστι προσηγορίας ἄξιος ; Τοῦ πεινῶντός ἐστιν ὁ ἄρτος, ὃν σὺ κατέχεις· τοῦ γυμνητεύοντος τὸ ἱμάτιον, ὃ σὺ φυλάσσεις ἐν ἀποθήκαις· τοῦ ἀνυποδέτου τὸ ὑπόδημα, ὃ παρὰ σοὶ κατασῆπεται· τοῦ χηρῆζοντος τὸ ἀργύριον, ὃ κατορύξας ἔχεις. Ὡστε τοσοῦτους ἀδικεῖς, ὅσοις παρέχειν ἐδύνασο ».

141. ΠΕΡΙΘΑΛΨΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟΝ ΤΩΝ ΠΑΣΧΟΝΤΩΝ

(Γρηγορίου Ναζιανζηνού).

« Καθαρθῶμεν οὖν ἐλεήσαντες καὶ λυκανθῶμεν, οἱ μὲν ὡς ἔριον, οἱ δὲ ὡς χιών, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς εὐσπλαχνίας... Ἔως ἔτι και-

139. Ἡ ὑπ' ἀριθ. σμστ' ἐπιστολὴ ἐκ τοῦ γ' βιβλίου τῶν ἐπιστολῶν Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου ('Ε.Π. 78, 924-925).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : μάχαιραν· Ματθ. ι', 34. Ἡ μάχαιρα, πολεμικὸν ὄπλον, ἀναφέρεται συνεκδοχικῶς καὶ μετωνυμικῶς πρὸς δήλωσιν τοῦ πολέμου, δηλαδὴ τῶν ἀγώνων καὶ τῶν διαχωρισμῶν, οἱ ὅποιοι γίνονται ἐξ αἰτίας τοῦ Εὐαγγελίου. — εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· Ἰωάν. ιδ', 27.

140. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου περὶ πλεονεξίας ('Ε.Π. 31, 276-277).

139. Μετάφρασις.

« Ἡ εἰρήνη, πού εἶναι ἀχωρίστως συνδεδεμένη με τὴν δικαιοσύνην, εἶναι θεῖον πρᾶγμα· ἐὰν ἐκάστη ἐκ τῶν δύο ὑπάρχῃ χωρὶς τὴν ἄλλην, ἐξαφανίζεται (καταστρέφει) τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς. Διότι ὑπάρχει βέβαια εἰρήνη ἀνάμεσα καὶ εἰς ληστὰς καὶ εἰς λύκους· εἰς τοὺς μὲν πρώτους πρὸς κακοποιήσιν τῶν ἀνθρώπων, εἰς τοὺς ἄλλους δὲ διὰ τὴν ἐξολόθρευσιν τῶν προβάτων. Ἄλλὰ δὲν θὰ ἤμποροῦσα νὰ ὀνομάσω (πραγματικὴν) εἰρήνην αὐτήν, ἡ ὁποία δὲν στολιζέται με τὴν δικαιοσύνην. Ἐὰν δὲ συμβαδίσῃ με αὐτήν, θὰ ὀνομασθῇ πραγματικὰ εἰρήνη. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε· «δὲν ἤλθα, διὰ νὰ ἐπιφέρω εἰρήνην εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχαιραν ». «Ὅτι βέβαια (ὁ Κύριος) δὲν ἀποκηρύττει κάθε εἰρήνην, ἀλλὰ ἐκείνην, ἡ ὁποία εἶναι συνηνωμένη με τὴν κακίαν, τὸ λέγει ἄλλοῦ· « Σὰς δίδω τὴν ἰδικήν μου εἰρήνην ». Διότι πραγματικὴ εἰρήνη εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία καμαρώνει (ὑπερφηανεύεται) διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν εὐσέβειαν ».

140. Μετάφρασις.

« Σὺ δὲ δὲν εἶσαι πλεονέκτης ; Σὺ δὲν εἶσαι ἄρπαξ, ἐφ' ὅσον σφετερίζεσαι (οἰκειοποιεῖσαι) σὰν ἰδικὰ σου ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐδέχθης ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ τὰ διαχειρισθῆς ὡς οἰκονόμος ; Ἡ ἐκεῖνος μὲν, ὁ ὁποῖος ἀφαιρεῖ τὰ ἐνδύματα ἀπὸ κάποιον καὶ τὸν ἀφήνει γυμνὸν θὰ ὀνομασθῇ λωποδύτης, ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος δὲν ἐνδύει τὸν γυμνόν, ἐνῶ ἤμπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ, εἶναι ἄξιος ἄλλης ὀνομασίας (ἐκτὸς τῆς ὀνομασίας «λωποδύτης») ; Ὁ ἄρτος, τὸν ὁποῖον σὺ κατακρατεῖς, ἀνήκει εἰς τὸν πεινασμένον· τὸ ἐνδυμα, πού σὺ φυλάσσεις εἰς ἀποθήκας, ἀνήκει εἰς τὸν γυμνόν· τὸ ὑπόδημα, πού σαπίζει εἰς σέ (εἰς τὸ σπίτι σου), ἀνήκει εἰς τὸν ἀνυπόδητον· τὸ χρῆμα, πού τὸ κατακρατεῖς χωμένον εἰς τὴν γῆν, ἀνήκει εἰς ἐκεῖνον, πού ἔχει ἀνάγκη. Ὡστε τόσους ἀδικεῖς, εἰς ὅσους θὰ ἤμποροῦσες νὰ δίδης (εὐεργεσίας) ».

141. Μετάφρασις.

« Ἄς καθαρίσωμεν λοιπὸν τοὺς ἑαυτοὺς μας με τὴν ἐλεημοσύνην καὶ ἄς λευκάνωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἄλλοι μὲν ὅπως τὸ μαλλί, ἄλλοι

141. Περικοπή ἐκ τοῦ 18' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου περὶ φιλοπτωχίας ('Ε.Π. 35, 908 - 909).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ὡς ἡ Μαρία· Ἰωάν. 1β', 3. — σμύρνη· Ματθ. β', 11. Σμύρνα εἶναι τὸ φυτικὸν ἄρωμα, ὅπερ φυσικῶς ἢ δι' ἐγκοπῆς

ρός, Χριστὸν ἐπισκεψώμεθα, Χριστὸν θεραπεύσωμεν, Χριστὸν θρέψωμεν, Χριστὸν ἐνδύσωμεν, Χριστὸν συναγάγωμεν, Χριστὸν τιμήσωμεν, μὴ τραπέξῃ μόνω, ὡς τινες, μηδὲ μύροις, ὡς ἡ Μαρία, μηδὲ τάφω μόνον, ὡς Ἰωσήφ ὁ Ἀριμαθαῖος, μηδὲ τοῖς πρὸς τὴν ταφὴν, ὡς Νικόδημος, μηδὲ χρυσῶ καὶ λιβάνω καὶ σμύρῃ, ὡς οἱ μάγοι πρὸ τῶν εἰρημένων· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔλαιον θέλει καὶ οὐ θυσίαν ὁ πάντων Δεσπότης, καὶ ὑπὲρ μυριάδας ἀρνῶν πιόνων ἢ εὐσπλαγχία, ταύτην εἰσφέρωμεν αὐτῷ διὰ τῶν δεομένων καὶ χαμαὶ σήμερον ἐρριμμένων, ἵνα, ὅταν ἐνθένδε ἀπαλλαγῶμεν, δέξωνται ἡμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς ».

142. ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ » καὶ τὸν νόμον ἀναγνούς τοῦτόν φησι (Παῦλος)· « Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστὶ ». Πῶς μέγα ἐστίν ; Εἶπέ μοι. "Ὅτι τὸν ἅπαντα θαλαμνομένη ἢ κόρη χρόνον, μηδέποτε τὸν νυμφίον ἑωρακυῖα, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας οὕτω ποθεῖ καὶ στέργει ὡς σῶμα οἰκεῖον· πάλιν ὁ ἀνὴρ, ἦν οὐδέποτε εἶδεν, ἥς οὐδέποτε τῆς ἐν λόγῳ ἐκοινωνήσε συνουσίας, ταύτην ἀκακεῖνος ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἀπάντων προτίθησι, καὶ τῶν φίλων καὶ τῶν οἰκειῶν καὶ τῶν γεννησαμένων αὐτῶν. Οἱ γονεῖς πάλιν, ἂν μὲν ἐξ ἐτέρας ὑποθέσεως ἀφαιρεθῶσι χρήματα, δάκνονται, ἀλγοῦσιν, εἰς δικαστήριον τοὺς ἀφελομένους ἔλκουσιν· ἀνθρώπῳ δὲ πολλάκις μηδέποτε ὀφθέντι, μηδὲ γνωρισθέντι, καὶ τὴν θυγατέρα τὴν ἑαυτῶν καὶ προῖκα χρημάτων πολλῶν ἐγχειρίζουσι. Καὶ χαίρουσι τοῦτο ποιοῦντες καὶ οὐχ ἠγοῦνται ζημίαν εἶναι τὸ γινόμενον· ἀλλ' ὀρῶντες τὴν θυγατέρα ἀπαγομένην, οὐ σνηθείας μέμνηνται, οὐκ ἀλγοῦσιν, οὐ δάκνονται, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστοῦσι καὶ εὐχῆς ἔργον εἶναι νομίζουσι τὸ καὶ τὴν θυγατέρα ἰδεῖν τῆς οἰκίας

ἀπορρέει ἐκ τοῦ δένδρου, τὸ ὅποῖον ὀνομάζεται βαλσαμοδένδρον ἢ μύρρα. Τὸ ἄρωμα τοῦτο ἐχρησιμοποιεῖτο εἴτε ὡς θυμίαμα, εἴτε ὡς ἄρωμα ἐνδυμάτων, στολισμοῦ νεκρῶν κ.λπ.

142. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Χρυσοστόμου « περὶ τοῦ ποίας δεῖ ἄγεσθαι γυναῖκας » (Ἐ.Π. 51, 230).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : « καταλείψει... γυναῖκα αὐτοῦ »· Γεν. β', 24. — « τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν »· Ἐφεσ. ε', 32.

δὲ ὅπως τὸ χιόνι, ἀναλόγως πρὸς τὴν εὐσπλαγχνίαν (τὴν ὁποίαν θὰ δεῖξωμεν)... Ἐφ' ὅσον εἶναι ἀκόμη καιρὸς (εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν), ἃς ἐπισκεφθῶμεν τὸν Χριστόν, ἃς ὑπηρετήσωμεν (περιποιηθῶμεν) τὸν Χριστόν, ἃς δώσωμεν τροφήν εἰς τὸν Χριστόν, ἃς ἐνδύσωμεν τὸν Χριστόν, ἃς περιμαζεύσωμεν (εἰς τὸ σπίτι μας) τὸν Χριστόν, ἃς τιμήσωμεν τὸν Χριστόν ὄχι μόνον μὲ τὸ τραπέζι, ὅπως ἔκαμαν μερικοί, οὔτε (μόνον) μὲ τὰ ἀρώματα, ὅπως ἔκαμαν ἡ Μαρία, οὔτε μόνον μὲ τὸν τάφον, ὅπως ὁ Ἰωσήφ πού ἦτο ἀπὸ τὴν Ἀριμαθαίαν, οὔτε (μόνον) μὲ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὸν ἐνταφιασμόν, ὅπως ὁ Νικόδημος, οὔτε μὲ χρυσάφι καὶ λιβάνι καὶ σμύρναν, ὅπως ἔκαμαν οἱ μάγοι πρὶν ἀπὸ αὐτούς, τοὺς ὁποίους ἔχομεν ἀναφέρει· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Κύριος τῶν ὄλων θέλει ἐκδήλωσιν τοῦ ἐλέους καὶ ὄχι ἐξωτερικὴν θυσίαν καὶ ἐπειδὴ ἡ εὐσπλαγχνία εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ ἀναριθμητὰ καλοθρεμμένα ἀρνιά (πού προσφέρονται διὰ νὰ θυσιασθοῦν), ἃς προσφέρωμεν αὐτῇ εἰς αὐτὸν δι' ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀνάγκη καὶ εἶναι πεταγμένοι σήμερον κατὰ γῆς, διὰ νὰ μᾶς ὑποδεχοῦν εἰς τὰ αἰώνια σκηνώματα, ὅταν φύγωμεν ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν».

142. Μετάφρασις.

« Θὰ ἐγκαταλείψῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα καὶ θὰ προσκολληθῇ εἰς τὴν γυναῖκά του »· καὶ ἀφοῦ ὁ Παῦλος ἀνέγνωσεν (εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην) τὸν νόμον αὐτόν, λέγει· « Ἡ μυστηριώδης αὐτῇ ἀλήθεια (πού ἀπεκαλύφθη ἀπὸ τὸν Θεόν) εἶναι μεγάλης σημασίας ». Διατί εἶναι μεγάλης σημασίας ; Νὰ μοῦ εἴπῃς (Παῦλε). Διότι, ἐνῶ ἡ κόρη ὄλον τὸν χρόνον ἔζη εἰς ἓνα θάλαμον χωρὶς νὰ ἔχη ἴδει τὸν νυμφίον, ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τόσον πολὺ ἐπιθυμεῖ τὴν παρουσίαν του καὶ δεικνύει στοργὴν πρὸς αὐτόν, ὡς πρὸς ἰδικόν της σῶμα· ἐξ ἄλλου ὁ ἄνδρας αὐτῆν, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε (προηγούμενως) εἶδε, μὲ τὴν ὁποίαν ποτὲ (προηγούμενως) δὲν ἔκαμε μίαν συνομιλίαν, αὐτῇ (λοιπὸν) καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν προτιμᾷ ἀπὸ ὅλα, καὶ ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ αὐτοὺς τοὺς γονεῖς. Οἱ γονεῖς ἐπίσης, ἐὰν μὲν διὰ κάποιαν ἄλλην ὑπόθεσιν ὑποστοῦν στέρησιν χρημάτων, δυσ-αρεστοῦνται, αἰσθάνονται πόνον, σύρουν εἰς δικαστήριον ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀφῆρσαν αὐτὰ· εἰς ἓνα ἄνθρωπον δέ, τὸν ὅποιον πολλὰς φορές ποτὲ δὲν εἶδον οὔτε ἐγνώρισαν, παραδίδουν τὴν κόρην των καὶ προῖκα ἀπὸ πολλὰ χρήματα. Καὶ ἔχουν χαράν, πού κάνουν αὐτό, καὶ δὲν νομίζου, ὅτι αὐτό, τὸ ὅποιον γίνεται, εἶναι ζημία· ἀλλ' ὅταν βλέπουν τὴν

ἐξαγομένην καὶ πολλὰ μετ' ἐκείνης χρήματα. Ταῦτα οὖν ἅπαντα ἐννοήσας ὁ Παῦλος, ὅτι τοὺς γονεῖς ἀφέντες ἀμφοτέροι ἀλλήλοις συνδεσμοῦνται καὶ χρόνου τοσοῦτου συνηθείας ἢ τότε συντυχία τυραννικωτέρα γίνεται, καὶ συνιδῶν, ὅτι οὐκ ἔστι τοῦτο ἀνθρώπινον, ἀλλ' ὁ Θεὸς τοὺς ἔρωτας τοῦτους ἐγκατέσπειρε καὶ τοὺς ἐκδιδόντας καὶ τοὺς ἐκδιδομένους μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιεῖν παρεσκεύασε, φησί· « Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν ».

143. ΠΡΟ·Υ·ΠΟΘΕΣΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΠΙΤΥΧΟΥΣ ΓΑΜΟΥ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Ἐν μόνον ζητῶμεν, ψυχῆς ἀρετὴν καὶ εὐγένειαν τρόπων, ἵνα εἰρήνης ἀπολαύωμεν, ἵνα ἐντρυνφῶμεν ἐν ὁμοιοίᾳ καὶ ἀγάπῃ διηρκεῖ. Ὁ μὲν γὰρ εὐπορον λαβὼν γυναῖκα, δέσποιναν μᾶλλον ἔλαβεν ἢ γυναῖκα... Ὁ δὲ ὁμότιμον ἢ πενεστέραν λαβὼν γυναῖκα, βοηθὸν καὶ σύμμαχον ἔλαβε καὶ πάντα εἰς τὴν οἰκίαν εἰσήγαγε τὰ ἀγαθὰ... Μὴ τοίνυν τοῦτο ζητῶμεν ὅπως χρήματα ἔχωμεν, ἀλλ' ὅπως εἰρήνην, ὅπως ἡδονῆς ἀπολαύωμεν· διὰ τοῦτο γάμος, οὐχ ἵνα πολέμον καὶ μάχης τὰς οἰκίας ἐμπιπλῶμεν, οὐχ ἵνα ἔρεις καὶ φιλονεικίας ἔχωμεν, οὐχ ἵνα πρὸς ἀλλήλους διαστασιάζωμεν καὶ ἀβίωτον τὸν βίον ποιῶμεν, ἀλλ' ἵνα βοηθείας ἀπολαύωμεν καὶ λιμένα ἔχωμεν καὶ καταφυγὴν καὶ παραμυθίαν τῶν ἐπιχειμένων κακῶν, ἵνα μεθ' ἡδονῆς τῇ γυναικὶ διαλεγώμεθα...

Ταῦτα οὖν ἅπαντα ἐννοοῦντες, μὴ χρήματα περισκοπῶμεν, ἀλλὰ τρόπων ἐπιείκειαν καὶ σεμνότητα καὶ σωφροσύνην. Γυνὴ γὰρ σώφρων καὶ ἐπιεικῆς καὶ μετρία, κἂν πένης ἦ, τὴν πενίαν πλοῦτου βέλτιον διαθεῖναι δυνήσεται ὥσπερ ἡ διεφθαρμένη καὶ ἀκόλαστος καὶ φίλερις, κἂν μυρία εἴρη θησαυροὺς ἔνδον κειμένους, ἀνέμου παντὸς τάχιον αὐτοὺς ἐκφυσήσασα, καὶ συμφοραῖς μυρίαῖς μετὰ τῆς πενίας περιβάλλει τὸν ἄνδρα. Μὴ τοίνυν πλοῦτον ζητῶμεν, ἀλλὰ τὴν χρησομένην καλῶς τοῖς οὐδιν... Ἄν οὕτω τὰ καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς οἰκονομήσωμεν, τὸν Θεὸν αἰεὶ παρακαλοῦντες μεσίτην γενέσθαι τῶν πραττομένων ἀπάντων, οὐκ ἀποστάσιον ἔσται ποτέ, οὐ μοιχείας ὑποψία, οὐ ζηλοτυπίας πρόφασις, οὐ μάχη καὶ ἔρις, ἀλλὰ πολλῆς μὲν ἀπολαυσόμεθα τῆς εἰρήνης, πολλῆς

143. Περικοπή ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Χρυσοστόμου « περὶ τοῦ πῶς δεῖ ἀγεσθαι γυναίκας » (Ἐ.Π. 51, 231 - 232 καὶ 240).

κόρην νὰ ὀδηγῆται (ἀπὸ τὸν σύζυγον) μακρὰν, δὲν σκέπτονται τὰς συνηθείας (ἀπὸ τὴν κοινὴν ζωὴν μὲ τὴν κόρην τῶν), δὲν λυποῦνται, δὲν δυσαρεστοῦνται, ἀλλὰ καὶ εὐγνωμονοῦν καὶ θεωροῦν, ὅτι ἦτο εὐχῆς ἔργον, ὅτι εἶδον καὶ τὴν θυγατέρα νὰ μεταφέρεται ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ πολλὰ χρήματα (πράγματα) μαζί μὲ ἐκείνην. "Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ἀφοῦ ἔφερον εἰς τὸν νοῦν τοῦ ὁ Παῦλος, ὅτι δηλαδὴ, ἀφοῦ καὶ οἱ δύο ἐγκατέλειψαν τοὺς γονεῖς, δένονται μαζί μεταξὺ τῶν μὲ τὰ δεσμὰ τοῦ γάμου καὶ ὅτι αὐτὴ ἢ συνένωσις τῆς τύχης τῶν ἀσκεῖ ἐπάνω τῶν μεγαλυτέρων κυριαρχικὴν δύναμιν ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἢ τόσον μακροχρόνιος συνήθεια, καὶ ἀφοῦ (ὁ Παῦλος) ἀντελήφθη (ἐγνώρισε) καλῶς ὅτι αὐτὸ (ἢ ἀγάπη αὐτὴ) δὲν εἶναι κάτι τὸ ἀνθρώπινον, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐγκατέσπειρεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔρωτας αὐτοῦ καὶ προητόμασε καὶ τοὺς γονεῖς, οἱ ὅποιοι δίδουν ἔξω τῆς οἰκίας τὸ παιδί τους, καὶ τὰ παιδιά, τὰ ὅποια δίδονται, νὰ κάμουν αὐτὸ μὲ χαρὰν, λέγει: «Τὸ μυστήριον τοῦτο εἶναι μεγάλης σημασίας».

143. Μετάφρασις.

« Ἄς ζητῶμεν μόνον ἐν πράγμα, τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν λεπτότητα τῶν τρόπων, διὰ νὰ ἀπολαμβάνωμεν εἰρήνην, διὰ νὰ εὐρίσκωμεν ἀπόλαυσιν μέσα εἰς διαρκῆ ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην. Διότι ὅποιος ἔλαβε πλουσίαν γυναῖκα, ἔλαβε μᾶλλον κυρίαν (ἀφέντραν) παρὰ σύζυγον... "Ὅποιος δὲ ἐπῆρεν ὡς σύζυγον ἰσότημον ἢ πτωχοτέραν γυναῖκα, αὐτὸς ἐπῆρε βοήθην καὶ σύμμαχον καὶ ἔφερε μέσα εἰς τὸ σπίτι ὅλα τὰ ἀγαθὰ... Νὰ μὴ ζητῶμεν λοιπὸν αὐτό, πῶς νὰ ἔχωμεν χρήματα, ἀλλὰ πῶς νὰ ἔχωμεν εἰρήνην, πῶς νὰ ζῶμεν εὐχάριστα· διὰ τοῦτο ὑπάρχει ὁ γάμος, ὄχι διὰ νὰ γεμίζωμεν τὰ σπίτια μὲ συμπλοκὴν καὶ μάχην, ὄχι διὰ νὰ ἔχωμεν διενέξεις καὶ φιλονικίας, ὄχι διὰ νὰ ἔχωμεν διχόνοιαν μεταξὺ μας καὶ νὰ κάνωμεν τὸν βίον ἀβίωτον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπολαμβάνωμεν βοήθειαν καὶ νὰ ἔχωμεν λιμάνι καὶ καταφύγιον καὶ παρηγορίαν διὰ τὰ κακά, ποὺ προσεγγίζουσιν, διὰ νὰ ἔχωμεν εὐχάριστον ἀνταλλαγὴν σκέψεων μὲ τὴν γυναῖκα...

"Ἐχοντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ εἰς τὸν νοῦν μας, ἄς μὴ στρέφωμεν τὴν προσοχὴν μας εἰς τὰ χρήματα, ἀλλὰ εἰς τὴν εὐθύτητα τῶν ἐκδηλώσεων συμπεριφορᾶς καὶ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν σωφροσύνην. Διότι μία γυναῖκα σώφρων καὶ ἀξιοπρεπὴς καὶ γνωρίζουσα τὸ μέτρον, καὶ ἐὰν εἶναι πτωχὴ, θὰ ἤμποροῦσε νὰ διευθετήσῃ τὴν πτωχείαν καλύτερον ἀπὸ τὸν πλοῦτον·

δὲ τῆς ὁμοιοῦσας ταύτης δὲ οὐσης, καὶ ἄλλαι πάντως ἔφρονται ἀρεταί. Ἐν οὗτοι οἱ γάμοι γίνονται, καὶ τὰ παῖδια μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας εἰς ἀρετὴν ἀγαγεῖν δυνασόμεθα ».

144. ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΕΝ Τῇ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ Τῷ ΠΟΛΙΤΙΣΜῷ

(Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Διόγνητον).

« Χριστιανοὶ γὰρ οὔτε γῆ, οὔτε φωνῆ, οὔτε ἔθεσι διακεκοιμένοι τῶν λοιπῶν εἰσιν ἀνθρώπων. Οὔτε γὰρ που πόλεις ἰδίας κατοικοῦσιν, οὔτε διαλέκτῳ τινὶ παρηλλαγμένη χρῶνται... Κατοικοῦντες δὲ πόλεις Ἑλληνίδας τε καὶ βαρβάρους, ὡς ἕκαστος ἐκλήρωθη καὶ τοῖς ἐγχωρίοις ἔθεσιν ἀκολουθοῦντες ἐν τε ἐσθῆτι καὶ διαίτῃ καὶ τῷ λοιπῷ βίῳ, θαυμαστὴν καὶ ὁμολογουμένως παράδοξον ἐνδείκνυνται τὴν κατάστασιν τῆς ἑαυτῶν πολιτείας. Πατρίδας οἰκοῦσιν ἰδίας, ἀλλ' ὡς πάροικοι. Μετέχουσι πάντων ὡς πολῖται καὶ πάνθ' ὑπομένουσιν ὡς ξένοι· πᾶσα ξένη πατρίς ἐστὶν αὐτῶν καὶ πᾶσα πατρίς ξένη. Τεκνογονοῦσιν· ἀλλ' οὐ βλέπουσι τὰ γεννώμενα. Τράπεζαν κοινὴν παρατίθενται, ἀλλ' οὐ κοινήν. Ἐν σαρκὶ τυγχάνουσιν, ἀλλ' οὐ κατὰ σάρκα ζῶσιν. Ἐπὶ γῆς διατρίβουσι, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται. Πειθονται τοῖς ὠρισμένοις νόμοις καὶ τοῖς ἰδίοις βίοις νικῶσι τοὺς νόμους. Ἀγαπῶσι πάντας καὶ ὑπὸ πάντων διώκονται. Ἀγροῦνται καὶ κατακρίνονται· θανατοῦνται καὶ ζωοποιοῦνται. Πτωχεύουσι καὶ πλουτίζουσι πολλοὺς. Πάντων ὑστεροῦνται καὶ ἐν πᾶσι περισσεύουσιν. Ἀτιμοῦνται καὶ ἐν ταῖς ἀτιμίαις δοξάζονται· βλασφημοῦνται καὶ δικαιοῦνται. Λοιδοροῦνται καὶ τιμῶσιν. Ἀγαθοποιοῦντες ὡς κακοὶ κολάζονται· κολαζόμενοι χαίρουσιν ὡς ζωοποιοῦμενοι. Ὑπὸ Ἰουδαίων ὡς ἀλλόφυλοι πολεμοῦνται καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων διώκονται καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἔχθρας εἰπεῖν οἱ μισοῦντες οὐκ ἔχουσιν.

Ἄπλως δ' εἰπεῖν, ὅπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχῇ, τοῦτ' εἰσιν ἐν κό-

144. Περικοπή ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Διόγνητον (ΒΕΠΕΣ ζ', 253 - 254).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ἡ περικοπή τονίζει, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ τὴν ζωτικὴν ἐντελέχειαν, ἣτις ἐμψυχώνει τὸν ὀργανισμόν τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ Χριστιανοὶ δὲν ζοῦν βεβαίως ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ ἐνὸς νοσηροῦ θρησκευτικοῦ μυστικισμοῦ, ἀποξενουμένου τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλ' ὁμοῦ ἀποτελοῦν πνευματικῶς καὶ μυστικῶς « γένος ἐκλεκτὸν » καὶ « ἔθνος ἅγιον ».

ὅπως (ἀντιθέτως) ἡ διεφθαρμένη καὶ ἀχαλίνωτος καὶ φιλόνομος, ἀκόμη καὶ ἐὰν εὕρη νὰ ὑπάρχουν μέσα εἰς τὸ σπίτι ἀναριθμητοὶ θησαυροί, ἀφοῦ γρηγορώτερα ἀπὸ τὸν ἄνεμον διασκορπίσῃ αὐτοὺς μὲ ἓνα φύσημα, παρέχει εἰς τὸν ἄνδρα μαζὶ μὲ τὴν πτωχείαν καὶ ἀναριθμήτους συμφοράς. Λοιπὸν ἄς μὴ ζητῶμεν πλοῦτον, ἀλλ' ἐκείνην, ἡ ὁποία θὰ χρησιμοποίησῃ καλῶς τὰ ὑπάρχοντα... "Ἄν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διευθετήσωμεν τὰ ζητήματά μας, παρακαλοῦντες πάντοτε τὸν Θεὸν νὰ μεσολαβῇ εἰς ὅλα, τὰ ὁποῖα πράττονται ἀπὸ ἡμᾶς, δὲν θὰ ὑπάρξῃ ποτὲ διαζύγιον, οὔτε ὑποψία μοιχείας, οὔτε ἀφορμὴ ζηλοτυπίας, οὔτε μάχη καὶ φιλονικία, ἀλλὰ θὰ ἀπολαύσωμεν πολλὴν εἰρήνην, πολλὴν ὁμόνοιαν· ὅταν δὲ αὕτῃ ὑπάρχῃ, θὰ ἀκολουθήσουν ὅπωςδῆποτε καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί. "Ἄν οἱ γάμοι γίνουσι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τότε μὲ πολλὴν εὐκολίαν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ὀδηγήσωμεν καὶ τὰ παιδιὰ εἰς τὴν ἀρετὴν ».

144. Μετάφρασις.

« Διότι οἱ Χριστιανοὶ δὲν διακρίνονται ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους οὔτε εἰς τὴν ἐπίγειον πατρίδα, οὔτε εἰς τὴν ὁμιλίαν, οὔτε εἰς τὰ ἔθιμα. Διότι οὔτε κάπου κατοικοῦν εἰς ξεχωριστὰς πόλεις, οὔτε χρησιμοποιοῦν κάποιαν ἀλλοιωμένην γλωσσικὴν διάλεκτον... Κατοικοῦντες δὲ πόλεις ἑλληνικὰς καὶ βαρβάρους, ἐκεῖ ὅπου ἔτυχεν ὁ καθένας, καὶ ἀκολουθοῦντες τὰ ἐγχώρια ἔθιμα καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν διατροφήν καὶ τὴν ὑπόλοιπον ζωὴν, παρουσιάζουσι τὴν κατάστασιν τῆς ζωῆς τῶν θαυμαστῆν καὶ ὁμολογουμένως παράδοξον. Κατοικοῦν ἰδιαιτέρας πατρίδας, ἀλλὰ σὰν περαστικοὶ ταξιδιωταί. Συμμετέχουσι εἰς ὅλα ὡς πολῖται, καὶ ὅμως ὑπομένουσι τὰ πάντα ὡς ξένοι· κάθε ξένη χώρα εἶναι πατρίδα τους καὶ κάθε πατρίδα θεωρεῖται ὡς ξένη χώρα. Γεννοῦν τέκνα· ἀλλὰ δὲν πετοῦν τὰ παιδιὰ, ποῦ γεννῶνται. Παραθέτουσι συνηθισμένο τραπέζι, ἀλλ' ὄχι κοινόν (μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀμαρτίας). Εὐρίσκονται μέσα εἰς ὕλικήν σάρκα, ἀλλὰ δὲν ζοῦν ζωὴν σαρκικήν. Διαμένουσι ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' ἔχουσι τὸ πολίτευμά τους (ζοῦσι) εἰς τὸν οὐρανόν. Ὑπακούουσι εἰς τοὺς καθωρισμένους νόμους, ἀλλὰ μὲ τὴν ἰδικήν των ζωὴν νικοῦσι τοὺς νόμους. Ἀγαποῦσι ὅλους καὶ ὅμως δίδονται ἀπὸ ὅλους. Ἀγνοοῦνται καὶ καταδικάζονται· θανατώνονται καὶ ὅμως ζωογονοῦνται. Εἶναι πτωχοὶ καὶ ὅμως καθιστοῦν πλουσίους πολλούς. Στεροῦνται ἀπὸ ὅλα καὶ ὅμως ἔχουσι ἐπάρκειαν εἰς ὅλα. Περι-

σμφω Χριστιανοί. Ἐσπάρται κατὰ πάντων τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἡ ψυχὴ καὶ Χριστιανοὶ κατὰ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις. Οἰκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχὴ, οὐκ ἔστι δὲ ἐκ τοῦ σώματος· καὶ Χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκοῦσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου. Ἄόρατος ἡ ψυχὴ ἐν ὄρατῶ φρουρεῖται τῷ σώματι· καὶ Χριστιανοὶ γινώσκονται μὲν ὄντες ἐν τῷ κόσμῳ, ἀόρατος δὲ αὐτῶν ἡ θεοσέβεια μένει. Μισεῖ τὴν ψυχὴν ἡ σὰρξ καὶ πολεμεῖ μηδὲν ἀδικουμένη, διότι ταῖς ἡδοναῖς κωλύεται χρῆσθαι· μισεῖ καὶ Χριστιανούς ὁ κόσμος μηδὲν ἀδικούμενος, ὅτι ταῖς ἡδοναῖς ἀντιτάσσονται. Ἡ ψυχὴ τὴν μισοῦσαν ἀγαπᾷ σάρκα καὶ τὰ μέλη· καὶ Χριστιανοὶ τοὺς μισοῦντας ἀγαπῶσιν. Ἐγκέκλεισται μὲν ἡ ψυχὴ τῷ σώματι, συνέχει δὲ αὐτὴ τὸ σῶμα· καὶ Χριστιανοὶ κατέχονται μὲν ὡς ἐν φρουρᾷ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον. Ἀθάνατος ἡ ψυχὴ ἐν θνητῷ σκηνώματι κατοικεῖ· καὶ Χριστιανοὶ παροικοῦσιν ἐν φθαρτοῖς, τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀφθαρσίαν προσδεχόμενοι».

145. ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

(Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Μάθε τι ποτὲ ἔστι τῆς πόλεως ἀξίωμα καὶ τότε εἶση σαφῶς, ὅτι ἐὰν οἱ οἰκοῦντες αὐτὸ μὴ προδῶσιν, οὐδεὶς ἕτερος ἀφελέσθαι δυνήσεται ἀξίωμα πόλεως. Οὐδὲ τὸ μητροπόλιν εἶναι, οὐδὲ τὸ μέγεθος ἔχειν καὶ κάλλος οἰκοδομημάτων, οὐδὲ τὸ πολλοὺς κίονας καὶ στοὰς εὐρείας καὶ περιπάτους, οὐδὲ τὸ πρὸ τῶν ἄλλων ἀναγορεύεσθαι πόλεων, ἀλλ' ἡ τῶν ἐνοικούντων ἀρετὴ καὶ εὐσέβεια, τοῦτο καὶ ἀξίωμα καὶ κόσμος καὶ ἀσφάλεια πόλεως, ὡς ἂν μὴ τοῦτο ἦ, πάντων ἔστιν εὐτελεστέρα, κἂν μυρίας παρὰ βασιλέων ἀπολαὴν τιμῆς... Ἐμοὶ πόλις μὴ ἔχουσα πολίτας θεοφιλεῖς πάσης κώμης ἔστιν εὐτελεστέρα καὶ σπηλαιῶν παντὸς ἀτιμωτέρα. Καὶ τί λέγω περὶ πόλεως; Ἴνα γὰρ μάθης ἀκριβῶς, ὅτι ἀρετὴ μόνη κοσμεῖ τοὺς ἐνοικοῦντας, οὐδὲν σοὶ λέγω περὶ πόλεως, ἀλλ' ὁ πάσης πόλεως ἔστι σεμνότερον, τὸν τοῦ Θεοῦ ναὸν τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις εἰς μέσον ἐνεγκῶν τοῦτο ἀποδειξάσθαι πειράσομαι. Οὗτος γὰρ ὁ ναός, ἐν ᾧ θυσίαι καὶ εὐχαὶ καὶ λατρεῖαι, ἔνθα τὰ Ἁγία τῶν ἁγίων καὶ τὰ χερουβὶμ καὶ ἡ διαθήκη καὶ ἡ στάμνος ἡ χρυσοῦν, τὰ μεγάλα σύμβολα τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας τῆς περὶ τὸ γένος ἐκεῖνο..., ἔνθα πολλῶ πάντοθεν οἱ τοῖχοι κατελάμποντο χρυσίῳ καὶ πρὸς πᾶσαν ὑπερβολὴν καὶ ὕλης πολυτέλεια καὶ τέχνης ἀκρίβεια συνελθοῦσαι μόνον τοιοῦτον ἐπὶ τῆς γῆς ἔδειξαν ναὸν τότε· μᾶλλον δὲ οὐ τέχνης ἀκρίβεια μόνον, ἀλλὰ καὶ

φρονοῦνται καὶ μέσα εἰς τὰς ἀτιμώσεις των δοξάζονται· βλασφημοῦνται, καὶ ὅμως δικαιοῦνται. Ὑβρίζονται, καὶ ὅμως αὐτοὶ ἀπονέμουν τιμὴν. Ἐνῶ αὐτοὶ πράττουν τὸ ἀγαθόν, τιμωροῦνται ὡς κακοὶ· καθ' ὃν χρόνον τιμωροῦνται χαίρουν ὡς ζωογονούμενοι. Ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων καταπολεμοῦνται ὡς ἀλλόφυλοι καὶ καταδιώκονται ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτραις Ἑλληνας, ἀλλ' ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τοὺς μισοῦν, δὲν ἔμποροῦν νὰ εἴπουν τὴν αἰτίαν τῆς ἔχθρας.

Διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν ἀπλᾶ, ὅτι εἶναι μέσα εἰς τὸ σῶμα ἢ ψυχὴ, αὐτὸ εἶναι μέσα εἰς τὸν κόσμον οἱ Χριστιανοί. Ἡ ψυχὴ εἶναι διασκορπισμένη εἰς ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὰς πόλεις τοῦ κόσμου. Κατοικεῖ μὲν εἰς τὸ σῶμα ἢ ψυχὴ, ἀλλὰ δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ σώματος· καὶ οἱ Χριστιανοὶ κατοικοῦν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ δὲν προέρχονται ἐκ τοῦ κόσμου. Ἀόρατος ἢ ψυχὴ φρουρεῖται μέσα εἰς τὸ ὄρατον σῶμα· καὶ οἱ Χριστιανοὶ γίνονται γνωστοὶ μὲν, διότι εὐρίσκονται μέσα εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ ἡ θεοσέβεια αὐτῶν μένει ἀόρατος. Ἡ σάρξ μισεῖ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν πολεμεῖ, ἂν καὶ τίποτε δὲν βλέπεται ἐξ αὐτῆς, διότι ἐμποδίζεται (ἀπὸ τὴν ψυχὴν) νὰ κἀνῃ χρῆσιν τῶν ἡδονῶν· καὶ ὁ κόσμος μισεῖ τοὺς Χριστιανούς, ἂν καὶ δὲν βλέπεται ἀπὸ αὐτοῦς, διότι αὐτοὶ τάσσουνται ἐναντίον τῶν ἡδονῶν. Ἡ ψυχὴ ἀγαπᾷ τὴν σάρκα, ἢ ὅποια μισεῖ ἐκείνην, ἐπίσης ἀγαπᾷ καὶ τὰ μέλη τοῦ σώματος· καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀγαποῦν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τοὺς μισοῦν. Ἡ ψυχὴ εἶναι μὲν κλεισμένη μέσα εἰς τὸ σῶμα, ἀλλὰ συγκατεῖ εἰς συνοχὴν τὸ σῶμα· καὶ οἱ Χριστιανοὶ κρατοῦνται μὲν μέσα εἰς τὸν κόσμον, ὡς εἰς μίαν φυλακὴν, ἀλλ' αὐτοὶ συγκατεῖν εἰς συνοχὴν τὸν κόσμον. Ἀθάνατος ἢ ψυχὴ κατοικεῖ μέσα εἰς θνητὴν σκηνήν· καὶ οἱ Χριστιανοὶ παρεπιδημοῦν ἀνάμεσα εἰς φθαρτὰ πράγματα, ἀναμένοντες μὲ ὑπομονὴν τὴν ἀφθαρσίαν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ».

145. Μετάφρασις.

« Φρόντισε νὰ μάθῃς ποῖον εἶναι τὸ μεγαλεῖον (ἢ ἐξαιρετος ἀξία) τῆς πόλεως καὶ τότε θὰ γνωρίσῃς σαφῶς, ὅτι ἂν οἱ πολῖται δὲν προδώσουν αὐτό, κανένας ἄλλος δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ἀγαθὴν φήμην τῆς πόλεως. Μεγαλεῖον καὶ στολισμὸς καὶ ἀσφάλεια τῆς πόλεως δὲν εἶναι τὸ νὰ εἶναι πρωτεύουσα, οὔτε τὸ νὰ ἔχῃ μεγάλα καὶ ὠραῖα οἰκοδομήματα, οὔτε τὸ νὰ ἔχῃ (μνημεῖα μὲ) πολλὰς κολώνας (στύλους) καὶ εὐρυχώρους στοὰς καὶ τόπους διὰ περίπατον, οὔτε τὸ νὰ ἀναγνωρίζεται δημοσίᾳ ὡς ἀνωτέρα τῶν ἄλλων πόλεων, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ

Θεοῦ σοφία τῆς οἰκοδομῆς συνεφέρητο ἐκείνης... Ἄλλ' ὅμως ὁ καλὸς οὗτος καὶ θαυμαστός ναὸς καὶ ἄγιος, τῶν χρωμένων αὐτῷ διαφθαρέντων, οὕτως ἠτιμώθη καὶ κατεφρονήθη καὶ γέγονε βέβηλος, ὡς πρό γε τῆς ἀλώσεως σπήλαιον αὐτὸν καλεῖσθαι ληστῶν καὶ σπήλαιον υἱάνης· μετὰ δὲ ταῦτα βαρβαρικαῖς καὶ ἀκαθάρτοις καὶ βεβήλοις παραδοθῆναι χερσί. Βούλει καὶ περὶ πόλεων τὸ αὐτὸ τοῦτο μαθεῖν ; Τὶ τῶν ἐν Σοδόμοις πόλεων λαμπρότερον ἦν ; Καὶ γὰρ οἰκίαι καὶ οἰκοδομήματα λαμπρὰ καὶ τείχη παρ' αὐτοῖς ἦν καὶ χώρα λιπαρὰ καὶ εὐγείος καὶ τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ προσεικνυῖα· ἡ δὲ καλύβη τοῦ Ἀβραὰμ εὐτελής καὶ μικρὰ καὶ οὐδεμίαν ἔχουσα ἀσφάλειαν· ἀλλὰ πολέμον ποτὲ γενομένον βαρβαρικοῦ, τὰς μὲν πόλεις τὰς τειχίρεις κατέσκαψάν τε καὶ εἶλον οἱ βάρβαροι καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας λαβόντες αἰχμαλώτους ἀπῆλθον, τὸν δὲ τῆς ἐρήμου πολίτην Ἀβραὰμ οὐκ ἤνεγκαν ἐπελθόντα... Οὐ μέγεθος πόλεως, ἀλλὰ ψυχῆς ἀρετὴ κόσμος ἐστὶ καὶ ἀσφάλεια ».

146. ΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Ἐκαστος ἡμῶν τῶν μαθητευομένων τῷ λόγῳ μιᾶς τινος πράξεώς ἐστιν ὑπηρέτης, τῶν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον διατεταγμένων ἡμῖν. Ἐν γὰρ τῇ μεγάλῃ οἰκίᾳ, τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, οὐ μόνον σκευὴ ἐστὶ παντοδαπά, χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα, ἀλλὰ καὶ τέχραι παντοῖαι. Ἐχει γὰρ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ἧτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, θηρευτὰς, ὀδοιπόρους, ἀρχιτέκτονας, οἰκοδόμους, γεωργούς, ποιμένας, ἀθλητάς, στρατιώτας... Θηρευτῆς εἰ ἀπεσταλμένος ὑπὸ τοῦ

145. Περικοπή ἐκ τῆς 15' ὁμιλίας τοῦ Χρυσόστομου « εἰς τοὺς ἀνδριάντας » (Ἐ.Π. 49, 176 - 178).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** ἀξίωμα = ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὅποιον θεωρεῖται κανεὶς ἀξίος, ἡ ἀπονομὴ τιμῆς· ἀγαθὴ φήμη, ἐξαιρετος ὑπόληψις, μεγαλεῖον.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** Ὁσαύτως ὁ Χρυσόστομος ἔχει εἶπει τὰ ἔξης: « Ὅταν ἐθέλης τῆς πόλεως εἰπεῖν ἐγκώμιον, μὴ μοι εἴπῃς τὸ πλῆθος καὶ μῆκος τῶν κυπαρίσσω, μηδὲ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, μηδὲ τὸ πολλοὺς τὴν πόλιν οἰκεῖν ἀνθρώπους, μηδέ... τῶν ὀνίων τὴν ἀφθονίαν..., ἀλλ' ἐὰν ἔχῃς εἰπεῖν ἀρετὴν, ἐπιείκειαν, ἐλεημοσύνην, παννυχίδας, εὐχάς, σωφροσύνην, φιλοσοφίαν, ψυχῆς, ἀπὸ τούτων κόσμει τὴν πόλιν... ». — τῶν ἐν Σοδόμοις πόλεων ὁ Χρυσόστομος ἀποδίδει ἐλευθέρως τὰ ἐν Γεν. 18' ἐξιστορούμενα.

καὶ εὐσέβεια τῶν κατοίκων εἰς τρόπον ὥστε, ἐὰν δὲν ὑπάρχη αὐτή, εἶναι ἢ περισσώτερον ἀσήμαντος ἀπὸ ἑλας, ἔστω καὶ ἂν οἱ βασιλεῖς (ἄρχοντες) τὴν τιμῶν ἀπεριόριστα... Δι' ἐμὲ μία πόλις, ἡ ὅποια δὲν ἔχει πολίτας, ποῦ ἀγαποῦν τὸν Θεόν, εἶναι περισσώτερον ἀσήμαντος ἀπὸ μίαν μικρὰν κωμόπολιν καὶ ἀξία περιφρονήσεως περισσώτερον ἀπὸ κάθε σπήλαιον. Καὶ διατὶ ὁμιλῶ περὶ πόλεως; Διότι διὰ νὰ μάθης ἀκριβῶς, ὅτι μόνη ἡ ἀρετὴ στολιζέει τοὺς κατοίκους, δὲν σοῦ ὁμιλῶ περὶ πόλεως, ἀλλὰ θὰ προσπαθῆσω νὰ ἀποδείξω αὐτό, ἀφοῦ φέρω εἰς τὸ μέσον ὡς παράδειγμα ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον εἶναι περισσώτερον σεβάσμιον ἀπὸ κάθε πόλιν, δηλαδὴ τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος. Διότι αὐτὸς ἤτο ὁ ναός, εἰς τὸν ὅποιον ἐγίνοντο θυσίαι καὶ εὐχαὶ καὶ λατρεῖαι, ὅπου ὑπῆρχον τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων καὶ τὰ χερουβὶμ καὶ ἡ διαθήκη καὶ ἡ χρυσὴ στάμνα, τὰ μεγάλα σύμβολα τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ διὰ τὸ γένος ἐκεῖνο (τῶν Ἰσραηλιτῶν)..., ὅπου οἱ τοῖχοι ἀπὸ παντοῦ ἐλαμποκοποῦσαν μὲ πολλὸν χρυσὸν καὶ ὅπου ἡ πολυτέλεια τῶν ὑλικῶν καὶ ἡ τελειότης τῆς τέχνης, συνενωθεῖσαι κατὰ τρόπον ὑπερβολικόν, παρουσίασαν τότε ὡς μοναδικὸν ἕνα τοιοῦτον ναὸν ἐπὶ τῆς γῆς· μᾶλλον ὄχι μόνον ἡ τελειότης τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ ἐβοήθησεν εἰς ἐκείνην τὴν οἰκοδομήν... Ἄλλ' ὅμως ὁ ὠραῖος αὐτὸς καὶ θαυμαστός καὶ ἅγιος ναός, ἐπειδὴ οἱ χρησιμοποιοῦντες αὐτὸν διεφθάρσαν, τόσον πολὺ ἔγινε τόπος αἰσχύνης καὶ περιεφρονήθη καὶ ἐβεβηλώθη, ὥστε πρὸ τῆς ἀλώσεως (τῆς Ἱερουσαλήμ) νὰ ὀνομάζεται σπήλαιον ληστῶν καὶ σπήλαιον υἰάνης· μετὰ δὲ ταῦτα νὰ παραδοθῆ εἰς βαρβαρικά καὶ ἀκάθαρτα καὶ βέβηλα χέρια. Θέλεις νὰ μάθης τὸ ἴδιον πρᾶγμα καὶ διὰ πόλεις; Τὶ ὑπῆρχε λαμπρότερον ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς περιοχῆς τῶν Σοδόμων; Διότι ἐκεῖ ὑπῆρχον καὶ σπίτια καὶ λαμπρὰ οἰκοδομήματα καὶ πλησίον αὐτῶν τείχη καὶ χώρα πλουσία καὶ μὲ εὐφορον γῆν καὶ ὁμοιάζουσα πρὸς τὸν παράδεισον τοῦ Θεοῦ· ἡ δὲ καλύβα τοῦ Ἀβραάμ ἦτο μικρὰ καὶ ἀσήμαντος καὶ δὲν εἶχε καμμίαν ἀσφάλειαν· ἀλλὰ ὅταν κάποτε ἔγινε βαρβαρικὸς πόλεμος, οἱ βάρβαροι τὰς μὲν πόλεις μὲ τὰ τείχη κατέσκαψαν καὶ ἐκυρίευσαν καὶ, ἀφοῦ ἐπῆραν τοὺς κατοίκους ὡς αἰχμαλώτους, ἀπῆλθον, τὸν δὲ πολίτην τῆς ἐρήμου Ἀβραάμ δὲν τὸν ὑπέμειναν, ὅταν ἐπετέθη εἰς αὐτούς... Ὅχι τὸ μέγεθος τῆς πόλεως, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς εἶναι στολισμὸς καὶ ἀσφάλεια ».

146. Μετάφρασις.

« Ὁ καθένας ἀπὸ ἡμᾶς, ποῦ εἴμεθα μαθηταὶ εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ

Κυρίου τοῦ ελπόντος· Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω πολλοὺς θηρευτὰς καὶ θηρεύουσιν αὐτοὺς ἐπάνω παντός ὄρους. Πρόσεχε οὖν ἐπιμελῶς, μὴ πού σε διαφύγη τὸ θήραμα, ἵνα, συλλαβόμενος τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας, τοὺς ὑπὸ τῆς κακίας ἀγριωθέντας προσαγάγῃς τῷ σφίζοντι. Ὁδοιπόρος εἶ ὁμοίως τῷ εὐχομένῳ· Τὰ διαβήματά μου κατεύθυνον. Πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ παρατραπήῃς τῆς ὁδοῦ, μὴ ἐκκλίνῃς δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ· ὁδῷ βασιλικῇ πορεύου. Ὁ ἀρχιτέκτων ἀσφαλῶς τὸν θεμέλιον καταβαλλέσθω τῆς πίστεως, ὃς ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Ὁ οἰκοδόμος βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ· μὴ ξύλα, μὴ χόρτον, μὴ καλάμην, ἀλλὰ χρυσίον, ἀργύριον, λίθους τιμίους. Ὁ ποιμὴν, πρόσεχε μὴ τι παρέλθῃ τῶν ἐπιβαλλόντων τῇ ποιμαντικῇ. Ταῦτα δὲ εἰσι ποῖα ; Τὸ πεπλανημένον ἐπίστρεψε, τὸ συντετριμμένον ἐπίδησον, τὸ νοσοῦν ἴασαι. Ὁ γεωργός, περισκαπτε τὴν ἄκαρπον συκῆν καὶ ἐπίβαλλε τὰ πρὸς βοήθειαν τῆς καρπογονίας. Ὁ στρατιώτης, συγκακοπάθησον τῷ Εὐαγγελίῳ... Ὁ ἀθλητής, πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ πού τινα παραβῆῃς τῶν ἀθλητικῶν νόμων. Οὐδεὶς γὰρ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ ».

147. Η ΤΑΞΙΣ ΕΝ Τῷ ΣΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

« Τάξις τῶν ὄντων ἐστὶ μήτηρ καὶ ἀσφάλεια... Τάξις κἂν ταῖς Ἐκκλησίαις, τὸ μὲν εἶναι τι ποίμνιον, τὸ δὲ ποιμένας διώρισε· καὶ τὸ

146. Περικοπή ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἰς τὸ « πρόσεχε σεαυτῷ » (Ἐ.Π. 31, 205 - 208).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : σκευὴ παντοδαπά· Ἰδὲ καὶ Β' Τιμ., β', 20. — Ἰδου ἐγὼ ἀποστέλλω... Ἰερεμ. 1στ', 16. — μὴ ξύλα... λίθους τιμίους· Α' Κορ. γ', 12. — συγκακοπάθησον· Β' Τιμ. α', 8. — νομίμως ἀθλήσῃ· Β' Τιμ. β', 5.

147. Περικοπή ἐκ τοῦ λβ' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου « περὶ τῆς ἐν διαλέξεσιν εὐταξίας » (Ἐ.Π. 36, 185).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : φησὶν ὁ Ἰώβ· Ἰώβ λδ', 3. — ἐν σῶμα ἐν Χριστῷ... ἀλλήλων μέλη· Ρωμ. ιβ', 5. — Γενικῶς ἡ ὅλη περικοπή ἐπαναλαμβάνει τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀπ. Παύλου, κατὰ τὴν ὁποίαν πάντα τὰ μέλη τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ συναποτελοῦν μίαν μυστικὴν ὄργανικὴν ὁλότητα, ἡ ὁποία διαμορφώνεται μὲ τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Α' Κορ. ιβ', 12 - 13). Ἐκαστος ἐκ τῶν πιστῶν ἔχει ἰδιαιτέραν θέσιν καὶ ἀποστολὴν εἰς τὸ μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

λόγου του Θεού, έχει αναλάβει την υπηρεσίαν κάποιας ώρισμένης πράξεως ἐξ ἐκείνων, πού ἔχουν διαταχθῆ εἰς ἡμᾶς συμφώνως πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον. Διότι εἰς τὸ μεγάλο αὐτὸ σπίτι, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτὴν, δὲν ὑπάρχουν μόνον κάθε εἶδους σκεύη, χρυσᾶ καὶ ἀσημένια καὶ ξύλινα καὶ πήλινα, ἀλλὰ καὶ ποικίλαι τέχναι. Διότι ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ ζῶντος Θεοῦ, ἔχει κυνηγούς, ὀδοιπόρους, ἀρχιτέκτονας, οἰκοδόμους, γεωργούς, ποιμένας, ἀθλητάς, στρατιώτας... Εἶσαι κυνηγός, πού ἔχει σταλῆ ἀπὸ τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος εἶπεν: Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω πολλοὺς κυνηγούς, οἱ ὁποῖοι θὰ κυνηγήσουν αὐτοὺς ἐπάνω εἰς κάθε βουνόν. Πρόσσεχε λοιπὸν μὲ ἐπιμέλειαν, διὰ νὰ μὴ σοῦ ξεφύγῃ τὸ θῆραμα, διὰ νὰ ὀδηγήσῃς εἰς τὸν Σωτῆρα ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐξαγριωθῆ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἀφοῦ τοὺς συλλάβῃς μὲ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Εἶσαι ὀδοιπόρος, ὅμοια μὲ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος προσεύχεται: Κατεύθυνε τὰ βήματά μου. Νὰ προσέχῃς μὴ παρεκτραπῆς ἀπὸ τὴν (εὐθεῖαν) ὁδόν, νὰ μὴ παραστρατήσῃς δεξιὰ ἢ ἀριστερά: νὰ πορεύεσαι εἰς τὴν βασιλικὴν ὁδόν. Ὁ ἀρχιτέκτων ἄς τοποθετῆ ἀσφαλῶς τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ οἰκοδόμος ἄς προσέχῃ κατὰ ποῖον τρόπον οἰκοδομεῖ: ἄς μὴ χρησιμοποῖῃ ξύλα, χορτάρια, καλάμια, ἀλλὰ χρυσάφι, ἀσῆμι, πολυτίμους λίθους. Σὺ ὁ ποιμὴν, νὰ προσέχῃς μήπως διαφύγῃ κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα, πού ἀνήκουν (πίπτουν ἐπάνω) εἰς τὸ ποιμαντικὸν ἔργον. Ποῖα δὲ εἶναι αὐτά; Νὰ φέρῃς ὀπίσω εἰς τὸν εὐθὺν δρόμον τὸ πρόβατον, πού ἔχει πλανηθῆ, νὰ βάλῃς κατάλληλον ἐπίδεσμον εἰς ἐκεῖνο, πού εἶναι καταπληγωμένον, νὰ θεραπεύσῃς τὸ ἄρρωστον. Σὺ ὁ γεωργός, νὰ σκάπτῃς τριγύρω ἀπὸ τὴν ἄκαρπον συκῆν καὶ νὰ θέτῃς ἐπάνω εἰς αὐτὴν ὅσα ὑποβοηθοῦν τὴν καρποφορίαν. Σὺ ὁ στρατιώτης, νὰ κακοπαθήσῃς μαζί (μὲ τὸν Παῦλον) πρὸς χάριν τοῦ Εὐαγγελίου... Σὺ ὁ ἀθλητής, νὰ προσέχῃς τὸν ἑαυτὸν σου, μήπως κάπου παραβῆς κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀθλητικούς κανόνας. Διότι κανεὶς δὲν δέχεται τὸ στεφάνι τῆς νίκης, ἐὰν δὲν ἀγωνισθῆ σύμφωνα πρὸς τοὺς νόμους τῆς ἀθλήσεως ».

147. Μετάφρασις.

« Ἡ τάξις εἶναι ἡ μήτηρ καὶ ἡ ἀσφάλεια τῶν ὄντων... Καὶ εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἡ τάξις εἶναι τὸ ὅτι ὁ Θεὸς ὥρισεν ἄλλοι μὲν νὰ εἶναι τὸ ποιμνιον, ἄλλοι δὲ οἱ ποιμένες· ἄλλοι νὰ εἶναι ἄρχοντες, ἄλλοι ἀρχόμενοι· καὶ ἄλλος μὲν νὰ εἶναι τρόπον τινὰ τὸ κεφάλαι, ἄλλοι δὲ τὰ πόδια, ἄλλοι τὰ χέρια, ἄλλος τὸ μάτι καὶ ἄλλος κάτι ἀπὸ τὰ (ἄλλα) μέλη τοῦ σώμα-

μὲν ἄρχειν, τὸ δὲ ἄρχεσθαι· καὶ τὸ μὲν οἶον εἶναι κεφαλὴν, τὸ δὲ πόδας, τὸ δὲ χεῖρας, τὸ δὲ ὀφθαλμόν, τὸ δὲ ἄλλο τι τῶν μελῶν τοῦ σώματος, πρὸς τὴν τοῦ παντός εὐαρμοσίαν καὶ τὸ συμφέρον ἢ προεχομένων ἢ προεχόντων· καί, ὡσπερ ἐν τοῖς σώμασιν, οὔτε ἀπέρρηκται ἀλλήλων τὰ μέλη, ἀλλ' ἐν σώμα τὸ πᾶν ἐστὶν ἐκ διαφορῶν συγκείμενον· οὔτε ταυτὸ πάντων ἐνέργημα καὶ οὔτε ὀφθαλμὸς βαδίζει, ἀλλ' ὁδηγεῖ· οὔτε πρὸς προβλέπει, ἀλλὰ μεταβαίνει καὶ μετατίθῃσιν· οὔτε γλῶσσα δέχεται φωνάς, ἀκοῆς γάρ· οὔτε ἀκοὴ φθέγγεται, γλώσσης γάρ· καὶ οἷς μὲν ὀδμῶν αἰσθητήριον· λάρυγξ δὲ σῖτα γεύεται, φησὶν ὁ Ἰώβ· χεὶρ δὲ τοῦ δίδοι καὶ τοῦ λαμβάνειν ὄργανον· νοῦς δὲ τοῖς πᾶσιν ἡγεμών, παρ' οὗ τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ εἰς ὃν ἡ αἴσθησις· οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν, τῷ κοινῷ Χριστοῦ σώματι. Οἱ γὰρ πάντες ἐν σώμα ἔσμεν ἐν Χριστῷ· οἱ δὲ καθ' ἓνα Χριστοῦ, καὶ ἀλλήλων μέλη. Τὸ μὲν γὰρ ἄρχει καὶ προκαθέζεται, τὸ δὲ ἄγεται καὶ εὐθύνεται καὶ οὔτε ταυτὸν ἀμφοτέρα ἐνεργεῖ, εἴπερ μὴ ταυτὸν ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι καὶ γίνεται ἀμφοτέρα ἐν εἰς ἓνα Χριστόν, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συναρμολογούμενα καὶ συντιθέμενα Πνεύματος».

τος, τὰ ὁποῖα, διὰ τὴν καλὴν συναρμογὴν καὶ τὸ συμφέρον τοῦ ὅλου, ἢ εἶναι κατώτερα ἢ ὑπερέχουν τῶν ἄλλων· καὶ ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὰ σώματα τὰ μέλη δὲν εἶναι ἀποσχισμένα τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἀλλὰ τὸ ὅλον εἶναι ἐν σώμα, πού συναποτελεῖται ἀπὸ διάφορα μέρη· οὔτε ἔχουν ὅλα τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν· καὶ οὔτε τὸ μάτι βαδίζει, ἀλλὰ ὀδηγεῖ· οὔτε τὸ πόδι βλέπει μπροστά, ἀλλὰ πηγαίνει καὶ μετατοπίζει ἀπὸ τὴν μίαν θέσιν εἰς τὴν ἄλλην· οὔτε ἡ γλῶσσα δέχεται τὰς φωνάς, διότι ὑπάρχει ἡ ἀκοή· οὔτε ἡ ἀκοή ὁμιλεῖ, διότι ὑπάρχει ἡ γλῶσσα· καὶ ἡ μύτη μὲν εἶναι τὸ αἰσθητήριον τῶν ὀσμῶν· ὁ δὲ λάρυγξ δέχεται τὰς τροφάς, λέγει ὁ Ἰώβ· ἐνῶ τὸ χέρι εἶναι τὸ ὄργανον διὰ νὰ δίδωμεν καὶ νὰ λαμβάνωμεν· ὁ νοῦς ἐξ ἄλλου εἶναι εἰς ὅλα ὁ ἡγεμών, ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχεται ἡ δύναμις καὶ ἐνέργεια τῆς αἰσθήσεως καὶ πρὸς τὸν ὅποιον δίδει ἀναφορὰν ἡ λειτουργία τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων· (ὅπως λοιπὸν γίνονται ὅλα αὐτὰ) τοιουτοτρόπως συμβαίνει καὶ εἰς ἡμᾶς, τὸ κοινὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Διότι ὅλοι εἴμεθα ἐν σώμα ἐν Χριστῷ· ὁ καθένας δὲ ἀπὸ ἡμᾶς εἴμεθα μέλη τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀλλήλων. Τὸ ἐν μέλος βέβαια ἐξουσιάζει καὶ ἔχει τὴν πρωτοκαθεδρίαν, τὸ δὲ ἄλλο ὀδηγεῖται καὶ κατευθύνεται καὶ δὲν ἔχουν τὰ δύο τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν, ἐφ' ὅσον βεβαίως δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα νὰ εἶναι κανεὶς ἄρχων καὶ νὰ εἶναι ἀρχόμενος· καὶ γίνονται τὰ δύο ἐν εἰς τὸν ἓνα Χριστόν, διότι συναρμολογοῦνται καὶ συνάπτονται ἀπὸ τὸ ἴδιον Πνεῦμα ».

Μέγας Βασίλειος και Μέγας Ἀθανάσιος. Τοιχογραφία τῆς 1. μονῆς Μεταμορφώσεως Μετεώρων (ιστ' αἰών).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΝ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

Ἐθανάσιος ὁ Μέγας (295 - 373). Ἐγενήθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ὡς διάκονος μετέσχε τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Βραδύτερον ἔγινε πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Καταπολεμήσας τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου, ἀνεδείχθη ἡρωϊκὸς ὑπερασπιστὴς τῆς Ὀρθοδοξίας. Πλέον τῶν 16 ἐτῶν ἐζησεν εἰς τὴν ἐξορίαν. *Ἔργα*: « Λόγος κατὰ Ἑλλήνων (= εἰδωλολατρῶν) », « Λόγος περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου », « Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν » (τρῆς), « Ἀπολογίαι » ἐναντίον τῶν Ἀρειανῶν, ἐπιστολαί, ἐρμηνευτικὰ καὶ συγγράμματα πρακτικοῦ καὶ ἀσκητικοῦ περιεχομένου.

Ἀμφιλόχιος Ἰκονίου († μετὰ τὸ 394). Μαθητὴς τοῦ περιφήμου σοφιστοῦ Λιβανίου ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ στενὸς φίλος τοῦ Μ. Βασιλείου, τοῦ Γρηγορίου Νύσσης καὶ τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ. Περὶ τὸ 373 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Ἰκονίου. *Ἔργα*: « Πρὸς Σέλευκον » (ἔπος), « κατὰ Ἀποτακτικῶν ἢ Γεμελιτικῶν » (= αἰρετικῶν ὑπερασκητικῆς τάσεως) καὶ Λόγοι (εἰς μεγάλας ἑορτάς).

Ἀστέριος Ἀμασειᾶς († περὶ τὸ 410). Ἐπίσκοπος Ἀμασειᾶς ἐν Πόντῳ. Ἐγραψεν ἀξιολόγους λόγους, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται δόκιμος ρήτωρ. Σπουδαϊότατος εἶναι ὁ « λόγος κατηγορικὸς τῆς ἑορτῆς τῶν Καλανδῶν », εἰς τὸν ὁποῖον καταδικάζεται ἡ συμμετοχὴ τῶν Χριστιανῶν εἰς τὴν εἰδωλολατρικὴν ταύτην ἑορτὴν.

Βασίλειος ὁ Μέγας. Ἐγενήθη περὶ τὸ 330 πιθανῶτα ἐν Νεοκαισαρεῖα καὶ ἀπέθανε τὸ 379 ἐν Καισαρεῖα. Μὲ τὸν φίλον του καὶ συμφοιτητὴν του ἐν Ἀθήναις Γρηγόριον Ναζιανζηνόν καὶ μὲ τὸν Γρηγόριον Νύσσης ἀνήκει εἰς τοὺς « μεγάλους Καππαδόκας ». Εἰς τὴν ἀνατροφὴν του συνετέλεσαν ἡ ἐκ πατρὸς μάμη του Μακρίνα καὶ ἡ μήτηρ του Ἐμμέλεια. Ἐλαβεν ἐπιμελῆ χριστιανικὴν καὶ κλασσικὴν μόρφωσιν. Μετὰ τὴν βάπτισίν του ἐπεσκέφθη μοναστικὰ κέντρα. Ἐχειροτονήθη διάκονος ἐν Καισαρεῖα, διεμοίρασε τὴν περιουσίαν του εἰς τοὺς πτωχοὺς, μετὰ ταῦτα ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ βραδύτερον ἔγινεν ἐπίσκοπος Καισαρείας, διακριθεὶς διὰ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, τὸ θάρρος του ἐναντι τοῦ Οὐάλεντος καὶ τὴν κοινωνικὴν του δρᾶσιν (« Βασιλείας »). *Ἔργα*: α') Δογματικὰ καὶ ἀπολογητικὰ (Ἐνατρεπτικὸς τοῦ δυσσεβοῦς Εὐνομίου — Περὶ ἁγίου Πνεύματος). β') Πρακτικὰ (Ἀσκητικὰ — ὁ πυρὴν τῆς Λειτουργίας, ἡ ὁποία σφάζεται ἐπ' ὀνόματί του — « Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων » — Περὶ βαπτίσματος » κ.λπ.). γ') Ὁμιλίαι (ἐρμηνευτικαὶ εἰς τὴν Ἐξαήμερον

καί εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, ἠθικά, ἐγκωμιαστικά, δογματικά). δ') Ἐπιστολαί, ἐκ τῶν ὁποίων σφύζονται 366, μαρτυροῦσαι τὴν πολυμέρειαν τοῦ Μ. Βασιλείου, ὡς καὶ τὴν χάριν τοῦ ὕφους (Περὶ σφόδρα περισσότερα περὶ τοῦ Μ. Βασιλείου διδάσκονται εἰς τὸ μάθημα τῆς « Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας »).

Γεώργιος Σχολάριος – Γεννάδιος. Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ τὸ 1405. Μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐγένε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὡς Γεννάδιος Β'. Ἐγραψε πολλὰ θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἔργα.

Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός. Ἐγεννήθη τὸ 329 ἢ 330 ἐν Ἀριανζῶ παρὰ τὴν Ναζιανζόν, ὅπου καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 389 ἢ 390. Μετὰ τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης ἀνήκει εἰς τοὺς « μεγάλους Καππαδόκας ». Συνεδέετο διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις. Ὁ πατὴρ του, ὅστις ἦτο ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ, ἐχειροτόνησεν αὐτὸν πρεσβύτερον. Ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Σασίμων. Κληθεὶς ὁ Γρηγόριος εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἐπικρατούντων Ἀρειανῶν ἐξεφώνησε τοὺς περιφήμους λόγους περὶ τῆς θεότητος τοῦ Υἱοῦ, οἱ ὅποιοι ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ χαρακτηρίζεται ὡς « θεολόγος ». Συνετέλεσεν εἰς τὴν νίκην τῆς Ὀρθοδοξίας ἐναντίον τοῦ Ἀρειανισμοῦ καὶ ἐξελέγη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Ταχέως παρητήθη τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἀποχαιρετήσας κληρὸν καὶ λαὸν διὰ τοῦ « Συντακτηρίου » λόγου του. Μετὰ τὴν παραίτησιν ἀπεσύρθη εἰς Ἀριανζόν. Ἐργα : α') 45 λόγοι, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι εἶναι δογματικοὶ (πέντε θεολογικοὶ λόγοι, λόγος περὶ δόγματος, λόγος εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα), ἄλλοι εἶναι ἑορταστικοὶ (λ.χ. « εἰς τὰ Θεοφάνεια εἶπουν Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος », εἰς τὰ Φῶτα, εἰς τὸ Πάσχα, εἰς τὴν Πεντηκοστὴν κ.λπ.), ἄλλοι εἶναι ἐπιτάφιοι (λ.χ. εἰς τὸν πατέρα του, εἰς τὸν Μ. Βασίλειον κ.λπ.), ἄλλοι ἀναφέρονται εἰς τὴν προσωπικὴν ζωὴν του καὶ εἰς διάφορα ἐπίκαιρα ἢ ἠθικά ζητήματα. β') Ἐπιστολαί (περίπου 250), διακρινόμεναι διὰ συντομίαν, χάριν καὶ σαφήνειαν. γ') Ποιήματα (ὑπὲρ τὰ τετρακόσια), πολλὰ τῶν ὁποίων διακρίνονται διὰ τὸν ἐξαιρετὸν λυρισμὸν των. Ταῦτα δὲν ἔτυχον εὐρείας διαδόσεως ἕνεκα χρήσεως ἐν αὐτοῖς ἀρχαϊκῆς γλώσσης καὶ προσωδιακῶν μέτρων. (Περὶ σφόδρα περισσότερα περὶ τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ διδάσκονται εἰς τὴν « Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν »).

Γρηγόριος Νύσσης. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 335 ἐν Νεοκαισαρείᾳ τοῦ Πόντου καὶ ἀπέθανε τὸ 394. Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἀνήκων μετ' αὐτοῦ καὶ μετὰ τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ εἰς τοὺς « μεγάλους Καππαδόκας ». Διεκρίθη διὰ τὴν φιλοσοφικὴν του μόρφωσιν. Ἦτο ἕγγαμος. Ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Μ. Βασιλείου ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Νύσσης, πολίχνης ἐν Καππαδοκίᾳ. Διεκρίθη ὡς ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς, γράψας ἔργα μὲ φιλοσοφικὸν βάθος. Ἐργα : α') Ἐρμηνευτικά (Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου – Ἀπολογητικὸς εἰς τὴν Ἐξαήμερον – Περὶ τοῦ βίου τοῦ Μωϋσέως – Ἐξήγησις εἰς τὰ ἑσμάτα τῶν ἁσμάτων κ.λπ.). β') Δογματικά (πρὸς Εὐνόμιον ἀντιρρητικὸς λόγοι – Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὰ Ἀπολιναρίου – Περὶ τοῦ ἁγ. Πνεύματος κατὰ Μακεδονιανῶν τῶν πνευματομάχων – Λόγος Καθηχητικὸς ὁ μέγας – Περὶ ψυχῆς καὶ

ἀναστάσεως κ.λπ.). γ') Πρακτικά (Περὶ τοῦ τί τὸ Χριστιανῶν ὄνομα ἢ ἐπάγγελμα — Περὶ τελειότητος καὶ ὁποῖον χρῆ εἶναι τὸν Χριστιανὸν — Περὶ παρθενίας — Εἰς τὸν βίον τῆς ὁσίας Μακρίνης κ.λπ.). δ') Λόγοι (ἠθικοί, δογματικοί, ἔγκωμιστικοί, ἐπιτάφιοι). ε') Ἐπιστολαί.

Διάδοχος, ἐπίσκοπος Φωτικῆς (ε' αἰών). Διαπρεπὴς ἐπίσκοπος Φωτικῆς, μεγάλης τότε πόλεως τῆς Ἠπείρου παρὰ τὴν σημερινὴν Παραμυθίαν. *Ἔργα* : α') Κεφάλαια γνωστικά ἑκατὸν (περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποκτήσεως τῆς ἐν Χριστῷ γνώσεως). β') Ὅρασις. γ') Λόγοι, ἐκ τῶν ὁποίων σφάζεται λόγος εἰς τὴν Ἀνάληψιν.

Διόγνητον (Πρὸς Διόγνητον ἐπιστολή). Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, γραφεῖσα πιθανῶς τὸ β' ἡμισυ τοῦ β' αἰῶνος, ἀπευθύνεται πρὸς Διόγνητόν τινα, ζητήσαντα ἐκ τοῦ ἀγνώστου συγγραφέως πληροφορίας περὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τοῦ βίου τῶν χριστιανῶν. Ἡ ἐπιστολὴ χαρακτηρίζεται ὡς «ἀδάμας τῆς ἀπολογητικῆς φιλολογίας».

Διονύσιος Ἀλεξανδρείας († 264 / 5). Μαθητὴς τοῦ Ὁριγένους, διευθυντῆς τῆς Ἀλεξανδρινῆς κατηχητικῆς σχολῆς καὶ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας. Ἐκ τῶν πολυαριθμῶν ἔργων του σφάζονται μόνον ἀποσπάσματα, παρατιθέμενα ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Εὐσεβίου. *Ἔργα* : α') Περὶ φύσεως (ἐναντίον τῶν Ἐπικουρείων). β') Περὶ ἐπαγγελιῶν. γ') Βιβλία ἐλέγχου καὶ ἀπολογίας. δ') Ἐπιστολαί.

Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης. Ἰδὲ **Ψευδο - Διονύσιος**.

Εἰρηναῖος (β' αἰών). Ἐγενήθη ἐν Σμύρνη, ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἀγ. Πολυκάρπου καὶ διετέλεσε πρεσβύτερος καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐπίσκοπος εἰς τὸ Λούγδουνον (Λυῶνα) τῆς Ν. Γαλλίας, διακριθεὶς διὰ τὰς ἐνεργείας του πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς Κέλτας. *Ἔργα* : α') Ἐλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς ψευδονύμου γνώσεως. β') Ἐπίδειξις τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος.

Ἐπιφάνιος Κύπρου († 403). Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Κύπρῳ Κωνσταντίας (ἀρχαίας Σαλαμίνας). *Ἔργα* : α') Ἀγκυρωτὸς (= δογματικὸν ἔγχειρίδιον μὲ πολεμικὸν χαρακτῆρα κατὰ τῶν αἱρέσεων). β') Κατὰ αἱρέσεων ὀδυρόηκοντα, τὸ ἐπικληθὲν Πανάρσιος. γ') Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν. δ') Ἐπιστολαί καὶ ἄλλα.

Εὐσέβιος Καισαρείας († 339). Ἐγενήθη περὶ τὸ 265 ἐν Παλαιστίνῃ, Ἰσως ἐν Καισαρείᾳ καὶ διετέλεσεν ἐπίσκοπος Καισαρείας. Διέτρεψεν ὡς πολυμαθὴς καὶ πολυμερὴς συγγραφεὺς. *Ἔργα* : α') Ἐρμηνευτικά (Ἐρμηνεῖαι εἰς βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς — Περὶ τῶν ἐν Εὐαγγελίοις ζητημάτων καὶ λύσεων — Περὶ τῶν τοπικῶν ὀνομάτων τῶν ἐν τῇ θεῖᾳ Γραφῇ κ.ἀ.). β') Ἱστορικά (Χρονικά — Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία — Τῶν ἀρχαίων μαρτύρων συναγωγὴ — Περὶ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ μαρτυρησάντων κ.ἀ.). γ') Ἐγκώμια καὶ λόγοι (εἰς τὸν βίον τοῦ Μ. Κωνσταντίνου κ.ἀ.). δ') Ἀπολογητικά (Ἡ εὐαγγελικὴ προπαρασκευὴ — Ἡ εὐαγγελικὴ ἀπόδειξις κ.ἀ.). ε') Δογματικά (Κατὰ Μαρκέλλου — Περὶ ἐκκλησιαστικῆς θεολογίας). στ') Ἐπιστολαί.

Ήσυχιος Ἱεροσολυμίτης. (ε' αἰών). Πρεσβύτερος καὶ διδάσκαλος ἐν Ἱεροσολύμοις. *Ἔργα*: α') Ἑρμηνευτικά εἰς διάφορα βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς. β') Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. γ') Λόγος ψυχωφελῆς περὶ νήψεως καὶ ἀρετῆς κ.ά.

Θεοδώρητος, ἐπίσκοπος Κύρου. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 395 ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 466. Διετέλεσεν ἐπίσκοπος Κύρου, πολίχνης ἐν τῇ Εὐφρατησίᾳ Συρίας. *Ἔργα*: α') Ἑρμηνευτικά. β') Ἱστορικά (Ἐκκλ. Ἱστορία — Φιλόθεος Ἱστορία ἢ ἀσκητικὴ πολιτεία). γ') Ἀπολογητικά. δ') Δογματικοπολεμικά (Αἰρετικῆς κακομυθίας λόγοι πέντε κ.ά.). ε') Κηρύγματα. στ') Ἐπιστολαί.

Θεόδωρος Στουδίτης (759 — 826). Ἐγεννήθη καὶ ἀπέθανεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὡς μοναχὸς ἐγκατεστάθη εἰς τὴν παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν μονὴν τοῦ Στουδίου καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἀναδειχθῇ αὐτῇ εἰς σπουδαιότατον πνευματικὸν κέντρον. *Ἔργα*: α') Ἀντιρρητικοὶ λόγοι τρεῖς κατὰ εἰκονομάχων. β') Κατηχητικοὶ λόγοι. γ') Πολλαὶ ἐπιστολαί. δ') Ὕμνοι.

Θεοφάνης Κεραμεὺς (1β' αἰών). Ἀρχιεπίσκοπος Ρωσάννου ἐν Καλαβρίᾳ. Ἔγραψε πλείστας ὁμιλίας εἰς Κυριακάς καὶ ἑορτάς.

Θεοφύλακτος Ἀχρίδος († περὶ τὸ 1110). Ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ 1α' αἰῶνος. Ἦτο λόγιος καὶ συγγραφεὺς ἐξηγητικῶν ἔργων καὶ πολλῶν ἐπιστολῶν. Τὴν γνησιότητα τοῦ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντος « Βίου τοῦ Κλήμεντος Ἀχρίδος » δέχονται πολλοὶ διαπρεπεῖς σλαβολόγοι.

Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας (Θεοφόρος) († περὶ τὸ 110). Δεύτερος κατὰ σειρὰν ἐπίσκοπος τῆς Ἀντιοχείας τῆς Συρίας. Μεταφερθεὶς ἐκ Συρίας εἰς Ρώμην ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον, ριφθεὶς εἰς τὰ θηρία. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μεταφορᾶς πρὸς τὴν Ρώμην ἔγραψεν 7 ἐπιστολάς (πρὸς Ἐφεσίους, Μαγνησίους, Τραλλιανούς, Ρωμαίους, Φιλαδελφεῖς, Σμυρναίους καὶ Πολύκαρπον).

Ἱερεμίας Β' Κωνσταντινουπόλεως (1στ' αἰών). Κατέστη ὄνομαστὸς διὰ τῶν τριῶν θεολογικῶν ἀποκρίσεων, τὰς ὁποίας οὗτος ἔγραψε μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν Ἑλλήνων θεολόγων πρὸς τοὺς περὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης Βυρτεμβεργίους λουθηρανούς θεολόγους, ἐπιδιώκοντας ἐπαφὴν μὲ τὴν Ὁρθόδοξον Ἀνατολήν καὶ ὑποβαλόντας ὑπὸ τὴν κρίσιν αὐτοῦ τὴν « Αὐγουσταίαν ὁμολογίαν » καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀποστείλαντας εἰς αὐτὸν τρεῖς ἀνταποκρίσεις. Ὁ Ἱερεμίας εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν του αὐτὴν παρουσιάζεται πιστὸς καὶ ἀστήρηδως προσηλωμένος εἰς τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν.

Ἰουστίνος, ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς († περὶ τὸ 165). Εἶναι ὁ σπουδαιότερος τῶν ἀπολογητῶν τοῦ β' αἰῶνος. Ἀναζητήσας ματαίως τὴν πλήρη ἀλήθειαν εἰς τοὺς Στωϊκοὺς, Πυθαγορείους, Περιπατητικοὺς καὶ Πλατωνικοὺς, εὔρε ταύτην εἰς τὸν Χριστιανισμόν, τὸν ὁποῖον ἐθεώρει τὴν « μόνην φιλοσοφίαν ἀσφαλῆ τε καὶ σύμφορον ». Ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον, ἀποκεφαλίσθεις ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου. *Ἔργα*: α') Α' καὶ Β' Ἀπολογία. β') Διάλογος πρὸς Τρύφωνα κ.ά.

Ίσιδώρος ὁ Πηλουσιώτης († περί τὸ 435). Ἐγενήθη περί τὸ 360 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἐμόνασε παρά τὸ Πηλοῦσιον, πόλιν τῆς ἀρχαίας Κάτω Αἰγύπτου. Διεκρίθη διὰ τὸ ἦθος, τὴν κλασσικὴν του μόρφωσιν καὶ τὴν σαφήνειαν τοῦ ὕφους του. Σῶζονται δισχίλια περίπου ἐπιστολαὶ του.

Ίωάννης ὁ Δαμασκηνός. Ἐγενήθη περί τὸ 675 ἐν Δαμασκῷ, καταγόμενος ἐκ χριστιανικῆς οἰκογενείας, ἣτις εἶχεν ἀξίωμα εἰς τοὺς Σαρακηνοὺς. Ἐζῆσεν ὡς μοναχὸς καὶ ἔπειτα ὡς πρεσβύτερος εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Σάββα παρά τὰ Ἱεροσόλυμα, ἔνθα καὶ ἀπέθανε περί τὸ 750. Ὑπήρξεν ὁ μέγιστος θεολόγος τῆς ἐποχῆς του καὶ διεκρίθη διὰ τὴν προσήλωσιν του εἰς τὰς παραδόσεις. *Ἔργα* : α') Δογματικά, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ Πηγὴ γνώσεως. Τὸ ἔργον διαιρεῖται εἰς τρία μέρη : 1. Κεφάλαια φιλοσοφικά. 2. Περί αἰρέσεων. 3. Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. β') Πολεμικά (Λόγοι τρεῖς ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων – Κατὰ Μανιχαίων διάλεξις – Διάλεξις Σαρακηνοῦ καὶ Χριστιανοῦ κ.ἄ.). γ') Ἀσκητικά. δ') Ἐρμηνευτικά. ε') Ὀμιλία καὶ στ') Ἀναριθμητοὶ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι.

Ίωάννης (τῆς) Κλίμακος. Μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς Σινᾶ. Ἐγενήθη πρὸ τοῦ 579 καὶ ἀπέθανε περί τὸ 649. Τὸ ὄνομά του ὀφείλεται εἰς τὸ ἔργον του « Κλίμαξ » (τοῦ παραδείσου), ὅπερ μελετᾶται ὑπὸ πολλῶν ξένων ὡς προῖον τῆς ὀρθοδόξου πνευματικότητος.

Ίωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ἐγενήθη ἐν Ἀντιοχείᾳ μεταξύ τῶν ἐτῶν 344 καὶ 354. Τὴν μόρφωσιν του ὀφείλει εἰς τὴν μητέρα του Ἀνθοῦσαν, εἰς τὸν φιλόσοφον Ἀνδραγάθιον καὶ εἰς τὸν περίφημον τότε ρήτορα Λιβάνιον. Διεκρίθη ὡς πρεσβύτερος ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ὡς ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα συνεκρότησεν ἐπιτελεῖον ἐκλεκτῶν συνεργατῶν (Πρόκλος, Τίγριος, Ὀλυμπιάς κ.ἄ.). Θεωρεῖται ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ρήτωρ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Θαυμαστὴ ὑπήρξεν ἡ δρᾶσις του πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἱεραποστολῆς, πρὸς ἀναμόρφωσιν τῆς λατρευτικῆς ζωῆς, πρὸς διοργάνωσιν τῶν ἔργων τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας καὶ κοινωνικῆς προνοίας καὶ πρὸς ἠθικὴν κάθαρσιν τοῦ κλήρου καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἡ ἀνακαινιστικὴ δρᾶσις του καὶ ἡ ἀκαμπτος καὶ μὴ γνωρίζουσα συμβιβασμοὺς προσωπικότης του ἐδημιούργησαν πλείστους ἐχθροὺς, οἵτινες συνασπισθέντες ἐπέτυχον νὰ ἐξορισθῇ οὗτος εἰς Κουκουσὸν τῆς Ἀρμενίας. Ἐκεῖθεν μεταφερόμενος εἰς Πιτυοῦντα, ἀπέθανε καθ' ὁδὸν εἰς Κόμανα τοῦ Πόντου τὸ 407. Ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων του εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔγινε τὸ 438 ἐπὶ ἀρχιεπισκόπου Πρόκλου. Ἀπὸ τοῦ στ' αἰῶνος τὸ ὄνομά του συνοδεύεται μὲ τὸ ἐπώνυμον « Χρυσόστομος ». Τὰ ἔργα του εἶναι « παγχριστιανικὸν κτῆμα ἑσαεὶ ». *Ἔργα* : α') Πραγματεῖαι καὶ δοκίμια : Περί Ἱερωσύνης (6 λόγοι), Λόγοι παραινετικοὶ εἰς Θεόδωρον ἐκπεσόντα, περὶ κατανύξεως, περὶ παρθενίας, περὶ κενοδοξίας καὶ ἀνατροφῆς τῶν τέκνων, εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν καὶ κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ πρὸς Ἕλληνας, πρὸς Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας ἀπόδειξις ὅτι ἐστὶ Θεὸς ὁ Χριστὸς καὶ πολλὰ ἄλλα. β') Ὀμιλία καὶ λόγοι : Ἐξηγητικαὶ ὀμιλία εἰς τὰ πλεῖστα βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, ἠθικαὶ ὀμιλία (εἰς τὰς Καλάνδας, Κατη-

χήσεις πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι, λόγοι περὶ μετανοίας, περὶ ἐλεημοσύνης κ.λπ.), λόγοι πανηγυρικοὶ εἰς πλείστας ἑορτάς, λόγοι ἐγκωμιαστικοί, ἐπικάϊρα κηρύγματα (21 ὀμιλῖαι εἰς τοὺς ἀνδριάντας ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐκφωνηθεῖσαι, ὅταν ἀγνωστοὶ κατέστρεψαν τοὺς ἀνδριάντας τοῦ αὐτοκράτορος· εἰς Εὐτρόπιον· πρὸ τῆς ἐξορίας· πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν Ἐκκλησίαν καὶ αὐτομολήσαντας πρὸς τὰς ἵπποδρομίας καὶ τὰ θέατρα κ.ά.). γ') Ἐπιστολαὶ (σφζονται 238). δ') Λειτουργικαὶ εὐχαὶ (εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ λειτουργίαν). (Περισσότερα περὶ τοῦ Χρυσοστόμου διδάσκονται εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἐκκλ. Ἱστορίας).

Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς. Ἐγενήθη περὶ τὸ 150 καὶ ἀπέθανε πρὸ τοῦ 215. Διετέλεσε διδάσκαλος τῆς κατηχητικῆς σχολῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ὑπεστήριζεν, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία «ἐπαιδαγωγεῖ τὸ ἑλληνικόν, ὡς ὁ νόμος τοὺς Ἑβραίους εἰς Χριστόν», καὶ ὅτι «πρὸς σοφίας κτῆσιν συνεργεῖ». Ἔργα: α') Λόγος προτρεπτικὸς πρὸς Ἕλληνας. β') Παιδαγωγός. γ') Στρωματεῖς. δ') Τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος καὶ ἄλλα.

Κύριλλος Ἀλεξανδρείας († 444). Ἐγενήθη περὶ τὸ 370 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὅπου ἔγινε διάκονος, πρεσβύτερος καὶ τέλος πατριάρχης. Διεκρίθη ὡς κύριος πολέμιος τῆς αἰρέσεως τοῦ Νεστορίου. Ἔργα: α') Ἐρμηνευτικά (Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας — Ἐρμηνεῖαι εἰς βιβλία τῆς Π.Δ.— Ἐρμηνεῖαι εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην). β') Ἀπολογητικά (ἐναντίον τοῦ Ἰουλιανοῦ). γ') Δογματικοπολεμικά (κατὰ Ἀρειανῶν καὶ Εὐνομιανῶν — κατὰ Νεστοριανισμοῦ). δ') Ὀμιλῖαι. ε') Ἐπιστολαί.

Κύριλλος Ἱεροσολύμων († 386). Ἐγενήθη περὶ τὸ 312 ἐν Παλαιστίνῃ καὶ ἔγινε ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. Ἔργα: α') 24 κατηχήσεις (1 προκατήχησις — 18 κατηχήσεις πρὸς φωτιζομένους καὶ 5 μυσταγωγικαὶ κατηχήσεις πρὸς νεοφωτιστούς). β') Ὀμιλῖαι.

Μακάριος Αἰγύπτου. (Ἐγενήθη περὶ τὸ 300 καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 390). Ἀσκητὴς ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς μέσης Αἰγύπτου. Εἰς ἡλικίαν 40 ἐτῶν ἔγινε πρεσβύτερος. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ σφζονται 50 ὀμιλῖαι πνευματικά, αἵτινες, καὶ ἂν δὲν ἐγράφησαν ὑπ' αὐτοῦ, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀξιόλογοι καὶ προσεῖλκυσαν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ αὐτοῦ τοῦ κορυφαίου φιλολόγου Γαῖγκερ.

Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής. Ἐγενήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 580. Κατ' ἀρχὰς ἐμόνασεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Χρυσοπόλεως, ἐναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Ἀφρικὴν καὶ βραδύτερον εἰς Ρώμην, ἔνθα κατεπολέμησε τὸν Μονοθελητισμὸν. Δι' αὐτὸ ὑπεβλήθη εἰς μαρτύρια καὶ ἐξωρίσθη εἰς Ἀλανίαν παρὰ τὴν Κασπίαν, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τὸ 662. Ἔργα: α') Δογματικά καὶ πολεμικά. β') Ἐρμηνευτικά. γ') Σχόλια εἰς Πατέρας. δ') Ἠθικά καὶ ἀσκητικά. ε') Μυσταγωγία (= συμβολικὴ ἐρμηνεῖα τῶν τῆς λατρείας) καὶ στ') Ἐπιστολαί.

Μᾶρκος ὁ Εὐγενικός. Ἐγενήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ τὸ 1400. Διετέλεσε ἀρχιεπίσκοπος Ἐφέσου. Μετέσχε τῆς συνόδου τῆς Φλωρεντίας, ἔνθα ἀπέ-

κρουσε τὰς ἐκ πολιτικῶν ὑπολογισμῶν ἐνωτικὰς διαπραγματεύσεις καὶ ἐγένεο
« ὁ σηματοφόρος τῆς ἄνευ συμβιβασμῶν αὐστηρᾶς ὀρθοδόξου παραδόσεως », ὁ
ἀρχηγὸς τῆς ἀνθενωτικῆς μερίδος, ἥτις κατεπολέμει τὴν εἰς τοὺς Ρωμαιοκαθολι-
κοὺς ὑποταγὴν καὶ τὴν δι' αὐτῆς ἔνωσιν μετ' αὐτῶν. Ἀπέθανε τὸ 1444. Ἔργα:
α') Διάφορα ἐναντίον τῶν ἐνωτικῶν καὶ λατινικῶν ἀπόψεων. β') Ἐξήγησις
τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας καὶ ἄλλα.

Νεῖλος Καβάσιλας (18' αἰὼν). Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης. Ἐγραφε τρία
βιβλία κατὰ Λατίνων.

Νεκτᾶριος Ἱεροσολύμων (1602 – 1676 / 1680). Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ κατα-
γόμενος ἐκ Πελοποννήσου. Ὡς πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἠγωνίσθη σθεναρῶς
ὑπὲρ τοῦ Ἁγίου Τάφου. Ἐπίσης ὑπερησπίσθη τὴν Ὀρθοδόξιαν ἐναντίον τῶν
λατίνων. Ἔργα: α') Ἱεροκοσμικὴ Ἱστορία. β') Περὶ ἀναβαπτισμοῦ. γ') Περὶ
τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα κ.ἄ.

Παλλάδιος, ἐπίσκοπος Ἐλενοπόλεως. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 365 καὶ ἀπέθανε
πρὸ τοῦ 431. Κατ' ἀρχὰς ἐξῆσεν ὡς μοναχὸς ἐν Αἰγύπτῳ. Μετὰ ταῦτα διετέλεσεν
ἐπίσκοπος Ἐλενοπόλεως ἐν Βιθυνίᾳ. Ἦτο θαυμαστής τοῦ Χρυσοστόμου. Ἔργα:
α') Λαυσαϊκὴ Ἱστορία. β') Διάλογος ἱστορικὸς πρὸς Θεόδωρον διάκονον Ρώμης
περὶ βίου καὶ πολιτείας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Πρόκλος, ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως († 446). Διεκρίθη ὡς ἐκκλη-
σιαστικὸς ρήτωρ. Καθ' ὄν χρόνον οὗτος ἦτο ἀρχιεπίσκοπος, μετεφέρθησαν ἐκ
Κομάνων τὰ λείψανα τοῦ Χρυσοστόμου εἰς Κωνσταντινούπολιν (438). Σφύζον-
ται 25 λόγοι του, ὡς καὶ μία ἐπιστολὴ του πρὸς Ἀρμενίους περὶ πίστεως.

Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 575 καὶ ἀπέθανε τὸ 638. Κατ'
ἀρχὰς ἐξῆσεν ὡς μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ ἁγίου Θεοδοσίου παρὰ τὰ Ἱεροσόλυμα. Με-
τὰ ταῦτα ἐγενε πατριάρχης Ἱεροσολύμων καὶ κατεπολέμησε τὸν Μονοθελητι-
σμόν. Ἔργα: α') Δογματικά. β') Βιοὶ ἁγίων. γ') Λόγοι εἰς ἑορτάς. δ') Ὑμνοι.

Φώτιος ὁ Μέγας. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 820 εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀπέθανε
πιθανῶτατα τὸ ἔτος 893 εἰς τὴν παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν μονὴν τῶν Ἀρμε-
νιανῶν. Διεκρίθη διὰ τὴν βαθείαν του μόρφωσιν, ἔνεκα τῆς ὁποίας διετέλεσεν ἐν
Κωνσταντινουπόλει διδάσκαλος τῆς θεολογίας, φιλολογίας καὶ φιλοσοφίας. Ἐγι-
νε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἀφοῦ ἐντὸς 5 ἡμερῶν ἐδέχθη τὴν χειροτο-
νίαν πάντων τῶν βαθμῶν τῆς Ἱερουσύνης. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Φωτίου ἤρχισε
τὸ σχίσμα Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον ἐγένετο ὀριστικόν τὸ
1054 ἐπὶ πατριαρχείας Μιχαὴλ Κηρουλαρίου. Ἔργα: α') Τὸ Μυριόβιβλον ἢ Βι-
βλιοθήκη. β') Τὰ Ἀμφιλόχεια ἢ Λόγων ἱερῶν καὶ ζητημάτων ἱερολογίαι. γ') Ὑ-
πομνήματα εἰς τὰς Γραφάς. δ') Λέξεων συναγωγὴ. ε') Λόγος περὶ τῆς τοῦ ἁγίου
Πνεύματος μυσταγωγίας. στ') Διήγησις περὶ τῆς τῶν Μανιχαίων ἀναβλαστή-
σεως. ζ') Ὑμνοι. η') Λόγοι. θ') Ἐπιστολαὶ (ἐρμηνευτικαί, δογματικαί, ἠθικαί,
παραίνετικαί, παραμυθητικαί, κανονικαί, φιλικαί κ.λπ.).

Ψευδο - Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης. Ἄγνωστος συγγραφεὺς συγγράφας περὶ τὸ ἔτος 500 μὲ τὸ ψευδώνυμον «Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης» πολλὰ ἀξιόλογα ἔργα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ἑξῆς: α') Περὶ τῆς οὐρανιας ἱεραρχίας. β') Περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας. γ') Περὶ θεῶν ὀνομάτων. δ') Περὶ μυστικῆς θεολογίας.

᾽Ωριγένης. Ἐγεννήθη τὸ 185 ἢ 186 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀπέθανε τὸ 253/4. Παιδιόθεν ἐδειξεν ἐνδιαφέρον πρὸς μάθησιν. Δεκαοκταετῆς ὦν ἐγένετο διευθυντὴς τῆς κατηχητικῆς σχολῆς Ἀλεξανδρείας. Ἐβίβαξε πολλοὺς χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ ἑθνικούς καὶ Ἰουδαίους. Ἐπέδρασε τὰ μέγιστα ἐπὶ τῆς διδασκαλίας πάντων τῶν μεγάλων Πατέρων, οἵτινες θαύμαζον αὐτόν. Εἶναι εἰς τῶν πολυγραφωτέρων συγγραφέων τῆς παγκοσμίου φιλολογίας. Ἔργα: α') Ἑρμηνευτικά: 1. Ἐξ-απλά. 2. Καθαρῶς ἐξηγητικά ἔργασια. β') Ἀπολογητικά συγγράμματα: Κατὰ Κέλσου (8 τόμοι). γ') Δογματικά συγγράμματα: Περὶ ἀρχῶν κ.ἀ. δ') Ἠθικά ἢ οἰκοδομητικά. ε') Ἐπιστολαί. Πλείστα τῶν ἔργων του ἀπωλέσθησαν. Εἶναι λυπηρόν, ὅτι ὁ κατὰ τὰ ἄλλα μέγας ᾽Ωριγένης περιέπεσεν εἰς κακοδοξίας, αἵτινες κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῆς ε', στ' καὶ ζ' οἰκουμενικῆς συνόδου.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α'

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

(Διὰ τὴν Δ' τάξιν)

1.	'Η Πεντηκοστή ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	Σελ.	8
2.	'Εγκώμιον εἰς τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον (Πρόκλου, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως)	»	10
3.	Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	14
4.	Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	16
5.	'Ο Ἀπόστολος Πέτρος ('Ἀστερίου, ἐπίσκ. Ἀμασείας)	»	18
6.	'Ο Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης (Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας)	»	20
7.	Οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου (Εὐσεβίου Καισαρείας)	»	22
8.	'Η ἐξάπλωσις τοῦ Χριστιανισμοῦ ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	26
9.	'Αφοσίωσις εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν ('Ιουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος)	»	28
10.	'Η στάσις ἔναντι τοῦ μαρτυρίου ('Ιγνατίου τοῦ θεοφόρου)	»	28
11.	Τὸ μαρτύριον τοῦ νεαροῦ Πέτρου (Εὐσεβίου Καισαρείας)	»	30
12.	Οἱ ἄγιοι τεσσαράκοντα μάρτυρες (Μεγ. Βασιλείου)	»	34
13.	'Η δύναμις τῆς Ἐκκλησίας ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	36
14.	'Η Ἐκκλησία εἶναι ἀκλόνητος ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	38
15.	'Απολογία ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ ('Ιουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος)	»	40
16.	'Απὸ τὴν ζωὴν τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν. Ἡ τέλεις τῆς θείας λειτουργίας ('Ιουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος)	»	42
17.	Αἱ ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς περίοδον ἐπιδημίας πανώλους περὶ τὸ ἔτος 250 (Διονυσίου Ἀλεξανδρείας)	»	44

18.	Ἡ βάπτισις τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου (Εὐσεβίου Καισαρείας)	Σελ.	46
19.	Αἱρέσεις - Λύκοι με ἐνδύματα προβάτων (Κυρίλλου Ἱεροσολύμων)	»	48
20.	Ἡ καταπολέμησις τῶν αἱρέσεων διὰ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων (Μεγάλου Φωτίου)	»	50
21.	Τὸ κοινωνικὸν ἔργον τοῦ Μεγάλου Βασιλείου (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ)	»	52
22.	Ἐγκατάλειψις τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	54
23.	Τὸ ἠρωϊκὸν φρόνημα τοῦ Χρυσοστόμου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	56
24.	Ὁ πλοῦτος τῆς ἀγάπης Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (Θεοδωρήτου, ἐπισκόπου Κύρου)	»	58
25.	Ὀλυμπιάς ἡ διακόνισσα (Παλλαδίου, ἐπισκόπου Ἐλενοπόλεως)	»	58
26.	Μοναχικὸς βίος (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;)	»	62
27.	Ἡ ζωὴ εἰς τὸ κοινόβιον (Μεγάλου Βασιλείου)	»	62
28.	Ἀναίρεσις τῆς Εἰκονομαχίας (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	64
29.	Οἱ ἅγιοι ἱεραπόστολοι τῶν Σλάβων Κύριλλος καὶ Μεθόδιος (Θεοφυλάκτου Ἀχρίδος)	»	66
30.	Τὰ αἴτια τοῦ σχίσματος (Νεῖλου Καβάσιλα, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης)	»	68
31.	Αἱ πρὸς ἔνωσιν ἀπόπειραι — Σύνοδος Φλωρεντίας (Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ)	»	70
32.	Ἀπόκρισις πρὸς λουθηρανοὺς θεολόγους περὶ σχέσεως πίστεως καὶ ἔργων (Ἱερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως)	»	72
33.	Ἐκυριεύθη ἡ Κωνσταντινούπολις (Γεωργίου Σχολαρίου - Γεναδίου)	»	74
34.	Ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν — Νεομάρτυρες (Νεκταρίου, πατριάρχου Ἱεροσολύμων)	»	76
35.	Ἡ ἐνότης τῶν Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν (Εἰρηναίου)	»	80
36.	Ἡ συμπεριφορὰ ἐναντι τῶν ἑτεροδόξων (Οἰκουμενικὴ κίνησις) (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	82
37.	Προὔποθεσις τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν (Ἱερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως)	»	84

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ — ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

(Διὰ τὴν Ε΄ τάξιν)

38.	Ἡ Ἁγία Γραφή (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	Σελ.	90
39.	Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις (Μεγάλου Βασιλείου)	»	92
40.	Ἡ μερικὴ γνώσις τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς μελέτης τῶν δημιουργημάτων (Γρηγορίου Νύσσης)	»	94
41.	Οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ βλέπουν τὸν Θεὸν (Γρηγορίου Νύσσης)	»	96
42.	Αἱ ἰδιότητες καὶ τὸ Τριαδικὸν τοῦ Θεοῦ (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	98
43.	Ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου (Μεγάλου Βασιλείου)	»	100
44.	Ὁ κυβερνήτης τοῦ παντός (Μεγάλου Ἀθανασίου)	»	102
45.	Ἡ συντήρησις τοῦ κόσμου (Ἰωάν. τοῦ Χρυσοστόμου)	»	104
46.	Ἡ ὕπαρξις τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ κακοῦ — Τὸ πρόβλημα τῆς Θεοδικίας (Μεγάλου Βασιλείου)	»	106
47.	Οἱ Ἄγγελοι (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	108
48.	Ἡ συνένωσις τοῦ ὄρατοῦ καὶ ἀόρατοῦ κόσμου εἰς τὸν ἄνθρωπον (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ)	»	110
49.	Τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	110
50.	Ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Θεοῦ (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	112
51.	Ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	114
52.	Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου (Ἐπιφανίου Κύπρου)	»	114
53.	Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	116
54.	Ἡ θεία Χάρις ὡς πνευματικὸν ὕδωρ (Κυρίλλου Ἱεροσολύμων)	»	118
55.	Ἡ ἀγιαστικὴ καὶ ἀνακαινιστικὴ δύναμις τῆς Ἐκκλησίας (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	120
56.	Ἡ καθολικότης τῆς Ἐκκλησίας (Κυρίλλου Ἱεροσολύμων)	»	122
57.	Γενικὰ περὶ τῶν ἑπτὰ μυστηρίων (Συμεῶν τοῦ Θεσσαλονίκης)	»	124
58.	Ἡ μετάνοια (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	126
59.	Ἡ συχνὴ θεία Κοινωνία (Μεγάλου Βασιλείου)	»	128
60.	Ἡ χριστιανικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ θανάτου (Μεγάλου Βασιλείου)	»	128
61.	Ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἐκκλησιασμὸς (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	130

62.	Αί ἀκολουθίαι τοῦ Εἰκοσιτετραώρου (Μ. Βασιλείου)	Σελ.	132
63.	Ἡ θεία Λειτουργία - Ἰκετήριος δέησις (Λειτουργία Μεγάλου Βασιλείου)	»	134
64.	Εὐχή τῆς Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων	»	138
65.	Εὐχή τοῦ ἱερέως εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἀγίου Βαπτίσματος	»	138
66.	Εὐχή τοῦ ἱερέως κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ Χρίσματος	»	140
67.	Εὐχή τοῦ ἱερέως πρὸς τὸν μετανοοῦντα καὶ ἐξομολογούμενον	»	140
68.	Εὐχή τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τὴν χειροτονίαν πρεσβυτέρου	»	140
69.	Εὐχή τοῦ ἐπισκόπου ἐπὶ χειροτονίᾳ διακονίσης	»	142
70.	Εὐχή ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου	»	142
71.	Εὐχή ἐκ τῆς τελετῆς τοῦ Εὐχελαίου	»	142
72.	Νεκρώσιμον εὐλογητάριον	»	144
73.	Νεκρώσιμον ἰδιόμελον (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	144
74.	Νεκρώσιμον στιχηρὸν ἐκ τοῦ Μεγάλου Εὐχολογίου	»	144
75.	Ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων (Γρηγορ. Ναζιανζηνοῦ)	»	146
76.	Ἡ ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων — Ὕμνοι τῆς ἀκολουθίας τοῦ μεγάλου ἀγιασμοῦ (Σωφρονίου Ἱεροσολύμων)	»	146
77.	Εὐχή τοῦ μεγάλου ἀγιασμοῦ	»	148
78.	Ἡ ἑορτὴ τῆς Ὑπαπαντῆς (Κυρίλλου Ἱεροσολύμων)	»	148
79.	Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	150
80.	Ὁ Τίμιος Σταυρὸς (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	150
81.	Ἡ Κυριακὴ τῶν Βαῖων (Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας)	»	152
82.	Τὸ νόημα τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου (Μεγάλου Φωτίου)	»	154
83.	Τὸ μέγα Σάββατον (Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου)	»	154
84.	«Ἀναστάσεως ἡμέρα» (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	156
85.	«Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο» (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	158
86.	Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου (Θεοφάνους Κεραμέως)	»	158
87.	Ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς. Ἡ προϋπόθεσις τῆς «μετουσίαις» τοῦ ἀγίου Πνεύματος (Γρηγορίου Νύσσης)	»	160
88.	Αἴτησις πρὸς λῆψιν τῆς δωρεᾶς τοῦ ἀγίου Πνεύματος (Εὐχή γονυκλισίας)	»	162
89.	Ἡ ἑορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ (Φωτίου τοῦ Μεγάλου)	»	162
90.	Ἡ κοίμησις τῆς Θεοτόκου (Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου)	»	164
91.	Τὸ παράδειγμα τῶν μαρτύρων καὶ ἁγίων (Μεγάλου Βασιλείου)	»	166
92.	Ἡ τιμὴ τῶν ἁγίων (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	166

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

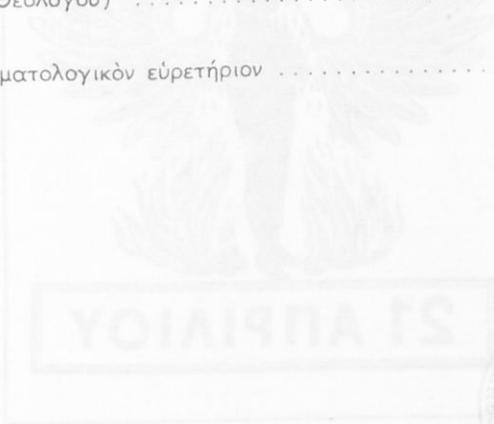
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΗΘΙΚΗ

(Διὰ τὴν Στ' τάξιν)

93.	Ὁ σκοπὸς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου (Μεγ. Βασιλείου)	Σελ.	172
94.	«Ἡ πρὸς τὸ θεῖον ὁμοίωσις» (Γρηγορίου Νύσσης) ..	»	172
95.	Αἱ δύο ὁδοὶ (Μεγάλου Ἀθανασίου)	»	174
96.	Τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου)	»	174
97.	Ἡ ἔννοια τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας. (Μ. Βασιλείου)	»	176
98.	Ἡ καλὴ ἢ κακὴ χρῆσις τῶν διαφόρων ἀγαθῶν καὶ ἀξιών (Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ)	»	176
99.	Ἡ ἀλληλεξάρτησις τῶν ἀρετῶν ἢ τῶν κακιῶν (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;)	»	178
100.	Ἡ ἀρετὴ καθιστᾷ τὴν ζωὴν εὐκολωτέραν καὶ φέρει ἀγαλλίασιν (Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου)	»	180
101.	«Καλὸν θεωρεῖν καὶ καλὸν πράξις» (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	182
102.	«Πράξις θεωρίας ἐπίδασις» (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ)	»	182
103.	Μίμησις τῆς θείας φύσεως (Γρηγορίου Νύσσης)	»	182
104.	Ἀρμονία λόγων καὶ ἔργων καὶ ἀμέσου ἐμπειρίας (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;)	»	184
105.	Ἡ οὐρανία εἰκὼν τοῦ ἀτενίζοντος πρὸς τὸν Χριστὸν (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;)	»	184
106.	Ἡ συνείδησις ὡς παράγων τοῦ ἠθικοῦ βίου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου)	»	186
107.	Μορφαὶ τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνος (Ἡσυχίου Ἱεροσολύμων)	»	188
108.	Ἀποφυγὴ τῆς ἀπογνώσεως (Ἰωάν. τοῦ Χρυσσοστόμου)	»	188
109.	Ἡ διὰ τοῦ ἀγῶνος ἠθικὴ πρόοδος καὶ τελείωσις (Γρηγορίου Νύσσης)	»	190
110.	Ἡ πίστις πρὸς τὸν Θεὸν (Μεγάλου Βασιλείου)	»	192
111.	Ἡ ἐλπίς εἰς τὸν Θεὸν (Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου)	»	192
112.	Σχέσις πίστεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν (Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως)	»	194
113.	Ἡ ἀδιάλειπτος προσευχὴ (Ἰωριγένους)	»	194
114.	Ὁ τόπος καὶ ὁ τρόπος τῆς προσευχῆς (Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου)	»	194

115.	Αί ἐκ τοῦ ἐκκλησιασμοῦ ὠφέλειαι (Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου)	Σελ.	196
116.	«Ταπεινὸν σαυτὸν» (Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου)	»	198
117.	Προσωπογραφία τοῦ ταπεινόφρονος (Μ. Βασιλείου)	»	198
118.	Ἡ ἐπαφή μὲ τὴν ἄψυχον καὶ ἔμψυχον φύσιν (Μεγάλου Βασιλείου)	»	200
119.	Ἡ χρῆσις τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν (Μεγάλου Βασιλείου)	»	202
120.	Ἡ χρῆσις τοῦ πλοῦτου (Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως)	»	204
121.	Χριστιανισμὸς καὶ σῶμα — Ἡ ἀφθαρσία ὡς προορισμὸς τοῦ σώματος (Γρηγορίου Νύσσης)	»	204
122.	Ἡ καλὴ χρῆσις τῆς νηστείας (Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου)	ς	206
123.	Ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς ὡς δημιουργημὰ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος (Μεγάλου Βασιλείου)	»	208
124.	Ἡ τεχνικὴ πρόοδος ὡς συνέχεια τοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ (Γρηγορίου Νύσσης)	»	208
125.	Ἔργασια καὶ ἀργία (Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου)	»	210
126.	Ἡ ἐπιμελὴς μελέτη καὶ ἀσκησις ὡς προϋπόθεσις ἐπιτυχίας τοῦ ἐπαγγέλματος (Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου)	»	210
127.	Ἡ ἀνάγκη καὶ τὸ κριτήριον τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	212
128.	Ἡ πνευματικὴ μόρφωσις τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ «κατ' εἰκόνα» εἰς τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» (Διαδόχου, ἐπισκόπου Φωτικῆς)	»	212
129.	Ὁ Χριστιανὸς καὶ αἱ «ἀνθρωπιστικαὶ» σπουδαί - Ἡ «παίδευσις» εἶναι τὸ πρῶτον ἀγαθὸν (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ)	»	214
130.	Ἡ ὠφέλεια ἐκ τῆς θύραθεν παιδείας (Μ. Βασιλείου)	»	216
131.	Τὸ κορυφώμα τῆς γνώσεως διὰ τῆς τελείας «διακρίσεως» (Ἰωάννου τῆς Κλίμακος)	»	218
132.	Ὁ Χριστιανὸς καὶ αἱ αἰσθητικαὶ ἀξίαι - Ἡ βίωσις τοῦ ὠραίου ἐν τῇ φύσει (Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου)	»	218
133.	Ἡ βίωσις τοῦ ὠραίου ἐν τῇ τέχνῃ - Ἡ «ἀμείνων καὶ εἰς ἄμεινον φέρουσα» μουσικὴ (Μεγάλου Βασιλείου)	»	220
134.	Αἱ ἐκ τῆς ψαλμωδίας ὠφέλειαι (Μεγάλου Βασιλείου)	»	222
135.	Ἡ βίωσις τοῦ θείου κάλλους (Ψευδο-Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου)	»	222
136.	Ἡ ἐκλογή τῶν φίλων (Μεγάλου Φωτίου)	»	224
137.	Οἱ ἔλεγχοι τῶν πραγματικῶν φίλων (Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου)	»	224
138.	Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἀξίαι - Ἐνότης καὶ εἰρήνη (Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου)	»	226
139.	Ἡ ἀλληλεξάρτησις εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης (Ἰσιδώ-		

	ρου Πηλουσιώτου)	Σελ.	228
140.	Ἡ πλεονεξία ἀδικεῖ τὸ κοινωνικὸν σύνολον (Μεγάλου Βασιλείου)	»	228
141.	Περίθαλψις τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν πασχόντων (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	228
142.	Τὸ μυστήριον τοῦ γάμου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	230
143.	Προϋπόθεσις καὶ γνωρίσματα τοῦ ἐπιτυχοῦς γάμου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	232
144.	Οἱ Χριστιανοὶ ἐν τῇ κοινῇ καὶ τῷ πολιτισμῷ (Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Διόγνητον)	»	234
145.	Τὸ μεγαλεῖον τῆς πολιτείας (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	236
146.	Τὰ διάφορα μέλη τῆς Ἐκκλησίας (Μεγ. Βασιλείου)	»	238
146.	Ἡ τάξις ἐν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας (Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου)	»	240
	Γραμματολογικὸν εὔρετήριον	»	245

Σημείωσις: Αἱ φωτογραφίαι τῶν εἰκόνων, ὀφειλόμεναι εἰς τὸν φωτογράφον κ. Περικλῆν Παπαχατζιδάκην, παρεχωρήθησαν εὐγενῶς ὑπὸ τοῦ Διδάκτορος τῆς Θεολογίας κ. Ἰωάννου Κωνσταντινίδου.

ΕΞΩΦΥΛΛΟΝ ἸΩΑΝΝΟΥ ΜΗΛΙΩΝΗ

0020556295

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ Δ', 1972 (V) — ΑΝΤΙΤ. 160.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ : 2213/31 - 3 - 72

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Μ. ΠΕΧΑΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ - Α. Ε.

